

poročilo o razvoju 2013

Poročilo o razvoju 2013
ISSN 1581-6567
Ljubljana, maj 2013

Izdajatelj: UMAR, Ljubljana, Gregorčičeva 27
Odgovarja: mag. Boštjan Vasle, direktor
Odgovorna urednica: mag. Rotija Kmet Zupančič
Pomočnik urednice: Matevž Hribernik

Avtorice in avtorji Poročila o razvoju 2013 so: **Lidija Apohal Vučkovič** (Povzetek, Trg dela in socialna država, Sistemi socialne zaščite, Življenjski pogoji, družbena izključenost in socialna ogroženost); **mag. Marijana Bednaš** (Makroekonomska stabilnost); **Jure Brložnik** (Makroekonomska stabilnost, Realna rast bruto domačega proizvoda); **mag. Gonzalo Capriolo** (Makroekonomska stabilnost, Ravnovesje sektorja država, Dolg sektorja država, Donosnost 10-letnih državnih obveznic); **mag. Tanja Čelebič** (Izobraževanje in usposabljanje, Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba IKT, Sistemi socialne zaščite, Življenjski pogoji, družbena izključenost in socialna ogroženost, Kultura, Prebivalstvo s terciarno izobrazbo, Izdatki za izobraževanje, Vključenost odraslih v izobraževanje, Zmogljivosti izobraževalnega sistema); **Janez Dodič** (Makroekonomska stabilnost, Inflacija); **mag. Barbara Ferik** (Izobraževanje in usposabljanje, Sistemi socialne zaščite, Življenjski pogoji, družbena izključenost in socialna ogroženost, Trajno obnavljanje prebivalstva, Izdatki za pokojnine, Koeficient starostne odvisnosti, Pričakovano trajanje življenja in leta zdravega življenja, Stopnja rdnosti, Selitveni koeficient); **mag. Marko Glažar** (Sintezna ocena razvoja); **mag. Marjan Hafner** (Finančni sektor, Razvitost finančnega sistema, Razmerje med posojili in depoziti); **Matevž Hribernik** (Kazalniki razvoja Slovenije, Konkurenčnost podjetniškega sektorja, Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba IKT, Institucionalna konkurenčnost, Učinkovitost pravosodja, Gospodarjenje s prostorom); **Katarina Ivas, MSc** (Povzetek, Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja, Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike, Emisije toplogrednih plinov, Okoljski davki); **Slavica Jurančič** (Konkurenčnost podjetniškega sektorja, Tržni delež, Stroški dela na enoto proizvoda); **dr. Alenka Kajzer** (Povzetek, Izobraževanje in usposabljanje, Trg dela, Stopnja dolgotrajne brezposelnosti, Začasne zaposlitve, Delne zaposlitve); **mag. Rotija Kmet Zupančič** (Uvodna pojasnila, Glavne ugotovitve, Povzetek, Razvoj po prioritetah SRS, Gospodarska rast in konkurenčnost gospodarstva, Konkurenčnost podjetniškega sektorja, Storitve, Uporaba interneta in e-storitve); **Mojca Koprivnikar Šušteršič** (Storitve, Delež nefinančnih tržnih storitev, Gospodarjenje s prostorom); **Jasna Kondža** (Ravnovesje sektorja država, Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji, Ekonomska struktura davkov in prispevkov, Davki in prispevki za socialno varnost); **mag. Mateja Kovač** (Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike, Gospodarjenje s prostorom, Intenzivnost kmetovanja, Intenzivnost poseka lesa); **dr. Valerija Korošec** (Trg dela, Življenjski pogoji, družbena izključenost in socialna ogroženost, Tveganje revščine, Materialna prikrajšanost, Indeks človekovega razvoja, Zadovoljstvo z življenjem); **Janez Kušar** (Finančni sektor); **dr. Jože Markič** (Makroekonomska stabilnost, Plačilnobilančno ravnovesje, Bruto zunanji dolg, Delež izvoza in uvoza v BDP); **Helena Mervic** (Sistemi socialne zaščite, Življenjski pogoji, družbena izključenost in socialna ogroženost, Kultura, Izdatki za socialno zaščito po ESSPROS); **dr. Ana Murn** (Povzetek, Učinkovitost države, Kakovost javnih financ, Institucionalna konkurenčnost, Učinkovitost pravosodja, Izdatki sektorja država po namelih, Državne pomoči, Subvencije); **mag. Tina Nenadič** (Konkurenčnost podjetniškega sektorja); **Janja Pečar** (Regionalni razvoj, Gospodarjenje s prostorom, Regionalne razlike v BDP, Regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti); **Mitja Perko, mag.** (Trg dela, Stopnja delovne aktivnosti, Stopnja brezposelnosti); **Jure Povšnar** (Konkurenčnost podjetniškega sektorja, Energetska intenzivnost, Obnovljivi viri energije, Delež cestnega prometa v blagovnem prometu); **dr. Matija Rojec** (Konkurenčnost podjetniškega sektorja, Institucionalna konkurenčnost, Neposredne tuje investicije); **Urška Sodja** (Življenjski pogoji, družbena izključenost in socialna ogroženost); **dr. Metka Stare** (Povzetek, Storitve, Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba IKT); **Dragica Šuc, MSc** (Kakovost javnih financ, Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike, Regionalni razvoj); **Branka Tavčar** (Bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči); **mag. Ana Tršelič Selan** (Makroekonomska stabilnost, Življenjski pogoji, družbena izključenost in socialna ogroženost, Regionalni razvoj, Minimalna plača); **mag. Ana Vidrih** (Konkurenčnost podjetniškega sektorja, Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba IKT, Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike, Podjetniška aktivnost, Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost, Inovacijska aktivnost, Intelktualna lastnina.); **Ivanka Zakotnik** (Gospodarska rast in konkurenčnost gospodarstva, Konkurenčnost podjetniškega sektorja, Produktivnost dela, Faktorska struktura blagovnega izvoza, Emisijsko intenzivne industrije); **mag. Eva Zver** (Sistemi socialne zaščite, Življenjski pogoji, družbena izključenost in socialna ogroženost, Izdatki za zdravstvo, Izdatki za dolgotrajno oskrbo, Zmogljivosti zdravstva).

Uredniški odbor: Lidija Apohal Vučkovič, mag. Marijana Bednaš, Jure Brložnik, Katarina Ivas, MSc, dr. Alenka Kajzer, Janez Kušar, dr. Ana Murn, dr. Metka Stare, mag. Boštjan Vasle

Oblikovanje grafikonov: Marjeta Žigman
Oblikovanje: Katja Korinšek, Pristop
Računalniška postavitev: Bibijana Cirman Naglič, Ema Bertina Kopitar (II. in III. del)

Tisk: SURS
Naklada: 140 izvodov

Kazalo

Uvodna pojasnila.....	7
Glavne ugotovitve.....	9
Povzetek	11
I. del - Razvoj po prioritetah Strategije razvoja Slovenije.....	13
1 Gospodarska rast in konkurenčnost gospodarstva.....	15
1.1 Makroekonomska stabilnost	16
1.2 Finančni sektor	22
1.3 Konkurenčnost podjetniškega sektorja	25
1.3.1 Storitve.....	31
2 Uporaba znanja za gospodarski razvoj.....	35
2.1 Izobraževanje in usposabljanje	35
2.2 Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij.....	39
3 Učinkovitost države	43
3.1 Kakovost javnih financ.....	43
3.2 Institucionalna konkurenčnost	50
3.3 Učinkovitost pravosodja.....	53
4 Trg dela in socialna država	54
4.1 Trg dela.....	54
4.2 Sistemi socialne zaščite.....	56
4.3 Življenjski pogoji, družbena izključenost in socialna ogroženost.....	61
4.3.1 Materialni življenjski pogoji	61
4.3.2 Kakovost življenja	66
5 Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja	69
5.1 Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike.....	69
5.2 Trajno obnavljanje prebivalstva.....	76
5.3 Regionalni razvoj	77
5.4 Gospodarjenje s prostorom	80
5.5 Kultura.....	83
II. del - Kazalniki razvoja Slovenije	85
1. PRIORITETA: Gospodarska rast in konkurenčno gospodarstvo	87
1.1 Bruto domači proizvod na prebivalca.....	88
1.2 Realna rast bruto domačega proizvoda	90
1.3 Inflacija.....	92
1.4 Ravnesje sektorja država	94
1.5 Dolg sektorja država	96
1.6 Plačilnobilančno ravnesje	98
1.7 Bruto zunanji dolg	100
1.8 Donosnost 10-letnih državnih obveznic	102
1.9 Razvitost finančnega sektorja	104
1.10 Razmerje med krediti in depoziti	106

1.11	Produktivnost dela	108
1.12	Tržni delež	110
1.13	Stroški dela na enoto proizvoda	112
1.14	Faktorska struktura izvoza blaga.....	114
1.15	Delež izvoza in uvoza v BDP	116
1.16	Neposredne tuje investicije	118
1.17	Podjetniška aktivnost	120
1.18	Delež nefinančnih tržnih storitev	122
2.	PRIORITETA: Uporaba znanja za gospodarski razvoj	125
2.1	Prebivalstvo s terciarno izobrazbo	126
2.2	Izdatki za izobraževanje	128
2.3	Vključenost odraslih v izobraževanje.....	130
2.4	Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost.....	132
2.5	Inovacijska aktivnost podjetij	134
2.6	Intelektualna lastnina	136
2.7	Uporaba interneta in e-storitev	138
3.	PRIORITETA: Učinkovitost države.....	141
3.1	Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji	142
3.2	Izdatki sektorja država po namenih	144
3.3	Ekonomska struktura davkov in prispevkov	146
3.4	Davki in prispevki za socialno varnost.....	148
3.5	Subvencije	150
3.6	Državne pomoči	152
4.	PRIORITETA: Trg dela in socialna država	155
4.1	Stopnja delovne aktivnosti	156
4.2	Stopnja brezposelnosti	158
4.3	Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	160
4.4	Začasne zaposlitve.....	162
4.5	Delne zaposlitve.....	164
4.6	Izdatki za socialno zaščito	166
4.7	Izdatki za pokojnine	168
4.8	Izdatki za zdravstvo	170
4.9	Izdatki za dolgotrajno oskrbo	172
4.10	Indeks človekovega razvoja.....	174
4.11	Minimalna plača.....	176
4.12	Tveganje revščine	178
4.13	Materialna prikrajšanost	180
4.14	Zmogljivosti zdravstva	182
4.15	Zmogljivosti izobraževalnega sistema	184
4.16	Zadovoljstvo z življenjem	186
5.	PRIORITETA: Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja	189
5.1	Emisije toplogrednih plinov	190
5.2	Energetsko intenzivne industrije.....	192
5.3	Energetska intenzivnost	194
5.4	Obnovljivi viri energije	196
5.5	Delež cestnega prometa v blagovnem prometu	198
5.6	Okoljski davki	200
5.7	Intenzivnost kmetovanja.....	202
5.8	Intenzivnost poseka lesa	204
5.9	Koeficient starostne odvisnosti.....	206

5.10 Pričakovano trajanje življenja in leta zdravega življenja	208
5.11 Stopnja rodnosti	210
5.12 Selitveni koeficient.....	212
5.13 Regionalne razlike v BDP na prebivalca	214
5.14 Regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti	216
Literatura in viri.....	218
III. del - Priloga	227
Izračun sintezne ocene razvoja po posameznih prioritetah SRS	229

Uvodna pojasnila

Poročilo o razvoju je dokument, s katerim spremljamo uresničevanje Strategije razvoja Slovenije (SRS 2005–2013), hkrati pa naslavlja tudi ključne izzive trenutne krize. SRS, ki jo je vlada sprejela junija 2005, opredeljuje vizijo in cilje razvoja Slovenije do leta 2013, razvrščene v pet razvojnih prioritet. Struktura poročila sledi razvojnim prioritetam SRS, hkrati pa je prilagojena tako, da omogoča osvetlitev aktualnih problemov v času gospodarske krize. Pri interpretaciji ugotovitev poročila tudi upoštevamo, da se je Slovenija z gospodarsko krizo oddaljila od številnih ciljev SRS, ki zato niso več dosegljivi. V analizi in ugotovitvah se zato osredotočamo predvsem na gibanja v obdobju od začetka krize v luči primerjav z drugimi državami in najnovejših usmeritev na ravni EU. V tem smislu smo v analizo vključili tudi pregled uresničevanja strateških ciljev EU, ki zavezujejo Slovenijo (cilji strategije EU 2020, nabor kazalnikov za ocenjevanje presežnih neravnovesij v EU). Letošnje poročilo podaja pregled in oceno uresničevanja strategije do leta 2012, razen v primerih, ko so zadnji razpoložljivi podatki na voljo le za bolj oddaljeni leti (2011, v redkih primerih leto 2010).

Poročilo o razvoju je razdeljeno na dva dela. Pregledu uresničevanja SRS po posameznih razvojnih prioritetah sledi v drugem delu podrobnejši pregled sprememb po posameznih kazalnikih razvoja Slovenije. Ugotovitve v poročilu večinoma temeljijo na rezultatih nabora teh kazalnikov, na področjih, kjer zaradi pomanjkanja podatkov ni ustreznih kazalnikov, pa smo se oprli tudi na druge vire (domače in tuje raziskave, poročila o izvajanju področnih strategij in programov). V prilogi Poročila predstavljamo kvantificirano sintezno oceno razvoja, ki dopolnjuje ekspertni pristop Poročila, a hkrati ne nadomešča celovite ocene napredka na posameznem področju, saj je omejena s časovno in geografsko razpoložljivostjo podatkov, potrebnih za njen izračun.

Pri interpretaciji kazalnikov razvoja, izraženih v odstotku BDP, je v času gospodarske krize potrebna previdnost, saj je na njihove spremembe močno vplivalo skrčenje bruto domačega proizvoda v tem obdobju. Ti kazalniki so namreč v času močnih kratkoročnih nihanj gospodarske aktivnosti pod velikim vplivom spremembe bruto domačega proizvoda, kar je nujno upoštevati pri analizi spremembe njihove vrednosti v času pa tudi v primerjavi z drugimi državami, kjer v analiziranem obdobju ni bilo podobnih gospodarskih nihanj. Pri teh kazalnikih zato še posebej izpostavljamo tudi spremembe absolutnih vrednosti.

Pri pripravi Poročila smo uporabili uradne podatke domačih in tujih institucij, ki so bili na razpolago do začetka aprila 2013. V analizah smo Slovenijo primerjali s sedemindvajsetimi članicami EU, le izjemoma, kjer še ni bilo na voljo podatkov za zadnji novi članici EU, Bolgarijo in Romunijo, pa smo uporabili povprečje petindvajseterice (EU-25). Kadar v tekstih uporabljamo izraz evropsko povprečje ali povprečje EU, tako mislimo na skupino držav EU-27, ko govorimo o starih članicah, gre za skupino držav EU-15, kot nove članice pa imenujemo skupino držav EU-12, ki se je Evropski uniji pridružila v zadnjih dveh širitvah v letih 2004 in 2007.

Glavne ugotovitve

Slovenija se od začetka krize neprekinjeno oddaljuje od povprečne razvitosti Evropske unije in zmanjšuje blaginjo prebivalstva, prav tako ni vidnega napredka pri izkoriščanju sinergij med okoljskim in gospodarskim razvojem. Padec gospodarske aktivnosti v obdobju krize je bil v Sloveniji med najvišjimi v EU. Večletne slabe gospodarske razmere so močno zaostriale stanje na trgu dela, kar je skupaj z zmanjšanjem pokojnin in socialnih transferjev v letu 2012 še poglobilo nekajletno zmanjševanje razpoložljivega dohodka in s tem materialne blaginje prebivalstva. Pritiski na obremenjevanje okolja se pod vplivom slabih gospodarskih razmer večinoma ne povečujejo, hkrati pa tudi ni bilo pomembnejših premikov v smeri trajnejšega zmanjšanja obremenjevanja okolja.

Razvojno nazadovanje je posledica strukturnih slabosti, ki so v času krize tudi precej prispevale k oteženemu dostopu Slovenije do finančnih virov. Gospodarska rast je v letih pred krizo temeljila na ugodnih gibanjih v mednarodnem okolju in visoki dostopnosti do finančnih virov. Ti pa so bili pogosto usmerjeni v manj produktivne namene, prestrukturiranje gospodarstva in povečevanje konkurenčnosti pa je bilo prepočasno. Prav tako ni prišlo do nujnih prilagoditev sistemov socialne zaščite demografskim spremembam. Izvedbo razvojno naravnanih sprememb v gospodarstvu in družbi so pogosto omejevale tudi številne institucionalne slabosti. S krizo je zato prišlo do močnega poslabšanja v stabilnosti finančnega sektorja in javnih financ, s tem pa se je poslabšala tudi percepcija Slovenije na mednarodnih finančnih trgih. V času krize se je precej zmanjšala tudi konkurenčnost gospodarstva, ki jo poleg poslabšane dostopnosti do finančnih virov slabita predvsem nezadostna inovacijska sposobnost gospodarstva in posledično relativno nizka dodana vrednost proizvodov in storitev ter nespodbudno poslovno okolje. Slednje odvrča od vlaganj tudi potencialne tuje investitorje, ki bi lahko s svežim kapitalom in znanjem pospešili prestrukturiranje gospodarstva. Poslabšane razmere na trgu dela, prilagoditev javnofinančnih izdatkov možnostim financiranja in spremembe v sistemu socialnih transferjev so privedli do zmanjšanja najpomembnejših skupin prejemkov prebivalstva in s tem do padca realnega razpoložljivega dohodka. Blaginjo prebivalstva pa ogrožata tudi finančna nevdržnost sistemov socialne zaščite in njihova neprilagojenost spremenjenim razmeram v družbi.

V letu 2012 so bile izvedene nekatere strukturne reforme za izboljšanje gospodarskega okolja ter oživitve finančnih tokov. Poleg ukrepov za konsolidacijo javnih financ, ki je privedla do znižanja odhodkov in primanjkljaja, je bila ob koncu leta sprejeta pokojninska reforma ter krovna zakonodaja za sanacijo bančnega sistema, v začetku leta 2013 pa še reforma trga dela. Spremembe izboljšujejo poslovno okolje in omejujejo rast izdatkov, povezanih s staranjem, ublažile pa bodo tudi pritiske v finančnem sistemu.

Za ožitev gospodarstva in prekinitve zmanjševanja blaginje prebivalstva pa so potrebne nadaljnje strukturne spremembe. V nadaljevanju bo treba napore usmeriti zlasti v:

- **Nadaljevanje konsolidacije javnih financ** s korenitejšimi strukturnimi posegi za zmanjšanje izdatkov in njihovo kombinacijo z ukrepi za povečanje prihodkov.
- **Izvedbo sanacije bančnega sistema**, ki bo ob vzpostavitvi stabilnih pogojev za financiranje podjetij sledila cilju čim manjšega povečanja javnega dolga. Na srednji rok pa je treba vzpostaviti finančni sistem, v katerem bo lastniški kapital pomembnejši pri financiranju podjetij.
- **Prilagoditev sistemov zdravstva in dolgotrajne oskrbe** demografskim spremembam in spremenjenim razmeram v družbi ter trajnejšo prilagoditev **pokojninskega sistema** vse daljši življenjski dobi.
- **Povečanje dodane vrednosti** proizvodov in storitev z izboljšanjem inovacijske sposobnosti gospodarstva in ustrezno prilagoditvijo sistema in strukture izobraževanja.
- **Ustvarjanje spodbudnega poslovnega okolja** za razvoj podjetništva. Ključno je zmanjšanje administrativnih ovir, spodbudno davčno okolje in fleksibilen trg dela.
- **Izboljšanje učinkovitosti trga dela**, kjer bo ob večji prožnosti treba okrepiti še druge komponente koncepta varne prožnosti (aktivna politika zaposlovanja, vseživljenjsko učenje), vzpostaviti sistem spremljanja potreb delodajalcev in potrebam trga dela prilagoditi sistem izobraževanja.
- **Zmanjšanje pritiskov na okolje** z vzpostavitvijo zakonodajnega okvira in sistema spodbud (pozitivnih in negativnih), ki bo omogočil znižanje onesnaževanja, bolj učinkovito rabo virov in bo hkrati spodbujal razvoj okolju prijaznih proizvodov, storitev in tehnologij.
- **Izboljšanje institucionalnega okvira**, tako da bo omogočal razvojne spremembe in njihovo izvedbo ter zagotavljal učinkovito delovanje pravnega, gospodarskega in političnega sistema.

Povzetek

Po postopnem približevanju povprečni razvitosti Evropske unije se Slovenija od izbruha krize od nje neprekinjeno oddaljuje. Slovenski bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči je do leta 2011 upadel na 84 % povprečja EU oziroma za 7 odstotnih točk glede na leto 2008, ko je bil zaostanek za EU najmanjši. Nazadovanje v času krize je posledica slabosti preteklih razvojnih odločitev, ki niso privedle do prilagoditve slovenske družbe spremenjenim razmeram v mednarodnem okolju in s tem oslabile sposobnost slovenske ekonomije za absorpcijo šokov.

Konkurenčnost slovenskega gospodarstva se je v zadnjih letih precej zmanjšala. Slovenija na svetovnem trgu vse teže konkurira s proizvodnjo tehnološko manj zahtevnih proizvodov ali delovno intenzivnimi proizvodnjami v okviru sicer tehnološko zahtevnejših dejavnosti. Poleg tega oviro za hitrejšo rast izvoza predstavlja njegova pretežna usmerjenost na trge EU in bivše Jugoslavije, ki v krizi okrevajo relativno počasneje. Tržni delež Slovenije na svetovnem trgu se je v času krize tako precej zmanjšal, položaj izvoznikov pa je dodatno otežilo močno poslabšanje stroškovne konkurenčnosti.

Šibka inovacijska dejavnost podjetij in nespodbudno poslovno okolje ob naraščajoči brezposelnosti visoko izobraženih ovirata dvig dodane vrednosti. V preteklih letih so se povečala vlaganja v raziskave in razvoj in izboljšal človeški kapital za inoviranje. Ob visokih javnih izdatkih za izobraževanje se je povečal tudi delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, vendar se je v obdobju krize zvišala tudi njihova brezposelnost, s čimer narašča tveganje za beg možganov. Ob nezadostni učinkovitosti vlaganj v dejavnike inovacijske sposobnosti je napredek na področju intelektualne lastnine, prenosa znanja v podjetja in učinkovite uporabe informacijsko-komunikacijskih tehnologij počasen, stopnja inovacijske aktivnosti podjetij pa šibka in se ne povečuje. Rezultat je nizka produktivnost slovenskega gospodarstva, kjer se je zaostanek v času krize še poglobil, in prepočasno izboljševanje strukture izvoza v smeri tehnološko zahtevnejših proizvodov in na znanju temelječih storitev. K hitrejši rasti in prestrukturiranju podjetniškega sektorja pa ne prispeva niti poslovno okolje, za katerega so značilni nespodbuden davčni sistem in številne administrativne ovire. Vse to odvrča od vlaganj tudi potencialne tuje investitorje, ki bi lahko s svežim kapitalom in znanjem pospešili prestrukturiranje gospodarstva.

Zaradi strukturnih slabosti bančnega sistema in javnih financ se je stanje v obeh s krizo močno poslabšalo. Bančni sistem je v letih pred krizo oz. v času prevzema evra na eni strani močno povečal odvisnost od tujih virov financiranja, na drugi pa z neučinkovito alokacijo pridobljenih sredstev povečal svojo izpostavljenost do posameznih panog slovenskega gospodarstva. Zaradi zaostrenih razmer na mednarodnih finančnih trgih so se močno povečali pritiski na likvidnost bančnega sistema, tako da banke niso več mogle refinancirati preteklih dolgov. Hkrati pa so morale zaradi skokovitega povečanja deleža slabih terjatev oblikovati rezervacije in oslabitve. Ohranjanje togosti javnofinančnih izdatkov in visokega strukturnega primanjkljaja tudi v obdobju visoke gospodarske rasti pa je povečalo tudi izpostavljenost javnih financ. Ob delovanju avtomatskih stabilizatorjev in odlašanja s konsolidacijo, pa tudi zaradi poskusov reševanja bančnega sektorja in nekaterih podjetij v državni lasti z dokapitalizacijami, je bilo poslabšanje razmer v času krize med največjimi v EU. Omenjene težave v finančnem sistemu so ohromile financiranje slovenskega gospodarstva, preko poslabšanja percepcije Slovenije ne mednarodnih finančnih trgov pa še dodatno otežile dostop do virov financiranja, potrebnih za oživitvev gospodarstva.

Koraki k stabilizaciji bančnega in javnofinančnega sistema v zadnjem letu pomenijo pozitiven premik, a še ne zadoščajo za stabilizacijo makroekonomskih razmer. Negativna povezava med padanjem gospodarske aktivnosti in poslabšanjem razmer v finančnem sektorju in javnimi financami kaže nujnost čimprejšnje stabilizacije makroekonomskih razmer. V letu 2012 so bili v tem smislu narejeni pomembni, a relativno pozni, premiki na področju konsolidacije javnih financ. Primanjkljaj (tudi strukturni) sektorja država se je prvič od začetka krize zmanjšal. Izdatki so bili nominalno nižji kot leto prej, vendar so bili ukrepi za zmanjšanje izdatkov v določeni meri tudi interventne narave in zato ne zagotavljajo nujno vzdržnega zmanjšanja primanjkljaja. Nasprotno pa bo lani sprejeta pokojninska reforma srednjeročno ublažila pritiske pokojninskih izdatkov na javnofinančno blagajno. Za vzdržnost javnih financ na srednji rok bodo nujni korenitejši strukturni posegi na izdatkovni strani (racionalizacija delovanja javnega sektorja, razvojno prestrukturiranje izdatkov ter nadgradnja in dokončanje reform sistemov socialne zaščite), ki bi jih bilo smiselno kombinirati z ukrepi za povečanje prihodkov (npr. s širjenjem prispevnih osnov, uvedbo ali dvigom posrednih davkov). Ob sprejetju krovne zakonodaje za sanacijo bančnega sistema je ključna njena čimprejšnja izvedba, pri čemer bo ob vzpostavitvi stabilnih pogojev za financiranje podjetij pomembno predvsem zmanjšati vpliv, ki ga bo sanacija imela na povečanje javnega dolga.

Gospodarska kriza vse bolj poslabšuje materialno blaginjo prebivalstva. Zaposlenost je v letu 2012 upadla že četrto leto zapored in je bistveno nižja kot pred začetkom krize, brezposelnost je ob koncu lanskega leta dosegla najvišjo raven po letu 2000. Razpoložljiv dohodek gospodinjstev je bil po štirih letih zniževanja lani realno za več kot 6 % nižji kot leta 2008. Najbolj je upadel v zadnjem letu, na kar je poleg doslej največjega znižanja mase plač vplivalo tudi močno znižanje mase socialnih prejemkov, ki je predvsem posledica reforme socialnih transferjev in nekaterih ukrepov za uravnoteženje javnih financ. Slabši dohodkovni položaj slovenskega prebivalstva odraža tudi gibanje zasebne potrošnje, ki se je leta 2012 prvič znižala. Tveganje revščine v primerjavi z drugimi evropskimi državami ostaja nizko, vendar se je začelo povečevati, še zlasti v gospodinjstvih z več otroki. Še bolj se je povečala materialna prikrajšanost, slabšajo pa se tudi nekateri drugi kazalniki materialne blaginje prebivalstva. Še naprej pa relativno ugodno stanje kažejo nekateri kazalniki kvalitete življenja (dostopnost javnih storitev, pričakovano trajanje življenja, stopnja izobraženosti, kulturno udejstvovanje itd.), čeprav je tudi na tem področju že možno zaznati nekaj poslabšanja (pri čakalnih dobah v zdravstvu, letih zdravega življenja, družbeni klimi).

Po daljšem obdobju neuspešnih poskusov strukturnih reform na trgu dela in v sistemih socialne zaščite je v zadnjem obdobju prišlo do več pomembnih sprememb. Konec leta 2012 je bila sprejeta nova pokojninska zakonodaja, ki podaljšuje obdobje delovne aktivnosti, zaustavlja padanje pokojnin in v srednjeročnem obdobju stabilizira izdatke zanje. V letu 2013 so bile sprejete spremembe v regulaciji trga dela za zmanjšanje segmentacije in povečanje fleksibilnosti trga dela. Začela se je izvajati reforma sistema socialnih transferjev, ki je znatno spremenila in v nekaterih primerih zaostрила pogoje za upravičenost do socialnih prejemkov ter znižala izdatke zanje. Gre za pomembne sistemske spremembe, ki izboljšujejo delovanje teh sistemov in njihovo vzdržnost. V luči dolgoročne vzdržnosti pa bo treba pokojninski sistem trajnejše prilagoditi vse daljši življenjski dobi, ob slabšanju materialnega položaja prebivalstva pa tudi ponovno preveriti ustreznost sistema socialnih transferjev in popraviti rešitve, ki niso v skladu z osnovnim namenom sprememb in so poslabšale položaj socialno ogroženih upravičencev. Prilagoditev demografskim in drugim spremembam v okolju zahtevata tudi sistema zdravstva in dolgotrajne oskrbe, kjer v preteklih letih sistemskih sprememb še ni bilo. Na trgu dela pa bo za večjo učinkovitost treba okrepiti še druge komponente koncepta varne prožnosti (npr. aktivna politika zaposlovanja, vseživljenjsko učenje) in zlasti njegovim potrebam prilagoditi sistem izobraževanja.

Pod vplivom slabih gospodarskih razmer se pritiski na obremenjevanje okolja ne povečujejo, hkrati pa tudi ni zaznati vidnega napredka pri izkoriščanju sinergij med okoljskim in gospodarskim razvojem. Emisije toplogrednih plinov so se v času krize znižale predvsem zaradi padca gospodarske aktivnosti, a bodo ob nadaljevanju visokih izpustov iz prometa in ob ponovni oživitvi gospodarske rasti zaveze v okviru EU do leta 2020 težko dosegljive. Podobno velja tudi za obnovljive vire energije, kjer se je v obdobju krize delež povečal, a bo doseganje ciljev EU (2020) močno odvisno tudi od učinkovitejše rabe energije. Nadaljujejo se namreč neugodna gibanja na področju energetske intenzivnosti gospodarstva, ki je v mednarodnem merilu visoka zlasti zaradi obsežne rabe goriv v prometu. Pri tem pa je spodbudno, da se v predelovalnih dejavnostih, kjer stroški energije pomembno vplivajo na konkurenčnost, energetska intenzivnost znižuje. Pod vplivom gospodarske krize so se znižale količine nastalih odpadkov. Še naprej pa, kljub postopnemu izboljševanju, za razvitejšimi državami EU zaostajamo glede ravnanja s komunalnimi odpadki. Hitrejši napredek na tem področju omejuje tudi prepočasno posodabljanje infrastrukture in s tem povezano skromno črpanje sredstev EU, ob sicer močno razvejani in s tem tudi manj učinkoviti mreži izvajalcev javnih komunalnih storitev. V zadnjem letu se je v okviru konsolidacije javnih financ povečala obdavčitev obremenjevanja okolja, vendar so z okoljskega vidika davčne obravnave pogosto še vedno neustrezne in ne odražajo okoljske škode. Izkoriščanje trga okoljskih tehnologij, ki bodo vodile v izboljšanje energetske in snovne učinkovitosti gospodarstva, pa bo tudi pomemben vidik izboljšanja konkurenčnosti.

Slovenija je v zadnjem letu naredila pomembne premike za izhod iz krize, nujna pa bo vzpostavitev institucionalnega okvira, ki bo olajšal razvojne spremembe in omogočal učinkovito delovanje gospodarstva. Po strukturnih spremembah ekonomske narave (konsolidacija javnih financ, sanacija bančnega sistema, pokojninska in reforma trga dela) se kot vse večja omejitev kaže obstoječi institucionalni okvir. Ta močno zavira oblikovanje družbenega konsenza za nujne spremembe, ki zato v premajhni meri ali sploh ne naslavlajo ključnih pomanjklivosti slovenskega gospodarskega okolja. Pomemben izziv Slovenije je še vedno postavljanje razvojnih prioritet ter merjenje učinkov sprejetih razvojnih sprememb ter drugih programov in projektov, ki se izvajajo z uporabo javnofinančnih instrumentov. Tudi učinkovitost institucij, ki naj bi zagotovile ustrezno delovanje gospodarstva, je nizka. Zato je za izhod iz krize nujno izboljšanje delovanja pravne države, zagotavljanje učinkovitih regulatornih in nadzornih funkcij ter umik države iz gospodarstva, tako da ne bo več mogoče neposredno poseganje države v odločitve ekonomskih subjektov.

I. Razvoj po prioritetah Strategije razvoja Slovenije

1 Gospodarska rast in konkurenčnost gospodarstva

Usmeritve SRS: Prioriteta Strategije razvoja Slovenije (SRS) na področju gospodarske rasti in konkurenčnosti gospodarstva vključuje naslednje cilje: zagotavljanje makroekonomske stabilnosti, spodbujanje podjetniškega razvoja in povečanje konkurenčnosti ter izboljšanje konkurenčne sposobnosti storitev. Na področju zagotavljanja makroekonomske stabilnosti je od izbruha mednarodne finančne in gospodarske krize izziv predvsem vzpostavitev javnofinančne stabilnosti, stabilizacija razmer v finančnem sektorju in ponovna oživetev gospodarske rasti. V okviru cilja povečanje konkurenčnosti in spodbujanje podjetniškega razvoja daje SRS poudarke razvoju področij, kjer ima Slovenija konkurenčne prednosti, podjetništvu ter razvoju malih in srednje velikih podjetij, spodbujanju in razvoju inovativnega okolja in inovativnosti, internacionalizaciji ter konkurenci na trgih mrežnih dejavnosti. Pri povečanju konkurenčne sposobnosti storitev SRS prioriteto opredeljuje potrebo po okrepitvi dejavnikov učinkovitosti storitev in poenostavitvi administrativnega okolja za njihovo izvajanje, poseben poudarek pa je dan storitvam, ki so najtesneje povezane s poslovanjem (poslovne, finančne, distribucijske, infrastrukturne), saj imajo te storitve največji vpliv na povečanje produktivnosti in konkurenčnosti gospodarstva.

Po postopnem približevanju povprečni razvitosti Evropske unije se Slovenija od nje neprekinjeno oddaljuje vse od izbruha krize. Po zadnjih podatkih Eurostata je slovenski bruto domači proizvod na prebivalca po kupni moči leta 2011 dosegal 84 % povprečja EU. To je enako kot leto prej in za 7 odstotnih točk slabše kot leta 2008, ko je bila Slovenija po tem kazalniku najbližje EU, gospodarska gibanja v letu 2012 pa nakazujejo nadaljnjo poglobitev razvojnega zaostanka. Dekompozicija bruto domačega proizvoda na prebivalca na produktivnost in stopnjo zaposlenosti pokaže, da se je vrzel v gospodarski razvitosti v začetku krize povečala zaradi močnega padca produktivnosti. Ta se je v naslednjih letih (2010–2011) nekoliko izboljšala, vendar bolj kot v EU zaradi zmanjšanja zaposlenosti (glej indikator 1.11). Za obnovo gospodarskega dohitevanja pa je ključno povečanje produktivnosti z oživitvijo gospodarske rasti, ki je bila pri nas šibkejša kot v EU.

Gospodarsko nazadovanje v času krize je posledica strukturnih slabosti. Gospodarska rast je v letih pred krizo temeljila predvsem na ugodnih gibanjih v mednarodnem okolju in visoki dostopnosti do finančnih virov. Ti pa so bili pogosto usmerjeni v manj produktivne namene, prestrukturiranje gospodarstva in povečevanje konkurenčnosti pa je bilo prepočasno. Poleg tega so izvedbo razvojno naravnanih sprememb v gospodarstvu

in družbi pogosto omejevale številne institucionalne slabosti. V času krize so se zaradi velike odvisnosti bank od tujih virov financiranja in njihove precejšnje izpostavljenosti posameznim gospodarskim panogam močno povečali pritiski na likvidnost bančnega sistema. Ta zaradi zaostrenih razmer na mednarodnih finančnih trgih ni več mogel refinancirati preteklih dolgov, hkrati pa je moral zaradi skokovitega povečanja deleža slabih terjatev oblikovati rezervacije in oslabitve. Ohranjanje togosti javnofinančnih izdatkov in visokega strukturnega primanjkljaja tudi v obdobju visoke gospodarske rasti pa je povečalo tudi izpostavljenost javnih financ. Ob delovanju avtomatskih stabilizatorjev in odlašanja s konsolidacijo, pa tudi zaradi poskusov reševanja bančnega sektorja in nekaterih podjetij v državni lasti z dokapitalizacijami, je bilo poslabšanje razmer v času krize med največjimi v EU. Omenjene težave v finančnem sistemu so ohomile financiranje slovenskega gospodarstva, s poslabšanjem dojemanja Slovenije na mednarodnih finančnih trgih pa še otežile dostop do virov financiranja, potrebnih za oživetev gospodarstva. Glavni dejavnik gospodarske aktivnosti v času krize je bil izvoz, ki pa bi ob učinkovitem tehnološkem prestrukturiranju gospodarstva v preteklih letih lahko okreval hitreje. Tržni delež Slovenije na svetovnem trgu se je v času krize tako precej skrčil, položaj izvoznikov pa je dodatno otežilo poslabšanje stroškovne konkurenčnosti.

Za oživetev gospodarske aktivnosti je ključno čimprej stabilizirati makroekonomske razmere. Ker se slovensko gospodarstvo vrta v začaranem krogu med nizko gospodarsko aktivnostjo na eni strani ter slabimi razmerami v finančnem sektorju in v javnih finančah na drugi strani, je nujna čimprejšnja stabilizacija makroekonomskih razmer, ki bo Sloveniji omogočila dostop do finančnih virov, kar je nujen pogoj za oživetev gospodarstva. V letu 2012 so bili v tem smislu narejeni pomembni, a razmeroma pozni, premiki za uravnoteženje javnih financ. Primanjkljaj sektorja država (tudi strukturni) se je prvič od začetka krize zmanjšal, vendar pa je bilo nekaj znižanja izdatkov tudi intervencijskega, zato bodo za vzdržnost javnih financ srednjeročno potrebni korenitejši strukturni posegi na izdatkovni strani, ki jih bo smiselno kombinirati z ukrepi za povečanje prihodkov. Sprejeta je bila tudi pokojninska reforma, ki bo srednjeročno ublažila pritiske pokojninskih izdatkov na javnofinančno blagajno. Drugi ključni pogoj za ponovni zagon gospodarske rasti je ureditev razmer v bančnem sektorju. V preteklem letu je bila sprejeta krovna zakonodaja za sanacijo bančnega sistema. Poglavitna je njena čimprejšnja izvedba, pri čemer bo ob vzpostavitvi normalnih pogojev za financiranje podjetij pomembno tudi čimbolj zmanjšati vpliv, ki ga bo imela sanacija na povečanje javnega dolga.

Ob zagotovitvi stabilnega makroekonomskega okolja je treba vzpostaviti pogoje za dvig konkurenčnosti gospodarstva. Ukrepe za izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva je treba usmeriti (i) neposredno v dvig dodane vrednosti proizvodov in storitev s povečanjem

inovacijske sposobnosti gospodarstva ter (ii) v odpravo ovir za poslovanje in razvoj podjetij. Nujno je prestrukturiranje gospodarstva za ustvarjanje višje dodane vrednosti proizvodov in storitev, po katerih narašča povpraševanje. Slovenija na svetovnem trgu namreč ni konkurenčna z delovno intenzivnimi proizvodnimi procesi ali tehnološko manj zahtevnimi proizvodi. Analiza gibanja našega tržnega deleža v tujini tudi kaže, da pomemben del geografskih trgov, na katere je osredotočen naš izvoz, ne spada med hitro rastoče trge. Zato je odločilno podpreti razvoj novih za globalni trg zanimivih proizvodov in storitev, ki bodo omogočili napredovanje v verigi ustvarjanja dodane vrednosti. Pri tem je treba nameniti pozornost tudi pomenu na znanju temelječih storitev in ne-tehnoloških inovacij za dvig dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti. Med ovirami za razvoj podjetniškega sektorja so domače in tuje analize konkurenčnosti zadnja leta poleg močno omejenega dostopa do finančnih sredstev poudarjale zlasti premalo prožen trg dela, nespodbudno davčno okolje in administrativne ovire za poslovanje podjetij.

Pomemben pogoj za izhod iz krize je tudi vzpostavitev institucionalnega okvira, ki bo omogočal razvojne spremembe in zagotavljal učinkovito delovanje gospodarstva. Obstoječi institucionalni okvir v Sloveniji močno zavira oblikovanje družbenega soglasja za nujne razvojne spremembe (Šušteršič in drugi, 2010). Sprejeti ukrepi se zato pogosto premalo ali sploh ne ukvarjajo s ključnimi pomanjkljivostmi slovenskega gospodarskega okolja. Slovenija se v mednarodnih primerjavah slabo uvršča tudi po kakovosti ekonomskih institucij, kakovost pravnih institucij pa se je v zadnjem obdobju precej poslabšala. Mednarodni kazalniki konkurenčnosti držav izpostavljajo zlasti neučinkovit pravni red, delovanje vlade in državnega aparata. Vse skupaj se zrcali tudi v nizkem zaupanju ljudi v institucije, kot so vlada, parlament, politične stranke in lokalne oblasti. Institucionalno konkurenčnost močno ovira tudi relativno velika vloga države v gospodarstvu.

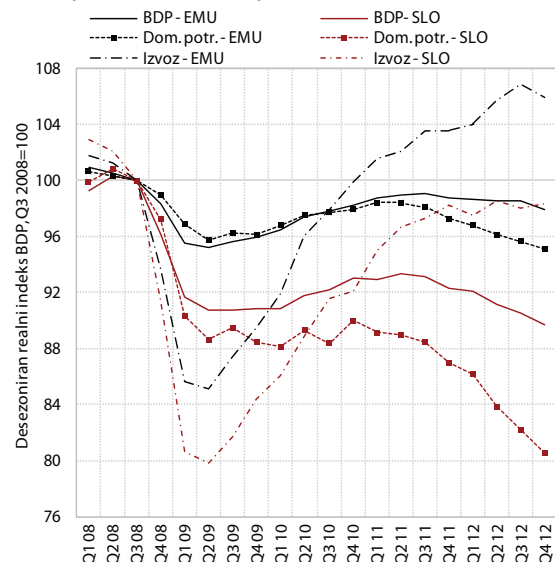
1.1 Makroekonomska stabilnost

Po dveh letih skromne rasti se je gospodarska aktivnost v letu 2012 znižala. Močnemu padcu BDP v letu 2009 sta sledili dve leti skromne gospodarske rasti, leta 2012 pa se je ob stagnaciji izvoza, nadaljevanju padanja investicijske aktivnosti in padcu končne potrošnje BDP znižal za 2,3 %. Rast izvoza, ki je bil v predhodnih dveh letih glavni dejavnik gospodarskega okrevanja, se je lani ustavila predvsem zaradi upočasnitve rasti oz. upada gospodarske aktivnosti v glavnih trgovinskih partnericah. Ob stagnaciji tujega povpraševanja se je lani zmanjšala proizvodnja predelovalnih dejavnosti in s tem tudi izkoriščenost proizvodnih zmogljivosti. To je vplivalo na vnovičen padec investicij v stroje in opremo, ki so se leta 2011 povečale skoraj za desetino. Tako je bil kljub sicer nekoliko manjšemu znižanju gradbenih investicij kakor v predhodnih treh letih skupni padec

investicijske aktivnosti lani podoben kot v letu 2011. Tako investicije med vsemi komponentami BDP najbolj zaostajajo za predkrizno ravno, in sicer približno za polovico¹. Pomembno je k lansnemu znižanju BDP prispeval tudi padec končne potrošnje, kar povezujemo z nadaljnjim slabšanjem razmer na trgu dela in s konsolidacijo javnih financ, ki je bila zaradi omejenosti tujih virov financiranja in poslabšanja bonitete države ter zaveze v postopku odprave presežnega primanjkljaja sicer nujna. Glede na to, da se je konsolidacija začela izvajati relativno pozno (tudi pozneje kot v večini drugih evropskih držav), je morala biti bolj intenzivna, kot bi bila ob zgodnejšem izvajanju². Tako se je padanje državne potrošnje lani izraziteje poglobilo. Prvič od začetka krize se je lani zmanjšala tudi potrošnja gospodinjestev, na kar je ob nadaljevanju slabih razmer na celotnem trgu dela vplivala še struktura javnofinančne konsolidacije, s katero so se znižale plače javnih uslužbencev in socialni transferji.

Lani je upadla tudi gospodarska aktivnost evrskega območja, padec v Sloveniji pa je bil tako kot v celotnem obdobju krize med največjimi. BDP evrskega območja se je po 1,4-odstotni rasti v letu 2011 lani znižal za 0,5 %. Zaostanek BDP za ravno iz leta 2008 je bil lani le v Latviji in Grčiji večji kot v Sloveniji. Dejavniki, ki sorazmerno bolj zavirajo okrevanje našega gospodarstva, izvirajo predvsem iz domačega okolja, počasnejše kot v številnih drugih državah članicah je tudi okrevanje izvoza. Med domačimi dejavniki sta v ospredju omejen dostop do

Slika 1: Bruto domači proizvod, izvoz in domača potrošnja v Sloveniji in evrskem območju

Vir: Eurostat Portal page – National Accounts, 2013.

¹ Padec investicij v času krize je sledil izredno močnemu ciklu v obdobju po vstopu v EU do gospodarske krize in je poleg zaključka velikih infrastrukturnih projektov povezan s finančno krizo in posledično z omejenimi zasebnimi in javnimi finančnimi sredstvi.

² Leta 2011 se je primanjkljaj javnih financ razen v Sloveniji povečal le še na Cipru.

virov financiranja in visoka zadolženost podjetij, kar je vplivalo predvsem na padec investicij, ki so se v času krize samo na Irskem znižale bolj kot pri nas. Tudi lansko zmanjšanje končne potrošnje je bilo pri nas večje kot v povprečju evrskega območja, kar povezujemo s pozneje začeto in zato občutnejšo javnofinančno konsolidacijo. Za povprečno ravno iz leta 2008 je ob neustrezni geografski in proizvodni strukturi lani še vedno zaostajal tudi izvoz, v povprečju evrskega območja pa jo je že precej presegel. Izvoz v hitro rastoče države se sicer v zadnjih letih povečuje, vendar delež izvoza v te države ostaja razmeroma majhen. Neustrezna je tudi proizvodna struktura, saj imamo manjši delež tehnološko najzahtevnejših proizvodov kot večina držav, kjer izvoz okreva hitreje (glej poglavje 1.3.).

Zmožnost za rast gospodarske aktivnosti v srednjeročnem obdobju je še naprej skromna.

Nadaljevanje razdolževanja bank in podjetij ter potreba po nadaljnji javnofinančni konsolidaciji ob omejenih virih financiranja za državo in zasebni sektor bodo ostali glavni dejavniki, ki bodo brez strukturnih sprememb zavirali hitrejšo okrevanje slovenskega gospodarstva tudi v prihodnje. Premajhen napredek pri reševanju strukturnih težav je namreč vplival na zaostajanje v konkurenčnosti, kar ob pričakovanem nadaljnjem zmanjšanju tujega povpraševanja zavira hitrejšo okrevanje izvoza. Ocene potencialne rasti BDP, upoštevajoč takšne razmere, kažejo na znižanje potenciala za rast v primerjavi z obdobjem pred krizo, ko je znašal skoraj 4 %, na manj kot 1 % v povprečju prihodnjega srednjeročnega obdobja³. To kaže na nujnost strukturnih sprememb in reform, ki bi povečale zmožnost za rast in hkrati preprečile tako zaostritev razmer, da bi bilo oteženo zagotavljanje potrebnih finančnih sredstev za razvoj. S tem bi se tudi izognili trajnejšemu obdobju šibke gospodarske rasti ali stagnacije, ki je bilo značilno za nekatere države v zadnjem desetletju (npr. Portugalska).

Po štirih letih skromne rasti se je rast cen življenjskih potrebščin lani zaradi enkratnih dejavnikov, ki so bili posledica ukrepov ekonomske politike, pospešila.

Cene življenjskih potrebščin so se lani povišale za 2,7 %. Podobno kot v predhodnih letih je bila inflacija posledica višjih cen energentov in hrane, višja skupna rast kot v predhodnih letih pa je izhajala predvsem iz rasti cen storitev. Energenti so k skupni rasti cen prispevali 0,7 o. t., od tega znova največ tekoča goriva. Rast cen nafte na svetovnih trgih je bila sicer nižja kot v letu 2011, so se pa povišale trošarine, tako da je bil prispevek cen tekočih goriv k skupni rasti podoben kot v letu 2011. Prispevek vseh energentov k skupni rasti cen bi bil še višji, če se ne bi ob koncu leta pocenil zemeljski plin. Prispevek cen hrane (0,7 o. t.) je bil podoben kot v predhodnem letu, njihova rast pa je izvirala predvsem iz dviga cen sveže zelenjave in sadja. Rast cen storitev se je zaradi enkratnih

dejavnikov, ki so bili posledica ukrepov ekonomske politike, lani pospešila, k skupni rasti pa so prispevale 0,8 o. t.⁴. Ob nadaljevanju nizke gospodarske aktivnosti je rast cen drugega blaga ostala umirjena, kar se potrjuje s skromno rastjo različnih mer osnovne inflacije in kaže odsotnost inflacijskih pritiskov, povezanih z gospodarsko aktivnostjo. Mednarodna primerjava na podlagi harmoniziranega indeksa cen življenjskih potrebščin kaže, da je bila inflacija v Sloveniji (3,1 %) lani ob sicer podobnih dejavnikih višja kot na ravni celotnega evrskega območja (2,2 %; glej indikator 1.3).

Po upočasnitvi rasti v obdobju 2009–2011 je nominalna bruto plača v letu 2012 ostala na doseženi ravni, realno pa se je prvič v dvajsetih letih znižala.

Nominalna rast povprečne bruto plače v zasebnem sektorju se je lani občutno upočasnila (0,5 %), v državnem pa se je povprečna plača zaradi izrazitejših varčevalnih ukrepov znižala. V obdobju 2009–2011 so ob skromni gospodarski aktivnostini gibanje povprečne plače v zasebnem sektorju vplivale naraščajoča brezposelnost, relativno nizka inflacija in težnje podjetij po ohranjanju konkurenčnega položaja, nominalna rast pa je bila relativno visoka zaradi vpliva spremenjene strukture zaposlenih⁵ in predvsem dviga minimalne plače⁶. V zasebnih nefinančnih družbah se je lani rast plač kljub dokončnemu dvigu minimalne plače na zakonsko določeno raven občutno upočasnila, kar je bila tudi posledica najnižjih izplačil trinajstih plač in božičnic v zadnjih osmih letih. V zasebnih finančnih družbah pa se je povprečna bruto plača lani celo nominalno znižala. Znižala se je tudi v večini dejavnosti, ob gradbeništvu zlasti v storitvenih dejavnostih, najmanj pa se je njena rast upočasnila v industriji. Na lansko znižanje plač v javnem sektorju (-0,9 %) je odločilno vplivalo njihovo junijsko 3-odstotno znižanje v sektorju država. Z uveljavitvijo Zakona o uravnoteženju javnih financ (ZUJF) so se plače vsem javnim uslužbencem znižale za 8 %, hkrati pa sta bili izplačani preostali dve četrtini odprave plačnih nesorazmerij. Pred uveljavitvijo ZUJF je povprečna bruto plača v državnem sektorju dve leti in pol stagnirala, v povprečju leta 2012 pa se je znižala za 2,2 %. Tako gibanje plač v sektorju država v zadnjih treh letih je posledica varčevalnih ukrepov, ki so se zaradi splošnega gospodarskega in javnofinančnega položaja z dopolnitvami sprejemali vse od leta 2009⁷.

⁴ Največ je k temu prispevala odprava subvencije za šolsko prehrano (0,4 o. t.), poleg tega pa zmanjšanje subvencije za drugega otroka v vrtcu (0,1 o. t.) in povišanje letne dajatve za uporabo vozil v cestnem prometu (0,1 o. t.).

⁵ Do te je prišlo zaradi odpuščanj zaposlenih pretežno z nizkimi plačami, kar je statistično zvišalo raven povprečne plače. Po naši oceni je bilo v letih 2010 in 2011 0,5 oz. 0,2 o. t. rasti povprečne plače dejavnosti zasebnega sektorja (od 5,1 % oz. 2,6 %) posledica tega učinka. Največji učinek je bil v letu 2009 (0,9 o. t. od 1,8 %), lani pa je bil enak kot v letu 2011.

⁶ Zlasti v letu 2010, ko je začel veljati nov zakon o minimalni plači; po naši oceni nad 3 o. t. k 5,1-odstotni rasti povprečne bruto plače dejavnosti zasebnega sektorja.

⁷ Prvi varčevalni ukrepi so začeli veljati leto po uvedbi dolgo načrtovane plačne reforme, ki je povzročila relativno visoko rast plač (2008 10,2 %, 2009 7,0 %) prav v obdobju, ko so se plače v zasebnem sektorju zaradi gospodarske krize že začele umirjati.

³ Izračuni potencialne rasti z metodo produkcijske funkcije, pri čemer je za obdobje od leta 2012 upoštevana Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2012. Za izločitev ciklične komponente skupne faktorske produktivnosti je uporabljen bivariatni Kalmanov filter.

Poleg znižanja plač v državnem sektorju, ki predstavlja glavnino javnega sektorja, se je lani nekoliko umirila rast plač v javnih družbah, a je bila podobno kot v preteklih dveh letih, še vedno nadpovprečno visoka (2,0 %)⁸.

Zaposlenost⁹ se je od začetka krize v zasebnem sektorju zmanjševala, v sektorju država pa povečevala. Število zaposlenih je bilo v letu 2012 6,7 % manjše kot leta 2008. Na začetku krize je njihovo število najhitreje upadalo v predelovalnih dejavnostih, v zadnjih dveh letih pa v gradbeništvu. V teh dveh dejavnostih je bil tudi skupni padec v obdobju 2008–2012 največji, in sicer je bilo v predelovalnih dejavnostih lani število zaposlenih za slabo petino manjše kot leta 2008, v gradbeništvu pa kar za dobro četrtino. Relativno visok padec v predelovalnih dejavnostih povezujemo s tem, da se je aktivnost na začetku krize najbolj občutno zmanjšala in pozneje tudi najmanj okrevala v delovno intenzivnih in tehnološko manj zahtevnih panogah. Zaposlenost se je skrčila tudi v večini tržnih storitev. Nasprotno se je število zaposlenih v sektorju država v času krize povečalo, in sicer za 10 tisoč (6,5 %), izraziteje v letih 2009 in 2010, v zadnjih dveh letih pa se je rast upočasnila¹⁰. Po podatkih o številu delovno aktivnih se je število zaposlenih v dejavnosti javne uprave, obrambe in obveznega socialnega varstva (dejavnost O) v zadnjih dveh letih celo upadlo, v izobraževanju ter zdravstvu in socialnem varstvu pa se je rast le nekoliko upočasnila.

Struktura gospodarske aktivnosti je ob močnem upadu domačega povpraševanja in nadaljnjem razdolževanju zasebnega sektorja postopno privedla do presežka na tekočem računu plačilne bilance. Po visokih primanjkljajih v predkriznih letih se je saldo tekočega računa v obdobju 2009–2011 ohranjal blizu ravnovesja, lani pa je bil ustvarjen presežek v višini 874 mio EUR (oz. 2,5 % BDP). K pozitivnemu saldu tekočega računa plačilne bilance je prispeval višji presežek v menjavi s tujino, in sicer manjši blagovni primanjkljaj in večji storitveni presežek. Blagovni primanjkljaj se je močno skrčil zaradi upada domačega povpraševanja, ki je vplival na znatno zmanjšanje obsega uvoza, in to kljub precejšnji upočasnitvi rasti izvoza in ponovnem poslabšanju pogojev menjave. Zaostrene razmere na domačem trgu so se kazale tudi v menjavi storitev, pri katerih je rast izvoza prav tako preseгла rast uvoza. Padec razpoložljivega dohodka in povečana negotovost med potrošniki sta vplivala na manjše trošenje domačega prebivalstva v tujini, kar je ob višjih prihodkih od tujih turistov izboljšalo bilanco prilivov od potovanj. Povečal se je tudi presežek v menjavi transportnih storitev, prav tako je bil manjši primanjkljaj v menjavi ostalih storitev, v tem se je zlasti izboljšal saldo menjave pri licencah,

patentih in avtorskih pravicah ter saldo gradbenih storitev. Slednje nakazuje, da domača gradbena podjetja, ki se jim je v krizi uspelo obdržati, ob zaostrenih domačih razmerah v večjem obsegu iščejo priložnosti v tujini. Bilanca dohodkov in tekočih transferov pa se je lani poslabšala. Zlasti v strukturi prilivov in odlivov od dohodkov se kažejo zaostrene razmere na finančnih trgih, saj je bil nižji primanjkljaj v saldu obresti lani predvsem posledica razdolževanja zasebnega sektorja in sprememb v strukturi instrumentov zadolževanja državnega sektorja (izdaja zakladnih menic na domačem finančnem trgu). Poleg tega so se lani povečala izplačila dobičkov tujim neposrednim vlagateljem ter hkrati zmanjšali prilivi od naložb domačih vlagateljev v tuje lastniške vrednostne papirje. Neto črpanje sredstev EU se je lani v primerjavi z letom 2011 izboljšalo, kljub temu pa se je presežek tekočih transferjev nekoliko zmanjšal, predvsem zaradi večjih plačil prispevkov in davkov tujini.

Izboljšanje salda tekočega računa je po naši oceni posledica cikličnih in delno strukturnih dejavnikov, v primerjavi s t. i. ranljivimi državami pa je Slovenija po kazalniku zunanjskega ravnovesja in njegovim spreminjanjem v relativno boljšem položaju. Dinamika gibanja salda tekočega računa je po naši oceni na eni strani posledica vpliva cikličnih dejavnikov, saj se je obrata zgodil po začetku krize, ko so sprva zaradi relativno nižje izkoriščenosti proizvodnih zmogljivosti, nato pa zaradi omejenih finančnih virov in razdolževanja zasebnega sektorja upadle investicije, investicijsko-varčevalna vrzel pa se je začela postopno zapirati. Na drugi strani pa je bilo opaziti tudi nekatere strukturne premike oz. notranja prilagajanja, npr. pri stroških dela, kar bi lahko ugodno vplivalo na vzdržnost tekočega računa plačilne bilance. Ciklična komponenta sicer nakazuje, da bi se z vidnejšim okrevanjem gospodarske aktivnosti in izboljšano dostopnostjo do finančnih virov lahko ponovno povečal primanjkljaj na tekočem računu plačilne bilance. Za trajnejše ohranjanje zunanjskega ravnovesja je zato ključna predvsem krepitev strukturnih dejavnikov, ki bi učinkovali z izboljšanjem stroškovne konkurenčnosti in dvigom produktivnosti. Z izboljševanjem kazalnika zunanjskega ravnovesja se Slovenija razlikuje od večine t. i. ranljivih gospodarstev, kamor jo je sicer uvrstila Evropska komisija (EK)¹¹. V tej skupini držav so se primanjkljaji tekoče bilance držav v času recesije v povprečju sicer skrčili, vendar ostali razmeroma visoki. V primerjavi s temi državami ima Slovenija precej nižjo raven celotne zadolžitve do tujine (neto finančni položaj do tujine) in posledično manjše neto odlive faktorskih dohodkov, hkrati je zaradi varčevanja zasebnega sektorja in konsolidacije javnih financ relativno višja tudi domača raven varčevanja.

⁸ Rast v javnih nefinančnih družbah je bila 1,9-odstotna, v finančnih pa 1,5-odstotna.

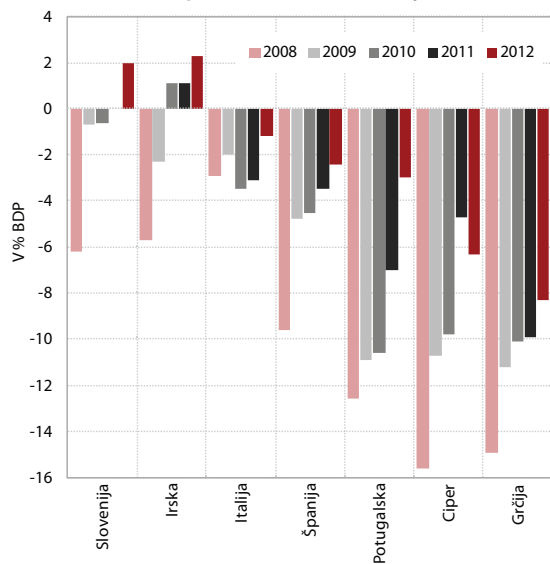
⁹ Po statistiki nacionalnih računov.

¹⁰ Število zaposlenih je bilo višje tudi zaradi uvrstitve dveh družb v sektor država kot posledica reorganizacije Slovenskih železnic, zaradi česar se je število zaposlenih v tem sektorju v letu 2011 povečalo za 3.756 oseb.

¹¹ Autumn forecast 2012 (Evropska komisija), 2012. Po oceni EK se med ranljive države uvrščajo Irska, Grčija, Španija, Italija, Ciper, Portugalska in Slovenija. Poleg Slovenije je imela presežek na tekočem računu lani še Irska.

Slika 2: Tekoči račun plačilne bilance v t. i. ranljivih državah EU

Vir: Eurostat Portal page – Balance of Payments, 2013.

Ob oteženem dostopu do mednarodnih finančnih trgov in nadaljnjem razdolževanju domačih bank v tujini je zadolževanje v tujini lani izhajalo iz zadolževanja države in prilivov sredstev iz Evrosistema pri operacijah dolgoročnega refinanciranja bank. Skupni bruto zunanji dolg je v letu 2012 dosegel 40,8 mrd EUR (0,6 mrd EUR več kot leta 2011). Struktura tokov zadolževanja izraža otežene razmere v domačem bančnem sistemu in omejeno dostopnost do zunanjih virov financiranja ter opaznejšo večjo zastopanost prilivov centralnobančnega denarja iz Evrosistema. K rasti dolga je največ prispevalo zadolževanje države (2,4 mrd EUR več kot leto prej), ki je februarja sicer izplačala obveznico v višini 1 mrd EUR, vendar je oktobra izdala 10-letno dolarsko obveznico v vrednosti 1,7 mrd EUR ter se na mednarodnem trgu zadolževala tudi s kratkoročnejšimi instrumenti. Domače

poslovne banke pa so tudi lani odplačevale v tujini najeta posojila, njihov zunanji dolg se je znižal za 3,6 mrd EUR (od septembra 2008 do konca leta 2012 za 8,6 mrd EUR). V razmerah oteženega dostopa do mednarodnih finančnih trgov so del obveznosti do tujine lani odplačale s centralnobančnim denarjem, saj je Banka Slovenije lani predvsem z operacijami dolgoročnega refinanciranja bank povečala obveznosti do Evrosistema (za 1,7 mrd EUR). Zadolževanje podjetij v tujini se je lani nekoliko povečalo zaradi večjega obsega najetih komercialnih posojil za financiranje uvoza, dolgoročne finančne obveznosti pa so se zmanjšale že tretje leto zapored. V strukturi skupnega zadolževanja v tujini se je lani tako že tretje leto zapored povečal delež javnega dolga (konec leta 2012 je znašal 31,3 % BDP), po ročnosti pa se je delež dolgoročnega dolga (okoli 70 %) nekoliko znižal. Bruto zunanji dolg Slovenije je konec leta 2012 dosegel 115,1 % BDP (3,9 o. t. več kot leto prej) in ostaja precej nižji od povprečnega dolga evrskega območja, ki je v letu 2011 dosegel 211,1 % BDP.

Višji bruto zunanji dolg je lani vplival na poslabšanje neto finančnega položaja, pri katerem Slovenija nekoliko presega mejno vrednost v sistemu kazalnikov makroekonomskih neravnovesij, ki ga spremlja Evropska komisija. Neto finančni položaj oz. stanje mednarodnih naložb¹² je konec leta 2012 izkazovala neto dolžniški položaj do tujine v višini 43,2 % BDP (leta 2011 41,2 % BDP). Tako je Slovenija tudi v letu 2012 ponovno presegala mejno vrednost tega kazalnika, ki jo je v sistemu kazalnikov makroekonomskih neravnovesij postavila Evropska komisija (-35 % BDP; glej Okvir 1). Neto finančni položaj Slovenije se poslabšuje že od leta 2005, izraziteje ob začetku krize v letu 2008, ko so poleg financiranja primanjkljaja tekočega računa k temu prispevale predvsem znatne negativne vrednostne spremembe pri lastniških portfeljskih naložbah. V razmerah oteženega dostopa do tujih virov financiranja

Tabela 1: Stanje mednarodnih naložb Slovenije, v % BDP

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1 Dolžniške terjatve	40,1	68,1	66,6	80,1	74,5	76,7	74,8	74,5	74,4
2 Lastniške terjatve	1,0	9,7	14,3	19,4	14,6	17,2	16,9	15,7	17,6
3 Skupne terjatve (1+2)	41,1	77,9	80,9	99,5	89,1	93,9	91,7	90,1	92,0
4 Bruto zunanji dolg	43,7	71,4	77,5	100,5	105,3	113,3	114,4	111,2	114,6
5 Lastniške obveznosti	9,1	17,5	20,5	20,8	19,4	20,2	20,2	20,1	22,0
6 Skupne obveznosti (4+5)	52,9	88,9	98,0	121,4	124,8	133,5	134,6	131,3	136,5
7 Neto zunanji dolg/terjatve (1-4)	-3,6	-3,2	-10,9	-20,4	-30,8	-36,6	-39,6	-36,8	-40,2
8 Neto lastniški dolg/terjatve (2-5)	-8,1	-7,8	-6,2	-1,4	-4,8	-3,0	-3,3	-4,4	-4,4
9 Neto finančni položaj (7+8)*	-11,7	-11,0	-17,1	-21,8	-35,7	-39,6	-42,8	-41,2	-43,2

Vir: BS, preračuni Umar.

Opomba: *Negativni (pozitivni) predznak v saldu pomeni neto dolžniški (upniški) finančni položaj.

¹² Neto finančni položaj izkazuje stanje celotnih terjatev in obveznosti, ki jih ima domače gospodarstvo do tujine ob koncu vsakega leta, s strukturo, ki je enaka strukturi finančnega računa plačilne bilance. Poleg dolžniških instrumentov, ki so vključeni v bruto zunanji dolg in bruto zunanji dolg (razlika med njima predstavlja neto zunanji dolg države), neto finančni položaj vključuje še terjatve in obveznosti iz lastniških razmerij.

je bilo poslabšanje neto dolžniškega položaja v naslednjih letih posledica višjega neto zadolževanja državnega sektorja in povečanja neto obveznosti BS, ki je sredstva za zagotavljanje likvidnosti bančnega sistema dobila s prilivi iz operacij dolgoročnega refinanciranja znotraj Evrosistema (glej poglavje 1.2.). Struktura stanja mednarodnih naložb kaže na poslabšanje pozicije državnega sektorja zaradi izdaje dolgoročne obveznice, čeprav so se lani z danimi posojili pri paketih pomoči državam evrskega območja nekoliko povečala finančna imetja v tujini. Poslabšal se je tudi neto finančni položaj BS, ki je znižala vrednost finančnih imetij zaradi umika gotovine in vlog z računov v tujini, z operacijami dolgoročnega refinanciranja bank pa je hkrati precej povečala zunanji dolg do Evrosistema. Neto zadolženost zasebnega sektorja pa se je ob razdolževanju poslovnih bank lani ponovno znižala.

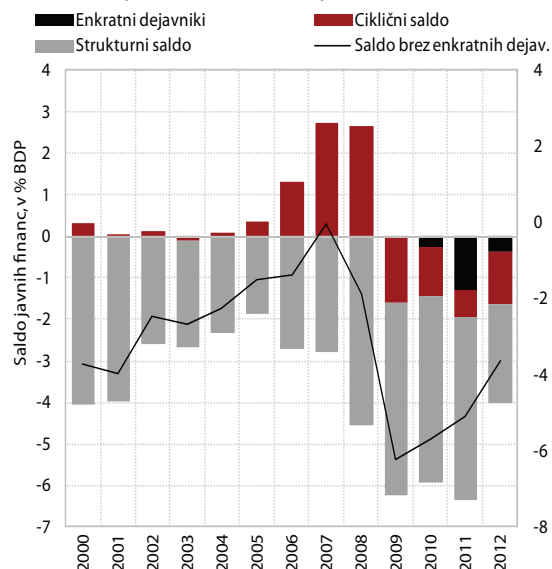
Po treh letih ohranjanja primanjkljaja sektorja država na ravni okrog 6 % se je lani z ukrepi za konsolidacijo opazneje zmanjšalo javnofinančno neravnovesje, vključno z njegovo strukturno komponento. Po treh letih ohranjanja na ravni okrog 6 % BDP se je primanjkljaj sektorja država v letu 2012 znižal na 4,0 % BDP. V primerjavi z letom 2011 je bil nižji za 2,4 o. t., brez upoštevanja enkratnega dviga izdatkov v obeh letih¹³ pa za 1,5 o. t. Znižanje je bilo doseženo z nekaterimi nadaljnjimi posegi v fleksibilni del proračunskih izdatkov, predvsem pa z uveljavitvijo sprememb iz Zakona o uravnoteženju javnih financ (ZUJF)¹⁴, ki se nanašajo na proračun in tudi druge blagajne javnega financiranja ter izvenproračunske uporabnike. Javnofinančna konsolidacija je temeljila predvsem na zniževanju javnofinančnih odhodkov, vključevala pa je tudi ukrepe za izboljšanje učinkovitosti pobiranja in kakovosti javnofinančnih prihodkov. V letu 2012 je bilo v nasprotju s prejšnjimi leti zaznati občutno javnofinančno prizadevanje, odhodki so se prvič znižali tudi nominalno. S tem je bil narejen pozitiven korak, z ukrepi na podlagi sistemskih sprememb pa tudi odmik od dotlejši prevladujočega načina zgolj z začasnimi posegi v fleksibilni del proračuna. Zmanjšanje odhodkov, podprto s spremembo zakonodaje, je temeljilo na treh sklopih: (i) racionalizaciji delovanja javnega sektorja, vključno z znižanjem plač in drugih stroškov dela ter omejevanjem zaposlovanja; (ii) omejevanju investicij, subvencij in drugih programov trošenja ter (iii) prilagoditvah politik trga dela in socialne varnosti. K zmanjšanju je največ prispevalo zmanjšanje sredstev za zaposlene, izdatkov za blago in storitve ter socialnih transferjev (glej poglavje 3). Poleg konsolidacijskih ukrepov so bile sprejete davčne razbremenitve pri davku od dohodka pravnih oseb in investicijske olajšave, ki naj

¹³ Leta 2011: dokapitalizacija banke in nekaterih podjetij v večinski lasti države ter prevzem dolga nekaterih podjetij (1,3 % BDP), leta 2012: pokrivanje izgub državnih podjetij z dokapitalizacijo, zapadla državna poroštva, prepoznanje terjatev državnih podjetij in super dividende (0,4 % BDP).

¹⁴ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona za uravnoteženje javnih financ, ki posega v 39 področnih zakonov, je bil v Državnem zboru sprejet 12. maja 2012.

bi spodbujale gospodarsko rast, njihovo učinkovitost pa bo mogoče oceniti šele na srednji rok. Sprejeti ukrepi so prvič od začetka gospodarske krize občutno zmanjšali ciklično prilagojeni primanjkljaj z $-5,7$ % BDP v letu 2011 na $-2,7$ % BDP v letu 2012 (strukturnega primanjkljaja¹⁵ z $-4,4$ % BDP na $-2,4$ % BDP).

Slika 3: Saldo javnih financ, Slovenija

Vir: Temeljni agregati sektorja država (SURS), 2013; izračuni UMAR.

Lansko povečanje dolga sektorja država za 2,2 mrd EUR je bilo namenjeno pokritju primanjkljaja in obveznosti refinanciranja za lani in letos, odplačila obresti so se povečala. Dolg sektorja država je v letu 2012 znašal 54,1 % BDP, kar je 7,2 o. t. več kot leto prej. Poleg nominalnega povišanja dolga je na njegov višji delež v BDP vplivalo nominalno znižanje BDP (2-odstotno). Povečanje dolga sektorja država v skupni višini 2,2 mrd EUR na podlagi izdaje dolarske obveznice (1,7 mrd EUR), zakladnih menic in najetih posojil je bilo namenjeno pokritju primanjkljaja in lanskih finančnih obveznosti¹⁶, deloma pa predhodnemu zadolževanju za financiranje letošnjih obveznosti. Čeprav je bilo povečanje dolga sektorja država lani absolutno in relativno šibkejšo kot v preteklih letih, je bilo ponovno med večjimi v evrskem območju. Z rastjo javnega dolga so se povišali tudi stroški njegovega financiranja (odhodki za obresti so lani znašali 748 mio EUR¹⁷, kar je 2,1 % BDP ali 0,2 o. t. več kot leta 2011). Glede na konsolidacijo javnih financ in zavezo za nadaljnje zmanjšanje primanjkljaja to pomeni, da so višji odhodki za obresti lani že bolj izrinjali druge izdatke. Srednje in dolgoročno je eden od dejavnikov tveganja za povečanje obsega javnega dolga tudi javnogarantirani dolg, ki pa se je po znatnem povečanju v predhodnih

¹⁵ Strukturni primanjkljaj je ciklično prilagojen primanjkljaj, očiščen vpliva posebnih enkratnih transakcij.

¹⁶ Del finančnih obveznosti za leto 2012 je bil pokrit tudi z zadolževanjem v letu 2011, ko je obseg povečanja dolga presegal potrebna sredstva za financiranje primanjkljaja.

¹⁷ Po metodologiji ESA95.

Okvir 1: Ocena Slovenije v postopku ocenjevanja presežnih neravnotežij pri Evropski komisiji

Evropska komisija je leta 2012 začela izvajati postopek ocenjevanja presežnih neravnotežij, ki pri zgodnjem odkrivanju neravnotežij temelji na rezultatih desetih kazalnikov makroekonomskih neravnotežij. Gre za kazalnike zunanjih neravnotežij (saldo tekočega računa plačilne bilance, neto finančni položaj do tujine, tržni deleži v tujini, nominalni stroški dela na enoto proizvoda in realni efektivni tečaj) in notranjih neravnotežij (cene nepremičnin, dolg zasebnega sektorja, zadolževanje zasebnega sektorja, dolg sektorja država in stopnja brezposelnosti). Za vsak kazalnik je določena mejna vrednost, njeno preseganje pa pomeni, da ima država na nekem področju neravnotežje, ki je lahko problematično. Rezultati kazalnikov so prvo opozorilo, naslednji korak pa je poglobljena analiza, s katero se ugotavlja, ali je prepoznano neravnotežje zares problematično. Pri manjših neravnotežjih Evropska komisija izda državam t. i. preprečevalna priporočila, države z večjimi neravnotežji pa morajo pripraviti ustrezen akcijski načrt. Ob neustreznem odzivu države so predvidene tudi finančne sankcije v višini do 0,1 % BDP.

Za Slovenijo kazalniki makroekonomskih neravnotežij že vse od začetka krize opozarjajo na konkurenčnost gospodarstva in finančno izpostavljenost do tujine kot problematični področji, poglobljena analiza Evropske komisije pa je posebej pokazala še na težave bank v povezavi z visoko zadolženim podjetniškim sektorjem.

Neto finančni položaj do tujine presega mejno vrednost vse od leta 2008 in je odsev visoke izpostavljenosti domačih bank do tujih virov financiranja, od začetka krize pa tudi močno povečanega dolga sektorja država. Na poslabšanje neto finančnega položaja do tujine so po letu 2007 močno vplivale tudi vrednostne izgube imetij naših vlagateljev v tujini (več glej v poglavju 1.1). Na poslabšanje konkurenčnosti pa kažejo od začetka krize rastoči stroški dela na enoto proizvoda in padajoči tržni delež na svetovnem trgu. Padanje stroškovne konkurenčnosti se je v letu 2011 sicer ustavilo, tako da je vrednost kazalnika za ocenjevanje neravnotežij (ki se nanaša na triletno rast stroškov) v tem letu prvič po letu 2008 padla nekoliko pod mejno vrednost. Vendar pa glede na precej manj ugodno razmerje med stroški dela (delež plač) in bruto domačim proizvodom v primerjavi z EU že pred začetkom krize in na precejšnje poslabšanje v obdobju 2008–2010 izboljšanje stroškovne konkurenčnosti ostaja velik izziv za Slovenijo (več glej v poglavju 1.3). Ob visokih stroškovnih pritiskih ter neugodni geografski in proizvodni sestavi izvoza ob začetku krize se je v obdobju 2008–2010 postopno zmanjševala tudi izvozna konkurenčnost Slovenije (več glej v poglavju 1.3). Kazalnik, ki meri petletno spremembo tržnega deleža na svetovnem trgu, je tako leta 2011 že nekoliko presegel mejno vrednost, določeno s postopkom ocenjevanja presežnih neravnovesij. Zadolženost zasebnega sektorja ob razmeroma nizki zadolženosti gospodinjstev ne presega mejnih vrednosti, problematična pa je visoka zadolženost podjetniškega sektorja, zlasti je očitno izjemno neugodno razmerje med dolgom in kapitalom, kar je v trenutnih kriznih razmerah pomembna ovira gospodarskemu okrevanju. Na problematiko razdolževanja podjetniškega sektorja in s tem povezane pritiske na stabilnost bank je kot na resno neravnotežje Slovenije opozorila tudi Evropska komisija v podrobnem pregledu Slovenije za leto 2012 in v poročilu o makroekonomskih neravnotežjih za leto 2013 (In-Depth Review for Slovenia, 2012; Alert Mechanism Report – 2013, 2012).

Tabela: Rezultati kazalnikov makroekonomskih neravnotežij za Slovenijo

Kazalnik / mejna vrednost		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Zunanja neravnotežja	Tekoči račun, % BDP (triletno povprečje)	+6/-4 %	-1,9	-0,5	0,1	-0,8	-1,7	-2,3	-3,0	-4,5	-3,9	-2,5	-0,4
	Neto finančni položaj do tujine, % BDP	-35 %	-2	0	-6	-8	-11	-17	-22	-36	-40	-43	-41
	Realni efektivni tečaj (deflator CPI), rast v treh letih	+/-11 %	-2,5	0,2	5,3	4,6	1,7	-0,7	1,0	4,2	5,7	2,4	-0,3
	Tržni delež na svetovnem trgu (blago in storitve), rast v petih letih	-6 %	-6,2	5,4	3,4	16,4	27,0	17,6	18,7	11,1	6,0	-4,5	-6,1
	Nominalni stroški dela na enoto proizvoda, rast v treh letih	+9 %	22,2	24,0	20,6	14,6	9,7	6,2	5,2	10,3	18,4	15,9	8,3
Notranja neravnotežja	Cene nepremičnin, letna rast	+6 %			9,6	13,1	14,2	17,4	1,5	-10,4	-1,3	1,0	
	Zadolževanje zasebnega sektorja, priliv kot % BDP	15 %		8,6	8,7	9,6	13,6	13,9	23,5	18,3	4,1	1,8	1,9
	Dolg zasebnega sektorja, % BDP	160 %	64	67	71	75	85	91	106	117	127	128	128
	Dolg sektorja država, % BDP	60 %	27	28	27	27	27	26	23	22	35	39	47
	Stopnja brezposelnosti, triletno povprečje	10 %	6,8	6,4	6,4	6,5	6,5	6,3	5,8	5,1	5,0	5,9	7,1
	Finančne obveznosti finančnega sektorja, nekonsolidirano, letna rast v %	16,5 %		24,3	12,6	11,5	17,7	13,8	28,5	6,6	7,4	-3,4	-1,3

Vir: Eurostat portal page – Macroeconomic imbalance procedure statistics, 2013.

Opomba: Siva polja označujejo preseganje mejne vrednosti v postopku ocenjevanja presežnih neravnovesij v EU.

treh letih zaradi jamstev in poroštev države za blaženje posledic finančne krize lani zmanjšal za 1,6 mrd EUR. Konec leta 2012 je tako znašal 5,3 mrd EUR oz. 14,9 % BDP (leta 2011 19,0 % BDP). Zmanjšanje je bilo predvsem (1,4 mrd EUR) posledica končane jamstvene sheme za domače finančne inštitucije. Obseg vnovčenih jamstev, ki se je zlasti v zadnjih dveh letih nekoliko povečal, pa ostaja razmeroma nizek (konec leta 2012 je znašal 23,5 mio EUR).

Ob nadaljnjem povečevanju obsega dolga so se lani povišali tudi stroški zadolževanja, k temu pa je poleg domačih dejavnikov prispevalo tudi splošno poslabšanje razmer na trgu evrskih obveznic sredi leta. Od marca 2012 so se zahtevane donosnosti slovenskih državnih obveznic gibale na relativno visoki ravni in podobno kot v skupini ranljivih držav evrskega območja, na njihovo dinamiko pa so poleg posebnih domačih dejavnikov vplivali tudi skupni dejavniki v evrskem območju. Na zahtevane donosnosti za slovenske desetletne državne obveznice so tako sredi leta močno vplivale zaostrene domače bančne razmere, večkratno nakazovanje potrebe po zaprosilu za tujo finančno pomoč, proti koncu leta pa večinoma dejavniki, povezani s politično nestabilnostjo. Avgusta so tudi vse večje agencije znižale bonitetno oceno Slovenije in ohranile negativne obete za nadaljnje ocene. Na gibanje zahtevane donosnosti pa so močno vplivale tudi splošne razmere na mednarodnih finančnih trgih. Dojeseni so se te poslabševale, zaupanje v večino držav evrskega območja pa je upadalo. Tako je zaostritev razmer v Španiji in vedno večja verjetnost njene prošnje za finančno pomoč v juniju močno pospešila tudi rast zahtevanih donosnosti v drugih bolj izpostavljenih državah evrskega območja, med drugim tudi v Sloveniji. Septembra so ukrepi ECB in ukrepi na ravni EU glede nadaljnega povezovanja ekonomske in monetarne unije ter enotnega bančnega nadzora vplivali na ponovno izboljšanje razpoložena na evropskih finančnih trgih, kar je prispevalo k znižanju zahtevane donosnosti slovenskih državnih obveznic na raven okoli 5 % ob koncu leta.

1.2 Finančni sektor

Gospodarska kriza je razkrila slabosti slovenskega finančnega sistema, ki se že nekaj let krči, razvojni zaostanek za povprečjem EU pa se na večini področij povečuje. Poglobljanje razvojne vrzeli je najizrazitejše pri kazalniku tržne kapitalizacije v primerjavi z BDP, ki je leta 2012 dosegala le še dobro petino evropskega povprečja. Slaba likvidnost, majhna preglednost in tudi vse manjša ponudba slovenskega kapitalskega trga namreč odganjajo mogoče vlagatelje. To je v preteklosti tudi močno zaznamovalo finančno sestavo slovenskega gospodarstva, ki je odvisno predvsem od dolžniških virov financiranja, to je virov, ki so med krizo najbolj upadli. Vrednost kazalnika bilančne vsote bank (glede na BDP) je bila tako leta 2012 že za 16,4 o. t. nižja od najvišje ravni (leta 2009). Med vsemi deli finančnega posredništva so bile med

krizo še najmanj prizadete zavarovalniške dejavnosti, pri katerih se obseg zavarovalnih premij ni občutneje skrčil. Ocenjujemo, da je to posledica dveh dejavnikov, in sicer ročnosti zavarovalnih pogodb, ki se po navadi sklepajo na daljši rok, in strukture zavarovalnih premij, saj pretežen del vseh zavarovalnih premij še vedno predstavljajo premije neživljenjskih zavarovanj, ki so po naši oceni manj občutljive na spremembe v dohodkih zavarovancev.

Nadpovprečno velik delež bank v finančnem sistemu, ki je zaznamoval finančno strukturo slovenskega gospodarstva, je ob trenutnih težavah bančnega sistema ena največjih ovir za oživitve gospodarstva. Banke v Sloveniji predstavljajo več kot tri četrtine finančnih sredstev vseh finančnih posrednikov, v EU pa je njihov delež v povprečju za dobrih 20 o. t. nižji. Pomemben del financiranja slovenskega gospodarstva so tako posojila, ki so krajše ročnosti od drugi virov financiranja, kakršni so kapital in dolžniški vrednostni papirji. Posojila so bila tudi osrednji vir financiranja slovenskega gospodarstva med gospodarskim vzponom v obdobju 2004–2008. Banke so ob kreditni ekspanziji pred krizo pretežni del svojih naložb financirale z zadolževanjem v tujini, precej manj pa so se osredotočale na depozitne vire financiranja. Slovenija je imela tako v predkriznem obdobju enega izmed večjih prirastov razmerja med krediti in depoziti nebančnih sektorjev. Tako financiranje pa je med krizo močno okrepilo likvidnostne pritiske na bančni sistem, ki je zaradi zapadanja obveznosti do tujih bank in zelo omejenih možnosti za njihovo refinanciranje prisiljen v večje krčenje obsega svojih naložb. Tudi analiza Evropske komisije v postopku ocenjevanja presežnih neravnotežij v državah EU je pokazala, da so pomembna neravnotežja v finančnem sektorju pri nas nastala pred finančno krizo, ko je rast finančnih obveznosti finančnega sektorja predvsem zaradi zadolževanja bank v posameznih letih preseгла mejno vrednost, določeno v mehanizmu zgodnjega odkrivanja neravnotežij (glej Okvir 1). S krizo se je rast finančnih obveznosti sprva upočasnila, v letih 2010 in 2011 pa jih je finančni sektor neto odplačeval¹⁸. Pomemben del tega je povezan z razdolževanjem slovenskega bančnega sistema v tujini. Izpad tujih virov financiranja so banke nadomestile predvsem z večjim financiranjem pri ECB, ki je konec leta 2012 doseglo 4 mrd EUR, kar je približno 2,2-krat več kot konec leta 2008. V začetku krize je pomemben del virov financiranja zagotavljala tudi država, a to je bilo po letu 2011 zaradi zaostrenih javnofinančnih razmer in neugodnih gibanj na finančnih trgih prekinjeno.

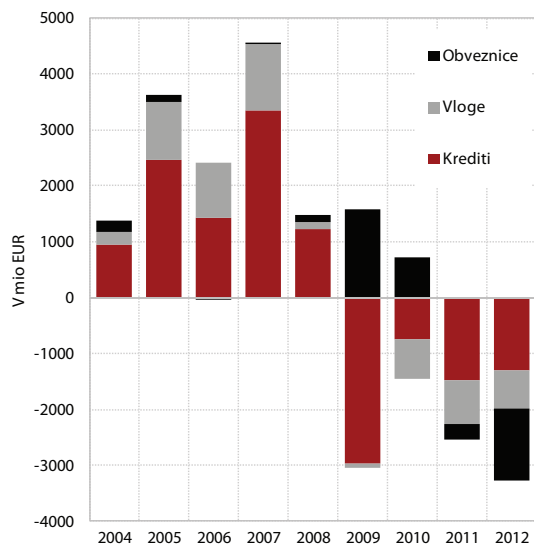
Težave v slovenskem bančnem sistemu so se v letu 2012 še poglobile. Banke so še naprej neto odplačevale vloge in posojila tujih bank, v tem letu pa so zapadle tudi obveznice, ki so bile izdane z državnim jamstvom. Obenem so zaradi povečevanja deleža slabih posojil še

¹⁸ Pretežen del zmanjšanja finančnih obveznosti je bil posledica krčenja obveznosti do virov sredstev drugih denarnih finančnih institucij (bank) in finančnih posrednikov razen zavarovalnic in pokojninskih skladov.

okrepile oblikovanje dodatnih rezervacij in oslabitev. Dostop do svežih virov financiranja na mednarodnih finančnih trgih pa je bil bankam še vedno onemogočen. To je posledica slabih razmer v slovenskem bančnem sistemu in na mednarodnih finančnih trgih. Banke so samo v letu 2012 neto odplačale 3,3 mrd EUR obveznosti do tujih bank (skupaj od začetka krize 9,1 mrd EUR¹⁹), kar je za okoli 30 % več kot leta 2011. To je vplivalo na nadaljnje krčenje naložb bančnega sistema, kar so najmočneje občutila slovenska podjetja. Likvidnostne pritiske so sicer konec leta 2011 in na začetku leta 2012 ublažili nestandardni ukrepi ECB, na podlagi katerih so slovenske banke pridobile dolgoročna sredstva z zapadlostjo treh let. To je po naši oceni nekoliko upočasnilo zmanjševanje kreditiranja slovenskega gospodarstva. Na podlagi podatkov Banke Slovenije pa predvidevamo, da se bodo likvidnostni pritiski na slovenske banke ponovno izraziteje povečali po izteku teh ukrepov, to je konec leta 2014. To kaže na nevarnost nadaljnega krčenja kreditne aktivnosti slovenskih bank, če se dostopnost do svežih virov financiranja ne bi izboljšala.

Slika 4: Neto tokovi tujih virov financiranja v slovenskem bančnem sistemu

Vir: BS, preračuni UMAR.

Kakovost bančne aktive se je lani močno poslabšala že četrto leto zapored. Ta proces je bil še vedno zaznamovan s slabšanjem kakovosti terjatev do dejavnosti, ki so povezane z gradbeništvo in prevzemnimi aktivnostmi, hkrati pa so se v letu 2012 občutneje poslabšale terjatve v drugih dejavnostih²⁰, kar je po naši oceni posledica splošnega slabšanja razmer v gospodarstvu. Obseg slabih terjatev²¹ se je povečal za dobrih 20 % in je konec leta dosegel že 6,7 mrd EUR, oziroma 14 % celotne izpostavljenosti bank. Obseg terjatev razvrščenih v bonitetni razred C se je že nekoliko zmanjšal, kar lahko

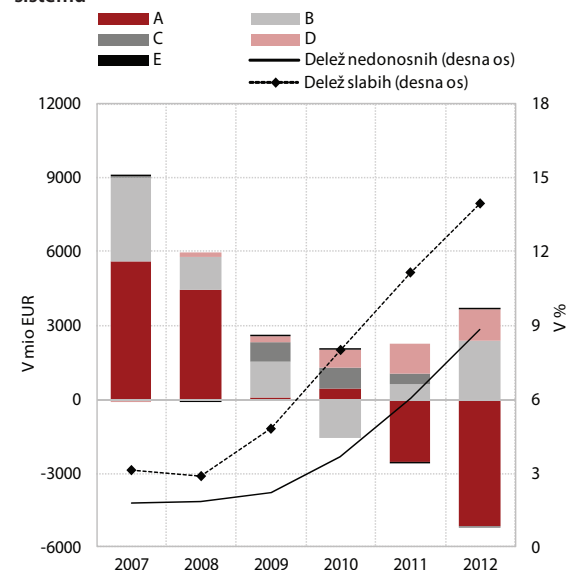
¹⁹ Primerjava se nanaša na september 2008, ko so se začele razmere v finančnem sektorju izraziteje zaostrovali.

²⁰ Najbolj v ospredju so predelovalne dejavnosti.

²¹ Terjatve, ki so razvrščene v bonitetne razrede C, D in E.

kaže na postopno umirjanje slabšanja kakovosti bančne aktive, deloma pa je verjetno tudi posledica nekoliko večjih odlivov med nedonosne terjatve²². Ti so lani znašali 1,2 mrd EUR in so bili za skoraj 10 % višji kot leta 2011. Obenem smo v letu 2012 precej zmanjšali obseg terjatev, razvrščenih v bonitetni razred A, ki je bilo s 5,1 mrd EUR 2-krat višje kot leto pred tem²³. To je po naši oceni deloma posledica slabšanja bonitetnih ocen posameznih posojilojemalcev, zaradi česar se njihove terjatve prelivajo v nižje bonitetne razrede, deloma pa tudi neto odplačevanja posojil najkakovostnejših posojilojemalcev, kar še dodatno poslabšuje kakovost bančne aktive. Tako gibanje je lahko na dolgi rok izredno škodljivo za slovenski bančni sistem, v katerem bi se tako precej povečal pomen komitentov s slabšo bonitetno oceno, prvovrstni komitenti pa bi se usmerili na druge vire financiranja (tujina, komercialna posojila). Zaradi nadaljnega hitrega poslabševanja kakovosti bančne aktive pa banke še naprej močno oblikujejo dodatne oslabitve in rezervacije, ki so tako v letu 2012 znašale 1,5 mrd EUR, kar je za približno 30 % več kot v letu 2011.

Slika 5: Prirast terjatev po posameznih bonitetnih skupinah ter deleža slabih in nedonosnih terjatev v slovenskem bančnem sistemu

Vir: BS, preračuni UMAR.

Nizka posojilna aktivnost bank ostaja eden pomembnejših razlogov za nizko gospodarsko aktivnost. Obseg posojil domačim nebančnim sektorjem se je v letu 2012 znižal za 1,3 mrd EUR, kar je za okoli 60 % več kot v letu 2011. Banke so zaradi močnih likvidnostnih pritiskov, nadaljnega slabšanja kakovosti bančne aktive in skromne kapitalske ustreznosti močno omejile prevzemanje dodatnih tveganj, hkrati pa so tudi slabe gospodarske razmere povpraševanje po posojilih ohranjale na nizki ravni. Tako so banke okrepile samo

²² Terjatve, ki so razvrščene v bonitetna razreda D in E.

²³ V letih 2009 in 2010 se je obseg terjatev v bonitetnem razredu A še povečeval.

izpostavljenost do države, kreditiranje gospodinjstev in podjetij pa se je skrčilo. Obseg posojil gospodinjstvom se je znižal za okoli 185 mio EUR. V primerjavi s preteklimi leti se je močno umirilo zadolževanje s stanovanjskimi krediti, tudi zaradi negotovih razmer na trgu nepremičnin, odplačila potrošniških kreditov pa so se več kot podvojila. Ob slabih razmerah v bančništvu skromno zadolževanje gospodinjstev pripisujemo tudi zaostrenim razmeram na trgu dela in s tem vse manjši posojilni sposobnosti gospodinjstev ter visoki negotovosti in nepremičninskem trgu. Zniževanje obsega posojil podjetjem in NFI se je v letu 2012 še pospešilo in je znašalo 1,6 mrd EUR. Ponudba virov financiranja slovenskega gospodarstva je bila v letu 2012 tako močno omejena, podjetja in NFI so

odplačevala tudi posojila najeta v tujini, in sicer v višini 28,4 mio EUR. Odplačevala so se kratkoročna posojila, dolgoročno neto zadolževanje (50 mio EUR) pa se je v primerjavi z letom 2011 celo nekoliko okrepilo.

Poleg neposrednega vpliva na gospodarsko dejavnost zaradi kreditnega krča slabe razmere v bančnem sistemu poslabšujejo gospodarsko stanje tudi s pritiski na javne finance, zato je sanacija bančnega sistema nujna. Slabe razmere v slovenskem bančnem sistemu so se sprva pokazale kot potreba po svežem kapitalu, in sicer pretežno v bankah, v katerih je država pomembna lastnica. Dokapitalizacije bank s strani države so dodatno poslabšale stanje v javnih finančah, ki je

Okvir 2: Zadolženost zasebnega sektorja

Visoka zadolženost zasebnega sektorja izhaja iz močnega povečanja zadolževanja pred gospodarsko krizo.

Zadolževanje zasebnega sektorja (merjeno kot razmerje med neto tokom posojil in BDP) se je precej povečalo zlasti v zadnjih letih pred začetkom krize. V letih 2007 in 2008 je Slovenija tudi občutno preseгла mejno vrednost zadolževanja po sistemu kazalnikov makroekonomskih neravnotežij, ki jih spremlja Evropska komisija (15 % BDP). Z začetkom krize se je zadolževanje občutno upočasnilo in v letu 2011 drugo leto zapored ni doseglo 2 % BDP. Ob tem se je ustavilo tudi povečevanje zadolženosti zasebnega sektorja (merjeno kot razmerje med dolgom in BDP), ki se v letu 2011 ni spremenilo in je z dobrih 128 % BDP ostalo pod mejno vrednostjo (160 % BDP), določeno s postopkom ocenjevanja presežnih neravnotežij na ravni EU. Znotraj tega se je zadolženost gospodinjstev (30,5 % BDP) še nekoliko znižala, zadolženost podjetij pa še povečala in je bila le nekoliko pod povprečjem EU.

Visoka je zlasti zadolženost podjetniškega sektorja. Na naraščajočo zadolženost slovenskih podjetij kaže poslabševanje razmerja med dolgom in kapitalom, na kar v zadnjih letih vpliva predvsem manjši obseg kapitala slovenskih podjetij zaradi negativnih gibanj na kapitalskih trgih in deloma zaradi slabih poslovnih izidov slovenskih podjetij. Ker je pretežni del povečanega zadolževanja v obdobju 2005–2008 predstavljal dolžniško financiranje podjetij prek bank, je treba poudariti, da so finančne obveznosti do bank osredotočene v dokaj majhnem številu podjetij. Konec leta 2011 je namreč po podatkih AJPES 1,6 % vseh gospodarskih družb imelo 80 % vseh finančnih obveznosti do bank¹. Predvidevamo, da so imela večja podjetja lažji dostop do bančnih virov financiranja kot manjša podjetja², kar je po naši oceni lahko posledica manjšega vpliva in pogajalske moči slednjih, prav tako pa tudi manjše razpoložljivosti informacij o njihovem poslovanju, na podlagi katerih so posojilodajalci sprejemali odločitve o financiranju. Pri podjetjih iz prvega kvintila so tako pomemben vir dolžniškega financiranja predstavljale poslovne obveznosti, ki so za skoraj dvakrat presegle finančne obveznosti do bank, druge finančne obveznosti in manj tudi finančne obveznosti do podjetij v skupini³. To je po naši presoji posledica tega, da so ta podjetja zaradi omejenih bančnih virov financiranja bolj izkoriščala druge dolžniške vire (npr. komercialni krediti). Pretežni del podjetij je tako precej izpostavljen do svojih poslovnih partnerjev.

Tabela 1: Zadolženost gospodarskih družb po kvintilih glede na finančne obveznosti do bank, Slovenija, 2011

kvintil	Finančne obveznosti do bank	Finančne obveznosti do družb v skupini	Druge finančne obveznosti	Poslovne obveznosti	Dodana vrednost	Povprečno število zaposlenih na družbo	Število podjetij	Delež finančnih obveznosti do bank v virih financiranja (v%)
1	4.038	2.840	4.098	11.416	10.316	5	56.257	9,7
2	4.038	342	611	2.135	1.833	71	679	36,5
3	4.034	185	271	1.546	1.822	214	176	36,4
4	3.955	287	523	1.728	1.879	684	49	31,0
5	4.134	262	848	1.421	1.342	1.562	16	39,2
Skupaj	20.200	3.917	6.351	18.245	17.192	8	57.177	23,2

Vir: AJPES, preračuni UMAR.

¹ Analiza zaključnih računov AJPES za 57.177 gospodarskih družb, registriranih v Sloveniji v letu 2011, pri čemer smo njihove finančne obveznosti do bank razdelili na približno enako velike kvintile. Ne vključuje podjetij iz finančnega sektorja (predvsem lizinških podjetij) in DARS-a.

² Podjetja v prvem kvintilu, v katerem je največ gospodarskih družb.

³ Tako financiranje je bilo značilno tudi za podjetja pretežno v tuji lasti, saj so ta izkoriščala ugodnejše pogoje financiranja, ki so jih na trgu dosegale njihove matere/lastniki.

Okvir 3: Zadolženost zasebnega sektorja - nadaljevanje

Na visoko zadolženost slovenskega podjetniškega sektorja kaže tudi neugodno razmerje med dolgom in prostim denarnim tokom (EBITDA). Če podjetja razvrstimo glede na višino dolga v primerjavi z EBITDA, le 28 % podjetij dosega vrednost kazalnika pod 5 (in nad 0), ki se pogosto navaja kot vzdržna vrednost. Pri 36 % podjetij je razmerje med dolgom in EBITDA večje od 5, pri ostalih podjetjih, ki ustvarijo skupaj le 3 % dodane vrednosti gospodarskih družb, pa je vrednost prostega denarnega toka negativna (31 %) ali enaka nič (4 %).

Tabela 2: Zadolženost gospodarskih družb glede na razmerje med dolgom in EBITDA, meje skupin pri vrednostih kazalnika 0 in 5, Slovenija, 2011

Skupine glede na dolg / EBITDA	Finančne obveznosti do bank	Finančne obveznosti do družb v skupini	Druge finančne obveznosti	Poslovne obveznosti	Dodana vrednost	Povprečno število zaposlenih na družbo	Število podjetij	Delež finančnih obveznosti do bank v virih financiranja (v%)	Dolg na EBITDA (povprečne skupine)
1 (pod 0)	3 207	1 095	1 446	2 689	493	2,5	17 728	28,0	-19,0
2 (0–5)	1 997	419	872	4 038	7 455	9,0	16 195	8,2	2,3
3 (nad 5)	14 906	2 397	3 979	11 442	8 431	11,8	20 808	29,2	12,1
EBITDA=0	89	7	54	76	0	0,0	2 446	37,0	0,0
Skupaj	20 200	3 917	6 351	18 245	16 379	7,6	57 177	23,2	8,6

Vir: AJPES, preračuni UMAR.

skupaj s slabimi razmerami v finančnem sistemu ključni dejavnik zniževanja bonitetnih ocen države in bank. To je podražilo zadolževanje na mednarodnih finančnih trgih in močno omejilo dostopnost do tovrstnih virov financiranja. Dostopnost do posojil podjetniškemu sektorju se je tako še zmanjšala, med drugim tistim subjektom, ki niso prezadolženi in v krizi vidijo tudi svoje poslovne priložnosti. To je dodatno zavrlo gospodarsko dejavnost, s tem pa se je ponovno povečal pritisk na javne finance. Ker se šibko kreditiranje komitentov z najboljšo bonitetno oceno pozna tudi na vse slabših poslovnih izidih slovenskega bančnega sistema, se spet povečuje potreba po svežem kapitalu bank. To bi ob pomanjkanju zanimanja tujih vlagateljev za slovenske banke znova lahko povečalo pritisk na javne finance. Obstaja torej precejšnje tveganje, da bi se prelivanje tveganja med bančnim sistemom in javnimi financami še poglobilo, zato je nujna čimprejšnja ureditev razmer v bančnem sistemu, tako da bo ponovno sposoben opravljati svojo funkcijo financiranja gospodarstva, zlasti podjetij, ki niso prezadolžena in imajo poslovne priložnosti tudi v krizi. S tem namenom je vlada konec leta 2012 sprejela Zakon o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank²⁴, ki za zagotavljanje stabilnosti slovenskega finančnega sistema določa te ukrepe: (i) odkup oz. odplačni prevzem premoženja banke; (ii) poročstva države za krepitev stabilnosti bank in (iii) povečanje osnovnega kapitala bank. Istočasno je bil sprejet Zakon o Slovenskem državnem holdingu²⁵, katerega glavni namen je izboljšanje gospodarnosti upravljanja kapitalskih naložb države, saj je ravno slabo upravljanje bank v lasti države eden osrednjih vzrokov za slabo stanje v slovenskem bančnem sistemu.

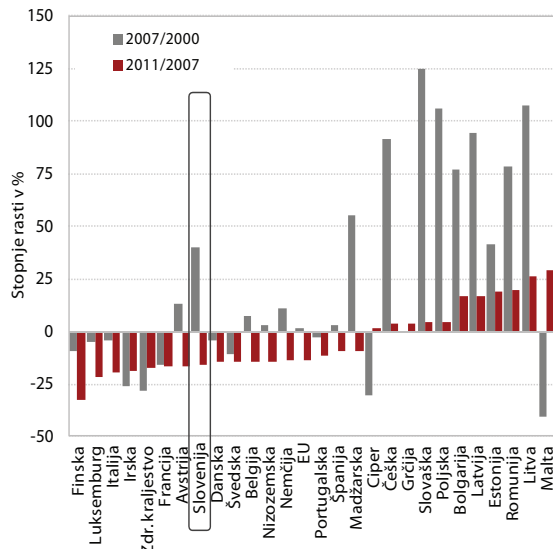
²⁴ ZUKSB, Ur. l. RS, št. 105/2012.²⁵ ZSDH, Ur. l. RS, št. 105/2012.

1.3 Konkurenčnost podjetniškega sektorja

Izvozna konkurenčnost se je v času krize močno poslabšala. Delež Slovenije na svetovnem trgu blaga se je od leta 2008 do leta 2011 zmanjšal za 15,9 %, na trgih najpomembnejših trgovinskih partneric pa za 6,7 %. Najbolj se je skrčil v letih 2008 in 2010²⁶, v letu 2011 pa je ostal približno na ravni preteklega leta. Prekinitve upadanja tržnega deleža v letu 2011 je izhajala iz povečanja deleža na trgu EU, ki za predkrizno ravno (2007) ni več bistveno zaostajal (za 1,5 %). Upočasnilo pa se je tudi upadanje deleža na trgih zunaj EU, kjer smo med krizo izgubili največ tržnega deleža. Proizvodna struktura v letu 2011 kaže na rast tržnega deleža visokoin nizkotehnološko zahtevnih proizvodov, upadanje tržnih deležev srednjetehtnološko zahtevnih proizvodov in delovno intenzivnih proizvodov pa se je nadaljevalo. Tržni delež visokotehtnološko zahtevnih proizvodov se je tako že povsem približal ravni izpred krize. Za predkrizno ravno sta sicer najbolj zaostajala deleža nizkotehtnoloških proizvodov in delovno intenzivnih proizvodov (za okoli četrtnino), deleža srednjetehtnoloških proizvodov in proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov pa sta bila nižja za okoli 15 %. S krizo se je na svetovnem trgu zmanjšal tudi tržni delež celotne Evropske unije, vendar je bila Slovenija v obdobju 2008–2011 med državami z razmeroma visokim padcem (na osmem mestu). To kaže na izrazitejšo pešanje naše izvozne konkurenčnosti, kar je skrb zbujajoče, še posebno glede na prve podatke za

²⁶ Razmeroma majhna izguba tržnega deleža v letu 2009 je bila večinoma posledica začasno visoke rasti izvoza cestnih vozil v povezavi s spodbudami za njihov nakup v nekaterih članicah EU v začetku krize.

Slika 6: Sprememba tržnega deleža pred krizo in med njo v državah EU

Vir: United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2012; preračuni UMAR.
Opomba: Tržni delež je izračunan kot delež izvoza države v svetovnem izvozu blaga.

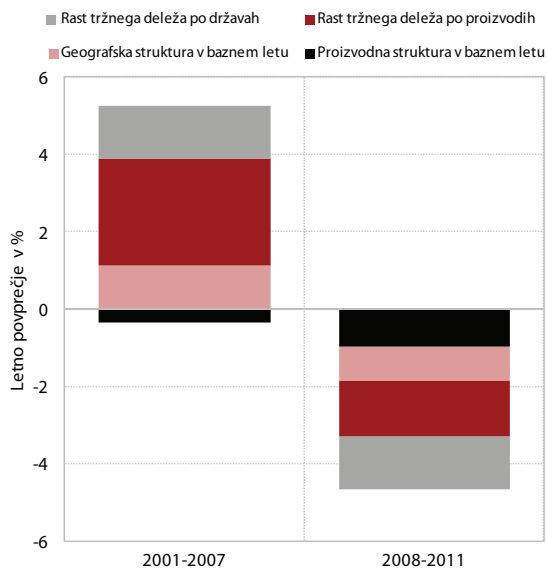
leto 2012, ki kažejo, da je bila prekinitev upadanja tržnih deležev leta 2011 le začasna²⁷.

Pešanje izvozne konkurenčnosti v času krize je bilo poleg zmanjšane uspešnosti izvoza na tujih trgih tudi posledica proizvodne in regionalne strukture našega izvoza. Regionalna in proizvodna struktura slovenskega izvoza, ki sta nastali na podlagi preteklih izvoznih strategij in konkurenčnih prednosti, pa tudi geografske lege Slovenije, sta v obdobju 2008–2011 k zmanjšanju tržnega deleža na svetovnem trgu prispevali približno dve petini, preostalo znižanje pa je bilo posledica manjše uspešnosti našega izvoza na tujih trgih (npr. zaradi nekonkurenčnih cen, prenizke kakovosti, neprilagojenosti lokalnemu okusu ipd.). Negativni vpliv regionalne in proizvodne sestave izvoza pojasnjuje nadpovprečno velik delež blaga (približno 85 %), ki ga Slovenija izvozi na trge EU in nekdanje Jugoslavije, na katerih je bila rast uvoznega povpraševanja med krizo skromna. Na trgih z razmeroma visoko rastjo uvoznega povpraševanja v tem obdobju (zlasti azijskih in latinskoameriških) pa smo dosti manj zastopani. Hkrati se je med krizo najizraziteje povečalo uvozno povpraševanje po hrani, surovinah in energentih, ki imajo precej manjši delež v sestavi našega izvoza. Manjša je bila rast uvoznega povpraševanja po proizvodih predelovalnih dejavnosti, še posebno po izdelkih, razvrščenih po materialu, strojih in transportnih napravah (cestnih vozilih), delno tudi raznih izdelkih (pohištvo) z razmeroma večjimi deleži v sestavi našega izvoza. Pešanje izvozne konkurenčnosti od začetka krize tako lahko pripišemo predvsem nezadostnemu preteklemu prestrukturiranju slovenskega gospodarstva v smeri tehnološko zahtevnejših proizvodov in hitro

²⁷ Glej kazalnik 1.12.

rastočih trgov. Poleg tega Evropska komisija (A closer look ..., 2012) ugotavlja, da je precej večji upad oz. nihanje tržnih deležev majhnih držav EU med krizo tudi posledica majhnosti njihovih gospodarstev, ki so po navadi odvisna od majhnega števila proizvodov (manjše možnosti za izkoriščanje ekonomij obsega) in izvoznih trgov, zaradi česar je razpršenost njihovega izvoza manjša.

Slika 7: Dekompozicija spremembe slovenskega tržnega deleža blaga na svetovnem trgu

Vir: United Nations, UNCTAD, 2012; izračuni UMAR.

Opomba: Proizvodna in geografska struktura v baznem letu (začetna proizvodna in geografska specializacija) pokažeta, ali je država specializirana v sektorjih z dinamičnim uvoznim povpraševanjem in ali so trgovinske partnerice dinamični trgi. Preostali dve komponenti, rast tržnega deleža po posameznih geografskih destinacijah oz. produktivnih trgih, pa pokažeta, ali se tržni deleži na posameznih trgih (geografskih oz. produktivnih) povečujejo. Slednji dve komponenti predstavljata konkurenčnost izvoza v analiziranem obdobju. Dekompozicija spremembe tržnega deleža je narejena posebej za geografski in proizvodni komponenti. Zato je sprememba tržnega deleža, prikazana na sliki, enaka vsoti vseh štirih komponent deljeno z dva (A closer look...v Quarterly Report on Euro Area, 2012).

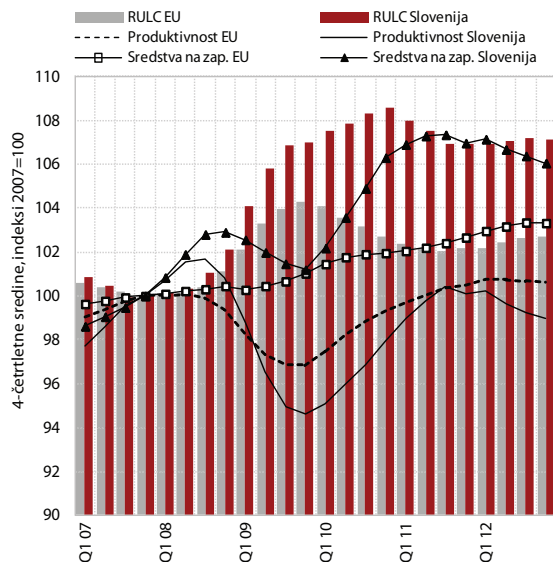
Med cenovnimi dejavniki je na poslabšanje konkurenčnosti gospodarstva v času krize vplivalo predvsem povečanje stroškov dela na enoto proizvoda. Slovenija se je z začetkom krize leta 2009 soočila s precejšnjim padcem produktivnosti, hkrati pa smo imeli v letih 2008 in 2010 še razmeroma visoko rastoč strošek dela na zaposlenega. To je bilo leta 2008 posledica delne odprave plačnih nesorazmerij v javnem sektorju ter uskladitve plač s preteklo inflacijo in produktivnostjo, leta 2010 pa zakonskega povečanja minimalne plače²⁸. Kombinacija padca produktivnosti in rastočih stroškov dela je močno pospešila rast stroškov dela na enoto proizvoda v prvih letih gospodarske krize, tako da je bilo poslabšanje stroškovne konkurenčnosti (merjeno z realnim efektivnim tečajem in z realnimi stroški dela na enoto proizvoda) med največjimi v EU.

²⁸ Minimalna plača se je marca 2010 z Zakonom o minimalni plači povečala za 22,9 %, vendar je bilo zaradi možnosti postopnega doseganja nove višine (do konca leta 2011) njeno dejansko povišanje nižje (marca 2010 se je glede na pretekli mesec povišala za 15,7 %).

Poslabšanje stroškovne konkurenčnosti v obdobju krize ostaja precej višje kot v povprečju v EU. Razlika z EU, kjer so se stroški dela hitreje kot pri nas odzvali na gospodarske spremembe, se je z upočasnitvijo rasti plač nekoliko zmanjšala v letih 2011 in 2012, a je ostala precejšnja. Leta 2012 so bili tako realni stroški na enoto proizvoda pri nas za okoli 7 % višji kot leta 2007, v EU pa za 3 %. Realni efektivni tečaj²⁹ je zaradi istočasnega padca tečaja evra za predkrizno ravnjo zaostajal manj (višji za 2,3 % – podatek za prva tri četrtletja 2012), a je bil v večini članic EU že nižji kot pred krizo. Manj negativna gibanja so bila glede cenovne konkurenčnosti. Realni efektivni tečaj, deflacioniran s cenami življenjskih potrebščin, je bil po triletni deprecijaciji leta 2012 rahlo pod ravnjo iz predkriznega leta 2007. Večina držav EU pa je v tem obdobju dosegla še nekoliko večji padeč realnega tečaja, saj je bil učinek zmanjšanja vrednosti evra na našo cenovno konkurenčnost (zaradi večje usmerjenosti naše menjave na trg EU) sorazmerno nižji³⁰.

Slika 8: Realni stroški dela na enoto proizvoda v Sloveniji in EU

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2012; preračuni UMAR.

Opomba: Realna rast produktivnosti dela in sredstev za zaposlene na zaposlenega (deflator BDP).

Poslabšanje stroškovne konkurenčnosti v obdobju 2008–2011 je bilo nekoliko manj izrazito v menjalnem sektorju, ki se tudi po višini stroškov dela na enoto proizvoda manj razlikuje od povprečja EU, kot to velja za celotno gospodarstvo. Prilagajanje stroškov dela na enoto proizvoda v predelovalnih dejavnostih, kot najbolj izvozno usmerjenem delu našega gospodarstva, je bilo po močnejšem zvišanju leta 2009 v naslednjih letih hitreje kot v celotnem gospodarstvu, tako da so

²⁹ Deflacioniran s relativnimi stroški dela na enoto proizvoda.

³⁰ Izboljšanje cenovne konkurenčnosti je bilo v Sloveniji nekoliko manjše tudi zaradi povečanja relativnih cen, na kar je pomembno vplival enkratni dejavnik, to je dvig cen šolske prehrane zaradi odprave državne subvencije za šolske malice.

leta 2012 predkrizno raven presegali nekoliko manj kot celotno gospodarstvo³¹. Podobno gibanje je bilo v skupini tradicionalnih tržnih storitev (trgovina, promet, gostinstvo), ki so bolj kot druge storitvene dejavnosti izpostavljane tuji konkurenci. Za obe skupini dejavnosti tudi velja, da je bilo razmerje med stroški dela in dodano vrednostjo v predkriznem obdobju približno na ravni povprečnega v EU, s krizo pa se je poslabšalo nekoliko bolj kot v EU. Na ravni celotnega gospodarstva so bili stroški na enoto dodane vrednosti višji kot v EU že pred letom 2008 in so se med krizo od evropskega povprečja oddaljili še nekoliko bolj kot v menjalnem sektorju³². Razmeroma visoki stroški dela na enoto proizvoda slovenskega gospodarstva v primerjavi z EU so posledica več dejavnikov, zlasti (i) višje obdavčitve dela zaradi visokih prispevkov za socialno varnost³³, (ii) razlik v sestavi gospodarstva³⁴ in (iii) razmeroma visokih stroškov dela na enoto proizvoda v nekaterih dejavnostih, pri katerih je zaradi svojih posebnosti v ospredju zlasti kmetijstvo³⁵, visoki v mednarodnem merilu pa so tudi v rudarstvu, energetiki in oskrbi z vodo ter pri strokovnih, znanstvenih in tehničnih storitvah³⁶. Zaradi izjemno velikega poslabšanja med krizo po zelo neugodnem razmerju med stroški dela in dodano vrednostjo glede na EU je opazno tudi gradbeništvo, v katerem so bili pred krizo stroški na enoto proizvoda precej nižji kot v EU. Manjše razlike od EU v menjalnem sektorju so z vidika izvozne konkurenčnosti spodbudne, vendar je pomemben tudi dvig stroškovne učinkovitosti v nemanjalnem sektorju. Njegova neučinkovitost se namreč lahko z višjimi cenami (npr. storitev) postopno prenaša v izvozno usmerjene dejavnosti, tako pa zmanjšuje njihovo dobičkonosnost in konkurenčnost.

Delež tehnološko zahtevnejših dejavnosti in proizvodov kljub zmanjšanju v zadnjem obdobju ostaja višji kot pred začetkom krize. Ob močnem skrčenju tehnološko manj zahtevnih in manj konkurenčnih

³¹ Stroški dela na enoto dodane vrednosti so bili leta 2012 v celotnem gospodarstvu za 8,5 % višji kot leta 2007, v predelovalnih dejavnostih za 7,2 %, v skupini tradicionalnih tržnih storitev (GHI) pa za 6 %.

³² V letu 2011 je bila enota dodane vrednosti proizvedena z 0,747, v povprečju EU pa z 0,653 enote stroškov dela. Potem ko je bilo razmerje med stroški dela na zaposlenega in dodano vrednostjo na zaposlenega leta 2007 od povprečja EU višje za 6,5 %, ga je leta 2011 presegalo že za 12,6 % (v predelovalnih dejavnostih za 5,7 %, v tradicionalnih tržnih storitvah pa za 3,7 %).

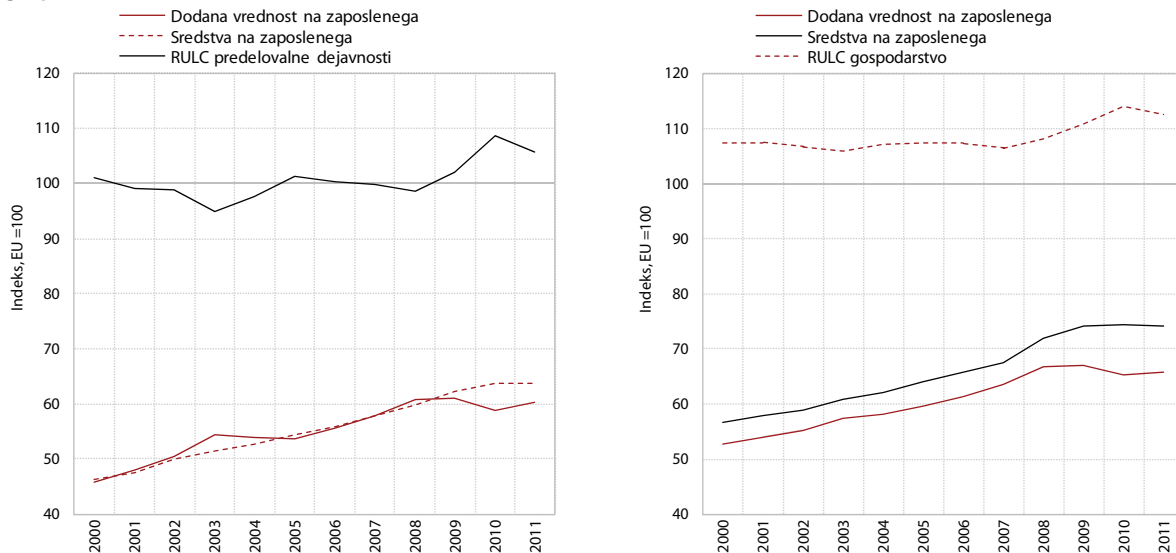
³³ Glej poglavje 3.1 Kakovost javnih financ.

³⁴ Zlasti zaradi razmeroma manjšega deleža finančnega posredništva in nepremičninske dejavnosti, v katerih so razmerja med stroški dela in dodano vrednostjo sorazmerno nižja, ter večjim deležem industrije, v kateri so razmerja zaradi razmeroma večjega deleža delovno intenzivnih panog višja.

³⁵ Z velikim številom majhnih kmetij in bistveno večjim deležem samozaposlenih, kar vpliva na sorazmerno višje stroške dela na enoto proizvoda. Z izločitvijo kmetijskega sektorja se razlike v doseženih razmerjih med Slovenijo in povprečjem EU zmanjšajo za nekoliko manj kot tretjino.

³⁶ Glej poglavje 1.3.1 Storitve.

Slika 9: Razmerje med stroški dela in dodano vrednostjo na zaposlenega v predelovalnih dejavnostih (levo) in slovenskem gospodarstvu (desno)

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2012; preračuni UMAR.

Opomba: RULC – realni stroški dela na enoto proizvoda, izračunani kot razmerje med sredstvi na zaposlenega in dodano vrednostjo na zaposlenega.

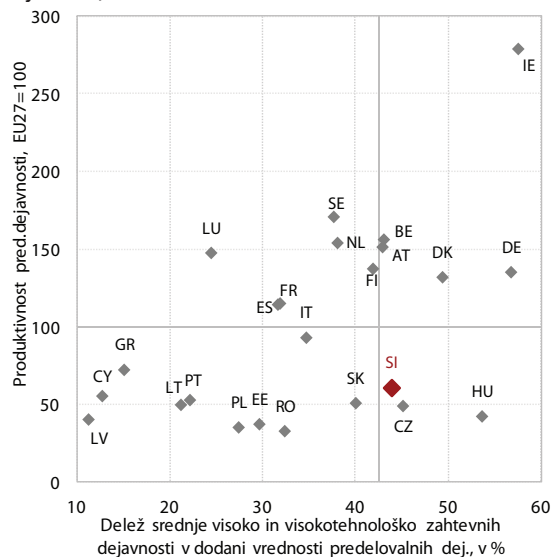
panog predelovalnih dejavnosti v času krize, se je delež tehnološko zahtevnejših panog med letoma 2008 in 2010 precej povečal in tudi presegel povprečnega v EU. Leta 2011 se je nekoliko znižal, a bil še vedno za okoli 3 o. t. višji kot leta 2007. Podobne spremembe so bile tudi v strukturi blagovnega izvoza, pri katerem se je delež visokotehnoloških proizvodov naglo povečeval v letih 2008 in 2009, v naslednjih dveh letih pa spet nekoliko znižal, a ostal prav tako precej višji kot pred krizo. V nasprotju s predelovalnimi dejavnostmi pa tehnološka sestava blagovnega izvoza za povprečjem EU še vedno precej zaostaja³⁷ in zmanjšuje konkurenčnost našega izvoza. Delež visokotehnoloških proizvodov je bil leta 2011 še za 6 o. t. nižji, delež nizkotehnoloških in delovno intenzivnih proizvodov pa za 4,5 o. t. višji od povprečnega v EU.

Zaostanek predelovalnih dejavnosti za povprečno produktivnostjo EU se od začetka krize ni zmanjšal.

Poleg strukture je za konkurenčnost ključna predvsem produktivnost (dodana vrednost na zaposlenega), ki se v predelovalni industriji od začetka krize giblje na ravni okoli 60 % evropskega povprečja. Tako velik zaostanek je glede na sorazmerno visok delež tehnološko zahtevnejših panog v dodani vrednosti predelovalne industrije presenetljiv in kaže, da se proizvodi tehnološko zahtevnih panog ne uvrščajo nujno med proizvode z visoko dodano vrednostjo (na zaposlenega). To nakazujeta še precejšen zaostanek za EU glede deleža visokotehnoloških proizvodov izvozu in dejstvo, da je večina tehnološko zahtevnejših dejavnosti (izjema je predvsem farmacevtska industrija) med panogami, ki močno zaostajajo za produktivnostjo v EU³⁸. Ker je v

mnogih tehnološko zahtevnejših panogah delež uvozne komponente pri izvozu razmeroma visok³⁹, je zaostanek pri produktivnosti verjetno posledica tega, da v teh dejavnostih potekajo tudi bolj delovno intenzivni deli ustvarjanja dodane vrednosti (kot npr. sestavljanje). Hkrati te dejavnosti v ustvarjanje dodane vrednosti precej manj vključujejo storitve, ki jih v razvitejših državah vse bolj uporabljajo za diferenciacijo proizvodov in tako dvig konkurenčnosti predelovalnih dejavnosti⁴⁰.

Slika 10: Tehnološka struktura in produktivnost predelovalnih dejavnosti, 2011

Vir: Eurostat Portal Page – National Accounts, 2013; preračuni Umar.

Opomba: Osi na sliki se sekata na ravni povprečja za države EU.

³⁷ Glej kazalnik 1.14.

³⁸ Gre za proizvodnjo IKT-opreme in električnih naprav, kemično industrijo ter proizvodnjo drugih strojev in naprav.

³⁹ Glej Okvir 3.

⁴⁰ Delež poslovnih na znanju temelječih storitev pri vmesni porabi predelovalnih dejavnosti je bil leta 2009 (zadnji dosegljivi podatki) 6,4-odstoten, v EU pa 10-odstoten.

Pri tem velja opozoriti, da nekatere druge nove članice EU (Češka, Slovaška, Madžarska) ob zelo podobni ali nekoliko boljši tehnološki sestavi predelovalne industrije in izvoza dosegajo v povprečju še nižjo produktivnost predelovalnih dejavnosti, delež uvozne komponente v izvozu pa je še višji kot pri nas (glej Okvir 3). Iz tega bi lahko sklepali, da imajo te države ob nižjih stroških dela še nekoliko višji delež bolj delovno intenzivne proizvodnje v sicer tehnološko zahtevnejših dejavnostih.

Stopnja trgovinske internacionalizacije slovenskega gospodarstva se je leta 2012 še povečala, saj je bil izvoz ob nizki domači potrošnji med krizo edini dejavnik gospodarske rasti. Povprečni delež mednarodne menjave v BDP se je po močnem zmanjšanju v začetku krize leta 2012 zaradi izvoza povečal že tretje leto zapored in je bil na najvišji ravni do zdaj (73 % BDP). Vendar pa ta na videz ugodna gibanja niso odsev izboljševanja konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Povečanje stopnje zunanjetrgovinske povezanosti Slovenije, ki je bilo v obdobju 2010–2012 višje kot v povprečju v EU in v večini manjših gospodarstev EU (razen baltskih držav, Malte in Slovaške), je bilo namreč predvsem posledica tega, da je bilo ob nizkem domačem trošenju tuje povpraševanje edini dejavnik sicer skromne gospodarske rasti. Naši tržni deleži v svetu in EU pa so od leta 2007 upadli.

Obeti za večjo mednarodno povezanost z neposrednimi tujimi naložbami (NTI) so skromni. Stanje NTI v primerjavi z bruto domačim proizvodom je leta 2011 doseglo najvišjo raven do zdaj (32,3 % BDP), vendar izključno zaradi povečanja neto terjatev tujih matičnih podjetij do njihovih slovenskih podružnic, stanje lastniškega kapitala pa je ostalo nespremenjeno. Stanje izhodnih NTI glede na BDP pa se je poslabšalo (na 16,7 % BDP) zaradi zmanjšanja lastniškega kapitala slovenskih vlagateljev in povečanja njihovih neto terjatev do tujih podružnic. Ne glede na spremembe v zadnjih letih, na katere je poleg sprememb prilivov in odlivov NTI vplivala nizka raven bruto domačega proizvoda med krizo, je Slovenija ostala med državami EU z najslabšim stanjem vhodnih in izhodnih NTI v primerjavi z BDP. Bistvenega izboljšanja pa glede na tokove NTI po naši oceni ni bilo niti v letu 2012 (glej kazalnik 1.16). Podobno sliko kažejo rezultati anket med tujimi podružnicami v Sloveniji. Tako se je močno povečal delež tistih, ki napovedujejo zmanjšanje prodaje v tekočem letu. Poleg tega je po zadnji anketi precej upadel delež tistih, ki pričakujejo povečanje obsega prodaje in zaposlenih v naslednjem letu (Rojec, Jaklič 2012). Delež tujih podružnic, ki ocenjujejo, da se je položaj Slovenije kot lokacije za NTI zaradi gospodarske recesije poslabšal, se je od začetka krize tako precej povečal (od 44 % v anketi iz leta 2009 na kar 74 % leta 2012). Glede na skromne napovedi za povečanje NTI je tako še naprej neizkoriščen eden od mogočih virov pridobivanja svežega kapitala, pa tudi priložnost za pridobitev znanja in izkušenj, ki bi lahko pospešili tehnološko prestrukturiranje gospodarstva.

Delež prebivalstva, ki se ukvarja s podjetništvom⁴¹, se je leta 2012 po treh letih zmanjševanja povečal, Slovenija pa se po nastajanju novih podjetij še naprej uvršča v spodnjo polovico držav EU. Po upadanju od začetka krize se je lani⁴² zvišala predvsem zgodnja podjetniška dejavnost – delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo. A kljub zvišanju je bila še nižja kot pred začetkom krize (2008) in še naprej tudi med nižjimi v EU⁴³. Poleg zgodnje podjetniške dejavnosti se je lani nekoliko povečal delež ustaljenih podjetnikov, tako pa celotno podjetništvo, ki vključuje zgodnje in ustajlene podjetnike. Obrat v letu 2012 v številu novih in nastajajočih podjetij povezujemo z okrepljenim podeljevanjem subvencij za samozaposlitev med krizo, saj se je število njihovih prejemnikov v obdobju 2009–2011 precej povečalo. Naraščanje števila samozaposlenih pa je poleg zaznanih poslovnih priložnosti po naši oceni tudi posledica iskanja prožnejših oblik zaposlovanja v negotovih razmerah gospodarske krize⁴⁴. Ker morajo prejemniki subvencije samozaposlitev ohraniti vsaj dve leti, o dolgoročnejših vplivih tega ukrepa na podjetništvo še ni mogoče soditi. Podatki Eurostata, ki so na voljo le do leta 2009 in torej ne vključujejo večjega dela obdobja gospodarske krize, sicer kažejo na v mednarodnem merilu visoko stopnjo preživetja podjetij v Sloveniji tudi po petih letih od ustanovitve. To je na eni strani spodbuden podatek, na drugi pa je lahko zgolj posledica nizke nagnjenosti k prevzemanju tveganih poslovnih odločitev, kar se ne nazadnje kaže tudi v nizki zgodnji podjetniški dejavnosti.

Izsledki različnih mednarodnih raziskav konkurenčnosti še naprej kažejo na številne ovire za poslovanje podjetij v Sloveniji. V zadnjih letih je bil narejen pomemben napredek za enostavnejše in hitrejše ustanavljanje podjetij, premalo pa je bilo narejeno pri podpori delovanju podjetij. Podjetniki so, podobno kot v preteklih dveh letih, tudi v letu 2012 ugotavljali (WEF, IMD, Doing Business), da so glavne ovire za poslovanje podjetij v Sloveniji predvsem omejen dostop do financiranja, neučinkovita državna birokracija in omejevalna delovna zakonodaja. Dostop podjetij do sredstev financiranja se je še poslabšal, v primerjavi z drugimi državami pa je bila slabo ocenjena tudi likvidnost bank. Ob tem velja omeniti, da so v mednarodni primerjavi slovenska podjetja med bolj zadolženimi. Svetovna banka opozarja še na pomanjkljivosti obstoječe zakonodaje na tem področju in pomanjkanje kakovostnega bonitetnega informacijskega sistema za vse uporabnike. Poslovanje podjetij omejuje tudi državna birokracija, saj so postopki pridobivanja različne dokumentacije in dovoljenj nerazumno zamudni, predolgo pa je tudi sodno uveljavljanje pogodb. Kljub temu je v zadnjih dveh letih prišlo do nekaterih pozitivnih sprememb in zmanjševanja administrativnih bremen, med drugim je

⁴¹ Podatki so iz raziskave Global Entrepreneurship Monitor (GEM). Za podrobnejša pojasnila glej kazalnik 1.17.

⁴² Anketa se izvaja v prvi polovici leta.

⁴³ Primerjava z 22 državami EU, ki so vključene v raziskavo GEM.

⁴⁴ Glej poglavje 4.1.

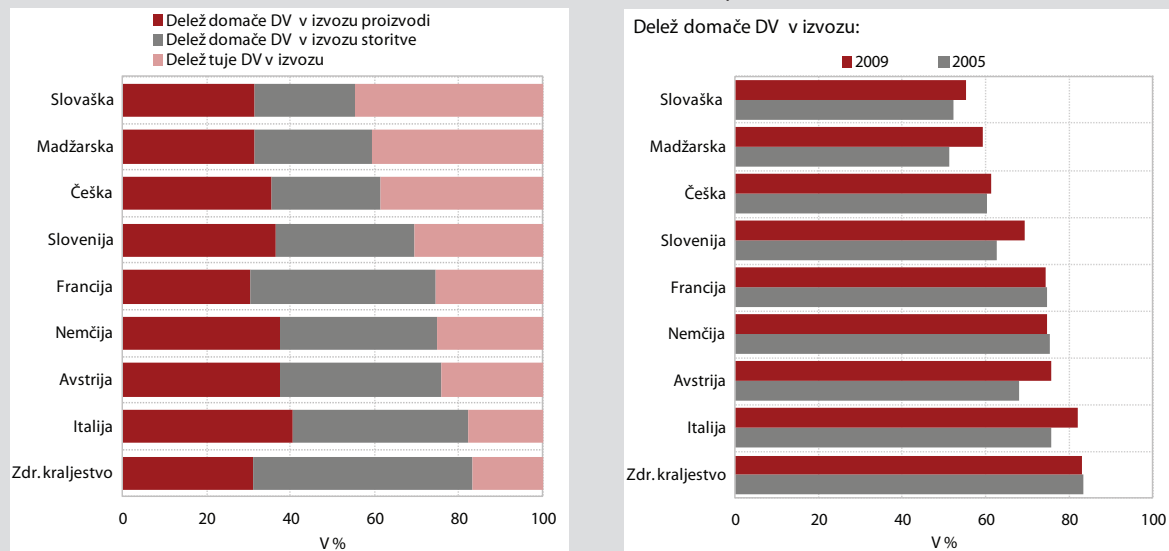
Okvir 4: Spremljanje dodane vrednosti v izvoznih tokovih

V zadnjih dveh desetletjih je zaznati veliko drobitev proizvodnih in poslovnih procesov na globalni ravni, kar zahteva drugačen način spremljanja tokov mednarodne menjave. Osrednjo vlogo pri krepitevi konkurenčnosti igrajo proizvodne verige, ki vključujejo vse faze – od dostopa do energije in surovin, raziskav in razvoja ter do poprodajnih storitev in recikliranja materialov. Posamezne faze se izvajajo v različnih državah, njihovo učinkovito povezovanje pa omogočajo sodobne infrastrukturne storitve v prometu in komunikacijah. Industrija je vse bolj odvisna ne samo od vložkov surovin in polizdelkov, temveč tudi od različnih poslovnih storitev, kakršne so oblikovanje, trženje in oglaševanje, ki zvišujejo vrednost izdelkov. Končna dodana vrednost posameznega proizvoda ali storitve je sestavljena iz odane vrednosti posameznih dejavnosti. Da bi dobili boljši vpogled v medsebojne povezave med temi dejavnostmi, sta OECD in WTO leta 2012 začela dodatno spremljati izvozne tokove po dodani vrednosti na podlagi svetovnih input-output tabel WIOD¹, ki jih je izdelal OECD. Januarja 2013 so bile iz tega sklopa objavljene prve ugotovitve², ki kažejo dodano vrednost izvoza razčlenjeno na domačo in tujo komponento.

Kazalniki izvoznih tokov po dodani vrednosti kažejo, da Slovenija za izbranimi članicami EU zaostaja zlasti pri dodani vrednosti izvoza storitev. V deležu domače dodane vrednosti v izvozu zaostaja za izbranimi razvitimi državami (Nemčijo, Avstrijo, Italijo, Francijo, Združenim kraljestvom), kar je deloma posledica naše majhnosti in s tem povezane večje vpetosti v mednarodne trgovinske tokove, deloma pa tudi našega položaja v verigi ustvarjanja dodane vrednosti. V primerjavi z izbranimi novimi članicami EU (Madžarsko, Češko, Slovaško) je delež domače dodane vrednosti v izvozu pri nas višji. V obdobju 2005–2009 se je povečal za 6,7 o. t., kar je bilo eno večjih povišanj med izbranimi državami. Zaostanek Slovenije za razvitejšimi državami je največji pri domači dodani vrednosti, ki je ustvarjena (neposredno in posredno) v povezavi z izvozom storitvenih dejavnosti. Storitve predstavljajo manj kot četrtino (24 %) slovenskega izvoza po bruto vrednosti, delež storitev v izvozu, spremljanem po dodani vrednosti, pa je dvakrat večji (48 %), vendar zaostaja za razvitejšimi državami EU³.

Med predelovalnimi dejavnostmi v Sloveniji imajo nizek delež domače dodane vrednosti v izvozu zlasti nekatere tehnološko zahtevnejše panoge. Gre predvsem za proizvodnjo vozil in plovil, električne in optične opreme ter strojev in naprav. Slovenski izvoz v teh panogah je umeščen bolj na sredino proizvodne verige, saj izvažamo razmeroma veliko proizvodov za vmesno porabo⁴. Najopaznejša je proizvodnja vozil in plovil, pri kateri skoraj polovico vrednosti (46 %) izvoza predstavlja uvožena komponenta (tuja dodana vrednost), kar je precej več kot na primer v Italiji (21 %), Nemčiji in Združenem kraljestvu (okoli ene tretjine). V vseh treh tehnološko zahtevnejših panogah je očiten zaostanek zlasti v doma ustvarjenem deležu dodane vrednosti v storitvenih dejavnostih. To pomeni, da Slovenija v teh dejavnostih precej manj kot druge razvitejše države izkorišča možnost za dodajanje vrednosti in s tem povečanje konkurenčnosti proizvodov z uporabo različnih storitvenih dejavnosti (npr. izobraževanja, trženja, servisiranja, oblikovanja ipd.). Najvišji delež doma ustvarjene dodane vrednosti imajo nekatere tehnološko manj zahtevne predelovalne dejavnosti (živilskopredelovalna, lesna, papirna in pohištvena industrija), kar je povezano z značilnostmi proizvodov v teh dejavnostih, zaradi katerih je povezovanje v proizvodne verige razmeroma enostavnejše v regionalnem poslovnem okolju.

Slika : Deleži domače dodane vrednosti v izvozu v izbranih državah EU, 2009

Vir: OECD-WTO TiVA indicators, januar 2013.

¹ Z izdelavo globalne input-output tabele so bile odpravljene nekonistentnosti med globalnimi izvoznimi in uvoznimi tokovi, ki izhajajo iz razlik v prikazovanju tranzitnih tokov in t. i. ponovnega izvoza med posameznimi državami.

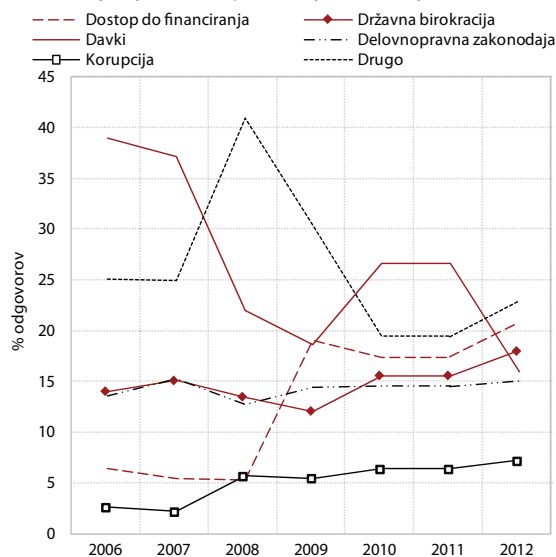
² OECD – WTO Database on Trade in Value-Added vključuje kazalnike za 40 držav in tri leta (2005, 2008 in 2009), in sicer skupaj in razčlenjeno na 18 sektorjev. Gre za prvo objavo podatkov, ki bodo dopolnjeni s širšim izborom kazalnikov in s podatki za daljšo časovno serijo od leta 1995. Objavljeni kazalniki so ocene.

³ Delež storitev v izvozu, spremljanem po dodani vrednosti, je leta 2009 znašal v Avstriji 51 %, Italiji 51 %, Nemčiji 50 %, Franciji 59 % in Zdr. kraljestvu 63 %.

⁴ Končni proizvodi predstavljajo le 45 % izvoza električne in optične opreme, 59 % izvoza strojev in naprav ter 68 % izvoza vozil in plovil.

Slika 11: Največje ovire za poslovanje v Sloveniji

Vir: WEF (World Economic Forum), različna leta.

Opomba: Posamezna vrednost predstavlja odstotek odgovorov, kateri dejavnik se zdi vprašanim najbolj problematičen za poslovanje podjetja v državi. Vprašani so v anketi opozorili na pet najbolj problematičnih dejavnikov in jih razvrstili. Največji delež v skupini drugo predstavljajo slaba delovna etika zaposlenih, nestabilnost politike, izobraženost delovne sile in inflacija. Inflacija je bila najbolj problematičen dejavnik za poslovanje v letu 2008.

bil poenostavljen sistem plačevanja davkov in drugih obveznih prispevkov⁴⁵, znižana pa je bila tudi stopnja davka na dobiček. Sprejeti so bili ukrepi, ki so izboljšali zaščito vlagateljev, skrajšali nekatere postopke v zvezi z reševanjem plačilne nesposobnosti podjetij ter povečali zaščito upnikov in zaposlenih v stečajnih postopkih. V primerjavi z drugimi državami je večkrat omenjena tudi odsotnost strukturnih reform na trgu dela, pri čemer je glavni problem že več let delovna zakonodaja o najemanju in odpuščanju delavcev, togost zaposlovanja za nedoločen čas in pomanjkanje prožnosti pri določanju plač. Poslovno učinkovitost močno omejuje pomanjkanje dobrih praks v poslovnem okolju, saj se Slovenija že nekaj let uvršča na rep proučevanih držav pri učinkovitosti nadzornih svetov, verodostojnosti menedžerjev in uveljavljanju računovodskih standardov. Poslabšanje uvrstitev na tem področju med krizo kaže na neustrezno in počasno prilagajanje podjetij na novonastale razmere v zadnjih letih.

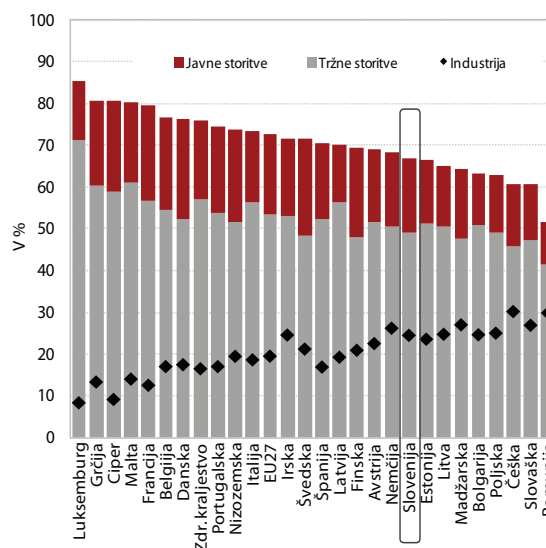
1.3.1 Storitve

Vpliv krize se z upadanjem domačega trošenja v zadnjem obdobju vse bolj prenaša tudi na tiste storitvene dejavnosti, ki so pretežno usmerjene na

⁴⁵ Poenostavitev vključuje zmanjšanje števila plačilnih nalogov in podračunov, na katere davčni zavezanci vplačujejo svoje obveznosti, kar pomeni manjšo porabo časa in nižje stroške plačilnega prometa. Ocenjeni prihranki na letni ravni za mikropodjetja znašajo 3,9 mio EUR, za mala, srednja in velika podjetja pa 1,1 mio EUR (Poročilo o aktivnosti na področju boljše zakonodaje in odprave administrativnih ovir, 2012).

domači trg in so bile ob izbruhu krize razmeroma manj prizadete. Potem ko so z znižanjem tujega povpraševanja v začetnem obdobju izraziteje občutili krizo predvsem bolj izvozno usmerjeni deli storitvenega sektorja (zlasti promet, gostinstvo, deloma trgovina), pa tudi nekatere storitve, vezane na domačo proizvodno in gradbeno dejavnost, so se njene posledice v zadnjem obdobju s poslabšanjem stanja na trgu dela in izvajanjem javnofinančnih varčevalnih ukrepov začele vse bolj kazati v pretežno na domači trg usmerjenih delih tržnih storitvenih dejavnosti in v javnih storitvah. Rast dodane vrednosti storitvenih dejavnosti se je po enoletnem izboljšanju leta 2011 močno upočasnila (v industriji razmeroma visoka rast), leta 2012 pa se je njihova aktivnost z nadaljnjim upadanjem domačega trošenja in upočasnitvijo tujega povpraševanja nekoliko znižala. Rast dodane vrednosti storitvenih dejavnosti se je z nadaljevanjem krize upočasnila tudi v EU, vendar, zlasti v tržnih storitvah, precej manj kot pri nas. Delež storitev v strukturi gospodarstva, ki se je ob izbruhu krize zaradi močnega zmanjšanja aktivnosti industrije in gradbeništva precej okrepil, se tako po letu 2010 ne povečuje več. Tako pa se na razmeroma visoki ravni ohranja tudi zaostanek Slovenije po deležu storitev za povprečjem EU⁴⁶. Glede deleža v dodani vrednosti in zaposlenosti je zaostanek Slovenije za EU še naprej največji pri tržnih storitvah. Manjše pa je razlikovanje pri deležu dejavnosti javnih storitev, kar je predvsem posledica slabše razvitosti opravljanja nekaterih javnih storitev (zlasti zdravstva in socialnega varstva) zunaj sektorja država pri nas⁴⁷.

Slika 12: Delež storitev in industrije v dodani vrednosti gospodarstva, 2011

Vir: Eurostat portal page – Economy and Finance – National Accounts by 10 branches, 2013.

Opombe: Dejavnosti po Standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD 2008): Industrija – dejavnosti od B do E; tržne storitve – od G-T, brez O,P,Q; javne storitve – od O do Q.

⁴⁶ Leta 2011 je znašal 6 o. t., pred začetkom krize pa okoli 8 o. t.

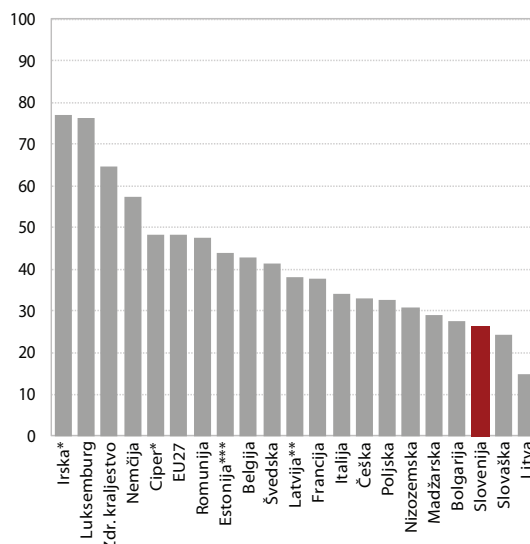
⁴⁷ Javne storitve se lahko opravljajo v javnem in zasebnem sektorju. Več o razvitosti in dostopnosti javnih storitev glej v poglavju 4 Trg dela in socialna država.

Največje možnosti za izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva so v storitvah, ki intenzivno uporabljajo znanje in so se do leta 2010 hitro širile, vendar pri njih opazamo številne konkurenčne slabosti.

Na znanju temelječe storitve (glej kazalnik 1.18) so bile po letu 2005 glavni dejavnik rasti tržnih storitev pri nas⁴⁸. Leta 2010 so bile po deležu v dodani vrednosti celotnega gospodarstva že primerljive s povprečjem EU. Vendar pa je njihova rast izhajala predvsem iz visoke domače konjunkturo (gradbeništvo, industrija), kar v trenutnih kriznih razmerah, ob zlomu gradbeništva in nasploh nizkem domačem povpraševanju močno zmanjšuje možnosti za hitro oživitve teh storitev. Leta 2011 se je delež na znanju temelječih storitev v sestavi gospodarstva prvič po letu 2005 skrčil, kar je verjetno predvsem posledica njihove prevelike usmerjenosti na domači trg, tudi v povezavi s precejšnjo odvisnostjo od povpraševanja javnega sektorja. Nezadostna izpostavljenost na znanju temelječih storitev tuji konkurenci se kaže v njihovi nizki konkurenčnosti in posledično v skromnem deležu v skupnem izvozu storitev. Ta je skoraj dvakrat nižji kot v povprečju v EU in se v zadnjih letih ni bistveno spremenil. Iz mednarodnih primerjav deležev v zaposlenosti in dodani vrednosti lahko sklepamo o njihovi razmeroma nizki produktivnosti v primerjavi z EU⁴⁹. Zato je razmerje med stroški dela na zaposlenega in produktivnostjo kot kazalnik stroškovne konkurenčnosti zlasti v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih precej manj ugodno kot v EU. Poleg nizke izpostavljenosti tuji konkurenci je glede na velikostno sestavo podjetij v dejavnosti nizka produktivnost verjetno tudi posledica manjše možnosti za ekonomijo obsega, saj gre za zelo raznovrstne dejavnosti, ki zahtevajo neposreden stik s kupci storitev, zaradi česar so procesi v njihovi proizvodnji manj standardizirani in avtomatizirani z uporabo IKT. Vse to kaže, da so možnosti na znanju temelječih storitev kot najbolj dinamičnega dela tržnih storitev v predkriznem obdobju za nadaljnje izrazitejše povečevanje zaposlenosti v kratkoročnem obdobju in brez povečanega domačega povpraševanja precej omejene. To nakazujejo tudi podatki o precejšnji upočasnitvi rasti zaposlenosti v zadnjih letih, potem ko se je v začetnem obdobju krize še razmeroma hitro povečevala.

Konkurenčnost izvoza storitev na trgih EU se je v obdobju 2008–2011 poslabšala, v zadnjem letu tega obdobja pa nekoliko izboljšala. Slovenija je v obdobju 2008–2011 še bolj osredotočila izvoz storitev na trge EU (kar 72 % celotnega izvoza storitev v 2011). Ob tem pa je tržni delež slovenskega izvoza storitev na teh

Slika 13: Delež na znanju temelječih storitev v skupnem izvozu storitev, 2011

Vir: Eurostat portal page – Economy and Finance – Balance of payments – International transactions, 2013.

Opombe: * Podatek za 2010, ** podatek za 2008, *** podatek za 2007. Izvoz na znanju temelječih storitev je izračunan kot vsota izvoza teh postavk razširjene klasifikacije plačilne bilance: 207, 208, 211, 212, 218, 228, 229, 245, 253, 254, 260, 263, 272, 274, 278, 279, 280 in 284.

trgih skromen in se je med krizo še zmanjšal (za 3,5 %). Med petimi največjimi partnericami⁵⁰ se je tržni delež okrepil le na italijanskem in madžarskem trgu. Najbolje so se na krizo odzvali ponudniki storitev potovanj, ki so v obdobju 2008–2011 povečali tržni delež v EU⁵¹, čeprav se je povpraševanje po teh storitvah v EU skrčilo. Kriza je najbolj prizadela izvoznike drugih storitev⁵², to je storitev, ki precej intenzivno uporabljajo znanje. Nekoliko pa je upadla tudi konkurenčnost izvoza transportnih storitev. V obeh skupinah storitev se je leta 2011 sicer že povečal tržni delež v EU. Vendar pa zlasti glede izvoza na znanju temelječih storitev vzbuja skrb to, da je EU med krizo povečala njihov uvoz, kar je omogočalo ohranjanje ali širjenje tržnih deležev najbolj konkurenčnim ponudnikom. Neuspeh slovenskih ponudnikov teh storitev potrjuje ugotovitve o njihovi premajhni konkurenčni sposobnosti na tujih trgih. Kriza je še poudarila slabosti, ki izvirajo iz nezadostne produktivnosti, iz dejstva, da so ponudniki drugih storitev pretežno mala in mikropodjetja, ter iz njihove tradicionalne usmerjenosti na domači trg in omejenega pritiska visokokakovostnih ponudnikov iz tujine.

⁴⁸ Med njimi so najhitreje rastle različne informacijske, pravne in računovodske dejavnosti, storitve poslovnega upravljanja in svetovanja ter arhitekturne in projektantske storitve.

⁴⁹ Med tržnimi storitvami ima višji delež v dodani vrednosti in nižji delež v zaposlenosti le skupina tradicionalnih storitev (trgovina, gostinstvo, promet), večina drugih tržnih storitev pa po deležu v skupni zaposlenosti za EU zaostaja manj kot po deležu v dodani vrednosti.

⁵⁰ Italija, Avstrija, Nemčija, Madžarska, Združeno kraljestvo – vrstni red največjih partneric v izvozu storitev v vsakem letu obdobja 2008–2011.

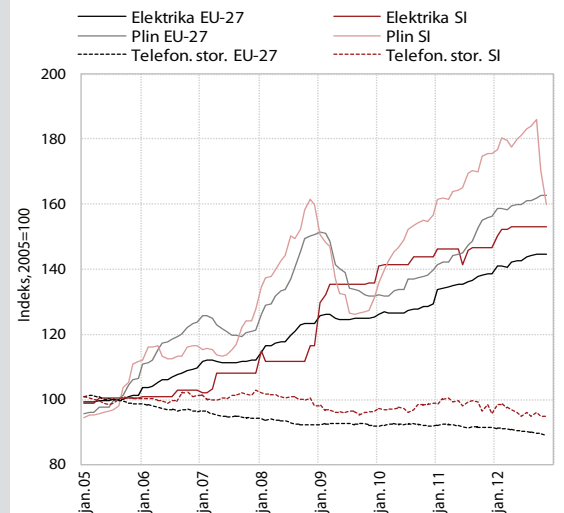
⁵¹ V povprečju za 13,7 %, na Madžarskem za kar 40 % in v Italiji za skoraj 25 %. Slovenija pomemben delež potovanj izvozi tudi v države zunaj EU, zlasti na Hrvaško in v Rusijo. V obdobju 2008–2011 se je izvoz potovanj na Hrvaško zmanjšal, v Rusijo pa povečal za nekoliko več kot polovico.

⁵² Zmanjšanje tržnega deleža za 12,3 % v obdobju 2008–2011.

Okvir 5: Konkurenca v nekaterih mrežnih dejavnostih

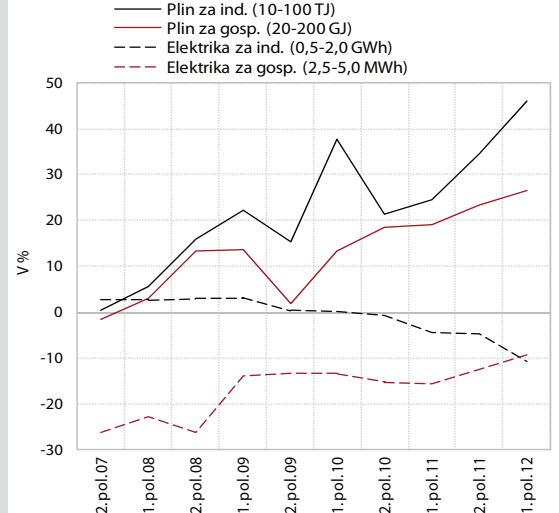
V mrežnih dejavnosti je še največ konkurence pri širokopasovnem internetu, zadnji pozitivni premiki pa so opazni na trgu zemeljskega plina. Pri elektronskih komunikacijah se je v obdobju 2007–2010 tržni delež največjega ponudnika najbolj znižal na trgu fiksne telefonije (za 20 o. t., a je še precej nad povprečjem EU), na katerem se krči delež klasične telefonije (PSTN, ISDN), ki jo nadomešča internetna telefonija (VoIP) z novimi, alternativnimi ponudniki (v tretjem četrtletju 2012 je bil delež klasične fiksne telefonije že manjši od 50 %). Fiksno telefonijo izriva tudi mobilna telefonija, pri čemer tržna koncentracija prav tako zelo presega povprečje v EU. Delež največjega ponudnika storitev je med posameznimi telekomunikacijskimi trgi najnižji pri širokopasovnem dostopu do interneta, pri katerem je približno na ravni evropskega povprečja. Cene storitev v fiksni in mobilni telefoniji so bile po zadnjih podatkih za leto 2010 povečini nižje kot v EU. V obdobju 2005–2012 so se telefonske storitve sicer pocenile, a v EU nekoliko bolj kot v Sloveniji. Še najmanj sprememb v elektronski komunikaciji je bilo pri lastniški sestavi, kjer se ohranja visok delež državne lastnine največjega ponudnika. Podobno je pri oskrbi z električno energijo, konkurenca pa se postopno uveljavlja z enostavnim načinom menjave dobavitelja. Po AGEN-RS je tržni delež največjega proizvajalca elektrike v letu 2011 znašal 62,4 %¹, kar je pomenilo močno tržno koncentracijo in vrednost indeksa koncentracije HHI 4.655. Na drobnoprodajnem trgu z električno energijo je v letu 2011 delovalo 16 dobaviteljev, indeks koncentracije 1.501² pa je pomenil srednje močno koncentracijo. Na trgu distribucijskih porabnikov je bil indeks koncentracije (1.822) še vedno kar visok. Po podatkih Eurostata je drobnoprodajna cena električne energije za gospodinjstva brez davka v Sloveniji v prvem polletju 2012 za povprečno v EU-27 zaostajala za 9,3 % (za industrijo za 10,7 %). Na občutnejše premike glede povečevanja konkurence na trgu oskrbe z električno energijo kažejo predvsem podatki AGEN-RS o številu zamenjav dobavitelja. Teh je bilo v letu 2011 že 39.135 (4,2 % vseh odjemalcev) ali 2,2-krat toliko kot leto prej. Na trgu zemeljskega plina naj bi konkurenco tudi po liberalizaciji trga omejevale dolgoročne pogodbe o dobavah. Po AGEN-RS je v letu 2011 na veleprodajnem trgu delež največjega ponudnika znašal 72,3 % (HHI 5.926), na drobnoprodajnem trgu pa 62,2 % (HHI 4.035). Menjav dobaviteljev je bilo manj kot 0,1 %. V zadnjih mesecih leta 2012 pa je na trg vstopil nov ponudnik in z bistveno nižjimi cenami spodbudil konkurenčnejšo ponudbo tudi pri drugih. Potem ko so bile cene plina za gospodinjstva v Sloveniji v prvem polletju še za dobro četrtino (za industrijo skoraj za polovico) višje kot v EU, smo bili ob koncu leta priča velikemu padcu slovenskih cen (za 15,3 % v oktobru in novembru 2012 pri plinu za gospodinjstva).

Slika 1 : Cene telefonskih storitev in izdelkov ter elektrike in plina za gospodinjstva v Sloveniji in EU-27

Vir: Eurostat, preračuni UMAR.

Slika 2 : Razlikovanje slovenskih cen energentov od cen v EU-27

Vir: Eurostat, preračuni UMAR.

Tabela: Tržni deleži¹ največjih ponudnikov na trgih elektronskih komunikacij, v %

	Slovenija					EU					EU-3 ²
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	
Fiksna telefonija	93	87	78	73		62	61	59	56		47
Mobilna telefonija	67	72	56	55	53	40	39	38	38	37	32
Širokopasovni internet	50	49	46	43	42	47	46	45	44	43	32

Vir: Digital Agenda Scoreboard 2012, Electronic communication market indicators (Evropska komisija), 2012. Opomba: ¹V fiksni telefoniji glede na promet v minutah (v decembru), v mobilni glede na število aktivnih sim kartic (v oktobru), pri internetu pa glede na število priključkov (konec leta). ²Povprečje 3 držav EU z najnižjim deležem.

¹ Upoštevan je le slovenski del proizvodnje nuklearke. Mednarodno primerljiv Eurostatov podatek (z upoštevanjem celotne proizvodnje nuklearke) za leto 2010 pa je znašal 56,3 %, kar je približno na ravni (aritmetičnega) povprečja deležev držav v EU. ² Tržni delež največjega ponudnika je znašal 22,1 %.

Inovacijska dejavnost v tržnih storitvah ostaja šibka in je v zadnjem obdobju še bolj oslabela. Delež inovacijsko aktivnih podjetij v tržnih storitvah se je v obdobju 2008–2010 znižal na 44,7 %. S tem se Slovenija uvršča daleč za vodilnima Nemčijo in Portugalsko z več kakor 73 % oz. 63 % inovacijsko aktivnih podjetij na storitvenem področju. Ob takih gibanjih je težko pričakovati večji izvoz storitev z visoko dodano vrednostjo na zunanjih trgih. Nove tehnologije omogočajo vrsto priložnosti za inovacije v vseh dejavnostih, vendar storitvena podjetja skoraj trikrat pogosteje uvajajo netehnološke (organizacijske in trženjske inovacije) kakor tehnološke inovacije. Poleg tega več storitvenih podjetij inovira samo netehnološko v primerjavi s predelovalnimi. Posebnosti inoviranja pri storitvah bi morali tako kot v naprednejših članicah EU upoštevati tudi v Sloveniji pri oblikovanju ukrepov inovacijske politike. Hkrati ne gre zanemariti ključne vloge na znanju temelječih storitev pri uvajanju inovacij v vseh dejavnostih ter pri povečanju njihove konkurenčnosti na domačem in tujih trgih. Analize kažejo, da je za uspeh organizacijskih in trženjskih inovacij v podjetjih zelo pomembno znanje zunanjih izvajalcev storitev, temelječih na znanju (InnoGrips, 2012).

Znamenja pomanjkanja konkurence v storitvah se kljub postopnim pozitivnim premikom še naprej kažejo v nekaterih mrežnih dejavnostih in v posameznih trgovskih panogah. V zadnjem obdobju so se v razmerah gospodarske krize v nekaterih visokokonzentriranih⁵³ panogah znižali pribitki⁵⁴ pod povprečno raven v EU. Kljub temu jih zaradi velikega tržnega deleža največjih podjetij obravnavamo kot dejavnosti z razmeroma nizko stopnjo konkurence. Take so telekomunikacijske dejavnosti, pri katerih se je indeks stopnje koncentracije leta 2011 z združitvijo dveh velikih telekomunikacijskih podjetij še povečal. Na posameznih telekomunikacijskih trgih so se naprej zmanjševali deleži prevladujočih operaterjev, ki pa so večinoma še višji kot v EU (glej okvir 5). Tudi v celotni trgovski verigi z motornim gorivom (trgovina na drobno in na debelo) so se med krizo znižali pribitki pod povprečno raven v EU, a stopnja koncentracije v obeh dejavnostih je ostala visoka. Med visokokonzentriranimi panogami, ki so bile v mednarodnem merilu opazne tudi po razmeroma visokih pribitkih, sta bili še naprej poštna dejavnost in trgovina na drobno v nespecializiranih prodajalnah, pretežno z živili. V poštni dejavnosti je prevladujoča družba še vedno ustvarila skoraj celotne prihodke dejavnosti. V nespecializirani trgovini na drobno, pretežno z živili, se je stopnja koncentracije leta 2011 še zmanjšala, a je ostala visoka⁵⁵, kar je tudi posledica majhnosti slovenskega

trga⁵⁶. A. Kuhar in sodelavci (2012) ugotavljajo, da je prenos stroškov vzdolž oskrbne verige z živili hiter, odziv cen živilskopredelovalne industrije in drobnoprodajnih cen na podražitev kmetijskih proizvodov pa je večinoma hitrejši kakor pri njihovi pocenitvi, kar se v daljšem obdobju kaže v višji rasti drobnoprodajnih cen glede na naraščanje cen kmetijskih proizvodov.

Kriza je dodatno opozorila na slabosti pri razvoju tržnih storitev, ki so opazne vse od začetka izvajanja SRS. Nezadostna inovacijska dejavnost pri tržnih storitvah vpliva na njihovo šibko produktivnost, tako pa na upadanje konkurenčnosti na tujih trgih. Z napredkom pri uresničevanju Direktive o storitvah na trgih EU je pričakovati, da se bo konkurenčni pritisk tujih ponudnikov storitev na slovenskem trgu okrepil, kar naj bi domače ponudnike spodbudilo k povečanju inovacijske dejavnosti. Čeprav je Slovenija dosegla nekaj napredka pri uresničevanju navedene direktive, zadnje poročilo ugotavlja zaostanek pri omogočanju učinkovite konkurence tujih ponudnikov storitev. Poročilo navaja, da je uporaba enotne kontaktne točke (EPK) v Sloveniji za tuje ponudnike storitev pod povprečjem držav članic⁵⁷, za domače uporabnike pa je bolj enostavna uporaba fizičnih kontaktnih točk (The Report on the Implementation of the Services Directive, 2012). Nadaljnje uresničevanje Direktive o storitvah bo slovenskim ponudnikom storitev še povečalo možnosti prodaje na trgih EU, a jih bodo ob nezadostni konkurenčnosti težko izkoristili, zato kratkoročni preboj Slovenije ni mogoč. Upoštevajoč naravo storitvenih dejavnosti, pri katerih prevladujejo mala podjetja in so možnosti zaščite pravic intelektualne lastnine manjše kot v industriji, izkušnje razvitejših članic EU kažejo, da bi morala inovacijska politika spodbujati hitrejšo uvajanje dobrih praks inoviranja v storitveni sektor in oblikovanje grozdov na znanju temelječih storitev z višjo dodano vrednostjo (Uppenberga, Strauss, 2010). V Sloveniji je treba tudi sistematično okrepiti raziskave in razvoj v storitvenih dejavnostih ob omogočanju lažjega izkoriščenja davčnih olajšav, povečanju stopnje tehnoloških in netehnoloških inovacijskih dejavnosti, zlasti v malih in srednje velikih storitvenih podjetjih, ter njihovom povezovanju in sodelovanju pri nastopu na tujih trgih.

⁵³ Koncentracija je merjena s Hirschman-Herfindahlomovim indeksom (HHI) koncentracije. Po tem merilu je visoka koncentracija pri vrednostih indeksa nad 1800.

⁵⁴ Pribitek je izračunan kot razmerje med prihodki od prodaje ter stroški za nabavo blaga in storitev in stroški dela.

⁵⁵ Vrednosti HHI za to panogo se je od 3.387 v letu 2006, ko je dosegla vrh, znižala na 2.408 v letu 2011.

⁵⁶ Države z najvišjim deležem največjih treh ponudnikov v prodaji špecerijskega blaga v EU so pretežno male države: poleg Slovenije še Avstrija, Finska in Irska (Structural Features of Distributive Trades ..., 2011).

⁵⁷ Slovenija je uvrščena med pet najslabših držav po delovanju EPK, skupaj z Bolgarijo, Romunijo, Irsko in Grčijo.

2 Uporaba znanja za gospodarski razvoj

Usmeritve SRS: Za učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporabo znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta SRS poudarja naslednje prioritete: izboljšati kakovost terciarnega izobraževanja in spodbujati vseživljenjsko izobraževanje ter povečati učinkovitost in obseg vlaganj v raziskave in tehnološki razvoj.

2.1 Izobraževanje in usposabljanje

Človeški kapital se je v obdobju izvajanja SRS izboljšal, vendar po deležu terciarno izobraženih odraslih še vedno zaostajamo za povprečjem EU. Delež odraslih prebivalcev (25–64 let) s terciarno izobrazbo se je v letu 2012 (drugo četrtletje) povečal na 26,1 %. Zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem pa je bil nižji kot ob začetku izvajanja SRS (2005). Delež prebivalcev s terciarno izobrazbo se je v zadnjem letu povečal le pri najmlajši in srednji starostni skupini, v kateri je najbolj porasel tudi med letoma 2005 in 2012, med starejšimi od 45 let pa se je zmanjšal. Slovenija se je tako že zelo približala cilju strategije EU 2020 glede izobraženosti mladih (cilj 40 % leta 2020), saj je delež mladih (30–34 let) s terciarno izobrazbo v letu 2012 znašal 39,1 %. Ob ugodnih gibanjih pri vključenosti mladih v terciarno izobraževanje lahko tudi predvidevamo, da bo cilj v prihodnjih letih dosežen. Ob tem pa delež terciarno izobraženih med 25. in 29. letom zaostaja za povprečjem EU, kar ob visoki vključenosti mladih v terciarno izobraževanje kaže na nizko učinkovitost študija. Iz demografskih vzrokov v prihodnjih letih ne moremo pričakovati nadaljevanja razmeroma hitrega povečevanja deleža terciarno izobraženih. Po hitri rasti števila diplomantov v zadnji letih se bo z zniževanjem števila vpisanih (demografski vzrok) namreč ustavilo hitro naraščanje števila diplomantov.

Vključenost mladih v srednješolsko in terciarno izobraževanje močno presega povprečje EU, na terciarni ravni pa že tri leta presega tudi cilj SRS. Vključenost mladih (15–19 let) v srednješolsko izobraževanje se je v letu 2010 ohranila približno na ravni predhodnih dveh let in je močno presejala povprečje EU. Zaradi visoke vključenosti v izobraževanje in visoke stopnje dokončanja srednješolskega izobraževanja, ki močno presega povprečje OECD, je v Sloveniji nizek tudi delež mladih osipnikov⁵⁸. V letu 2011 se je zmanjšal na 4,2 % in bil nižji od nacionalnega cilja v strategiji EU 2020 (5,1 %), pa tudi veliko nižji od povprečja EU. Vključenost mladih pri vpisni starosti za terciarno izobraževanje je v šolskem letu 2011/2012 znašala 56,9 % in je že tretje

leto zapored presejala cilj SRS (55 %). Vključenost starostne skupine 20–24 let v terciarno izobraževanje pa je v Sloveniji najvišja v EU. To je povezano: (i) z visokim deležem vpisanih v srednješolske programe, ki omogočajo nadaljevanje izobraževanja na terciarni ravni izobraževanja, (ii) z visokim številom vpisnih mest glede na število prijav, (iii) z odsotnostjo šolnin za redno vpisane na 1. in 2. stopnjo študija in (iv) z ugodnostmi, ki izhajajo iz statusa študenta.

Struktura vpisa mladih v srednje šole se ob zmanjševanju generacij spreminja v smeri povečevanja deleža vpisanih na srednje tehniške in druge strokovne programe. Delež mladih, vpisanih v nižje in srednje poklicne programe, se v zadnjih treh letih ohranja na približno enaki ravni, v obdobju izvajanja SRS pa se je najbolj znižal. V zadnjih treh letih se znižuje tudi delež vpisanih v gimnazije, a je še vedno višji kot leta 2005. Na drugi strani pa se povečuje delež mladih, vpisanih v srednje tehniške in druge strokovne programe. Število vpisanih se je v obdobju izvajanja SRS zaradi zmanjšanja velikosti generacij sicer zmanjšalo v vseh izobraževalnih programih, razen na poklicnem tečaju. V prihodnje bi veljalo mlade še bolj spodbujati k vpisu v srednje tehniške in druge strokovne programe ter povečati zanimanje za poklicno izobraževanje, saj nekaterih poklicnih profilov na trgu dela primanjkuje.

V strukturi vpisanih v terciarno izobraževanje se zmanjšuje delež vpisanih na družboslovne vede. Število vpisanih v terciarno izobraževanje se je v šolskem letu 2011/2012 zaradi demografskih gibanj drugo leto zapored zmanjšalo (za 2,9 %). V relativnem smislu se je najbolj zmanjšalo pri družbenih in poslovnih vedah ter pravu, kjer upada od leta 2006. Najbolj pa se je povečalo na zdravstvenem in socialnem področju ter v znanosti, matematiki in računalništvu. Na obeh se je število vpisanih najbolj povečalo tudi v celotnem obdobju izvajanja SRS. Posledično se je v zadnjih letih precej spremenila struktura vpisanih v terciarno izobraževanje. V letu 2011/2012 se je delež vpisanih na študij družbenih in poslovnih ved ter prava skrčil na 33,6 %, a je kljub znižanju leta 2010 (zadnji mednarodni podatek) še presejal povprečje EU.

Nekatera merila kakovosti terciarnega izobraževanja kažejo na skromno izboljšanje v zadnjih letih, vendar se je problem zaposljivosti diplomantov v zadnjih letih močno povečal. Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja na terciarni ravni, ki je na mednarodni ravni pogosto uporabljeno merilo kakovosti, se je leta 2011/2012 izboljšalo, s čimer se je nadaljevalo ugodno gibanje iz preteklih let. Na to je v obdobju 2005–2011 vplivalo zmanjševanje števila študentov ter več pedagoškega osebja in zavodov, ki izvajajo programe terciarnega izobraževanja. Kljub napredku v obdobju izvajanja SRS pa je Slovenija po številu vpisanih na pedagoškega delavca v letu 2010 še precej zaostajala za povprečjem OECD. Pri tem je treba opozoriti, da je omenjeno razmerje v Sloveniji neugodno

⁵⁸ Mladi (18–24 let) s končano ali nedokončano osnovno šolo ali brez šolske izobrazbe, ki niso vključeni v izobraževanje ali usposabljanje.

Tabela 2: Vpisani v terciarno izobraževanje po izobraževalnih področjih, Slovenija, 2005–2011

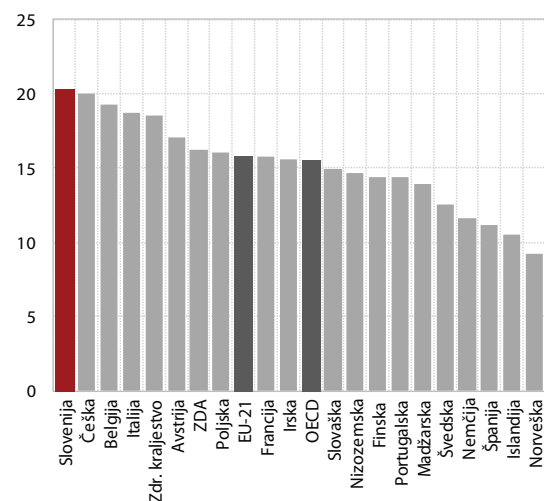
	Število vpisanih	Rast, v %	Razlika v številu	Struktura vpisanih, v %	
	2011	2005–2011	2005–2011	2005	2011
Skupaj	104.003	-9,4	-10.791	100,0	100,0
Izobraževanje	8.258	-18,4	-1.860	8,8	7,9
Umetnost in humanistika	9.016	4,9	420	7,5	8,7
Družbene vede, poslovne vede in pravo	34.962	-29,9	-14.941	43,5	33,6
Znanost, matematika in računalništvo	7.779	24,6	1.538	5,4	7,5
Tehnika, proizvodne in predelovalne tehnologije ter gradbeništvo	20.027	11,5	2.065	15,6	19,3
Kmetijstvo in veterina	3.249	-7,3	-257	3,1	3,1
Zdravstvo in sociala	11.135	31,6	2.673	7,4	10,7
Storitve	9.577	-4,3	-429	8,7	9,2

Vir: SURS; preračuni UMAR.

Opomba: Mednarodna standardna klasifikacija izobraževanja Isced 97 in Priročnik Eurostat (Fields of education and training Manual).

tudi zaradi fiktivnega vpisa zaradi ugodnosti, ki izhajajo iz statusa študenta. Ob predvidenem zmanjševanju števila vpisanih v terciarno izobraževanje zaradi manjše velikosti generacij mladih bi se lahko razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja izboljševalo tudi v prihodnje. Delež tujih študentov na študiju v Sloveniji se je v letu 2011/2012 še povečal, vendar je bil še vedno nizek. Skrajšuje se tudi povprečni čas trajanja visokošolskega dodiplomskega študija, kar je povezano predvsem z uvajanjem bolonjskih programov. Povprečno trajanje visokošolskega dodiplomskega študija je v letu 2011 znašalo 5,8 leta (2010: 6,1 leta) in je bilo tudi krajše kot leta 2005 (6,3 leta), in to predvsem zaradi naraščanja deleža diplomantov bolonjskih programov. Hkrati lahko izredno hitro naraščanje števila diplomantov bolonjskega študija med registriranimi brezposelnimi med drugim kaže na njihovo slabo zaposljivost in/ali na preveliko vključenost v terciarno izobraževanje. Tako tudi terciarno izobraževanje prispeva k povečevanju neskladij na trgu dela.

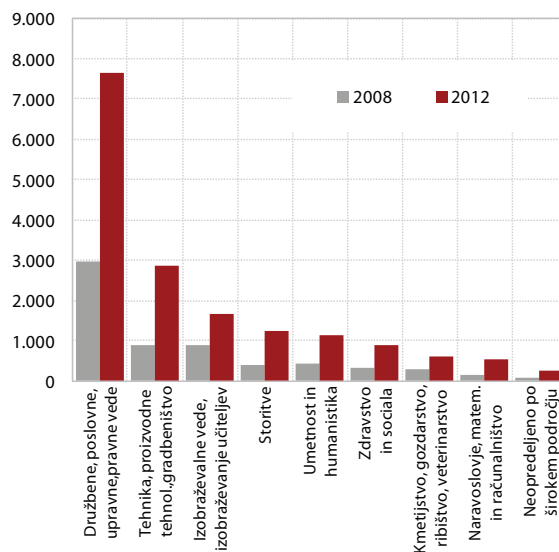
Slika 14: Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju, študijsko leto 2009/2010

Vir: OECD.

Neskladja na trgu dela so se v krizi povečala, s tega vidika je problematično opuščanje sistema spremljanja povpraševanja po poklicnih profilih. V obdobju 2008–2012 so se zaposlitvene možnosti terciarno izobraženih močno zmanjšale. Število prostih delovnih mest za terciarno izobražene je zelo upadlo, najbolj v umetnosti in humanistiki ter za področja družbenih, poslovnih, upravnih in pravnih ved. Prav število slednjih se je med brezposelnimi močno povečalo. Stopnja brezposlenosti vseh terciarno izobraženih pa se je več kot podvojila. Z uveljavitvijo sprememb Zakona o urejanju trga dela, ki odpravlja obvezno prijavo prostega delovnega mesta na ZRZS, se bo izgubila podlaga za sistem spremljanja povpraševanja po poklicnih profilih, ki je pomemben vir javnih informacij o možnostih zaposlovanja za šolajoče se, ki se odločajo o nadaljnjem šolanju, in za državo za vodenje politike trga dela in izobraževanja. Za zmanjšanje strukturnih neskladij bi bilo zato nujno vzpostaviti sistem spremljanja in napovedovanja potreb delodajalcev po veččinah in znanju.

Slika 15: Število brezposelnih s terciarno izobrazbo po področjih izobraževanja, Slovenija

Vir: ZRSZ.

Okvir 6: Odselitve v tujino in beg možganov

Število odseljenih državljanov iz Slovenije se je začelo povečevati že pred začetkom krize in je od leta 2008 razmeroma visoko¹. V obdobju 2000–2006 se je na leto v povprečju odselilo nekaj več kot dva tisoč državljanov. V zadnjem letu pred krizo (2008) so se odselitve državljanov iz Slovenije zelo povečale, kar se je nadaljevalo tudi v obdobju 2008–2011. Samo leta 2011 je odšlo 4.679 državljanov (skoraj 20 % več kot leta 2010). Med odseljenimi je bilo 75,2 % delovno sposobnega prebivalstva (15–64 let). Največ jih je odšlo v države EU (58,7 %), zlasti v Nemčijo in Avstrijo. V države nekdanje Jugoslavije se jih je odselilo 22,6 %, med njimi 43 % starejših od 50 let. Le 37,1 % vseh odseljenih je bilo prej zaposlenih. V prvih devetih mesecih leta 2012 se je odseljevanje državljanov znova zelo povečalo, odselitev (6.583) je bilo dvakrat več kot v istem obdobju predhodnega leta. To je povezano z nadaljevanjem krize, ki je globlja kot v večini drugih članic EU, in posledično s pomanjkanjem zaposlitvenih možnosti v Sloveniji, pa tudi s prostim dostopom do nemškega in avstrijskega trga delovne sile po 1. maju 2011.

Med odseljenimi s terciarno izobrazbo je visok delež tistih v starostni skupini 25–39 let. Selitve v tujino vplivajo na obseg razpoložljivega človeškega kapitala v državi poleg rasti števila diplomantov in obstoječe populacije s terciarno izobrazbo. Podatki o odselitvah v tujino kažejo, da se število odseljenih s to izobrazbo povečuje. V letu 2011 jih je bilo 919, delež v skupnem številu odseljenih državljanov pa je bil 22,9 %. Število odseljenih s terciarno izobrazbo je bilo precej višje kot v letu 2005. Med njimi je bil v letu 2011 najvišji delež mladih (30–34 let), ki je predstavljal četrtno vseh odseljenih s terciarno izobrazbo. Iz navedenih podatkov in ob neugodnih gibanjih na trgu dela bi lahko sklepali, da so se terciarno izobraženi po študiju izselili zaradi slabih možnosti za zaposlitev.

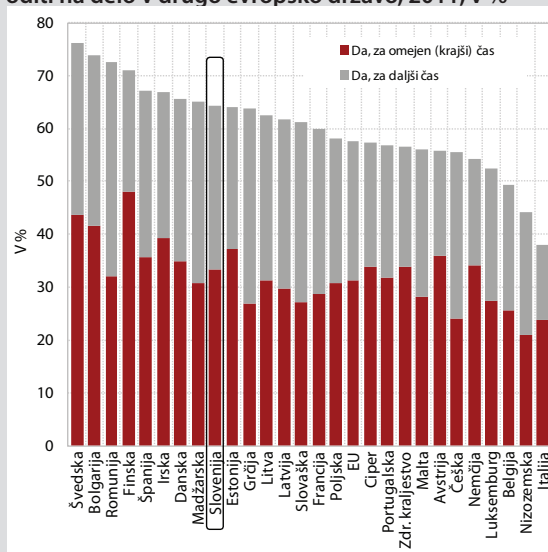
Delež mladih, ki je pripravljen oditi na delo v tujino, je visok, zato lahko ob pomanjkanju delovnih mest za terciarno izobražene v prihodnje pričakujemo okrepitev bega možganov. Odseljeni državljani RS s terciarno izobrazbo so v letu 2011 najpogosteje odšli v države EU (59,3 %), zlasti v Nemčijo, Avstrijo in Združeno kraljestvo. Študij v tujini mladim omogoča, da pridobijo dodatno znanje ter si povečajo zaposljivost doma in na tujem. Število študentov na študiju v tujini se je med letoma 2008 in 2010 povečalo, kar zaradi neugodnih razmer na trgu dela v Sloveniji povečuje verjetnost, da bo več mladih po končanem študiju ostalo v tujini. Tudi sicer je njihova pripravljenost oditi na delo v tujino (ne glede na doseženo izobrazbo) v Sloveniji med višjimi v državah EU. Po podatkih Eurobarometra (2011) je delež tistih v starosti 15–35 let, ki so izjavili, da so pripravljeni (želijo) oditi na delo v drugo evropsko državo, v Sloveniji 64,2-odstoten (EU: 57,5 %). Zaradi slabih možnosti mladih s terciarno izobrazbo za zaposlitev doma je pričakovati, da se bodo selitve še okrepile, z neugodnimi posledicami na inovacijsko sposobnost in podjetniško dejavnost. Hkrati bi s tem začasno ali trajno izgubili del človeškega kapitala, v katerega je bilo vloženo mnogo javnih sredstev.

¹ V 2008 se je spremenila statistična opredelitev prebivalstva, vendar gre kljub temu za povečevanje odseljevanja. Zajete so le registrirane odselitve. SURS je letos prvič s povezovanjem zbirk rednih letnih statistik s podatki iz popisa prebivalstva 2011 pridobil tudi podatke o socioekonomskih značilnostih odseljenih prebivalcev (gl. http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5226).

Problemi prehoda mladih iz izobraževanja v zaposlitev so se s krizo zaostri predvsem med tistimi s terciarno izobrazbo (25–29 let). Zaradi njihove visoke vključenosti v srednješolsko in terciarno izobraževanje je delež mladih, ki niso zaposleni niti niso vključeni v izobraževanje (t. i. NEET stopnje), v Sloveniji razmeroma nizek⁵⁹ in se je v obdobju izvajanja SRS znižal. Delež NEET je v Sloveniji nižji od povprečja EU pri vseh starostnih skupinah. Močno pa se je od začetka krize (za 4,1 o. t. v obdobju 2008–

⁵⁹ V letu 2011 je pri mladih od 18 do 24 let znašal 8,8 (EU: 16,7 %).

Slika: Delež mladih (15–35 let), ki je pripravljen (želi) oditi na delo v drugo evropsko državo, 2011, v %

Vir: Youth on the move. Analytical report. Eurobarometer, 2011.

Opomba: V anketi so bili zajeti mladi, stari 15–35 let. Anketa je bila izvedena s telefonskimi intervjuji med 26. in 30. januarjem 2011. V Sloveniji sta bili v anketi zajeti 1.002 osebi, prav tako je bilo v večini drugih držav v anketi zajetih okoli 1.000 oseb.

2011) povišal v starostni skupini 25–29 let, kar kaže na probleme zaposlovanja mladih diplomantov terciarnega izobraževanja in njihovo umikanje v neaktivnost. To je povezano z manjšim povpraševanjem po tovrstni delovni sili ter velikim povečanjem brezposelnosti mladih in velikim povečanjem števila diplomantov terciarnega izobraževanja, hkrati pa s tem, da mladi v tej starostni skupini izkoristijo skoraj vse možnosti brezplačnega izobraževanja. Na podlagi aktivne politike zaposlovanja je bilo izvedenih nekaj programov, ki naj bi jim omogočili zaposlovanje (npr. program Prvi izziv, Zaposli me) ter za

Tabela 3: Vključenost odraslih (25-64 let) v formalno izobraževanje, Slovenija, v %

	2005	2009	2010
Skupaj	4,4	4,0	3,9
v osnovnošolsko	0,1	0,1	0,1
v srednješolsko	1,0	0,7	0,7
v terciarno	3,4	3,2	3,2

Vir: Eurostat.

katere je bilo veliko zanimanja mladih in delodajalcev. Toda močno povečanje števila terciarno izobraženih brezposelnih kaže, da ukrepi niso bili zadostni. Hkrati se povečuje število mladih, ki so se odselili v tujino.

Vključenost odraslih v formalno izobraževanje se je v obdobju 2005–2010 zmanjšala, a še presega povprečje EU. V letu 2010 se je v Sloveniji nadaljevalo počasno zmanjševanje vključenosti odraslih v vse ravni formalnega izobraževanja. Vključenih je bilo 3,9 % odraslih prebivalcev (25–64 let), kar je več kot v povprečju EU (3,3 %). Vključenost odraslih v izobraževanje je najnižja na ravni osnovnošolskega izobraževanja, na kateri bi bila glede na razmeroma visok delež odraslih z nedokončano osnovno šolo lahko višja. Višja bi bila lahko tudi njihova vključenost v srednješolsko izobraževanje, saj je delež prebivalstva z dokončano osnovno šolo visok v primerjavi z njihovo vključenostjo v srednješolsko izobraževanje. V obdobju 2005–2010 se je vključenost odraslih v srednješolsko in terciarno izobraževanje zmanjšala. Poleg formalnega izobraževanja sta pomembni še vključenost

v neformalno izobraževanje, ki se v obdobju izvajanja SRS ni bistveno spremenila, ter krepitev ugotavljanja in vrednotenja neformalno pridobljenega znanja.

Vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje⁶⁰ je med krizo močno upadla, a še vedno presega povprečje EU.

Tako učenje prispeva k njihovi prilagodljivosti na trgu dela in zaposljivosti. Vendar pa podatki o stroških dela kažejo, da so delodajalci med krizo močno zmanjšali stroške izobraževanja zaposlenih⁶¹. Vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje je v letu 2012 (drugo četrletje) znašala 14,7 %. V primerjavi s predhodnim letom se je zmanjšala za 2,5 o. t. in bila nižja kot na začetku krize (2008), še vedno pa je precej presejala povprečje EU (9,7 %). Večja vključenost starejših (55–64 let), ki se znižuje, bi lahko prispevala k ohranjanju njihove zaposljivosti (pogosto tudi manj izobraženih). Majhna je tudi vključenost nizko izobraženih. Predlog Resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih 2012–2020 opozarja predvsem na izobrazbeno prikrajšane.

Okvir 7: Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih 2012–2020

Nova resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih je v postopku sprejemanja. Resolucija je podlaga za določitev letnih programov izobraževanja odraslih, ki jih sprejme Vlada RS, za vsebinsko pripravo ukrepov in programov za črpanje sredstev evropske kohezijske politike do leta 2020, podlaga za sistemsko urejanje izobraževanja odraslih ter za usmerjanje politike izobraževanja na državni in lokalni ravni. Vizija nacionalnega programa izobraževanja odraslih 2012–2020 je vsakemu odraslemu prebivalcu Slovenije omogočiti enake možnosti za kakovostno izobraževanje v vseh življenjskih obdobjih, s spodbujanjem zlasti pripadnikov izobrazbeno prikrajšanih in drugih ranljivih skupin. Cilji nacionalnega programa izobraževanja odraslih so dvigniti kompetenčno (izobrazbeno) raven prebivalstva, povečati zaposljivost aktivnega prebivalstva, izboljšati možnosti za učenje in vključevanje v izobraževanje ter povečati splošno izobrazbenost. Podobno kot prejšnja resolucija ima tudi resolucija do leta 2020 tri prednostna področja. Na prvem (splošno izobraževanje) so predvideni dvig ravni pismenosti, pridobivanje temeljnih zmožnosti, razvoj podpornih dejavnosti (svetovanje, obveščanje, kakovost), širjenje neformalnih oblik splošnega izobraževanja, sodelovanje lokalne skupnosti pri oblikovanju ponudbe izobraževanja ipd. Na drugem (izobraževanje za dvig izobrazbene ravni odraslih) je predvideno povečanje deleža odraslih z dokončano osnovno šolo, štiriletno srednjo šolo in višjo strokovno šolo ter odpiranje novih možnosti za ugotavljanje, vrednotenje in priznavanje znanja. Na tretjem prednostnem področju (usposabljanje in izobraževanje za potrebe dela) pa so predvideni razvoj in izvajanje izobraževalnih programov in dejavnosti, ki bodo prilagojeni potrebam trga dela, ter izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja (spodbujanje praktičnega oz. neformalnega usposabljanja, usposabljanje z registriranimi izvajalci, vseživljenjska karierna usmeritev in pridobivanje temeljne oz. poklicne usposobljenosti). Vključenost prebivalcev, starih 25–64 let, v vseživljenjsko učenje, merjena z anketo o delovni sili, naj bi se povečala na 19 % v letu 2020, merjena z anketo o izobraževanju odraslih pa na 45 %¹ (Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih za obdobje 2012–2020 – delovno gradivo, 2013).

¹ Podatek o vključenosti odraslih v vseživljenjsko učenje po podatkih ankete o delovni sili je izračunan iz letnih podatkov četrletnih povprečij. Anketa o izobraževanju odraslih meri vključenost v izobraževanje v zadnjih 12 mesecih pred anketiranjem. Od leta 2013 se bo na ravni EU kot kazalnik za merjenje vključenosti odraslih v vseživljenjsko učenje uporabljal podatek ankete o izobraževanju odraslih, ki bo objavljen na tri leta.

⁶⁰ Zajema vključenost v formalno in neformalno izobraževanje.

⁶¹ Povprečni mesečni strošek za izobraževanje na zaposlenega je leta 2011 znašal 8 EUR, kar je tretjino manj kot v letu 2009.

Celotni javni izdatki za izobraževanje⁶², izraženi v primerjavi z BDP, so še naprej razmeroma visoki. Javni izdatki za izobraževanje so se v letu 2010 realno znižali (za 1,7 %), in sicer na vseh ravneh razen na predšolski. V primerjavi z BDP pa so se ohranili na ravni leta 2009 (5,66 % BDP) in bili nekoliko manjši kot leta 2005. Glede na leto 2005 so bili manjši javni izdatki na osnovnošolski in srednješolski ravni (manjše število vpisanih), višji pa na predšolski in terciarni ravni izobraževanja (večje število vključenih). Po zadnjih mednarodnih podatkih za leto 2009 so bili nekoliko višji od povprečja EU (5,41 % BDP), kar je povezano z visoko vključenostjo mladih v izobraževanje in načinom financiranja izobraževanja. V sestavi javnih izdatkov glede na namen se je v letu 2010 povečal delež izdatkov za transferje šolajočim se oz. gospodinjstvom⁶³, ki je bil sicer nižji kot v letu 2005, ampak še naprej višji kot v celotni EU (po podatkih za leto 2009)⁶⁴. Delež zasebnih izdatkov za izobraževanje v celotnih izdatkih je nižji od povprečja EU (primerjava za leto 2009) predvsem zaradi nizkega deleža zasebnih izdatkov za terciarno izobraževanje. Slovenija je namreč ena redkih držav, v kateri le majhen del študentov (zgolj izredni) plačuje šolnine. Po podatkih publikacije National student fee and support systems (2012) podobno kot v Sloveniji šolnin ni na Švedskem, Finskem in v Avstriji. Pri nas plačujejo šolnino samo izredni študenti, kar je podobno kot na Danskem. Čeprav javni izdatki za terciarno izobraževanje v primerjavi z BDP presegajo povprečje EU, pa izdatki na udeleženca v terciarnem izobraževanju zaradi razmeroma velikega števila vključenih močno zaostajajo. Možnost za znižanje javnih izdatkov in povečanje izdatkov na udeleženca je uvedba šolnin, ki bi lahko prispevala tudi k večji učinkovitosti študija. Morebitno uvedbo šolnin pa bi morala spremljati vzpostavitev sistema študijskih pomoči (štipendije, dolgoročna študentska posojila), ki ga poznajo številne druge države.

Ob razmeroma veliki brezposelnosti terciarno izobraženih in velikem nezadovoljstvu delodajalcev z veččinami diplomantov so kakovost, učinkovitost vlaganj in povezovanje s potrebami delodajalcev pomembni izzivi politike izobraževanja. Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo v Sloveniji se namreč povečuje ob dokaj visokih javnih izdatkih za izobraževanje. Empirične študije sicer kažejo, da ima večji delež terciarno

izobraženih praviloma ugoden vpliv na gospodarsko rast. Vendar pa se je ob skromnem povpraševanju po terciarno izobraženih, zlasti med krizo, v Sloveniji močno povečal problem njihove zaposljivosti. S tem se še bolj kot do zdaj postavlja vprašanje učinkovitosti vlaganja v terciarno izobraževanje in vprašanje izrazito visoke vključenosti vanj. Širjenje mreže zavodov na terciarni ravni sicer povečuje dostopnost, vendar verjetno zaostre vprašanje kakovosti izobraževanja. S tega vidika bi bilo nujno treba najti novo ravnotežje med dostopnostjo in kakovostjo izobraževanja. Vzpostaviti bi bilo treba tudi sistem spremljanja potreb delodajalcev po znanju in veščinah.

2.2 Raziskave, razvoj, inovacije in uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij

Vlaganja v raziskovalno-razvojno dejavnost (RRD) so v letu 2011 ob velikem povečanju zajema podjetij dosegla do zdaj najvišji delež BDP (2,47 %). Slovenija je v letu 2011 precej povečala izdatke za RRD, kar je ob skromni rasti BDP odsevalo v povečanju njihovega deleža v primerjavi z BDP. Na večje izdatke je pomembno vplival večji zajem poročevalskih enot iz poslovnega sektorja (643 enot) in nekatere druge spremembe (glej kazalnik 2.4), kar onemogoča primerljivost podatkov s preteklimi leti. Slovenija je povečala prednost pred povprečjem EU, kjer delež izdatkov za RRD v BDP stagnira (v letu 2011 2,03 % BDP), in se priključila peterici članic EU⁶⁵, ki za RRD namenijo največji delež izdatkov v BDP. Vendar pa ob nadaljnjem krčenju državnih proračunskih sredstev za RRD⁶⁶ tudi v letu 2012, ob padcu gospodarske dejavnosti v letu 2012 in ob neugodni napovedi gospodarskih gibanj za leto 2013 ni pričakovati, da bi lahko poslovni sektor nadomestil izpad državnih vlaganj v RRD kljub višji davčni olajšavi⁶⁷, uvedeni leta 2012. V letu 2011 so se vlaganja poslovnega sektorja v RRD povečala bolj kot v državnem sektorju, delež podjetij v skupnih izdatkih za RRD pa se je povečal na 61,2 %. Poleg višjih lastnih sredstev je za poslovni sektor pomembno, da še bolj kot do zdaj izkoristi sredstva za RRD iz tujine. V letu 2011 se je njihov priliv v Slovenijo občutno povečal in znašal 63 mio EUR, od tega je na sredstva Evropske komisije odpadlo 30,2 mio EUR. Čeprav so podjetja izkoristila več kot polovico priliva, pa njihov delež pri črpanju močno zaostaja za tistim, ki ga imajo v virih za RRD iz tujine podjetja v drugih državah (EU-2011: 71,0 %). Vzroke za zaostanek gre pripisati (i) nezadostni vključenosti večjega števila malih in srednje velikih podjetij v mednarodno poslovanje in sodelovanje s partnerji iz tujine, (ii) šibki povezanosti z raziskovalno sfero doma, (iii) pomanjkanju

⁶² Celotni javni izdatki za izobraževanje zajemajo vse proračunske izdatke za formalnostopenjsko izobraževanje mladine in odraslih na ravni države in občin. Zajeti so javni izdatki neposredno za izobraževalne ustanove in transferji gospodinjstvom (štipendije, subvencije za prehrano, vozovnice, bivanje, učbeniki ipd). Finančni podatki za Slovenijo so zbrani po mednarodno primerljivi metodologiji z vprašalnikom UOE (skupni vprašalnik Unesco, OECD, Eurostat).

⁶³ Javni transferi za izobraževanje zajemajo štipendije, otroške dodatke v delu, kjer je dodaten pogoj za izplačilo vključenost v izobraževanje, subvencije za prevoz, prehrano, bivanje, učbenike, učno tehnologijo in strokovno literaturo ipd.

⁶⁴ V letu 2009 je delež javnih izdatkov za transfere šolajočim se oziroma gospodinjstvom v Sloveniji znašal 7,8 % (EU: 6,7 %).

⁶⁵ Finska, Švedska, Danska, Nemčija in Avstrija.

⁶⁶ V letu 2011 so se zmanjšala za 7,9 %.

⁶⁷ Splošna davčna olajšava za vlaganje v RRD se je zvišala s 40 % na 100 %, dodatna regijska olajšava za ta namen pa je bila odpravljena (Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb, Uradni list RS, št. 30/2012).

znanja in usposobljenosti malih podjetij za pridobivanje sredstev iz tujine ter (iv) prevelikemu administrativnemu bremenu v zvezi s poročanjem. Nadaljnja pomanjkljivost glede vlaganja v RRD v Sloveniji je povezana s tem, da od celotnih izdatkov poslovnega sektorja za RRD na storitvena podjetja odpade nizek delež (okoli 14 % leta 2010, v večini držav EU pa med 30 in 60 %).

Nadaljujejo se spodbudna gibanja glede krepitve človeškega kapitala za inoviranje. Ob naraščanju skupnega števila raziskovalcev se je v letu 2011 še izraziteje povečalo njihovo število v poslovnem sektorju. Slovenija je v letu 2011 presegla evropsko povprečje (2010: 44,9 %) glede deleža poslovnega sektorja v skupnem številu raziskovalcev za 6,5 o. t. Gibanja števila doktorjev znanosti naravoslovja in tehnike so bila v obdobju 2005–2010 ugodnejša kakor na ravni povprečja EU, saj se je njihovo število pri nas bistveno bolj povečalo. Ugodna gibanja so bila prekinjena v letu 2011, ko sta se zmanjšala število in delež doktorjev naravoslovja in tehnike v skupnem številu doktorjev znanosti. Ker se je število vpisanih na doktorski študij naravoslovja in tehnike v zadnjih letih hitro povečevalo (vključno z letom 2011 za 9,4 %), je pričakovati, da se bo njihov delež v prihodnje še povečal. Priliv visoko usposobljenih delavcev je za podjetja zelo pomemben, saj lahko z znanjem in mednarodnimi povezavami veliko prispevajo k izboljšanju konkurenčnosti. Na ugodna gibanja glede rasti deleža raziskovalcev v poslovnem sektorju ter rasti števila doktorjev naravoslovja in tehnike so vplivali tudi spodbujevalni ukrepi države (mladi raziskovalci, mladi raziskovalci iz gospodarstva, interdisciplinarne skupine, krepitev raziskovalno-razvojnih oddelkov v podjetjih). Ocenitve kažejo pozitivne učinke nekaterih ukrepov za krepitev usposobljenosti, prenos znanja in povečanje raziskovalno-razvojnih dejavnosti v podjetjih (npr. mladi raziskovalci iz gospodarstva⁶⁸, interdisciplinarne skupine v podjetjih⁶⁹). Pri večini ukrepov pa je kot problem ocenjena zahtevnost administrativnih postopkov pri razpisih in poročanju.

Tudi v letu 2011 je naraslo število diplomantov naravoslovja in tehnike, povečuje pa se tveganje za njihov povečani odliv v tujino. Pri teh diplomantih, ki igrajo pomembno vlogo pri tehnološkem razvoju in inoviranju, se nadaljujejo ugodna gibanja, saj se je njihovo število v obdobju 2005–2011 močno povečalo (samo v letu 2011 za 14,2 %), hkrati pa delež v skupnem

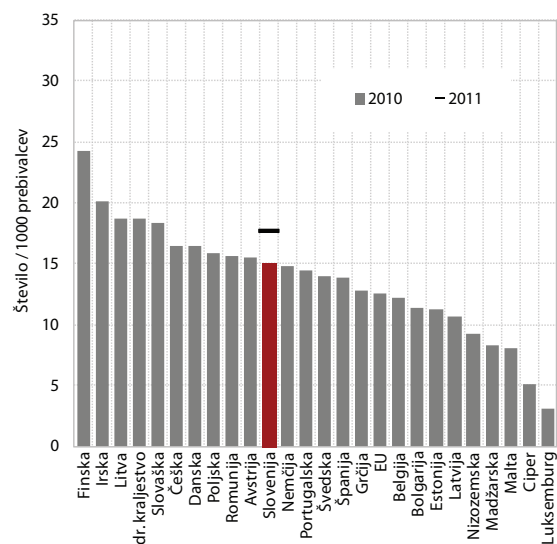
⁶⁸ Pomanjkljivost omenjenega ukrepa je usmerjenost na temeljne raziskave, kar zmanjšuje uporabnost izsledkov raziskav predvsem za mala in srednje velika podjetja, ki nimajo lastnih raziskovalnih skupin. Ukrepi, ki podpirajo aplikativne raziskave, bi podjetjem omogočili lažje in hitreje uvajanje novega znanja v proizvodne procese, povečanje inovativnosti in dodane vrednosti (Vrednotenje ukrepov za spodbujanje raziskovalno-razvojnih dejavnosti v gospodarstvu in institucijah znanja, 2012).

⁶⁹ Večina podjetij s takšnimi skupinami je povečala delež visoko usposobljenih zaposlenih in delež lastnih sredstev za naložbe v RRD ter prenos znanja (Jaklič in dr., 2012).

število diplomantov. Zaradi krčenja velikosti generacij pa se je že v letu 2011/2012 število vpisanih na naravoslovje in tehniko zmanjšalo. Zato je tudi na nižjih ravneh izobraževanja treba krepiti zanimanje za naravoslovne predmete in izboljšati seznanjenost dijakov s potrebami po teh profilih. V nasprotju s Slovenijo je več kot polovica držav EU že sprejela svoje strategije za razvoj ključnih kompetenc iz naravoslovja in matematike v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju⁷⁰. Resolucija o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020 (ReRIS11-2020) je predvidela spodbujanje študija naravoslovja in tehnike, vendar pa se število tistih, ki prejemajo kadrovske štipendije na tem področju, zmanjšuje. Dodatna priložnost za povečanje vpisa je ženska populacija, saj je njihov delež v skupnem številu vpisanih na naravoslovje in tehniko skromen (2010: 29,0 %). Tudi v naravoslovju in tehniki je za izboljšanje zaposljivosti diplomantov in povečanje učinkovitosti vlaganja v izobraževanje treba omogočiti njihovo večje vključevanje v prakso že med študijem ter razviti sistem sprotnega spremljanja potreb delodajalcev na srednji in daljši rok (po področjih ter veččinah). Z nadaljevanjem krize, ko je rast zaposlovanja v javnem sektorju zaustavljena in so napovedi za hitro okrevanje gospodarstva slabe, je vse več tveganja za večji odliv človeškega kapitala in še posebno terciarno izobraženih v tujino, ki ni omejeno na naravoslovje in tehniko (glej Okvir 5).

Inovacijska dejavnost slovenskih podjetij ostaja šibka, povečuje se zaostanek za povprečjem EU. Slovenija je v triletnem obdobju 2008–2010 znižala delež inovacijsko aktivnih podjetij (IAP) na 49,4 %, kar je za odstotno točko manj kakor v obdobju 2006–2008. Večini članic

Slika 16: Delež diplomantov iz naravoslovja in tehnike v skupnem številu diplomantov

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Education and training, 2013.

⁷⁰ Eurydice Report (2012): Developing Key Competences at School in Europe: Challenges and Opportunities for Policy.

EU je kljub gospodarski krizi uspelo obdržati ali povečati raven inovacijske intenzivnosti. Nemčija je inovacijsko najuspešnejša članica s skoraj 80 % inovacijsko aktivnih podjetij, visok delež pa ima tudi Portugalska (60 %) kot ena od držav, ki jih je kriza najbolj prizadela. Zaostajanje Slovenije pri inovacijah zmanjšuje konkurenčnost izdelkov in storitev na zunanjih trgih ter pomeni nadaljnjo stagnacijo deleža izvoza visokotehnoloških izdelkov (glej kazalnik 1.14) in na znanju temelječih storitev v skupnem izvozu (glej poglavje 1.3.1). V večini članic EU, vključno s Slovenijo, podjetja najpogosteje hkrati uvajajo tehnološke in netehnološke inovacije (organizacijske in trženjske), kar kaže na medsebojno povezanost različnih tipov inovacij. Pomen komplementarnosti tehnoloških in netehnoloških inovacij potrjujejo empirične analize, ki ugotavljajo, da je kombiniranje različnih tipov inovacij strateškega pomena, saj so taka podjetja najuspešnejša in ustvarjajo največ nadaljnjih inovacij (INNO-GRIPS, 2012).

Slovenija izraziteje zaostaja v inovacijski dejavnosti podjetij iz storitvenih dejavnosti. Podobno kot v EU so tudi v Sloveniji podjetja v predelovalnih dejavnostih inovacijsko živahnejša (54,4 %) kakor v storitvenih dejavnostih (44,7 %). Vendar pa se je v državah EU, ki so v obdobju 2006–2010 najbolj napredovale na inovacijskem področju, le-to bolj okrepilo v storitvenih kakor v predelovalnih dejavnostih. Nasprotno so imela storitvena podjetja v Sloveniji večji upad inovacijske dejavnosti kot predelovalna. V skupnih izdatkih inovacijsko aktivnih podjetij, ki so uvedla tehnološko inovacijo v letu 2010, je delež storitvenih podjetij v Sloveniji precej nižji (18,4 %) kakor v večini držav EU (med 25 % in 65 %). To je deloma povezano z uvajanjem posebnih ukrepov za spodbujanje inovacijskega prizadevanja v storitvenih dejavnostih (npr. Nemčija). Ugotovitve projekta EPISIS kažejo na vrsto usmeritev, ki podpirajo storitvene inovacije: npr. premik inovacijske politike od spodbud za povečanje ponudbe inovacij k večjim spodbudam za povpraševanje po inovacijah (npr. javna naročila); enaka obravnava tehnoloških in netehnoloških raziskav ter inovacij pri državnih pomočeh in drugih spodbudah; ustrenejša podpora storitvenim inovacijam, povezanim s ključnimi družbenimi izzivi ipd. (EPISIS Final Report, 2012). Slovenija prepočasi sledi tem gibanjem, saj instrumenti inovacijske politike ne upoštevajo dovolj sestave gospodarstva, pa tudi posebnosti inoviranja pri storitvah (Stare, 2012). Verjetno je to eden pomembnejših vzrokov nizke stopnje inovacijske dejavnosti v malih podjetjih in njenega nadaljnjega nazadovanja v obdobju 2006–2010, saj je pretežni delež malih podjetij storitvenih.

Za spodbujanje inovacijske dejavnosti je treba razširiti izbor spodbujevalnih politik. Osredotočenje na vlaganja v RRD je preveč ozko, saj mnoge inovacije niso odvisne od raziskav, temveč od ustvarjalnosti zaposlenih, njihovega organizacijskega in trženjskega znanja, nastanejo pa v tesnem sodelovanju s kupci oz. z večjim prilagajanjem potrebam uporabnikov proizvodov in storitev (OECD STI Outlook, 2012). Inovacijska sposobnost podjetniškega

sektorja je odvisna tudi od kakovosti podpore in stopnje inovativnosti javnega sektorja. Analiza Eurobarometra kaže, da je v Sloveniji večina podjetij zadovoljna z dostopom do informacij in nasvetov o teh podporah, vendar samo 14 % podjetij meni, da različni ukrepi dobro podpirajo inovacije v podjetjih, samo 17 % podjetij pa se strinja, da jih zakonodajni in davčni sistem spodbujata k inoviranju. Obenem v Sloveniji kar 82 % podjetij meni, da bi moral javni sektor povečati inovativnost svojih storitev, da bi bile bolje prilagojene potrebam podjetij, v EU pa je delež podjetij s takim prepričanjem precej nižji (58 %) (Flash Eurobarometer, 2012).

Slovenija prepočasi krepi neoprijemljivi kapital, kakršni so patenti in modeli Skupnosti, bolj pa napreduje pri prijavah znamk Skupnosti. Neoprijemljivi kapital⁷¹ je vse pomembnejši za rast in produktivnost. Podatki o njegovih posameznih elementih so še zelo omejeni, vendar gibanja kažejo, da naložbe vanj naraščajo hitreje kakor v oprijemljivi kapital. V nekaterih državah OECD podjetja vlagajo v neoprijemljivi kapital že enako ali več sredstev kakor v fizičnega. V Sloveniji se je število patentnih prijav na milijon prebivalcev v letu 2011 zmanjšalo, tako da se je zaostanek za povprečjem EU še povečal (prve ocene za 2011: Slovenija 63,9; EU 128,1 patentne prijave na milijon prebivalcev). Ker je bila v letu 2012 sprejeta zakonodaja za uvedbo enotnega evropskega patenta, je pričakovati pocenitev in skrajšanje postopkov za pridobitev enotne patentne zaščite v EU, kar naj bi olajšalo dostop do patentne zaščite posebno malim in srednje velikim podjetjem. Po prvih ocenah za leto 2012 je slovenski zaostanek za povprečjem EU velik tudi pri modelih Skupnosti, saj dosega le slabo polovico tega povprečja. Slovenski prijavitelji so leta 2012 pri OHIM⁷² vložili precej več prijav za zaščito znamk kakor leto prej, kar je znašalo 66,8 % povprečja EU. Tudi povprečna letna rast števila slovenskih vlog za pravno varstvo znamk Skupnosti v obdobju 2005–2012 je še naprej med največjimi v EU.

Uporaba e-storitev v Sloveniji po letu 2010 stagnira, medtem ko v EU še naprej narašča. Delež prebivalcev v Sloveniji, ki redno uporabljajo internet (68 %), zaostaja tudi za večino novih članic. Največja razlika v primerjavi s povprečjem EU (14 o. t. v letu 2012) ostaja pri uporabi interneta med starejšimi prebivalci (55–74 let), čeprav se je v zadnjem letu zmanjšala. Zaradi krize je najbolj upadel delež uporabnikov z nizko izobrazbo in tistih z najnižjimi dohodki. Javni sektor in podjetja so v preteklih letih vložili precej sredstev v sodobno informacijsko-komunikacijsko infrastrukturo, ki omogoča učinkovito uporabo e-storitev, vendar z nekaterimi izjemami tega še ne izkoriščajo zadosti, tudi zaradi neustrezne pravne

⁷¹ Neoprijemljivi kapital vsebuje tri tipe: a) programsko opremo in podatkovne zbirke; b) inovativno lastnino (raziskave in razvoj, patenti, avtorske pravice, dizajn in blagovne znamke); c) ekonomske kompetence, ki vključujejo za podjetje poseben človeški kapital, organizacijsko znanje, nekatere vidike oglaševanja in trženja (Corrado in dr., 2012).

⁷² Office for Harmonization in the Internal Market (Urad za harmonizacijo na notranjem trgu EU).

ureditve⁷³. V Sloveniji sicer večji delež podjetij kakor v EU uporablja avtomatizirano izmenjavo podatkov z javno upravo in finančnimi institucijami, občutno pa zaostajamo po deležu podjetij, ki imajo vzpostavljeno samodejno izmenjavo podatkov s kupci in dobavitelji (poslovanje z e-računi, izmenjava podatkov o proizvodih in transportna dokumentacija). Uporaba e-storitev omogoča povečanje učinkovitosti poslovanja, tako pa olajšuje prodor na tuje trge. Tudi po podatkih Global Information Technology Report (2012) se Slovenija uvršča zelo nizko na lestvici glede vpliva IKT na ustvarjanje novih storitev in poslovnih modelov, uporabe novih organizacijskih modelov ali vpliva uporabe IKT na učinkovitost javne uprave⁷⁴. Zaostanek Slovenije je deloma tudi odsev nizke stopnje internacionalizacije naših podjetij (v primerjavi z drugimi novimi članicami) v formalnem lastniškem smislu, saj neposredne tuje naložbe običajno pospešijo uvajanje novih tehnologij in postopkov v podjetjih, vključno z avtomatizirano izmenjavo podatkov z dobavitelji in kupci. Za večjo uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) ter ustvarjanje novih rešitev in poslovnih modelov je ključno zadostno število ustrezno usposobljene delovne sile. Zaradi vsestranske uporabe IKT v zasebnem in javnem sektorju je pričakovati nadaljnje povečanje povpraševanja po teh delavcih in zaostrovanje primanjkljaja⁷⁵. V Sloveniji je priliv strokovnjakov IKT⁷⁶ iz izobraževalnih ustanov preskromen kljub povečevanju števila diplomantov. Dodatna slabost je premajhno usposabljanje šolajočih se v praksi in premajhen stik s podjetji že med izobraževanjem, ob nadaljevanju krize pa obstaja tudi tveganje za odliv teh ljudi v tujino, zlasti terciarno izobraženih.

V letu 2012 je zaznati hitro rast širokopasovnega dostopa, ki so ga imela skoraj vsa gospodinjstva z dostopom do interneta (74 %). Gospodinjstva, ki spleta ne uporabljajo, kot glavni razlog navajajo visoke stroške dostopa in opreme, kar je še izrazitejše ob nadaljevanju krize. V EU dvakrat manj vprašanih kakor pri nas meni, da stroški ovirajo internetni dostop. Pomanjkanje znanja in veščin za uporabo interneta in širokih možnosti z njim povezanih storitev (e-pošta, e-storitve državnih institucij, družbena omrežja itd.) najbolj ovira starejše ljudi, katerih delež v celotnem prebivalstvu narašča z daljšanjem

⁷³ S 1. januarjem 2013 se je spremenil Zakon o davku na dodano vrednost, ki je olajšal izdajanje e-računov.

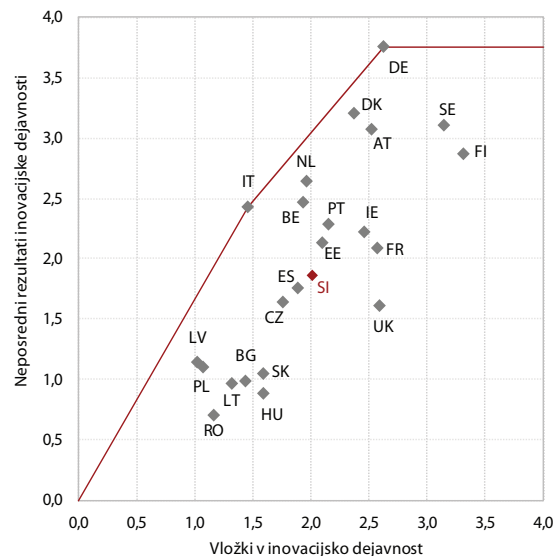
⁷⁴ Slovenija zaseda 37. mesto na lestvici Networked Readiness Index 2012 med 142 državami. Na področju ekonomskih učinkov so njene uvrstitve dosti slabše: vpliv IKT na ustvarjanje storitev in poslovnih modelov (63. mesto), na uporabo novih organizacijskih modelov (72. mesto) in na učinkovitost javne uprave/ (61. mesto). Podatki so za obdobje 2010–2011.

⁷⁵ V Evropi je zdaj 700.000 prostih delovnih mest za tak kadroviški profil. Evropska komisija v sodelovanju z največjimi podjetji s tega področja pripravlja vrsto ukrepov, ki bi povečali dotok usposobljenih delavcev (npr. izobraževanje s pomočjo podjetij, podpora mobilnosti delavcev, izboljšanje kurikulumov za srednješolsko in univerzitetno izobraževanje, vavčerji za usposabljanje, itd.) (Digital Agenda for Europe, 2013).

⁷⁶ Računalništvo, elektrotehnika, informatika in sorodni profili.

življenjske dobe. Vseslovenska akcija računalniškega opismenjevanja z medgeneracijskim sodelovanjem⁷⁷ je pokazala, da obstaja med starejšimi veliko zanimanja za pridobitev osnovnega znanja e-pismenosti, prav tako pa želi veliko mladih prostovoljno sodelovati pri poučevanju. Take in podobne dejavnosti bi morala bolj kot do zdaj podpreti država z ustreznimi programi, ki bi lahko vključevali tudi začasno zaposlitev za mlade. Model sodelovanja med akterji iz neprofitnega, zasebnega in javnega sektorja, ki je bil uporabljen pri uresničitvi projekta Simbioz@, predstavlja socialno inovacijo in osnovo, ki bi jo bilo mogoče prilagoditi tudi za reševanje problemov na drugih področjih.

Slika 17: Meja učinkovitosti inovacijskega sistema za izbrane države EU

Viri: Izračun UMAR na podlagi podatkov: Eurostat Portal Page – Industry, Trade and Services – Information Society Statistics, 2012; Eurostat Portal Page – Population and Social Conditions – Education and Training, 2013; Eurostat Portal Page – Science and Technology – Research and Development, 2012; Handbook of Statistics 2007–2008 (United Nations), 2007; United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2012; Innovation Union Scoreboard 2013 database, 2013.

Opombe: Za izračun meje učinkovitosti inovacijskega sistema je uporabljena neparametrična metoda Data Envelopment Analysis. Vhodni kazalnik oz. vložke v inovacijsko dejavnost sestavljajo delež izdatkov za RRD v BDP, delež izdatkov za IKT v BDP, delež raziskovalcev v poslovnem sektorju, delež diplomantov naravoslovja in tehnike, delež novih doktorjev znanosti na 1.000 prebivalcev in delež terciarno izobraženih v aktivnem prebivalstvu. Izhodni kazalnik oz. neposredne rezultate inovacijske dejavnosti sestavljajo delež malih in srednje velikih podjetij, ki so uvedla a) tehnološke oz. b) netehnološke inovacije, število a) patentov, b) znamk ali c) industrijskih modelov na prebivalca.

Učinkovitost inovacijskega sistema v Sloveniji je šibka, kar se kaže tudi v nizki ravni produktivnosti dela v primerjavi s povprečjem EU. Slovenija se spopada z velikimi izzivi in tveganjem pri uresničevanju na znanju temelječe družbe, zlasti upoštevaajo spremembe po svetu, kjer so znanje, ustvarjalnost, hitra prilagodljivost in vključevanje tehnološkega napredka v poslovne procese, pa tudi internacionalizacija poslovanja vse pomembnejši dejavniki gospodarskega napredka in

⁷⁷ Projekt Simbioz@ je prvič potekal oktobra 2011, ponovili pa so ga tudi oktobra 2012, ko je na 300 lokacijah po vsej Sloveniji 3250 mladih prostovoljcev poučevalo več kot 5033 starejših udeležencev.

blaginje državljanov. Analiza učinkovitosti inovacijskega sistema⁷⁸ je pokazala, da Slovenija z naložbami v inovacijske procese ne dosega zadostnih rezultatov in je bila leta 2011 po učinkovitosti na 12. mestu med 23 članicami EU⁷⁹. V obdobju od začetka krize (2008–2011) pa se je učinkovitost vlaganja v inovacijski sistem še poslabšala, medtem ko se je večini članic EU izboljšala. Tudi po podatkih Innovation Union Scoreboarda 2013 je Slovenija v zadnjem letu inovacijsko manj uspešna, zadržala pa je mesto med državami, ki sledijo inovacijsko najuspešnejšim državam EU. Kljub krepitvi nekaterih dejavnikov inovacijske sposobnosti med krizo (povečevanje vlaganja v RRD, krepitev človeškega kapitala) je napredek na drugih področjih prepočasen (intelektualna lastnina, prenos znanja v podjetja⁸⁰, učinkovita uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij v podjetjih ali javnem sektorju) ali pa nastaja celo zaostanek (inovacijska dejavnost). Nekateri ukrepi inovacijske politike kažejo dobre rezultate glede povečanja števila patentov ali znanstvenih publikacij (npr. centri odličnosti in kompetenčni centri), manj pa pri uporabi novega znanja s prodajo novih proizvodov in storitev na domačem in tujih trgih⁸¹. Glede na večje znižanje državnih sredstev za RRD v letu 2012 kakor pri večini drugih javnih izdatkov in slabe napovedi za gospodarsko okrevanje, ki bi spodbudilo razvojne izdatke poslovnega sektorja, je pričakovati krčenje raziskovalno-razvojne dejavnosti, zmanjšanje naložb v nove tehnologije in tveganje za še večji odliv terciarno izobraženih v tujino, kar dolgoročno slabi kapital znanja za inovacijsko dejavnost v Sloveniji. Po sprejetju Resolucije o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020 (ReRIS11-2020) je zato za našo državo velik izziv, da okrepi podporo inovacijam in da čim prej pripravi nacionalno raziskovalno-inovacijsko strategijo pametne specializacije⁸², ki bo podlaga za črpanje sredstev Kohezijskega in strukturnih skladov v naslednji finančni perspektivi (Udovič, Bučar, Erawatch, 2012).

⁷⁸ Uporabili smo neparametrično metodo Data Envelopment Analysis, ki omogoča izračun meje učinkovitosti (ang. efficiency frontier) v izbranem vzorcu držav in prepozna učinkovitost vsake države glede na mejo učinkovitosti. Ker je učinkovitost inovacijskega sistema odvisna od mnogih dejavnikov, smo v analizi uporabili sestavljene kazalnike z enakimi utežmi. Pri tem velja opozoriti, da je meja učinkovitosti odvisna predvsem od velikosti vzorca ter izbire in točnosti vhodnih in izhodnih podatkov.

⁷⁹ Iz skupine držav EU so bile zaradi manjkajočih podatkov izključene Grčija, Malta, Ciper in Luksemburg.

⁸⁰ Raziskovalni vavčer, ki je bil uveden jeseni 2012, naj bi prispeval h krepitvi sodelovanja in prenosa znanja med raziskovalnimi organizacijami in podjetji. Posebna novost je, da omogoča tudi sofinanciranje raziskav iz ustvarjalnosti in trženja.

⁸¹ Vrednotenje ukrepov za spodbujanje raziskovalno-razvojnih aktivnosti v gospodarstvu in institucijah znanja, 2012.

⁸² Pametna specializacija je strateška metoda Strategije EU 2020 za ciljno podporo kohezijske politike raziskavam in inovacijam. Nacionalne raziskovalno-inovacijske strategije pametne specializacije bodo prvi pogoj za izkoriščanje sredstev Evropskega regionalnega razvojnega sklada (ERDF) in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EAFRD), da se zagotovijo učinkovite inovacijske politike in kar najbolj povečajo učinki naložb EU.

3 Učinkovitost države

Usmeritve SRS v okviru prioritete »Učinkovita in cenejša država« segajo na tri področja. Prvo je razvojno prestrukturiranje javnih financ, ki obsega zmanjšanje javnofinančnih odhodkov v deležu bruto domačega proizvoda za najmanj dve odstotni točki, prestrukturiranje odhodkov v smeri prioritete strategije in absorpcijo sredstev Evropske unije ter celovito davčno reformo s cilji razbremenitve dela, spodbujanja konkurenčnosti in zaposlovanja ter poenostavitve davčnega sistema. Drugo je povečevanje institucionalne konkurenčnosti in učinkovitosti države, ki vključuje zmanjšanje lastniške vloge države v gospodarstvu, izboljšanje kakovosti predpisov in zmanjšanje administrativnih bremen, uvajanje javno zasebnega partnerstva pri infrastrukturnih naložbah in javnih službah ter bolj učinkovito delovanje uprave. Tretje področje je izboljšanje delovanja pravosodnega sistema z večjo učinkovitostjo in zmanjševanjem sodnih zaostankov.

3.1 Kakovost javnih financ

Slovenija se po letu 2007 oddaljuje od uresničevanja ciljev SRS glede zmanjševanja izdatkov sektorja država⁸³ in njihovega razvojnega prestrukturiranja ter celovite reforme davčnega sistema. V razmerah visoke gospodarske rasti je z izvedenimi ukrepi za zmanjševanje socialnih transferjev in zadrževanjem rasti sredstev za zaposlene v obdobju 2005–2007 dosegla precejšnje znižanje izdatkov sektorja država v primerjavi z BDP⁸⁴. Leta 2008 so se relativni izdatki zaradi sprejetih ukrepov (delna plačna reforma, širitev pravic na nekaterih področjih) ponovno povečali, njihova rast pa se je v naslednjih letih še pospešila⁸⁵ zaradi sprejetja ukrepov za odpravljanje posledic krize na gospodarskem in socialnem področju ter zaradi rasti zaposlovanja predvsem v izobraževanju, zdravstvu in socialnem varstvu. Leta 2011 so bili tako izdatki sektorja država za 5,4 odstotne točke BDP višji kot ob sprejetju SRS leta 2005. Po sprejetju nekoliko strožjih varčevalnih ukrepov so se v letu 2012 izdatki nominalno znižali za 5,4 %, relativno pa za 1,8 o. t. BDP. Zaradi togosti izdatkov sektorja država⁸⁶ v tem obdobju ni bilo njihovih večjih razvojnih prestrukturiranj, vendar se je s sredstvi Evropske unije do leta 2012 ohranila razmeroma visoka raven izdatkov, ki lahko ugodno vplivajo na razvoj. Manjše spremembe so bile uvedene v davčni politiki, še vedno pa

⁸³ Cilj Strategije razvoja Slovenije (SRS 2005–2013) je zmanjšanje obsega izdatkov sektorja država za 2 o. t. BDP glede na izhodiščno leto 2005. Z izbruhom gospodarske krize v letu 2008 so se razmere na tem področju močno spremenile (padec BDP in povečanje izdatkov v letih 2009–2011), zato cilja ne bo mogoče doseči.

⁸⁴ Leta 2007 so bili izdatki sektorja država za 2,7 o. t. nižji kot v izhodiščnem letu SRS (2005).

⁸⁵ Delno tudi zaradi padca BDP, ki je bil izrazito visok v letu 2009.

⁸⁶ Problem togosti izdatkov je IMF za Slovenijo ugotavljal že leta 2007 (Todd in Gunnarsson, 2007).

so bili po izračunanih implicitnih davčnih stopnjah visoki davki na potrošnjo in nizki davki na kapital, do leta 2010 visoka obdavčitev dela pa se je znižala na raven, nižjo od povprečja Evropske unije. Taka gibanja so delno skladna s cilji SRS glede posameznih obdavčitev, delež davkov in prispevkov v BDP pa se je v obdobju 2005–2011 znižal, kar je v skladu s cilji strategije.

Po precejšnjem povečanju izdatkov v obdobju 2008–2011, ki je predvsem posledica gospodarske krize, so se s sprejetjem korenitejših ukrepov za javnofinančno konsolidacijo izdatki v letu 2012 znižali za 5,4 %. V obdobju 2008–2011 pa so se vsako leto povečevali in leta 2011 znašali že 1,8 mrd EUR več kot leta 2008. Ob hkratnem znižanju BDP v letu 2009 in skromni gospodarski rasti v naslednjih dveh letih so se povzpeli na 50,8 % BDP. Dosežena raven izdatkov je bila po zadnjih razpoložljivih podatkih za leto 2010 na ravni povprečja Evropske unije⁸⁷, smer gibanja pa povsem nasprotna. Zaradi uveljavljenih korenitejših ukrepov za javnofinančno konsolidacijo se je relativni obseg izdatkov v Evropski uniji že leta 2010 znižal, v Sloveniji pa je naraščal⁸⁸ še do vključno leta 2011⁸⁹. Po sprejetju in uveljavitvi ukrepov za javnofinančno konsolidacijo v letu 2012 so se izdatki sektorja država močneje znižali in dosegli raven 49,0 % BDP.

V ekonomski strukturi izdatkov so v obdobju 2008–2011 najhitreje rasli izdatki za socialna nadomestila in podpore v denarju in v naravi, ki so bili s korenitejšimi ukrepi v letu 2012 zmanjšani, največje breme varčevanja pa so prevzele bruto investicije in kapitalski transferji. Delež izdatkov za socialna nadomestila in podpore v denarju in v naravi, ki predstavljajo dobro tretjino vseh izdatkov, se je v obdobju 2008–2011 povečal za 3,2 o. t., od tega v letu 2011 za 0,4 o. t. BDP. Rast izdatkov je bila v letu 2011 skoraj v celoti posledica naraščanja števila upravičencev, saj je bilo usklajevanje pokojnin in socialnih transferjev omejeno z interventnim zakonom le na četrtino inflacije. Po precejšnjem povečanju sredstev za zaposlene v letih 2008 in 2009 zaradi izvedene delne plačne reforme je v letih 2010 in 2011 sledila minimalna rast⁹⁰ zaradi rahlega povečanja števila zaposlenih⁹¹ in omejevalne plačne politike v sektorju država. Zaradi postopnega zmanjševanja ukrepov za blažitev posledic krize so se subvencije znižale v letu 2010, veliko znižanje v letu 2011 pa je bilo predvsem posledica institucionalnih sprememb, to je uvrstitve dveh družb v sektor država zaradi reorganizacije Slovenskih železnic⁹². Izredno

⁸⁷ Slovenija: 50,3 %; EU: 50,6 % BDP.

⁸⁸ V Sloveniji so se v letu 2010 izdatki povečali za 1,2 o. t., v Evropski uniji pa znižali za 0,5 o. t. BDP.

⁸⁹ Do leta 2012 so bili sprejeti ukrepi blagi: zamrznjene so bile plače javnih uslužbencev, socialni transferji in pokojnine se niso usklajevali z rastjo inflacije, zniževali pa so se tudi izdatki za vmesno potrošnjo.

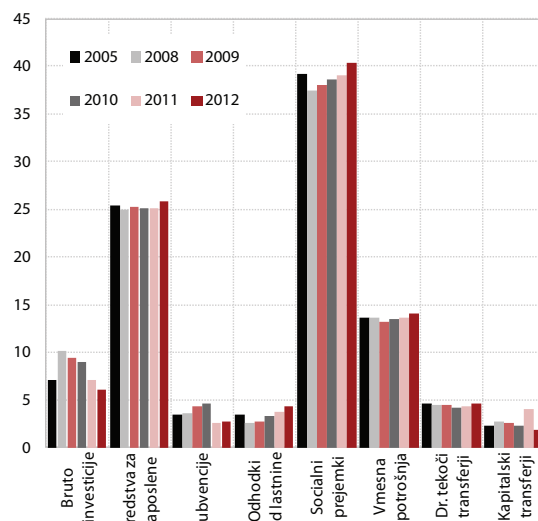
⁹⁰ V letih 2008 in 2009 so sredstva za zaposlene porasla za 1,9 o. t., v letih 2010 in 2011 pa vsako leto še za 0,2 o. t. BDP.

⁹¹ V letu 2011 se je število zaposlenih v sektorju država povečalo za 0,4 %.

⁹² S tem so se znižale subvencije in povečala vmesna potrošnja sektorja država.

visoko rast pa so v letu 2011 dosegli izdatki za kapitalne transferje zaradi državnega reševanja predvsem javnih podjetij in institucij⁹³. Drugo leto zapored so se znižali izdatki za bruto investicije in blažili hitro rast izdatkov sektorja država. V obdobju 2008–2011 je bila tako rast izdatkov tega sektorja usmerjena predvsem v reševanje posledic gospodarske krize s saniranjem nastalih razmer (socialnih stisk prebivalstva in pretežno državnih podjetij), ne pa v pospeševanje razvojnih dejavnosti, s katerimi bi lahko dosegali boljše rezultate, predvsem pa omogočili dolgoročneje razvojne premike. S sprejetjem obsežnega svežnja institucionalnih sprememb za uravnoteženje javnih financ⁹⁴ se je v letu 2012 znižal delež izdatkov za socialna nadomestila in podpore v denarju in naravi za 0,1 o. t. BDP, kar je posledica zaostrenih pogojev za pridobitev socialnih pravic in njihov obseg; delež sredstev za zaposlene za 0,2 o. t. BDP zaradi znižanja plač in prepovedi zaposlovanja. Glavno breme znižanja izdatkov pa so nosili kapitalski transferji in naložbe, ki so se znižali za 1,0 oz. 0,6 o. t. BDP. Zniževanje izdatkov sektorja država v letu 2012 za 1,8 o. t. BDP je odsevalo na zmanjšanem domačem povpraševanju.

Slika 18: Struktura izdatkov sektorja država po ekonomskem namenu, Slovenija

Vir: Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, (SURS, si-stat) 2012; preračuni Umar.

Struktura izdatkov po namenih se je od sprejetja SRS v letu 2005 precej spremenila, v obdobju 2008–2011 so bili usmerjeni predvsem v reševanje gospodarske krize. Največji strukturni delež predstavljajo izdatki za socialno zaščito (okoli 37 %). Med gospodarskim razcvetom (2005–2007) se je njihov delež močno zmanjšal, med gospodarsko krizo (2008–2011) pa močno porasel (na raven leta 2005). Njihova nominalna rast je bila kar 15,9-odstotna, država pa je z njimi blažila stiske

⁹³ Dokapitalizacija NLB in nekaterih državnih podjetij, prevzem terjatev Slovenskih železnic, prevzem dolga javnega podjetja za gradnjo savskih elektrarn in plačila zapadlih poroštev.

⁹⁴ Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Uradni list, št. 62/2010), Zakon o dodatnih interventnih ukrepih za leto 2012 (Uradni list RS, št. 110/2011) in Zakon o uravnoteženju javnih financ – ZUJF (Uradni list RS, št. 40/2012).

Tabela 4: Letno črpanje evropskih sredstev (stanje na dan 4. 1. 2013), Slovenija, v mio EUR

Politike	Pravice porabe							Skupaj 2007–2012	% realizacije
	2007–2013	2007	2008	2009	2010	2011	2012		
OP RR	1.768,2	0,0	0,0	78,8	308,2	361,6	326,0	1.074,6	60,8
OP RČV	755,7	0,0	0,0	6,4	104,7	127,3	107,4	345,8	45,8
OP ROPI	1.577,1	0,0	0,0	104,9	99,4	61,7	107,0	373,0	23,7
Kmetijska in ribiška politika	1.654,8	0,1	208,3	220,3	217,9	220,2	267,5	1.134,3	68,5
Drugo	379,0	0,0	15,8	35,9	20,3	14,8	21,4	108,2	28,5
Skupaj	6.134,8	0,1	224,1	446,3	750,5	785,6	829,3	3.035,9	49,4

Vir: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Direktorat za kohezijsko politiko, preračuni UMAR.

Legenda: OP RR – operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov, OP RČV – operativni program razvoja človeških virov; OP ROPI – operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture.

prebivalstva ob naraščajoči brezposelnosti in slabšanju materialnega položaja. Največjo nominalno rast (17,6 %) so med gospodarsko krizo izkazovali strukturno precej nižji (dobra desetina) izdatki za ekonomske dejavnosti, s katerimi je država reševala težave, povezane s proizvodnjo in zaposlenostjo. Močno pa sta porasli tudi skupini izdatkov za rekreacijo, kulturo in religijo ter za javno upravo. Pri prvi skupini je vzrok v obsežnih bruto investicijah predvsem v rekreacijske in športne objekte, izdatki za javno upravo pa so se povečali zaradi izredno visoke rasti izdatkov za servisiranje javnega dolga⁹⁵, ki se je v tem obdobju skokovito povečal.

V obdobju gospodarske krize so se izdatki za potencialno produktivne namene povečevali počasneje od skupnih izdatkov sektorja država. Po metodologiji Evropske komisije (The Quality of Public Expenditures in the EU, 2012), ki med potencialno produktivne izdatke uvršča izdatke za izobraževanje, zdravstvo, varstvo okolja, transport, komunikacije, energijo ter raziskave in razvoj, je Slovenija produktivne izdatke začela povečevati po letu 2007 (15,5 % BDP), in sicer v obdobju 2007–2011 za 2,5 o. t. na 18 % BDP. Večina povišanja je izhajala iz izdatkov za zdravstvo in izobraževanje, za dobro petino so se povečali še izdatki za promet, pri izdatkih za raziskave in razvoj ter druge infrastrukture in varstva okolja pa večjih premikov ni bilo. Dokaj ugodni rezultati so sorazmerni, saj so bili doseženi zaradi upadanja in počasnejše rasti BDP, njihova nominalna rast od leta 2008 pa je bila skoraj dvakrat počasnejša (samo 6 %) od skupne rasti vseh izdatkov sektorja država (11,1 %). Delež produktivnih izdatkov v strukturi izdatkov sektorja država je leta 2011 znašal 35,4 %, s čimer se je Slovenija uvrstila v prvo tretjino držav EU⁹⁶. Po raziskavi Evropske komisije predstavljajo potencialno produktivni izdatki ugodne razvojne potenciale za rast in uresničevanje Strategije Evropa 2020. Ker so celotni izdatki sektorja država preveč narasli, takšne politike Slovenija ni mogla več nadaljevati, zato so se začeli v letu 2012 zniževati.

Velik del izdatkov sektorja država (predvsem bruto investicij in subvencij) je Slovenija v obdobju 2007–2012 financirala s sredstvi evropskih strukturnih skladov,

⁹⁵ 72,9-odstotna nominalna rast.

⁹⁶ Višje deleže od Slovenije so imele tri nordijske države (Danska, Finska, Švedska), Irsko, Nizozemska, Združeno kraljestvo, med novimi članicami pa Češka.

letno črpanje sredstev pa je nekoliko zaostajalo za pravicami porabe. V programskem obdobju 2007–2013 ima Slovenija na razpolago 4,2 mrd EUR sredstev kohezijske politike, 1,6 mrd EUR za kmetijsko in ribiško politiko ter 0,4 mrd za druge namene. Zaradi zapoznelega črpanja v obdobju 2007–2009⁹⁷, ki ga kljub pospeševanju v letih 2010–2012 še ni nadoknadila, črpanja v obdobju 2007–2012 zaostajajo za pravicami porabe⁹⁸. Najuspešnejša je bila poraba sredstev za krepitev regionalnih razvojnih potencialov⁹⁹, pri katerem je skoraj 80 % sredstev namenjenih investicijam, najslabša¹⁰⁰ pa pri razvoju okoljske in prometne infrastrukture¹⁰¹, kjer so sredstva v celoti namenjena investicijam (glej poglavje 5.1.). Zato je vlada sprejela ukrepe, s katerimi je dodelila dodatne pravice porabe (poleg obstoječih) vsem operativnim programom¹⁰² z namenom, da se bodo sredstva lažje preusmerila na projekte z manjšim tveganjem izvedbe. Hkrati je bil pripravljen predlog prerazporeditve pravic porabe v okviru operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture z razvojne prednostne naloge »železniška in prometna infrastruktura« na razvojno prednostno nalogo »trajnostna raba energije«.

Izdatki sektorja država, ki podpirajo z razvojnega vidika pomembne investicijske aktivnosti, so se po letu 2008 zniževali in leta 2012 dosegli 3 % BDP. Po izredno visokem povečanju v letih 2007 in 2008 so bruto investicije že leta 2009 začele upadati, njihov padec pa je bil izrazit zlasti leta 2011. Kljub padanju so

⁹⁷ V letih 2007 in 2008 so se črpala sredstva iz predhodnega programskega obdobja.

⁹⁸ Slovenija je v primerjavi z vsemi državami članicami EU po višini prejetih sredstev glede na pravice porabe za obdobje 2007–2013 na enajstem mestu in na četrtem med novimi članicami.

⁹⁹ 60,8 % glede na pravice porabe za celotno finančno obdobje 2007–2013 in 85,4 % glede na pravice porabe za obdobje 2007–2011.

¹⁰⁰ Vzrokov, da se projekti izvajajo prepočasni, je več. Poročilo o črpanju sredstev evropske kohezijske politike 2007–2013 (2012, str. 10) navaja upravičene (stečajni gradbenikov, pritožbe v postopkih javnega naročanja, likvidnostne težave občin ipd.) in neupravičene razloge (neustrezne birokratske postopke na ministrstvih).

¹⁰¹ 23,7 % pravic porabe za celotno obdobje 2007–2013 in 42,1 % glede na pravice porabe za obdobje 2007–2011.

¹⁰² V višini 16,56 % za OP ROPI, 5 % za OP RR in 5 % za OP za RČV od že dodeljenih pravic porabe.

Tabela 5: Izdatki sektorja država za bruto investicije po namenih, Slovenija, v mio EUR

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
PRODUKTIVNI NAMENI*	339,9	529,6	599,8	759,0	937,6	934,9	761,5	684,0
Pridobivanje in distribucija goriv in energije	1,6	0,8	0,2	2,6	1,6	1,4	3,7	5,7
Transport	147,2	200,2	243,8	367,4	487,9	405,3	343,0	277,9
Komunikacije	0,7	0,6	0,5	1,6	3,0	12,8	21,1	10,3
Raziskave in razvoj na področju ekonomskih dejavnosti	4,0	5,6	7,2	6,4	4,7	3,9	4,4	3,7
Varstvo okolja	39,6	63,7	80,3	87,8	100,9	153,7	118,2	123,6
Zdravstvo	55,1	75,9	103,1	113,6	140,4	190,4	113,4	102,2
Izobraževanje	91,7	182,8	164,7	179,6	199,1	167,4	157,7	160,6
DRUGI NAMENI*	249,7	384,2	558,8	719,0	727,3	707,6	835,0	621,8
Javna uprava	78,9	158,0	203,9	266,3	168,6	146,1	140,0	158,3
Obramba	14,3	36,1	80,2	150,1	126,2	139,0	118,6	54,0
Javni red in varnost	21,7	23,8	44,3	59,6	40,2	34,6	35,4	31,4
Splošne ekonomske in trgovinske zadeve ter zadeve, povezane z zaposlovanjem	8	10,7	14,5	12,2	19,4	12,8	17,1	16,1
Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo in lov	4,5	1,1	6,2	3,6	3,3	6,0	6,1	13,6
Druge dejavnosti	0,2	0,3	0,6	10,7	17,6	16,9	14,6	16,0
Druge ekonomske dejavnosti	4,5	6,4	8,9	0	0	0	0	0
Stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja	42,6	49,9	71,6	80,8	149,4	145,1	119,2	115,8
Rekreacija, kultura in religija	45,8	71,3	86,3	90,1	140,3	156	344,8	160,5
Socialna zaščita	29,3	26,6	42,3	45,5	62,4	51,2	39,2	55,9
BRUTO INVESTICIJE SKUPAJ	589,6	913,8	1158,6	1478	1664,9	1642,5	1596,5	1305,8

Vir: Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, (SURS) 2012; preračuni UMAR.

Opomba: Razdelitev izdatkov na produktivne in druge namene sledi metodologiji Evropske komisije (The Quality of Public Expenditures in the EU, 2012).

bile leta 2010 na razmeroma visoki ravni (4,5 % BDP) in precej višje od povprečja držav članic EU (2,7 % BDP)¹⁰³. Nadaljnje zniževanje v letu 2011 je povzročilo, da so bile bruto investicije nominalno za 359 mio EUR nižje kot leta 2008, v primerjavi z bruto domačim proizvodom pa so se znižale na 3,6 % BDP. Velik del investicij se je financiral s sredstvi Evropske unije. Komaj dobra polovica (52 %) pa je bila v obdobju 2005–2011 usmerjena k potencialno bolj produktivnim namenom (Tabela 5). Največ bruto investicij je bilo namenjenih transportu, vendar so od leta 2008 strmo padale zaradi končanja avtocestnega križa ter prepočasnega vlaganja v posodabljanje železniške infrastrukture in načrtovanja gradnje tretje razvojne osi. Od leta 2009 so se zniževale tudi investicije v varstvo okolja in v zdravstvo, investicije v izobraževanje pa so bile bolj stabilne. Med drugimi nameni velja opozoriti na investicije v javni upravi, ki so bile zelo visoke v letih 2006 in 2007, ko je Slovenija vzpostavljala potrebno infrastrukturo na Schengenski meji, ter investicije v rekreacijo, kulturo in religijo, ki so bile razmeroma visoke zlasti v letu 2010, ko so bile usmerjene v gradnjo športnih in kulturnih objektov. V letu 2012 so se bruto investicije znižale še za 257 mio EUR na raven 3 % BDP.

Država je investicijske aktivnosti do vključno leta 2010 podpirala tudi z državnimi poroštvi in jamstvi.

Do izrazitega povečanja takega financiranja je prišlo v obdobju 2006–2008, ko je Slovenija pospešila gradnjo

avtocest z zadolževanjem z državnim poroštvom. Po letu 2008 pa je bilo investicijskih aktivnosti s tovrstnim financiranjem in s tem na novo izdanih poroštev manj. Največje investicijske aktivnosti so se izvajale pri gradnji TEŠ 6, sredi leta 2012 so bile sprejete institucionalne podlage¹⁰⁴ za dodelitev poroštev za del investicije, posojilo Evropske investicijske banke pa je bilo dodeljeno šele letos. Stanje poroštev (brez jamstev, izdanih za omejevanje učinkov finančne krize) na dan 30. 9. 2012 je znašalo 4.996 mio EUR¹⁰⁵, kar je 163 mio EUR manj kot v istem obdobju preteklega leta. Skoraj dve tretjini (62,2 %) poroštev je imela dejavnost promet in skladiščenje (Bilten javnih financ, 2012). Na sedanji stopnji razvoja je smiselno, da Slovenija pospešuje investicijske aktivnosti z izdatki države in z drugimi instrumenti javnih financ bolj kot razvitejše članice Evropske unije in OECD, vendar pa mora izbira projektov zasledovati tudi razvojne prednostne naloge države. Pri državnem financiranju investicij z izdatki države je pomembna omejitev razpoložljivost virov, izključno financiranje z zadolževanjem ali državnimi poroštvi in jamstvi pa obremenjuje prihodnje rodove z odplačevanjem glavnin in obresti.

Zaradi dokapitalizacij javnih podjetij in bančnega sektorja so se v letu 2011 občutno povečali kapitalski

¹⁰⁴ Sprejet je bil zakon o poroštvu Republike Slovenije za obveznosti iz dolgoročnega posojila v višini 440 mio EUR, ki ga najame Termoelektrarna Šoštanj.

¹⁰⁵ Po stanju 30. 9. 2012 so vsa poroštva in jamstva znašala 6.485 mio EUR.

¹⁰³ Višjo relativno raven investicij so imele le štiri članice Poljska, Romunija, Bolgarija in Litva.

transferji, a so se že v letu 2012 močno znižali. Po visokem povišanju v letu 2008¹⁰⁶ so bili ti transferji v letih 2009 in 2010 razmeroma nespremenjeni. Če so višji izdatki za bruto investicije značilni za manj razvite članice EU, so za razvite značilni nekoliko višji kapitalski transferji. V letu 2010 so v povprečju članic EU znašali 1,7 % BDP, Slovenija pa je z 1,1 % BDP za njim močno zaostajala. Leta 2011 pa so se kapitalski transferji pri nas močno povečali (za 323,5 mio EUR) in dosegli 2,0 % BDP. Njihovo povečanje je izhajalo iz dokapitalizacije NLB in nekaterih državnih podjetij, prevzema terjatev Slovenskih železnic, prevzema dolga javnega podjetja za gradnjo savskih elektrarn in plačila zapadlih poroštev. S tem se je v strukturi transferjev še naprej povečal sicer prevladujoč delež za gospodarske dejavnosti.

Na področju industrijske politike so se zelo visoke subvencije v letih 2009–2010 še povečale predvsem zaradi ukrepov za blaženje posledic gospodarske krize, v letih 2011 in 2012 pa so se zaradi izteka teh ukrepov in institucionalnih sprememb močno znižale. Delež subvencij v BDP se je po večletnem obdobju nespremenjene ravni (1,6 %) v letu 2009 zaradi posebnih protikriznih ukrepov povečal na 2,2 % BDP zaradi povečanja subvencij za 151 mio EUR in hkrati znižanja BDP. Zaradi nadaljnega povečevanja subvencij za splošne ekonomske zadeve in zaposlovanje ter za promet se v letu 2010 njihova rast še ni ustavila, porasle so še za 69 mio EUR. Do njihovega drastičnega padca pa je prišlo v letu 2011, ko so se znižale za 328 mio EUR zaradi izteka protikriznih ukrepov in institucionalnih sprememb, ki jih je prinesla reorganizacija Slovenskih železnic¹⁰⁷. Po zadnjih mednarodno primerljivih podatkih za leto 2010 so bile subvencije v Sloveniji precej višje kot v povprečju v EU (1,3 % BDP), njihovo povečanje v primerjavi z nespremenjenim povprečjem v obdobju 2005–2008 pa je bilo v EU manjše kot v Sloveniji¹⁰⁸. V letu 2012 so subvencije ohranile relativno raven leta 2012 (1,3 % BDP), nominalno pa so se znižale za 2,7 %. Med posameznimi nameni so bile do leta 2008 pretežno usmerjene v kmetijske in prometne dejavnosti, v letih 2009 in 2010 pa so zaradi blaženja posledic gospodarske krize močno porasle subvencije za splošne ekonomske zadeve in zaposlovanje. Subvencije v kmetijstvo so se zniževale od leta 2008, subvencioniranje prometa se je v obdobju 2008–2010 še povečevalo, v letu 2011 pa zaradi že omenjenih institucionalnih sprememb močno znižalo. Razmeroma majhne subvencije v splošne ekonomske in trgovinske zadeve ter zadeve, povezane z zaposlovanjem, so se močno povečale v letih od 2008 do 2010 zaradi sprejetih ukrepov, usmerjenih v ohranjanje delovnih mest in povečevanje konkurenčnosti gospodarstva. Čeprav se število brezposelnih še naprej povečuje,

konkurenčnost gospodarstva pa ostaja na pre nizki ravni, so se v letu 2011 subvencije za ta namen močno znižale. Gospodarsko učinkovitejše in javnofinančno razumnejše bi bilo izvajati program ukrepov, s katerim bi ohranjali zdrava programska jedra propadajočih podjetij (zaradi plačilne nediscipline ali prezadolženosti) in tako dolgoročno perspektivna delovna mesta.

Obseg ukrepov industrijske politike, ki imajo naravo državnih pomoči¹⁰⁹, je v letu 2011 dosegel najvišjo raven po vstopu v Evropsko unijo¹¹⁰. Državne pomoči so se v skladu z usmeritvami Evropske komisije postopno zniževale do nastanka gospodarske krize. S sprejetjem ukrepov za blažitev njenih posledic se je njihov obseg v letu 2009 skoraj podvojil, naslednje leto pa zaradi postopnega izteka protikriznih ukrepov znižal za 185,4 mio EUR. S ponovnim velikim povečanjem pomoči po shemi odpravljanja resne motnje v gospodarstvu zaradi dokapitalizacije NLB ter povečanjem pomoči predvsem za regionalni razvoj in varstvo okolja so se v letu 2011 državne pomoči povečale za 247,8 mio EUR in dosegle 2 % BDP (Štirinajsto poročilo o dodeljenih državnih pomočeh v Sloveniji, 2012). Hkrati so se med ponovno poglobitvijo krize močno zmanjšale pomoči za raziskave in razvoj, zaposlovanje, pomoči za usposabljanje pa so povsem presahnile. Povečevanje horizontalnih pomoči (brez pomoči za odpravljanje resne motnje v gospodarstvu) v sestavi vseh državnih pomoči globalno sicer sledi razvojnim ciljem, ki so opredeljeni v Strategiji razvoja Slovenije in Strategiji Evropa 2020, njihova sestava (zniževanje pomoči za raziskave in razvoj ter za usposabljanje, ki so razvojno najučinkovitejše) pa razvojno ni najspodbudnejša ne za njihove prejemnike ne, z učinki prelivanja, za celotno družbo. Manj razvojno učinkovite pomoči posebnim sektorjem so se v letu 2011 nekoliko znižale¹¹¹. Državne pomoči¹¹² so v primerjavi z BDP v Sloveniji več kot za polovico višje kakor v povprečju članic EU; pomoči, usmerjene v finančni sektor za odpravljanje posledic finančne krize v obdobju 2008–2011, pa so za polovico nižje (State Aid Scoreboard, 2012; Commission staff working paper,

¹⁰⁶ Za 0,3 o. t. BDP.

¹⁰⁷ Pri reorganizaciji Slovenskih železnic so bile ustanovljene štiri enote. Dve enoti, SŽ potniški promet in SŽ infrastruktura, sta bili vključeni za celotno leto 2011 v sektor centralne države.

¹⁰⁸ V EU so se povečale za 0,2 o. t., v Sloveniji pa za 0,5 o. t. BDP. Višjo raven subvencij od Slovenije so imele le tri članice (Avstrija 3,5 % ter Belgija in Danska 2,5 % BDP).

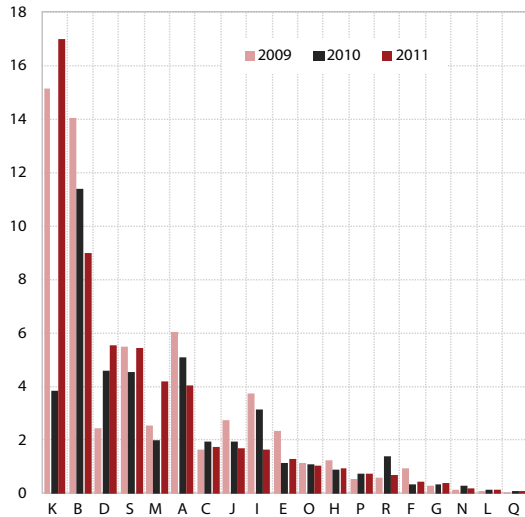
¹⁰⁹ Državne pomoči izhajajo iz ureditve v Evropski uniji in predstavljajo vse ukrepe države na strani njenih izdatkov (subvencije, kapitalski transferji) in na strani prihodkov (znižani prihodki države), dodeljene so z različnimi instrumenti (dotacije, davčne oprostitve in olajšave, ugodna posojila, jamstva ipd.) ekonomskim subjektom, ki vplivajo na enotni notranji trg Evropske unije. Vpliv na trg je določen arbitrarno s pravili, ki jih sprejemajo Evropska komisija, Evropski svet in Evropsko sodišče.

¹¹⁰ Primerjava z leti pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo ni stvarna, saj so se v teh letih izkazovale vse državne pomoči, po vstopu pa se med državnimi pomočmi ne izkazuje velik del pomoči kmetijstvu, ki predstavljajo ukrepe, dodeljene na podlagi skupne kmetijske politike (CAP), saj se od članstva Slovenije v Evropski uniji ne obravnavajo več kot državne pomoči.

¹¹¹ Zvišale so se pomoči za kopenski promet, za druge dejavnosti (kmetijstvo in ribištvo, pomorski promet in premogovništvo) pa so se znižale.

¹¹² Evropska komisija je v novem pregledu objavila le podatke o državnih pomočeh brez pomoči za odpravljanje gospodarske krize in brez pomoči za železniški promet.

Slika 19: Razmerje med državnimi pomočmi in dodano vrednostjo po dejavnostih, Slovenija

Vir: Državne pomoči: Stirlingovo poročilo o dodeljenih državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 2009, 2010 in 2011), 2012, str. 48; Dodana vrednost: proizvodna struktura BDP (proizvodnja, vmesna potrošnja in dodana vrednost po dejavnostih, SKD 2008), Slovenija, letno (SURS). Preračuni UMAR.

Legenda: A = kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo; B = rudarstvo; C = predelovalne dejavnosti; D = oskrba z električno energijo, plinom in paro; E = oskrba z vodo, ravnanje z odpadki in skrb za okolje; F = gradbeništvo; G = trgovina, vzdrževanje in popravila vozil; H = promet in skladiščenje; I = gostinstvo; J = informacijske in komunikacijske dejavnosti; K = finančne in zavarovalniške dejavnosti; L = poslovanje z nepremičninami; M = strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti; N = druge raznovrstne poslovne dejavnosti; O = dejavnosti uprave in obrambe, obvezna socialna varnost; P = izobraževanje; Q = zdravstvo in socialno varstvo; R = kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti ter S = druge dejavnosti.

2012). V primerjavi z doseženimi dodanimi vrednostmi v obdobju 2009–2011 so zelo visoke državne pomoči v finančnih dejavnostih zaradi saniranja bančnega sektorja in v rudarstvu oz. premogovništvu zaradi že dolgoletnega zapiranja rudnika Trbovlje - Hrastnik¹¹³, pomoči kmetijstvu upadajo, pomoči oskrbi z električno energijo, plinom in paro pa se postopno krepijo. Tiste, ki so dodeljene po pravilu *de minimis*¹¹⁴ in se ne štejejo med državne pomoči, se po izrazitem povečanju v letu 2009 počasi zmanjšujejo, vendar so bile še leta 2011 na precej višji ravni kakor leta 2008.

Sprejeti protikrizni ukrepi v Sloveniji v letih 2009–2010 niso imeli zelenih rezultatov. Burger s sodelavci (2012) ugotavlja, da so bila prejemniki protikriznih ukrepov v povprečju nadpovprečno velika, produktivna in izvozno usmerjena podjetja, ki jim je sorazmerne prednosti razen prodaje in dodane vrednosti na zaposlenega pred povprečnimi konkurenti iz iste panoge uspelo

¹¹³ Zapiranje poteka po določilih posebnega Zakona o postopnem zapiranju Rudnika Trbovlje - Hrastnik in razvojnem prestrukturiranju regije (Uradni list RS, št. 61/2000).

¹¹⁴ Pomoči majhnega obsega *de minimis* so instrument, ki državam članicam omogoča, da jih zelo hitro dodelijo v omejenem znesku brez prigravitve Evropski komisiji in brez kakršnega koli upravnega postopka. Pravilo temelji na podmeni, da velika večina pomoči v majhnih zneskih nima učinka na trgovino in konkurenco med državami članicami ter zato ne pomeni državne pomoči v skladu s prvim odstavkom 87. člena pogodbe EU. Višina pomoči *de minimis* je omejena na največ 200.000 EUR na prejemnika v katerem koli obdobju treh proračunskih let.

zadržati tudi v letih krize. Čeprav so bile okrepljene zlasti pomoči, ki praviloma dajejo ugodne razvojne učinke, zeleni rezultati niso bili doseženi. Še največji učinek se je pokazal na povprečnih plačah prejemnikov, ki so porasle bolj kot pri neprejemnikih pomoči. Podobne ugotovitve so bile navedene tudi v študijah (Rojec in sodelavci, 2008 in 2010), ki so analizirale dodeljevanje pomoči pred krizo, a napredka v sistemu dodeljevanja državnih pomoči tudi po tem še ni bilo. Študiji sta ugotovili: (i) več slabosti pri oblikovanju programov dodeljevanja državnih pomoči in njihovi razdelitvi prejemnikom, (ii) državne pomoči prejemnikom niso bile dodatni vir za izvedbo strukturnih preobrazb in tehnološke prenove, temveč so le nadomeščale njihove lastne vire financiranja in (iii) politika državnih pomoči ni uresničevala svoje možnosti spodbujevalca gospodarskega razvoja. Vse tri raziskave so izrazile potrebo po pripravi industrijske politike Slovenije, s katero bi jasneje opredelili cilje gospodarskega razvoja Slovenije in jim prilagodili tudi potrebne ukrepe. Industrijsko politiko je vlada sprejela v začetku februarja letos, treba pa bo določiti še konkretne ukrepe za doseganje zastavljenih ciljev.

Sredstva za zaposlene, ki predstavljajo več kot 12 % BDP, so se v obdobju 2009–2011 kljub omejitvam povečala, v letu 2012 pa nekoliko znižala. Večletno omejevanje rasti sredstev za zaposlene pred prevzemom evra se je izrazilo v njihovi najnižji ravni, ki je bila dosežena leta 2007 (10,5 % BDP). Že naslednje leto se je začela izvajati več let pričakovana plačna reforma za odpravo plačnih nesorazmerij med posameznimi poklicnimi skupinami. Prva četrtna nesorazmerij je bila izplačana v avgustu 2008, druga pa januarja 2009¹¹⁵. Sredstva za zaposlene so se tako v letu 2008 povečala za 0,5 o. t., v letu 2009 pa še za 1,4 o. t. BDP, pri čemer je bilo povečanje delno tudi posledica padca BDP. Čeprav so bili v letih 2010 in 2011 sprejeti ukrepi o zamrznitvi plač ter se plače na zaposlenega niso povečale, so sredstva za zaposlene vsako leto nominalno narasla za 0,2 % BDP. Na njihovo rast je vplivala zaposlenost, ki se je kljub omejitvam povečevala¹¹⁶. Junija 2012 so bili sprejeti bolj omejevalni ukrepi plačne politike¹¹⁷, ki so plače na zaposlenega znižali za 2,2 %, sredstva za zaposlene pa za 3,3 %. Sredstva za zaposlene, izražena kot delež BDP, so bila v letu 2010 v Sloveniji bistveno višja kot v Evropski uniji¹¹⁸, še pred plačno reformo (2007) pa skoraj enaka. Višji delež izdatkov v Sloveniji v primerjavi z EU je bil predvsem v izobraževanju in zdravstvu, kar je izhajalo iz nekoliko večjega deleža zaposlenih v sektorju država in razmeroma slabše razvitega zasebnega sektorja, ter javni upravi.

¹¹⁵ Leta 2008 so se plače na zaposlenega nominalno povečale za 10,2 %, v letu 2009 pa za 7 %.

¹¹⁶ V obdobju 2008–2011 je skupaj z vplivom zajetja Slovenskih železnic v sektor država dosegla 2,0 %, brez teh institucionalnih sprememb v letu 2011 pa 1,2 % (Prilaganje izdatkov sektorja država v času krize, 2012).

¹¹⁷ Plače zaposlenih v sektorju država so se znižale za 8 %, obenem pa sta bili izplačani tudi zadnji dve četrtini plačnih nesorazmerij, kar je plače na zaposlenega v povprečju znižalo za 3 %.

¹¹⁸ Slovenija 12,6 % BDP; EU: 11,1 % BDP.

Občutna rast izdatkov za socialne prejemke v denarju in v naravi¹¹⁹ se je v letih 2010 in 2011 nadaljevala zaradi hitre rasti števila upravičencev, v letu 2012 pa se je zaradi sprejetih ukrepov ustavila. Gospodarska kriza in demografska gibanja so močno povečali izdatke za socialne prejemke. V letu 2009 so tudi zaradi visokega padca BDP porasli za 2,1 o. t. BDP, v letih 2010 in 2011 pa še za 1,1 o. t., vendar so bili po zadnjih mednarodnih podatkih leta 2010 še na nižji ravni kakor v povprečju držav članic EU¹²⁰. Hitra rast izdatkov za socialne prejemke je izhajala iz visoke rasti izdatkov za skupini brezposelni ter družine in otroci, izdatki so se okrepili tudi pri nekaterih drugih manjših skupinah (npr. v izobraževanju, za stanovanja). Pospešena rast izdatkov za brezposelnost je pričakovana, saj se je število brezposelnih od začetka gospodarske krize močno povečalo. Zaradi še vedno relativno nižje stopnje brezposelnosti v Sloveniji v primerjavi z Evropsko unijo pa so ti izdatki v strukturi vseh nadomestil po naši oceni nižji kot v EU. Povečani izdatki za družine in otroke so blažili vpliv krize na najranjivejšo skupino prebivalstva, po njihovi višini pa se Slovenija uvršča v skupino držav z nekoliko višjimi izdatki. V strukturi vseh nadomestil so največji izdatki za starost, ki predstavljajo polovico vseh nadomestil, njihov delež pa se v zadnjih letih znižuje. V letu 2009 so nominalno močno porasli (za 5,5 %) zaradi več upravičencev in višjih izplačil, njihova rast v letih 2010 (4,3 %) in 2011 (3,1 %) pa je bila že omejevana z interventnim zakonom in je bila v celoti posledica višjega števila upravičencev. Po izdatkih za starost v primerjavi z BDP se Slovenija uvršča v sredino držav Evropske unije. Rast števila upravičencev in njihov pritisk na izdatke bo Slovenija v naslednjih letih ublažila s pokojninsko reformo, ki je bila sprejeta¹²¹ konec preteklega leta. Tudi skupina bolezni in invalidnost predstavlja pomemben delež v strukturi vseh izdatkov za socialne prejemke. Njihova rast je od leta 2008 izjemno nizka zaradi znižanja števila zaposlenih. Izvajanje že leta 2010 sprejetega Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev je bilo v letu 2011 večkrat preloženo, v začetku

leta 2012 pa uveljavljeno. V juniju 2012 je bil sprejet tudi Zakon o uravnoteženju javnih financ, ki je še dodatno znižal raven prejemkov. Sprejeti ukrepi so socialne prejemke v denarju in v naravi v letu 2012 znižali za 171 mio EUR ali nominalno za 2,4 %.

Zdelno davčno reformo se je delež davkov in prispevkov za socialno varnost v BDP do leta 2008 zniževal, nato do leta 2011 ohranjal doseženo raven iz leta 2008, v letu 2012 pa se je kljub zaostrenim razmeram povečal.

Slabši rezultati poslovanja, zmanjševanje davčne stopnje in povečanje davčnih olajšav (za investicije, vlaganja v raziskave in razvoj, zaposlovanje), uvedenih za spodbujanje aktivnosti v času gospodarske krize, so nominalno in relativno močno zmanjšali prihodke iz davka od dohodka pravnih oseb. Izpad smo nadomeščali s povečevanjem trošarin. Delež davkov na proizvodnjo in izvoz v BDP je v letu 2011 obdržal raven iz leta 2008, vendar se je po rasti v letu 2010 v zadnjem letu zmanjšal zaradi opešanega domačega trošenja, pa tudi trošarinske politike, ki je zmanjšala trošarinske datjave na energente. Zaostrene gospodarske razmere so vplivale tudi na višino prihodkov iz davkov in prispevkov za socialno varnost. Njihova razmeroma hitra rast od leta 2008 se je leta 2011 upočasnila zaradi zmanjšanja števila zaposlenih. V Sloveniji je bil sicer leta 2011 delež davkov in prispevkov v BDP globoko pod povprečjem EU¹²³ tudi zato, ker so države članice v poslabšanih makroekonomskih razmerah uvajale pro-aktivne davčne instrumente, s katerimi so povečevale davke in z njimi konsolidirale javnofinančne primanjkljaje. V letu 2012 so se davki in prispevki za socialno varnost s spremembami obdavčitev v procesu konsolidacije javnih financ v drugi polovici leta nominalno in relativno (v deležu BDP) povečali. Zaradi znižanja BDP so nominalno in relativno rast dosegli le davki na proizvodnjo in izvoz, prispevki za socialno varnost so porasli le v deležu BDP, tekoči davki na dohodek in premoženje pa so se nominalno in relativno znižali.

Tabela 6: Izdatki sektorja država za socialne prejemke¹²² po pomembnejših namenih, Slovenija, struktura v %

Nameni	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Zdravstvo	9,4	10,4	10,7	10,7	10,5	10,5	10,0	9,8
Medicinski proizvodi, pripomočki in oprema	5,9	6,5	6,5	6,3	6,0	5,8	5,5	5,4
Zunajbolnišnične storitve	3,5	3,8	4,2	4,4	4,4	4,7	4,5	4,4
Izobraževanje	1,3	1,5	1,4	1,5	1,7	1,7	1,7	1,8
Socialna zaščita	89,2	87,9	87,8	87,7	87,8	87,7	88,1	88,4
Bolezni in invalidnost	13,7	14,2	14,0	13,9	13,8	12,7	12,5	12,2
Starost	56,3	55,1	49,7	50,8	50,7	49,9	50,0	49,7
Preživeli družinski člani	2,2	2,3	9,1	9,0	9,3	8,6	8,5	8,4
Družine in otroci	10,2	9,6	9,6	9,6	10,1	10,6	10,6	10,3
Brezposelnost	4,8	3,4	2,3	1,9	1,7	3,1	3,7	4,8
Socialni prejemki	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, (SURS) 2011; preračuni UMAR.

¹¹⁹ Uporabljena je metodologija namenske klasifikacije (COFOG).

¹²⁰ Slovenija: 19,4 %; EU: 21,6 % BDP.

¹²¹ Reforma je bila sprejeta z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 96/2012).

¹²² Podatki zajemajo socialne prejemke razen socialnih transferjev v naravi in socialne transferje v naravi, ki se nanašajo na izdatke za proizvode, ki jih gospodinjstvom dodelijo tržni proizvajalci.

¹²³ Slovenija: 37,5 %; EU: 40,1 % oz. v državah evrskega območja celo 40,8 % BDP.

V Sloveniji je bila v letu 2010¹²⁴ nadpovprečno obremenjena potrošnja, ki se je v letu 2011 zmanjšala.

Obremenjenost z davki in prispevki izražamo z implicitnimi davčnimi stopnjami, ki merijo dejansko oz. učinkovito davčno obremenitev za posamezno ekonomsko funkcijo¹²⁵. Implicitna davčna stopnja na potrošnjo je bila leta 2010 precej višja od povprečja EU¹²⁶. Visoke razlike v obremenitvi so se v letu 2010 v povprečju nekoliko znižale, med posameznimi članicami pa ima višjo stopnjo obremenitve od slovenske sedem držav. Dotlej nadpovprečno visoka implicitna stopnja na delo¹²⁷ se je v letu 2010 znižala pod raven povprečja EU. Višjo stopnjo od slovenske je imelo enajst držav EU. Implicitna davčna stopnja na kapital je bila ocenjena na 22,5 %¹²⁸, kar je za 4,5 o. t. nižje od povprečja EU-25¹²⁹ (27,0 %), Slovenija pa se je uvrščala v sredino držav EU. Implicitne stopnje za Slovenijo za leto 2011, ki jih je izračunal SURS, kažejo, da se je obremenitev potrošnje in kapitala v tem letu močno zmanjšala (na 23 % oz. 20,5 %), prva zaradi večje potrošnje gospodinjstev ob nespremenjeni ravni prihodkov od davkov na potrošnjo, druga pa zaradi krčenja prihodkov iz davkov od dohodka pravnih oseb zaradi neugodnih gospodarskih razmer. Implicitna davčna stopnja na delo pa se je v primerjavi s predhodnim letom povečala na 35,1 %.

Pomemben izziv za racionalizacijo izdatkov sektorja država je tudi njihovo učinkovito trošenje.

Usmeritvam Evropske komisije za povečevanje učinkovitosti trošenja izdatkov sektorja država je SRS sledila z določitvijo sprememb priprave in izvrševanja proračuna v skladu z načeli k rezultatom usmerjenega proračuna in gospodarnejše javne porabe. Opredeljene spremembe bi po sprejetem časovnem načrtu morali pripraviti že do konca leta 2006. To se ni zgodilo, v letu 2007 je bila sprejeta šele posebna institucionalna ureditev¹³⁰, ki je določala sistem razvojnega načrtovanja in priprave proračuna. Po letu 2008 so si prizadevali za oblikovanje politik ter programov in podprogramov trošenja. Zaradi

počasnosti je Slovenijo na te dejavnosti opozorila tudi OECD (Slovenia: Towards a Strategic and Efficient State, 2012)¹³¹. Priprava in izkazovanje proračuna se zdaj že izvaja po programih trošenja, medtem ko ustreznega merjenja in ocenjevanja učinkov še nimamo. Oblikovan je bil šele začetni izbor ciljev in kazalnikov. Pospešitev merjenja učinkovitosti programov trošenja je velik izziv tudi z vidika racionalizacije izdatkov sektorja država ter nujnega uravnoteženja in stabilizacije javnih financ. Z izločevanjem neučinkovitih ali premalo učinkovitih programov trošenja je zmanjševanje izdatkov sektorja država precej lažje, povzroča pa tudi manj neugodnih posledic kot linearno zmanjševanje izdatkov, ki vključuje tudi učinkovitejše programe.

3.2 Institucionalna konkurenčnost

Postavitev institucionalnega okvira in učinkovito delovanje države ter njenih institucij je ključnega pomena za spodbudno podjetniško okolje in konkurenčnost gospodarstva ter zadovoljevanje potreb prebivalstva.

SRS je postavila v ospredje zmanjševanje državnega premoženja in njegovo učinkovito upravljanje, dograditev institucionalnega okvira ter dvig standardov strokovnosti in preglednosti delovanja države in njenih institucij. Zaradi prepočasne odzivnosti na spremenjene razmere ter nakopičenih pomanjkljivosti pri delovanju zakonodajne, izvršilne in sodne veje oblasti, pa tudi prešibke civilne družbe se je institucionalna konkurenčnost v Sloveniji sprva le počasi izboljševala, v zadnjih letih pa nazaduje. Kunčič (2012) je s kazalniki, ki pokrivajo pravne, ekonomske in politične institucije¹³², ugotovil, da je v mednarodni primerjavi Slovenija po kakovosti ekonomskih institucij, ki je najnižja med vsemi tremi, v obdobju 2006–2009 stagnirala, po kakovosti političnih padala, mednarodno konkurenčnost pa je najhitreje izgubljala pri pravnih institucijah. Njegovi izračuni za leto 2010 kažejo na zelo veliko poslabšanje kakovosti ekonomskih institucij ter nadaljevanje trendov pri političnih in pravnih institucijah. Izraz slabe institucionalne konkurenčnosti je tudi čedalje slabše zaupanje podjetij in prebivalstva v politiko in državo ter njene institucije.

¹²⁴ Zadnji mednarodno primerljivi izračuni.

¹²⁵ Implicitna davčna stopnja na potrošnjo je opredeljena kot razmerje med davki na potrošnjo in končno potrošnjo gospodinjstev v državi po metodologiji nacionalnih računov. Implicitna davčna stopnja na delo je opredeljena kot razmerje med davki na delo in sredstvi zaposlenih po metodologiji nacionalnih računov, povečanih za davek na izplačane plače.

¹²⁶ Po podatkih Eurostata (Slovenija 24,1 %, EU 19,7 %), po zadnjih podatkih SURS (februar, 2013) pa je bila stopnja za Slovenijo nekoliko nižja (23,7 %).

¹²⁷ Po podatkih Eurostata (Slovenija 35,0 %, EU ponderirano povprečje 36 %), po zadnjih podatkih SURS (februar, 2013) pa je stopnja za Slovenijo znašala 34,9 %.

¹²⁸ Zadnji podatki SURS (februar, 2013) kažejo, da je bila stopnja v Sloveniji nižja za 0,5 o. t. (22,0 %).

¹²⁹ Ni podatka za celotno EU.

¹³⁰ Uredba o dokumentih razvojnega načrtovanja in postopkih za pripravo predloga državnega proračuna in proračunov samoupravnih lokalnih skupnosti (Uradni list RS, št. 44/2007 in 54/2010) je v skladu z dokumenti razvojnega načrtovanja urejala načrtovanje, izvajanje in spremljanje učinkovitosti razvojnih dokumentov, evidenco izdatkov sektorja država in merjenje učinkov.

¹³¹ OECD je opozoril: (i) na postavitve jasnejših povezav med strateškim načrtovanjem, (ii) na postavitve zmogljivosti za izvajanje strategije in krepitev zmogljivosti, ki so potrebne za nadzor in ovrednotenje politik, in (iii) na močnejše povezave med strateškim načrtovanjem in pripravo proračuna.

¹³² Pravne institucije so del zakonodaje in pravnega sistema, med področji pa so najpomembnejše lastninska pravica, izvor pravnega sistema in posledice ter uresničevanje oz. uveljavljanje pravnih institucij; politične institucije zajemajo volilne sisteme in pravila, politične stranke, načini vladanja, moč vlade in države; ekonomske institucije se prekrivajo s pravnimi, saj varujejo zasebno lastnino in delujoči trg, vzpostavljajo regulacijo in ovire ter varovala pri poslovanju ali vzpostavljanju gospodarske dejavnosti.

¹³³ ZSDH, Uradni list RS, št. 105/2012.

Država tudi v letu 2012 ni zmanjšala neposrednega in posrednega lastništva podjetij in finančnih institucij. Vzroki so isti kakor v prejšnjih letih. Prvi in najpomembnejši je, da ni bilo zakonske podlage za odločanje o umiku države iz lastništva podjetij. Drugi je pomanjkanje politične volje glede umika države iz lastništva podjetij. Tretji vzrok je gospodarska kriza, ki zmanjšuje zanimanje portfeljskih in strateških vlagateljev za nakup lastniških deležev v podjetjih. Četrti vzrok pa je, da so prisilne poravnave in stečaji podjetij dejansko privedli državne banke do tega, da posojila zamenjujejo za lastniške deleže v teh podjetjih, državo pa, da dokapitalizira državne banke. To je posredno in neposredno povečalo lastniške deleže države v podjetjih. Neuspešnost Agencije za upravljanje kapitalskih naložb Republike Slovenije v prodaji ter njena istočasna vključenost v vrsto dokapitalizacij državnih bank in podjetij v težavah v zadnjih letih je povzročila, da se knjigovodska vrednost deležev Republike Slovenije v podjetjih ni zmanjševala, temveč stalno povečevala, od 7,0 mrd EUR leta 2009 na 8,6 mrd. leta 2010 in 8,8 mrd EUR leta 2011. V decembru 2012 je država celo odkupila delež belgijske KBC v NLB, privatizacijski proces pa je postal tesno povezan s sanacijo bank.

Z Zakonom o Slovenskem državnem holdingu¹³³ je bila v decembru 2012 sprejeta zakonska podlaga za vzpostavitev institucionalnega okvira za umik države iz lastništva podjetij. Slovenija je v leto 2012 vstopila v Agencijo za upravljanje kapitalskih naložb Republike Slovenije (AUKN) kot ključnim izvajalcem politike upravljanja državnih podjetij in njihove privatizacije, in to s pripravljeno, ne pa tudi sprejeto Strategijo upravljanja kapitalskih naložb Republike Slovenije za obdobje 2011–2015 ter z nezadovoljstvom vlade z delovanjem agencije. Sprejeta je bila nova institucionalna rešitev z ustanovitvijo Slovenskega državnega holdinga (SDH) kot edine institucije za upravljanje državnih deležev v slovenskih podjetjih. Zakon o Slovenskem državnem holdingu je proti koncu leta 2012 začel veljati, ukinil AUKN in uzakonil ustanovitev SDH. Zakon je potrebna institucionalna podlaga za vzpostavitev sistema in politike upravljanja lastniških deležev države v slovenskih podjetjih. Dejanska vzpostavitev in operacionalizacija tega sistema in politike pa je še naprej ena od pomembnejših nalog države v letu 2013.

Umik države iz lastništva podjetij bodo v prihodnje zaznamovali učinkovitost pri ustanavljanju in delovanju SDH in slabe banke, odprodaja lastniških deležev države v podjetjih in pripravljenost tujih vlagateljev za naložbe v slovensko gospodarstvo. Ključna naloga je dejanski začetek delovanja SDH ter sprejetje klasifikacije naložb v državnem zboru, ki slednje razvršča v naložbene segmente (razen za kapitalske portfeljske naložbe), opredeljuje ciljne deleže v kapitalskih naložbah in določa metode prodaje. Pomembno vlogo v nadaljnji privatizaciji slovenskih podjetij bosta igrala tudi Družba za upravljanje terjatev

bank (DUTB) in Sklad za stabilnost bank (SSB)¹³⁴. Banke naj bi namreč slabe terjatve kot lastniške deleže in neodplačana posojila podjetij z odkupom oz. odplačnim prevzemom premoženja prenesle na DUTB, kar bo sprva povečalo lastniške deleže države v slovenskih podjetjih, a jih bo DUTB postopno prodala. O povezovanju in skupnem upravljanju deležev podjetij v SDH in DUTB še ni odločeno, bo pa to nedvomno ključno, saj gre pri obeh institucijah za učinkovito upravljanje in odprodajo lastniških deležev podjetij, vsaj deloma pa se bodo v lastništvu obeh ustanov znašla ista podjetja. Za učinkovito upravljanje in odprodajo bo združevanje deležev teh podjetij odločilno¹³⁵. Pričakujemo tudi, da se bo zaradi javnofinančne konsolidacije privatizacija v prihodnje pospešila, kolikšna bo, pa bo odvisno vsaj še od dveh dejavnikov. Prvi je dejanska politična volja za izstop države iz lastništva podjetij. V preteklosti je bilo prav njeno pomanjkanje glavna ovira. Drugi pa je zanimanje tujih portfeljskih in strateških vlagateljev, ki je bilo v preteklosti majhno, imeli pa so tudi slabe izkušnje z dosedanjim vodenjem postopkov prodaje državnih lastniških deležev.

V letu 2012 se je nadaljevalo izvajanje programa ukrepov odprave administrativnih ovir in boljših predpisov. Program odprave administrativnih ovir za 25 % do leta 2012 se uresničuje v petih fazah. Prva in druga faza, ki sta vključevali analizo trenutnega stanja in meritve administrativnih bremen, sta bili opravljeni v začetku leta 2011. Ugotovljeno je bilo, da analizirani predpisi povzročajo gospodarstvu in državljanom veliko administrativnih bremen, za uresničitev cilja *minus 25* pa bi jih bilo treba znižati za 362 mio EUR na letni ravni. V tretji fazi so posamezni resorji pripravili ukrepe na področjih, ki so se izkazala kot bolj problematična in na katerih administrativne ovire bremenijo gospodarstvo in državljane. V četrti in peti fazi naj bi resorji ukrepe izvedli in preverili njihove učinke. Vendar se je izvajanje programa v četrti fazi močno upočasnilo¹³⁶, saj so bili nekateri delovnopravni zakoni zavrtni na referendumih, proti koncu leta 2011 pa se je skoraj popolnoma ustavilo sprejemanje zakonov, ki bi jih bilo treba spremeniti. Zato je bil prvotni program ukrepov v juliju 2012 prenovljen in podaljšán do konca leta 2013, vsebuje pa 269 ukrepov. Po razpoložljivih podatkih je bilo do septembra 2012 izvedenih 42 ukrepov v celoti (oz. 15,6 % vseh), 108 delno, izvedba petih pa se predvideva v letu 2013. Med ukrepi je največji poudarek namenjen razbremenjevanju okolja in prostora, širšemu delovnopravnemu področju, koheziji (črpanje evropskih sredstev), financam (davki in trošarine ter druge dajatve)

¹³⁴ Zakon u ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank, ZUKSB, Uradni list RS, št. 105/2012.

¹³⁵ Proces umika države iz lastništva podjetij ob istočasnem procesu sanacije bank nudi dobro možnost za proces razdolževanja podjetniškega sektorja, ki je ključni gospodarski problem Slovenije.

¹³⁶ Po poročanju pristojnih resorjev v februarju 2012 je bilo v obdobju od leta 2009 do marca 2012 na podlagi prvotnega akcijskega programa izvedenih 162 ukrepov od 297 napovedanih po posameznih področjih.

¹³³ ZSDH, Uradni list RS, št. 105/2012.

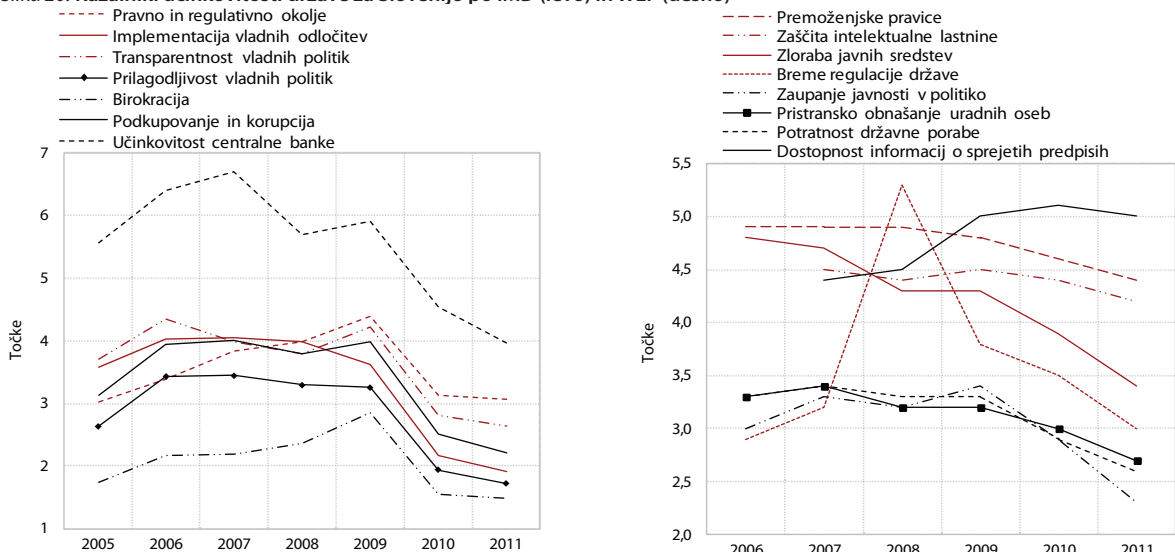
Tabela 7: Uvrstitev Slovenije glede na institucionalno konkurenčnost po kazalnikih IMD, WEF in Svetovne banke

	Krovni kazalnik konkurenčnosti države			Institucionalna konkurenčnost		
	IMD	WEF	Doing Business*	IMD	WEF	WGI**
2005	43 (51)			39		81,5
2006	39 (53)	40(122)		37	44	77,6
2007	40 (55)	39 (131)	55 (178)	35	40	80,1
2008	32 (55)	42 (134)	54 (181)	33	48	85,0
2009	32 (57)	37 (133)	53 (183)	30	43	84,7
2010	52 (58)	45 (139)	37 (183)	46	48	80,9
2011	51 (59)	57 (142)	35 (183)	53	54	79,6
2012	51 (59)	56 (144)	35 (185)	52	58	

Vir: IMD, WEF, Doing Business, World Bank Governance Indicators.

Opombe: Uvrstitev Slovenije in v oklepaju število držav zajetih v raziskavo; * od leta 2011 neprimerljivo s predhodnimi leti zaradi spremembe metodologije. Do večje spremembe metodologije je prišlo še zlasti v letu 2010, ko je bilo iz izračuna umaknjeno področje trga dela in zaposlovanja; ** WGI -World Bank Governance Indicators – učinkovitost države - države v raziskavi niso rangirane po mestih, ampak po centilih (0-100).

Slika 20: Kazalniki učinkovitosti države za Slovenijo po IMD (levo) in WEF (desno)

Vir: IMD World Competitiveness Yearbook, različne številke in The Global Competitiveness report, WEF, različne številke.

Opomba: Višje število točk je boljše, največ mogočih pri IMD (levo) je 10, pri WEF (desno) 7.

in gospodarstvu (statusnopravne zadeve in poslovna oz. finančna poročila). Šele po izvedbi zadnje faze programa (junij 2014) bo mogoče ugotoviti, koliko se je celoten program minus 25 tudi uresničil (Poročilo o izvajanju aktivnosti na področju boljše zakonodaje in odprave administrativnih ovir, 2012).

V zadnjih letih se je institucionalna konkurenčnost Slovenije zelo poslabšala. Medtem ko sta ključni slovenski konkurenčni prednosti predvsem visoka stopnja izobraženosti delovne sile in zanesljiva infrastruktura, pa mednarodno konkurenčnost zavira vrsta dejavnikov, med katerimi sta v ospredju neučinkovit pravni red ter delovanje vlade in državnega aparata. Učinkovitost države, ki naj bi zagotovila ustrezno delovanje gospodarstva, je v primerjavi z drugimi državami EU in OECD nizka, Slovenija pa v večini mednarodnih primerjav kazalnikov konkurenčnosti ostaja v skupini držav, ki so med krizo močno nazadovale. Od začetka krize je močno poslabšanje zaznati zlasti pri javnih financah (predvsem zaradi visokega javnofinančnega

primanjkljaja) in institucionalnem okviru. Tudi OECD ugotavlja, da je Slovenija glede na tehnično in strokovno učinkovitost med najmanj učinkovitimi državami OECD (OECD Economic Survey Slovenia, 2013). Mednarodne raziskave (IMD 2012; WEF 2012/2013) opozarjajo na nezadovoljstvo gospodarstvenikov s potratnostjo države, nizko prilagodljivostjo vladnih politik, počasnim odzivom na spremembe v gospodarstvu in neučinkovitim izvajanjem vladnih odločitev. Slabo je še naprej ocenjena poslovna zakonodaja, kar je vidno v togosti delovnopravne zakonodaje, pomanjkanju odgovornosti in učinkovitosti nadzornih svetov ter slabi zaščiti manjšinskih delničarjev. Kot pomembno slabost IMD vidi v korporativnem upravljanju, še posebno pa v neučinkovitosti državnega lastništva podjetij, ki se kljub nekaterim ukrepom (vzpostavitev AUKN) ni bistveno izboljšalo. Na poslabšanje učinkovitosti države med krizo kažejo tudi kazalniki upravljanja Svetovne banke (World Bank Governance Indicators, 2012), saj so se poslabšali predvsem kazalniki, ki merijo breme državne regulacije in korupcijo. Število prijav suma

korupcije in drugih nepravilnosti se je v tem obdobju močno povečalo¹³⁷, problem korupcije pa potrjuje tudi indeks zaznave korupcije (Transparency International, 2012), po katerem se uvrstitev Slovenije v primerjavi z drugimi državami že nekaj let poslabšuje¹³⁸. Raziskava o kakovosti gospodarskega in poslovnega okolja v Republiki Sloveniji 2012 ugotavlja, da je največja ovira pri poslovanju podjetij v Sloveniji predvsem korupcija, ki se nanaša na poslovanje slovenskih bank, ter korupcija javnih uslužbencev in funkcionarjev pri oddaji javnih naročil in pripravi zakonov (KPK Vestnik, junij 2012).

Zaupanje v institucije je bilo v Sloveniji v letu 2012 med najnižjimi v EU. Podatki Eurobarometra (Eurobarometer 78, 2012) kažejo na vse večje nezadovoljstvo z demokracijo v Sloveniji in izgubo zaupanja v institucije. Od začetka krize se je močno znižalo zaupanje v vlado, parlament, politične stranke in lokalne oblasti. Zaupanje je, kljub političnim spremembam konec leta 2011, ostalo nizko tudi v letu 2012. Nezadovoljstvo prebivalstva gre pripisati poslabšanju gospodarskih razmer in naraščajoči brezposelnosti, saj ankete kažejo, da prevladuje velika zaskrbljenost glede zaposlitve. Veliko je tudi nezadovoljstvo z ukrepi fiskalne konsolidacije in strukturnimi spremembami, čeprav se ljudje zavedajo nujnosti teh ukrepov. Podobno kot v državah EU, ki jih je kriza najbolj prizadela, je nizko tudi zaupanje v institucije EU.

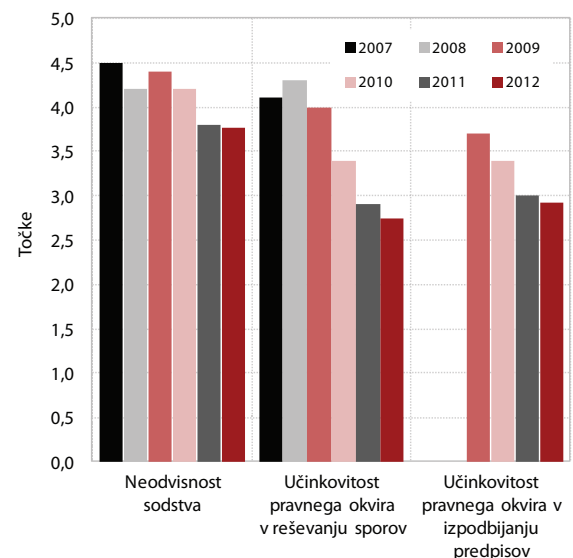
3.3 Učinkovitost pravosodja

Konkurenčnost Slovenije močno omejuje neučinkovitost pravnega sistema in nizko zaupanje v pravno državo, ki se še zmanjšuje. Upadanje zaupanja v institucije pravne države in nosilce javnih funkcij ter njihovo verodostojnost je, kljub podobnemu gibanju v mnogih drugih državah EU, v Sloveniji med najbolj izrazitimi. Zaupanje v pravno državo se je od začetka gospodarske krize zmanjšalo, kar kažejo podatki Svetovne banke (WB Governance Indicators 2012). Pravna država ter zaupanje državljanov in podjetij v sodni sistem sta še vedno slaba zaradi sodnih zaostankov in predvsem dolgotrajnih postopkov obravnave. Podjetja opozarjajo tudi na neučinkovitost pravnega okvira pri reševanju sporov in izpodbijanju predpisov. Uvrstitve na teh dveh področjih so se v primerjavi z drugimi državami EU med krizo močno poslabšale in se tudi v letu 2012 še poslabšujejo. Ocene WEF kažejo na nadaljevanje poslabšanja neodvisnosti sodstva od vplivov politike in zasebnega sektorja (WEF 2012/13). Tudi analiza OECD (Judicial performance and its determinants: a cross-country perspective, 2013) ugotavlja, da so v Sloveniji sodni postopki dolgotrajni, in sicer zaradi predvsem nizke produktivnosti sodnikov, neustreznega odkrivanja

dolgih ali problematičnih zadev ter slabe porazdelitve odgovornosti znotraj sodišč. Delež proračunskih sredstev v BDP, ki jih namenjamo delovanju pravosodja, pa je v primerjavi z analiziranimi državami nadpovprečno visok. Podobno ugotavlja za Slovenijo Evropska komisija (The EU justice scoreboard, 2013, in The functioning of judicial systems and the situation of the economy in the European Union Member States, 2013), namreč da sta dolgotrajnost postopkov in manj učinkovito reševanje zadev posledica velikega vsakoletnega pritoka novih zadev, njihove porazdelitve in premajhne učinkovitosti pri reševanju proceduralnih zapletov. Virov za učinkovito delovanje pravosodnega sistema pa imamo v Sloveniji dovolj, saj višina razpoložljivih sredstev za pravosodje in število sodnikov v primerjavi s številom prebivalcev močno presegata povprečje EU.

Sodna statistika kaže, da se je v prvih devetih mesecih 2012 v primerjavi z istim obdobjem lani nadaljevalo zmanjševanje števila nerešenih zadev na sodiščih in sodnih zaostankov. Sodna statistika, ki med leti zaradi pogostih metodoloških sprememb ni povsem primerljiva, kaže v letu 2012 na zmanjševanje nerešenih zadev skoraj na vseh sodiščih, doseženo pa je bilo ob minimalno povečanem obsegu prejetih zadev in zmanjšanju števila sodnikov (Sodna statistika, 1–9, 2012). Zmanjšalo se je tudi število sodnih zaostankov po 50. členu Sodnega reda, kar pomeni, da so se sodni zaostanki skrajšali predvsem zaradi pozitivnih gibanj na zemljiškoknjižnem in izvršilnem področju. Uresničeni so tudi cilji projekta Lukenda, čeprav je še vedno kritično reševanje sporov glede izvršbe gospodarskih sporov in insolvenčnih postopkov¹³⁹.

Slika 21: Kazalniki učinkovitosti sodstva v Sloveniji po WEF

Vir: The Global Competitiveness report, WEF, različne številke.

Opomba: Število točk predstavlja vrednost kazalnika. Višje število točk je boljše, največ mogočih je 7.

Legenda kazalnikov predstavlja razvrščanje med skrajnima možnostma: (i) koliko je sodstvo neodvisno od vplivov politike, državljanov ali podjetij; (ii) kako učinkovit je pravni okvir za zasebna podjetja za reševanje sporov; (iii) kako učinkovit je pravni okvir za zasebna podjetja za izpodbijanje zakonitosti delovanja vlade in/ali predpisov?

¹³⁷ Število prijav suma korupcije po letih – 2005: 270, 2008: 661, 2009: 1.027, 2010: 1.271, 2011: 1.237, 2012 (brez decembra): 1166 (Letna poročila, Komisija za preprečevanje korupcije, 2005–2011; KPK Vestnik, december 2012).

¹³⁸ Leta 2007: 27. mesto, 2008: 26, 2009: 27, 2010: 27, 2011: 35, 2012: 37. V letu 2012 je bilo v raziskavo vključenih 174 držav.

¹³⁹ Informacija Ministrstva za pravosodje in javno upravo o izvrševanju in nadgradnji projekta Lukenda – realizirane zaposlitve sodnega osebja po projektu Lukenda, 2012, str. 5.

4 Trg dela in socialna država

Usmeritve SRS: SRS poudarja, da je ohranjanje in izboljšanje dosežene ravni socialne varnosti, kakovosti življenja in zdravja pomembna družbena vrednota. Prehod od države blaginje v družbo blaginje zahteva učinkovitejšo socialno državo, večjo lastno odgovornost in večje spodbujanje aktivnosti posameznikov, krepitev javnega in zasebnega partnerstva ter bolj raznoliko in delno konkurenčno ponudbo socialnih storitev, hkrati pa večjo družbeno kohezijo, izboljšano dostopnost storitev sistemov socialne zaščite, zdravstva, izobraževanja, kulture in stanovanj ter posebno skrb za najbolj ranljive skupine. Sisteme socialne zaščite bo treba prilagoditi potrebam dolgožive družbe ter zmanjšati socialna tveganja, revščino in socialno izključenost. K trajnostnemu povečanju blaginje in kakovosti življenja naj bi pomembno prispevala višja stopnja zaposlenosti. K njej bodo prispevali zlasti gospodarska rast in vlaganja v znanje.

4.1 Trg dela

V letu 2012 se je nadaljevalo prilagajanje trga dela nižji ravni gospodarske dejavnosti, ki še vedno precej zaostaja za ravno leta 2008. Trg dela se je v celotnem obdobju od leta 2009 do leta 2012 prilagajal nizki ravni gospodarske aktivnosti z zmanjševanjem obsega zaposlenosti, v zadnjem letu pa tudi z realnim znižanjem plač (glej poglavje 1.1). V letu 2012 so se razmere na trgu dela bolj zaostrile šele proti koncu leta, zato podatki za povprečje leta kažejo manjše poslabšanje kot v letu pred tem. Zmanjšanje števila delovno aktivnih (po registru) je bilo v letu 2012 tako nekoliko šibkejše kakor predhodna leta (1,7 %), saj padec gospodarske aktivnosti v tem letu še ni v celoti odseval v ravni zaposlenosti. Opazno pa je že bilo, da so nizka gospodarska aktivnost in varčevalni ukrepi znižali povpraševanje po delu (v zasebnem in tudi državnem sektorju). Število prostih delovnih mest, ki se je v letu 2011 precej povečalo, se je v letu 2012 ponovno zmanjšalo. V obdobju 2009–2012 se je nižji ravni aktivnosti prilagajal predvsem zasebni sektor, rast zaposlenosti

v državnem sektorju¹⁴⁰ pa se je umirila šele v zadnjih dveh letih. Tudi gibanje brezposelnosti v letu 2012 kaže poslabšanje šele proti koncu leta. Stopnja registrirane brezposelnosti se je v povprečju leta tako ohranila na podobni ravni kakor v letu 2011, stopnja brezposelnosti po anketi o delovni sili pa se je povečala na 8,9 %¹⁴¹. Priliv v brezposelnost se je povečal v zadnjem četrtletju, ko je začelo naraščati število prijavljenih, ki so izgubili delo. Tako je bilo decembra 2012 število registriranih brezposelnih za 4,7 % večje kakor konec leta 2011. Med letom se registrirana brezposelnost ni povečevala tudi zaradi visokega števila črtanih iz evidence zaradi kršitev obveznosti (43,6 % več kot v 2011) in več upokojitev kakor leto prej (za 8,3 %). Glede na starost se je razmeroma najbolj povečalo število registriranih brezposelnih, ki so starejši od 60 let (za 9,5 %). Glede na doseženo izobrazbo pa je bilo v zadnjem letu ugotovljeno največje povečanje registrirano brezposelnih s terciarno izobrazbo¹⁴², kar je posledica skromnega povpraševanja po tovrstni delovni sili in povečane ponudbe zaradi vstopanja prvih generacij diplomantov bolonjskega študija na trg dela (glej poglavje 2.1). Na zmanjšanje možnosti za zaposlovanje mladih kaže tudi veliko povečanje stopnje brezposelnosti mladih (15–24 let), ki je v tretjem četrtletju 2012 znašala 21,3 %, kar je 12,2 o. t. več kot v tretjem četrtletju 2008. Na povečanje strukturnih problemov pa kaže naraščanje stopnje dolgotrajne brezposelnosti, ki se je v obdobju 2009–2012 več kot podvojila.

Slovenija se je v obdobju 2009–2012 oddaljila od strateških ciljev glede zaposlenosti, stopnja delovne aktivnosti starejših pa je bila tudi v letu 2012 ena najnižjih v EU. Stopnja delovne aktivnosti prebivalstva v starosti 15–64 let se znižuje že štiri leta zapored (63,1 % v letu 2012) in se tako oddaljuje od cilja 70-odstotne stopnje delovne aktivnosti do leta 2013 (cilj SRS). Znižuje se tudi stopnja delovne aktivnosti prebivalstva v starosti 20–64 let, čeprav si je Slovenija v okviru Strategije EU 2020 zadala cilj 75-odstotne zaposlenosti do leta 2020. Ta je v letu 2012 znašala 68,3 %, kar je za 4,8 o. t. manj kot leta 2008. V obdobju 2008–2012 se je najbolj znižala stopnja delovne aktivnosti mladih (15–24 let), kar je predvsem posledica manjšega obsega študentskega dela. Stopnja delovne aktivnosti starejših (55–64 let) je v letu 2012 znašala 32,9 % (1,7 o. t. več kot leto prej) in je bila v obdobju izvajanja SRS med najnižjimi v EU. Pokojninska reforma (sprejeta decembra 2012) je poleg povišanja

Tabela 8: Sprememba števila zaposlenih, Slovenija, v %

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Skupaj (1+2)	1,5	3,3	2,6	-1,8	-2,2	-1,6	-1,3
1. Dejavnost javnih storitev (OPQ)	1,4	0,8	1,8	2,2	2,2	0,9	0,9
2. Ostale dejavnosti (A do N in R do T)	1,6	3,9	2,7	-2,6	-3,1	-2,2	-1,7
S13 Sektor država	1,4	0,3	2,7	1,5	1,5	2,8*	0,5

Vir: SURS, statistika nacionalnih računov, preračuni UMAR.

Opomba: *Z reorganizacijo slovenskih železnic (SŽ), ki so se preoblikovale v štiri nove družbe, sta se v letu 2011 dva dela SŽ (3.756 zaposlenih) uvrstila v sektor država: brez te spremembe bi bila rast števila zaposlenih v letu 2011 0,5 %.

¹⁴⁰ Gre za sektor država po ESA-95.

¹⁴¹ Izračun UMAR na osnovi četletnih podatkov.

¹⁴² Konec leta 2012 je bilo registriranih 15 % več brezposelnih s terciarno izobrazbo kakor konec leta 2011.

Tabela 9: Stopnje delovne aktivnosti po starostnih skupinah, Slovenija

v %	2008*	2009*	2010*	2011*	2012*
15-24 let	37,3	34,7	32,9	30,9	25,8
25-54 let	86,6	85,0	84,2	83,4	83,1
55-64 let	33,6	36,4	35,5	30,6	32,8

Vir: Eurostat. Opomba: * Podatki se nanašajo na drugo četrtletje leta.

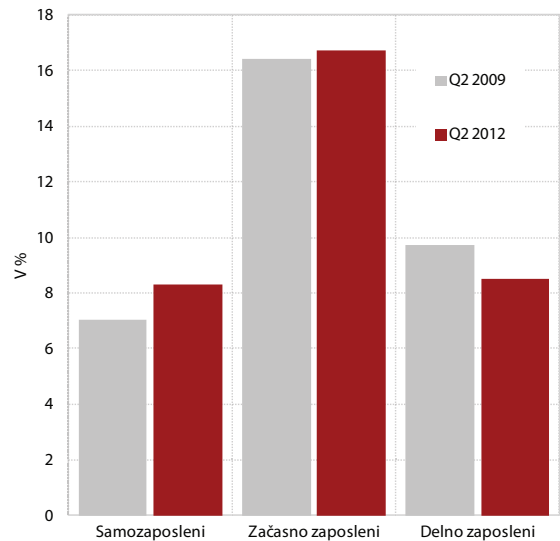
upokojitvene starosti uvedla dodatne spodbude za ostajanje v delovni aktivnosti za posameznika in za delodajalce. To bi lahko prispevalo k povišanju stopnje delovne aktivnosti starejših v prihodnjih letih, vendar bi bilo smiselno podpreti pokojninsko reformo še z drugimi ukrepi, ki omogočajo daljše ostajanje v delovni aktivnosti (npr. spodbujanje vseživljenjskega učenja med starejšimi, prilagajanje delovnih mest starejšim, uveljavljanje zdravega življenja).

V obdobju krize so delodajalci iskali večjo prožnost predvsem v začasnih zaposlitvah in pritegnitvi samozaposlenih. V obdobju 2009–2012 sta se povečala deleža začasnih zaposlitev in samozaposlitev, zmanjšal pa delež delno zaposlenih. Delež začasnih zaposlitev se je v zadnjem letu sicer nekoliko zmanjšal, na 16,7 % (za 0,8 o. t. manj kot leto prej), a je bil nekoliko večji kot v letu 2009. Vzrok zmanjšanja je večinoma manjši obseg študentskega dela¹⁴³, ki ga je bilo v drugem četrtletju 2012 za 15 % manj kot leto prej¹⁴⁴. Tudi število samozaposlenih (brez zaposlenih), ki je v obdobju 2009–2011 naraščalo, se je v zadnjem letu skrčilo. Ugotavljamo, da naraščanje ni le posledica podjetniških interesov posameznikov, ampak tudi tega, da pritegnitev samozaposlenih postaja eden od načinov najemanja delovne sile namesto sklepanja pogodb o zaposlitvi. Delež samozaposlenih (brez zaposlenih) v skupni zaposlenosti je v drugem četrtletju 2012 znašal 8,3 %, kar je za 1,3 o. t. več kot v drugem četrtletju 2009. Na pojav t. i. »nepravilnih« samozaposlenih v Sloveniji kažejo podatki iz ankete o delovni sili, po katerih okoli 10 % samozaposlenih dela pretežno za eno stranko, okoli 5 % pa pretežno v prostorih te stranke. K naraščanju števila samozaposlenih je prispevala tudi aktivna politika zaposlovanja, ki je v obdobju 2008–2011 povečala možnosti pridobitve subvencije za samozaposlitev. Delež delnih zaposlitev se je v zadnjem letu zmanjšal drugo leto zapored in je v drugem četrtletju 2012 znašal 8,5 % (za 1,2 o. t. manj kot v drugem četrtletju 2009). Zmanjšanje je posledica manjšega obsega študentskega dela in izteka veljavnosti zakona o subvencioniranju polnega delovnega časa. Delodajalci v Sloveniji redko izkoriščajo možnost zaposlovanja s skrajšanim delovnim časom, saj je skoraj polovica zaposlitev s krajšim delovnim časom posledica možnosti, ki jih daje zakonodaja o socialni zaščiti. Med krizo pa se je povečala tudi

¹⁴³ Študentsko delo spada med začasne zaposlitve, če gre za delo s krajšim delovnim časom, pa se uvršča tudi med delne zaposlitve.

¹⁴⁴ Na zmanjšanje obsega študentskega dela je poleg nižje gospodarske aktivnosti vplivala še povečana koncesijska dajatev na študentsko delo.

Slika 22: Deleži prožnih oblik zaposlitve v skupni zaposlenosti, Slovenija

Vir: Eurostat, izračuni UMAR.

uporaba *agencijskih delavcev*¹⁴⁵. V letu 2011 so agencije posredovale podjetjem 12.141 delavcev, kar je nekoliko manj kot v letu 2010, vendar za 24 % več kot leta 2008.

Prožne oblike zaposlovanja, ki delodajalcem omogočajo lažje prilagajanje povpraševanju, so za zaposlene dohodkovno manj ugodne. Ti so bolj izpostavljeni tveganju revščine kot stalno zaposleni, najvišje pa je tveganje med samozaposlenimi. Med časno zaposlenimi je bila v letu 2011 stopnja tveganja revščine v Sloveniji (14 %) skoraj štirikrat višja kot pri stalno zaposlenih (3,6 %), kar lahko kaže na večjo koncentracijo nizkih letnih dohodkov med časno zaposlenimi, saj zaposlitev ne traja vse leto (npr. pri študentskem delu ali delu prek agencij za posredovanje dela). Stopnja tveganja revščine začasno zaposlenih v Sloveniji je bila tudi rahlo višja kot v povprečju EU (13,5 %). Stopnja tveganja revščine delno zaposlenih je v letu 2011 znašala 10,7 %, kar je 3,3 o. t. več kot leto prej. Ker so delne zaposlitve v Sloveniji pogosto posledica sistemskih možnosti zaposlovanja s krajšim delovnim časom, delna zaposlitev bistveno manj povečuje tveganje revščine kot začasna. Tveganju revščine pa so še posebno izpostavljeni samozaposleni, saj je stopnja tveganja revščine pri njih v letu 2011 znašala 23,4 % (3,3 o. t. več kot leto prej). Čeprav se je v obdobju 2008–2011

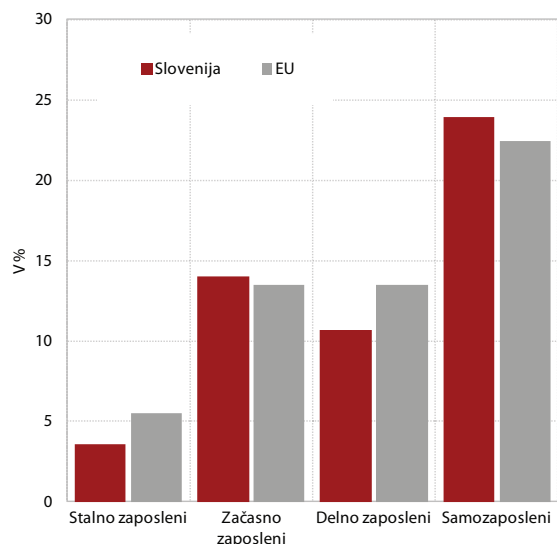
¹⁴⁵ Delež posredovanih delavcev v skupnem številu delovno aktivnih se je povečal z 1,1 % v letu 2008 na 1,5 % v letu 2011.

Okvir 8: Spremembe v ureditvi trga dela v letu 2013

V marcu 2013 so bile sprejete spremembe v ureditvi trga dela. Gre za nov Zakon o delovnih razmerjih in Zakon o spremembah Zakona o urejanju trga dela. Socialni partnerji so se usklajevali o spremembah ureditve trga dela od sredine lanskega leta in dosegli soglasje o njihovi vsebini. Osrednji cilj tega je bil zmanjšanje segmentacije trga dela in povečanje njegove prožnosti. Za zmanjšanje segmentacije bi lahko delovale vse spremembe za zmanjšanje varovanja zaposlitve za nedoločen čas (skrajšanje odpovednih rokov, zmanjšanje odpravnin, poenostavitev postopka odpovedi pogodbe za nedoločen čas) in uvedba odpravnin pri zaposlitvi za določen čas. Za večjo prožnost pa naj bi poleg zmanjšanja varovanja zaposlitve za nedoločen čas delovala še možnost občasnega in začasnega dela za upokoјence, ki lahko prispeva tudi k prenosu izkušenj na mlajše generacije.

Slovenija po naši oceni z uveljavitvijo navedenih sprememb ne bo več spadala med države z bolj togo delovno pravno ureditvijo. Po indeksu varovanja zaposlitve (metodologija OECD), ki se pogosto uporablja za mednarodne primerjave urejenosti trga dela, se Slovenija ob upoštevanju zadnjih sprememb ureditve trga dela ne uvršča več med države z razmeroma močnim varovanjem zaposlitve. Po našem mnenju se je približala oceni te ureditve, ki velja za povprečje OECD.

Slika 23: Stopnja tveganja revščine glede na vrsto zaposlitve/pogodbe v letu 2011 v Sloveniji in EU

Vir: Eurostat.

povečala stopnja tveganja revščine vseh zaposlenih, je bilo povečanje še posebno veliko med zaposlenimi s krajšim delovnim časom in z začasnimi zaposlitvami¹⁴⁶.

Starostna segmentacija trga dela je bila tudi v letu 2012 izrazita. Slovenija je že vrsto let v ospredju po visokem deležu mladih v začasnih zaposlitvah. V zadnjem letu se je ta delež med mladimi (15–24) sicer nekoliko zmanjšal, na 69,9 %, vendar ostaja največji v EU (42 %). Močna starostna segmentacija izvira iz sistemske ureditve trga dela, in sicer iz velike razlike v pravicah, ki izhajajo iz delovnih razmerij za določen in nedoločen čas, ter sedanje ureditve študentskega dela¹⁴⁷. Zmanjšanje

¹⁴⁶ Stopnja tveganja revščine vseh zaposlenih je bila leta 2008 5,1 %, leta 2011 pa 6,0 %. Pri zaposlenih s krajšim delovnim časom se je med letoma 2008 in 2011 povečala z 8,1 % na 10,7 %, pri začasnih zaposlenih pa s 6,2 % na 14 %.

¹⁴⁷ Dvig koncesijske dajatve sredi leta 2012 (ZUJF) je močno zmanjšal cenovno konkurenčnost študentskega dela, vendar zaradi postopkovne enostavnosti in prilagodljivosti ostaja privlačno za delodajalce.

segmentacije, ki je osrednji cilj letos sprejetih sprememb v ureditvi trga dela, bo težko dosegljivo, saj je študentsko delo, ki ga reforma ne spreminja, pomemben vzrok za močno segmentacijo trga dela.

Na trgu dela je zaznati odmik od uresničevanja koncepta varne prožnosti, saj se izboljšuje le sestavina večje prožnosti. Pogodbena razmerja so se uredila v letu 2013 (glej Okvir 7). Po drugi strani je Zakon o uravnoteženju javnih financ (ZUJF) znižal višino nadomestil (znižani so bili odmerni odstotki in najvišja mogoča višina nadomestila), kar je po naši oceni sicer povečalo spodbude za delo, vendar hkrati nekoliko zmanjšalo dohodkovno varnost brezposelnih. V letu 2012 se je ponovno zmanjšalo število oseb, vključenih v programe aktivne politike zaposlovanja, ki še ne odigrava ustrezne vloge za varno prožnost. Tudi vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje, ki je eden izmed stebrov varne prožnosti, je v zadnjem letu močno upadla, nizki pa sta predvsem stopnji vključenosti starejših in nizko izobraženih.

4.2 Sistemi socialne zaščite

Kljub nadaljnjemu večanju števila upravičencev do socialnih transferjev se je z letom 2010 rast izdatkov za socialno zaščito upočasnila. Po zadnjih razpoložljivih podatkih so se ti izdatki¹⁴⁸ v letu 2010 realno povečali za 1,2 %, kar je precej manj kakor v preteklih letih (glej kazalnik 4.6). Rast je bila predvsem posledica rasti števila upokoјencev ter prejemnikov nadomestil za brezposelnost in denarnih socialnih pomoči. Bistveno nižja kot v preteklosti je bila zaradi prvih ukrepov za omejitev rasti javnofinancijskih izdatkov (le polovične uskladitve socialnih transferjev in pokojnin ter varčevalnih ukrepov v zdravstvu). Ker so se ukrepi v naslednjih letih stopnjevali (v letu 2011 četrtninska uskladitev rasti, v letu 2012 pa zamrznitev rasti in selektivno znižanje nekaterih prejemkov), ocenjujemo, da je bila tudi v letih 2011 in

¹⁴⁸ Po metodologiji ESSPROS. Zajeti so vsi izdatki socialne zaščite, ki se financirajo iz javnih virov in sredstev dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja.

2012 rast izdatkov nizka. V primerjavi z BDP so v letu 2010 (ob nizki nominalni rasti BDP) izdatki za socialno zaščito nekoliko porasli (na 24,8 % BDP), bili pa so še vedno precej nižji kot v povprečju EU (29,4 % BDP).

Po daljšem obdobju zadrževanja rasti izdatkov zgolj z interventnimi ukrepi so bile v letu 2012 uvedene prve strukturne spremembe v sistemih socialne zaščite.

Začela se je izvajati reforma sistema socialnih transferjev, ki so odvisni od gmotnega položaja upravičencev (sprejeta že v letu pred tem). Konec leta je bila sprejeta še nova pokojninska zakonodaja, ki naj bi podaljšala obdobje delovne aktivnosti, izboljšala razmerje med zavarovanci in upokojenci ter za neko obdobje zaustavila povečevanje izdatkov za pokojnine. Spremembe v zdravstvu in dolgotrajni oskrbi pa so še vedno v pripravi.

Reforma sistema socialnih transferjev je precej spremenila in v nekaterih primerih zaostila pogoje za upravičenost do socialnih prejemkov. Zaradi spremenjenih pogojev, spremenjenega načina upoštevanja dohodkov in po novem tudi premoženja prosilcev se je število upravičencev do večine prejemkov znižalo, spremenila pa se je tudi povprečna višina posameznih prejemkov. Dodatne spremembe v sistemu socialnih transferjev so bile uveljavljene z interventnimi ukrepi (v začetku in sredi leta 2012 kot del ukrepov za uravnoteženje javnih financ). Z njimi so bili nekateri prejemki znižani, pogoji za prejemanje nekaterih pa še bolj usmerjeni na upravičence v nižjih dohodkovnih skupinah. Skupaj spremembe znižujejo javne izdatke za te namene, vplivajo pa tudi na zmanjšanje tega vira

razpoložljivega dohodka prebivalstva. Izdatki za nekatere transferje posameznikom in gospodinjstvom so se tako v letu 2012 v primerjavi z letom prej precej znižali, zaradi učinkov ZUJF pa je bilo medletno znižanje še večje v obdobju junij–december. Sprejete spremembe namreč uvajajo sistem, ki je še bolj ciljan na pomoč prebivalstvu v najslabšem gmotnem položaju. S tem pa ne vplivajo le na znižanje izdatkov, ampak tudi na spremembo socialno-ekonomskega položaja dela prebivalcev. Ta naj bi se po predhodnih simulacijah¹⁴⁹ praviloma izboljšal tistim v nižjih in poslabšal tistim v višjih dohodkovnih skupinah, vendar naj bi bilo poslabšanje tudi pri določnem deležu v nižjih dohodkovnih skupinah. Podobno kaže ocena učinkov nove zakonodaje, pripravljena na podlagi podatkov o njenem izvajanju v prvem letu uporabe¹⁵⁰. Zato bi bilo treba čimprej popraviti rešitve, ki ne sledijo osnovnemu namenu sprememb (večja ciljanost, preglednost in učinkovitost sistema).

Rast javnih izdatkov za pokojnine¹⁵¹ se je po letu 2009 upočasnila, v letu 2012 pa so zaradi sklopa varčevalnih ukrepov prvič realno upadli. V letu 2012 so znašali 4,148 mrd EUR. Zaradi rasti števila prejemnikov so se izmed treh glavnih vrst pokojnin nominalno povečali le izdatki za starostne pokojnine, vendar zaradi neuskajevanja pokojnin, zmanjšanja letnega dodatka in drugih interventnih ukrepov za manj kakor število prejemnikov. Hkrati se je delež proračunskega transferja v prihodkih pokojninskega zavarovanja leta 2012 malenkost zmanjšal (s 30,4 % v letu 2011 na 29,8 %), vendar ostal višji kot v obdobju 2007–2010¹⁵². Poleg nižje rasti izdatkov za pokojnine zaradi navedenih ukrepov je k temu prispevala

Tabela 10: Izdatki za transfere posameznikom in gospodinjstvom, Slovenija

Vrsta transfera	V mio EUR				Rast, v %	
	2011	2012	VI.–XII. 2011	VI.–XII. 2012	2012/2011	VI–XII 2012/ VI–XII 2011
Transferi posameznikom in gospodinjstvom - skupaj	6.533,5	6.383,6	3.719,1	3.713,1	-2,3	-0,2
Transferi posameznikom in gospodinjstvom - brez pokojnin	2.395,1	2.235,6	1.377,7	1.252,9	-6,7	-9,1
Transferi brezposelnim	243,7	220,9	134,4	125,0	-9,3	-7,0
Družinski prejemki in starševska nadomestila	633,6	581,9	366,1	328,0	-8,2	-10,4
Transferi za zagotavljanje socialne varnosti	384,4	334,5	221,3	185,2	-13,0	-16,3
Transferi vojnim invalidom, veteranom in žrtvam vojnega nasilja	79,5	74,0	46,4	41,5	-6,9	-10,5
Pokojnine	4.138,4	4.148,0	2.341,4	2.460,2	0,2	5,1
Nadomestila plač	172,5	168,6	99,6	97,0	-2,2	-2,6
Boleznine	215,0	223,4	120,7	121,5	3,9	0,6
Štipendije	121,2	102,2	70,5	55,4	-15,6	-21,4
Drugi transferi posameznikom	545,2	530,0	318,7	299,3	-2,8	-6,1

Vir: Ministrstvo za finance, konsolidirana bilanca.

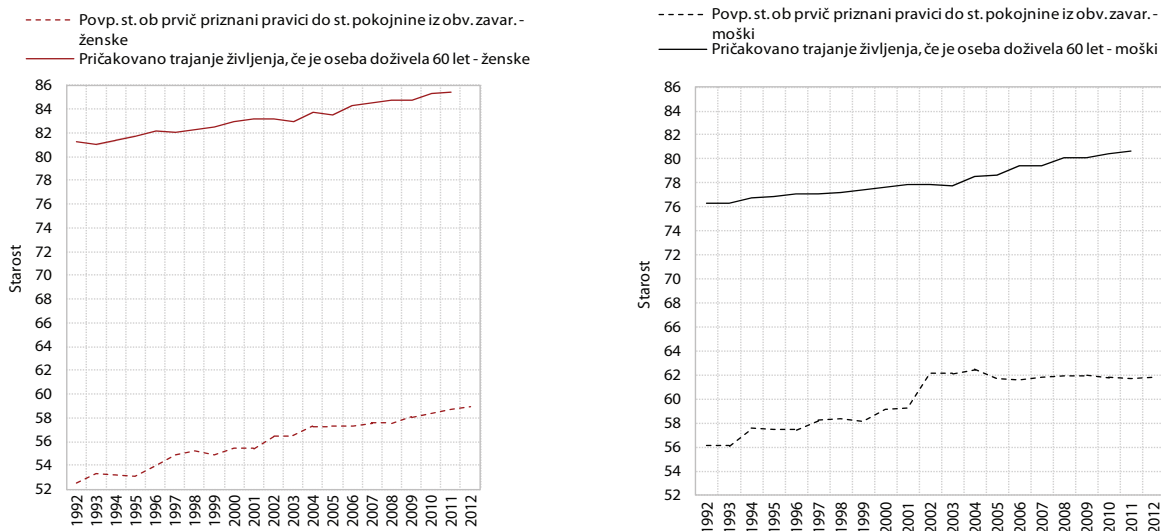
¹⁴⁹ Inštitut za ekonomska raziskovanja, Mikrosimulacijski model.

¹⁵⁰ Inštitut RS za socialno varstvo, Ocena učinkov nove socialne zakonodaje, 2013.

¹⁵¹ Po podatkih bilance ZPIZ Ministrstva za finance, ki zajemajo te vrste pokojnin: starostne, invalidske, družinske, kmečke, vojaške, pokojnine, uveljavljene v drugih republikah bivše SFRJ, pokojnine, nakazane v druge republike bivše SFRJ, pokojnine, nakazane v tujino, dodatek za rekreacijo upokojencem, druge pokojnine.

¹⁵² Republika Slovenija iz državnega proračuna in drugih virov zagotavlja sredstva za pokrivanje razlike med prihodki ZPIZ iz prispevkov in idrugih virov ter odhodki ZPIZ (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1), Uradni list RS, št. 109/2006, 233. člen).

Slika 24: Povprečna starost ob upokojitvi in pričakovano trajanje življenja pri starosti 60 let, Slovenija

Vir: Eurostat, ZPIZ.

ukinitev državne pokojnine¹⁵³. Zaradi zmanjšanja BDP pa se je delež pokojnin v BDP že peto leto zapored povečal, in sicer za 0,3 o. t. na 11,7 % (glej kazalnik 4.7). Zaradi nove pokojninske ureditve je pričakovana stabilizacija tega deleža v srednjeročnem obdobju, nato pa bo začel spet hitreje naraščati, zaradi česar bodo potrebne dodatne, korenitejše spremembe pokojninske ureditve. Ključni odziv politike na te izzive je v mnogih državah EU tesnejša povezava pokojninskih parametrov s podaljševanjem trajanja življenja. Ob pričakovanem nadaljnjem povečevanju deleža starega prebivalstva

v Sloveniji (delež starejših od 65 let je bil v začetku leta 2012 1 o. t. pod povprečjem EU (2012: 17,8 %), vendar pa naj bi se po projekcijah prebivalstva EUROPOP 2010 do leta 2060 povečal na 31,6 % (EU 29,5 %)) in najnižji stopnji zaposlenosti starejših delavcev med državami EU bo tovrstna povezava za Slovenijo še toliko večji izziv.

V letu pred sprejetjem nove pokojninske ureditve je bil prirast števila prejemnikov pokojnin največji do zdaj. V zadnjih dveh letih je presegel 15 tisoč (2011: 17.733, 2012: 15.426). Starostno, invalidsko, vdovsko in družinsko

Okvir 9: Glavne značilnosti nove pokojninske ureditve

Novi pokojninski zakon¹ je povišal upokojitveno starost, izenačil upokojitvene pogoje za moške in ženske, podaljšal obdobje za izračun pokojninske osnove ter spremenil način valorizacije in usklajevanja pokojnin. Zakon je za oba spola izenačil dopolnjeno starost in pokojninsko dobo za pridobitev starostne pokojnine. Posameznik bo po novem zakonu dobil pravico do starostne pokojnine ob starosti 65 let in najmanj 15 letih zavarovalne dobe oz. starosti 60 let in 40 let pokojninske dobe brez dokupa². Obračunsko obdobje za izračun pokojninske osnove se podaljšuje³ z 18 na 24 let. Starostna pokojnina se odmeri od pokojninske osnove v odstotku, odvisnem od dolžine pokojninske dobe, in sicer za 40 let pokojninske dobe to predstavlja 57,25 % pokojninske osnove za moškega, za žensko pa 60,25 %, kar naj bi skupaj s spremenjenim načinom valorizacije preteklih dohodkov pri določitvi pokojninske osnove zagotovilo zaustavitev padanja razmerja med pokojninami in plačami. Uskladitev pokojnin ni odvisna več le od rasti plač, ampak v 40-odstotnem deležu tudi od rasti cen življenjskih potrebščin v preteklem letu, pri čemer uskladitev ne more biti nižja od polovične rasti cen življenjskih potrebščin. Novi zakon uvaja spodbudnejše bonuse za ostajanje v aktivnosti tudi po izpolnitvi pogojev za upokojitvev. Prav tako je znižanje pokojnine za predčasno zapustitev trga dela nekoliko večje kot v prejšnjem zakonu.

¹ Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), Uradni list RS, št. 96/2012. Zakon se je začel izvajati 1. 1. 2013.

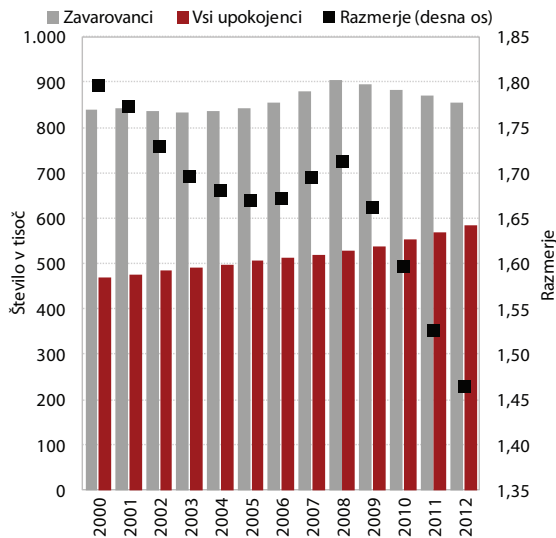
² Za prehod na te pogoje pa so določena prehodna obdobja. Za upokojitvev z najmanj 15 leti zavarovalne dobe se bo za ženske starost z izhodiščne 63,5 leta v letu 2013 dvigovala po pol leta, tako da bo starost 65 let uveljavljena v letu 2016. Za upokojitvev s 40 leti pokojninske dobe brez dokupa (5. odstavek 27. člena) je prehodno obdobje do leta 2018 za moške oz. do leta 2019 za ženske, pri čemer se bo upokojitvena starost vsako naslednje leto dvignila za 4 mesece; leta 2013 bo upokojitvev mogoča ob izpolnjevanju pogoja starosti 58 let in 4 mesece ter 40 let pokojninske dobe brez dokupa za moške oz. 58 let starosti in 38 let in 4 mesece pokojninske dobe brez dokupa za ženske. Starostno mejo za pridobitev pravice do starostne pokojnine je pod nekaterimi pogoji mogoče znižati zaradi skrbi za otroke, služenja obveznega vojaškega roka in vstopa v zavarovanje pred 18. letom starosti.

³ Prav tako postopoma, in sicer do leta 2018 vsako leto za eno leto.

¹⁵³ Ki sicer spada v bilanci ZPIZ med transferje za socialno varnost in ne med pokojnine. Z letom 2012 se je preoblikovala v pravico iz socialnega varstva in zato ne obremenjuje več proračuna ZPIZ (Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS),

pokojnino je leta 2012 dobivalo 2,7 % prejemnikov več kot leto prej (povprečno 585.408). Večinoma lahko povečanje pripišemo starostnim upokojencem (4,0 % več kot leto prej), potem ko se je že v letih 2010 in 2011 skupaj povečalo za okoli 9 %. K povečanju sta v zadnjih letih poleg upokojevanja večjih generacij pripomogla dolgotrajno sprejemanje nove pokojninske zakonodaje in negotovost, ki jo je spremljala ob prvi zavrnitvi zakona na referendumu. Na 100 zavarovancev je tako leta 2012 prišlo že 68 upokojencev, kar je 12 več kot leta 2000. Ali drugače, na enega upokojenca je leta 2012 prišlo 1,46 zavarovanca, leta 2000 pa 1,80, med letoma 2003 in 2008, ki zajema tudi obdobje gospodarske konjunktore, pa je nihalo okoli ravni 1,69.

Slika 25: Število zavarovancev in upokojencev ter razmerje med njimi, Slovenija

Vir: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, 2013.

Konec septembra 2012 je število vključenih v dodatno pokojninsko zavarovanje še bolj upadlo. V zavarovanje je bilo vključenih za 4,9 % manj oseb kot leto prej, delež zavarovancev obveznega zavarovanja, vključenih v dodatno zavarovanje, pa se je zmanjšal za 2,5 o. t. na 59,9 %. Zmanjševanje števila zavarovancev povezujemo s tem, da jih vse več izpolnjuje pogoje za pridobitev dodatne pokojnine¹⁵⁴ (leta 2011 so se začele izplačevati prve pokojnine iz dodatnega zavarovanja), hkrati pa se ob gospodarski krizi zmanjšuje zaposlenost in tako število mogočih zavarovancev. Zavarovanci, ki so pridobili pravico do dodatne pokojnine, se namesto za pokojninsko rento pretežno odločajo za enkratni dvig privarčevanih sredstev, čeprav je pri renti davčna osnova znižana za 50 % in je torej davčno ugodnejša. To gre pripisati tudi slabemu finančnemu stanju prebivalstva in splošni negotovosti glede gospodarskih razmer.

¹⁵⁴ Pogoji za redno prenehanje dodatnega prostovoljnega pokojninskega zavarovanja so starost 58 let, uveljavljanje pravice do pokojnine po predpisih o obveznem zavarovanju in pretek najmanj 120 mesecev od vključitve v zavarovanje.

Pri izdatkih za zdravstvo¹⁵⁵ so v letu 2012 že tretje leto zapored upadali javni izdatki, ničelna pa je bila rast zasebnih. Po prvi oceni Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS)¹⁵⁶ so celotni izdatki za zdravstvo v letu 2012 znašali 8,9 % BDP. Javni izdatki za zdravstvo so realno upadli, in sicer skupno v treh letih 2010–2012 že za 6,3 % (v letu 2012 za 2,1 %) ¹⁵⁷. Poleg tega je bila po predhodnih podatkih v letu 2012 ničelna tudi realna rast zasebnih izdatkov iz dopolnilnih zdravstvenih zavarovanj in izdatkov iz žepa. Izdatki iz dopolnilnih zavarovanj se niso povečali kljub prenosu deleža kritja nekaterih zdravstvenih storitev z obveznega zdravstvenega zavarovanja na dopolnilno, ničelna rast izdatkov iz žepa pa je povezana z gospodarsko krizo in upadom potrošnje gospodinjstev (glej poglavje 1.1). Kljub temu se je zaradi visokega znižanja javnih izdatkov delež zasebnih v celotnih izdatkih za zdravstvo v letu 2012 povečal že na 28,2 % (v tem znašajo izdatki iz dopolnilnih zavarovanj 13,3 %, glej kazalnik 4.8).

V letu 2012 je bila ponovno sprejeta vrsta pretežno interventnih ukrepov za ohranjanje stabilnega financiranja javnega zdravstva, zato se težave zdravstvenih zavodov večajo. Po treh letih zelo nizke rasti prihodkov ZZZS so ti v letu 2012 prvič upadli tudi nominalno, za 0,9 %, oz. realno za 3,4 %. Problem poslovanja ZZZS je dodatno zaostril prenos dela zapadlih obveznosti iz leta 2011 v izplačilo v leto 2012 (zapozneno izplačilo izvajalcem je zajemalo 25 % mesečnih odhodkov za zdravstvene storitve). Kljub ukrepom, uveljavljenim z ZUJF (glede plač in drugih osebnih prejemkov, prenosa dela plačila zdravstvenih storitev na dopolnilno zdravstveno zavarovanje, zmanjšanja odstotka bolniškega nadomestila z 90 % na 80 % idr.), in od maja še dodatno linearno znižanim cenam vseh zdravstvenih storitev za 3 % ZZZS tudi v letu 2012 ni mogel poravnati vseh zapadlih obveznosti (prenos zapadlih obveznosti v leto 2013 znaša približno 30 % mesečnih odhodkov za zdravstvene storitve), zato bodo pogoji poslovanja ZZZS v letu 2013 še zahtevnejši, razpoložljivi odhodki pa ponovno še manjši, predvidoma realno za 4,1 %. Pretežno zaradi linearnega zniževanja cen (v letih 2009–2012 po oceni Ministrstva za zdravje skupno za 18,5 %) se izgube v zdravstvenih zavodih večajo. Po prvi oceni poslovanja za leto 2012 (Ministrstvo za zdravje, feb. 2013) je skoraj polovica bolnišnic (12 od 26 javnih) poslovala negativno, te težave pa je imela tudi približno tretjina zdravstvenih domov. V drugi polovici leta 2012 je prvič začela upadati tudi zaposlenost, ki se je od julija do decembra postopoma znižala za skupno 1,3 % (kljub temu se je zaradi visoke rasti v prvi polovici leta medletno v celem letu 2012 povečala za 1,8 %). V

¹⁵⁵ Merjeni po mednarodni metodologiji SHA (sistem zdravstvenih računov).

¹⁵⁶ Poslovno poročilo ZZZS za leto 2012 (predlog, marec 2013). Podatki po metodologiji SHA so ocenjeni v sodelovanju s SURS.

¹⁵⁷ Za izračun realne rasti je v skladu z mednarodnimi priporočili (OECD, 2011) uporabljen implicitni deflator BDP in ne indeks cen življenjskih potrebščin. Če deflaciramo z indeksom cen življenjskih potrebščin, je realno znižanje v letih 2010–2012 12 % oz. v letu 2012 4,2 %.

zdravstvu (Q86) je bilo sicer leta 2011 zaposlenih le 4,1 % vseh delovno aktivnih prebivalcev, kar je precej manj kot v bolj razvitih državah EU (6–8 %). Visoki zaostanek glede tega se je v preteklih desetih letih povečeval. V Sloveniji je zaposlenost v zdravstveni dejavnosti (Q86) na komaj 76 % povprečja EU¹⁵⁸. Naša država močno zaostaja tudi po številu zdravnikov na prebivalca – po tem kazalniku se je zaostanek za povprečjem EU v zadnjih desetih letih še povečal (glej kazalnik 4.14).

Direktiva o uveljavljanju pravic pacientov pri čezmejnem zdravstvenem varstvu bo izboljšala dostopnost do zdravstvenih storitev v tujini, vendar lahko povzroči še večje težave z javnim financiranjem zdravstva. V naslednjih letih bo rast javnih sredstev za zdravstvo v Sloveniji še naprej močno omejena, zato bi morali linearne varčevalne ukrepe takoj nadomestiti z ustreznimi sistemskimi spremembami. Prenos bremena financiranja na dopolnilno zdravstveno zavarovanje je ukrep, ki je v kriznih letih močno prispeval k ohranitvi ustrezne dostopnosti do zdravstvenih storitev¹⁵⁹, vendar je po nekaterih ocenah¹⁶⁰ že blizu kritične meje, ko bi bil mogoč večji osip v zavarovanosti. Ob nadaljnjem zniževanju javnih virov bi se zato lahko podaljšala čakalna doba (poslabšanje dostopnosti), povečali neposredni izdatki iz žepa in tudi vse bolj bi zaostajali za razvitimi državami v tehnološki opremljenosti in kakovosti zdravstvenih storitev. Slednje lahko ob uveljavitvi Direktive o uveljavljanju pravic pacientov pri čezmejnem zdravstvenem varstvu oktobra 2013 resno ogrozi javno financiranje zdravstva v Sloveniji, saj bodo pri dolgih čakalnih dobah bolniki upravičeni do bolnišničnega zdravljenja v tujini v breme obveznega zdravstvenega zavarovanja, neomejeno pa bodo lahko v tujini poiskali tudi diagnostične in specialistične ambulantne storitve¹⁶¹. Da bi ohranili doseženo raven kakovosti in dostopnosti, so zato že v letu 2013 nujne sistemske spremembe – nova zakonodaja bo morala poseči v nadaljnje izboljševanje upravljanja zdravstvene dejavnosti, v širitev osnov za prispevke, spremembe v pravicah iz obveznega zdravstvenega zavarovanja in nadgradnjo modelov plačevanja izvajalcev zdravstvene dejavnosti. Pri nadaljnjem prenašanju financiranja nekaterih zdravstvenih storitev na zasebna sredstva pa je treba z ustrežno obliko zasebnega zdravstvenega zavarovanja, ki je lahko tudi obvezno (pogodbeno zavarovanje), zagotoviti ohranitev dosežene ravni

¹⁵⁸ Po podatkih za leto 2011 je na 100.000 prebivalcev v Sloveniji v zdravstvu 1.905 zaposlenih, v EU po v povprečju 2.516 (Eurostat Database, 2012).

¹⁵⁹ Več od dostopnosti do zdravstvenih storitev glej v poglavju 4.3.2.

¹⁶⁰ Zaradi zniževanja deleža kritja zdravstvenih storitev iz obveznega zdravstvenega zavarovanja se je mesečna premija s 1. 7. 2012 pri vseh treh zavarovalnicah, ki izvajajo dopolnilno zdravstveno zavarovanje, dvignila za 15–20% oz. od leta 2009 že za več kot 30 %. Kritična meja mesečne premije naj bi bila po oceni zavarovalnic pri okoli 30 EUR mesečno (Slovensko zavarovalno združenje, junij 2011).

¹⁶¹ Stroški zdravljenja se povrnejo do višine, ki jih krije obvezno zdravstveno zavarovanje za isto zdravstveno storitev na svojem območju.

finančne dostopnosti do zdravstvenih storitev. Poleg sprememb v zdravstvenem sistemu ostaja za zdravstveno politiko ključen izziv, kako za izboljšanje zdravja povezati vse politike in deležnike, ki lahko pomembno vplivajo na socialno-ekonomske determinante zdravja in tako na zmanjšanje stroškov, povezanih z neenakostmi v zdravju.

Vletu 2010 se je nadaljevala rast izdatkov za dolgotrajno oskrbo¹⁶², med katerimi se najhitreje povečujejo zasebni izdatki. Celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo so se v letu 2010 še nekoliko povečali in dosegli 1,26 % BDP, kar je po zadnjih mednarodno primerljivih podatkih nižje od povprečja 25 držav OECD (1,41 % BDP). V mednarodnem merilu imamo namreč glede na BDP nižje javne izdatke za dolgotrajno oskrbo (SI: 0,94 % BDP; OECD: 1,29 % BDP), ki se v zadnjih letih tudi povečujejo počasneje od zasebnih (glej kazalnik 4.9). V prihodnosti bo pritisk na rast zasebnih izdatkov še večji, saj je nepokritih še velik del potreb. Za zagotovitev stabilnih virov financiranja dolgotrajne oskrbe so zato nujne sistemske spremembe, ki bi združile zdaj nepovezane vire javnega financiranja, zagotovile večjo usklajenost pri ponujanju storitev in večjo enakost pri dostopu do njih ter po spremenjenem sistemu financiranja med drugim pospešile razvoj in izvajanje oskrbe na domu ter vključevanje neformalnih izvajalcev in druge oblike oskrbe starejših.

Potem ko so se izdatki za vrtce zaradi večanja generacij otrok po letu 2005 povečevali, so leta 2010 ostali približno na ravni prejšnjega leta. Znašali so 0,74 % BDP (0,58 % javni in 0,15 % zasebni). Delež javnih izdatkov v BDP je bil v letu 2009 (zadnji dosegljivi mednarodni podatek) približno na ravni povprečja EU, delež javnih in zasebnih izdatkov v BDP skupaj pa je precej presegal povprečje enaindvajsetih držav EU, članic OECD. Od leta 2005 so se izdatki povečevali zaradi rasti javnih izdatkov, in sicer zaradi povečevanja velikosti generacij otrok v predšolski starosti, zaradi česar je naraslo število vrtcev, oddelkov v vrtcih in zaposlenih, hkrati pa so bile v tem obdobju zmanjšane obveznosti staršev za doplačilo vrtcev. Kljub temu pa ostajajo izdatki za vrtce na udeleženca v primerjavi z državami EU (v SKM) razmeroma visoki (129 % povprečja EU).

S spremembami v sistemih socialne zaščite se je še povečala v mednarodnem merilu visoka past brezposelnosti, past nizkih plač pa se je nekoliko zmanjšala. S kazalniki »spodbude za delo« (angl. *make work pay*) se meri vpliv vzajemnega delovanja davčnega sistema, prispevkov za socialno varnost, socialnih transferjev in višine plač, kažejo pa, koliko se delo za iskalce zaposlitve izplača. V letu 2011 so na spremembe teh kazalnikov vplivale določbe o povečanju nadomestil za brezposelnost in bolj omejevalna valorizacija socialnih transferjev. Past brezposelnosti se je tako v tem letu povečala za 7 o. t. zaradi zvišanja stopnje nadomestila za brezposelnost s 70 % na 80 % osnove, zato je bil

¹⁶² Merjeni po mednarodni metodologiji SHA (sistem zdravstvenih računov).

Tabela 11: Kazalniki spodbud za delo, v %

	Davčna obremenitev stroškov dela pri 67 % povprečne plače		Past brezposelnosti Prehod z nadomestila za brezposelnost na 67 % povprečne plače		Past nizkih plač Prehod s 33 % na 67 % povprečne plače		Past nizkih plač Prehod s 33 % na 67 % povprečne plače	
	Samska oseba (67 % povprečne bruto plače)						Par z dvema otrokoma, eden od staršev zaposlen	
	Slovenija	EU	Slovenija	EU	Slovenija	EU	Slovenija	EU
2001	43,5	40,7	82,60	74,51	39,10	45,83	99,40	54,13
2002	43,5	40,8	84,40	73,57	42,70	45,08	95,50	53,94
2003	43,5	40,5	86,10	74,03	46,10	45,12	94,80	56,26
2004	43,6	40,0	87,70	73,60	49,10	44,44	91,90	55,00
2005	41,8	39,9	83,00	74,78	51,00	44,83	76,00	57,07
2006	41,3	40,0	82,00	75,54	52,00	47,33	73,00	59,30
2007	40,9	39,9	81,00	75,08	51,00	47,47	67,00	58,24
2008	40,3	39,5	83,00	74,73	53,00	46,89	68,00	57,41
2009	39,7	39,3	83,00	75,39	53,00	48,01	68,00	59,82
2010	38,5	39,3	83,00	75,42	48,00	47,42	64,00	57,58
2011	38,5	39,6	90,00	74,81	46,00	47,22	61,00	58,46
2012	38,5	np	np	np	np	np	np	np

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions, 2013. Opombe: Zaradi metodoloških uskladitev med Eurostatom in OECD (npr. upoštevanje 2/3 namesto 67 % in 1/3 namesto 33 %) so za prejšnja leta nekoliko spremenjeni podatki za Slovenijo.

Legenda:

Davčna obremenitev stroškov dela¹⁶³ prikazuje delež davkov in prispevkov v stroških delodajalca za bruto plačo. Preračun je narejen za samsko osebo brez otrok, ki prejema 67 % bruto plače povprečne zaposlene osebe. V letu 2011 je bilo pri posamezniku, ki prejema 67 % plače povprečne zaposlene osebe, 38,5 % namenjenih za plačilo davčnih bremen, 61,3 % pa za neto plačo.

Past brezposelnosti¹⁶⁴ prikazuje razmerje med neto in bruto dohodki samske osebe brez otrok pri prehodu iz brezposelnosti v zaposlenost, pri čemer se upošteva, da brezposelna oseba prejema nadomestilo za brezposelnost v višini 70 % oz. 80 % bruto plače zaposlene osebe, ki prejema 67 % bruto plače povprečne zaposlene osebe. Pri prehodu iz brezposelnosti v zaposlenost je v letu 2011 takšna brezposelna samska oseba povečala neto dohodek za 10,3 % bruto plače oz. je za vsak dodaten evro bruto plače prejela neto dohodek v višini 0,103 EUR.

Past nizkih plač¹⁶⁵ za samsko osebo prikazuje razmerje med neto in bruto dohodki zaposlene samske osebe pri prehodu na višje plačano delovno mesto (s 33 % bruto plače povprečne zaposlene osebe na 67 %).

Past nizkih plač za par z dvema otrokoma, pri čemer je le eden od staršev zaposlen, prikazuje razmerje med neto in bruto dohodki zaposlene osebe v štiričlanskem gospodinjstvu pri prehodu na višje plačano delovno mesto (s 33 % bruto plače povprečne zaposlene osebe na 67 %). V letu 2011 je tako samska oseba ob prehodu na višje plačano delovno mesto povečala svoje neto dohodek za 53,5 % razlike v bruto plači, par z dvema otrokoma pa za 38,8 % razlike v bruto plači oz. je samska oseba za vsak dodaten evro bruto plače povečala neto dohodek za 0,535 EUR, par z dvema otrokoma pa za 0,388 EUR.

prehod v zaposlenost v tem letu še manj spodbuden kot leto prej. Nasprotno pa se je past nizkih plač za samsko osebo zmanjšala za 2 o. t., za družino z dvema otrokoma pa za 3 o. t., kar pomeni, da je bil prehod z nižje plače na višjo ugodnejši kot leto prej. Izboljšal se je že leta 2010, ko se je spremenila dohodninska lestvica, v letih 2010 in 2011 pa je zmanjševanje pasti nizkih plač (za družino in deloma za samske osebe) mogoče pripisati tudi zgolj delni uskladitvi socialnih transferjev, medtem ko so se plače (tudi minimalna) zvišale bolj. Davčna obremenitev stroškov dela za nižje plače (38,5 %) tudi v letu 2012 ostaja na ravni iz leta 2010 (zniževanje po letu 2008 je bilo posledica davčnih olajšav za nizke plače). V primerjavi s povprečjem EU je bila v letu 2011 v Sloveniji opazno večja predvsem past brezposelnosti (za 15,19 o. t.), kar je po našem mnenju mogoče pripisati manjši razliki med nizkimi plačami (ki so se povečale zaradi visokega dviga minimalne plače) in sorazmerno

visokemu odmernemu odstotku nadomestila za prve tri mesece brezposelnosti. Past nizkih plač za samsko osebo in za družino z dvema otrokoma v Sloveniji se ne razlikuje več bistveno od povprečja EU (1,22 o. t. in 2,54 o. t. razlike). Davčna obremenitev stroškov dela (pri plači v višini 67 % povprečne plače) pa je bila leta 2011 za 1,1 o. t. nižja od povprečja EU.

4.3 Življenjski pogoji, družbena izključenost in socialna ogoženost

4.3.1 Materialni življenjski pogoji

Razpoložljivi dohodek gospodinjstev se znižuje že štiri leta zapored, leta 2012 je bil realno že za več kot 6,0 % nižji kot leta 2008. Leta 2011 se je realno znižal za 0,4 %, leta 2012 pa se je po naši oceni padec še poglobil (5,3 %). Enako (-0,4 % realno) je bilo v letu 2011 tudi znižanje prilagojenega razpoložljivega dohodka¹⁶⁶ – znižal se je drugo leto zapored. V letu

¹⁶³ Davčna obremenitev dela (%) = (dohodnina + delojemalčevi soc. prisp. + delodajalčevi soc. prisp.+ davek na izplačane plače /bruto plačo + delodajalčevi soc. prispevki + davek na izplačane plače) x 100.

¹⁶⁴ Past brezposelnosti (%) = (1 – (neto dohodki iz zaposlitve – neto dohodki med brezposelnostjo)/bruto plača) x 100.

¹⁶⁵ Past nizkih plač (%) = (1 – razlika v neto dohodkih (prehod s 33 % na 67 %)/razlika v bruto plači (prehod s 33 % na 67 %) x 100.

¹⁶⁶ Prilagojeni razpoložljivi dohodek je razpoložljivi dohodek, popravljen za prejete in dane socialne transferje v naravi, ki pomenijo za gospodinjstva vire, za neprofitne institucije, ki opravljajo storitve za gospodinjstva in državo, pa porabo.

2011 je k znižanju največ prispevalo do zdaj največje skrčenje sredstev za zaposlene, ki so največja kategorija razpoložljivega dohodka. Že od leta 2008 se znižuje tudi bruto poslovni presežek in raznovrstni dohodek, ki zajema podjetniške in druge dohodke. Zaradi nižjih sredstev za zaposlene in raznovrstnega dohodka so bili nižji tudi davki na dohodek in premoženje ter prispevki za socialno varnost. V zadnjih dveh letih se je upočasnila še rast socialnih transferov, in sicer predvsem zaradi interventnih ukrepov¹⁶⁷ za uravnoteženje javnih financ. Kljub temu so socialni transferi¹⁶⁸ vse pomembnejši del razpoložljivega dohodka. Njihov delež v razpoložljivem dohodku je dosegel najvišjo raven po letu 1995. Obratno je delež sredstev za zaposlene leta 2009 začel upadati, znižal pa se je tudi delež bruto poslovnega presežka. Socialni transferi v naravi¹⁶⁹ so v letu 2011 ostali na ravni prejšnjega leta. Glavnina (84,4 %) je bila namenjena za zdravstvo in izobraževanje, preostalo pa za rekreacijo, kulturo, religijo in socialno zaščito. V primerjavi z EU se je naš zaostanek pri razpoložljivem dohodku na prebivalca še nekoliko povečal (leta 2011 je znašal 70,7 % dohodka na prebivalca EU, leta 2008 pa 72,2 %). Manj za povprečjem EU zaostajamo po ravni prilagojenega razpoložljivega dohodka na prebivalca (v standardih kupne moči), ki je leta 2011 znašal 81,9 % dohodka na prebivalca EU.

Realno znižanje mase plač je bilo v letu 2012 še večje kot v preteklih letih, delež prejemnikov minimalne plače pa se ob njenem opaznem povečanju viša. Masa plač se realno znižuje že od leta 2009. V letu 2011 je bilo realno zmanjšanje mase neto plač največje dotlej (-1,2 %), v letu 2012 pa so bila gibanja še bolj zaostrena. Ob nadaljnjem padcu gospodarske aktivnosti in dodatnih varčevalnih ukrepov vlade se je neto plača na zaposlenega v letu 2012 realno znižala za 2,1 %, število prejemnikov plač pa za 1,3 %, kar je povzročilo, da se je obseg mase neto plač realno skrčil za 3,3 %. Bruto plača na zaposlenega je v letu 2012 ostala nominalno skorajda nespremenjena (0,1 %, realno nižja za 2,4 %), podobno kot v letu prej pa se je zvišala le v dejavnostih zasebnega sektorja (a najmanj v zadnjih dvajsetih letih - 0,8 %), v dejavnostih javnih storitev pa se je po dveh letih stagnacije znižala (-2,2 %). 1. januarja 2012 se je končalo obdobje postopnega prehoda na v letu 2010 določen zakonski znesek minimalne plače. Ta se je zaradi tega in zaradi uskladitve z inflacijo zvišala za podoben odstotek kot leto prej. Kakor v povprečju obdobja po letu 2000 je bila rast minimalne bruto plače tudi v letu 2012 višja od rasti povprečne bruto plače na zaposlenega. Zato se je razmerje med njima še zvišalo (na 50,0 %), kar nas uvršča v sam vrh članic EU. Število prejemnikov minimalne plače in njihov delež glede na

Tabela 12: Razpoložljivi dohodek prebivalstva, Slovenija

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Realna rast							
Sredstva za zaposlene	3,1	4,3	5,7	3,9	-1,4	-0,4	-1,9
Socialni prejemki razen socialnih transferov v naravi	2,5	2,4	2,1	3,9	5,4	2,8	2
Bruto poslovni presežek in raznovrstni dohodek	5,3	3,6	6,8	-1,1	-3,4	-4,7	-0,9
Dohodek od lastnine	-7,6	12,7	-6,9	8,4	-31,2	-21,4	28,5
Drugi tekoči transferi	18,7	-36,4	-89,5	-	-	-	123,4
Prispevki za socialno varnost	3,4	3,7	4,9	4,7	-0,2	0,3	-0,7
Tekoči davki na dohodek, premoženje itd.	-2,5	9,3	3,6	10,1	-5,5	-3,2	-1,3
Razpoložljivi dohodek	3,9	3,0	4,7	1,5	-0,2	-0,6	-0,4
Delež v razpoložljivem dohodku							
A: Sredstva za zaposlene	79,1	80,0	80,8	82,8	81,8	82	80,8
B: Socialni prejemki razen socialnih transferov v naravi	25,9	25,7	25,1	25,7	27,12	28,04	28,7
C: Bruto poslovni presežek in raznovrstni dohodek	25,3	25,4	25,9	25,3	24,5	23,4	23,3
D: Dohodek od lastnine	1,8	2,0	1,8	1,9	1,3	1,0	1,4
E: Drugi tekoči transferi	1,0	0,6	0,1	-0,4	0	0,1	0,3
F: Prispevki za socialno varnost	23,8	23,9	24	24,7	24,7	25	24,9
G: Tekoči davki na dohodek, premoženje itd.	9,3	9,8	9,7	10,5	10,0	9,7	9,6
Neto razpoložljiv dohodek (A+B+C+D+E-F-G)	100	100	100	100	100	100	100

Vir: SURS, Nefinančni sektorski računi.

¹⁶⁷ Zakon o interventnih ukrepih (ZIU), Uradni list RS, št. 94/2010, Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS), Uradni list RS, št. 62/2010, Zakon o dopolnitvi Zakona o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji (ZUTPG-B), Uradni list RS, št. 85/2010, Zakon o spremembah in dopolnitvi Zakona o socialnovarstvenih prejemkih (ZSVarPre-A), Uradni list RS, št. 40/2011, ter Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS-A), Uradni list RS, št. 40/2011.

¹⁶⁸ Med socialne transferje spadajo pokojnine, transferji brezposelnim, družinski prejemki in starševska nadomestila, transferji za zagotavljanje socialne varnosti, nadomestila plač, boleznine, štipendije, transferji vojnim invalidom, veteranom in žrtvam vojnega nasilja, drugi transferji posameznikom, vendar pa brez socialnih transferjev v naravi.

¹⁶⁹ Obsegajo individualno blago in storitve, ki jih državne enote in NPISG kot transferje v naravi zagotavljajo gospodinjstvom, ne glede na to, ali so kupljeni na trgu ali jih državne enote ali NPISG proizvedejo kot netržno blago ali storitve. Lahko se financirajo iz davkov, drugih dohodkov države ali prispevkov za socialno varnost, pri NPISG pa iz podpor in dohodkov lastnine (Evropski sistem nacionalnih in regionalnih računov 1995, 2005, odst. 4.104).

Tabela 13: Kazalniki plačne neenakosti, bruto plače, Slovenija

	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Razmerje 9.decil/1.decil ¹	3,46	3,47	3,61	3,62	3,67	3,45	3,41
Razmerje mediana/1.decil ¹	1,70	1,67	1,73	1,74	1,74	1,68	1,67
Razmerje 9.decil/mediana ¹	2,04	2,08	2,08	2,08	2,11	2,06	2,05
Ginijev količnik ¹	0,294	0,290	0,292	0,279	0,283	0,271	0,268
Delež zaposlenih z nizkimi plačami, ¹ v %	17,4	17,0	18,5	19,0	19,3	17,9	17,9
Razmerje med najvišjo in najnižjo bruto plačo dejavnosti	1,85	2,32	2,46	2,38	2,32	2,25	2,19
Razlika med povprečno bruto plačo ženske in moškega, ² v %	12,2	6,9	7,8	7,6	2,9	3,7	4,6

Vir: SURS, preračuni UMAR. Opombi: ¹ Za obdobje 2008–2011 temeljijo preračuni na podatkih administrativnih virov, ki se nanašajo na vse leto, pred tem obdobjem pa na statističnem raziskovanju za september tekočega leta. ² Po strukturni statistiki plač.

vse zaposlene sta se v letu 2012 v primerjavi z letom 2009 več kot podvojila (glej kazalnik 4.11). Visoko povečanje minimalne plače je s poslabšanjem konkurenčnosti (glej poglavje 1.2) zlasti v letu 2010 vplivalo tudi na izgubo delovnih mest.

Razlike v plačah se po letu 2009 zmanjšujejo zaradi sprememb v sestavi zaposlenosti, dviga minimalne plače in stagnacije oz. znižanja plač v nekaterih dejavnostih z najvišjimi plačami. Po rahlem zvišanju v letu 2009 se je plačna neenakost v obdobju 2010–2011 zmanjšala. Razmerje med bruto plačo devetega in prvega decila se je znižalo in doseglo najnižjo vrednost po letu 1999¹⁷⁰. Znižala sta se tudi Ginijev količnik in delež zaposlenih z nizkimi plačami,¹⁷¹ ki se je v obdobju 2005–2009 povečeval. Razmerje med najvišjo in najnižjo povprečno bruto plačo dejavnosti se je do krize vsako leto zvišalo, nato pa se je začelo zniževati. Zmanjševanje tega razmerja zadnjih let pripisujemo sočasnosti dveh pojavov. Dvig minimalne plače in razmeroma hiter prehod večine delodajalcev na njen zakonski znesek sta zvišala najnižje plače, hkrati pa se je s krizo izrazito umirila rast plač v finančnih dejavnostih. Za obdobje po začetku krize je značilno tudi statistično zvišanje ravni povprečne bruto plače po dejavnostih zaradi izgube delovnih mest z nizkimi plačami. Poleg tega so razlike v plačah zmanjševali varčevalni ukrepi v javnem sektorju, ki so povsem ustavili rast plač v obdobju 2010–2011, v letu 2012 pa jih celo znižali. Zaradi krize in dviga minimalne plače se zmanjšujejo tudi razlike v plačah glede na izobrazbo. V obdobju 2009–2011 so se najbolj zvišale plače zaposlenim z nizko izobrazbo (10,9 %), plače visoko izobraženih pa so ostale skoraj nespremenjene (0,6 %). Razmerje med povprečno plačo žensk in moških se je v zadnjih dveh letih nekoliko zvišalo le v dveh dejavnostih (izobraževanju in poslovanju z nepremičninami), v gradbeništvu pa se je preseganje povprečne plače žensk nad moškimi zmanjšalo. Zaradi različne zastopanosti spolov v dejavnostih in opravljanja različnih poklicev se je zaostanek plač žensk do plač moških v obdobju 2009–2011 zvišal, a je še vedno bistveno nižji kot v

povprečju obdobja 2000–2008 (8,4 %). Od drugih držav EU se primerjalno močno razlikujemo, saj znaša neskladje med plačami žensk in moških v povprečju držav EU po podatkih zadnje vseevropske ankete o sestavi plač 16,2 % v korist moških (2010¹⁷²).

Po letu 2009 so se povprečne pokojnine začele realno zmanjševati. Zmanjšanje je bilo vsako leto večje, povprečna neto pokojnina¹⁷³ je bila leta 2012 v primerjavi z letom prej realno nižja za 3,5 %. Na zmanjševanje pokojnin je vplivala omejevalna politika njihovega usklajevanja, ki traja od leta 2010, ko se ne usklajujejo več v celotnem zakonsko določenem obsegu (glede na povprečno plačo). Leta 2010 so se uskladile s polovico rasti povprečne plače, leto pozneje s četrtno, leta 2012 pa uskladitve ni bilo. Februarja 2013 so se uskladile z rastjo povprečne plače v letu 2012, vendar celotna masa povečanja pokojnin zato ne sme preseči 50 mio. EUR¹⁷⁴. V letu 2012 se prvič tudi ni vsem upokojujencem izplačal letni (rekreacijski) dodatek (le upokojujencem, katerih pokojnina ni presegala 622 EUR), prejelo ga je 398.400 prejemnikov (leta 2011 599.942), z ZUJF pa so bili uveljavljeni še nekateri dodatni ukrepi, zato je bilo realno znižanje pokojnin precej večje kot prejšnja leta. Razmerje do povprečne neto plače se je tako zmanjšalo in znašalo za starostno pokojnino 62,1 %, za invalidsko 48,5 % in vdovsko oz. družinsko 40,3 %. Leta 2012 se je ponovno najbolj povečalo število prejemnikov starostnih pokojnin (za 4,0 %), katerih število zadnja tri leta hitreje narašča predvsem zaradi upokojevanja večjih povojnih generacij, pa tudi kot odziv na negotovost ob pripravi novega pokojninskega zakona. Tendence zniževanja števila invalidskih pokojnin je opazno že desetletje, število prejemnikov družinskih pokojnin se znižuje od leta 2005, število vdovskih pa se verjetno zaradi

zadnjih primerljivih podatkih se Slovenija po deležu zaposlenih z nizkimi plačami s 17,9 % uvršča okrog povprečja EU (17,0 %).

¹⁷² Preračun za EU-27 za dejavnosti B–S (brez O). Preračun za dejavnosti B–S je na voljo za manj držav, a se najbližje nas (primerljiv podatek za Slovenijo po tej statistiki 0,9 %) uvršča Poljska (4,9 %). Z najvišjimi (nad 20 %) razlikami se srečujejo Finska, Nemčija, Češka in Estonija (v zadnjih dveh nad 24 %).

¹⁷³ Povprečni znesek za vse pokojnine (od 1. 1. 2012 brez varstvenega dodatka, izračunano na podlagi primerljivih podatkov za preteklo leto) razen vojaških, akontacij pokojnin, kmečkih po SZK in dodatkov k pokojnini.

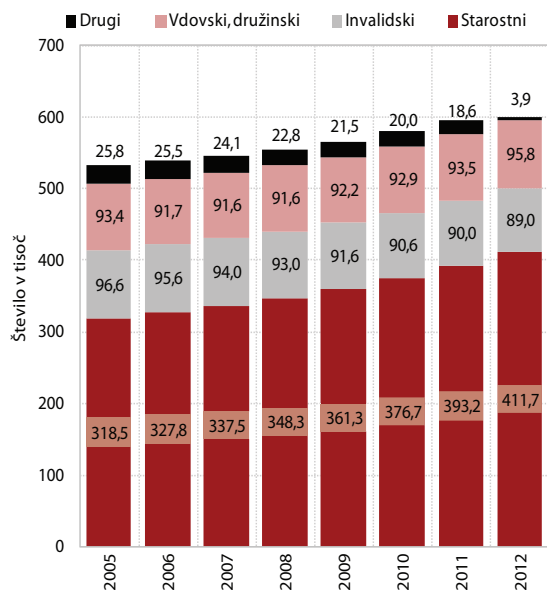
¹⁷⁴ Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), Uradni list RS, št. 96/12, 430. člen.

¹⁷⁰ Po zadnjih primerljivih podatkih se Slovenija po interdecilnem količniku z vrednostjo 3,4 (podatek za leto 2011) uvršča v sredino lestvice držav EU. Ta je bil v letu 2010 najnižji v skandinavskih državah (Švedska 2,1, Finska in Norveška 2,3), najvišji pa v Romuniji (4,7), na Portugalskem in v Latviji (4,5).

¹⁷¹ Po metodologiji OECD so to zaposleni, ki prejemajo plačo enako oz. nižjo od dveh tretjin mediane (v letu 2011 883 EUR). Po

daljšega življenja in nižjih pokojnin žensk povečuje. Delež prejemnikov starostnih pokojnin se tako povečuje, zmanjšujeta pa se deleža prejemnikov invalidskih pokojnin ter družinskih skupaj z vdovskimi pokojninami. Z letom 2012 se je državna pokojnina preoblikovala v novo pravico iz socialnega varstva¹⁷⁵, zato te pokojnine, ki je leta 2011 predstavljala 2,3 % vseh pokojnin, kot samostojnega prejemka ni več.

Slika 26: Število upokojencev, Slovenija

Vir: ZPIZ.

Kazalniki dohodka in revščine za leto 2011 kažejo nadaljnje poslabšanje dohodkovnega položaja slovenskega prebivalstva. Tveganje revščine se povečuje od leta 2009, ko je znašalo 11,3 %. Leta 2011 se je povečalo za 0,9 o. t. na 13,6 %. Stopnja tveganja revščine pred socialnimi transferji je ostala enaka kot leta 2010 (24,2 %), ko se je precej povečala. Učinek socialnih transferjev na znižanje tveganja revščine je v Sloveniji precejšen, vendar je bil v letu 2011 nekoliko manjši kot v preteklih letih. Sistemskih sprememb na tem področju leta 2010 ni bilo, zato je mogoče njihov manjši vpliv na znižanje tveganja revščine pripisati polovični valorizaciji socialnih transferjev v letu 2010, kar je (ob povečanju števila prejemnikov socialnih transferjev) dodatno prispevalo k temu, da je bila njihova rast bistveno nižja od rasti plač. Pretekli dve leti (2010 in 2011) so se stopnje tveganja revščine povečale za skoraj vse socioekonomske skupine, najbolj za družine z otroki, tveganje pri otrocih pa je prvič presegló splošno tveganje revščine za celotno prebivalstvo (glej kazalnik 4.12). Povečal se je tudi kvintilni količnik (80/20), s 3,4 na 3,5 (najvišji v zadnjih sedmih letih), Ginijev količnik pa je ostal enak (0,238) kot leto prej. Stopnja materialne prikrajšanosti se je leta 2011 povečala s 15,8 % na 17,2 %. Je najvišja v zadnjih sedmih letih in se od leta 2007, ko je dosegla najnižjo vrednost (14,3 %), nenehno dviga (glej kazalnik 4.13).

Kljub temu Slovenija v primerjavi z drugimi državami EU ohranja najnižje dohodkovne razlike. Dohodkovna neenakost, merjena z razmerjem kvintilnih razredov in Ginijevim količnikom, je tudi v letu 2011 najnižja med vsemi državami EU. Tudi vrednost interdecilnega količnika

Okvir 10: Cilji EU 2020 glede revščine in socialne izključenosti

Leta 2011 smo se v Sloveniji dodatno oddaljili od uresničitve skupnega cilja EU glede zmanjšanja tveganja revščine in socialne izključenosti. Leta 2011 je bilo skupno število oseb, ki so bile izpostavljene tveganju revščine ali socialne izključenosti, 386.000 (2010: 366.000, 2009: 339.000). Slovenija si je v letu 2010 zadala cilj² zmanjšati število oseb s tovrstnim tveganjem do leta 2020 na pribl. 320.000. To naj bi bilo v skladu s petim ciljem Strategije EU 2020, po katerem naj bi zmanjšali tveganje revščine ali socialne izključenosti v EU do tega leta za vsaj 20 milijonov prebivalcev. Ta cilj se spremlja s skupnim kazalnikom števila ogroženih z revščino ali socialno izključenih (angl. *population at-risk-of-poverty or social exclusion*), ki ga sestavljajo trije podkazalniki, in sicer: i) stopnja tveganja revščine, ii) stopnja hude materialne prikrajšanosti (ki je definirana kot prikrajšanost pri najmanj štirih od skupno devetih elementov prikrajšanosti³) in iii) delež oseb, ki živijo v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo (manj kot 20 % celotne delovne zmogljivosti gospodinjstva). V Sloveniji se je v letu 2011 število oseb povečalo po vseh treh podkazalnikih: število prebivalcev, ki so živeli pod pragom tveganja revščine, na 273.000 (254.000 v letu 2010), število hudo materialno prikrajšanih na 123.000 (119.000 v letu 2010), število prebivalcev, ki so živeli v gospodinjstvih z zelo nizko delovno intenzivnostjo, pa na 121.000 (111.000 ljudi v letu 2010). Skupaj je bilo leta 2011 v Sloveniji ogroženih z revščino ali socialno izključenostjo 19,3 % prebivalstva (1 o. t. več kot v letu 2010). V EU je bilo leta 2011 24,1 % prebivalcev ogroženih z revščino ali socialno izključenostjo (0,7 o. t. več kot leta 2010).

¹ To je seštevek: a) števila prebivalcev pod pragom tveganja revščine, b) števila materialno prikrajšanih, ki niso pod pragom tveganja revščine, in c) števila oseb v gospodinjstvih z nizko delovno intenzivnostjo, ki pa niso niti pod pragom tveganja revščine niti niso materialno prikrajšani. Osebe, ki spadajo v več skupin, se v skupnem številu štejejo le enkrat.

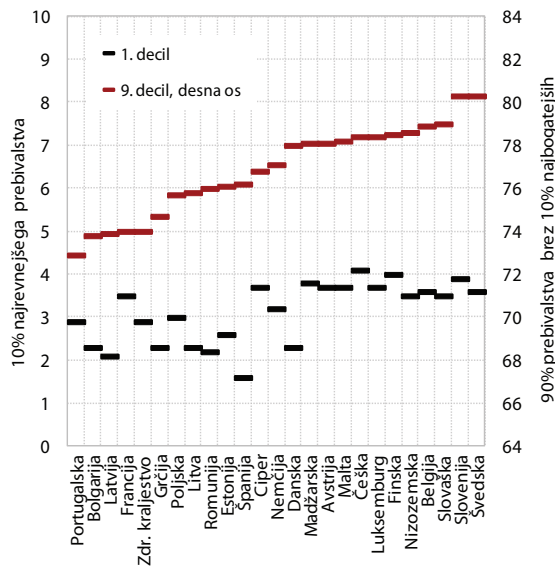
² Ta cilj je bil v Sloveniji sprejet z Nacionalnim reformnim programom, november 2010.

³ Glej elemente materialne prikrajšanosti pri kazalniku 4.13.

¹⁷⁵ Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS), Uradni list RS, št. 62/2010, ter Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS-A), Uradni list RS, št. 40/2011. Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS), Uradni list RS, št. 62/2010, ter Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS-A), Uradni list RS, št. 40/2011.

je v Sloveniji ena najnižjih v EU. Slovenija se skupaj s Švedsko uvršča med države, kjer 10 % najbogatejših prebivalcev prejme najmanjši delež ekvivalentnega dohodka po kupni moči. Slovenijo od drugih držav loči tudi stabilnost v porazdelitvi dohodka, saj se distribucija (deleži ekvivalentnega dohodka po decilih) od leta 2005 ni bistveno spreminjala.

Slika 27: Delež ekvivalentnega dohodka, v EUR po kupni moči, 2011

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions, 2012; preračuni UMAR. Opomba: Države so razvrščene po deležu zgornje meje 9. decila. Zgornja meja 1. decila je meja, ki loči 10 % najrevnejšega prebivalstva; predstavlja delež ekvivalentnega dohodka, ki ga prejme 10 % prebivalstva z najnižjimi dohodki. Zgornja meja 9. decila je meja, ki loči 10 % najbogatejšega prebivalstva, predstavlja delež ekvivalentnega dohodka, ki ga prejme 90 % prebivalstva.

Ob večanju števila stanovanj jih je vse več v slabem stanju, breme stanovanjskih stroškov pa narašča. Stanovanjski sklad se je od leta 2005 povečal za okoli 45.000 stanovanj, od tega najmanj v zadnjem letu (2011). Večina prebivalstva živi v hišah, pri čemer je Slovenija med državami EU na prvem mestu (66,8-odstotni delež prebivalstva, ki živi v samostojnih hišah).

Povprečna velikost stanovanj še naprej rahlo narašča. V prenaseljenih stanovanjih je v letu 2011 pri nas živel 17,1 % prebivalstva¹⁷⁶ (enako kot v povprečju EU). Večina gospodinjstev živi v svojih lastniških stanovanjih. Njihov delež se postopno znižuje, hkrati pa se zvišuje delež najemnikov. Kljub temu je delež najemnikov s tržno najemnino bistveno nižji kot v razvitih evropskih državah, pa tudi nižji od povprečja EU. Oboji, gospodinjstva v lastniških stanovanjih in najemniki, pa vse težje pokrivajo svoje stanovanjske stroške¹⁷⁷. Delež gospodinjstev, ki so jim stanovanjski stroški v veliko breme, je vseskozi največji pri najemnikih, razmere pa so se v zadnjih letih bolj poslabšale pri lastnikih in uporabnikih stanovanj sorodnikov. Mogoče je sklepati, da je s tem in hkrati z visokim deležem lastniških stanovanj povezano tudi slabšanje njihove vzdrževanosti: v letu 2011 je že 35 % prebivalstva živel v stanovanjih v slabem stanju, leta 2005 je bilo takšnih le 20 %¹⁷⁸.

Poslabševanje materialnih razmer se je začelo kazati tudi v pešanju zasebne potrošnje. Medtem ko se je razpoložljivi dohodek v letu 2011 realno znižal že tretjo leto zapored, je zasebna potrošnja še izkazovala (sicer upočasnjeno) rast (0,9 %), kar kaže, da se potrošniške navade nastalim razmeram prilagajajo počasneje. Glede na prejšnje leto so se najbolj zmanjšali izdatki za pohištvo, drugo stanovanjsko opremo in preproge. Sledili so jim še izdatki za trajnejše rekreacijske in kulturne dobrine, potem izdatki za avdiovizualno, fotografsko in računalniško opremo ter izdatki za elektriko in plin. Tako so izdatki za trajne dobrine dosegli najnižji delež potrošnje (8,7 %) od leta 1995, odkar razpolagamo s podatki. Gospodinjstva so tako potrošnjo trajnih dobrin med letoma 2011 in 2008 realno znižala kar za 9,3 %, najbolj za nakup vozil ter trajnejših rekreacijskih in kulturnih dobrin. Med storitvami, katerih potrošnja se je najbolj znižala, so predvsem tiste v turizmu oz. storitve počitniških paketov (znižanje za 10,8 %) in namestitvene storitve. Upadla je tudi potrošnja drugih osebnih proizvodov (nakit, ure ipd.). V letu 2012 se je zasebna potrošnja znižala (za 2,9 %), njen padec pa bo po naših predvidevanjih v letu 2013 še večji.

Tabela 14: Način bivanja, Slovenija in EU

	Slovenija		EU	
	2005	2011	2005	2011
V hišah	70,3	70,8	57,6	57,7
V stanovanjih	29,4	28,9	41,1	41,5
Lastniki	83,2	77,5	68,0	70,7
Lastniki brez posojila ali hipoteke	80,9	69,8	41,1	43,1
Najemniki*	16,8	22,5	32,0	29,3
Najemniki s tržno najemnino	6,0	5,5	20,1	18,1

Vir: Eurostat Portal Page – Income and living conditions.

Opomba: * V anketi SILC, ki je vir prikazanih podatkov, se med najemnike štejejo tudi t. i. uporabniki stanovanj. To so stanovalci v stanovanjih, v katerih nobeden od njih ni lastnik, lastniki so lahko sorodniki, prijatelji ali druge osebe.

¹⁷⁶ Podatki niso primerljivi s predhodnimi leti zaradi spremembe metodologije.

¹⁷⁷ V letu 2005 so bili stanovanjski stroški veliko breme za 32 % gospodinjstev, v letu 2011 pa za 40 %.

¹⁷⁸ Podatki sicer niso popolnoma primerljivi, ker so anketiranim do leta 2008 v zvezi s tem zastavljali eno vprašanje, od leta 2008 pa tri. Stanovanja v slabem stanju imajo težave s streho, ki pušča, z vlažnimi stenami/temelji/tlemi, s trhlimi okenskimi okvirji ali trhlili tlemi.

Tabela 15: **Potrošnja gospodinjstev, razmerje po skupinah porabljenih sredstev med petim in prvim dohodkovnim kvintilom, Slovenija**

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Skupaj porabljena sredstva	3,9	4,2	4,4	4,2	4,4	4,2	4,1
Izdatki za življenjske potrebe	3,6	3,9	4,0	3,8	3,9	3,8	3,7
Hrana in brezalkoholne pijače	2,4	2,3	2,4	2,2	2,2	2,2	2,3
Alkohol in tobak	2,7	2,1	2,1	1,7	1,8	1,8	2,2
Obleka in obutev	6,0	7,3	7,9	8,0	7,7	7,2	6,8
Stanovanje, voda, elektrika, plin in drugo gorivo	1,9	1,9	1,8	1,7	1,8	1,7	1,8
Pohištvo, oprema, storitve za gospodinjstva	3,3	4,6	4,6	4,1	4,3	4,2	4
Zdravje	2,4	3,9	3,4	2,5	2,4	2,5	3
Transport	9,4	7,8	9,2	9,1	10,8	10,4	9,3
Komunikacije	3,1	3,0	3,0	2,9	3,0	2,8	2,6
Rekreacija in kultura	4,5	5,5	5,4	6,0	6,0	5,8	5,2
Izobraževanje	10,6	20,2	23,6	13,9	13,2	13,1	20,7
Hoteli in gostinske storitve	6,1	6,6	6,2	5,1	6,5	7,3	8
Različne dobrine in storitve	3,3	3,7	3,8	3,7	3,8	3,8	3,8
Izdatki za stanovanje, hišo	10,6	9,5	10,0	10,2	12,3	12,5	7,9
Drugi izdatki	5,9	3,7	6,4	6,6	7,6	6,5	7,9

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Življenjska raven – Anketa o porabi v gospodinjstvih.

Z omejevanjem izdatkov premožnejših gospodinjstev za manj nujne dobrine in naložbe so se med krizo začele zmanjševati tudi razlike v potrošnji gospodinjstev. Po (zadnjih) podatkih za leto 2010 so porabljena sredstva povprečnega gospodinjstva skupaj z vrednostjo lastne proizvodnje znašala 20.861 EUR in so se zmanjšala za 1,8 %, kar je manjši upad kot leta 2009. Petina gospodinjstev z najvišjimi dohodki je leta 2010 porabila 4,1-krat več (36.436 EUR) kot petina z najnižjimi (8.896 EUR). Razmerje med potrošnjo obeh kvintilov je bilo leta 2010 najnižje po letu 2001. Zmanjšalo se je predvsem razmerje pri izdatkih za promet ter rekreacijo in kulturo, ker za gospodinjstva niso nujne dobrine. Na najnižjo raven do zdaj je padlo razmerje med izdatki petega in prvega kvintila za večja dela in obnovo stanovanja, kar lahko potrjuje, da so bogatejša gospodinjstva začela varčevati pri naložbah. Najbolj pa se je povečalo razmerje pri izdatkih za hotele in gostinske storitve ter za izobraževanje in druge izdatke.

4.3.2 Kakovost življenja

V vrtce je vključenih vse več otrok. Vključenost se je povečevala v celotnem obdobju po letu 2005, najbolj v mlajši starostni skupini. V letu 2012/2013 je bilo v vrtcih 55,7 % otrok, starih 1–2 leti, in 89,9 % otrok, starih 3–5 let. Vključenost zadnjih je tudi višja kot v povprečju EU (EU 2010: 81,2 %). Večjo vključenost je omogočilo povečanje števila vrtcev, oddelkov v vrtcih in zaposlenih ter izdatkov za te namene. Kljub temu pa še vedno primanjkuje vpisnih mest. Razmerje med številom otrok v vrtcih in številom učnega osebja je bistveno ugodnejše od povprečja EU. V letu 2010 se je ohranilo približno na ravni predhodnega leta, na ravni povprečja EU pa se je rahlo poslašalo (glej kazalnik 4.15). V preteklih letih je

finančno dostopnost vrtcev pri nas povečala uvedba brezplačnega vrtca za drugega in vsakega nadaljnega otroka¹⁷⁹. V letu 2012 so bile ugodnosti staršev pri plačilu vrtcev nekoliko zmanjšane, saj je bil z Zakonom za uravnoteženje javnih financ v letu 2012 za starše, ki imajo hkrati v vrtcu dva ali več otrok, povsem brezplačen vrtec odpravljen (po novem za mlajšega otroka plačajo 30 % plačila, ki jim je določeno kot znižano plačilo vrtca, za vsakega nadaljnega mlajšega otroka pa so plačila oproščeni). Kljub temu se je vključenost otrok v vrtce tudi v zadnjem letu nekoliko povečala.

Vključenost mladih v izobraževanje se ohranja na visoki ravni, delež prebivalcev z vsaj srednješolsko izobrazbo pa se povečuje. Delež odraslega prebivalstva z vsaj srednješolsko izobrazbo (25–64 let) je v drugem četrtletju leta 2012¹⁸⁰ znašal 85,1 % in se v primerjavi z letom prej rahlo povečal, podobno kot v predhodnih letih pa je močno presegal povprečje EU (za 11,1 o. t.). Med višjimi v EU se ohranja tudi delež mladih (20–24 let) z vsaj srednješolsko izobrazbo. V obdobju krize se je vključenost generacije 15–19 let v srednješolsko izobraževanje ohranjala na visoki ravni in močno presejala povprečje EU¹⁸¹. K dostopnosti srednješolskega izobraževanja so precej prispevale državne štipendije. Delež srednješolcev, ki jih prejema, se je v obdobju krize povečal, predvidevamo pa, da je z letom 2012 močno upadel, saj na podlagi Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev otroci do 18. leta starosti niso več upravičeni do državne štipendije, ampak do povišanega

¹⁷⁹ Po Zakonu o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) (2008) starši, če je v vrtcu vključen več kakor en otrok iz družine, za starejšega otroka plačujejo za en razred nižjo ceno, za mlajše otroke pa so plačila oproščeni.

¹⁸⁰ Po podatkih ankete o delovni sili.

¹⁸¹ Vključenost mladih (15–19 let) v srednješolsko izobraževanje je v letu 2010 znašala 77,9 % (EU: 59,8 %).

otroškega dodatka. Stopnja dokončanja srednješolskega izobraževanja pri mladih je visoka¹⁸², delež mladih osipnikov pa vseskozi nizek (v letu 2011 se je še znižal, na 4,2 %) in je bistveno nižji od povprečja EU (13,5 %), pa tudi od cilja, ki naj bi ga po strategiji EU 2020 dosegli do leta 2020 (10 %). Predvsem zaradi visoke vključenosti mladih v srednješolsko in terciarno izobraževanje je nizek in prav tako bistveno nižji od povprečja EU¹⁸³ tudi delež mladih (18–24 let), ki niso niti zaposleni niti vključeni v izobraževanje (stopnje NEET).

Med letoma 2007 in 2011 so se izboljšali tudi učni dosežki učencev. To velja za naravoslovje in za matematiko ter za učence četrtil in osmih razredov, katerih dosežki se preverjajo z raziskavo TIMSS¹⁸⁴. Njihovi dosežki so v letu 2011 presegali mednarodna povprečja. Najvišje so imeli učenci osmega razreda pri naravoslovju, najnižje pa učenci osmega razreda pri matematiki. Slovenija se je po dosežkih učencev osmega razreda pri naravoslovju uvrstila tudi najvišje (na šesto mesto med v raziskavo vključenimi državami) za vodilnimi azijskimi državami in Finsko. Najbolj so se izboljšali dosežki učencev četrtil razredov pri matematiki, najmanj pa prav tako dosežki otrok četrtil razredov pri naravoslovju. Višji od mednarodnega povprečja so tudi bralni dosežki učencev četrtil razredov glede na raziskavo PIRLS¹⁸⁵. V primerjavi s prejšnjo raziskavo (2007) pa so se njihovi dosežki še izboljšali.

Obremenjenost prebivalstva z neposrednimi izdatki iz žepa za zdravstvo ostaja nizka, kar kaže, da je finančna dostopnost do zdravstvenih storitev ohranjena, vendar se je čakalna doba v letu 2012 začela podaljševati. Zaradi dviga premij dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja se je v zadnjih letih obremenjenost gospodinjstev z izdatki za zdravstvo sicer povečala, vendar se je financiranje zdravstva preneslo na zasebne virov na način, ki ni obremenil samo bolnih in starih, saj bi bili sicer zaradi zniževanja javnega financiranja najbolj prizadeti s slabšo dostopnostjo (podaljšanjem čakalne dobe) in povečanjem neposrednih plačil (glej kazalnik 4.8). Vendar pa so posledice pocenitve zdravstvenih storitev in upada dodatnih sredstev, ki jih je ZZSZ prej sistematično usmerjal v skrajševanje čakalne dobe, že v letu 2010 začele kazati na znižanju števila v bolnišnicah obravnavanih bolnikov¹⁸⁶, v letu 2012 pa tudi na podaljšanju čakalne dobe.

¹⁸² Stopnja dokončanja v srednješolskem izobraževanju je v letu 2010 znašala 93,8 %.

¹⁸³ V Sloveniji je v letu 2011 znašal 8,8 %, v EU pa 16,7 %.

¹⁸⁴ Mednarodna raziskava trendov znanja matematike in naravoslovja (Trends in International Mathematics and Science Study). Raziskava v 4-letnih ciklih meri trende matematičnega in naravoslovnega znanja pri osnovnošolcih. V letu 2011 je v njej sodelovalo 62 držav in nekaj samostojnih šolskih sistemov, pri čemer nekaj držav izvaja le raziskave v četrtil, nekaj pa le v osmih razredih.

¹⁸⁵ Mednarodna raziskava bralne pismenosti (Progress in International Reading Literacy Study). Vsakih pet let meri bralno pismenost otrok v starosti okoli 10 let. V PIRLS 2011 je sodelovalo 46 držav in 8 samostojnih šolskih sistemov.

Pričakovano trajanje življenja se podaljšuje, vendar število let zdravega življenja upada. Pričakovano trajanje življenja se je v letu 2011 ponovno podaljšalo in doseglo 80,1 leta (2009: EU: 79,7; SI: 79,4), vendar se je že drugo leto zapored močno poslabšala vrednost kazalnika pričakovanih let zdravega življenja, po katerem se zdaj uvrščamo na sam rep držav EU (glej kazalnik 5.10). Slovenija je močno pod povprečjem držav EU tudi po samooceni zdravja, vendar se je v zadnjih letih tu stanje nekoliko izboljšalo, kar potrjujejo raziskave EU-SILC¹⁸⁷, pa tudi najnovejši podatki raziskave SJM za leto 2012¹⁸⁸. Tudi umrljivost zaradi samomora se je v letu 2010 nekoliko znižala, še vedno pa je močno nad povprečjem EU. Socialno-ekonomske neenakosti v zdravju so še naprej zelo visoke¹⁸⁹.

Še naprej se širijo zmogljivosti za dolgotrajno oskrbo starejših v institucijah, stagnira pa oskrba na domu.

V letu 2011 so pospešeno povečevali število mest v domovih za starejše. Število oskrbovancev se je v tem letu povečalo za 720 oseb, od leta 2005 pa za več kot eno četrtno. Domovi za starejše so tako omogočali oskrbo 5 % prebivalcev, starih 65 let ali več. Pri pomoči na domu je napredek skromen, njihovo skupno število je bilo v primerjavi s številom oskrbovancev v domovih za starejše skoraj trikrat manjše in je predstavljalo manj kot 2 % starejšega prebivalstva. Visok delež starejših, ki so po lastni presoji zelo omejeni pri dnevnih opravilih, kaže, da je v Sloveniji veliko starejših odvisnih od neformalnih oblik dolgotrajne oskrbe. Njihov delež narašča, je pa tudi večji kot v povprečju EU¹⁹⁰. Slovenija za evropskimi državami z dobro razvito dolgotrajno oskrbo še naprej zaostaja zaradi slabe razvitosti oskrbe na domu.

¹⁸⁶ Stopnja hospitalizacije, merjena kot število odpustov na 1.000 prebivalcev, se je v letih 2003–2009 zvišala s 148 na 160, predvsem zaradi prizadevanja za izboljšanje dostopnosti do nekaterih posegov in operacij, v letu 2010 pa se je znižala na 156 (EU24: 176).

¹⁸⁷ Delež prebivalstva, ki svoje zdravje ocenjuje kot dobro ali zelo dobro, se je v letu 2011 povečal na 60,4 % (2010: 59,6 %), povprečje EU pa je znašalo 68 % (2010: 68,3 %).

¹⁸⁸ Delež anketiranih, ki svoje zdravje ocenjuje kot dobro, se je povečal s 54,9 % v letu 2008 na 60,5 % v letu 2012.

¹⁸⁹ V starosti 30 let je razlika v pričakovanem trajanju življenja moških z nizko in visoko izobrazbo kar 10,4 leta (le pet držav OECD ima to razliko še višjo), razlike so nekoliko manjše med ženskami (4,4 leta). Še bolj se razlikujemo po samooceni zdravja – v letu 2010 so posamezniki z najvišjimi dohodki svoje zdravje skoraj dvakrat pogosteje ocenili kot dobro ali zelo dobro kakor pa posamezniki v najnižjem dohodkovnem kvintilu; glede na izobrazbo so razlike med visoko in nizko izobraženimi podobne ter celo največje med 23 državami OECD, ki so sodelovale v raziskavi (OECD, Health Status Indicators and measures of inequality, 2012).

¹⁹⁰ Iz podatkov raziskave EU SILC je v letu 2011 kar 33,8 % starih od 75 let do 84 let menilo, da so njihove omejitve zelo velike (povprečje EU 2010: 23,7 %), med stariimi 85 let ali več pa je bilo takšnih že 42,9 % (povprečje EU Iz podatkov raziskave EU SILC je v letu 2011 kar 33,8 % starih od 75 let do 84 let menilo, da so njihove omejitve zelo velike (povprečje EU 2010: 23,7 %), med stariimi 85 let ali več pa je bilo takšnih že 42,9 % (povprečje EU 2010: 37,2 %).

Kulturno udejstvovanje se v zadnjih letih povečuje.

Število obiskov kulturnih prireditev¹⁹¹ se je v letu 2011 povečalo za 8,3 %, močno pa se je povečalo tudi v celotnem obdobju krize (2008–2011). Glede na starost je delež prebivalcev, vključenih v kulturne dejavnosti, najvišji pri najmlajši starostni skupini (18–24 let), kar je povezano tudi z udeležbo v kulturnih dejavnostih v okviru šole. Velike razlike v obisku se kažejo glede na doseženo izobrazbo, saj so te pri nizko izobraženih prebivalcih veliko nižje kot pri srednješolsko in terciarno izobraženih. Nasprotno pa so razlike v udeležbi v kulturnih dejavnostih glede na stopnjo urbanizacije razmeroma majhne. Delež prebivalcev, včlanjenih v splošne knjižnice, se je v letu 2011 ohranil na ravni predhodnega leta (24,8 %), od leta 2005 pa se je znižal, medtem ko se je povečalo število obiskov splošnih knjižnic (za 3,9 %). Dobra polovica prebivalcev je v letu 2011 v prostem času prebrala kakšno knjigo, delež pa se s starostjo počasi zmanjšuje.

Splošno poslabšanje razmer v gospodarstvu odseva tudi v nekaterih kazalnikih družbene klime¹⁹². V

primerjavi z letom 2010 je bilo v letu 2012 nižje splošno zadovoljstvo z gospodarskim stanjem, vlado, stanjem šolstva in zdravstva. Zaupanje ljudi v institucije je ostalo nizko (čeprav se je od leta 2010 nekoliko povečalo), med letom 2012 pa se je pri večini institucij še znižalo. Ljudje po raziskavi ESS še vedno najbolj zaupajo policiji, najmanj pa politikom in političnim strankam. V primerjavi z letom 2010 so bili bolj zadovoljni z delovanjem demokracije v Sloveniji, vendar se je tudi tu delež zadovoljnih v letu 2012 znižal. Povečalo se je tudi zaupanje med ljudmi in delež tistih, ki mislijo, da so ljudje pripravljeni pomagati drugim¹⁹³. Občutek ogroženosti prebivalstva je v Sloveniji še nižji kot pred dvema letoma, osebno izkušnjo z vlomi ali fizičnim napadom pa je doživelo nekoliko več ljudi. Povprečni oceni sreče in zadovoljstva z življenjem sta na podobni ravni kakor leta 2010. V primerjavi z letom 2011 pa se je delež zadovoljnih celo rahlo povečal (glej kazalnik 4.16)¹⁹⁴. Razmeroma visoko zadovoljstvo z življenjem je lahko izraz pričakovanj, da se bodo razmere še poslabšale.

Tabela 16: Kazalniki družbene klime, Slovenija

	2006	2008	2010	2012
Splošno zadovoljstvo (povprečna ocena)				
s stanjem zdravstva	5,17	4,83	5,7	5,64
s stanjem šolstva	5,31	5,56	5,73	5,39
z vlado	4,47	4,53	2,65	2,58
s stanjem gospodarstva	4,95	4,29	2,87	2,56
z demokracijo	4,61	4,75	3,2	3,61
Zaupanje v institucije (povprečna ocena)				
policija	5,01	5,05	4,99	5,38
pravni sistem	4,17	4,27	3,08	3,28
državni zbor	4,22	4,41	2,98	2,96
politiki	3,21	3,42	2,25	2,3
politične stranke	3,25	3,44	2,24	2,27
Zaupanje ljudem (povprečna ocena)				
	4,06	4,32	3,94	4,55
Občutek ogroženosti (v %)				
varno (zelo varno in varno)	88,3	87,3	92,3	94,2
ogroženo (zelo ogroženo in ogroženo)	10,2	11,8	7	5
Osebna izkušnja z vlomi/fizičnimi napadi (v %)				
	13,5	11,4	9,2	10,2
Povprečna ocena sreče				
	7,24	7,23	7,28	7,26
Zadovoljstvo z življenjem (povprečna ocena)				
	6,97	6,93	6,97	6,98

Vir: Evropska družboslovna raziskava 2012 (SJM 2012/2) - preliminarni podatki. Opomba: Povprečna ocena na lestvici 0–10.

¹⁹¹ Zajeti so obiski muzejev, galerij oziroma likovnih razstavišč, gledaliških predstav v gledališčih, kinopredstav v kinematografih, koncertov orkestrrov oziroma zborov in prireditev kulturnih domov.

¹⁹² Vir za primerjavo z letom 2010 je Evropska družboslovna raziskava (ESS) 2012, za gibanje v letu 2012 pa Politbarometer (januar–september 2012).

¹⁹³ Pri odgovoru na vprašanje Kaj menite, ali so ljudje večinoma pripravljeni pomagati drugim ali pa večinoma gledajo predvsem nase? se je povprečna ocena zvišala s 4,41 na 4,99, delež tistih, ki mislijo, da so ljudje pripravljeni pomagati drugim, pa povečal s 22,1 % na 30,2 %.

¹⁹⁴ V letu 2012 je bilo po ESS s svojim življenjem zadovoljnih 63,5 % ljudi, za srečne pa se je opredelilo 69,3 % anketirancev. Zadovoljstvo in srečo ljudi ESS meri z vprašanjema V celoti gledano, kako zadovoljni ste sedaj s svojim življenjem? in V celoti gledano, kako srečni ste? na lestvici 1–10: ni zadovoljen oz. ni srečen (0–3), sredina (4–6), zadovoljen oz. srečen (7–10). Po raziskavi Eurobarometra pa je bilo na štiristopenjski lestvici zadovoljnih 85 % vprašanih (skupaj zelo zadovoljni in zadovoljni) – glej kazalnik 4.16.

5 Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

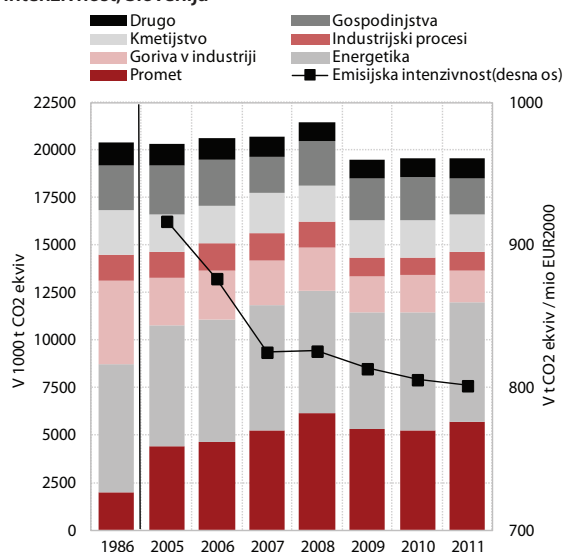
Usmeritve SRS: Prioriteta povezovanja ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja združuje razvoj na področju okolja, trajnega obnavljanja prebivalstva, regij, prostora in kulture. Okoljevarstvene usmeritve SRS so zmanjševati energetske intenzivnosti in povečevati uporabo obnovljivih virov energije ter zmanjšati snovno intenzivnost in spodbujati ponovno uporabo odpadkov. K temu bo prispevalo tudi spodbujanje razvoja in uporabe okoljskih tehnologij. Na področju prometa je cilj spodbujati trajnostne oblike mobilnosti in v potniškem prometu pospeševati rabo javnega prevoza. Cilj je tudi varovanje narave. Osnovni cilji za doseganje trajnega obnavljanja prebivalstva se nanašajo na izboljšanje pogojev za večjo vključenost delovno sposobnega prebivalstva, na ustvarjanje primernih delovnih in societalnih pogojev za starejše aktivne prebivalce ter na vzpostavljanje primernih pogojev za ustvarjanje družine. Skladnejši regionalni razvoj naj bi se uresničeval na širokem področju, to je od oblikovanja pokrajin, krepitve policentričnega sistema, regionalnega razvojnega programiranja do ohranjanja poseljenosti, prometne povezanosti in krepitve lokalnih gospodarstev. Predvideni ukrepi so usmerjeni predvsem v krepitev regionalnih gospodarstev, mreže visokega šolstva, okrepitev razvojne pomoči in nadgraditve lokalne samouprave, kar bi občinam in regijam omogočilo endogeni razvoj. Ključne prioritete na področju izboljšanja gospodarjenja s prostorom so skoncentrirane predvsem v izboljšanje prostorskega načrtovanja s poudarkom na zagotavljanju zazidljivih zemljišč in ustvarjanju pogojev za izboljšanje delovanja nepremičninskega trga. Razvoj nacionalne identitete in kulture zahteva uveljavitev kulture v njenih etičnih, socialnih, gospodarskih in političnih razsežnostih.

5.1 Integracija okoljevarstvenih meril v sektorske politike

Izpusti toplogrednih plinov v Sloveniji so leta 2011 ostali na ravni predhodnega leta, ob nizki rasti BDP pa tako ni bilo občutnega znižanja emisijske intenzivnosti gospodarstva¹⁹⁵. Potem ko so se pod vplivom gospodarske krize izpusti toplogrednih plinov (TGP) v Sloveniji leta 2009 krepko znižali, so v letih 2010 (+0,3 %) in 2011 (+0,1 %) ostali skoraj nespremenjeni. Podobno kot pred začetkom krize so se tudi leta 2011 povišali predvsem zaradi izpustov iz prometa, ki so se povišali za 8,2 % in izničili znižanje izpustov zaradi porabe goriva v gospodinjstvih in industriji. Promet v Sloveniji predstavlja približno polovico vseh izpustov, ki

niso vključeni v evropski sistem trgovanja z izpusti (EU ETS) in so ključni za izpolnjevanje mednarodnih zavez. To je pomembno zlasti za cilje do leta 2020, medtem ko je gospodarska kriza Slovenijo močno približala kjotskim ciljem (glej kazalnik 5.1). Ob predvideni ponovni oživitvi gospodarstva bo za doseganje dolgoročnejših ciljev do leta 2020 nujno izboljšanje njegove emisijske intenzivnosti, to je znižanje izpustov toplogrednih plinov v razmerju do BDP. Emisijska intenzivnost gospodarstva se je leta 2011 znižala za 0,5 %, le počasen napredek pa je zaznati že od leta 2008. Slovenija tudi sicer spada med države, v kateri enoto dodane vrednosti ustvarimo s sorazmerno visokimi izpusti. Leta 2010 je bila namreč emisijska intenzivnost v Sloveniji za 20,7 % višja od povprečja držav EU (leta 2005 za 11,3 %).

Slika 28: Izpusti toplogrednih plinov po sektorjih in emisijska intenzivnost, Slovenija

Vir: ARSO, SURS, preračuni UMAR.

Delež obnovljivih virov energije (OVE) se je po dveh letih visokih vrednosti, na katere so vplivali nekateri enkratni dejavniki, leta 2011 znižal. V Sloveniji sta najpomembnejša tovrstna vira les in hidroenergija, pri čemer je delež slednje celo med najvišjimi v EU. Raba obnovljivih virov energije je močno odvisna od naravnih danosti, v Sloveniji pa je glede na druge države EU razmeroma visoka. Ob počasni gradnji večjih zmogljivosti za proizvodnjo obnovljivih virov energije¹⁹⁶ njihova raba med leti niha predvsem glede na hidrološke razmere, ki so se po dveh zelo ugodnih letih leta 2011 vrnile na srednjeročno povprečje obdobja 2005–2008¹⁹⁷. Poleg tega se je leta 2011 prekinilo povečevanje rabe lesa v energetske namene. Tako se je kljub visoki rasti rabe

¹⁹⁶ V letu 2011 se je sicer močno povečala zmogljivost za izkoriščanje sončne in geotermalne energije, a obe še vedno predstavljata majhen (skupaj okoli 5-odstotni) delež obnovljivih virov, konec leta 2012 pa je začela obratovati prva vetrna elektrarna v Sloveniji.

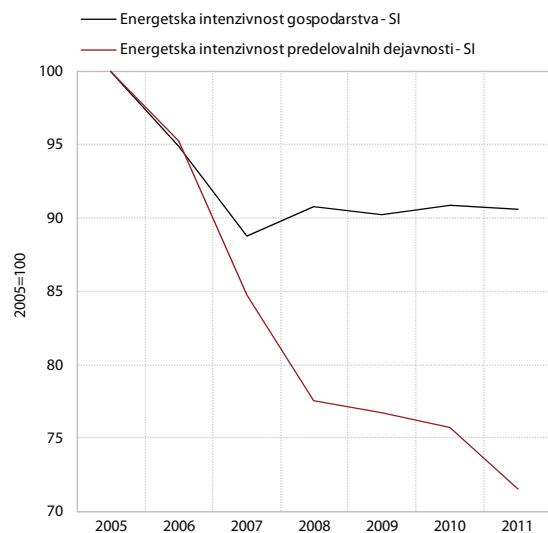
¹⁹⁷ Raba hidroenergije je bila v letih 2009 in 2010 za več kot četrtino višja kakor v povprečju obdobja 2005–2008.

¹⁹⁵ Emisije toplogrednih plinov na enoto realnega BDP.

sončne (53 %) in geotermalne (13 %) energije skupna raba obnovljivih virov energije v Sloveniji leta 2011 znižala za 10,3 %. Ker se je nekoliko povečala raba skupne energije v Sloveniji (za 0,6 %), se je *delež obnovljivih virov energije v primarni rabi energije* leta 2011 precej znižal (na 13,2 %¹⁹⁸). Za leto 2012 ugotavljamo, da se je ob ponovnem krčenju gospodarske dejavnosti poraba energije v Sloveniji znižala, povečala pa poraba hidro- in sončne energije¹⁹⁹. To je po našem mnenju povišalo delež obnovljivih virov energije v celotni porabi na dobrih 14 %. Po ciljih EU je za Slovenijo določeno, da do leta 2020 doseže najmanj 25-odstotni *delež obnovljivih virov energije v končni bruto rabi energije* (leta 2011 18,9 %²⁰⁰). Za doseg tega cilja bo poleg povečanja zmogljivosti za te vire energije ključna učinkovitejša raba energije oz. znižanje energetske intenzivnosti gospodarstva.

Od začetka krize se je zniževanje energetske intenzivnosti slovenskega gospodarstva ustavilo in tako ostaja precej nad povprečjem držav EU, k čemur pomembno prispeva obsežna raba energije v cestnem prometu. Poraba energije na enoto ustvarjenega BDP se je v obdobju 2000–2007 v povprečju zniževala za 2,6 % letno, gibanja od leta 2008 pa so bila z vidika energetske intenzivnosti večinoma neugodna, saj ni bilo nadaljnjega znižanja. Leta 2011 sta se raba energije in BDP zvišala za 0,6 %, kar je energetska intenzivnost gospodarstva ohranilo na ravni predhodnega leta.

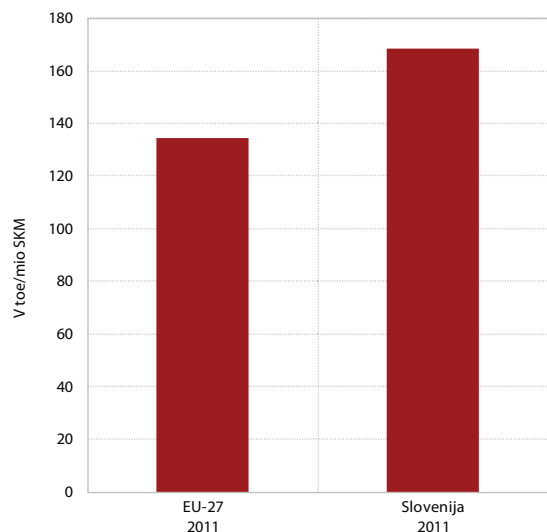
Slika 29: Energetska intenzivnost, Slovenija, 2005–2011 in EU, 2011

Nekoliko ugodnejša, a v primerjavi z gibanji pred krizo še vedno skromna gibanja za znižanje energetske intenzivnosti pa ocenjujemo za leto 2012 (znižanje za 1,2 %). V primerjavi s povprečjem članic EU je Slovenija leta 2011 na enoto ustvarjenega BDP v PPS porabila za 25,4 % več energije (leta 2005 pa 12,7 %). Na višjo energetska intenzivnost Slovenije pomembno vpliva obsežna raba goriva v cestnem prometu²⁰¹, pri čemer sta imeli leta 2011 višji prispevek iz tega naslova le dve članici EU. Pritisk na visoko rast rabe energije in tako energetske intenzivnosti je bil v letih pred krizo odvisen tudi od širitve EU in povečanja mednarodnih blagovnih tokov skozi Slovenijo ter dodatno spodbujen z niskimi cenami goriva, ki so vplivale na njegov višji nakup pri nas²⁰². Brez drugih pritiskov zaradi slabih gospodarskih razmer so po naši oceni nižje cene goriva v primerjavi s sosednjimi državami tudi v letih 2011 in 2012 prispevale k rasti porabe goriva pri nas. Poleg nadpovprečnega prispevka rabe energije v prometu imamo v Sloveniji tudi razmeroma visok delež (energetska intenzivne) industrije.

Zniževanje energetske intenzivnosti predelovalnih dejavnosti se je nadaljevalo tudi leta 2011, delež emisijsko intenzivnih panog pa se je nekoliko povečal.

Leta 2011 so slovenske predelovalne dejavnosti na enoto ustvarjene dodane vrednosti porabile 6,1 % manj energije kot leto pred tem. Glede na gibanja v obdobju 2006–

Vir: Eurostat Portal page – Environment and Energy - Energy, Eurostat Portal page – Economy and Finance – National Accounts, 2013; preračuni UMAR.

¹⁹⁸ S 14,8 % leta 2010 (podatki SURS). Poleg ugodnih hidroloških razmer je na visok delež obnovljivih virov energije v letih 2009 in 2010 vplival izboljšani zajem podatkov.

¹⁹⁹ Ocena za sončno energijo temelji na podlagi izplačanih sredstev za podporo električni energiji iz obnovljivih virov. Skladno z visokim povišanjem prispevka za obnovljive vire energije v začetku leta 2013 lahko pričakujemo tudi povišanje njihovih zmogljivosti in rabe, pri čemer pa se bodo podpore za hitro rastoče zmogljivosti sončne energije znižale.

²⁰⁰ Izračun pri tem kazalniku se metodološko razlikuje od zgornjega izračuna, saj se npr. delež obnovljivih virov energije meri v bruto končni rabi, ki je manjši agregat od primarne rabe energije, poleg tega je pri izračunu upoštevana normalizirana raba hidroenergije, kar blaži nihanja med leti.

²⁰¹ V statističnem izračunu rabe energije v prometu se upoštevajo prodane količine goriva.

²⁰² Nižje cene, zlasti cenovno bolj elastičnega dizelskega goriva, v primerjavi s sosednjimi državami vplivajo na povečan nakup goriva v Sloveniji, posledično pa na statistični izračun energetske intenzivnosti.

2008 je bilo znižanje energetske intenzivnosti leta 2011 skromnejše, a precej ugodnejše kot v predhodnih dveh letih in v primerjavi z gibanjem energetske intenzivnosti v celotnem gospodarstvu. Dekompozicijska analiza (glej kazalnik 5.2) porabe energije pokaže, da je k zmanjšanju te porabe v predelovalnih dejavnostih večinoma prispevala njena učinkovitejša raba v posameznih panogah. Stroški energije so v razmerju do vseh poslovnih prihodkov v povprečju predelovalnih dejavnosti predstavljali 3,4 %, največ v proizvodnji kovin (11,8 %). Učinkovitejša raba energije tako lahko pomembno prispeva k večji konkurenčnosti tega najbolj izvozno usmerjenega dela slovenskega gospodarstva. Poleg učinkovitejše rabe energije v panogah je na znižanje njene skupne porabe v predelovalnih dejavnostih leta 2011 vplival tudi učinek strukturne spremembe. To pomeni, da se je v strukturi dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti nekoliko zmanjšal delež energetske intenzivnejših panog. Slednje je predvsem posledica znižanja deleža proizvodnje nekovinskih mineralnih izdelkov ter papirne in gumarske industrije, kar je več kot nadomestilo visoko proizvodno aktivnost in povišanje deleža v sicer energetsko najintenzivnejši proizvodnji kovin. Po drugi strani se je leta 2011 še povišal delež emisijsko intenzivnih panog²⁰³, na 24,5 %. Njihov pomen je pri nas občutno večji kot v večini držav EU, predvsem če upoštevamo še, da je delež predelovalne industrije v Sloveniji razmeroma visok.

Delež cestnega v blagovnem prometu se je leta 2011 drugič zapored znižal, s čimer se je (začasno) prekinil trend njegovega hitrega povečevanja v preteklih letih. V Sloveniji se je obseg železniškega blagovnega prometa leta 2011 povečal bolj (9,7 %) od obsega, ki so ga slovenski avtoprevozniki opravili po cesti (3,2 %), kar je znižalo delež cestnega blagovnega prometa na 81,4 %. Na podlagi podatkov za prva tri četrtletja leta 2012 pa ocenjujemo, da se je ob znižanju železniškega in skoraj nespremenjenem obsegu cestnega blagovnega prometa, delež slednjega ponovno nekoliko povečal (na več kot 82 %) ter se s tem vrnil na raven in k trendom pred krizo. Pred letom 2010 se je namreč delež prevozov po cesti v Sloveniji neprekinjeno povečeval²⁰⁴, kar je za trajnostni promet neugodno. V povprečju držav EU je bilo leta 2011 75,5 % blaga prepeljanega po cestah, kar je pod ravno iz leta 2005. V primerjavi s povprečjem EU je taka struktura blagovnega prevoza v Sloveniji manj ugodna, poleg tega je zaradi tranzitne lege izrazito visok tudi obseg celotnega blagovnega prometa. Slovenski avtoprevozniki so leta 2011 prepeljali za 133 % več

tonskih kilometrov²⁰⁵ na prebivalca kot v povprečju v EU, podobno nadpovprečno visok pa je bil obseg železniškega prometa na prebivalca (119 % več kot v povprečju EU). Rast obsega blagovnega prometa je bila visoka zlasti po vstopu Slovenije v EU in ob njeni nadaljnji širitvi, neugodno strukturo pa so spodbujale nizke cene motornega goriva in cestnine za tovorna vozila ter sodobnejša cestna infrastruktura od železniške.

Obseg javnega potniškega prometa se je v letih 2011 in 2012 večinoma naprej nižal. V Sloveniji je leta 2010 javni potniški promet predstavljal le 11,6 % skupnega potniškega prometa (leta 2005: 14,4 %), nižji delež so imeli med državami EU le na Poljskem in v Litvi. Visoko raven individualiziranih oblik prevoza v Sloveniji potrjuje tudi višje število osebnih vozil na prebivalca (leta 2009 Slovenija: 521 na 1.000 prebivalcev, EU: 473) kljub podpovprečni ravni gospodarske razvitosti, takšno stanje pa je deloma odvisno od razpršene poselitve Slovenije²⁰⁶. V obdobju 2005–2011 se je obseg medkrajevnega avtobusnega prometa²⁰⁷ pri nas zmanjšal za petino, podobno se je v tem obdobju skrajšala dolžina prog, kar je verjetno vsaj malo posledica nekonkurenčnosti vožnje z avtobusi. Leta 2012 se je zniževanje obsega medkrajevnega prometa prvič, odkar imamo na voljo podatke (2001), prekinilo (+2 %). Neugodna gibanja pa so se tudi v letu 2012 nadaljevala v mestnem potniškem prometu, kjer se je število prepeljanih potnikov znižalo za dobrih 8 %. Podobno znižanje obsega prevozov je imel po podatkih za prva tri četrtletja 2012 železniški potniški promet, obseg notranjih prevozov pa je bil v primerjavi z letom 2005 nižji za dobro desetino. Tudi pri tej vrsti prevozov se od leta 2005 ni širilo infrastrukturno omrežje. Taka gibanja nakazujejo, da je tudi v letih 2011 in 2012 delež javnega potniškega prometa v Sloveniji ostal na nizki ravni oz. se je še naprej znižal. Zato imajo slovenska gospodinjstva v sestavi potrošnje nadpovprečno visoke izdatke za gorivo in so tudi precej bolj občutljiva za spremembe mednarodnih cen nafte, ki jih države EU s trošarinsko politiko lahko le delno blažijo²⁰⁸.

Leta 2011 so se prihodki od okoljskih davkov znižali, zaradi obsežne rabe energentov v cestnem prometu pa ostajajo visoko nad povprečjem EU. Prihodki od okoljskih davkov so se leta 2011 po naši oceni nominalno znižali za 3,5 %, na 1,2 mrd EUR. Ob sicer skromni rasti gospodarske aktivnosti se je njihov delež v razmerju do BDP zmanjšal na 3,4 %. V primerjavi s povprečjem EU so prihodki od okoljskih davkov v Sloveniji visoki (leta 2010 3,6 % BDP, EU 2,4 %), razlika od držav EU pa je posledica večjega priliva od davkov na energijo. Slovenija je imela namreč v letu 2010 med vsemi članicami EU

²⁰³ Po metodologiji Svetovne banke se med emisijsko intenzivne panoge uvrščajo dejavnosti z visoko intenzivnostjo škodljivih izpustov (v zrak, vodo, zemljo) na enoto proizvoda, in sicer celotna proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken, celotna proizvodnja vlaknin, papirja in izdelkov iz njih, od proizvodnje kovin in kovinskih izdelkov le proizvodnja kovin, od proizvodnje drugih nekovinskih mineralnih izdelkov pa proizvodnja cementa, apna in mavca ter proizvodnja brusil in drugih nekovinskih mineralnih izdelkov.

²⁰⁴ Delež blaga, prepeljanega po cestah, se je v obdobju 2005–2011 povečal za približno 4 o. t., v primerjavi z letom 2000 pa kar za 10 o. t.

²⁰⁵ Kot je značilno za prevoznike manjših držav, so večino (86,8 %) prevozov sicer opravili v mednarodnem prometu.

²⁰⁶ Med 38 analiziranimi državami OECD je imela nižjo gostoto prebivalstva od Slovenije le Slovaška (OECD Factbook 2010, 2010).

²⁰⁷ Merjen v potniških kilometrih.

²⁰⁸ Minimalne trošarine za pogonsko gorivo so določene na ravni EU.

najvišji delež prihodkov iz obdavčitve energije, merjeno v razmerju do BDP (3,1 % BDP, EU: 1,8 % BDP). Pri tem pa na nadpovprečne prihodke iz davkov na energijo v Sloveniji ne vpliva višja obdavčitev energentov, temveč njihova obsežna raba, predvsem goriva v prometu²⁰⁹. Leta 2011 so se prihodki od davkov na energijo znižali, zlasti zaradi nižjih trošarin. Hkrati se je predvsem zaradi nižjih cen goriva v primerjavi s sosednjimi državami povečala količina prodanega motornega goriva pri nas. Ker se je trošarina na dizel znižala bolj kot na bencin, se je še povečala razlika v obdavčitvi med obema vrstama goriva, ki z okoljskega vidika ni utemeljena. Ob upoštevanju možnosti vračil trošarin po shemi za komercialni dizel, ki upravičencem omogoča vračilo trošarine do minimalnega zneska, določenega na ravni EU, pa je ta razlika še večja. Leta 2011 je bilo iz treh shem vračil trošarin povrnjenih 37,8 mio. EUR²¹⁰, te okolju škodljive subvencije pa so v letih z visokimi trošarinami na dizelsko gorivo lahko še precej višje. Za premik k večji usklajenosti med negativnimi vplivi na okolje in obdavčitvijo energentov je delno poskrbela uvedba CO₂-dajatve na pogonsko gorivo julija 2012.

Leta 2012 so se povišali davki na transport, v začetku leta 2013 pa tudi nekatere druge okoljske dajatve.

Pri *davkih na transport*, to je davkov na lastništvo in rabo prevoznih sredstev, so bile nekatere spremembe za večje vključevanje okoljskih meril v obdavčevanje narejene že v preteklih letih²¹¹, a je imela Slovenija kljub obsežnosti avtoprevozniške dejavnosti in visokem številu osebnih vozil na prebivalca v primerjavi z drugimi državami EU razmeroma nizke prihodke od teh davkov, ki so nakazovali nižje davčno breme. Julija 2012 je bil uveden dodatni davek za vozila z večjimi motorji, ki se obračunava ob njihovi prvi registraciji, poleg tega se je konec leta povišala letna dajatev za uporabo vozil v cestnem prometu, v povprečju za slabih 20 %²¹². Prenos v povišanje prihodkov od davkov na transport bo po naši oceni sicer omejen, saj so se zaradi slabih gospodarskih razmer nakupi (novih) avtomobilov v letu 2012 močno znižali, s tem pa so se še poglobila gibanja iz obdobja 2009–2011. Večina okoljskih davkov je količinskih, zaradi česar se, če se od časa do časa ne prilagodijo, davčno breme realno znižuje, s tem pa tudi spodbude za omejitev obremenjevanja okolja. Zato so bile v začetku letošnjega leta prilagojene nekatere okoljske dajatve²¹³

²⁰⁹ Poleg tega je pogonsko gorivo navadno precej bolj obdavčeno od drugih energentov, njegov visoki delež v sestavi energentov pa dodatno povečuje prihodke od davkov na energijo.

²¹⁰ Za pogon kmetijske in gozdarske mehanizacije (14,9 mio EUR), za komercialni dizel (13,2 mio EUR) in za industrijsko-komercialni namen (9,7 mio EUR).

²¹¹ Tako se npr. od leta 2009 upoštevajo emisijske stopnje EURO pri letni dajatvi za uporabo vozil v cestnem prometu tovornih vozil in avtobusov, okoljska merila (izpusti CO₂, PM in NOX) pa se od leta 2010 upoštevajo tudi pri davku na nova motorna vozila.

²¹² Obe dajatvi bremenita zlasti osebne avtomobile fizičnih oseb, ki že sicer predstavljajo veliko večino vseh prihodkov od davkov na transport.

²¹³ Povišala so se vodna povračila, CO₂-taksa in taksa za

(povišanje za približno 15 %), potem ko so bile več let nespremenjene. S tem so bile opravljene tudi prve kratkoročne aktivnosti za zeleno davčno reformo. Poleg navedenih davčnih sprememb se je med zakonodajnimi spremembami s pričakovanimi večjimi učinki na okolje leta 2012 začela uporabljati Uredba o zelenem javnem naročanju.

Državna proračunska sredstva za raziskovalno-razvojno dejavnost (RRD) za okoljske in energetske namene so se leta 2011 še povečala, zaostanek za povprečjem EU pri zelenih patentih pa je še naprej visok. Pri državnih sredstvih, namenjenih za energetske raziskave, je bil narejen pomemben premik v financiranju, saj so se glede na leto 2010 realno povečala kar za 59,3 %. Državna sredstva za okoljske raziskave pa so se na letni ravni realno zmanjšala, za 1,9 %, in so se po obsegu (7,1 mio. EUR) skoraj izenačila z vrednostjo za energetske raziskave (7,0 mio. EUR). Delež energetskih v vseh vlaganjih za RRD se je tako precej približal povprečju EU, pri katerem gre za ta namen tradicionalno več državnih sredstev kakor za okoljske. Glede *zelenih patentov* oz. patentov, povezanih z okoljskimi tehnologijami²¹⁴, je bil leta 2009, ki je zadnje, za katero so na voljo podatki, dosežen pomemben napredek. Slovenski prijavitelji so pri EPO namreč vložili sedem prvih patentnih prijav, kar je bilo na letni ravni največ v obdobju 2005–2009 (skupaj 18 prvih patentnih prijav). Največ jih je še naprej povezanih s pridobivanjem energije iz obnovljivih in nefosilnih virov, natančneje sončno termalno in fotovoltaično energijo. V obdobju 2005–2009 so slovenski prijavitelji pri EPO vložili 8,7 patentne prijave na milijon prebivalcev, evropsko povprečje pa je bilo precej večje (44,4). Sorazmerno nizek obseg zelenih patentov in dinamičen globalni trg okoljskih tehnologij²¹⁵ pomeni še neizkoriščene priložnosti za slovensko raziskovalno-razvojno dejavnost in trajnostno gospodarsko rast.

Skromno črpanje sredstev EU na podlagi kohezijske politike za prometno in okoljsko infrastrukturo se je leta 2012 nekoliko izboljšalo. Leta 2012 je bilo za projekte Operativnega programa okoljske in prometne infrastrukture (OP ROPI) izplačanih 104,6 mio EUR, kar je

obremenjevanje okolja zaradi uporabe mazalnih olj in tekočin. Napovedana so tudi povišanja posameznih komunalnih taks (npr. dajatve za odlaganje odpadkov), ki so po razpoložljivih mednarodnih primerjavah v Sloveniji nizke.

²¹⁴ Med zelene patente se uvrščajo te z okoljem povezane tehnologije: splošno okoljsko upravljanje (zmanjšanje onesnaževanja zraka, vode, upravljanje odpadkov, sanacija tal, okoljski nadzor), pridobivanje energije iz obnovljivih in nefosilnih virov (energija vetra, sončna termalna, sončna fotovoltaična, geotermalna itn.), tehnologije izgorevanja z možnostjo omejevanja škodljivih vplivov fosilnega goriva, tehnologije, ki posredno prispevajo k omejevanju izpustov (skladiščenje energije, gorivne celice), zmanjševanje izpustov in gorivna učinkovitost v prometu (električna, hibridna vozila), energijska učinkovitost v stavbah in razsvetljava (OECD Towards Green Growth, 2011).

²¹⁵ V obdobju 2007–2010 se je svetovni trg okoljskih tehnologij povečeval po 11,8 % letno (GreenTech made in Germany 3.0, 2012).

Tabela 17: Državna proračunska sredstva za okolje in energijo, v % celotnih državnih proračunskih sredstev za RRD*

	Slovenija					EU				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Okolje	1,36	3,51	2,27	3,27	3,54	2,66	2,88	2,81	2,63	2,52
Energija	1,07	1,11	1,58	1,99	3,51	3,13	3,66	3,70	4,04	4,24

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Research and Development, 2013.

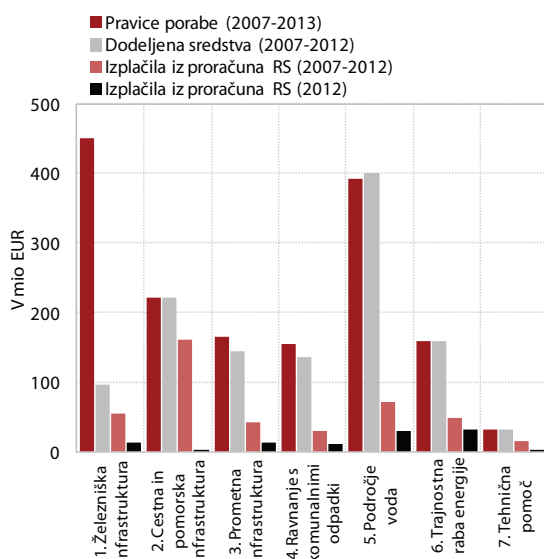
Opomba: * V skladu z mednarodno metodologijo Frascati gre za finančna sredstva države, namenjena za izvajanje RRD v državi in tujini, ne glede na sektor izvajanja (OECD, 2002).

48,4 % več kot leta 2011, a le dobra polovica po rebalansu proračuna predvidenih prihodkov. Največ sredstev je bilo lani izplačanih za projekte trajnostne rabe energije (32,4 mio EUR). Za celotno obdobje druge finančne perspektive (2007–2013) je za programe OP ROPI iz proračuna EU predvidenih 1.577 mio EUR kohezijskih sredstev. Do konca leta 2012 je bilo dodeljenih 1.189 mio EUR, kar je tri četrtine razpoložljivih pravic porabe za OP ROPI, izplačanih pa je bilo le 425 mio EUR oz. dobra četrtina pravic porabe za celotno obdobje 2007–2013. Za omilitev izgube velikega dela evropskih sredstev do konca tekočega programskega obdobja, ki je posledica težav z izvedljivostjo projektov (zahtevna dokumentacija, zagotovitev lastnih sredstev soudeležbe, likvidacijske težave izvajalcev), pa tudi nižje vrednosti podpisanih pogodb od ocenjene vrednosti projektov, je bil leta 2012 sprejet ukrep podeljevanja t. i. »dodatnih pravic porabe« v vrednosti okoli 260 mio EUR za financiranje rezervnih projektov, ki naj ne bi imeli teh težav. Med posameznimi razvojnimi prioritetami je bila do konca leta 2012 uspešnost črpanja najnižja pri najboljšejšem področju železniška infrastruktura (12,4 %²¹⁶), katerega največji projekt, to je gradnja drugega tira železniške proge Divača–Koper, je bil leta 2012 prestavljen v naslednje finančno obdobje. Razpoložljiva sredstva, ki so

bila prvotno namenjena izgradnji drugega tira Divača–Koper, se bodo z uvrstitvijo rezervnih projektov črpala v okviru železniške infrastrukture. V primeru viška pravic porabe na tem področju pa bodo te razporejene na razvojno prioriteto trajnostna raba energije, kjer se glede na manj zahtevno izvedljivost projektov²¹⁷ in strateške usmeritve Slovenije in EU predvideva najhitrejše črpanje sredstev. Do konca leta 2012 je bila manj kot petina pravic porabe izplačanih iz proračuna RS tudi za področji ravnanja z vodami in ravnanja s komunalnimi odpadki, medtem ko je najuspešnejše črpanje sredstev te finančne perspektive s področja cestne in pomorske infrastrukture. Taka gibanja pri gradnji oz. posodobitvi okoljske in prometne infrastrukture se med drugim zrcalijo v nizkem deležu bolj trajnostnega železniškega blagovnega in potniškega prometa ter ravnanju s komunalnimi odpadki.

Pri odpadkih so bila leta 2011 gibanja ugodnejša predvsem pri komunalnih odpadkih, a pri ravnanju z njimi še vedno zaostajamo za povprečjem EU. V Sloveniji je leta 2011 nastalo približno 6,5 mio ton odpadkov²¹⁸, od tega skoraj 90 % v proizvodnih in storitvenih dejavnostih, drugo so komunalni odpadki. Količina vseh odpadkov se je znižala tretje leto zapored (–1,6 %), a je bila v nasprotju s prejšnjimi leti izključno posledica občutnega znižanja količin komunalnih odpadkov. Količina odpadkov iz proizvodnih in storitvenih dejavnostih se je namreč povečala²¹⁹, potem ko so se pod vplivom gospodarske krize v letih 2009 in 2010 znižali. K povečanju je leta 2011 največ prispevala večja količina odpadkov iz termičnih procesov (večinoma iz termoelektrarn), ki predstavljajo več kot četrtino vseh odpadkov iz proizvodnih in storitvenih dejavnosti. V primerjavi z letom 2005 so največji pritisk na povečevanje odpadkov predstavljali gradbeni odpadki in odpadki pri rušenju, ki so leta 2011 zavzemali že več kot tretjino vseh proizvodnih in storitvenih odpadkov. Zadnje analize ravnanja²²⁰ z odpadki iz proizvodnih in

Slika 30: Sredstva EU na podlagi kohezijske politike za Operativni program okoljske in prometne infrastrukture (OP ROPI) po razvojnih prioritetah, Slovenija

Vir: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo/direktorat za evropsko kohezijsko politiko, 2013.

²¹⁶ Delež izplačanih sredstev iz proračuna RS v za to področje predvidenih sredstvih za celotno obdobje 2007–2013.

²¹⁷ Ti projekti npr. ne potrebujejo umeščanja v prostor.

²¹⁸ V letu 2010 je (skupaj z zalogami) nastalo 6,7 mio ton odpadkov (podatki SURS). Povečevanje nastalih odpadkov se je obdobju 2009–2011 zaustavilo, k čemur je pomembno prispevala upočasnitev gospodarske dejavnosti.

²¹⁹ Čeprav je tudi v letu 2011 nastalo manj odpadkov iz proizvodnih in storitvenih dejavnosti, se je njihova skupna količina zaradi prenosa precejšnje količine odpadkov iz začasnega skladiščenja povečala.

²²⁰ Trajnostno ravnanje z odpadki temelji na načelih hierarhije: najbolj bi si morali prizadevati za preprečevanje nastajanja odpadkov, sledijo pa ponovna uporaba, recikliranje, energetska predelava, kamor spada tudi sežiganje, in šele na koncu odlaganje.

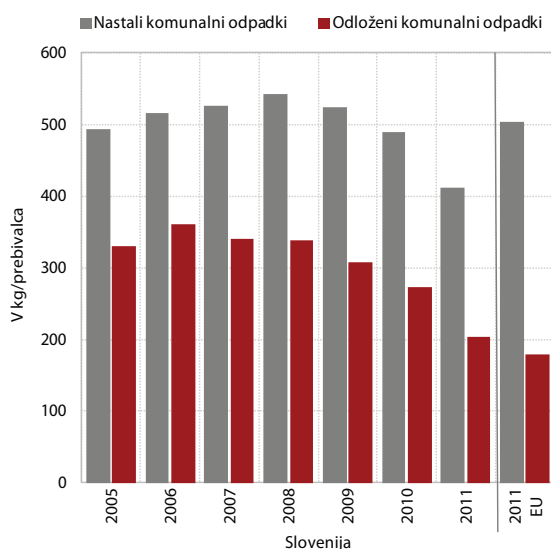
storitvenih dejavnosti nakazujejo razmeroma ugodna gibanja, saj se je leta 2010 večina (okoli 80 %²²¹) teh odpadkov predelala. Količina *komunalnih odpadkov* se je leta 2011 močno znižala, izboljšalo pa se je tudi ravnanje z njimi. Delež zgolj odloženih odpadkov se je leta 2011 znižal na 49,6 %, a je še vedno precej višji kot v povprečju EU 35,6 %²²². Količina nastalih komunalnih odpadkov, ki je odvisna tudi od splošne ravni razvitosti, je v Sloveniji nižja kot v EU (Slovenija: 411 kg/prebivalca; EU: 503 kg/prebivalca letno), vendar je bilo ob neustreznem ravnanju z odpadki pri nas leta 2011 odloženih za 14 % več odpadkov na prebivalca kot v povprečju držav EU. Povečanje ozaveščenosti ljudi in širjenje mreže za ločeno zbiranje odpadkov je v zadnjih letih sicer ugodno prispevalo k izboljšanju ravnanja s komunalnimi odpadki, a je Slovenija še vedno oddaljena od zastavljenih ciljev do leta 2012²²³. Eden izmed zaviralnih dejavnikov ustrežnejšega ravnanja z odpadki so zamude pri gradnji sodobnejših regijskih centrov za ravnanje z njimi (glej tudi del o kohezijskih sredstvih). Po drugi strani pa imamo v Sloveniji neučinkovito in močno razvejeno mrežo izvajalcev komunalnih storitev zbiranja in odvoza odpadkov. Po zadnjih mednarodno primerljivih podatkih spada Slovenija v sam vrh po številu zaposlenih v dejavnosti zbiranja, odvoza in ravnanja z odpadki ter pridobivanja sekundarnih surovin (E38) na 1.000 prebivalcev²²⁴. Kljub neugodnim

gospodarskim razmeram se je po podatkih AJPES v obdobju 2008–2011 število zaposlenih v gospodarskih družbah teh dejavnosti precej povečalo (za 17 %), najbolj pri pridobivanju sekundarnih surovin. Slednje lahko delno pripišemo omejenosti naravnih virov in surovin, zaradi česar postajajo odpadki vse pomembnejši vir sekundarnih surovin.

V primerjavi z državami EU je Slovenija pri rabi surovin manj produktivna, pozitivni premiki od začetka gospodarske krize pa so posledica spremenjene strukture gospodarstva in učinkovitejše rabe virov.

Snovna produktivnost predstavlja razmerje med BDP ter surovinami in materiali, porabljenimi v posamezni državi, hkrati pa predstavlja enega pomembnejših kazalnikov trajnostne potrošnje in proizvodnje. V Sloveniji je bila snovna produktivnost leta 2009²²⁵ na ravni 75 % povprečja EU, v primerjavi z letom 2005 pa se zaostanek do EU ni zmanjšal (razlika do povprečja EU je tudi višja kot pri produktivnosti dela). Nižjo snovno produktivnost potrjuje še analiza na osnovi tabel ponudbe in porabe, po kateri ima Slovenija na ravni celotnega gospodarstva nadpovprečno visok delež stroškov surovin²²⁶. To je posledica strukture gospodarstva, ki bolj kot v povprečju drugih članic EU sloni na dejavnostih, pri katerih je raba materiala obsežna, poleg tega pa je pri nas nadpovprečen delež stroškov na ravni večine primerljivih panog, kar nakazuje manj učinkovito rabo surovin. Ta neučinkovita raba povzroča pritisk na omejene naravne vire, poleg tega lahko pomembno vpliva na konkurenčnost, zlasti izvozno usmerjenih predelovalnih dejavnosti, razlika do EU pa je največja ravno pri nekaterih tehnološko zahtevnejših panogah. Obsežna raba surovin se kaže tudi v gospodarskih panogah, ki so pretežno usmerjene na domači trg (glede na EU je v ospredju npr. gradbeništvo), skupni kazalnik snovne produktivnosti pa močno niha v odvisnosti od porabe nekovinskih mineralov²²⁷, ki ima velik vpliv predvsem zaradi teže teh proizvodov. Tako je bila v opazovanem obdobju snovna produktivnost najnižja v letih 2006 in 2007, na kar je vplivala visoka gradbena dejavnost, dodatno spodbujena z dokončanjem avtocestnega križa²²⁸. Leta 2011 se je snovna produktivnost izboljšala četrto leto zapored (za 12,6 %) in je bila za 37,2 % višja kot leta 2005. Nasprotno kot pred obdobjem krize je k manjši porabi snovi največ prispevala nižja raba gradbenih materialov.

Slika 31: Komunalni odpadki na prebivalca, Slovenija in EU

Vir: Eurostat Portal Page - Environment, 2013.

²²¹ Vir: ARSO, 2012. Slovenija pri odpadkih iz proizvodnih in storitvenih dejavnostih že dosegata 65-odstotni cilj Resolucije o nacionalnem programu varstva okolja 2005–2012.

²²² Razlike v ravnanju z odpadki so med državami EU velike. V Nemčiji, Belgiji, Avstriji ter na Nizozemskem, Švedskem in Danskem je bilo leta 2011 odloženih manj kot 5 % nastalih komunalnih odpadkov.

²²³ V postopke pred odstranjevanjem odpadkov usmeriti vsaj 65 % nastalih količin komunalnih odpadkov in snovno izrabiti vsaj 42 % (cilj Resolucije o nacionalnem programu varstva okolja 2005–2012).

²²⁴ Leta 2010 je bilo število zaposlenih v tej dejavnosti na

1.000 prebivalcev po podatkih Eurostata med državami višje le na Češkem, primerljivo pa še v Italiji, Bolgariji, Romuniji in Luksemburgu.

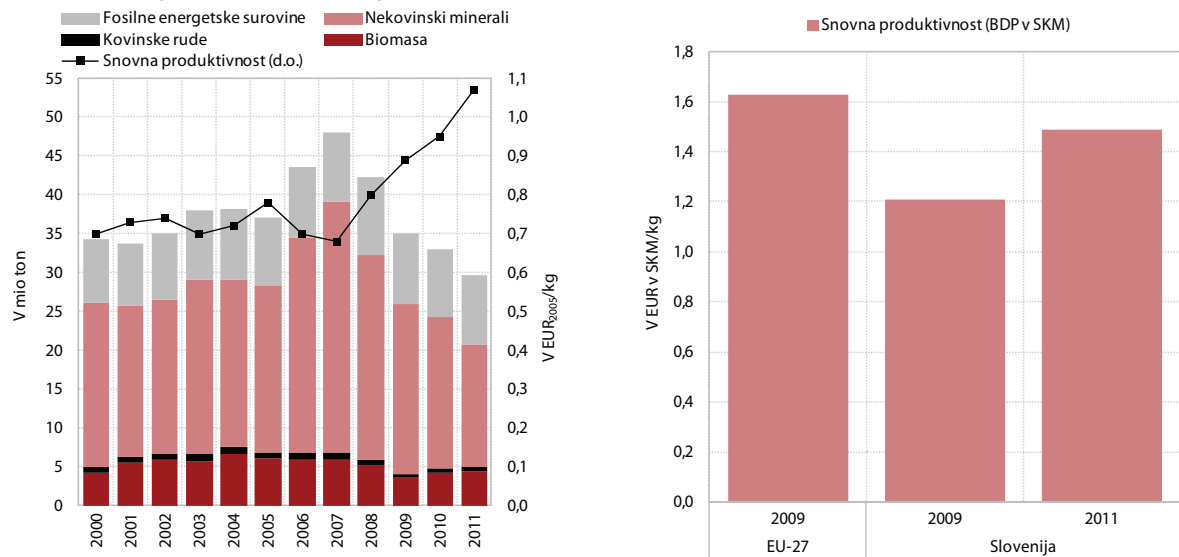
²²⁵ Zadnji mednarodno primerljivi podatki, pri čemer je BDP izražen v standardih kupne moči (vir: Eurostat).

²²⁶ Po zadnjih mednarodno primerljivih podatkih Eurostata je leta 2008 delež stroškov surovin v razmerju do vrednosti proizvodnje v Sloveniji po naši oceni znašal 9,9 %, v EU pa 6,0 %. Nadpovprečen je bil tudi delež porabe širše opredeljenega materiala, ki upošteva še polproizvode in končne proizvode za vmesno potrošnjo (Slovenija: 32,4 %, EU: 22,0 %).

²²⁷ Gre predvsem za porabo peska in gramoza.

²²⁸ Po podatkih preglednic porabe je raba nekovinskih materialov pri gradnji inženjerskih objektov (npr. cest) nadpovprečna glede na druge gradbene dejavnosti.

Slika 32: Domača poraba snovi in snovna produktivnost*

Količinska poraba nekovinskih mineralov se je namreč samo v letu 2011 znižala za skoraj petino, kar je zaradi obsežnosti te kategorije več kot nadomestilo povišanja preostalih snovi. Podatki o letnih spremembah obsega in sestave stroškov porabljenega materiala pa v času gospodarske krize kažejo tudi na racionalizacijo porabe surovin v večini panog.

Obremenjevanje okolja s kmetovanjem se je leta 2011 po opazovanih kazalnikih znižalo, vendar so k temu prispevale manjše površine kmetijskih zemljišč v uporabi. Slovensko kmetijstvo, ki po mednarodnih primerjavah ni uvrščeno med bolj intenzivne, je obremenitve okolja v zadnjih letih večinoma zniževalo, predvsem zaradi usmeritve kmetijske politike, ki je upravičenost do finančnih podpor pridelovalcem pogojevala z upoštevanjem predpisanih okoljskih standardov. Leta 2011 sta se znižali skupna poraba rastlinskih hranil in mineralnih gnojil, pa tudi skupna poraba pesticidov. Zaradi zmanjšanja obsega kmetijskih zemljišč v uporabi se je poraba obojih na enoto površine zvišala (za 1,1 % in 4,2 %), a je bila še vedno precej nižja kot ob začetku izvajanja SRS (2005). Ostanki pesticidov in gnojil so najpomembnejši vir iz kmetijstva izhajajočega onesnaževanja podzemnih in posledično pitnih voda, zato za kmetovanje na vodovarstvenih območjih veljajo posebne omejitve. Spremljanje kakovosti pitnih voda v Sloveniji kaže, da je stanje v splošnem dobro in se počasi izboljšuje, vendar pa so problematična nekatera območja v bližini najintenzivnejšega kmetovanja. Kljub zniževanju so se v letu 2011 povprečne vrednosti nitratov v podzemni vodi na nekaterih najbolj obremenjenih merilnih mestih nekoliko povišale²²⁹. Intenzivnost kmetovanja, merjena s povprečnimi pridelki dveh najpomembnejših poljščin

(pšenica in koruza), v Sloveniji zaostaja za povprečjem v EU, leta 2011 pa se je povečala. Čeprav so letine močno odvisne od vremenskih in podnebnih razmer, to kaže na izboljšano izkoriščenost naravnih virov. V živinoreji se je povprečna mlečnost na žival, ki je eden glavnih kazalnikov izkoriščanja reje živali, po letih zniževanja rahlo zvišala, s stališča onesnaževanja okolja na enoto pridobljenega proizvoda pa bi bila zaželena še vsaj nekoliko višja intenzivnost²³⁰. Pri sonaravnem kmetovanju je bil tudi leta 2011 dosežen napredek, vendar za doseg zastavljenih ciljev ne bo zadostoval²³¹. Rast ponudbe ekološke pridelave na trgu je glede na povpraševanje razmeroma prepočasna, pa tudi njena sestava mu ne ustreza. Ekološka proizvodnja je uveljavljena predvsem v živinoreji, medtem ko narašča zlasti povpraševanje po ekološkem sadju in zelenjavi. Velike težave se kažejo v organiziranosti in povezovanju pridelovalcev, trženju in promociji, pa tudi v pomanjkanju usposobljenih svetovalcev za ekološko kmetovanje²³². Ukrepom podpore na teh področjih bo zato treba posvetiti precej večjo pozornost.

Ob ohranjanju pomembne okoljevarstvene vloge gozdov bi v Sloveniji lahko izboljšali njihovo gospodarsko izkoriščenost. Velika površina gozdov ima ugoden vpliv na okolje, saj preprečuje erozijo tal, ščiti pred slabimi vremenskimi vplivi, izboljšuje vodne zaloge, povečuje biotsko raznovrstnost in zagotavlja velik ponor ogljikovega dioksida, ki je glavni povzročitelj učinka tople grede. Hkrati so gozdovi vir ekološko sprejemljive surovine in energije, kar je v Sloveniji le malo izkoriščeno.

²³⁰ Vir: Verbič, J., 2008.

²³¹ Cilji so zastavljeni v Akcijskem načrtu razvoja ekološkega kmetijstva do leta 2015, 2005.

²³² Vir: Zaključno poročilo delovne skupine za spremljanje izvajanja akcijskega načrta razvoja ekološkega kmetijstva do leta 2015, 2012.

²²⁹ Vir: Enotna zbirka podatkov monitoringa kakovosti voda, Agencija RS za okolje, 2012.

Posek lesa in z njim proizvodnja gozdnih sortimentov se dolgoročno sicer povečujeta, vendar je intenzivnost poseka glede na možnosti razmeroma nizka. V letu 2011 se je povečala za 5,6 o. t., tako da je posek pomenil malo nad 47 % letnega prirastka lesa, kar pa je še vedno razmeroma skromno. Za povečanje konkurenčnosti gozdno-lesne verige je vlada v letu 2012 pripravila akcijski načrt²³³, v katerem je les opredeljen kot strateška surovina Slovenije, ki ima še veliko neizkoriščenih možnosti. Načrt predvideva številne ukrepe za spodbujanje združevanja lastnikov gozdov za skupno gospodarjenje in nastop na trgu ter povezovanje v celotni gozdno-lesni verigi. To bi pripomoglo k načrtovanemu povečanemu poseku in negovanosti gozdov, pa tudi k povečani količini in predelavi lesa na višjih zahtevnostnih stopnjah. Ta je nujna tudi glede sedanje neugodne strukture, saj sta industrijski predelavi v Sloveniji namenjeni že manj kot dve tretjini pridobljenega lesa. Razmeroma hitro se povečuje evidentirana poraba lesa za kurjavo, k čemur so v zadnjem času prispevale tudi višje cene drugih energentov, to pa pri starejših kotlih na trdno gorivo povečuje onesnaženost zraka. Poseben problem je velik in hitro naraščajoči izvoz nepredelanega lesa, predvsem najkakovostnejših hlodov za žago in furnir, s čimer je v verigi lesa izgubljena možnost za doseganje višje dodane vrednosti.

5.2 Trajno obnavljanje prebivalstva

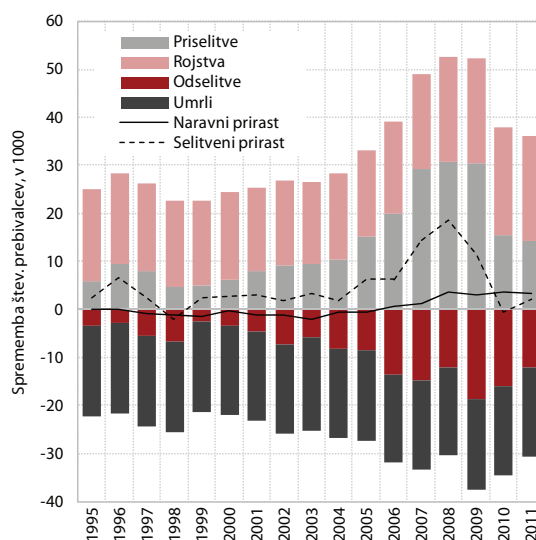
Število prebivalcev Slovenije se le rahlo povečuje, saj se zmanjšuje visoki selitveni prirast iz preteklih let.

1. 7. 2012 je imela 2.056.232 prebivalcev (3.766 več kot leto prej), ki je prvič presegljo dva milijona leta 2005. Selitveni prirast, povezan s pospešitvijo gospodarske rasti ter vstopom Slovenije v EU in schengensko območje, ki je bil v obdobju 2005–2009 glavni razlog za rast števila prebivalstva²³⁴, se je v zadnjih treh letih močno zmanjšal. Po negativni vrednosti leta 2010²³⁵ se je leta 2011 povečal na nizkih 1,0 na 1.000 prebivalcev. Čeprav je bilo leta 2011 manj priselitev v Slovenijo (za 8,6 %), je bilo njihovo število višje od števila odselitev, ki se je v primerjavi s predhodnim letom znižalo kar za 24,6 %. V prvih devetih mesecih leta 2012 je bilo število priselitev in odselitev precej višje kot v istem obdobju leta 2011, selitveni prirast pa se je znižal na 0,4.

Število prebivalcev narašča tudi zaradi pozitivne naravne rasti, a se število rojstev že zmanjšuje. Število rojstev se je po povečevanju v obdobju 2004–2010 leta 2011 znižalo (za 1,8 %, na 21.947 otrok), a je bilo še vedno višje od števila umrlih, ki se ob podaljševanju življenja

skoraj ne povečuje. Na podlagi podatkov za prvih devet mesecev leta 2012 ocenjujemo, da je bilo lani znižanje števila rojstev podobno kot v predhodnem letu. Skladno z znižanjem števila rojstev se je leta 2011 malenkost znižala tudi stopnja celotne rodnosti (z 1,57 na 1,56) – ta je zadnjič dosegla raven, ki še zagotavlja nezmanjšano obnavljanje generacij, leta 1980 (2,11). Še naprej se povečuje starost žensk ob rojstvu otrok, ki je leta 2011 znašala v povprečju 30,4 leta, ob rojstvu prvega otroka pa 28,7 leta. Umrljivost dojenčkov se je leta 2011 povečala in znašala 2,9 na 1.000 živorojenih, s tem pa smo po tem kazalniku med državami EU zdrsnili na peto mesto.

Slika 33: Komponente rasti števila prebivalcev, Slovenija

Vir: SI-STAT – Demografsko in socialno področje, 2012.

Na stopnjo rodnosti lahko vpliva tudi primernost pogojev za ustvarjanje družine in v Sloveniji so se v letu 2012 poslabšali sicer razmeroma ugodni materialni pogoji. Med ukrepe za ustvarjanje družine in pomoč pri dvigu kakovosti družinskega življenja nedvomno spadajo sistem starševskih nadomestil in družinski prejemki ter urejeno varstvo predšolskih otrok. V Sloveniji imamo še vedno enega staršem in otrokom najprijaznejših sistemov starševskega varstva v EU, saj ob rojstvu otroka omogoča enoletno odsotnost z dela. Leta 2011 je starševsko nadomestilo prejelo 22.699 upravičencev, kar je približno 0,9 % več kot v predhodnem letu. V šolskem letu 2012/13 je bilo v vrtce vključenih 89,9 % otrok v starosti od 3 do 5 let, kar je glede na zadnje mednarodno primerljive podatke več kot v povprečju EU²³⁶ in več kot leto prej. Leta 2012 pa so se materialni pogoji za ustvarjanje družine nekoliko poslabšale. Z ZUJF²³⁷ je bilo starševsko nadomestilo (9 mesecev po

²³³ Akcijski načrt za povečanje konkurenčnosti gozdno-lesne verige v Sloveniji do leta 2020, junij 2012.

²³⁴ Leta 2008 je selitveni prirast dosegel že 9,2 na 1.000 prebivalcev in je bil kljub slabim gospodarskim razmeram, ki so v letu 2009 privedle do njegovega znižanja (na 5,6), še vedno med najvišjimi v EU.

²³⁵ Selitveni prirast je bil negativen prvič po letu 1998.

²³⁶ V šolskem letu 2009/10 je bila vključenost predšolskih otrok v vrtce v Sloveniji 85,8 %, v povprečju držav EU pa 81,2 %. Več glej v poglavju 4.3.2 Kakovost življenja.

²³⁷ Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF), Uradni list RS, št. 40/12.

Tabela 18: Razlika med projekcijo prebivalstva in dejanskim stanjem, Slovenija

	Projekcija EUROPOP2010		Stanje po podatkih SURS		Razlika	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Otroci (0–14)	291.419	295.440	290.853	294.149	-566	-1.291
Delovno sposobni (15–64)	1.430.442	1.433.399	1.420.392	1.416.347	-10.050	-17.052
Starejši (65+)	338.764	344.511	338.944	345.000	180	489
Koeficient starostne odvisnosti starejših	23,7	24,0	23,9	24,4	0,2 o. t.	0,4 o. t.

Vir: Eurostat, SURS, preračuni UMAR.

izkoriščenju 3 mesecev porodniškega dopusta, pri katerem je nadomestilo ostalo 100 % osnove) znižano na 90 % osnove (razen če ta ne presega minimalne plače). Starševsko nadomestilo ni več omejeno navzgor z 2,5-kratnikom, temveč z 2-kratnikom povprečne plače. Znižala se je višina otroškega dodatka za 10 % v 5. in 6. dohodkovnem razredu in odpravil otroški dodatek v 7. in 8. dohodkovnem razredu (nad 631,39 EUR na družinskega člana). Poleg tega je bil določen dohodkovni cenzus pri pomoči ob rojstvu otroka in dodatku za veliko družino ter zmanjšana subvencija za vrtec za drugega otroka (plača se 30 % cene).

S podaljševanjem pričakovanega trajanja življenja se še naprej povečujeta delež in koeficient odvisnosti starega prebivalstva. Pričakovano trajanje življenja, ki se v Sloveniji od leta 1994 neprekinjeno podaljšuje, je leta 2011 pri moških doseglo 76,6 leta, pri ženskah pa 82,9 leta, pri čemer se razlika med spoloma zmanjšuje. Medtem se je razlika med spoloma v letih zdravega življenja ob rojstvu, ki je bila v preteklosti manjša kot pri življenjskem trajanju, leta 2011 skoraj izničila, za moške je znašala 54 let, za ženske pa celo nekoliko manj, 53,8 leta. To je najmanj od leta 2005 (za moške 2,4 leta, za ženske 6,3 leta manj), odkar imamo na voljo podatke, in nakazuje na zmanjšanje kakovosti življenja po tem kazalniku oz., ker gre za kazalnik subjektivnega doživetja, na večjo kritičnost pri ocenjevanju lastnega položaja (glej kazalnik 5.10). Podaljševanje življenjske dobe je tudi vzrok sprememb v starostni strukturi prebivalstva. Na začetku leta 2012 je bilo v Sloveniji na 100 delovno sposobnih 24,4 prebivalca v starosti nad 65 let (glej kazalnik 5.9) (kar je 2,5 več kot leta 2005), delež starega prebivalstva pa je znašal 16,8 %, to je 1,4 o. t. več kot leta 2005. Koeficient starostne odvisnosti starejših in delež starejših med prebivalstvom sta še vedno nižja kot v EU, vendar naj bi po projekcijah prebivalstva EUROPOP 2010 povprečje EU do leta 2025 presegla. Do leta 2060 naj bi se delež starega prebivalstva v Sloveniji povečal na dobrih 30 %, koeficient starostne odvisnosti starejših pa na okoli 58 %. Če primerjamo dejansko gibanje prebivalstva za prvi dve leti (2011, 2012) z ocenjenim v projekciji, vidimo, da je bila zaradi predpostavke visokih neto selitev predvsem precenjena ocena števila delovno sposobnega prebivalstva. Zaradi tega in rahlo višjega števila starejšega prebivalstva je tudi koeficient starostne odvisnosti starejših leta 2012 višji kot v projekciji. Tak demografski razvoj bo ob tem, da imamo v Sloveniji tudi najnižjo stopnjo zaposlenosti starejših delavcev med državami EU, močno povečal pritisk na obremenitev

dohodkov delovno aktivnega prebivalstva in države. Pričakovani trendi in dane razmere zato zahtevajo sistematične in usklajene ukrepe prebivalstvene, socialne in zaposlitvene politike ter politike javnih financ, ki bodo zagotavljali javnofinančno in tudi socialno vzdržnost²³⁸ sistemov socialne zaščite.

5.3 Regionalni razvoj

Leta 2010 so se zmanjšale razlike v BDP na prebivalca med regijami, prav tako pa se je v vseh regijah še naprej povečevala razlika do povprečja EU, ki se je do krize zmanjševala. Po padcu gospodarske aktivnosti v letu 2009 v vseh regijah so bila gibanja v letu 2010 povsod nekoliko ugodnejša, vendar pa v nobeni regiji gospodarska rast ni bila visoka. Najskromnejša je bila v osrednjeslovenski, kar je močno prispevalo k zmanjšanju razlik med regijami. Na to kaže tudi zmanjšanje relativne razpršenosti za 0,4 o. t., ki se sicer med leti ne spreminja veliko in ostaja sorazmerno nizka v primerjavi z drugimi državami EU²³⁹. Tudi razmerje med skrajnima regijama se je malenkost zmanjšalo. BDP na prebivalca je bil namreč leta 2010 v osrednjeslovenski regiji 2,1-krat višji kot v pomurski. Na razširjenost slabega gospodarskega stanja pa kaže podatek, da se je vsem slovenskim regijam v letih 2009 in 2010 povečala razlika do evropskega povprečja, s čimer se je tudi izničil napredek, ki so ga naredile v obdobju 2005–2008. Edina regija, ki presega povprečno gospodarsko razvitost EU, je osrednjeslovenska. V letu 2008 ga je presegala za skoraj 28 %, leta 2010 pa le še za 18 %.

V letu 2012 se je stopnja registrirane brezposelnosti povečala pretežno v regijah s sicer nižjo stopnjo, kar je zmanjšalo regionalne razlike. V letu 2012 je bila rast števila brezposelnih najvišja v jugovzhodni Sloveniji, s čimer se je tudi stopnja registrirane brezposelnosti

²³⁸ Leta 2011 je bila stopnja tveganja revščine starejših od 65 let 20,9-odstotna (v povprečju EU 16 %). Kako živijo starejši, kaže tudi podatek o stopnji materialne prikrajšanosti starejših od 65 let, ki je leta 2011 dosegla 19,5 % (v EU 15,2 %). Pri obeh kazalnikih je v Sloveniji opaziti predvsem visoko razliko med starejšimi (65+) in povprečjem za celotno prebivalstvo (13,6 % oz. 17,2 %), te razlike so v EU precej manjše. Opaziti je tudi precej višjo stopnjo tveganja revščine in materialne prikrajšanosti pri starejših ženskah v primerjavi z moškimi, vrednosti obeh kazalnikov pa so se v času od začetka krize povečale.

²³⁹ Leta 2009 so imele nižjo Danska, Nemčija in Irsko.

Tabela 19: Izbrane skupine brezposelnih oseb med vsemi brezposelnimi

	Brezposelni skupaj			Dolgotrajno brezposelni			Brezposelni z najmanj višjo izobrazbo			Zaradi izteka zaposlitve za določen čas		
	Število			Delež, v %			Delež, v %			Delež, v %		
	2008	2011	2012	2008	2011	2012	2008	2011	2012	2008	2011	2012
Slovenija	63.216	110.692	110.183	51,1	45,3	50,1	10,2	12,6	13,8	32,2	35,4	38,0
Zahodna Slovenija	21.062	42.318	43.030	48,7	42,1	47,3	13,8	14,8	16,3	32,2	32,9	35,4
Obalno-kraška	2.642	4.873	5.142	46,7	39,4	43,9	12,4	13,1	13,6	28,3	33,9	36,4
Goriška	2.322	5.228	5.323	49,4	42,1	47,4	13,9	15,2	15,9	32,3	32,8	34,7
Gorenjska	3.945	7.963	7.991	37,9	37,5	41,8	12,3	13,1	14,7	34,0	38,5	41,7
Osrednjeslovenska	12.153	24.255	24.575	52,5	44,1	49,8	14,5	15,6	17,4	32,4	30,9	33,2
Vzhodna Slovenija	42.116	67.301	65.901	52,4	47,9	52,5	8,5	11,2	12,2	32,2	37,0	39,8
Notranjsko-kraška	1.224	2.457	2.534	41,7	41,3	45,8	12,7	11,6	12,5	35,7	36,7	37,7
Jugovzhodna Slovenija	4.223	7.735	8.470	56,4	48,6	52,5	6,9	9,6	10,4	28,8	31,4	35,3
Spodnjeoposavska	2.514	4.367	4.493	58,8	50,7	56,1	8,1	10,1	11,0	31,7	34,9	39,1
Zasavska	1.682	2.586	2.825	47,0	43,2	48,9	6,7	9,5	10,2	31,4	34,4	38,0
Savinjska	9.907	15.358	15.232	51,7	46,0	50,5	8,7	12,1	13,3	31,9	34,9	37,6
Koroška	2.421	4.303	3.889	50,3	48,1	52,7	11,1	12,6	13,8	36,3	38,0	43,0
Podravska	13.412	20.830	19.668	50,6	45,6	51,5	9,5	12,2	13,2	34,8	41,5	44,0
Pomurska	6.733	9.665	8.790	56,1	57,1	59,4	6,0	9,0	10,1	27,6	36,1	38,5

Vir: ZRSZ, preračuni UMAR.

Opomba: Seštevke po regijah ni vedno enak podatku za Slovenijo, ker so v podatku za Slovenijo šteti tudi brezposelni, ki nimajo znanega kraja prebivanja. Seštevke deležev izbranih skupin ne predstavljajo 100 %.

dvignila nad slovensko povprečje. Tako je med regijami vzhodne Slovenije samo še notranjsko-kraška, v kateri stopnja brezposelnosti ostaja pod slovenskim povprečjem. Ker se je ta stopnja povečala nekoliko bolj v nekaterih regijah s sicer nižjo stopnjo, so se regionalne razlike, merjene z absolutno razpršenostjo, ki se postopoma zmanjšujejo že od leta 2003²⁴⁰, tudi leta 2012 znižale. Tudi razmerje med skrajnima regijama se je glede na leto 2011 malenkost znižalo – pomurska regija je imela 1,9-krat višjo stopnjo registrirane brezposelnosti kot gorenjska. Tudi v daljšem obdobju je mogoče opaziti zniževanje pri tem kazalniku regionalnih razlik (leta 2000 je znašalo 3,1 : 1). Leta 2012 so se nadaljevala neugodna gibanja v strukturi brezposelnih, saj sta se še povečala število in delež dolgotrajno brezposelnih, najbolj opazno v pomurski regiji s skoraj 60-odstotnim deležem. Povišuje se tudi izobrazbena raven iskalcev zaposlitve. Brezposelnih, ki imajo vsaj višjo izobrazbo, je največ, dobrih 17 %, v osrednjeslovenski regiji, kjer se je ta delež v letu 2012 tudi najbolj povečal. V vseh regijah je vsaj tretjina brezposelnih zaradi izteka zaposlitve za določen čas, to je prožnejših oblik zaposlitve, njihov delež pa prav tako narašča v vseh regijah. V jugovzhodni Sloveniji jih je bilo med na novo prijavljenimi iskanci zaposlitve kar 46 %. Čeprav se je število brezposelnih v večini regij povečalo glede na leto 2011, temu večinoma ni sledilo povečanje števila prejemnikov denarnega nadomestila za brezposelnost. Medtem ko se je v letu 2011 povečalo število prejemnikov v vseh regijah razen pomurske in koroške, sta imeli v letu 2012 rahlo povečanje le notranjsko-kraška in obalno-kraška regija. V vseh drugih

se je število prejemnikov zmanjšalo, kar gre pripisati predvsem temu, da se je iztekla pravica do prejemanja denarnega nadomestila večjemu številu prejemnikov. Največ, povprečno 19 prejemnikov na 1.000 prebivalcev, je bilo leta 2012 v notranjsko-kraški regiji.

Zgoščenost delovnih mest se nadaljuje v osrednjeslovenski regiji, v kateri je že sicer več kot tretjina vseh delovnih mest v Sloveniji. V osrednjeslovenski regiji živi dobra četrtina vsega prebivalstva Slovenije, delež delovno aktivnega prebivalstva po kraju dela pa je za četrtino višji od deleža delovno aktivnega prebivalstva po kraju bivanja, zaradi česar jo uvrščamo med delovne regije²⁴¹. V letu 2011 je imela osrednjeslovenska regija ponovno najvišji skupni prirast²⁴² na prebivalca (6,2, leta 2010 pa 6,8), vendar je nanj bolj vplivalo naravno gibanje prebivalstva kot pa selitve. Selitveni prirast med regijami je bil sicer še vedno najvišji med vsemi, vendar več kot dvakrat manjši kot v letu 2010. Najvišji negativni selitveni prirast med regijami sta imeli zasavska in koroška, na kar med drugim vpliva pomanjkanje delovnih mest v njiju ter slabša prometna povezanost z osrednjeslovensko in drugimi regijami. Indeks koncentracije prebivalstva je leta 2012 znašal 20,5 in je kljub povečevanju med najnižjimi v EU. Nekoliko višji (25,7) je indeks koncentracije delovnih mest²⁴³, ki se

²⁴¹ Metodološka pojasnila SURS: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/07-234-MP.htm.

²⁴² Upoštevan naravni prirast, selitveni prirast med regijami in selitveni prirast s tujino.

²⁴³ Indeks koncentracije delovnih mest ($[\sum_{i=1}^N |y_i - a_i| / 2] * 100$), pri čemer je y_i delež delovnih mest regije i v državi, a_i delež površine regije i v državi, N pa število regij).

²⁴⁰ Izjema sta leti 2009 in 2010.

prav tako povečuje. Na zgoščenost delovnih mest vpliva tudi krepitev suburbanizacije, ki pritiska na kmetijska zemljišča (glej poglavje 5.4) ter obstoječo komunalno in družbeno infrastrukturo v naseljih priseljevanja, ki pogosto ni prilagojena povečanemu številu prebivalstva. Hkrati povzroča močnejše dnevne selitvene tokove, ker se s tem povečuje predvsem promet z osebnimi motornimi vozili (glej poglavje 5.1), to pa ima dodatne slabe vplive na okolje.

Regionalne razlike v bruto plačah se zmanjšujejo, kar je pretežno posledica krize. V letu 2011 sta se Ginijev in interdecilni količnik²⁴⁴ znižala na ravni celotne Slovenije in v vseh regijah, med katerimi pa se plačna neenakost razlikuje. Tudi v letu 2011 je imela najnižji Ginijev količnik koroška regija (0,243), najvišjega pa osrednjeslovenska (0,285). V slednji so bile bruto plače 9. decila 4-krat višje kot bruto plače 1. decila, v koroški regiji pa 2,9-krat. Neenakosti v bruto plačah so se v letih 2010 in 2011 v primerjavi z letom 2009 zmanjšale v vseh regijah, najbolj v koroški in najmanj v osrednjeslovenski regiji. K temu je prispeval predvsem dvig minimalne plače v letu 2010, saj se je povišala raven najnižjih plač. Poleg tega se je rast plač ustavila v nekaterih dejavnostih z najvišjimi plačami (finančne in zavarovalniške dejavnosti, dejavnosti javnih storitev). Povišanje minimalne plače je imelo večji vpliv na zmanjševanje neenakosti v ekonomsko šibkejših regijah, ker je tam več zaposlenih z nižjimi plačami.

Ukrepi regionalne politike po Programu Pomurje 2015 dajejo prve rezultate, izpeljane aktivnosti po Programu Pokolpje 2016 pa še niso prinesle pozitivnega učinka. Med ukrepi endogene regionalne politike, s katerimi poskuša država uresničevati strateški cilj skladnejšega regionalnega razvoja, so tudi dodatni začasni ukrepi razvojne podpore za problemska območja z visoko brezposelnostjo, s katerimi se je v letu 2012 nadaljevalo izvajanje Programa Pomurje 2015²⁴⁵ in Programa Pokolpje 2016²⁴⁶. Na podlagi Programa Pomurje 2015 je bil leta 2012 izpeljan nov finančni instrument za mikro, mala in srednja podjetja (MMSP), ki naj bi vplival na povečanje njihovega povpraševanja po sredstvih v jamstveni shemi Pomurja, večjo pripravljenost poslovnih bank za kreditiranje teh podjetij in tako zmanjšanje kreditnega krča. Nepovratna javna sredstva, ponujena

v novem finančnem instrumentu, so se povečala za 4,7-krat. V letih 2010 in 2011 se je povečalo tudi število ujemalcev davčnih olajšav za zaposlovanje in naložbe, v letu 2012 pa tudi število upravičencev do spodbud za povračilo plačanih prispevkov delodajalcem. Statistični podatki kažejo, da se je stopnja registrirane brezposelnosti v pomurski regiji leta 2012 zmanjšala drugo leto zapored, vendar je še vedno nadpovprečna. Menimo, da so k temu deloma pripomogli tudi omenjeni ukrepi. V Programu Pokolpje pa so aktivnosti v letu 2012 usmerjene predvsem v spodbujanje konkurenčnosti regije z ustvarjanjem delovnih mest, povračili plačanih prispevkov delodajalca za socialno varnost ter davčnimi olajšavami za zaposlovanje in vlaganje. Po začrtani dinamiki se ne izvajajo ukrepi s področja prometne in elektroenergetske infrastrukture, kjer je zaznati zamude pri umeščanju naložb v prostor²⁴⁷ in nezadostna finančna sredstva. Izpeljane dejavnosti po Programu Pokolpje 2016 še niso prinesle ugodnega učinka na zaposlovanje, saj je stopnja brezposelnosti v jugovzhodni Sloveniji v letu 2012 zrasla nad slovensko povprečje; dolgotrajnejše učinke na zaposlenost bo mogoče oceniti šele v prihodnjih letih.

Realizacija črpanja sredstev EU za regionalni razvoj je bila leta 2012 sorazmerno visoka. Za uresničevanje strateškega cilja skladnejšega regionalnega razvoja so poleg finančnih sredstev lastne regionalne politike zelo pomembna tudi sredstva kohezijske politike. V zaostrenih razmerah gospodarske krize so to namreč ena redkih razvojnih sredstev v Sloveniji. Leta 2012 so dosegla visoko stopnjo realizacije predvsem sredstva iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR), pri čemer je bilo iz proračuna EU povrnjenih 326,4 mio. EUR, kar je preseglo pričakovanja po rebalansu proračuna. Slovenija ima za operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov (OP RR) v finančnem obdobju 2007–2013 1.768,2 mio. EUR pravic porabe, pri čemer je do konca leta 2012 počrpal 60,8 %. Od dejansko izplačanih sredstev OP RR (1.176 mio. EUR) jih je bilo največ, za dobro četrtino, izplačanih za projekte, ki se izvajajo na ravni države, za polovico manj v osrednjeslovenski in najmanj v zasavski regiji. Leto 2013 je za intenzivnost črpanja evropskih sredstev še posebno pomembno. Če Slovenija ne želi izgubiti evropskih sredstev glede na pravice porabe za obdobje 2007–2011²⁴⁸, mora do konca leta 2013 namreč počrpati še preostanek omenjenih sredstev.

²⁴⁴ Po primerjavi 9. in 1. decila je Slovenija v sredini med 27. državami članicami (Ginijev koeficient za razlike v bruto plačah po državah EU ni na voljo).

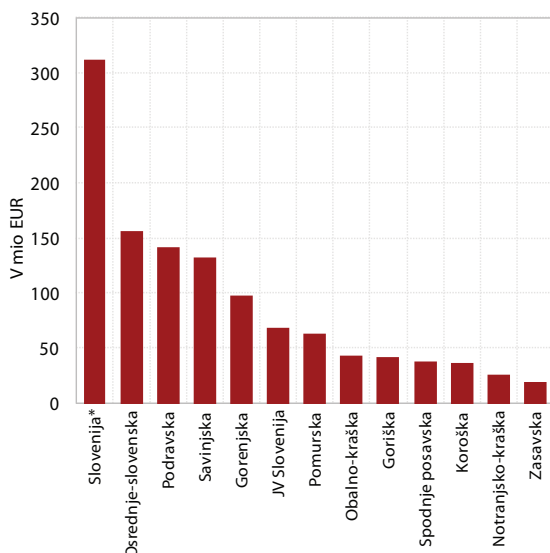
²⁴⁵ Program spodbujanja konkurenčnosti pomurske regije v obdobju 2010–2015, v skupni vrednosti 33 mio. EUR. Izvaja se s petimi instrumenti. Sredstva prvega instrumenta (okoli 67 % sredstev programa) so usmerjena v razvojno prestrukturiranje regije, na podlagi katerega bo ustvarjenih 563 delovnih mest do konca leta 2015.

²⁴⁶ Program spodbujanja konkurenčnosti Pokolpja v obdobju 2011–2016 v vrednosti 290 mio. EUR, ki se izvaja s sedmimi ukrepi. Do zdaj je bilo največ dejavnosti izpeljanih z ukrepom 1 (spodbujanje konkurenčnosti regije). Razpisanih je bilo za slabih 30 % sredstev, predvidenih v ukrepu, oz. 2 % vseh sredstev, predvidenih v Programu Pokolpje 2016.

²⁴⁷ Zgraditev južnega dela tretje razvojne osi, 3A-razvojna os, obnova regionalne ceste R1-216 (»partizanska magistrala«) in železniška infrastruktura v Pokolpju (Grosuplje–Kočevje in državna meja s Hrvaško–Metlika–Črnomelj–Novo mesto–Trebnje–Grosuplje). Glede elektroenergetske infrastrukture so začasno rešene le najbolj kritične točke, ne pa celovita in dolgoročna ureditev te infrastrukture v Pokolpju.

²⁴⁸ Pravica porabe za obdobje 2007–2011 znaša skupaj 2.924 mio. EUR po podatkih Evropske komisije oziroma 2.675 mio. EUR po podatkih MGRT.

Slika 34: Izplačana sredstva EU za operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov (OP RR)

Vir: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo direktorat za evropsko kohezijsko politiko, 2013.

Opomba: * Projekti, kjer teritorialna šifra regije oz. občine ni določena in se šteje, da se izvajajo na območju cele Slovenije.

5.4 Gospodarjenje s prostorom

V letu 2012 in začetku leta 2013 se je spremenila prostorska zakonodaja²⁴⁹, ki ima lahko dolgoročno neugodne posledice v prostoru in širšem razvoju.

Sistem prostorskega načrtovanja in graditve objektov je v Sloveniji zapleten in neučinkovit, kar se med drugim kaže v počasnem sprejemanju občinskih prostorskih aktov²⁵⁰ ter njihovi vertikalni in horizontalni neusklajenosti, na kar je leta 2011 opozarjala tudi raziskava OECD²⁵¹. Razlog za tako neučinkovit sistem urejanja prostora je v trajanju postopkov in neučinkovitem usklajevanju interesov posameznih nosilcev urejanja prostora, pa tudi v izvajanju prostorskih predpisov. V letu 2012 in začetku letošnjega leta je bilo več posegov v to zakonodajo, toda namesto napovedane sistemske prenove prostorske zakonodaje, ki bi v celoti poenostavila sistem in skrajšala postopke, je bila vpeljana možnost nekaterih posegov

v prostor (npr. širitev območja stavbnih zemljišč) mimo temeljnih načel prostorskega načrtovanja. Nove rešitve, ki so v strokovni javnosti sporne²⁵², ne odpravljajo temeljnih problemov sistema prostorskega načrtovanja, lahko pa vodijo v razgradnjo prostorskega načrtovanja ter imajo dolgoročno negativne učinke v prostoru in širšem razvoju.

Registracija nepremičnin in pridobivanje gradbenih dovoljenj sta še naprej pomembni oviri enostavnosti poslovanja v Sloveniji. Svetovna banka v poročilu Doing Business ugotavlja, da so glavna ovira enostavnosti poslovanja še naprej dolgotrajni postopki pridobivanja različne dokumentacije in dovoljenj. Pri registraciji nepremičnin v letu 2012 ni bilo večjih sprememb, v primerjavi z drugimi državami pa se je uvrstitev na lestvici enostavnosti poslovanja poslabšala (za 4 mesta – na 83. mesto), pri tem pa nazadovanja ne gre pripisati slabšanju stanja pri nas, ampak temu, da so druge države med tem sprejele ustrezne ukrepe in se povzpele na lestvici. Kljub vzpostavitvi registra nepremičnin, njihovemu množičnemu vrednotenju v letu 2011 in začetku postopkov informatizacije zemljiške knjige so še problematični dvotirni postopki evidentiranja nepremičnin. Na zamudnost tako vplivajo še vedno nepovezane evidence zemljiške knjige in zemljiškega katastra ter dvojnost vodenja nepremičninskih podatkov²⁵³. Po podatkih Svetovne banke porabi podjetje za registracijo nepremičnin (oz. lastnine) v Sloveniji 110 dni, kar je precej več kot v drugih državah EU²⁵⁴. Po pridobivanju gradbenih dovoljenj je uvrstitev Slovenije v letu 2012 ostala enaka kot v predhodnem letu (61. mesto). Spremembe v prostorski zakonodaji v zadnjem letu naj bi pripomogle k izboljšanju stanja pri pridobivanju gradbenih dovoljenj in umeščanju objektov v prostor. S spremembami Zakona o graditvi objektov so bili namreč skrajšani roki za izdajo projektnih pogojev in sprejete poenostavitve postopkov glede potrebnih soglasij²⁵⁵. Vendar ostaja bojazen, da bodo premalo celostne zakonodajne spremembe, usmerjene predvsem v kratkoročne in enostranske poenostavitve za investitorje, ponovno slabo vplivale na dolgoročni razvoj in vizualno podobo prostora. Po podatkih Svetovne banke, ki še ne upoštevajo najnovejših sprememb zakonodaje, se za pridobitev gradbenega dovoljenja porabi 197 dni²⁵⁶. Postopki, ki so povezani z zasebnimi/

²⁴⁹ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt-B), Uradni list RS, št. 57/2012, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP-A), Uradni list RS, št. 57/2012, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o graditvi objektov (ZGO-1D), Uradni list RS, št. 57/2012, Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt-C), Uradni list RS št. 109/2012 in Uredba o razvrščanju objektov glede na zahtevnost gradnje, Uradni list RS, št. 18/2013).

²⁵⁰ Po skoraj petih letih od uveljavitve ZPNačrt je svoj občinski prostorski načrt (OPN) sprejelo manj kot 20 % slovenskih občin. Vir: Delovno gradivo vlade ob sprejemanju Zakona o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt-B).

²⁵¹ Territorial Reviews: Slovenia 2011, 2011.

²⁵² Sprememba 29. člena ZPNačrt-C je v ustavni presoji.

²⁵³ Poročilo o izvajanju aktivnosti na področju boljše zakonodaje in odprave administrativnih ovir, MPJU, november 2012.

²⁵⁴ V EU trajajo postopki za registracijo nepremičnin v povprečju 28 dni, največ v Belgiji (64 dni), Franciji (59 dni) in na Poljskem (54 dni). V sosednjih državah je trajanje precej krajše, in sicer med 17 in 24 dni, razen na Hrvaškem, kjer so postopki podobno dolgotrajni (104 dni).

²⁵⁵ Uredba o razvrščanju objektov glede na zahtevnost gradnje (Uradni list, št. 18/2013) je npr. razširila število objektov, ki ne potrebujejo gradbenega dovoljenja.

²⁵⁶ V EU se za pridobitev gradbenega dovoljenja porabi v povprečju 182 dni. Najzamudnejše je pridobivanje gradbenega dovoljenja na Cipru (677 dni), poleg tega pa v Italiji (234 dni),

komercialnimi ponudniki, so praviloma precej krajši in primerljivi z drugimi državami, najbolj pa je zamudno pridobivanje potrebnih dovoljenj na upravnih enotah (60 dni) in registracija gradbenih projektov v uradnih dokumentacijah (45 dni).

Leta 2011 je bilo v Sloveniji skupaj 980 ha degradiranih območij²⁵⁷ zaradi opuščene dejavnosti, ki so potencialna območja za umeščanje novih dejavnosti v prostor. Kot pomembna razloga za zadnjo spremembo Zakona o prostorskem načrtovanju so predlagatelji med drugim navajali pomanjkanje območij za širitev dejavnosti na obstoječih lokacijah in pomanjkanje stavbnih zemljišč tudi v občinah, ki imajo že sprejete občinske prostorske načrte. Nedavno končana raziskava pa je evidentirala skupaj 980 ha degradiranih območij, katerih ponovna usposodobitev lahko pomeni racionalnejšo rabo prostora in varovanje zemljišč²⁵⁸ in ki so primerna za umeščanje starih in novih dejavnosti v prostor²⁵⁹. Ker so bila v raziskavi popisana samo degradirana območja zaradi opuščene dejavnosti, je degradiranih območij v Sloveniji gotovo še več. Do zdaj je bila njihova usposobitev za ponovno rabo zelo skromna. Degradirana območja namreč niso obravnana sistemsko in niso umeščena v temeljne razvojne dokumente na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Ni jasnih usmeritev za možnosti in pogoje rabe glede na tipe teh območij, davčni in širši zakonodajni sistem pa nima spodbud za njihovo usposobitev²⁶⁰. Smiselno jih je obravnavati celostno, s povezovanjem različnih sektorjev, saj je le tako mogoče upoštevati različne vidike degradiranih območij – prostorsko, okoljsko, socialno in zdravstveno, ter določiti enotno opredelitev zanje. Na tej podlagi bi bilo treba vzpostaviti register degradiranih območij, ki bi se ob tekočem vzdrževanju uporabljal tudi za spremljanje stanja in preprečevanje nastajanja novih takih območij.

na Slovaškem (268 dni) in Poljskem (301 dni). Med sosednjimi državami je zamudno pridobivanje teh dovoljenj na Hrvaškem (307 dni).

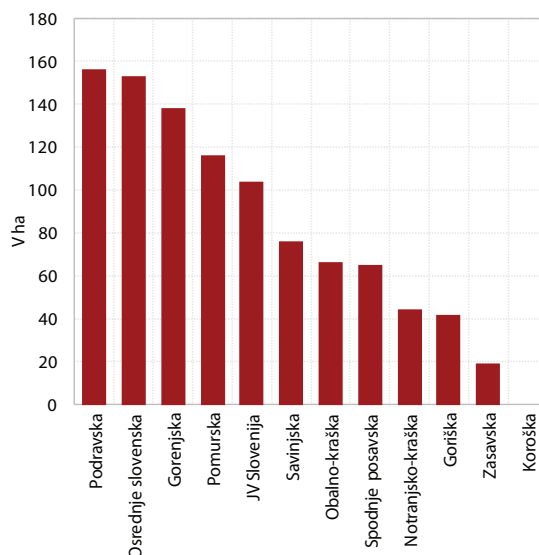
²⁵⁷ Na podlagi raziskave pociljnem raziskovalnem programu (CRP) »Konkurenčnost Slovenije 2006–2013, Raziskovalni projekt« Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostno razvojna priložnost Slovenije, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, naročnika MGRT (SVLR) in ARRS. Gre za degradirana območja (stanje pomlad 2011), ki so posledica opuščanja dejavnosti in spremembe (razvrednotenja) funkcije prostora. Vključena so tista območja, ki so razvrednotena zaradi industrijske in vojaške dejavnosti ter rudarjenja (površinska degradacija), območja prometnih in infrastrukturnih objektov ter so večja od 1 ha (10.000 m²).

²⁵⁸ Slednje je pomembno tudi zaradi sposobnosti tal, da se zagotavljajo ekosistemske storitve, saj je pozidano površje večinoma nepovratno spremenjeno.

²⁵⁹ Npr. proizvodne, poslovne, logistične cone, sončne elektrarne, vzgojno-izobraževalne ustanove, turistični in rekreacijski objekti in dejavnosti, čistilne naprave, centri za ravnanje z odpadki.

²⁶⁰ Eden največjih omejevalnih dejavnikov pri oživitvi degradiranih območij za ponovno rabo je lastništvo (npr. več lastnikov z različnimi interesi).

Slika 35: Degradirana območja zaradi opuščene dejavnosti, stanje 2011

Vir: Raziskovalni projekt, Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostno razvojna priložnost Slovenije, Univerza v Ljubljani, FF, Oddelek za geografijo, 2012.

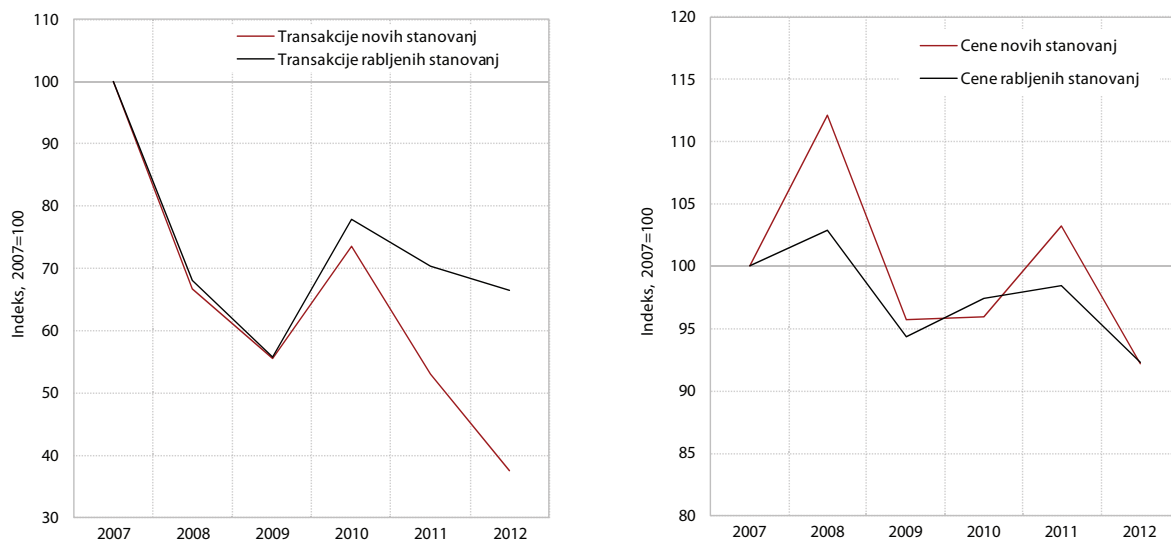
Leta 2012 so bile znižane odškodnine zaradi spremembe namembnosti zemljišča iz kmetijske rabe v zazidljivo, kar bo investitorjem znižalo stroške, pospešilo pa trajno izgubo kmetijskih zemljišč. Po manj kot letu dni veljavnosti Zakona o kmetijskih zemljiščih je bila sprejeta njegova novela²⁶¹, s katero je bila odškodnina za spremembo namembnosti za manj kakovostna kmetijska zemljišča odpravljena, za najkakovostnejša pa znižana. Hkrati se ta po novem obračunava le za tloris pozidave in ne več za celotno parcelo, kmetijski in nekateri gradbeni inženirski objekti pa so iz obračuna v celoti izzeti. S spremembami zakona naj bi se izboljšala konkurenčnost in pospešil razvoj gospodarstva, omogočila hitrejšo reševanje stanovanjskih problemov in širitev kmetij ter olajšala izvedba drugih projektov novogradenj. Na drugi strani pa sprejete spremembe vodijo v krčenje površin najboljših kmetijskih zemljišč zaradi manjšega usmerjanja gradenj na manj kakovostna zemljišča, kar ima lahko neugodne posledice za pridelavo hrane. Nižji prihodki od odškodnin bodo vplivali tudi na manjšo usposobitev slabših kmetijskih zemljišč, s katerimi se je prav tako blažilo skupno krčenje kmetijskih površin v uporabi. Te se sicer krčijo²⁶² tudi zaradi zaraščanja, hkrati pa se Slovenija po površini njiv na prebivalca²⁶³

²⁶¹ Zakon o spremembah in dopolnitvi Zakona o kmetijskih zemljiščih, Uradni list, št. 58/2012 z dne 31. 7. 2012.

²⁶² V obdobju 2001–2011 so se glede na podatke rednih letnih statističnih raziskav znižale za več kot desetino (samo v letu 2011 za več kot 5 %), po podatkih statističnega popisa kmetijskih gospodarstev pa se je površina v obdobju 2000–2010 skrčila manj, za 2,4 %.

²⁶³ V letu 2010 je bilo v Sloveniji 0,08 ha, v povprečju EU-27 pa 0,21 ha njiv na prebivalca. Manj površine kot v Sloveniji je bilo le v treh državah – Malti, Belgiji in na Nizozemskem (vir podatkov: Eurostat).

Slika 36: Transakcije ter cene novih in rabljenih stanovanj, Slovenija

Vir: SURS, 2013; izračuni Umar.

uvršča na rep držav EU. Vsebinsko vprašljive rešitve zaradi parcialnega spreminjanja zakonodaje povzročajo nove konflikte pri umeščanju dejavnosti v prostor, kar bi lahko preprečili s celovitimi in medsebojno usklajenimi sistemskimi spremembami glede zemljiške politike, kmetijskih zemljišč, prostorskega načrtovanja in javnih financ (davčna zakonodaja).

Cene stanovanjskih nepremičnin so se v letu 2012 znižale, kar ni bilo dovolj za oživitvev nepremičninskega trga, saj se je zmanjšala tudi njihova prodaja, predvsem novih stanovanj. Število vseh prodanih stanovanjskih nepremičnin (nova in rabljena stanovanja ter družinske hiše) se je leta 2012 še znižalo, za 7,9 %, od vrha leta 2007 pa je bilo nižje za več kot tretjino²⁶⁴. Največji del, približno dve tretjini vsega prometa z nepremičninami, se je opravil z rabljenimi stanovanji, nadaljnja desetina pa z novimi stanovanji. V letu 2012 je bilo število prodaj rabljenih stanovanj za 5,5 % manjše kot leta 2011 in za tretjino manjše od vrha v letu 2007. Število prodaj novih stanovanj pa se je glede na leto 2011 znižalo skoraj za 30 % in je bilo za več kot 60 % manjše kot leta 2007, odkar imamo na voljo tovrstne podatke. Po rasti v zadnjih dveh letih so se v letu 2012

pocenile tudi stanovanjske nepremičnine²⁶⁵, kar pa je bilo premalo za ponovno oživitvev nepremičninskega trga. Kupci so namreč v poslabšanih in negotovih gospodarskih razmerah ter v pričakovanju še nižjih cen odlašali z nakupi. Na neravnotežje na trgu nepremičnin v Sloveniji, ob še vedno visokih cenah in nizkem obsegu transakcij, opozarja tudi Evropska komisija v poročilu o makroekonomskih neravnotežjih v državah članicah²⁶⁶. Napovedi ob predvidenih slabih gospodarskih razmerah tudi za leto 2013 niso spodbudne. K oživitvi nepremičninskega trga bi lahko prispevala odprodaja nekaterih nepremičninskih naložb, ki so jih banke večinoma že delno odpisale, pa tudi uvedba »slabe banke« na podlagi Zakona o ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank, ki naj bi prevzela in prodala tudi nekatere terjatve v zvezi z nepremičninami. Skladno s koncem leta 2012 sprejeto poslovno politiko Stanovanjskega sklada Republike Slovenije za obdobje 2012–2016 bo v letu 2013 z gradnjo in nakupi stanovanj nadaljeval tudi Stanovanjski sklad²⁶⁷.

²⁶⁴ Izračunano na podlagi indeksov cen stanovanjskih nepremičnin, SURS, 2013.

²⁶⁵ Novih za 9,5 %, rabljenih pa za 5,6 % (SURS, 2013; preračuni UMAR).

²⁶⁶ Cene stanovanjskih nepremičnin so vključene v izbor kazalnikov za ugotavljanje presežnih neravnotežij držav članic EU kot eden izmed kazalnikov notranjih neravnotežij (glej Okvir 1). Gre za medletno spremembo relativnih cen stanovanjskih nepremičnin (eksperimentalni harmonizirani indeks cen stanovanjskih nepremičnin Eurostata (stanovanj in hiš, novih in rabljenih skupaj) sorazmerno glede na deflator zasebne potrošnje), za katero je določena mejna vrednost 6 %. Za Slovenijo je vrednost tega kazalnika v letu 2011 znašala 1,0 %, v letih 2009 in 2010 smo imeli znižanje relativnih cen nepremičnin, zgornjo mejo pa je Slovenija presežala v obdobju 2004–2007, najbolj v letu 2007 (17,4 %).

²⁶⁷ Konec leta 2012 je Stanovanjski sklad kupil 154 stanovanj. Objavljen Javni poziv za nakup stanovanj je odprt tudi v letu 2013, predvidena roka odpiranja ponudb sta marec in september 2013. Stanovanjski sklad naj bi v letu 2013 in 2014 dokončal in izročil končnim kupcem več stanovanj v okviru že začelih nepremičninskih projektov.

5.5 Kultura

Izdatki sektorja država za kulturo²⁶⁸ so se v letu 2011 zmanjšali, s čimer se je prekinilo njihovo povečevanje v zadnjih letih, v razmerju do BDP pa so v Sloveniji med najvišjimi v EU. V letu 2011 se je delež izdatkov sektorja država za kulturo znižal na 1,31 % BDP. Od tega je delež za kulturne storitve znašal 0,87 % BDP, za radio, televizijo in založništvo pa 0,43 % BDP. V letu 2011 so se izdatki za kulturo prvič v obdobju krize tudi realno znižali (za 5,0 %). To je povezano predvsem z močnim zmanjšanjem izdatkov za naložbe v kulturne objekte, kar je predvsem posledica dokončanja nekaterih večjih kulturnih objektov v predhodnih letih²⁶⁹ in na splošno nižje naložbene dejavnosti države v letu 2011. Kljub znižanju je bil delež izdatkov sektorja država za kulturo, izražen v BDP, višji kot ob začetku krize (leta 2008) in višji kot leta 2005²⁷⁰, leta 2010 (zadnji mednarodno primerljivi podatek) pa je bil pri nas poleg Estonije najvišji med državami EU. Prvič po večletnem predhodnem povečevanju so se v letu 2011 zmanjšala tudi sredstva za zaposlene in nižje so bile tudi subvencije. Zaradi konsolidacije javnih financ predvidevamo, da se bo financiranje kulture iz

virov sektorja država tudi v prihodnjih letih zaostrovalo. Poleg javnih virov so dodaten vir financiranja kulture donacije, sponzorstva in tuji viri (mednarodni skladi, tuji sponzorji in donatorji), vendar je obseg izdatkov iz teh virov skromen, v letu 2011 in obdobju 2008–2011 pa se je tudi realno močno zmanjšal²⁷¹.

Leta 2010 (zadnji podatki ankete o potrošnji gospodinjstev) so se izdatki za kulturo na člana gospodinjstva realno močno povečali. Skupaj so se realno povečali za 8,8 %. Izdatki, ki so po opredelitvi Unesca najbolj neposredno povezani s kulturno vsebino (kino, gledališče, koncerti, muzeji, galerije), so se povečali, vendar pa je delež teh v strukturi izdatkov nizek (2,7 %, kar je najmanj v obdobju 2005–2010). Narasli so tudi izdatki za knjige, najbolj pa so se znižali izdatki za časopise in revije (realno za 5,5 %), katerih delež se je v letu 2010 še znižal. K rasti izdatkov za kulturo so leta 2010 sicer največ prispevali TV-sprejemniki in videorekorderji ter RTV-naročnina in izposoja avdiovizualne opreme, ki so tudi sicer najboljše v strukturi izdatkov za kulturo, njihov delež pa se še povečuje. Delež izdatkov za kulturo in rekreacijo²⁷² v skupnih izdatkih gospodinjstev je v letu

Tabela 20: Kulturna produkcija in obisk kulturnih prireditev, Slovenija

	2005	2008	2009	2010	2011
Muzeji, galerije oz. likovna razstavišča					
Število razstav	1.809	2.119	2.169	2.039	2.382
Število obiskovalcev razstav	2.284.350	2.454.878	2.600.882	2.882.440	3.020.190
Gledališča					
Število gledaliških predstav	5.226	4.160	3.776	4.650	5.848
Število novo izvedenih del, skupaj	246	205	236	307	316
– od tega število novo izvedenih del slovenskih avtorjev	90	86	131	132	176
Število obiskovalcev gledaliških predstav, skupaj	928.629	867.220	782.491	864.482	948.618
Filmi					
Število proizvedenih dolgometražnih filmov	13	8	11	8	19
Število gledalcev (slovenskih in tujih) dolgometražnih filmov	2.443.776	2.417.994	2.772.073	2.888.391	2.867.224
– od tega število gledalcev slovenskih dolgometražnih filmov	72.239	103.000	51.846	193.532	131.415
Izdane knjige in brošure					
Število naslovov izdanih knjig in brošur	4.394	6.358	6.139	5.621	5.991
Število naslovov izdanega leposlovja	993	1.274	1.473	1.315	1.456
– od tega število naslovov izdane slovenske književnosti	501	709	773	657	681
Splošne knjižnice					
Število izposojenih enot knjižničnega gradiva na prebivalca	10,4	12,7	11,7	12,0	np

Vir: SURS, Fivia, d. o. o., Filmski sklad RS, IZUM, NUK.

Opombi: Število izposojenih enot knjižničnega gradiva na prebivalca je izračunano glede na število prebivalcev na dan 1. 7.; np- ni podatka.

²⁶⁸ Po metodologiji COFOG. Zajeti so izdatki za kulturne storitve in radio, televizijo in založništvo. Pri kulturnih storitvah so zajeti izdatki za kulturne ustanove (knjižnice, muzeje, galerije, gledališča, spomenike, živalske in botanične vrtove, akvarije ipd.), delovanje in podpora kulturnim dogodkom (koncerti, filmska in druga produkcija), štipendije, posojila in subvencije posameznim umetnikom, pisateljem, oblikovalcem, skladateljem in drugim zaposlenim v kulturi.

²⁶⁹ V letu 2010 je bil dokončan Center Stožice in nekateri drugi projekti (glej tudi Poročilo o razvoju 2012).

²⁷⁰ V letu 2011 se je delež izdatkov sektorja država za kulturo zmanjšal za 0,07 o. t., v obdobju 2008–2011 pa povečal za 0,11 o. t. V obdobju 2005–2011 se je delež povečal za 0,45 o. t. Močno se je povečal predvsem v letu 2008, ko je bil po metodologiji COFOG med te izdatke zajet RTV SLO.

²⁷¹ Sredstva iz teh virov so po podatkih SURS za radijske in TV-organizacije, kinematografe, proizvodnjo in distribucijo filmov, muzeje, galerije oziroma likovna razstavišča, gledališča, orkestre oz. zbornice in kulturne domove v letu 2011 znašala 7,48 mio EUR in so se v primerjavi s predhodnim letom realno zmanjšala za 48,3 %.

²⁷² Mednarodna primerjava je mogoča le za kulturo in rekreacijo skupaj.

2011 znašal 8,7 %, kar je približno na ravni povprečja EU (8,8 %), in se podobno kot v povprečju EU tudi pri nas v zadnjih letih znižuje.

Gibanja v kulturni produkciji so bila v letu 2011 večinoma ugodna. Nadaljevala se je rast števila obiskovalcev razstav v muzejih, galerijah oz. likovnih razstaviščih iz predhodnih dveh let²⁷³, povečalo pa se je tudi število razstav. Z vidika ohranjanja kulturne dediščine je pomemben dogodek v letu 2012 predvsem vpis »Dediščine živega srebra Almaden in Idrija« na seznam svetovne dediščine Unesca. Leta 2011 se je drugo leto zapored precej povečal tudi obisk predstav v gledališčih (za 9,7 %), kar je po naši oceni povezano s povečanjem ponudbe, to je številom predstav in novoizvedenih del, med katerimi se je povečalo tudi število novoizvedenih del slovenskih avtorjev. V letu 2012 pa je k ponudbi kulturnih prireditev prispevala izvedba Maribor 2012 – evropska prestolnica kulture. Leta 2011 se je povečalo število proizvedenih kinematografskih filmov in število gledalcev tujih dolgometražnih filmov, zmanjšalo pa se je število gledalcev slovenskih dolgometražnih filmov, a je bilo še vedno večje kot leta 2005. Ugodna so bila tudi gibanja pri izdaji knjig in brošur. Njihovo število se je v letu 2011 po zmanjšanju v predhodnih dveh letih povečalo, in sicer za 6,6 %. Med temi se je pri leposlovju povečalo število izdanih naslovov slovenske književnosti (za 3,7 %), ki je bilo tudi večje kot leta 2005. V letu 2010 se je naraslo tudi povprečno število izposojenih del na prebivalca v splošnih knjižnicah.

Število delovno aktivnih v kulturi se je v letu 2011 ohranilo na ravni predhodnega leta in je bilo višje kot ob začetku krize. Po podatkih SRDAP²⁷⁴ je bilo leta 2011 v kulturi 15.587 delovno aktivnih²⁷⁵, kar je približno na ravni predhodnega leta in za 3,6 % višje kot na začetku krize leta 2008. Ob splošnem zniževanju števila zaposlenih v preostalih dejavnostih se je v tem obdobju povečeval tudi delež delovno aktivnih v kulturi v razmerju do vseh dejavnosti skupaj in leta 2011 znašal 2,0 %²⁷⁶. Znotraj

kulture se je v letu 2011 relativno najbolj povečalo število delovno aktivnih v dejavnosti filmi, video in zvočni zapisi, absolutno pa v kulturnih in razvedrilnih dejavnostih. Najbolj pa se je absolutno in relativno zmanjšalo njihovo število v založništvu, kar je pomenilo nadaljevanje upadanja iz preteklih let, krčenje pa je bilo zaznati tudi v dejavnosti knjižnic, arhivov, muzejev in drugih kulturnih dejavnostih. V strukturi delovno aktivnih v kulturi je bilo v letu 2011 20,9 % samozaposlenih, kar je precej več od povprečja za vse dejavnosti, delež pa se je v obdobju 2008–2011 povečal.

²⁷³ Število obiskovalcev se je povečalo tudi v obdobju 2005–2011, in sicer za 32,2 %.

²⁷⁴ Statistični register delovno aktivnega prebivalstva. Zajete so zaposlene osebe v delovnem razmerju in samozaposlene osebe (brez kmetov). Prikazani so letni podatki.

²⁷⁵ Po Eurostatovi opredelitvi kultura zajema te dejavnosti po SKD 2008: J 58 – Založništvo, J 59 – Dejavnosti v zvezi s filmi, video in zvočnimi zapisi, J 60 – Radijska in televizijska dejavnost, R 90 – Kulturne in razvedrilne dejavnosti in R 91 – Dejavnost knjižnic, arhivov, muzejev in druge kulturne dejavnosti.

²⁷⁶ Mednarodno primerljivi podatki ankete o delovni sili kažejo, da je delež delovno aktivnih v kulturi leta 2011 v Sloveniji (1,9 %) nekoliko presejal povprečje EU (1,7 %), vendar so med obema metodologijama spremljanja števila zaposlenih precejšnje razlike. Posledično so po anketi o delovni sili precej drugačna tudi zgoraj opisana gibanja števila delovno aktivnih v kulturi po SRDAP. Tako se je npr. po podatkih ankete o delovni sili število delovno aktivnih v kulturi v obdobju 2008–2011 celo znižalo, kar pa lahko po naši oceni pojasnimo z zmanjšanjem obsega neformalnih zaposlitev, ki jih ti podatki vključujejo in predstavljajo nekatere prožnejše oblike dela.

II. kazalniki razvoja Slovenije

PRVA PRIORITETA:

Gospodarska rast in konkurenčno gospodarstvo

- 1.1 Bruto domači proizvod na prebivalca
- 1.2 Realna rast bruto domačega proizvoda
- 1.3 Inflacija
- 1.4 Ravnesje sektorja država
- 1.5 Dolg sektorja država
- 1.6 Plačilnobilančno ravnesje
- 1.7 Bruto zunanji dolg
- 1.8 Donosnost 10-letnih državnih obveznic
- 1.9 Razvitost finančnega sektorja
- 1.10 Produktivnost dela
- 1.11 Tržni delež
- 1.12 Stroški dela na enoto proizvoda
- 1.13 Faktorska struktura izvoza blaga
- 1.14 Delež izvoza in uvoza glede na BDP
- 1.15 Neposredne tuje investicije
- 1.16 Podjetniška aktivnost
- 1.17 Delež nefinančnih tržnih storitev

1.1 Bruto domači proizvod na prebivalca

Slovenija se po letu 2008 oddaljuje od povprečne razvitosti EU, leta 2011 je zaostanek znašal 16 o. t., merjeno z BDP na prebivalca v standardih kupne moči. Slovenski bruto domači proizvod na prebivalca v standardih kupne moči je po podatkih Eurostata¹ v letu 2011 znašal 21.000 SKM² oziroma 84 % povprečja EU, s čimer je Slovenija padla na raven relativne gospodarske razvitosti pred skoraj desetletjem (2003). Če primerjamo stanje Slovenije z letom 2005, ko je bila sprejeta Strategija razvoja Slovenije, se je naš položaj v primerjavi z evropskim povprečjem poslabšal za 3 o. t. Še bolj, za 7 o. t., pa se je Slovenija od povprečja EU oddaljila glede na leto 2008, ko je dosegala do zdaj največ, to je 91 %, evropskega povprečja. Glavni razlog poslabšanja položaja Slovenije od začetka krize je bistveno močnejši padec bruto domačega proizvoda Slovenije v primerjavi s povprečjem EU³ v letu 2009 (za 3,5 o. t.) ter počasnejše gospodarsko okrevanje v letih 2010 (za 0,9 o. t.) in 2011 (za 0,7 o. t.). Glede na ponovno večji padec BDP v Sloveniji kot v povprečju EU⁴ v letu 2012 pa ocenjujemo, da se je upadanje razvitosti v primerjavi z EU nadaljevalo tudi lani. Povečanje vrzeli v gospodarski razvitosti je od začetka krize nekoliko ublažilo le znižanje splošne ravni cen v Sloveniji. Splošna raven cen na ravni bruto domačega proizvoda se je ob umirjenih cenovnih gibanjih ob nizki gospodarski aktivnosti v letu 2011 namreč znižala na 84 % povprečne ravni v EU, kar je za 2 o. t. nižja raven kot v letu 2009. Dekompozicija bruto domačega proizvoda na prebivalca na produktivnost in stopnjo zaposlenosti pokaže, da je ključ do ponovnega zmanjševanja zaostanka v gospodarski razvitosti višja produktivnost, ki bo temeljila predvsem na rasti dodane vrednosti. Produktivnost se je v začetnem obdobju krize zaradi padca BDP močno znižala (na 79 % povprečja EU v letu 2010), v letu 2011 pa se je zaostanek za povprečjem

EU po ravni produktivnosti prvič od začetka krize nekoliko zmanjšal (na 81 % povprečja EU), vendar pa je napredek pri produktivnosti relativno glede na EU izhajal le iz zmanjšanja zaposlenosti⁵, rast bruto domačega proizvoda pa je bila nižja kot v EU.

Slovenija je v skupini držav članic EU, v katerih je bruto domači proizvod na prebivalca med krizo najbolj upadel. Od začetka gospodarske krize v letu 2008 je svoj položaj po bruto domačem proizvodu na prebivalca v standardih kupne moči v primerjavi s povprečjem EU bolj kot Slovenija (za 7 o. t.) poslabšala le še Grčija (14 o. t.), padec gospodarske razvitosti v Španiji pa je bil podoben kot pri nas (6 o. t.). Grčija in Španija sta podobno kot Slovenija krizo pričakali s številnimi strukturnimi slabostmi. Za obe državi so bila značilna zunanja neravnovesja kot posledica težav s konkurenčnostjo, notranja neravnovesja pa so se kazala v hitri rasti gradbeništva, cen nepremičnin in posojil. Poleg tega je imela Grčija že pred izbruhom krize tudi zelo visok dolg sektorja država. V drugih državah EU so bile spremembe med krizo manjše, po precejšnjem izboljšanju gospodarskega položaja glede na povprečje EU pa izstopata Poljska in Luksemburg (za 8 o. t.). Slovenija je edina od novih članic, ki je od vstopa v EU (2004) do leta 2011 nazadovala (3 o. t.), vse druge države so svoj položaj v primerjavi s povprečjem EU izboljšale (najbolj Slovaška za 16 o. t. in Litva za 15 o. t.).

¹ Decembra 2012 je Eurostat objavil podatke o bruto domačem proizvodu na prebivalca v standardih kupne moči za obdobje 2009–2011. Podatki temeljijo na revidiranih paritetah kupne moči za omenjena leta, zadnjih revidiranih podatkih posameznih držav za BDP v nacionalnih valutah in zadnjih podatkih o številu prebivalstva.

² Prikaz bruto domačega proizvoda na prebivalca v standardih kupne moči omogoča primerjavo med državami, očiščeno učinka razlik v splošni ravni cen med državami. Standard kupne moči (SKM) – izbor valute za izražanje rezultatov je dogovor (konvencija). V Eurostatovi primerjavi se rezultati izražajo v »valuti«, imenovani SKM. SKM je umetna, fiktivna valuta, ki je na ravni povprečja držav EU enaka enemu evru. SKM ali »EU-27 evro« je »valuta«, ki izraža povprečno raven cen v EU-27.

³ Glej tudi kazalnik 1.2.

⁴ V Sloveniji se je leta 2012 BDP realno znižal za 2,3%, v EU pa je bil nižji za 0,3 %.

⁵ V letih 2008 in 2009 je Slovenija po stopnji zaposlenosti dosegala 108 % povprečja EU, leta 2011 pa 104 %.

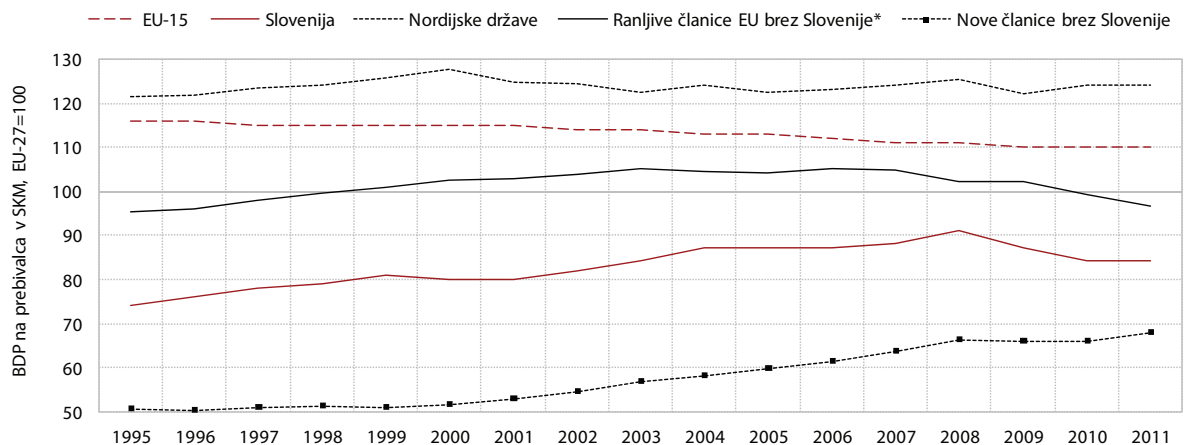
Tabela: BDP na prebivalca v standardih kupne moči, indeksi obsega, EU-27=100

	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011
EU-15	116	115	113	111	110	110	110
Avstrija	134	132	125	124	125	127	129
Belgija	128	126	120	116	118	119	119
Bolgarija	32	28	37	43	44	44	46
Ciper	87	88	93	99	100	97	94
Češka	76	71	79	81	83	80	80
Danska	131	132	123	125	123	128	125
Estonija	36	45	61	69	63	63	67
Finska	107	117	114	119	114	113	114
Francija	116	115	110	107	109	108	108
Grčija	84	84	91	93	94	87	79
Irska	103	132	144	132	130	129	129
Italija	121	118	105	104	104	101	100
Latvija	31	36	50	58	54	54	58
Litva*	35	40	53	61	55	57	66
Luksemburg	222	244	254	263	255	267	271
Malta	86	85	78	79	83	85	85
Madžarska	51	54	63	64	65	65	66
Nemčija	128	118	116	116	115	119	121
Nizozemska	123	134	131	134	132	131	131
Poljska	43	48	51	56	61	63	64
Portugalska	77	81	79	78	80	80	77
Romunija	33	26	35	47	47	47	49
Slovaška	47	50	60	73	73	73	73
Slovenija	74	80	87	91	87	84	84
Španija	91	97	102	104	103	99	98
Švedska	125	128	122	124	120	124	127
Združeno kraljestvo	114	119	123	113	111	111	109

Vir: Eurostat Portal Page – Purchasing Power Parities, 2012.

Opomba: * podatki o prebivalstvu za Litvo so za leto 2011 preračunani na podlagi popisa v letu 2011, zato zaradi tega preloma časovne vrste, preračuni na prebivalca za leto 2011 niso popolnoma primerljivi s prejšnjimi leti.

Slika: BDP na prebivalca v standardih kupne moči za izbrane skupine držav in Slovenijo

Vir: Eurostat Portal Page – Purchasing Power Parities, 2012.

Opomba: * ranljive članice Evropske unije (Grčija, Irska, Italija, Portugalska, Španija).

1.2 Realna rast bruto domačega proizvoda

Bruto domači proizvod se je po dveh letih skromne rasti leta 2012 znižal za 2,3 %. Rast izvoza, ki je bil glavni dejavnik okrevanja v predhodnih dveh letih, se je ob upočasnitvi gospodarske aktivnosti v glavnih trgovinskih partnericah v letu 2012 ustavila. Hkrati se je ob nadaljnjem zmanjšanju investicijske aktivnosti poglobil padec domače potrošnje, saj se je zmanjšala končna potrošnja. K zmanjšanju BDP je po dveh letih pozitivnega prispevka pomembno prispevala sprememba zalog.

Zaradi poslabšanja gospodarskih razmer v glavnih trgovinskih partnericah se je občutno upočasnili izvoz vseh panog predelovalnih dejavnosti, hkrati se je zmanjšal izvoz elektrike in kmetijskih izdelkov, ki sta pomembno prispevala k okrevanju izvoza v predhodnih dveh letih. Realna rast izvoza blaga in storitev je lani znašala 0,3 %, kar je 6,7 o. t. manj kot predhodno leto, pri čemer je izvoz blaga stagniral, rast izvoza storitev pa se je nekoliko okrepila. Lani se je gospodarska aktivnost občutno upočasnila (Nemčija, Avstrija) oz. zmanjšala (Italija, Hrvaška) v vseh glavnih trgovinskih partnericah, tako da se je po razmeroma visoki rasti v letu 2011 izvoz v države članice EU in države z območja nekdanje Jugoslavije lani zmanjšal. Nadaljevala pa se je visoka rast izvoza blaga v države zunaj Evrope. Izvozna gibanja so se lani poslabšala v vseh panogah predelovalnih dejavnosti. Najbolj se je zmanjšala rast izvoza srednje nizko tehnološko zahtevnih panog (gumarska, kovinska, nekovinski mineralni izdelki), ki proizvajajo izdelke za vmesno porabo in med prvimi občutijo manjše povpraševanje, najmanj pa rast izvoza tehnološko zahtevnejših farmacevtske in kemične industrije. Pomembno je k poslabšanju izvoznih gibanj prispevalo tudi zmanjšanje izvoza kmetijskih izdelkov in električne energije, medtem ko se je nadaljevala visoka rast izvoza nafte¹. Ob občutni upočasnitvi skupne rasti izvoza in poglobitvi padca domače potrošnje se je po rasti v predhodnih dveh letih lani zmanjšal tudi uvoz blaga in storitev (-4,3 %).

Ob nadaljnji zaostritvi razmer na trgu dela in ukrepih za konsolidacijo javnih financ sta se potrošnja gospodinjstev in države lani znižali. V letu 2012 se je ob poglobitvi padca razpoložljivega dohodka prvič med krizo znižala potrošnja gospodinjstev (-2,9 %). Ob prvem realnem padcu povprečne bruto plače v dvajsetih letih in nadaljnjem padcu zaposlenosti so se zmanjšala sredstva za zaposlene, zmanjšali so se tudi

socialni transferji, posledično je bil padec razpoloženja potrošnikov največji po začetku krize. Zaradi sicer nujnega procesa konsolidacije javnih financ se je poglobil tudi padec potrošnje države (-1,6 %), ki se je začel v letu 2011. Zmanjšanje državne potrošnje povezujemo z restriktivno plačno in kadrovsko politiko, saj so se z Zakonom o uravnoteženju javnih financ znižale plače v dejavnostih javnih storitev, ki so bile tako nominalno za 2,2 % nižje kot v predhodnem letu, občutno se je upočasnila tudi rast zaposlovanja (0,9 %).

Padec bruto investicij je ostal podobno velik kot v predhodnem letu kljub nekoliko manjšemu padcu gradbenih investicij, saj so se znižale investicije v opremo in stroje. Močan upad v vseh delih gradbeništva, ki je sledil investicijskemu ciklu v predkriznih letih, se je lani nadaljeval četrto leto zapored, tako da so bile gradbene investicije za več kot polovico nižje kot pred krizo. Njihovo zmanjšanje (-15,7 %) je bilo v letu 2012 vseeno nekoliko manjše kot v predhodnih treh letih, kar je bila predvsem posledica manjšega padca pri gradnji stavb (zlasti nestanovanjskih). Ob manjšem povpraševanju iz mednarodnega okolja in zmanjšanju izkoriščenosti proizvodnih zmogljivosti pa so se lani zmanjšale investicije v stroje in opremo (-3,4 %), ki so se v letu 2011 povečale.

Bruto domači proizvod se je v letu 2012 znižal tudi na ravni evrskega območja, a manj kot v Sloveniji. Tudi v evrskem območju se je po dveh letih okrevanja BDP lani zmanjšal, in sicer za 0,6 %. Gospodarske razmere so bile slabše kot v predhodnem letu v vseh članicah, najbolj so se poslabšale v državah z največjimi javnofinančnimi težavami. Med komponentami BDP, ki so lani prispevale k povečanju zaostanka slovenskega gospodarstva za predkrizno ravno, sta bila lani pomembna padec končne potrošnje in prekinitvev okrevanja izvoza. Končna potrošnja se je v evrskem območju prilagodila že v predhodnih letih, pri nas pa je predvsem zaradi zapoznele konsolidacije javnih financ do padca prišlo kasneje, zaradi enakega razloga pa je bil tudi občutnejši. Ob razmeroma večji usmerjenosti izvoza v hitro rastoče države in razmeroma večjem deležu tehnološko zahtevnejših izdelkov izvoz v večini članic okreva hitreje kot pri nas.

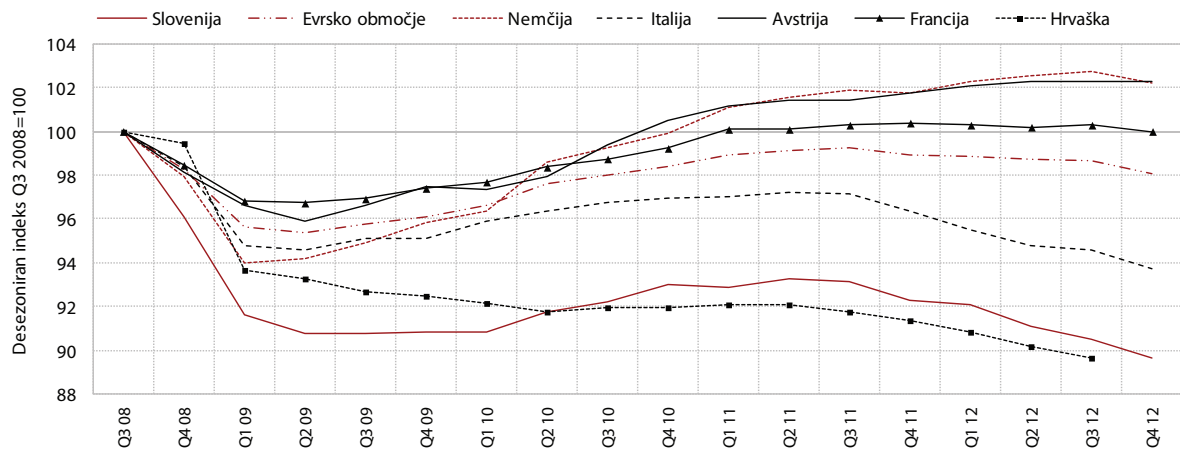
¹ Pri električni energiji in nafti je to ponovni izvoz. Glej tudi kazalnik 1.14.

Tabela: Prispevek komponent izdatkovne strukture k rasti bruto domačega proizvoda, Slovenija, 1996–2012

	1996	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Realna rast BDP, v %	3,6	4,3	4,0	5,8	7,0	3,4	-7,8	1,2	0,6	-2,3
Prispevek k rasti BDP, v o. t.										
Blagovni in storitveni saldo s tujino (izvoz-uvoz)	0,3	2,5	2,2	0,2	-2,0	0,1	2,4	1,5	1,3	3,3
- izvoz blaga in storitev	1,4	6,2	6,1	7,8	9,1	2,8	-11,3	5,9	4,6	0,2
- uvoz blaga in storitev	1,1	3,7	3,9	7,6	11,2	2,6	-13,7	4,5	3,4	-3,1
Domača potrošnja skupaj	3,3	1,7	1,8	5,7	9,0	3,2	-10,2	-0,2	-0,7	-5,6
- zasebna potrošnja	1,9	0,4	1,1	1,5	3,3	1,2	0,1	0,8	0,5	-1,7
- državna potrošnja	0,5	0,6	0,7	0,8	0,1	1,0	0,5	0,3	-0,3	-0,3
- bruto investicije v osnovna sredstva	1,9	0,7	0,7	2,6	3,5	2,0	-6,7	-3,2	-1,6	-1,7
- spremembe zalog	-1,0	0,0	-0,7	0,7	2,0	-0,9	-4,1	1,9	0,7	-1,9

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2013.

Slika: Bruto domači proizvod v Sloveniji in najpomembnejših trgovinskih partnericah

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2013.

1.3 Inflacija

Rast cen življenjskih potrebščin (2,7 %)¹ je bila v letu 2012 višja kot v predhodnih štirih letih predvsem zaradi vpliva enkratnih dejavnikov. Na rast cen so v podobni meri kot v predhodnem letu vplivale višje cene energentov (5,3 %) in hrane (4,8 %), višja pa je bila lani rast cen storitev (2,6 %), kar je bila predvsem posledica enkratnega dejavnika, to je višjih cen šolske prehrane zaradi ukinitve subvencij za šolsko prehrano. V primerjavi s predhodnim letom so imeli v letu 2012 pomemben vpliv na inflacijo tudi ukrepi na davčnem področju, ki so k medletni inflaciji prispevali 1,0 o. t.² To je bila posledica višjih trošarin na tobačne izdelke, alkoholne pijače in tekoča goriva ter dviga okoljskih dajatev. Sicer je gibanje večine cen življenjskih potrebščin tudi lani zaznamovala šibka gospodarska aktivnost, kar se je kazalo v nadaljnjem umirjenem gibanju osnovne inflacije.

Rast cen energentov je bila zaradi znižanja cen zemeljskega plina nekoliko nižja kot v predhodnem letu. Rast cen goriva in energentov se je lani znižala za 1,6 o. t. in je znašala 5,3 %, kar je k skupni inflaciji prispevalo 0,7 o. t. Rast cen tekočih vrst goriva za prevoz in ogrevanje (10,4 %) ob občutno nižji rasti cen nafte na svetovnem trgu je bila nekoliko višja kot v letu 2011 zaradi višjih trošarin. V letu 2011 je bila njihova rast v celoti posledica povišanja cen na svetovnem trgu, lani pa so višje trošarine na tekoča goriva k skupni inflaciji prispevale 0,3 o. t. Višja kot v letu 2011 je bila tudi rast cen elektrike, cene zemeljskega plina pa so se po zvišanju v letu 2011 (12,3 %) lani znižale (-10,4 %), kar je znižalo skupno inflacijo za 0,2 o. t.

Rast cen hrane je bila na ravni predhodnega leta, gibanje cen ostalega blaga je ostalo umirjeno. Ob koncu leta je bila 4,8-odstotna medletna rast cen hrane, kar je k inflaciji prispevalo 0,7 o. t. To je bila le nekoliko nižja rast kot v letu 2011, čeprav je bila rast cen hrane na svetovnih trgih precej nižja. Relativno visoko rast so v preteklem letu dosegle cene nepredelane hrane, ki so se po padcu v letu 2011 zvišale, kar je bilo tako kot na ravni celotnega evrskega območja predvsem posledica višjih cen sveže zelenjave (19,7 %) in sadja (15,4 %). Rast cen vseh ostalih skupin hrane se je lani upočasnila. Gibanje cen ostalega blaga je lani ostalo umirjeno, cene poltrajnega blaga so se zvišale le za 0,2 %, cene trajnega blaga pa so bile nižje za 3,1 %.

Lanska sorazmerno visoka rast cen storitev je bila predvsem posledica enkratnih dejavnikov. Rast cen storitev se je po skromni rasti v letu 2011 (0,4 %) lani

občutno okrepila (2,6 %). K skupni inflaciji so storitve prispevale 0,8 o. t., od tega največ vpliv enkratnih dejavnikov. Odprava subvencij za šolsko prehrano je k skupni rasti cen v preteklem letu prispevala 0,4 o. t., zmanjšanje subvencije za drugega otroka v vrtcu in povišanje letne dajatve za uporabo vozil v cestnem prometu pa vsaka po dodatne 0,1 o. t.

Inflacija v Sloveniji je bila v primerjavi z letom 2011 višja od povprečja evrskega območja (2,3 %). Na ravni celotnega evrskega območja je bila inflacija, merjena s HICP³, lani nižja kot v predhodnem letu. Ob sicer enakih zunanjih dejavnikih je bila tudi nižja kot v Sloveniji (za 0,8 o. t.). Podobno kot v Sloveniji so tudi na ravni celotnega evrskega območja na rast cen vplivali dražji energenti (predvsem višje cene tekočih goriv), katerih vpliv na skupno rast cen je bil v Sloveniji zaradi večjega deleža energentov v strukturi potrošnje gospodinjstev večji. Poleg energentov so na inflacijo lani tako kot v Sloveniji vplivale tudi višje cene nepredelane hrane. Nasprotno od energentov je bila njihova rast pri nas ob podobno velikem deležu višja kot na ravni celotnega evrskega območja. Nekoliko višja je bila pri nas tudi rast cen storitev, ki je bila v evrskem območju tako kot pri nas predvsem posledica ukrepov na davčnem področju, le da je bil prispevek slednjih k skupni rasti cen pri nas nekoliko višji.

¹ December 2012 v primerjavi z decembrom 2011.

² To je prispevek k medletni inflaciji, merjeni s HICP, ki je bila decembra 2012 3,1 %.

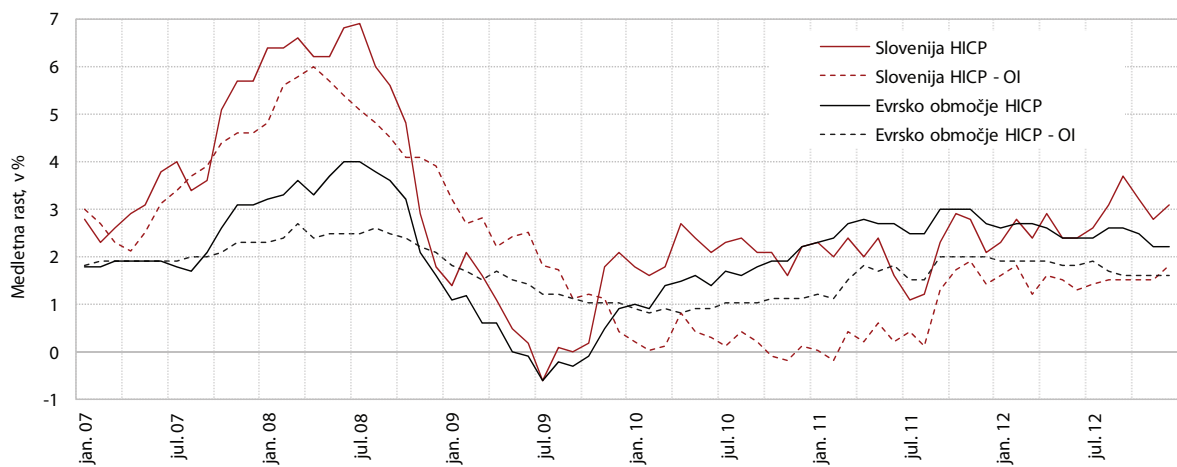
³ HICP – Harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin se uporablja za primerjavo rasti cen življenjskih potrebščin v evrskem območju in EU.

Tabela: Letna rast cen v Sloveniji in v evrskem območju, 2000–2012

V %	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2011
Cene življenjskih potrebščin v Sloveniji (CPI)	9,0	8,9	2,3	2,8	5,6	2,1	1,8	1,9	2,0	2,7
Blago	7,1	8,8	2,0	2,1	6,0	1,3	1,9	2,7	2,7	2,7
Storitve	15,9	9,2	3,0	4,3	4,8	3,8	1,6	0,0	0,4	2,6
Regulirane cene	10,0	16,0	7,7	2,1	7,2	-7,8	12,6	11,5	7,1	4,6
Energija	8,2	18,9	9,8	3,7	9,6	-11,9	14,7	14,3	9,1	6,4
Drugo	11,4	12,0	3,0	-2,1	1,5	0,4	4,0	0,7	1,6	1,4
Cene življenjskih potrebščin v evrskem območju (HICP)	2,5	2,5	2,2	1,9	3,1	1,6	0,9	2,2	2,7	2,2

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Cene – Indeksi cen življenjskih potrebščin, 2013; letni podatki (SURS), 2013; Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Prices – Harmonized index of consumer prices, 2013; preračuni UMAR.

Slika: Medletna rast cen življenjskih potrebščin (indeks HICP)

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Prices – Harmonized index of consumer prices, 2013.
Opomba: osnovna inflacija – cene življenjskih potrebščin brez energentov in nepredelane hrane.

1.4 Ravnovesje sektorja država

V letu 2012 se je primanjkljaj sektorja država precej zmanjšal in je bil najnižji od začetka krize leta 2008.

Znašal je 4,0 % BDP, kar je 2,4 o. t. manj kot leto prej. Brez upoštevanja posebnih enkratnih odhodkov v letih 2011 in 2012 (1,3 % oz. 0,4 % BDP)¹, je bilo zmanjšanje primanjkljaja v letu 2012 sicer manjše (0,9 o. t.), a še vedno prvo izrazitejše prizadevanje od začetka krize. Zmanjšanje je bilo posledica nižjih odhodkov, saj so se tudi prihodki nekoliko zmanjšali (t. i. fiskalna konsolidacija na podlagi zmanjševanja odhodkov). Primanjkljaj je bil večinoma na centralni ravni države (3,8 % BDP). Na lokalni ravni je bil majhen presežek (0,1 % BDP), primanjkljaj skladov socialnega zavarovanja (0,3 % BDP) pa se je v primerjavi s prejšnjim letom precej povečal².

Leta 2012 so se prihodki sektorja država prvič po letu 2009 zmanjšali.

Prihodki so se zmanjšali za 105 mio EUR (-0,7 %), brez enkratnega prenosa dobička iz podjetja v državni lasti decembra 2012³ pa bi bilo zmanjšanje še večje. Kljub nominalnemu padcu se je delež prihodkov v BDP zaradi padca gospodarske aktivnosti povečal na 45,0 % (za 0,6 o. t.). Skupni prihodki iz davkov so se zmanjšali za 0,9 %, iz prispevkov za socialno varnost pa za 0,8 %. Zmanjšanje davčnih prihodkov je bilo predvsem posledica zmanjšanja prihodkov od davka na dohodek pravnih oseb (165 mio EUR oz. 27,1 %). K temu so v precej slabših makroekonomskih razmerah deloma prispevalo tudi znižanje davčne stopnje⁴ in višje davčne olajšave za vlaganja v raziskave in razvoj ter investicije. Kljub zmanjšanju dohodkov od dela (-0,4 %) so se prihodki od dohodnine povečali za 0,6 %. Višji so bili tudi prihodki od davka na proizvodnjo in uvoz (za 1,3 %) predvsem zaradi večjih prihodkov od trošarin ob povečanih trošarinskih dajatvah na vse trošarinske izdelke. Prihodki od davka na dodano vrednost pa so se zaradi manjšega trošenja zmanjšali za 44 mio EUR oz. 1,4 %. Nedavčni prihodki, vključno s transfernimi prihodki (sredstva iz proračuna EU) so se povečali za

14 mio EUR, pri čemer pa so sredstva EU dosegla do zdaj najvišjo raven (842 mio EUR).

Izdatki sektorja država so se leta 2012 prvič v bližnji preteklosti nominalno zmanjšali.

Lani so se izdatki zmanjšali za okoli 1,0 mrd EUR (5,4 %), glede na BDP pa je njihov delež upadel za 1,8 o. t. na 49,0 % (brez enkratnih transakcij v letih 2011 in 2012 za 3,7 % oz. 0,9 o. t. BDP). Zmanjšale so se vse kategorije odhodkov, razen plačil obresti, ki so se povečala (54 mio EUR). Odhodki so se zmanjšali po naslednjem padajočem vrstnem redu: izdatki za bruto investicije v osnovna sredstva (-257 mio EUR), izdatki za socialna nadomestila in podpore v denarju in naravi (-171 mio EUR), sredstva za zaposlene (-151 mio EUR), vmesna potrošnja (-67 mio EUR) in subvencije (-13 mio EUR).

Zmanjšanje primanjkljaja sektorja država je bilo v Sloveniji leta 2012 med večjimi v EU.

Potem ko je bila Slovenija v letih 2010 in 2011 med redkimi državami EU, ki je poslabšala fiskalni položaj, primerjave z drugimi državami kažejo, da je bilo lani zmanjšanje primanjkljaja med večjimi v EU (večje izboljšanje le na Irskem in v Romuniji). Po teh podatkih je leta 2012 16 držav EU beležilo primanjkljaje nad 3 % BDP.

¹ Leta 2011 dokapitalizacija NLB, prevzem terjatev Slovenskih železnic, dokapitalizacija Adrie Airways in nekaterih drugih podjetij, leta 2012 pa dokapitalizacija NLB s strani Soda in Kada in druge specifične transakcije.

² Leta 2011 je Kad prenesel 90 mio EUR na Pokojninski sklad, kar je znižalo primanjkljaj skladov socialne varnosti leta 2011.

³ 80 mio EUR več kakor leta 2011.

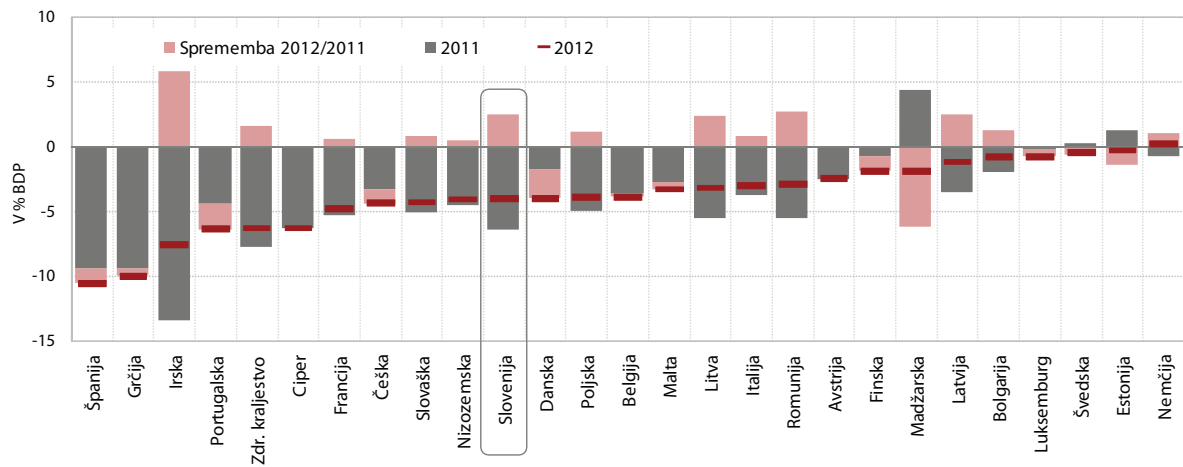
⁴ Nominalna davčna stopnja davka od dohodkov pravnih oseb se je v letu 2012 znižala z 20 % na 18 %. Zakon o spremembah in dopolnitvi Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb (Uradni list RS, št. 30/2012) določa nadaljnje zmanjševanje davčne stopnje na dohodke pravnih oseb za eno odstotno točko letno v obdobju od 2013 do 2015 (do 15 %).

Tabela: Prihodki, izdatki in saldo sektorja država po metodologiji ESA-95, v % BDP, Slovenija 2000–2012

	2000	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Prihodki sektorja država	42,8	43,2	42,4	42,4	43,1	44,5	44,4	45,0
Odhodki sektorja država	46,5	44,6	42,4	44,3	49,3	50,4	50,8	49,0
Primanjkljaj sektorja država	-3,7	-1,4	0,0	-1,9	-6,2	-5,9	-6,4	-4,0
Centralna država	-3,2	-1,4	-0,1	-1,3	-5,3	-5,2	-6,3	-3,8
Lokalna država	0,0	-0,1	-0,1	-0,6	-0,6	-0,4	0,0	0,1
Skladi socialnega zavarovanja	-0,5	0,1	0,2	0,0	-0,4	-0,4	0,0	-0,3

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko nacionalni računi države, 2013.

Slika: Delež primanjkljaja(-)/presežka(+) sektorja država v BDP 2011, 2012

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Government Statistics, 2013.

1.5 Dolg sektorja država

Dolg sektorja država, izražen v deležu BDP, je bil konec leta 2012 ocenjen na 19,2 mrd EUR oz. 54,1 % BDP. V obdobju od 2008 do 2012 je bil delež dolga glede na BDP 2,5-krat višji. Pri tem se je trend njegovega naraščanja leta 2012 nekoliko upočasnili, povečanje v letu 2012 pa je znašalo 7,2 o. t. BDP (8,3 o. t. leta 2011). Leta 2012 je bilo povečanje deleža dolga v BDP večje od ocenjenega primanjkljaja (3,7 o. t. BDP). Razlika med povečanjem primanjkljaja in obsegom zadolževanja je posledica zadolževanja za financiranje proračuna v prihodnjem letu. Na višino deleža dolga glede na BDP pa je leta 2012 močno vplival tudi padec bruto domačega proizvoda v tekočih cenah (-2,0 %). Največji delež dolga je dolg centralne države (97 % celotnega dolga sektorja država konec leta 2012), ki je večinoma dolgoročen. Nekonsolidirani dolg na lokalni ravni je dosegel 2 % BDP, v primerjavi s preteklimi leti pa se je njegova rast lani nekoliko upočasnila.

Leta 2012 so bili največji delež zadolževanja centralne države (76 %) dolgoročni vrednostni papirji (2,2 mrd EUR). Na strukturo zadolževanja so vplivale predvsem razmere na evropskem dolžniškem trgu, povečalo se je število morebitnih vlagateljev. Država je večino sredstev, namenjenih za financiranje proračuna v letu 2013 (1,7 mrd EUR), tako zagotovila z izdajo 10-letne obveznice v ameriških dolarjih na trgu ZDA (2,25 mrd USD), ostalo pa z zakladnimi menicami in domačimi posojili¹. Tehtana povprečna dospelost posojilnega portfelja je 6,6 leta. Finančne potrebe centralne države v letu 2013 znašajo 8,9 % BDP, sredstva pa so bila delno zagotovljena že leta 2012².

Razmere za zadolževanje države so se lani poslabšale, saj so postali finančni trgi občutljivejši za dogajanja v slovenskem gospodarstvu, zlasti zaradi zaostrenih razmer v javnih financah in v bančnem sistemu, hkrati so na gibanje zahtevanih donosnosti vplivale tudi razmere na evrskem trgu obveznic. Na zahtevane donosnosti za slovenske desetletne državne obveznice so sredi leta 2012 močno vplivali zaostrene domače bančne razmere, večkratno nakazovanje potrebe po zaprosilu za tujo finančno pomoč, proti koncu leta pa v večji meri tudi dejavniki, povezani s politično nestabilnostjo. Avgusta so tudi vse večje agencije znižale bonitetno oceno Slovenije in ohranile negativne obete za nadaljnje ocene. Poleg tega so gibanje razlik v

zahtevani donosnosti slovenskih 10-letnih državnih obveznic glede na referenčno nemško obveznico zaznamovale razmere na evrskem trgu obveznic, predvsem podobno zaznavanje tveganja vlagateljev kot za Italijo in Španijo, pa tudi odziv širše politike EU na dolžniško krizo in intervencija ECB (glej kazalnik 1.8).

Rast zadolževanja v Sloveniji je bila lani ponovno med višjimi v EU, po deležu dolga države glede na BDP pa se je Slovenija lani še vedno uvrščala v spodnjo polovico držav. Povečanje deleža dolga v BDP je bilo leta 2012 šesto največje v EU. Relativno izraženi dolg države se je najbolj povečal v članicah EU, ki se soočajo z velikimi javnofinančnimi težavami in/ali recesijo. Poleg nominalnega povečanja dolga je k temu v večini primerov prispeval upad nominalnega BDP, ki je bil v Sloveniji lani med največjimi v EU.

¹ Celotni znesek izdanih zakladnih menic je znašal 0,7 mrd EUR, najetih posojil pa 0,5 mrd EUR.

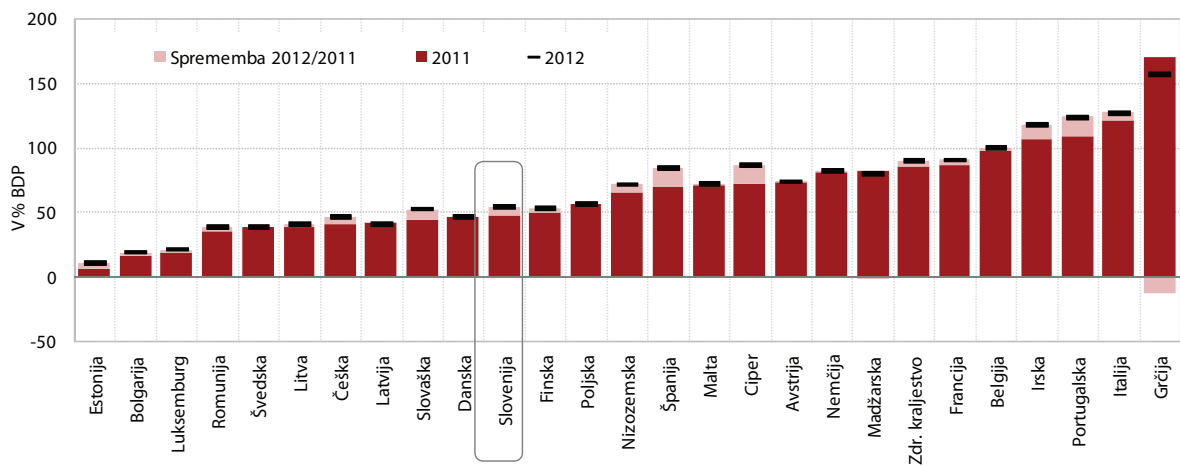
² Ministrstvo za finance, oktober 2012.

Tabela : Stanje konsolidiranega dolga sektorja država po podsektorjih, Slovenija, 2008–2012

		2008	2009	2010	2011	2012
v mio EUR						
1	Sektor država skupaj	8180	12.449	13767	16954	19189
1.1	Centralna raven države	8091	12110	13204	16347	18606
1.2	Lokalna raven države	354	523	626	685	702
1.3	Skladi socialnega zavarovanja	3	2	52	52	52
1.4	Konsolidirani dolg med podsektorji	-268	-187	-146	-130	-172
v % BDP						
1	Sektor država skupaj	22,0	35,0	38,6	46,9	54,1
1.1	Centralna raven države	21,7	34,1	37,1	45,2	52,5
1.2	Lokalna raven države	0,9	1,5	1,8	1,9	2,0
1.3	Skladi socialnega zavarovanja	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
1.4	Konsolidirani dolg med podsektorji	22,0	35,0	38,6	46,9	54,1

Vir: Temeljni agregati sektorja država (SUR5), 2013. Opomba: Podatki o dolgu so konsolidirani (zmanjšani za zneske dolga med enotami sektorja država).

Slika: Dolg sektorja država v letih 2011 in 2012 in sprememba v letu 2012

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Government Statistics, 2013.

1.6 Plačilnobilančno ravnovesje

Saldo tekočega računa plačilne bilance, ki je bil v letu 2011 izravnán, je imel v letu 2012 presežek¹.

Z začetkom finančne in gospodarske krize se je primanjkljaj tekočega računa v letu 2009 močno skrčil. Tekoči račun se je nato do vključno leta 2011 ohranjal blizu ravnovesja, v letu 2012 pa se je prevesil v presežek v višini 817,6 mio EUR (oz. 2,3 % BDP). Presežek je bil ob nadaljnjem krčenju domačega trošenja in stem uvoza predvsem posledica občutnega zmanjšanja primanjkljaja v blagovni menjavi, večji je bil tudi presežek v storitveni menjavi. Primanjkljaj v bilanci faktorskih dohodkov je bil nekoliko višji kot v letu 2011, presežek v bilanci tekočih transferov pa nekoliko nižji. Po sektorjih se je v letu 2012 znova znižal primanjkljaj državnega sektorja, povečal pa presežek zasebnega sektorja.

Blagovni primanjkljaj se je v letu 2012 močno skrčil in znašal 334,6 mio EUR, kar je 708,6 mio EUR manj kot leta 2011.

K zmanjšanju primanjkljaja so prispevali količinski dejavniki, in sicer precej večji realni padec uvoza od izvoza. Pogoji menjave blaga so se poslabšali tretje leto zapored, na kar je vplivala predvsem višja rast uvoznih in izvoznih cen proizvodov predelovalnih dejavnosti ter kmetijskih pridelkov in surovin². Glede na menjavo po namenu porabe proizvodov je bilo znižanje blagovnega primanjkljaja predvsem posledica nižjega primanjkljaja v menjavi proizvodov za vmesno porabo, ko se je, kljub višjim cenam goriv in maziv, znižal primanjkljaj v menjavi blaga za proizvodnjo, delov in dodatne opreme. Lani je bil nižji tudi primanjkljaj v menjavi proizvodov za investicije, kar je bila večinoma posledica nižjega uvoza strojev in opreme. Presežek v menjavi proizvodov za široko porabo je bil višji, predvsem zaradi višjega presežka v menjavi netrajnih proizvodov, ki je bil posledica rasti izvoza.

Presežek v storitveni bilanci so znova povečali predvsem prihodki od potovanj in transporta.

Presežek v storitveni bilanci je bil 1.700,7 mio EUR, kar je 257,9 mio EUR več kot leto prej. Na povečanje presežka storitev so večinoma vplivali višji neto prilivi od potovanj, saj je bilo ob višjih prihodkih od tujih turistov, trošenje domačega prebivalstva v tujini

¹ V postopku ocenjevanja presežnih neravnovesij na ravni EU in držav evrskega območja je EK določila triletno povprečje salda tekočega računa v % BDP, ki v Sloveniji v letu 2012 znaša 0,3 % BDP (mejna vrednost +6/-4 %).

² Pogoji menjave blaga (po statistiki nacionalnih računov) so se poslabšali za 1,3 % (v letu 2011 za 1,8 %, v letu 2010 za 4,8 %), pri čemer so se uvozne cene povečale za 2,5 %, izvozne pa za 1,2 %.

nižje. Višji je bil tudi presežek v menjavi transportnih storitev, kljub znižanju presežka v menjavi cestnega in železniškega transporta. V menjavi vseh ostalih storitev se je primanjkljaj znižal, kar je bilo predvsem posledica višjega presežka v menjavi posredovanj in gradbenih storitev kljub višjemu primanjkljaju v menjavi raznih poslovnih, profesionalnih in tehničnih storitev.

Primanjkljaj v bilanci faktorskih dohodkov se je po zniževanju v obdobju 2009–2011 lani povečal zaradi višjega neto odliva dohodkov od kapitala ob sicer višjem neto prilivu dohodkov od dela.

Primanjkljaj v bilanci faktorskih dohodkov je v letu 2012 dosegel 577,7 mio EUR, kar je 27,3 mio EUR več kot leto prej. Pri dohodkih od lastniškega kapitala neposrednih naložb so bila višja predvsem izplačila dividend in drugih dobičkov tujim neposrednim vlagateljem. Nižji neto prejemki od naložb v lastniške vrednostne papirje so povezani s padajočimi donosi. Skupna neto plačila obresti so znašala 448,6 mio EUR in so bila nekoliko višja kot leto prej. Kljub nizki obrestni meri glavnega refinanciranja pri Evrosistemu je bil zaradi okrepljenega zadolževanja centralne banke, presežek v saldu obresti BS manjši kot leto prej. Ob nadaljnjem razdolževanju in tudi zaradi nižjih obrestnih mer so se neto plačila obresti na zunanji dolg poslovnih bank in ostalih sektorjev znižala, višja pa so bila neto plačila obresti na medpodjetniška posojila, večinoma zaradi zmanjševanja neto terjatev slovenskih vlagateljev do povezanih družb v tujini. Nekoliko nižja so bila tudi neto plačila obresti državnega sektorja tujini, kar je bila predvsem posledica sprememb v strukturi instrumentov zadolževanja državnega sektorja³. Na višji neto priliv dohodkov od dela je vplival predvsem večji dohodek od dela slovenskih delavcev v tujini.

Kljub nadaljnjemu izboljšanju neto črpanja evropskih sredstev se je presežek v bilanci tekočih transferjev lani zmanjšal.

Presežek v bilanci tekočih transferjev je v letu 2012 znašal 29,2 mio EUR, kar je za 123,4 mio EUR manj kot leta 2011. Neto črpanje sredstev iz proračuna EU se je lani znova izboljšalo in znašalo 451,3 mio EUR (v letu 2011 407,1 mio EUR)⁴, vendar je bil presežek tekočih transferjev državnega sektorja lani nekoliko nižji zaradi večjih neto plačil prispevkov in davkov tujini. Poleg tega je bil primanjkljaj transferjev zasebnega sektorja višji kot predhodno leto, in sicer zaradi večjih plačil davkov in prispevkov tujini, kar je povezano z višjimi prejemki dnevnih migrantov od dela v tujini.

³ Država je lani odplačala obveznico RS64 v višini 1 mrd EUR, na domačem finančnem trgu pa je izdala zakladne menice.

⁴ Od 888,6 mio EUR prihodkov, načrtovanih v rebalansu proračuna, je Slovenija lani iz proračuna EU v državni proračun prejela 841,6 mio EUR (94,7 %), v evropski proračun pa vplačala 390,3 mio EUR.

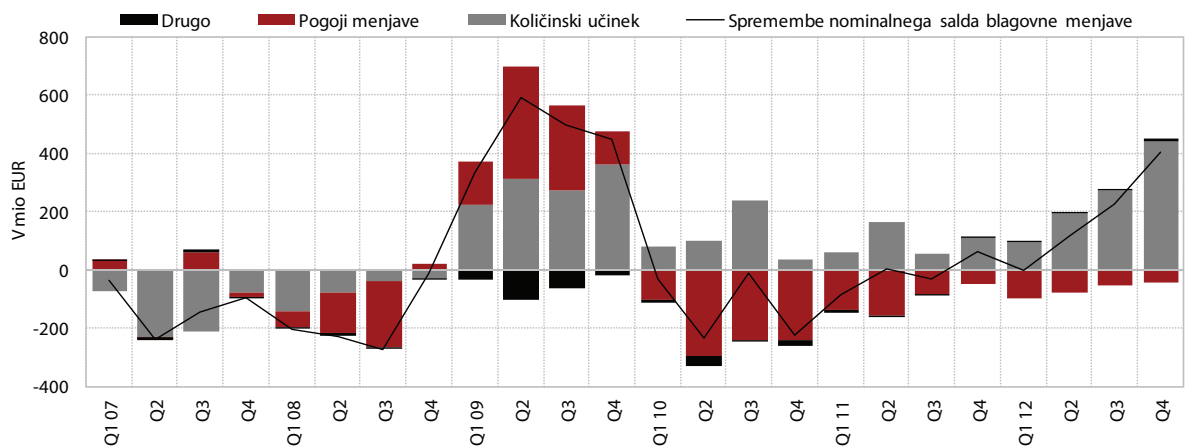

Tabela: Tekoči račun plačilne bilance in pogoji menjave, Slovenija, 1995–2012

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Tekoči račun, v % BDP	-0,3	-2,7	-1,7	-2,5	-4,8	-6,2	-0,7	-0,6	0,0	2,3
Blago	-4,5	-5,7	-3,6	-3,7	-4,8	-6,4	-1,4	-2,8	-2,9	-0,9
Storitve	2,8	2,3	3,2	3,2	3,0	3,8	3,3	3,6	4,0	4,8
Dohodki od dela in kapitala	1,0	0,1	-1,0	-1,4	-2,3	-2,8	-2,1	-1,7	-1,5	-1,6
Tekoči transferji	0,5	0,6	-0,3	-0,6	-0,7	-0,8	-0,4	0,3	0,4	0,1
Realne stopnje rasti menjave blaga in storitev, v %										
Izvoz blaga in storitev	1,1	13,1	10,6	12,5	13,7	4,0	-16,7	10,1	7,0	0,3
Uvoz blaga in storitev	11,3	7,1	6,7	12,2	16,7	3,7	-19,5	7,9	5,2	-4,3
Pogoji menjave, indeks										
Skupaj	103,0	96,8	98,0	99,5	100,9	98,5	103,8	96,1	98,4	99,1
Blago	103,1	96,2	97,6	99,5	100,5	98,2	104,1	95,2	98,2	98,8
Storitve	100,6	102,1	99,9	99,5	102,7	99,4	99,9	101,1	100,3	100,0

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2013; Finančni računi, Ekonomski odnosi s tujino (Banka Slovenije), 2013; preračuni UMAR.

Slika: Prispevek količin in cen k saldu blagovne menjave

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2013, izračuni UMAR.

Opomba: Pri izračunu učinka pogojev menjave in količinskega učinka so upoštevani podatki statistike nacionalnih računov. Prispevek pogojev menjave kaže, koliko k medletni spremembi nominalnega salda prispeva rast zunanjetgovinskih cen, pri čemer se upošteva raven obsega blagovne menjave v enakem četrtletju predhodnega leta. Prispevek količin pa pokaže, koliko k spremembi nominalnega salda prispeva realna rast blagovne menjave, upošteva raven pogojev menjave v enakem obdobju predhodnega leta. Postavka »drugo« pomeni vzajemni vpliv rasti cen in rasti količin.

1.7 Bruto zunanji dolg

Po znižanju v letu 2011 se je bruto zunanji dolg Slovenije v letu 2012 znova nekoliko povečal, in sicer zaradi povečanja dolga državnega sektorja in centralne banke, ko je bil slednji zlasti posledica zagotavljanja sredstev za domače poslovne banke. Skupni bruto zunanji dolg se je v letu 2012 ob poslabšanju ročnostne strukture povečal za 0,6 mrd EUR in dosegel 40,8 mrd EUR. Dolgoročni dolg se je sicer lani znova zmanjšal, tako da je bilo skupno povečanje v celoti posledica občutnega povečanja kratkoročnega dolga. Gledano sektorsko je k rasti skupnega dolga največ prispevalo zadolževanje *državnega sektorja*, katerega bruto zunanji dolg se je povečal za 2,4 mrd EUR na 11,1 mrd EUR. Februarja je državni sektor odplačal dolgoročno triletno obveznico RS 64 v višini 1 mrd EUR, oktobra pa je na ameriškem trgu izdal referenčno 10-letno državno obveznico v višini 2,25 mrd USD (1,7 mrd EUR) s 5,5-odstotnim donosom. Lani se je država v manjši meri kratkoročno zadolževala tudi z izdajo instrumentov denarnega trga (zakladne menice) na mednarodnem finančnem trgu. Poleg državnega sektorja je k povečanju skupnega dolga lani precej prispevala *Banka Slovenije*, vendar so večina njenega dolga obveznosti do Evrosistema¹, ki so se povečale večinoma zaradi priliva dolgoročnega refinanciranja bank (za 1,7 mrd EUR). Skupni zunanji dolg BS je lani dosegel 4,7 mrd EUR in je predstavljal 11,5 % celotnega bruto zunanjskega dolga (konec leta 2011: 7,5%). Bruto zunanji dolg *poslovnih bank* se je lani nadalje znižal, in sicer za 3,6 mrd EUR na 9,9 mrd EUR, njihov delež pa se je znižal s tretjine v letu 2011 na le še slabo četrtno lani. Zaradi oteženega dostopa do mednarodnih finančnih trgov so del obveznosti do tujine lani odplačale s centralnobančnim denarjem². Zunanji dolg *kapitalsko povezanih oseb* (podjetja z 10-odstotnim ali večjim deležem lastništva tujega vlagatelja) se je v letu 2012 nekoliko znižal, za 0,2 mrd EUR na 5,2 mrd EUR. Približno dve tretjini dolga pripadata nebančnim finančnim družbam, ki se ukvarjajo s finančnim zakupom, preostalo pa nefinančnim družbam (podjetja). Dolg *ostalih sektorjev* (večinoma so to podjetja), ki se od začetka krize le skromno povečuje, se je lani povečal v podobnem obsegu kot leto prej, in sicer za 0,3 mrd EUR na 10,0 mrd EUR. Sicer skromna rast njihovega dolga je

bila večinoma posledica zadolževanja s kratkoročnimi komercialnimi posojili, s katerimi podjetja financirajo uvoz blaga in storitev.

V strukturi dolga glede na jamstvo se je v letu 2012 ponovno povečal predvsem javni dolg, negarantirani zasebni dolg pa se je ponovno znižal. Negarantirani dolg zasebnega sektorja se je lani znižal četrto leto zapored, odplačila pa so bila znova nekoliko višja (2,3 mrd EUR), tako da se je dolg zasebnega sektorja znižal na 21,0 mrd EUR. *Javni in javno garantirani dolg* se je tudi v letu 2012 povečal, v primerjavi s predhodnim letom pa se je rast okreplila. Javni dolg³ se je glede na leto prej povečal za 2,3 mrd EUR, javno garantirani dolg⁴ pa le za 0,5 mrd EUR (skupaj na 19,8 mrd EUR, od tega javni dolg na 11,1 mrd EUR). Pri tem se je obseg jamstev domačim finančnim institucijam lani znova zmanjšal, saj sta domači poslovni banki tujim portfeljskim vlagateljem odplačali obveznici s poroštvom države. Obveznosti BS do Evrosistema pa so se povečale. Konec leta 2012 sta v strukturi bruto zunanjskega dolga skupaj predstavljala 48,5 % (javni 27,1 %, javno garantirani 21,4 %), kar je za 25,2 o. t. več kot v letu 2008. Ob neupoštevanju obveznosti do kapitalsko povezanih oseb, za katere ročnost ni objavljena, je dolgoročni dolg konec leta 2012 predstavljal 70,4 % celotnega bruto zunanjskega dolga, kar je 5,6 o. t. manj kot leta 2011.

Slovenija ostaja med najmanj zadolženimi državami evrskega območja. Bruto zunanji dolg Slovenije je konec leta 2012 dosegel 115,1 % BDP (3,9 o. t. več kot leto prej) in ostaja precej nižji od povprečnega dolga evrskega območja, ki je v letu 2011 dosegel 211,1 % BDP.

¹ Stanje v Evrosistemu nastane s poravnavo čezmejnih plačil med bankami evrskega območja v sistemu TARGET 2. Ta dvostranska stanja se samodejno združujejo in ob koncu vsakega dne pobotajo prek Evrosistema, posamezni nacionalni centralni banki pa ostane samo ena neto dvostranska pozicija do ECB. Nekatere nacionalne centralne banke imajo v sistemu TARGET 2 terjatev in druge obveznosti do ECB.

² Od začetka finančne krize septembra 2008 se je stanje bruto zunanjskega dolga poslovnih bank zmanjšalo za skupaj 8,6 mrd EUR.

³ Zunanji javni dolg nastane z zadolževanjem institucionalnega državnega sektorja (po ESA 95) na tujih finančnih trgih. Država se lahko zadolži pri mednarodnih finančnih institucijah, tujih vladah ali vladnih agencijah, tujih poslovnih bankah in tudi pri zasebnih posojilodajalcih, če se izdajo prenosni vrednostni papirji na tujem finančnem trgu.

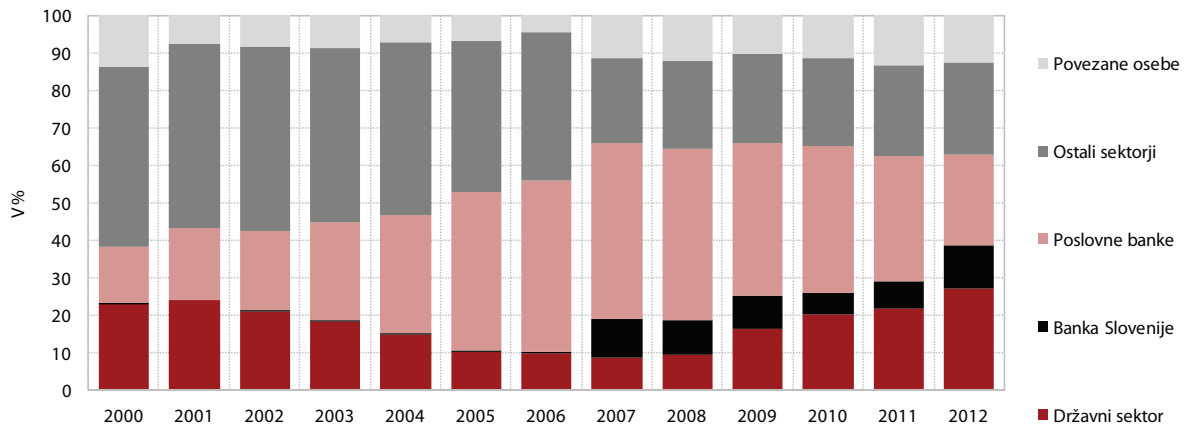
⁴ Javno garantirani dolg je obveznost zasebno pravnega subjekta, pri čemer za odplačilo obveznosti jamči država. Med javno garantirani dolg spadajo tudi obveznosti BS do Evrosistema, nastale s prenosom monetarne politike BS na ECB.

Tabela: Stanje bruto zunanjega dolga Slovenije konec leta, v mio EUR, 1995–2012

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Skupaj bruto zunanji dolg	4.275	9.491	20.496	24.067	34.783	39.234	40.294	40.723	40.241	40.838
Kratkoročni dolg	1.470	2.283	4.573	5.239	10.733	11.595	9.640	8.429	8.356	10.542
Javni in javno garantirani dolg	0	0	70	77	3.588	3.603	3.360	2.145	2.774	4.613
Negarantirani zasebni dolg	1.470	2.283	4.503	5.162	7.145	7.992	6.280	6.284	5.582	5.929
Dolgoročni dolg	2.083	5.895	14.509	17.710	20.058	22.820	26.456	27.627	26.489	25.086
Javni in javno garantirani dolg	1.178	2.883	3.729	4.275	4.508	5.533	10.602	14.351	14.158	15.174
Negarantirani zasebni dolg	905	3.012	10.780	13.435	15.550	17.287	15.854	13.276	12.331	9.912
Obveznosti do povezanih oseb	722	1.312	1.415	1.119	3.992	4.818	4.198	4.666	5.396	5.209
Javni in javno garantirani dolg	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Negarantirani zasebni dolg	722	1.312	1.415	1.119	3.992	4.818	4.198	4.666	5.396	5.209

Vir: Bilten Banke Slovenije, 2013.

Slika: Struktura bruto zunanjega dolga Slovenije po sektorjih

Vir: Bilten Banke Slovenije, 2013; preračuni UMAR.

1.8 Donosnost 10-letnih državnih obveznic

Zahtevana donosnost 10-letnih državnih obveznic se je do tretjega četrletja 2012 večinoma ohranjala na precej visoki ravni, proti koncu leta pa se je pod vplivom ukrepov ECB znižala proti 5 %. Lani je bila povprečna zahtevana donosnost 10-letnih državnih obveznic (5,9 %) v povprečju za 90 bazičnih točk nad povprečjem 2011. Močno se je povišala že novembra 2011, ko je preseгла 7 %, nato pa se je (po kratkotrajnem znižanju v prvem četrletju) do sredine oktobra ohranjala na razmeroma visoki ravni, večinoma med 6 in 7 %, in se šele proti koncu leta znižala proti 5 %.

Na dinamiko gibanja zahtevane donosnosti 10-letnih slovenskih državnih obveznic so vplivali specifični domači dejavniki in zunanji dejavniki, ki so vplivali na donosnosti v vseh izpostavljenih državah evrskega območja. Zaradi poslabšanega dojetanja Slovenije na evrskih finančnih trgih, povezanega s prepočasno konsolidacijo javnih financ in izvajanjem strukturnih reform, so se zahtevane donosnosti slovenskih državnih obveznic že v letu 2011 začele gibati podobno kot v skupini ranljivih držav. Zato se je vsako zaostrovanje razmer na evrskem trgu državnih obveznic lani močno izrazilo tudi v gibanju slovenskih zahtevanih donosnosti za slovenske državne obveznice. Glede na prevladujoč vpliv različnih domačih in skupnih dejavnikov so za leto 2012 značilna tri obdobja, med katerimi so nastajale spremembe v gibanju. V prvem obdobju, izrazito predvsem februarja in marca, se je donosnost zniževala predvsem pod vplivom dolgoročnih operacij refinanciranja ECB, in se do marca spustila na 5,06 %. Od marca so na njihovo dinamiko vplivali specifični domači dejavniki in skupni dejavniki v evrskem območju. Med domačimi dejavniki so mednarodne bonitetne agencije izpostavljale negotovost glede sprejetja ukrepov za zmanjšanje javnofinančnega primanjkljaja (do sprejetja ZUJF konec maja 2012), zaostrene domače bančne razmere in njihov negativen vpliv na javne finance, večkratno nakazovanje potrebe po zaprosilu za tujo finančno pomoč, slabe obete za gospodarsko rast, proti koncu leta pa v večji meri tudi dejavnike, povezane s politično nestabilnostjo. Med zunanjimi dejavniki je bil od marca zlasti močan vpliv zaostrovanja dolžniške krize v Španiji, ki je poleg obstoječih domačih dejavnikov vplival na ponovno povišanje zahtevane donosnosti nad 7 % v avgustu¹, ko so tudi vse večje agencije znižale bonitetno oceno Slovenije in ohranile negativne obete za nadaljnje

ocene. Oktobra so se pod vplivom ukrepov ECB in ukrepov na ravni EU glede nadaljnega povezovanja ekonomske in monetarne unije ter enotnega bančnega nadzora ponovno znižale zahtevane donosnosti v vseh izpostavljenih državah evrskega območja. Za slovenske državne obveznice je to pomenilo ponovno znižanje na raven okrog 5 % ob koncu leta, poleg zunanjih dejavnikov pa je pozitivno vplival tudi umik referendumov o slabi banki.

Na gibanje zahtevanih donosnosti v evrskem območju vplivajo različni dejavniki, niso pa nujno vedno odraz samo specifičnih fiskalnih in makroekonomskih dejavnikov. Na gibanje zahtevanih donosnosti v državah evrskega območja od začetka krize vplivajo dejavniki povezani s sprejetimi ukrepi ekonomskih politik, poleg tega pa tudi drugi dejavniki, ki niso vedno nujno povezani z dolgoročnimi fiskalnimi in makroekonomskimi kazalniki v posamezni državi². Že leta 2011 so bile opazne razlike pri gibanjih donosnosti med najbolj izpostavljenimi državami in drugimi državami, ki so temeljile na razlikah v dojetanju finančnih vlagateljev v evrske državne obveznice glede varnosti njihovih naložb, dostikrat pa so nanje poleg gospodarskih razmer vplivali tudi politični dejavniki, nekateri enkratni dogodki in kazalniki razpoloženja, v letu 2012 izraziteje tudi nakazovanje možnosti za razpad evrskega območja oziroma oblikovanje evrskega območja dveh hitrosti. Ob visokih ravneh donosnosti v izpostavljenih državah sredi lanskega leta se je na drugi strani donosnost v Nemčiji znižala že pod 1 %, zelo nizka je bila tudi na Nizozemskem, v Avstriji in Franciji.

¹ V letu 2012 so tri največje bonitetne agencije dvakrat znižale bonitetno oceno Slovenije, januarja ob reviziji ocen držav v celotnem evrskem območju in trikrat avgusta ob reviziji bonitetnih ocen posameznih držav (glej tabelo).

² Na to opozarjajo tudi De Grauwe P. and Y. Ji (2012), De Santis R. A. (2012), IMF Fiscal Monitor Update (2012), Di Cesare A. Grande G, Manna M and Taboga M (2012), Jesenko, M., Roter, M., and Žakelj, L. (2011), in Metiu N. (2012).

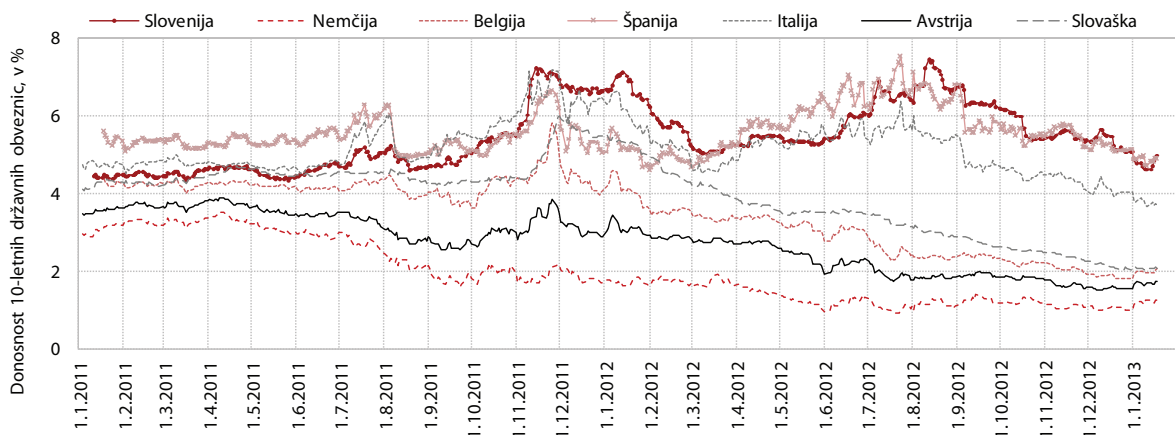
Tabela 1: Bonitetne ocene (marec 2013) in spremembe med letoma 2008 in 2013

Država	Agencija	Stanje marec 2013	Razlika 2013/2008
Grčija	Fitch	CCC	↓12
	Moody's	C	↓16
	S&P	B-	↓10*
Irska	Fitch	BBB+	↓7
	Moody's	Ba1 (neg)	↓10
	S&P	BBB+	↓7
Portugalska	Fitch	BB+ (neg)	↓8
	Moody's	Ba3 (neg)	↓10
	S&P	BB	↓8
Španija	Fitch	BBB (neg)	↓9
	Moody's	Baa3 (neg)	↓12
	S&P	BBB- (neg)	↓8
Italija	Fitch	BBB+ (neg)	↓4
	Moody's	Baa2 (neg)	↓6
	S&P	BBB+ (neg)	↓3
Slovenija	Fitch	A- (neg)	↓4
	Moody's	Baa2 (neg)	↓6
	S&P	A-	↓4

Vir: Standard&Poor's, Moody's, Fitch, 2013.

Opombe: * Grčija je bila v decembru 2012 najprej znižana na SD (»selective default«), nato pa je bila njena bonitetna ocena zvišana na B-; neg – negativni obeti; razlika – gre za velikost znižanja bonitetne ocene v obdobju.

Slika: Donosnost 10-letnih državnih obveznic

Vir: Bloomberg, 2013.

1.9 Razvitost finančnega sektorja

Slovenski finančni sektor je razmeroma slabo razvit.

Slovenija se po kazalnikih razvitosti finančnega sektorja v mednarodnem merilu uvršča precej slabše kot po splošni gospodarski razvitosti. Glavnina finančnega sektorja so banke, ki slovenskemu gospodarstvu v veliki meri zagotavljajo le dolžniške vire financiranja. Slabo stanje v slovenskih bankah pa je tudi eden izmed pomembnejših razlogov, da je v obdobju finančne krize razvoj finančnega sektorja nazadoval.

Vrednost kazalnika bilančne vsote bank v primerjavi z bruto domačim proizvodom se po letu 2009 znižuje.

V letu 2012 se je znižala na 128,7 % BDP. Zmanjšanje vrednosti kazalnika je bilo ponovno posledica močnega upada bilančne vsote bank (-6,3 %), ki je bil najvišji od izbruha finančne krize, medtem ko je zmanjšanje bruto domačega proizvoda na njegovo vrednost delovalo v nasprotni smeri. Likvidnostni pritiski v slovenskem bančnem sistemu so se leta 2012 nadalje povečali. Banke so neto odplačale za 3,3 mrd. EUR zapadlih obveznosti do tujih bank, med krizo pa skupaj za 9,1 mrd. EUR¹. Močno omejeni so bili tudi drugi viri financiranja bank. S tem se je zaostanek za povprečjem EU v zadnjih letih povečal. Slovenija je po relativnem (glede na BDP) obsegu bilančne vsote bank leta 2011 (zadnji mednarodni podatki) dosegla nekoliko manj kot 37 % povprečja držav članic EU. Bilančna vsota bančnega sistema EU se je v tem letu povečala najbolj od izbruha krize (za 4,4 %). Slovenija pa se je uvrstila v skupino držav, v katerih so se razmere v bančnem sistemu še naprej zaostrovale, banke pa so zato krčile obseg poslovanja. Večje ali pa vsaj primerljivo znižanje kot v Sloveniji (3 %) so imele le še baltske države, Irska, Grčija in Madžarska. Glede na to da so se razmere v slovenskem bančnem sistemu v letu 2012 še močneje zaostriale, ocenjujemo, da se je razvojno neskladje z EU tudi v tem letu povečalo.

Vrednost kazalnika tržne kapitalizacije v primerjavi z bruto domačim proizvodom se leta 2012 nekoliko povečala, a je bila kljub temu za dobre tri četrtine nižja od najvišje ravni v letu 2007. Tržna kapitalizacija je leta 2012 dosegala 13,8 % BDP, kar je bilo le nekoliko več kot leto prej, ko se je precej znižala. Povečanje je bilo posledica nekoliko večje tržne kapitalizacije delnic, pa tudi zmanjšanja bruto domačega proizvoda. Obseg tržne kapitalizacije delnic na Ljubljanski borzi

se je povečal zaradi pozitivnih gibanj na borzi, saj se je vrednost osrednjega indeksa SBITOP v letu 2012 povečala za skoraj 8 %. Kljub temu pa slaba likvidnost, nizka transparentnost in tudi vse manjša ponudba slovenskega kapitalskega trga odganjajo morebitne vlagatelje. Ocenjujemo, da je tudi to močno zaznamovalo finančno strukturo slovenskega gospodarstva, ki je odvisno predvsem od dolžniških virov financiranja, to je virov, ki so se med finančno krizo najbolj zmanjšali. Tudi glede tržne kapitalizacije se je zaostanek Slovenije za povprečjem EU med krizo povečal. Potem ko je pred zaostrovanjem krize tržna kapitalizacija delnic glede na BDP dosegala približno dve tretjini povprečja EU, se je v letu 2012 znižala na le še dobrih 20 % vrednosti evropskega povprečja. Povprečna vrednost kazalnika v EU se je v letu 2012 povečala za 4,4 o. t. na 61,1 % BDP zaradi večje tržne kapitalizacije delnic ob pozitivnih gibanjih v vseh pomembnejših državah članicah EU.

Obseg zavarovalnih premij, pri katerih Slovenija med kazalniki razvitosti finančnega sektorja najmanj zaostaja za EU, se po letu 2009 ohranja na ravni nekoliko pod 6 % BDP.

Slovenija je po tem kazalniku leta 2011 dosegala skoraj 75 % evrskega povprečja in imela drugo najvišjo vrednost med novimi članicami EU, pa tudi višjo vrednost kot štiri stare članice EU (Avstrija, Španija, Luksemburg in Grčija). Razmeroma majhen zaostanek za evropskim povprečjem je še naprej posledica nadpovprečnega deleža premij neživljenjskih zavarovanj, ki se je v zadnjih letih večinoma še povečeval. Obenem pa Slovenija za evropskim povprečjem še vedno precej zaostaja po deležu premij življenjskih zavarovanj, ki spadajo med razvitejše oblike zavarovanj. Njihov obseg se je do leta 2008 hitro povečeval, z začetkom krize pa so se ugodna gibanja na tem področju ustavila. Tukaj Slovenija dosega le dobro tretjino povprečja EU, kar kaže na slabo razvitost in globino slovenskega zavarovalnega trga.

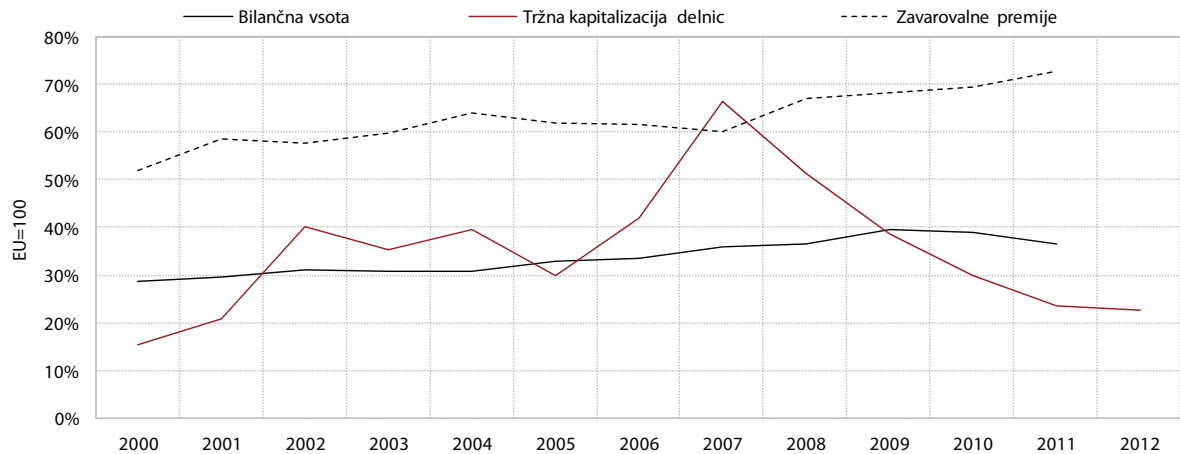
¹ Primerjava se nanaša na september 2008, ko so se začele razmere v finančnem sektorju izraziteje zaostrovati.

Tabela: Kazalniki razvitosti finančnega sistema, Slovenija, 1995–2012

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bilančna vsota, v % BDP	58,3	70,4	101,8	109,1	122,4	127,9	145,2	141,3	134,8	128,7
Tržna kapitalizacija, v % BDP	1,6	15,6	23,3	37,1	57,1	22,7	23,8	19,7	13,5	13,8
Zavarovalne premije, v % BDP	4,2	4,4	5,4	5,6	5,5	5,4	5,8	5,9	5,8	np

Vir: Poročilo o finančni stabilnosti (različni letniki), Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza - različni letniki) Statistični zavarovalniški bilten (Slovensko zavarovalno združenje - različni letniki), Nacionalni računi (SURS), 2013.
Opomba: np – ni podatka.:

Slika: Kazalniki razvitosti finančnega sistema v Sloveniji, EU=100

Vir: Poročilo o finančni stabilnosti (različni letniki), Letno statistično poročilo (Ljubljanska borza - različni letniki) Statistični zavarovalniški bilten (Slovensko zavarovalno združenje - različni letniki); Nacionalni računi (SURS), Eurostat, European Insurance in Figures.

1.10 Razmerje med krediti in depoziti

Po vstopu Slovenije v EU se je razmerje med krediti in depoziti v slovenskem bančnem sistemu skokovito povečalo. Razmerje med posojili in depoziti je mera odvisnosti bank in bančnih sistemov od nedepozitnih virov financiranja (predvsem medbančnih trgov) in kaže na mogoče likvidnostne pritiske, povezane z zapadanjem bančnih obveznosti. V Sloveniji je obseg posojil nebančnim sektorjem prvič presegel vrednost nebančnih depozitov leta 2005. Pretežni del večje gospodarske aktivnosti v predkriznem obdobju je bil namreč ob slabo razvitih drugih delih finančnega posredništva (zlasti kapitalskega trga) financiran z zadolževanjem, ki se je v tem obdobju močno povečalo in je tudi precej preseгло rast depozitov v bančnem sistemu. Banke so okrepljeno posojilno aktivnost financirale predvsem z zadolževanjem pri bankah v tujini, ki je v letih 2005–2008 neto znašalo dobrih 12 mrd EUR oziroma približno 70 % celotne izpostavljenosti do tujih bank konec leta 2008. Obveznosti do tujih denarnih sektorjev pa so bile skoraj 35 % vseh obveznosti do virov financiranja. Banke so v tem obdobju zaradi ugodne likvidnosti na mednarodnih finančnih trgih zanemarjale pridobivanje virov v obliki depozitov nebančnih sektorjev (predvsem gospodinjstev), ki so se tako prilevali tudi na kapitalne trge, na katerih so bili donosi precej višji od depozitnih obrestnih mer. Razmerje med posojili in depoziti se je do konca leta 2008 povišalo na 163,6 %, nato pa leta 2009 občutno znižalo, in sicer na 146,2 %. To je bilo v glavnem posledica močno okrepljenih prilivov državnih vlog. Država se je v tem letu namreč zadolžila z izdajo obveznic v višini 4 mrd EUR, pomemben del tako pridobljenih sredstev pa je naložila pri domačih bankah. Prilivi vlog gospodinjstev pa so se v tem letu že zmanjševali. V letih 2010 in 2011 se je vrednost kazalnika znižala na okoli 140 %. K temu je pomembno prispevalo krčenje posojilnih aktivnosti v slovenskem bančnem sistemu. To je bilo še bolj izrazito tudi v letu 2012, ko se razmerje med posojili in vlogami ni bistveno spremenilo, saj so se precej zmanjšali tudi prilivi vlog nebančnih sektorjev. Med njimi močno izstopa predvsem znižanje vlog gospodinjstev, ki je bilo na ravni okoli 45 mio EUR, kar se je zgodilo prvič, odkar imamo primerljive podatke¹. Kljub temu pa so se v kriznih razmerah vloge gospodinjstev pokazale kot eden izmed najstabilnejših virov financiranja, saj so se od konca leta 2008 do konca leta 2012 povečale za 1,4 mrd EUR, vloge vseh nebančnih sektorjev pa za 3,6 mrd EUR. Kot izredno nestabilen vir financiranja pa

so se pokazale obveznosti do tujih bank, ki so se v tem obdobju skrčile za 8,5 mrd EUR oziroma za približno polovico.

Glede višine razmerja med posojili in depoziti se Slovenija uvršča v zgornjo tretjino držav članic EU.

To kaže, da je slovenski bančni sistem nadpovprečno izpostavljen morebitnim likvidnostnim pritiskom, ki so se med finančno krizo tudi že delno uresničili. Višjo vrednost od Slovenije so imele predvsem skandinavske in baltske države ter Irska, Grčija in Italija, torej v glavnem države, ki so bile v finančni krizi močnejše prizadete. Ob gospodarskem vzponu in višji posojilni aktivnosti bank je bila Slovenija med tistimi državami članicami EU, v katerih se je vrednost kazalnika močnejše zvišala, ob zaostrovanju finančne krize pa tudi občutneje znižala, a je kljub temu ostala nad povprečjem držav EU.

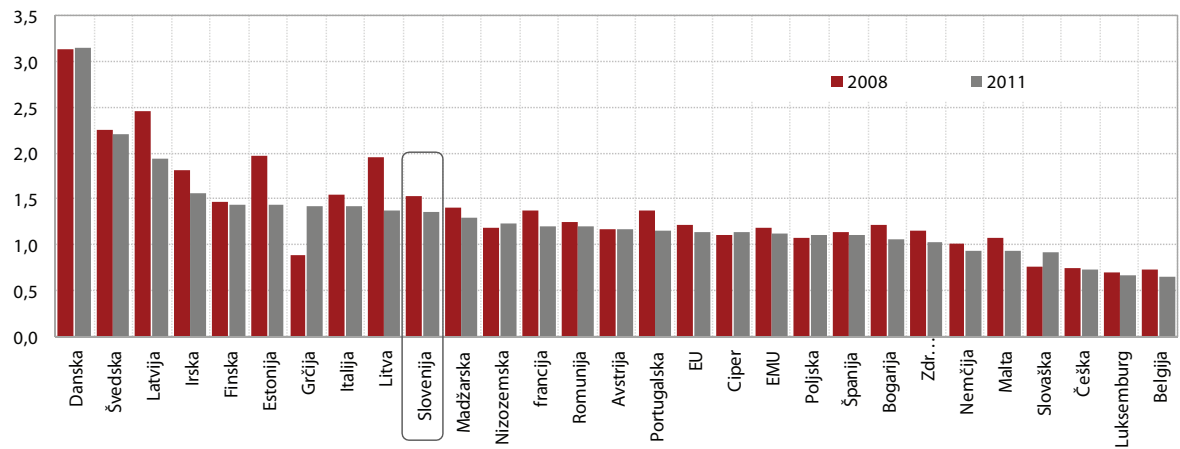
¹ Podatki od leta 2005 dalje.

Tabela: Obseg posojil in vlog domačih in tujih nebančnih sektorjev v slovenskem bančnem sistemu v mio EUR, 2004–2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Posojila									
Gospodinjstva	3.429	4.292	5.387	6.852	7.881	8.442	9.311	9.482	9.298
Centralna država	1.258	587	571	421	394	511	703	654	1.150
Ostali nebančni sektorji	9.702	12.002	15.431	21.953	26.270	26.452	26.198	25.106	23.515
Vloge									
Gospodinjstva	10.324	10.856	11.680	12.809	13.992	14.639	15.170	15.445	15.411
Centralna država	442	698	945	1.270	1.724	3.922	3.558	3.796	3.589
Ostali nebančni sektorji	4.335	4.834	5.309	5.760	5.401	5.657	5.912	6.159	5.731

Vir: BS, preračuni UMAR.

Slika: Razmerje med posojili in depoziti, 2008 in 2011

Vir: EBF; preračuni UMAR.

1.11 Produktivnost dela

Produktivnost dela¹ se je leta 2012 po dveletni skromni rasti ponovno zmanjšala. Močnemu znižanju produktivnosti ob začetku krize (leta 2009 za 6,1 %) je v letih 2010 in 2011 sledila skromna rast (3,5 % in 2,2 %). Ob nizki rasti bruto domačega proizvoda (1,2 % in 0,6 %) je izhajala predvsem iz padca zaposlenosti (-2,2 % in -1,6 %), ki se gibanjem gospodarske aktivnosti običajno prilagaja z zamudo. V letu 2012 pa se je z zmanjšanjem bruto domačega proizvoda, ki je bilo globlje od padca zaposlenosti, ponovno nekoliko znižala (za 1,1 %).

Produktivnost so v letu 2012 poleg gradbeništva zniževale še tržne storitve, pozitiven prispevek industrijskih dejavnosti pa se je v primerjavi z obdobjem 2010–2011 močno znižal. V letih visoke konjunktore (2005–2008) so k rasti produktivnosti največ prispevale predelovalne dejavnosti in gradbeništvo, sledile pa so jima nekatere tradicionalne (trgovina in promet) ter finančne storitve. Za te dejavnosti je bila značilna visoka rast sektorske produktivnosti, le pri gradbeništvu je bil pri prispevku k visoki rasti skupne narodnogospodarske produktivnosti odločilen prispevek strukturne komponente (delež gradbeništva v skupni zaposlenosti gospodarstva se je v tem obdobju močno okreplil). Po močnem padcu produktivnosti v letu 2009 je v letih 2010 in 2011 rast produktivnosti ponovno v glavnem izhajala iz predelovalnih dejavnosti in tradicionalnih storitev. V primerjavi z obdobjem 2005–2008 se je nekoliko povečal pozitiven prispevek na znanju temelječih tržnih storitev (informacijsko-komunikacijske in strokovno-tehnične), zmanjšal pa prispevek finančnega posredništva. Največji odklik od predkriznega obdobja pa je bil značilen za gradbeništvo, katerega prispevek k rasti produktivnosti je vse od leta 2009 negativen in izhaja iz zmanjševanja deleža te dejavnosti (strukturna komponenta) in upadanja produktivnosti sektorja. V letu 2012 se je po dveletni rasti znižala produktivnost večine tržnih storitev, najbolj prometa, trgovine ter informacijsko-komunikacijskih dejavnosti. Poleg tega se je nadaljevalo upadanje produktivnosti, pa tudi krčenje dejavnosti gradbeništva. Pozitiven prispevek k rasti produktivnosti so kljub upadanju deleža v skupni zaposlenosti ohranile le industrijske dejavnosti, a je bil že v letu 2011, še zlasti pa v letu 2012, precej skromnejši kot v predkriznem obdobju.

¹ Merjena kot razmerje med bruto domačim proizvodom v stalnih cenah in številom delovno aktivnih po metodologiji statistike nacionalnih računov.

Slovenija dosega le nekaj več kot 80 % povprečne produktivnosti EU (izraženo v standardih kupne moči). Realna rast produktivnosti je bila v Sloveniji v letih 2010 in 2011 nekoliko večja kot v EU, kjer se je v letu 2009 znižala manj kot pri nas. Produktivnost, izražena v standardih kupne moči, se je s tem leta 2011 (zadnji podatki) zvišala na 80,6 % povprečja EU, kar je približno za 3 o. t. nižja raven kot ob začetku krize leta 2008. Pri tem je povečanje produktivnosti pri nas bolj kot v EU izhajalo iz gibanja zaposlenosti², ki se je prilagajala preteklemu visokemu padcu gospodarske aktivnosti. Rast bruto domačega proizvoda, ki je ključna za trajnejše povečanje produktivnosti, pa je bila šibkejša kot v EU³. Na podlagi podatkov za leto 2012 ni pričakovati nadaljnjega zapiranja vrzeli glede na EU, saj se je pri nas produktivnost ponovno nekoliko znižala, v EU pa je ostala nespremenjena.

² Leta 2010 je bil padec zaposlenosti v Sloveniji 2,2-odstoten, v EU pa 0,5-odstoten, leta 2011 pa se je pri nas zaposlenost znižala za 1,6 %, v EU pa se je že nekoliko povečala (za 0,3 %).

³ Leta 2010 je bila rast BDP v Sloveniji 1,2-odstotna, v EU pa 2,1-odstotna, leta 2011 pa je bila pri nas 0,6-odstotna, v EU pa 1,5-odstotna.

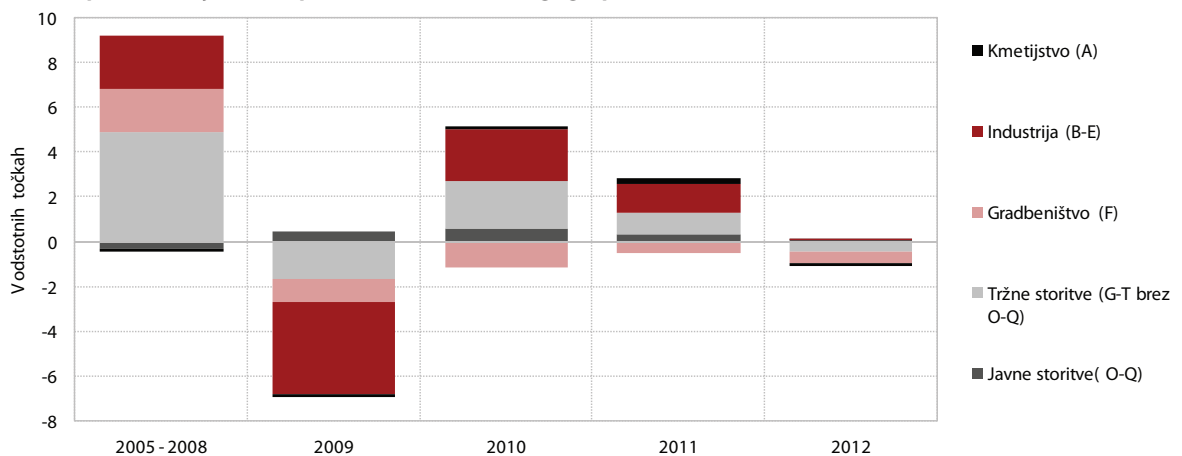

Tabela: Produktivnost dela po kupni moči v Sloveniji in EU, EU27=100, 2000–2011

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EMU-17	111,9	108,8	108,7	108,9	109,1	109,0	108,7	108,6
Avstrija	123,5	118,5	119,2	117,1	116,6	116,3	116,5	116,7
Belgija	137,3	130,5	129,3	127,7	127,1	127,9	128,6	127,6
Bolgarija	31,3	35,8	36,4	37,5	39,6	40,0	41,2	44,3
Ciper	84,3	83,0	84,2	85,5	91,1	92,5	91,1	90,9
Češka	65,6	73,1	74,0	76,3	74,1	75,9	73,8	74,1
Danska	111,1	107,3	107,1	104,8	105,9	105,8	111,8	110,4
Estonija	47,2	60,8	62,4	66,7	65,8	65,1	68,4	68,0
Finska	115,5	111,3	110,7	113,7	113,4	110,2	108,9	109,4
Francija	119,4	116,5	115,4	115,6	115,4	117,3	116,5	116,5
Grčija	94,2	95,9	97,2	95,5	97,7	98,2	93,3	90,1
Irska	129,2	135,7	136,1	137,1	127,9	134,4	138,9	142,7
Italija	127,5	112,1	111,2	111,6	113,0	112,6	110,1	109,0
Latvija	40,1	47,8	48,9	51,4	51,6	52,9	53,7	62,4
Litva	43,2	55,0	56,8	59,6	62,1	58,0	62,5	64,8
Luksemburg	176,8	170,3	179,6	180,0	168,6	161,3	167,1	169,0
Madžarska	57,1	67,7	67,8	66,6	70,7	72,4	70,9	71,1
Malta	100,9	94,6	93,2	92,3	94,5	97,5	97,2	94,8
Nemčija	107,2	108,6	108,8	108,4	108,0	104,3	106,1	106,6
Nizozemska	115,0	114,6	114,4	114,5	115,5	112,7	112,1	111,6
Poljska	55,5	61,8	61,2	62,3	62,4	65,5	67,4	68,8
Portugalska	72,1	72,9	73,2	74,0	73,6	76,1	77,0	75,5
Romunija	23,7	36,1	39,7	43,4	49,2	49,4	48,5	49,2
Slovaška	58,4	68,8	71,7	76,5	79,8	80,0	81,2	80,1
Slovenija	76,1	83,3	83,4	83,2	83,8	80,5	79,3	80,6
Španija	104,2	101,5	102,8	103,2	104,4	109,6	107,9	108,5
Švedska	114,9	112,1	113,1	114,9	114,4	112,2	114,5	115,7
Združeno kraljestvo	110,7	113,2	112,5	110,0	107,0	105,5	105,2	103,5

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2012.

Slika: Prispevki sektorjev k rasti produktivnosti slovenskega gospodarstva

Vir: Izračuni UMAR na podlagi podatkov SURS (Nacionalni računi, 2012).

1.12 Tržni delež

Zmanjševanje slovenskega tržnega deleža na svetovnem trgu se je leta 2011 umirilo, zaostanek za predkrizno ravno pa je bil med najvišjimi v EU.

Slovenija je bila v letih 2008–2010 v skupini držav EU z največjim padcem (četrto mesto) tržnega deleža na svetovnem trgu. V letu 2011 se je naš tržni delež približno ohranil na ravni predhodnega leta (-0,4 %), padec tržnega deleža celotne EU pa se je upočasnil (na 2,3 %), tako da je bila Slovenija med članicami EU približno v sredini. Zaostanek za doseženo ravno pred krizo pa je bil med večjimi v EU (za 15,9 % oz. osmo mesto). To kaže izrazitejšo pešanje izvozne konkurenčnosti našega gospodarstva med krizo, ki je bilo deloma tudi posledica regionalne in proizvodne strukture našega izvoza (glej poglavje 1.3).

Tržni delež se je leta 2011 približal predkrizni ravni le na trgu EU, na proizvodnih trgih pa je bil blizu ravni iz leta 2007 le delež visokotehnoloških proizvodov.

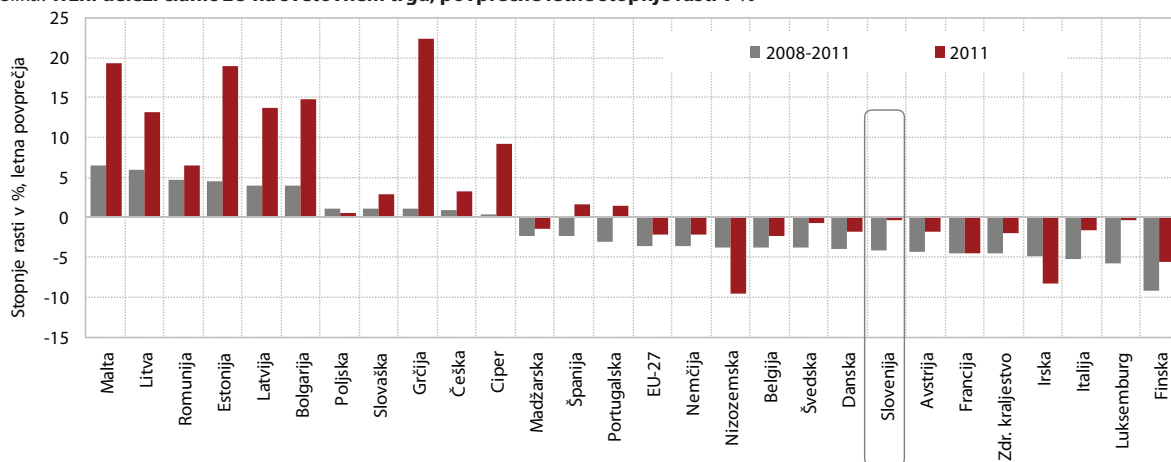
Leta 2011 se je ponovno povečal tržni delež v EU (1,7 %), ki tako ni opazneje zaostajal za ravno pred krizo (za 1,5 %), upadanje na trgih zunaj EU pa se je upočasnilo. Med pomembnejšimi trgi EU se je povečal v Nemčiji in Italiji, drugo leto zapored pa se je nadaljevalo zniževanje v Franciji, povezano s postopnim uklinjanjem spodbud za nakup cestnih vozil do konca leta 2010. Po enoletni rasti je bil nižji tudi v Avstriji. Upočasnitev padanja tržnih deležev zunaj EU je bila posledica rasti na Hrvaškem, v ZDA in Rusiji. V Srbiji, Bosni in Hercegovini ter Makedoniji pa se je upadanje tržnih deležev nadaljevalo. Med proizvodi

predelovalnih dejavnosti (klasifikacija SMTK) se je leta 2011 povečal tržni delež medicinskih in farmacevtskih proizvodov, pogonskih in električnih strojev in naprav ter železa in jekla. Ti so med pomembnejšimi proizvodi tudi najmanj zaostajali za ravno, doseženo pred krizo, ali jo celo presegali (pogonski stroji). Poleg teh so se povečali tudi tržni deleži raznih končnih izdelkov, ki pa so za predkrizno ravno tako kot večina ostalih proizvodov predelovalnih dejavnosti še precej zaostajali. V skupini hrana in surovine so se opazno povečali tržni deleži električne energije, nafte in naftnih derivatov, ki so bili tudi precej višji kot pred krizo¹. To je bila posledica večjega obsega trgovanja z njimi v zadnjih letih, ki pa pretežno ni izhajalo iz sprememb v strukturi domače proizvodnje (glej kazalnik 1.16). Po faktorski strukturi se je v letu 2011 povečal predvsem tržni delež visokotehnoloških in nizkotehnoloških proizvodov, v manjši meri tudi proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov, ob tem ko se je upadanje tržnih deležev srednjetehtnoloških proizvodov in proizvodov z intenzivno rabo dela nadaljevalo. Tržni delež visokotehnoloških proizvodov se je v letu 2011 edini približal doseženi ravni pred krizo².

Prvi podatki za leto 2012 kažejo nadaljevanje negativnih gibanj vizovznik konkurenčnosti Slovenije.

Po četrtnih podatkih se je v prvih devetih mesecih leta 2012 padanje tržnega deleža na svetovnem trgu ponovno poglobilo izraziteje kot v povprečju v EU³. Ponovno se je zmanjšal tržni delež v EU, predvsem pod vplivom nadaljnjega zmanjšanja deleža na francoskem trgu in padca na večini razmeroma manj pomembnih trgov EU. Tržni deleži v Nemčiji in Avstriji

Slika: Tržni deleži članic EU na svetovnem trgu, povprečne letne stopnje rasti v %

Vir: United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2012; preračuni UMAR.

¹ Tržni delež električne energije je bil v letu 2011 za 1,7-krat večji kot leta 2007, nafte in naftnih derivatov pa za 4,3-krat.

² V letu 2011 je bil za 0,6 % nižji kot leta 2007. Večji so bili zaostanki pri srednjetehtnološko intenzivnih proizvodih in proizvodih z intenzivno rabo naravnih virov (za okoli 15 %), največji pri nizkotehtnoloških proizvodih ter proizvodih z intenzivno rabo dela (za okoli četrtno).

³ Letni padec tržnega deleža Slovenije na svetovnem trgu blaga v prvih devetih mesecih lani je bil 10,3 %, EU pa 7,0 %.

so se povečali, v Italiji pa se je ohranil na ravni iz leta 2011. Med pomembnejšimi partnericami zunaj EU se je zmanjšal tržni delež na Hrvaškem in v ZDA, v Rusiji

in preostalih državah nekdanje Jugoslavije pa se je povečal.

Tabela 1: Tržni delež Slovenije na svetovnem trgu po klasifikaciji SMTK

SMTK šifra		Delež v izvozu Slovenije v 2011, v %	Delež na svetovnem trgu, letna rast v %		
			2001–2007	2008–2011	2011
0 do 9	Skupaj¹	100,0	4,7	-4,6	-1,4
0 do 4	Hrana in surovine	13,8	5,8	4,1	6,3
5 do 8	Proizvodi predelovalnih dejavnosti	86,1	5,3	-4,3	-0,1
5	Kemični proizvodi	15,9	5,7	-1,9	-0,6
54	Medicinski in farmacevtski proizvodi	8,5	4,9	-1,4	5,0
6	Izdelki, razvrščeni po materialu	22,9	2,8	-4,6	0,4
67	Železo in jeklo	4,0	3,0	-2,3	9,1
68	Barvne kovine	3,3	0,7	-6,5	0,7
69	Kovinski izdelki, drugi	4,7	5,9	-5,2	-0,3
7	Stroji in transportne naprave	36,9	8,5	-3,9	-0,8
71	Pogonski stroji in naprave	3,0	4,3	1,4	4,1
74	Industrijski stroji za splošno uporabo	5,7	9,3	-5,2	-3,7
77	Električni stroji in naprave	10,6	6,1	-1,0	4,8
78	Cestna vozila	12,6	9,5	-5,9	-11,1
8	Razni izdelki	10,4	0,3	-8,2	-1,6
82	Pohištvo in deli	2,8	-1,0	-11,9	-3,1
89	Razni gotovi izdelki	3,3	7,4	-3,7	3,8

Vir: United Nations, UNCTAD, 2012; preračuni UMAR.

Opomba: SMTK – Standardna mednarodna trgovinska klasifikacija. ¹Razvrščeni proizvodi: SMTK od 0 do 8 + 961+971.

Tabela 2: Tržni delež Slovenije na svetovnem trgu in v pomembnejših trgovinskih partnericah, v %, 1995–2011

	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Tržni delež na svetovnem trgu¹								
Slovenija	0,162	0,137	0,173	0,192	0,183	0,181	0,162	0,162
EU	np	37,437	38,351	37,919	36,352	36,305	33,529	32,859
Tržni deleži Slovenije v pomembnejših trgovinskih partnericah²								
Nemčija	0,540	0,474	0,457	0,472	0,459	0,470	0,450	0,485
Italija	0,605	0,498	0,589	0,687	0,630	0,626	0,608	0,619
Avstrija	0,805	0,959	1,203	1,328	1,311	1,280	1,311	1,231
Francija	0,249	0,204	0,311	0,287	0,275	0,351	0,328	0,279
Združeno kraljestvo	0,088	0,055	0,086	0,115	0,110	0,110	0,106	0,108
Poljska	0,361	0,470	0,446	0,515	0,487	0,437	0,480	0,432
Madžarska	0,754	0,525	0,536	0,940	0,838	0,828	0,822	0,845
Češka	0,522	0,468	0,521	0,574	0,507	0,514	0,458	0,478
Hrvaška	11,866	8,724	8,729	8,267	8,155	8,154	8,176	8,613
Srbija	np	np	np	5,447	5,109	5,587	5,381	4,864
Bosna in Hercegovina	np	np	9,030	7,514	7,586	8,304	7,673	7,203
Ruska federacija	np	0,564	0,587	0,473	0,445	0,429	0,315	0,339

Vir: United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2012; preračuni UMAR.

Opomba: ¹Izvozni tržni delež izračunan kot delež blagovnega izvoza Slovenije oziroma EU (intra in extra) v svetovnem blagovnem izvozu. ²Tržni deleži Slovenije v trgovinskih partnericah izračunani kot deleži blagovnega izvoza Slovenije v blagovnem uvozu trgovinske partnerice.

1.13 Stroški dela na enoto proizvoda

Po triletnem slabšanju so se v letu 2011 stroški dela na enoto proizvoda znižali. Realni stroški dela na enoto proizvoda so se v letu 2011 znižali (za 1,6 %) zaradi znižanja rasti plač, ki je bilo večje od znižanja rasti produktivnosti. Upočasnitev rasti plač je izvirala predvsem iz javnega sektorja, kjer so plače zaradi varčevalnih ukrepov ostale drugo leto nespremenjene, ob hkratnem znižanju rasti plač v zasebnem sektorju. Pred tem so se realni stroški dela na enoto proizvoda tri leta povečevali, v letu 2009 pod vplivom močnega padca produktivnosti dela, v letih 2008 in 2010 pa zaradi visoke rasti plač¹.

V predelovalnih dejavnostih se je razmerje med stroški dela in dodano vrednostjo na zaposlenega v letu 2011 izboljšalo izraziteje kot v celotnem gospodarstvu, potem ko je bilo poslabšanje v letih 2008–2009 večje. V letih 2008–2009 je bil zaradi močnega skrčenja tujega povpraševanja padec dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih nadpovprečno velik, posledično pa tudi padec produktivnosti dela. Rast realnih stroškov dela na enoto proizvoda je bila zato precej višja (za 6 % letno) kot v celotnem gospodarstvu (3,8 %) kljub skromnejši rasti sredstev za zaposlene na zaposlenega. Realni stroški dela na enoto proizvoda so v predelovalnih dejavnostih pričeli upadati že v letu 2010, v letu 2011 pa so upadli precej bolj (za 4,5 %) kot v gospodarstvu (1,6 %). Z oživiljanjem tujega povpraševanja je bila namreč leta 2010 zaradi višje rasti dodane vrednosti in večjega padca zaposlenosti produktivnost dela v predelovalnih dejavnostih precej višja kot v gospodarstvu. Padec realnih stroškov dela na enoto proizvoda je bil kljub temu relativno skromen (-0,2 %) zaradi hkratnega povišanja minimalne plače². V letu 2011 se je rast produktivnosti dela upočasnila, a bistveno manj kot rast plač, zato je bil večji tudi padec realnih stroškov dela na enoto proizvoda.

Slovenija je bila v obdobju 2008–2011 v skupini držav z največjim poslabšanjem stroškovne konkurenčnosti, kljub temu da se je v letu 2011 izboljšala. Potem ko je bilo v letih 2008–2009 poslabšanje stroškovne konkurenčnosti v EU manjše kot pri nas, se je v letu 2010, ko se je v Sloveniji še poslabševala, v EU negativni trend že obrnil v pozitivno

smer³. V letu 2011 pa se je stroškovna konkurenčnost pri nas izboljšala bolj kot v EU. Relativno slabši položaj Slovenije v letih 2008 in 2010 je bil posledica višje rasti sredstev za zaposlene na zaposlenega kot v EU, v letu 2009 pa večjega padca produktivnosti dela zaradi znižanja gospodarske aktivnosti, ki je bilo med najvišjimi v EU. Večje znižanje realnih stroškov dela na enoto proizvoda v Sloveniji (za 1,6 %) kot v EU (0,6 %) leta 2011 pa je bilo posledica relativno večje rasti produktivnosti dela zaradi večjega zmanjšanja zaposlenosti, ki se je v EU v tem času že povečala. Okrevanje gospodarske rasti pa je bilo v Sloveniji še naprej nižje kot v EU, ob podobni rasti sredstev za zaposlene na zaposlenega.

Po prvih podatkih za leto 2012 so se stroški dela na enoto proizvodav Sloveniji ponovno povečali, vendar manj kot v večini preostalih članic EU. Ponovna rast realnih stroškov dela na enoto proizvoda (za 0,2 %) je bila posledica znižanja produktivnosti dela zaradi ponovnega padca gospodarske aktivnosti. Hkrati so se znižala tudi sredstva za zaposlene na zaposlenega kot posledica znižanja plač v javnem sektorju zaradi sprejetja Zakona o uravnoteženju javnih financ, a za malenkost manj kot produktivnost dela. V predelovalnih dejavnostih je bilo znižanje aktivnosti v letu 2012 manjše kot v celotnem gospodarstvu, produktivnost dela pa se je zaradi večjega zmanjšanja zaposlenosti še povečala. Kljub temu se je tudi v predelovalnih dejavnostih stroškovna konkurenčnost nekoliko poslabšala zaradi hkratne sicer skromne rasti plač. Med 21-timi članicami EU, za katere so dosegljivi podatki, se je v devetih stroškovna konkurenčnost leta 2012 izboljšala, v preostalih dvanajstih se je poslabšala, Slovenija pa je med njimi zabeležila najmanjše poslabšanje.

¹Ta je bila v letu 2008 posledica uskladitve plač z visoko preteklo inflacijo in produktivnostjo ter odprave plačnih nesorazmerij v javnem sektorju, v letu 2010 pa jo je spodbudilo povišanje minimalne plače

²Razen tega je bil v letu 2010 prisoten tudi učinek sprememb v strukturi zaposlenosti.

³V letu 2010 se je stroškovna konkurenčnost poslabšala le v štirih članicah, Slovenija je bila po poslabšanju na tretjem mestu.

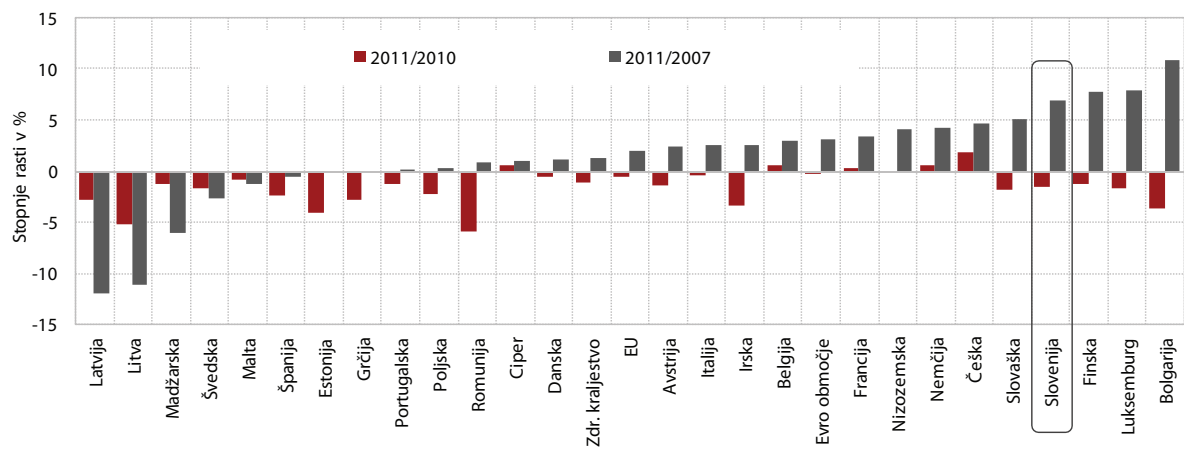
Tabela: Stroški dela na enoto proizvoda v Sloveniji in EU

Realne letne stopnje rasti v %	1996–2007	2008	2009	2010	2011	2012
Stroški dela na enoto BDP¹						
Slovenija	-1,1	2,2	4,8	1,4	-1,6	0,2
EU-27	-0,6	1,0	3,2	-1,6	-0,6	0,5
EMU-17	-0,7	1,7	3,2	-1,6	-0,3	0,4
Stroški dela na enoto dodane vrednosti² – Slovenija						
Skupaj	-1,3	2,2	5,3	1,8	-1,6	0,7
Predelovalne dejavnosti	-2,0	3,0	9,1	-0,2	-4,5	0,2

Vir: SI-STAT podatkovni portal – ekonomsko področje, 2012; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2012.

Opombe: ¹sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah deljena z bruto domačim proizvodom na zaposlenega v tekočih cenah; ²sredstva za zaposlene na zaposlenega v tekočih cenah deljena z dodano vrednostjo na zaposlenega v tekočih cenah.

Slika: Realna rast stroškov dela na enoto BDP v Sloveniji in državah EU, v %

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2012.

1.14 Faktorska struktura izvoza blaga

Delež visokotehnološko zahtevnih proizvodov v slovenskem izvozu se je po letu 2009 zmanjšal, ob podobnem procesu v EU pa je nekoliko upadel tudi sicer visok zaostanek Slovenije za EU. Delež visokotehnološko zahtevnih proizvodov se je po večletnih skromnih spremembah izraziteje povečal v letu 2008, ko so se z začetkom gospodarske krize začele močnejše krčiti manj konkurenčne industrije. Ta proces se je nadaljeval tudi v letu 2009, predvsem zaradi rasti deleža farmacevtskih proizvodov, ki jih je upad povpraševanja med krizo manj prizadel. V letu 2010 pa se je ob postopnem okrevanju izvoza drugih skupin proizvodov delež farmacevtskih izdelkov, s tem pa tudi delež visokotehnoloških proizvodov v slovenskem blagovnem izvozu spet nekoliko znižal (za 0,8 o. t.). Nadalje je upadel tudi leta 2011 (za 0,2 o. t.), tokrat predvsem zaradi padca deleža izvoza delov in pribora za pisarniške stroje, delež izvoza farmacevtskih proizvodov pa se je spet nekoliko zvišal (za 0,3 o. t.). Tudi v EU je bil v tem letu zmanjšan delež izvoza visokotehnoloških proizvodov (za 1,1 o. t.), tako da se je naš zaostanek za EU na tem področju nekoliko zmanjšal, a ostaja visok do povprečja EU (za 6 o. t.) in tudi do povprečja novih članic EU (za 1,6 o. t.). V letu 2011 se je v slovenskem blagovnem izvozu že drugo leto zapored znižal tudi delež srednje visokotehnološko intenzivnih proizvodov (za 1,7 o. t.)¹, in sicer zaradi padca izvoza osebnih avtomobilov.

Pomen proizvodov z nizko dodano vrednostjo² v blagovnem izvozu se že vrsto let znižuje predvsem zaradi upadanja deleža delovno intenzivnih proizvodov, od začetka gospodarske krize pa je precej upadel tudi delež nizkotehnološko zahtevnih proizvodov. Upadanje deleža delovno intenzivnih proizvodov se je nadaljeval tudi v letu 2011. Izvoz teh proizvodov je zelo občutljiv za konkurenco iz držav z nižjimi stroški dela. Delež teh proizvodov v blagovnem izvozu se po vstopu v EU pospešeno znižuje predvsem zaradi nižjega deleža izvoza tekstilnih izdelkov, pohištva ter papirja in kartona. S tem se je relativni obseg delovno intenzivnih proizvodov v zadnjih letih približeval povprečju EU, ki ga je leta 2011 presegal še za slabe tri odstotne točke, skoraj za odstotno točko pa je bil še vedno višji tudi od povprečnega v novih

članicah EU. Podatki za leto 2011 kažejo skromno povečanje deleža nizkotehnološko intenzivnih proizvodov v strukturi blagovnega izvoza (za 0,4 o. t.), ki se je do leta 2008 ohranjal na razmeroma visoki ravni, od takrat pa upadal. Po nekajletni krepitvi se je v letu 2009 znižal delež izvoza raznih kovinskih proizvodov, znižanje v letu 2010 pa je bilo v glavnem posledica padca deleža izvoza profilov iz železa in jekla, ki pa se je v letu 2011 spet nekoliko povečal. Z zadnjimi spremembami se je delež nizkotehnološko intenzivnih proizvodov v letu 2011 že precej približal evropskemu povprečju (na 1,8 o. t.).

Delež izvoza proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov³ se je v letih 2010 in 2011 precej zvišal zaradi večjega obsega trgovanja z njimi, ki pa pretežno ni izhajalo iz sprememb v strukturi domače proizvodnje. Precejšnje povečanje v letu 2010 (za 1,6 o. t.) je bilo posledica precejšnjega zvišanja deleža izvoza električne energije in aluminija, ki po naši oceni večinoma ni izhajalo iz povečanja proizvodnje teh dveh proizvodov. V letu 2010 se je kot posledica zelo različnih cen na posameznih regionalnih trgih in povečanih prenosnih zmogljivostih na meji z Italijo močno povečal tranzit električne energije iz Hrvaške ter Avstrije proti Italiji. Zaradi večjega obsega trgovanja sta se močno povečala uvoz in izvoz električne energije, s tem pa tudi delež električne energije v blagovnem izvozu, čeprav je neto izvoz v tem letu dosegel le dobro petino vrednosti celotnega izvoza električne energije v tem letu. Precejšnje povečanje deleža aluminija v blagovnem izvozu v letu 2010 glede na predhodno leto je bilo predvsem posledica višjih prodajnih cen. Zaradi nadaljnega povečanja obsega trgovanja sta se v letu 2011 spet močno povečala uvoz in izvoz električne energije, s tem pa ponovno tudi delež električne energije v blagovnem izvozu (za 0,9 o. t.). Delež izvoza proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov se je v letu 2011 povečal še za 1,5 o. t. in je tako najvišji do zdaj (19,0 %).

¹ V EU se je delež izvoza omenjene skupine proizvodov povečal (za 1,2 o. t.).

² Skupini nizkotehnološko intenzivnih proizvodov in delovno intenzivnih proizvodov vključujeta proizvode z najnižjo dodano vrednostjo na zaposlenega, kot so: oblačila, tekstilni izdelki, obutev, pohištvo, steklo, stekleni izdelki, ploščati in valjani izdelki iz železa, proizvodi iz navadnih kovin.

³ Najpomembnejše skupine izvoženih proizvodov z intenzivno rabo naravnih virov v slovenskem blagovnem izvozu so: aluminij, končni mineralni izdelki, električna energija, enostavno obdelan les, furnir in drug obdelan les, izdelki iz lesa ter brezalkoholne in alkoholne pijače.

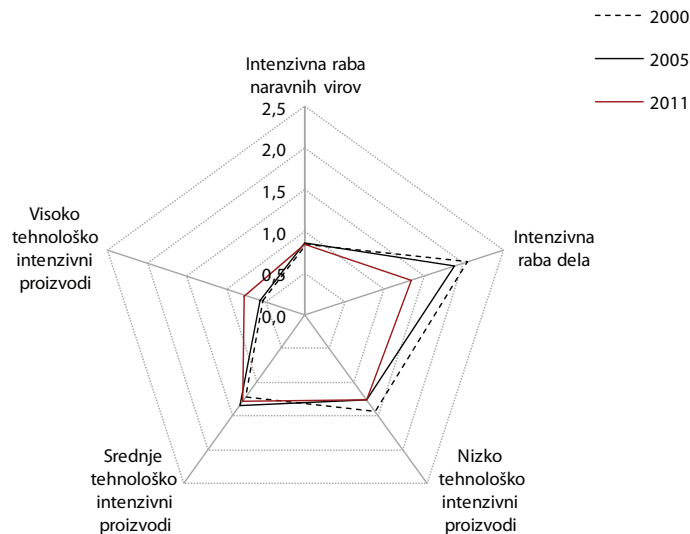
Tabela: **Struktura blagovnega izvoza po primarnem proizvodnem dejavniku¹, 2000–2011**

V %		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Intenzivna raba naravnih virov	EU-27	18,2	17,7	17,7	17,7	18,2	17,9	19,4	19,2	20,3	19,6	20,6	22,4
	EU-15	18,0	17,5	17,7	17,6	18,2	17,8	19,4	19,3	20,5	19,6	20,7	22,4
	EU-12	20,7	19,7	18,8	18,2	18,8	19,2	19,0	18,5	19,5	19,4	20,6	22,0
	Slovenija	15,3	15,1	14,6	14,6	14,0	15,4	16,1	15,5	15,8	15,9	17,5	19,0
Intenzivna raba dela	EU-27	10,6	10,7	10,7	10,4	9,8	9,0	8,6	8,5	8,2	8,7	8,2	8,1
	EU-15	10,1	10,1	10,1	9,8	9,3	8,6	8,2	8,1	7,9	8,4	7,9	7,8
	EU-12	18,5	18,9	18,8	17,7	15,8	14,0	12,3	11,4	10,2	10,8	10,2	9,9
	Slovenija	21,6	21,3	20,0	18,7	17,8	17,0	14,2	12,6	11,7	11,6	11,0	10,8
Nizko tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	6,9	7,0	7,0	7,2	7,7	7,0	7,4	7,9	8,2	7,0	7,0	7,2
	EU-15	6,6	6,7	6,7	6,9	7,4	6,6	7,1	7,6	7,8	6,7	6,7	6,9
	EU-12	10,5	10,9	11,0	11,0	11,5	10,6	10,8	11,1	11,0	9,1	9,0	9,5
	Slovenija	9,9	9,9	9,9	10,1	10,8	8,8	10,2	10,4	11,1	9,8	8,6	9,0
Srednje tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	29,8	30,4	30,5	30,9	31,0	30,1	29,9	30,8	30,0	28,4	28,6	29,8
	EU-15	29,8	30,3	30,5	30,7	30,8	29,8	29,5	30,2	29,5	27,8	28,0	29,2
	EU-12	30,1	30,6	31,5	33,1	33,3	33,3	34,3	35,5	34,1	33,7	33,4	34,0
	Slovenija	36,2	36,2	37,3	37,3	38,3	40,2	39,1	40,9	39,3	39,9	39,6	37,9
Visoko tehnološko intenzivni proizvodi	EU-27	28,7	28,7	28,7	27,6	27,1	27,7	27,7	25,8	25,2	27,7	27,2	26,1
	EU-15	29,4	29,4	29,5	28,3	27,9	28,5	28,6	26,5	25,8	28,3	27,7	26,7
	EU-12	18,1	17,3	17,9	18,0	18,8	18,2	19,2	19,7	20,6	22,9	23,3	21,7
	Slovenija	15,5	16,0	16,7	17,9	17,2	16,0	17,1	17,4	18,8	21,1	20,3	20,1

Vir: Handbook of Statistics 2007–2008 (United Nations), 2007; United Nations Commodity Trade Statistics Database, 2011; lastni preračuni.

Opomba: ¹ Razvrščanje proizvodov v posamezne skupine temelji na metodologiji Združenih narodov (Trade and Development Report, 2002). Vsi proizvodi niso razvrščeni, zato seštevek deležev petih skupin za posamezno državo ni enak 100.

Slika: **Koeficient primerjalnih izvoznih prednosti¹ slovenskega izvoza glede na faktorsko vsebino**

Vir: Handbook of Statistics 2007–2008 (United Nations); United Nations Statistics Division: Comtrade; lastni preračuni.

Opomba: ¹ Relative Export Advantage Index –RXA Balassa indeks oziroma koeficient primerja delež slovenskega izvoza določene skupine proizvodov z deležem izvoza te skupine proizvodov v izvozu skupine držav, ki se uporablja kot merilo primerjave (v našem primeru EU-27).

1.15 Delež izvoza in uvoza glede na BDP

Stopnja mednarodne trgovinske integracije Slovenije se je v letu 2012 le rahlo povečala, na kar je vplivalo šibko tuje povpraševanje, uvoz pa se je ponovno skrčil. Povprečni delež menjave s tujino je lani dosegel 73,0 % BDP, kar je za 1,2 o. t. več kot leto prej. Rast mednarodne trgovinske integracije Slovenije se je lani upočasnila predvsem zaradi skromnega povečanja deleža blagovne menjave v BDP, nekoliko bolj kot leto prej pa se je povečal tudi relativni obseg storitvene menjave. Nominalna rast blagovnega izvoza je bila v letu 2012 skromna. Po visoki rasti v letu 2011 se je slovenski blagovni izvoz na trge držav EU skrčil, rast izvoza na trge držav nečlanic EU pa se je nekoliko upočasnila. To je bilo večinoma posledica manjšega izvoza v države na ozemlju nekdanje Jugoslavije, visoka rast izvoza v Rusko federacijo in ZDA pa se je nadaljevala. Šibka rast celotnega nominalnega blagovnega izvoza je temeljila na rasti izvoza visokotehnoloških zahtevnih panog (proizvodnja farmacevtskih surovin in preparatov). Poleg izvoza motornih vozil, ki je upadel zaradi krize v avtomobilski industriji, je bil nižji tudi izvoz nizkotehnološko zahtevnih panog. Po dveh letih visoke rasti se je lani zmanjšal še izvoz električne energije. Na znižanje vrednosti blagovnega uvoza je vplivalo predvsem domače trošenje. Ob nadaljnjem krčenju domače investicijske aktivnosti in zasebne potrošnje sta se najbolj zmanjšala uvoz proizvodov za investicije in uvoz proizvodov za široko porabo, ob sicer šibki rasti obsega industrijske proizvodnje je bil nekoliko nižji tudi uvoz proizvodov za vmesno porabo. Globlji padec nominalnega blagovnega uvoza je ublažila rast uvoznih cen. Zaradi podražitve primarnih surovin in kmetijskih proizvodov, so se uvozne cene povečevale hitreje od izvoznih. Delež storitvene menjave v BDP raste počasneje od deleža blagovne menjave. Delež izvoza storitev v primerjavi z BDP je bil višji za 0,9 o. t., delež uvoza storitev pa je znova stagniral (višji za 0,1 o. t.). Slovenija sicer dosega primerjalne prednosti pri izvozu potovanj in prevoza, pri izvozu na znanju temelječih storitev pa še precej zaostaja za povprečjem EU.

Stopnja zunanjetrgovinske povezanosti Slovenije se je v preteklih treh letih (2010–2012) povečala bolj kot v povprečju v EU in bolj kot v večini manjših gospodarstev EU. Potem ko je padec svetovne trgovinske menjave v prvih dveh letih krize (2008–2009) Slovenijo bolj prizadel kot povprečje EU, se je delež mednarodne menjave glede na BDP v obdobju 2010–2012 povečal bolj kot v EU. V preteklih treh letih se je stopnja mednarodne trgovinske integracije

Slovenije povečevala tudi hitreje kot v večini malih odprtih gospodarstev EU, vendar počasneje kot v baltskih državah, na Malti in Slovaškem, kjer se je v prvih dveh letih krize znižala manj kot pri nas.

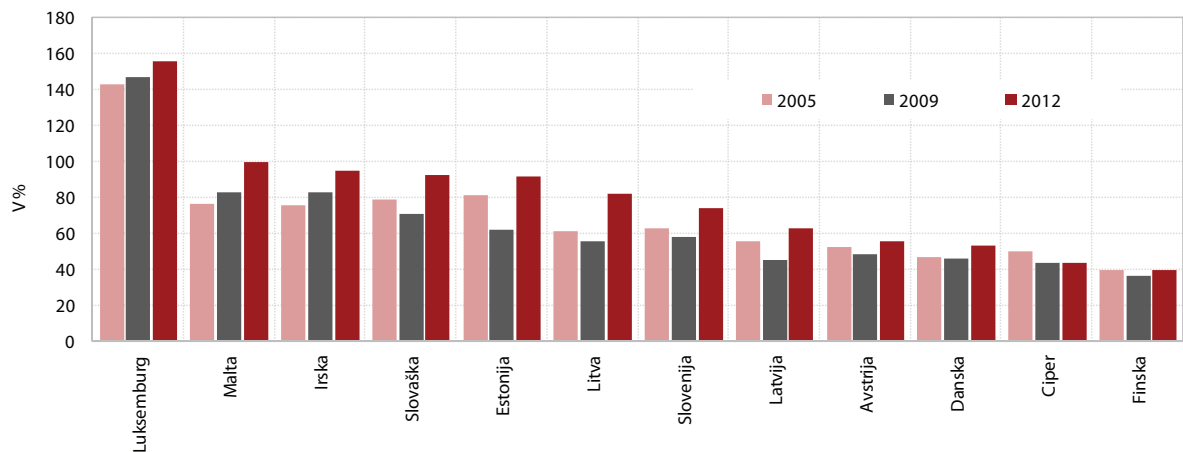
Tabela: Povprečni delež menjave s tujino (izvoz in uvoz)¹ v BDP, 1995–2012

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Delež izvoza in uvoza v BDP – SLO	50,6	55,4	62,4	66,8	70,4	69,2	57,7	65,5	71,8	73,0
Proizvodi	42,1	47,1	52,6	56,7	59,7	57,7	46,9	54,1	60,3	60,9
Storitve	8,5	8,4	9,7	10,1	10,7	11,4	10,8	11,3	11,5	12,1
Izvoz proizvodov in storitev	49,6	53,7	62,2	66,5	69,5	67,9	58,7	66,0	72,4	75,0
Proizvodi	39,7	44,2	50,8	54,8	57,2	54,5	46,2	52,7	58,8	60,5
Storitve	9,8	9,5	11,4	11,7	12,3	13,4	12,5	13,3	13,6	14,5
Uvoz proizvodov in storitev	51,5	57,2	62,6	67,1	71,2	70,4	56,7	65,0	71,2	71,0
Proizvodi	44,4	49,9	54,5	58,6	62,1	61,0	47,6	55,6	61,8	61,4
Storitve	7,1	7,2	8,1	8,4	9,1	9,5	9,0	9,4	9,5	9,6
Delež izvoza in uvoza v BDP – EU-27	28,8	35,8	36,8	39,4	39,9	41,2	36,4	40,4	43,2	43,6
Proizvodi	22,8	27,9	28,4	30,5	30,8	31,7	27,2	30,8	33,4	33,8
Storitve	6,0	7,9	8,5	8,9	9,2	9,5	9,3	9,6	9,8	9,9

Viri: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2013; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2013; preračuni UMAR.

Opomba: ¹razmerje med povprečno vrednostjo skupnega izvoza in uvoza po statistiki nacionalnih računov in BDP po tekočih cenah.

Slika: Povprečni delež menjave s tujino (izvoz in uvoz)¹ glede na BDP v majhnih gospodarstvih EU

Viri: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2013; Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2013; preračuni UMAR.

1.16 Neposredne tuje investicije

Po padcu v letu 2009 se je stanje vhodnih NTI v Slovenijo v letu 2011 drugo leto zapored povečalo, a izključno zaradi povečanja neto terjatev tujih matičnih podjetij do slovenskih podružnic. Stanje vhodnih NTI se je v letu 2011 povečalo za 7,8 % in z 11.676,4 mio EUR doseglo najvišjo raven do zdaj. Stanje izhodnih NTI se je nadalje zmanjšalo (za 1,4 %) in je bilo za 5,1 % nižje od rekordnega leta 2008. Spremembe stanja potrjujejo tudi podatki o tokovih NTI v letu 2011. Leta 2011 so bili prilivi vhodnih NTI daleč najvišji po letu 2008 in kar 2,7-krat višji kot leta 2010. Pri izhodnih NTI smo v primerjavi z letom 2010 sicer imeli odlive, kar pomeni novo vlaganje slovenskih vlagateljev v tujino, vendar v zelo skromnem obsegu. Leta 2011 je Slovenija imela neto priliv NTI. Če spremembo stanja NTI razdelimo na tisto, ki izhaja iz spremembe lastniškega kapitala in reinvestiranih dobičkov, ter na spremembe neto terjatev oziroma obveznosti iz medsebojnega kreditiranja kapitalsko povezanih podjetij, vidimo, da se je povečalo stanje pri vhodnih NTI izključno na račun povečanja neto terjatev tujih matičnih podjetij do njihovih slovenskih podružnic, stanje lastniškega kapitala pa je ostalo nespremenjeno. Pri izhodnih NTI pa so slovenski vlagatelji zmanjšali svoj lastniški kapital (za 131,7 mio EUR) ter povečali neto terjatve do svojih tujih podružnic (za 43,9 mio EUR).

Delež vhodnih NTI glede na BDP je ob povečanju v letu 2011 dosegel do zdaj najvišjo raven, še vedno pa ostaja bistveno nižji kot v veliki večini držav EU. Stanje vhodnih NTI kot delež v BDP se je v obdobju 2005–2008 precej povečalo (z 21,7 % na 30,1 % BDP). Po padcu leta 2009 na 29,6 % se je v naslednjih dveh letih povečal in leta 2011 dosegel rekordnih 32,3 %. Tudi stanje izhodnih NTI se je v drugi polovici prejšnjega desetletja močno povečalo (z 9,9 % na 17,7 % BDP v obdobju 2005–2009), potem pa se je v naslednjih dveh letih zmanjševalo in v letu 2011 padlo na 16,7 %. V EU se je delež vhodnih NTI glede na BDP od začetka krize zmanjšal, in sicer s 44,2 % leta 2007 na 41,4 % leta 2011. Delno je razlika v gibanju relativnega obsega vhodnih NTI med Slovenijo in EU tudi rezultat slabših gibanj BDP v Sloveniji kot v EU. Slovenija sicer ostaja med državami EU z najnižjim stanjem vhodnih NTI v primerjavi z BDP. Nižji delež od Slovenije imajo le Grčija, Italija, Nemčija in Finska. Pri izhodnih NTI pa Slovenija po deležu stanja v BDP med novimi državami članicami EU zaostaja za Ciprom, Estonijo in Madžarsko.

Tokovi NTI v letu 2012 kažejo ponovno poslabšanje, to je zmanjšanje prilivov vhodnih NTI in negativne tokove izhodnih NTI. Leta 2012 so prilivi vhodnih NTI v Slovenijo znašali le 112 mio EUR, kar je več kot šestkrat manj kot leta 2011. Pri izhodnih NTI smo bili leta 2012 priča prilivom v Slovenijo v višini 85 mio EUR, medtem ko smo leta 2011 imeli za 80 mio EUR odlivov. Prilivi v Slovenijo iz izhodnih NTI so bili posledica zmanjševanja neto terjatev do povezanih družb v tujini in repatriacije dobičkov, ne pa tudi zmanjševanja lastniškega kapitala. V letu 2012 smo torej imeli neto prilive iz NTI v višini 197 mio EUR. Struktura prilivov vhodnih NTI je bila naslednja: 294 mio EUR zaradi povečanja lastniškega kapitala, tok reinvestiranih dobičkov je bil negativen v višini 137 mio EUR, 45 mio EUR zaradi zmanjšanja neto obveznosti slovenskih podružnic do matičnih podjetij v tujini (znotrajpodjetniško kreditiranje). Potem ko so tokovi v letu 2011 kazali, da se postopoma vrača zaupanje tujih matičnih podjetij v slovenske podružnice, se je gibanje v letu 2012 torej ponovno poslabšalo. Podobno sliko kažejo tudi izsledki anket med tujimi podružnicami v Sloveniji. Leta 2009 je kar 68 % vprašanih napovedalo zmanjšanje prodaje v tekočem letu, leta 2010 59 %, leta 2011 le 23 %, leta 2012 pa spet kar 55 %. Podobna je tudi slika glede pričakovanj za naslednje leto. Leta 2009 je povečanje obsega prodaje v naslednjem letu napovedalo 61 % vprašanih, leta 2010 79 %, leta 2011 77 %, leta 2012 pa le še 67 %. Glede števila zaposlenih je leta 2009 povečanje napovedalo 42 % vprašanih, leta 2010 67 %, leta 2011 69 %, leta 2012 pa le še 60 % (Rojec, Jaklič, 2012). Delež tujih podružnic, ki ocenjuje, da se je položaj Slovenije kot lokacije za NTI zaradi gospodarske recesije poslabšal, se je povečal s 44 % v anketi iz leta 2009 na kar 74 % v anketi iz leta 2012.

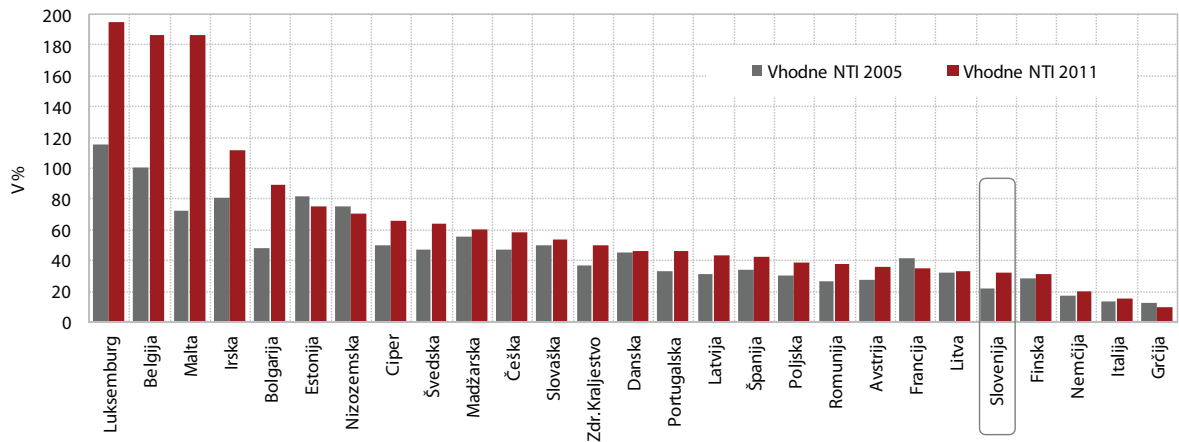
Tabela: Tokovi in stanja vhodnih in izhodnih NTI¹, Slovenija, 2000–2012², v mio EUR

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
VHODNE NTI									
Stanje konec leta	3.109,8	6.133,6	6.822,3	9.765,1	11.236,3	10.540,3	10.826,7	11.676,4	11.881,8 (30. 9.)
Priliv	149,1	472,5	513,3	1.106,4	1.329,5	-469,7	271,0	718,8	111,9
Stanje kot % BDP	14,8	21,7	22,0	28,2	30,1	29,6	30,4	32,3	np
IZHODNE NTI									
Stanje konec leta	825,3	2.788,7	3.452,2	5.456,3	6.352,8	6.285,4	6.118,0	6.030,2	5.875,2 (30. 9.)
Odliv ³	-71,7	-515,6	-687,0	-1.362,3	-1.002,1	-186,9	159,7	-80,8	85,2
Stanje kot % BDP	3,9	9,9	11,1	15,8	17,1	17,7	17,2	16,7	np

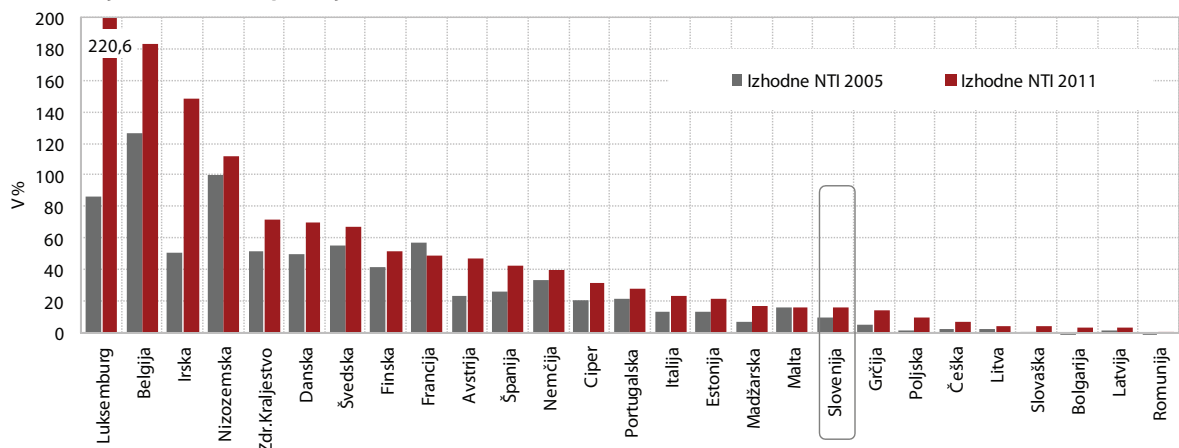
Vir: www.bsi.si; SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi, 2009, 2008; za 2012 Banka Slovenije, 2013.

Opombe: ¹ Podjetja, v katerih ima posamezen tuji investitor 10-odstotni ali višji delež v kapitalu. ² Od leta 1996 so vključene tudi neposredne investicije povezanih gospodarskih družb v drugem kolenu. Od leta 2007 se štejejo med kapitalsko povezane terjatve in obveznosti vse terjatve in obveznosti, ki jih ima podjetje z neposrednim tujim lastnikom kot tudi z vsemi nerezidentnimi podjetji, ki spadajo v skupino podjetij tujega lastnika (glej Ekonomski odnosi Slovenije s tujino – Banka Slovenije, marec 2007, str. 11–13). ³ Negativni predznak pomeni odliv; np – ni podatka.

Slika 1: Stanje vhodnih NTI v primerjavi z BDP, 2005 in 2011

Slika 2: Stanje izhodnih NTI v primerjavi z BDP, 2005 in 2011

Vir: UNCTAD, World Investment Report, 2012; za Slovenijo gornja tabela.

1.17 Podjetniška aktivnost

Po triletнем upadanju se je leta 2012 podjetniška aktivnost v Sloveniji ponovno okrepila. Po podatkih Global Entrepreneurship Monitor (GEM) se je stopnja celotne zgodnje podjetniške aktivnosti (TEA-indeks)¹ leta 2012 občutno okrepila, na 5,4 %, potem ko se je od začetka gospodarske krize zmanjševala. Leta 2012 je bila tako za dve petini večja kot leto prej in za dobro desetino manjša kot leta 2008. Preobrat leta 2012 je verjetno povezan s sorazmerno visokim številom upravičencev do subvencij za samozaposlitev v preteklih letih. V obdobju 2009–2011 jih je namreč prejelo 13.980 oseb, leta 2012 pa še nadaljnjih 3.027 (Zavod RS za zaposlovanje, 2013). K izboljšanju celotne zgodnje podjetniške aktivnosti v zadnjem letu sta prispevala povečanje deleža nastajajočih podjetnikov, torej tistih, ki se šele odločajo za samostojno podjetniško pot ali pa poslujejo manj kot tri mesece, in tudi deleža novih podjetnikov, ki izplačujejo plače manj kot tri leta in pol. Delež prvih se je povečal za 1,1 o. t. in še zaostaja za ravno iz leta 2008 (za 1,1 o. t.), delež drugih pa za 0,7 o. t. in je raven iz leta 2008 že presegel (za 0,1 o. t.). Ker se je za odstotno točko povečal tudi delež ustaljenih podjetnikov, torej tistih, ki poslujejo več kot 3,5 leta, se je izboljšala tudi raven celotne podjetniške aktivnosti na 11,2 %. Slednja tako le še malo zaostaja za najvišjo ravno iz leta 2008, ko je bila 11,8-odstotna. V 22-ih članicah EU, ki so bile vključene v raziskavo GEM², se je leta 2012 povprečna celotna zgodnja podjetniška aktivnost³ ohranila približno na ravni predhodnega leta, ko se je izrazito povečala, in je znašala 6,8 %. V štirih državah (Estonija, Latvija, Nizozemska in Slovaška) je preseгла 10-odstotni delež. Slovenski zaostanek za evropskim povprečjem se je precej zmanjšal (na 1,4 o. t.). Ker se je poleg celotne zgodnje podjetniške aktivnosti v povprečju EU zmanjšal tudi delež ustaljenih podjetnikov, na 5,7 %, se je zmanjšala tudi celotna podjetniška aktivnost, na 12,3 %. Ne glede na to pa je še vedno za 17,1 % preseğala raven iz leta 2008.

Zgodnja podjetniška aktivnost zaradi nuje je še naprej nizka, delež zgodnjih podjetnikov zaradi zazananih poslovnih priložnosti pa se je leta 2012

¹ Za metodološko razlago mer podjetniške aktivnosti glej opombe pod tabelo.

² Leta 2012 je bilo v raziskavo GEM vključenih 22 članic EU, kar je bilo največ do zdaj (npr. 2009 samo 14). Sodelovalo je istih 19 članic kot leta 2011 (20 držav) ter Avstrija, Estonija in Italija, Češka pa ni več sodelovala.

³ Deleža nastajajočih in novih podjetnikov sta se v povprečju spremenila za zelo podobni vrednosti (prvi se je zmanjšal za 0,2 o. t., drugi se je okrepil za 0,1 o. t.).

povišal, a ostaja nižji kot pred krizo. Po precejšnjem zmanjšanju zaznanih poslovnih priložnosti v obdobju 2008–2011 se je lani delež podjetnikov, vključenih v zgodnjo podjetniško aktivnost, zaradi tega ponovno okrepil, na 4,9 %. Glede na predhodno leto se je povečal za 1,9 o. t., za letom 2008 pa je še vedno zaostajal za 0,7 o. t. Zgodnja podjetniška aktivnost zaradi nuje je ostala na ravni predhodnega leta, 0,4-odstotna, in drugo leto zapored na najnižji ravni. Glede na precejšnje povečanje števila samozaposlenih med krizo je po naši oceni del povečanja zgodnjega podjetništva zaradi zaznanih poslovnih priložnosti tudi posledica iskanja prožnejših oblik zaposlovanja v negotovih razmerah gospodarske krize (glej tudi poglavje 4.1). Povprečna stopnja zgodnje podjetniške aktivnosti v 22-ih članicah EU zaradi zaznanih poslovnih priložnosti je lani ostala nespremenjena, 5,0-odstotna, podjetniška aktivnosti zaradi nuje pa se je zmanjšala za 0,2 o. t. oz. na 1,5 %. Med članicami EU se je podjetniška aktivnost zaradi zaznanih poslovnih priložnosti zmanjšala kar v devetih državah, najbolj na Slovaškem in v Litvi, najbolj pa se je okrepila prav v Sloveniji in na Madžarskem. Podjetniška aktivnost zaradi nuje se je zmanjšala v sedmih članicah EU, najbolj v Romuniji in Litvi, najbolj pa se je povečala na Madžarskem in v Združenem kraljestvu.

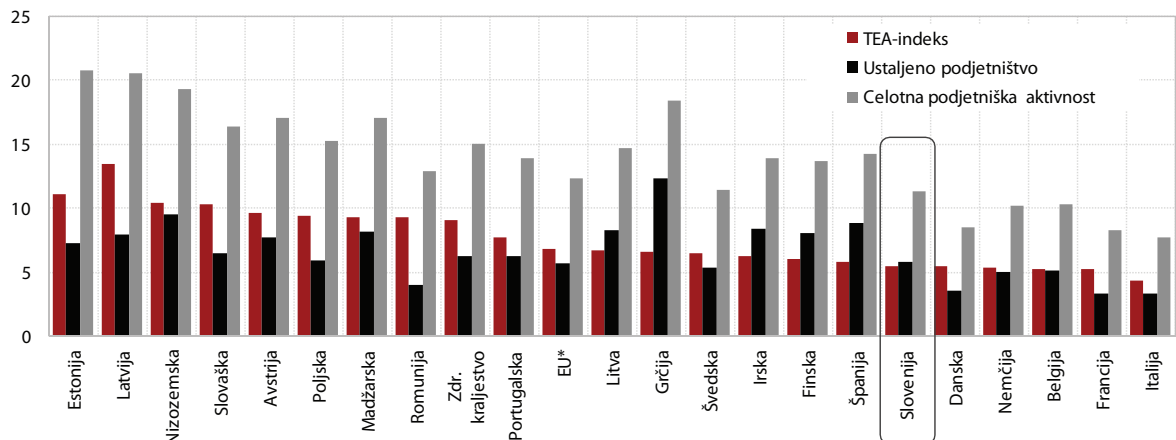
Tabela: Izbrane mere podjetniške aktivnosti, Slovenija, 2002–2012, v % prebivalstva (18-64 let)

	2002	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
TEA-indeks ¹	4,6	4,4	4,6	4,8	6,4	5,4	4,7	3,7	5,4
TEA-nastajajoči ²	3,3	3,0	2,9	3,0	4,1	3,2	2,2	1,9	3,0
TEA-novi ³	1,5	1,4	1,8	1,8	2,4	2,1	2,4	1,8	2,5
TEA-priložnost ⁴	3,3	3,8	4,0	4,2	5,6	4,7	3,7	3,0	4,9
TEA-nuja ⁵	1,4	0,5	0,5	0,5	0,8	0,5	0,8	0,4	0,4
Ustaljeno podjetništvo ⁶	-	6,3	4,4	4,6	5,6	5,7	4,9	4,8	5,8
Celotna podjetniška aktivnost ⁷	-	10,1	9,0	9,3	11,8	10,8	9,5	8,4	11,2

Vir: Rebernik et al., 2002; Rebernik et al., 2004; Rebernik et al., 2005; Rebernik et al., 2006; Rebernik et al., 2007; Rebernik et al., 2008; Bosma et al., 2009; Rebernik et al., 2010; Rebernik et al., 2011; Rebernik et al., 2012; Xavier et al., 2013.

Opombe: ¹ TEA-indeks je stopnja celotne zgodnje podjetniške aktivnosti in meri delež prebivalstva, ki se vključuje v podjetništvo. Zajema posameznike, ki so začeli vzpostavljati nova podjetja ali opravljati nove poslovne dejavnosti, vključujoč samozaposlitev (² TEA-nastajajoči podjetniki, ki niso izplačevali plač dlje kot tri mesece). Poleg njih vključuje tudi posameznike, ki so zaposleni kot lastniki/menedžerji novih podjetij, ki ne izplačujejo plač več kot 42 mesecev (³ TEA-novi). ⁴ TEA-priložnost meri delež prebivalstva, ki se je lotil podjetništva zaradi zaznane poslovne priložnosti. ⁵ TEA-nuja meri delež prebivalstva, ki se je lotil podjetništva zaradi pomanjkanja drugih možnosti na trgu dela. ⁶ Ustaljeno podjetništvo pomeni delež podjetnikov v prebivalstvu, ki poslujejo več kot 42 mesecev. ⁷ Celotna podjetniška aktivnost zajema TEA-indeks in delež ustaljenih podjetnikov.

Slika: Izbrane mere podjetniške aktivnosti v Sloveniji in 22 članicah EU, vključenih v projekt GEM, 2012

Vir: Xavier et al., 2013; preračuni UMAR.

Opomba: * Tehtano povprečje 22 članic EU, ki so bile vključene v raziskavo GEM 2012.

1.18 Delež nefinančnih tržnih storitev

Po večletni rasti in stagnaciji v letu 2010 se je delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti slovenskega gospodarstva leta 2011 zmanjšal. Nefinančne tržne storitve¹ so v letu 2011 ustvarile 44,0 % vse dodane vrednosti (40,0 % vseh zaposlenih), kar je bilo za 0,4 o. t. manj kot v letu prej in za 1,5 o. t. več kot ob sprejetju SRS (2005). Večina povečanja v preteklih in tudi zmanjšanje v zadnjem letu sta izhajala iz gibanja na znanju temelječih storitev². Med preostalimi (nefinančnimi) tržnimi storitvami imajo najpomembnejšo vlogo pretežno tradicionalne storitve (trgovina, promet in gostinstvo). Njihov pomen v gospodarstvu se je precej okreplil v obdobju gospodarske konjunktore (2005–2008), od začetka gospodarske krize (2008) pa se je nekoliko zmanjšal, a je še naprej višji kot leta 2005.

Delež na znanju temelječih storitev se je v letu 2011 zmanjšal predvsem zaradi manjše aktivnosti nekaterih storitev povezanih z gradbeništvom. Delež na znanju temelječih nefinančnih tržnih storitev, kamor vključujemo telekomunikacijske dejavnosti, del poslovnih storitev in del prometnih dejavnosti, se je po stagnaciji v obdobju 2003–2006 do leta 2010 povečeval, v letu 2011 pa precej znižal (za 0,4 o. t.) in dosegel 12,5 %. Njihov največji del so poslovne storitve, ki so v obdobju od 2005 do 2010 povečale delež za 1,4 o. t., v letu 2011 pa znižale za 0,3 o. t. na 10,6 % (ciljna vrednost SRS je 12 %). V preteklem obdobju se je med na znanju temelječimi poslovnimi storitvami povečal predvsem delež računalniškega programiranja in drugih informacijskih dejavnosti, pravnih in računovodskih dejavnosti ter poslovnega upravljanja in svetovanja, ki so svoj delež ohranili tudi v letu 2011. V obdobju 2005–2010 se je povečal tudi delež arhitekturnega in tehničnega projektiranja, tehničnega preizkušanja in analiziranja, ki pa se je v letu 2011 zmanjšal (za 0,3 o. t.), kar povezujemo s padcem investicij v stanovanjske stavbe in gospodarska poslopja med krizo in posledično nižjim povpraševanjem po teh storitvah.

¹ Dejavnosti SKD: G, H, I, J, L, M, N, R, S in T.

² V skupino na znanju temelječe storitve se po metodologiji Eurostat uvrščajo nekatere prometne dejavnosti (vodni – oddelek 50, in zračni promet – oddelek 51), telekomunikacijske dejavnosti (oddelek 61) in nekatere poslovne storitve (dejavnosti v zvezi s filmi, videozapisi in zvočnimi zapisi, RTV – oddelka 59 in 60, računalniško programiranje in druge informacijske dejavnosti – oddelka 62 in 63, strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti – dejavnost M, zaposlovalne dejavnosti – oddelek 78, varovanje in poizvedovalne ter druge poslovne dejavnosti – oddelki 80–82).

S hitrim naraščanjem deleža na znanju temelječih storitev v preteklih letih se je Slovenija precej približala povprečju EU, v zadnjem letu (2011) pa so bila po naši oceni ugodna gibanja prekinjena.

Zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem po deležu vseh nefinančnih tržnih storitev v strukturi gospodarstva se je od leta 2001 zmanjševal in v letu 2010 dosegel 3,3 o. t., v letu 2011 pa se je povečal na 3,8 o. t. Zmanjševanje neskladja v preteklosti je bilo predvsem posledica dohitevanja pri poslovnih storitvah, delež pretežno tradicionalnih storitev (trgovina, promet in gostinstvo) pa je že nekaj let višji kot v EU³. S hitro rastjo poslovnih storitev, ki so najpomembnejši del na znanju temelječih storitev, je bil po zadnjih dosegljivih mednarodnih podatkih leta 2010 delež storitev z intenzivno uporabo znanja pri nas že skoraj izenačen s povprečnim v EU (leta 2000 je od njega odstopal še za 2,2 o. t. in leta 2005 za 1,2 o. t.). Gibanja v letu 2011 pri nas (padec deleža poslovnih storitev) pa nakazujejo ponovno povečanje neskladja z EU. Med na znanju temelječimi poslovnimi storitvami delež strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnosti v Sloveniji že od leta 2008 presega povprečje EU. Ocenjujemo, da je razmeroma visok delež teh dejavnosti v mednarodnem merilu posledica nekaterih sistemskih razlik⁴ in hitre rasti deleža storitev, povezanih z gradbeništvom⁵ v obdobju visoke rasti gradbenih investicij. V obdobju izvajanja SRS se je Slovenija evropskemu povprečju močno približala tudi pri informacijskih dejavnostih (na 0,5 o. t.). Razmeroma nespremenjen zaostanek (okoli 1,5 o. t.) pa se ohranja pri drugih raznovrstnih poslovnih storitvah (dejavnosti potovalnih agencij, dajanje v najem in zakup, varovanje, zaposlovalne, poizvedovalne in druge dejavnosti).

³ Velik zaostanek, ki je bil v letu 2012 2,5 o. t., je bil sicer pri poslovanju z nepremičninami, kar je verjetno povezano z velikim deležem lastniških stanovanj pri nas, za katera so značilne relativno nizke in ustaljene stopnje rasti dodane vrednosti.

⁴ Z letom 2002 se vsi zaposleni na podlagi pogodbenega dela in avtorskih pogodb in njihovo ustvarjeno dodano vrednost knjižijo pod druge strokovne in tehnične dejavnosti (oddelka 74 in 75). Takih oblik dela je predvsem zaradi visokega obsega študentskega dela pri nas razmeroma več kot v povprečju v EU.

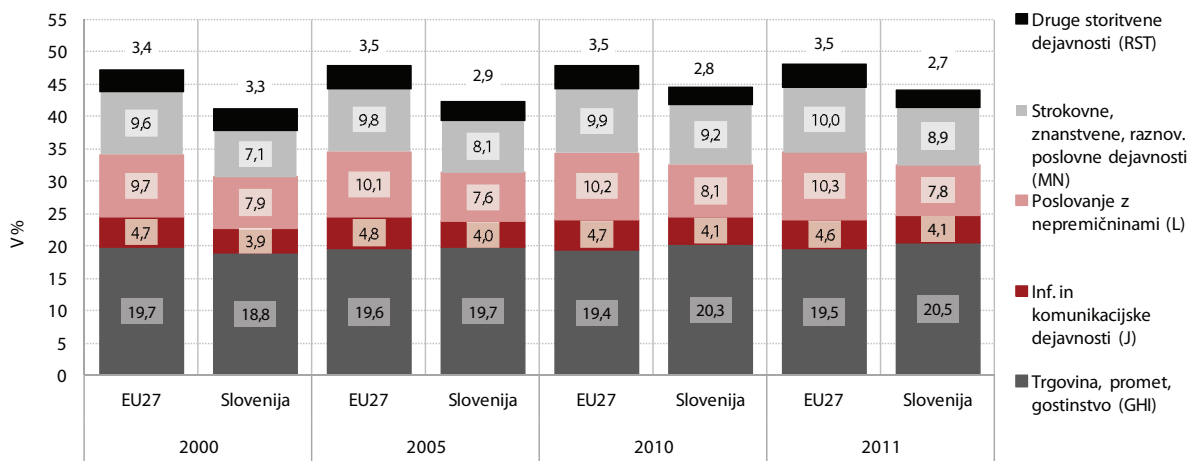
⁵ To so predvsem dejavnosti arhitekturnega in tehničnega projektiranja, tehničnega preizkušanja in analiziranja (oddelek 71).

Tabela: Delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti, Slovenija, 1995–2011

v %	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nefinančne tržne storitve - NFTS	39,7	41,0	42,5	42,5	42,9	43,7	44,4	44,4	44,0
Trgovina, promet, gostinstvo (G,H,I)	19,2	18,8	19,7	20,0	20,5	21,0	20,4	20,3	20,5
Informacijske in komunikacijske dejavnosti (J)	2,9	3,9	4,0	4,0	4,0	4,0	3,9	4,1	4,1
Poslovanje z nepremičninami (L) ¹	7,9	7,9	7,6	7,4	7,1	7,3	8,4	8,1	7,8
Strokovne, znanstvene, druge dejavnosti (M,N)	6,6	7,1	8,1	8,3	8,6	8,9	8,9	9,2	8,9
Druge storitvene dejavnosti (R,S,T)	3,2	3,3	2,9	2,8	2,6	2,6	2,8	2,8	2,7
Na znanju temelječe NFTS	8,6	10,0	11,8	12,0	12,3	12,7	12,6	12,9	12,5
Del prometnih dejavnosti ²	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5	0,6	0,4	0,3	0,2
Poslovne storitve ³	7,0	8,2	9,5	9,7	10,0	10,4	10,5	10,9	10,6
Telekomunikacijske dejavnosti ⁴	1,3	1,6	1,9	1,9	1,9	1,8	1,6	1,7	1,7

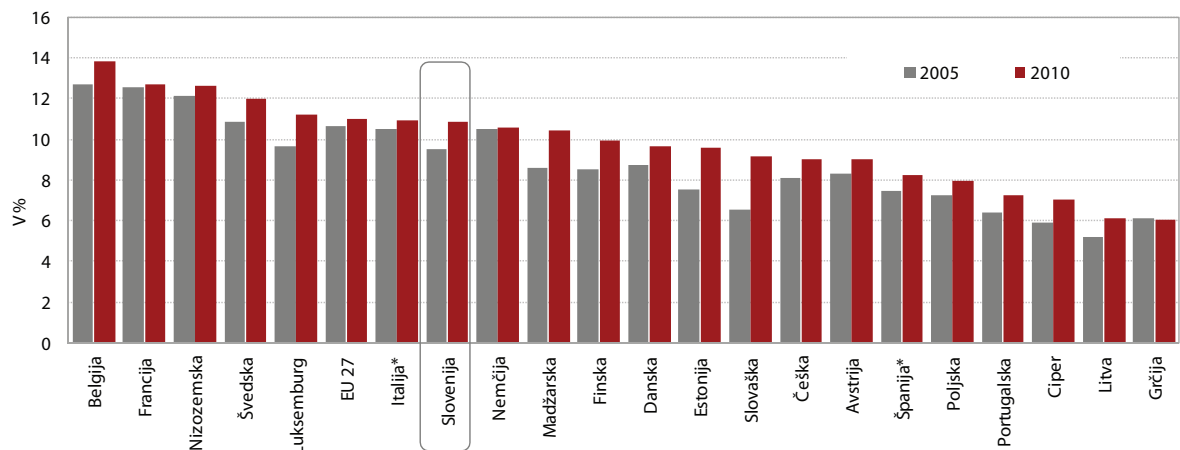
Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi (SURS), 2013; izračuni UMAR. Opombe: ¹ Večino dejavnosti poslovanja z nepremičninami zavzema ocenjena stanovanjska dejavnost gospodinjstev (v letu 2011 83,7 %), za katero so značilne relativno nizke in konstantne stopnje rasti dodane vrednosti. ² Na znanju temelječe prometne dejavnosti so: vodni (oddelek 50) in zračni promet (oddelek 51). ³ Na znanju temelječe poslovne storitve so: dejavnosti v zvezi s filmi, videozapisi in zvočnimi zapisi, RTV (oddelek 59 in 60), računalniško programiranje in druge inf. dejavnosti (oddelka 62 in 63), strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (dejavnost M), zaposlovalne dejavnosti (oddelek 78) ter varovanje in poizvedovalne ter druge poslovne dejavnosti (oddelki 80-82). ⁴ Telekomunikacijske dejavnosti (oddelek 61).

Slika 1: Delež nefinančnih tržnih storitev v dodani vrednosti

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2013; izračuni UMAR.

Slika 2: Delež na znanju temelječih poslovnih storitev v dodani vrednosti

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2013; izračuni UMAR. Opomba: *podatek za 2009.

2. PRIORITETA:

Uporaba znanja za gospodarski razvoj

- 2.1 Prebivalstvo s terciarno izobrazbo
- 2.2 Izdatki za izobraževanje
- 2.3 Vključenost odraslih v izobraževanje
- 2.4 Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost
- 2.5 Inovacijska aktivnost podjetij
- 2.6 Intelektualna lastnina
- 2.7 Uporaba interneta in e-storitve

2.1 Prebivalstvo s terciarno izobrazbo

V letu 2012 se je delež prebivalcev s terciarno izobrazbo nadalje povečal, vendar je nižji od povprečja EU. Delež odraslih prebivalcev (25–64 let) s terciarno izobrazbo je bil v letu 2012 (drugo četrletje) 26,1 % in se je v primerjavi s predhodnim letom povečal za 0,6 o. t. Zaostanek za povprečjem EU se je v obdobju 2005–2012 zmanjšal, kar je posledica hitre rasti števila diplomantov, ki jih je bilo v letu 2011 za 29,6 % več kot leta 2005. Zaradi demografskih razlogov v prihodnje ne pričakujemo nadaljnega hitrega povečevanja števila diplomantov in deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo.

Po deležu mladih prebivalcev s terciarno izobrazbo presegamo povprečje EU, pri starejših starostnih skupinah pa za njim zaostajamo. V letu 2012 (drugo četrletje) je bil delež mladih, starih 25–34 let, s terciarno izobrazbo 35,6 % (EU: 34,9 %). V obdobju 2005–2012 se je povečeval hitreje kot v povprečju v EU. Hitra rast je bila posledica visoke vključenosti mladih v terciarno izobraževanje, ki je bila v Sloveniji leta 2010 z 48,3 % najvišja med državami EU (29,9 %). Tudi delež mladih med 30. in 34. letom s terciarno izobrazbo je visok in je bil v letu 2012 39,1 % (3,6 o. t. več kot v EU), s čimer se je Slovenija že zelo približala cilju strategije EU 2020 za izobraženost mladih (cilj 40 % leta 2020). V starejših starostnih skupinah delež prebivalstva s terciarno izobrazbo zaostaja za povprečjem EU in se je v obdobju izvajanja SRS povečal precej manj kot pri mlajših starostnih skupinah. To je povezano z veliko nižjo vključenostjo odraslih v terciarno izobraževanje, ki se je v obdobju izvajanja SRS še zmanjšala.

Z vidika razvojnih in inovacijskih zmožnosti gospodarstva so se v letu 2011 nadaljevala ugodna gibanja pri številu diplomantov naravoslovja in tehnike¹. V letu 2011 se je močno povečalo (za 14,2 %), prav tako njihov delež v skupnem številu diplomantov terciarnega izobraževanja (23,2 %), ki je bil že v letu 2010 na ravni povprečja EU. Ugodna gibanja na tem področju povezujemo s povečanjem deleža mladih, vpisanih na naravoslovje in tehniko, v obdobju 2005–2011, vendar pa se zaradi upadanja velikosti generacij za vpis v terciarno izobraževanje že od šolskega leta 2010/11 zmanjšuje tudi število vpisanih na naravoslovje in tehniko. Poleg tega so

gibanja pri štipendiranju neugodna, saj se je delež vpisanih na naravoslovje in tehniko, ki prejemajo kadrovske štipendije, v letu 2011 že tretje leto zapored zmanjšal. V prihodnje bo zato treba okrepiti štipendiranje za spodbujanje vpisa na naravoslovje in tehniko, kjer bi bilo smiselno še posebej spodbuditi vpis žensk, ki je razmeroma nizek. V letu 2011/12 je njihov delež znašal 29,5 % vpisanih na naravoslovje in tehniko, kar je precej nižje od deleža žensk v skupnem številu vpisanih v terciarno izobraževanje (57,7 %).

Število doktorjev znanosti v naravoslovju in tehniki se je v letu 2011 zmanjšalo, prav tako njihov delež v skupnem številu doktorjev znanosti. S tem so bila prekinjena pozitivna gibanja zadnjih nekaj let, ko je Slovenija imela rast. Glede na ugodna gibanja števila vpisanih na doktorski študij naravoslovja in tehnike v zadnjih letih je zmanjšanje števila doktorjev znanosti nepričakovano. V obdobju 2005–2010 se je število doktorjev znanosti v naravoslovju in tehniki povečalo bolj kot na ravni povprečja EU. V prihodnjih letih lahko pričakujemo povečevanje števila doktorjev znanosti v naravoslovju in tehniki zaradi hitrega povečevanja števila vpisanih na doktorski študij v zadnjih letih. Ugodna gibanja pri vpisu so povezana tudi s spodbudami države (mladi raziskovalci in krepitev razvojnih oddelkov v podjetjih). Problematično ostaja večje zaposlovanje novih, visoko izobraženih v poslovnem sektorju. Tudi predvideno zmanjšanje zaposlovanja doktorjev znanosti v javnem sektorju lahko dodatno poveča odliv teh strokovnjakov v tujino. S tem bi Slovenija izgubila znanje visoko usposobljenih oseb, potrebnih za povečanje inovacijske aktivnosti poslovnega sektorja.

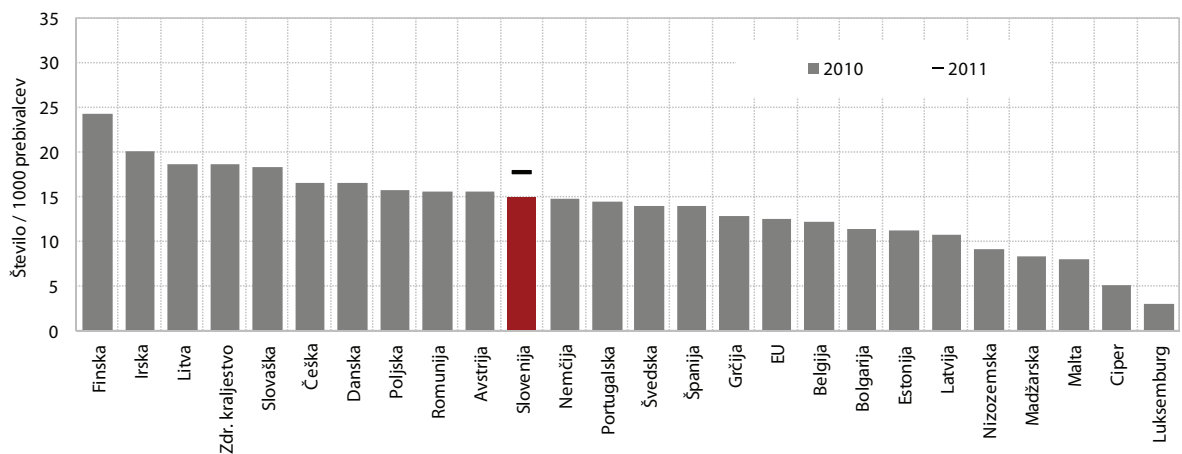
¹ Naravoslovje in tehniko zajemata dve širši področji po ISCED 97, in sicer »znanost, matematika in računalništvo« (ISC 42, 44, 46 in 48) in »tehnika, proizvodne tehnologije in gradbeništvo« (ISC 52, 54 in 58). Kazalniki zajemajo število vseh diplomantov terciarnega izobraževanja na področju naravoslovje in tehnika, ki so v opazovanem koledarskem letu končali študij.

Tabela: Delež prebivalstva v starosti 25–64 let s terciarno izobrazbo, EU, 1995–2012 (2. četrtletje), v %

	1998	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU	9,4	18,5	22,2	22,8	23,4	24,1	25,0	25,7	26,5	27,5
Avstrija	np	14,5	17,6	17,7	17,7	18,1	19,1	19,5	19,0	19,9
Belgija	25,3	27,1	30,7	31,0	31,4	31,9	32,4	35,2	34,9	35,2
Bolgarija	np	18,4	21,4	21,7	22,1	22,8	22,9	22,8	23,4	23,4
Ciper	np	25,1	27,8	29,9	33,0	34,6	34,3	35,1	37,1	39,5
Češka	10,5	11,5	13,1	13,5	13,7	14,3	15,4	16,7	18,0	18,8
Danska	25,4	25,2	32,9	34,8	30,5	34,3	32,7	33,1	33,2	33,0
Estonija	30,2	28,9	33,6	32,9	34,0	33,5	35,9	35,7	36,9	37,5
Finska	28,8	32,3	34,5	34,9	36,4	36,5	37,1	37,1	38,7	38,9
Francija	np	np	25,0	25,9	26,8	27,1	28,6	28,9	29,6	30,9
Grčija	16,8	16,9	20,5	21,3	21,9	22,5	22,7	23,7	25,1	26,2
Irska	np	21,2	28,3	30,1	31,2	32,7	34,2	36,1	36,9	38,2
Italija	8,6	9,4	11,9	12,7	13,5	14,3	14,4	14,7	15,0	15,6
Latvija	17,0	18,0	21,5	21,4	23,6	24,2	23,7	26,9	27,7	28,7
Litva	41,0	41,8	26,5	27,2	29,8	30,5	30,2	32,3	33,4	34,3
Luksemburg	0,0	17,9	26,5	24,0	28,6	28,3	34,0	34,5	35,9	38,6
Madžarska	13,1	14,0	17,0	17,8	17,9	19,1	19,8	20,0	20,9	22,0
Malta	np	5,4	12,1	12,4	12,4	13,3	12,8	12,9	16,0	16,4
Nemčija	np	22,5	24,5	24,2	24,3	25,1	26,3	26,4	27,3	27,9
Nizozemska	21,8	24,0	29,9	29,8	30,3	32,0	32,3	33,8	31,5	32,8
Poljska	10,7	11,4	16,5	17,8	18,8	19,6	21,2	22,6	23,3	24,7
Portugalska	8,3	9,0	12,7	13,4	13,6	14,2	14,7	15,5	16,9	18,4
Romunija	8,7	9,2	11,0	11,8	12,0	12,9	13,2	13,4	14,3	15,1
Slovaška	10,3	10,2	13,9	14,4	14,4	14,6	15,6	17,1	18,4	18,7
Slovenija	14,4	15,7	20,0	21,5	22,9	21,9	22,5	23,7	25,5	26,1
Španija	20,0	22,5	28,2	28,4	28,9	29,3	29,5	30,5	31,4	32,2
Švedska	27,4	29,5	29,3	30,3	31,2	31,9	32,8	34,0	35,0	35,8
Zdr. kraljestvo	np	24,4	28,3	29,3	30,4	31,6	32,9	34,5	36,6	37,9

Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social Conditions, 2013.
Opomba: np - ni podatka.

Slika: Število diplomantov naravoslovja in tehnike na 1.000 prebivalcev v starosti 20–29 let, 2010 (2011)

Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social conditions, SI-STAT podatkovni portal - Demografsko in socialno področje - Izobraževanje (SURS), 2013.

2.2 Izdatki za izobraževanje

Celotni javni izdatki za izobraževanje¹ v primerjavi z BDP² so se v letu 2010 ohranili na visoki ravni in so v glavnem posledica visoke vključenosti mladih v izobraževanje. V letu 2010 so znašali 5,66 % BDP in so bili nekoliko nižji kot ob začetku izvajanja SRS (2005). Po zadnjih mednarodnih podatkih (2009) so presegali povprečje EU za 0,29 o. t. V obdobju 2005–2010 so se javni izdatki za izobraževanje realno povečali za 6,3 %, in sicer zaradi povečanja izdatkov namenjenih neposredno za izobraževalne ustanove, javni izdatki za transfere šolajočim oziroma gospodinjstvom pa so se znižali. Zaradi uveljavitve Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev iz leta 2010, ki je začel veljati v letu 2012, znižanje javnih izdatkov za transfere na srednješolski in terciarni ravni izobraževanja pričakujemo tudi v prihodnjih letih.

Javni izdatki za izobraževanje v primerjavi z BDP so se v obdobju 2005–2010 povečali na predšolski in terciarni ravni izobraževanja. Na predšolski ravni je bilo to posledica povečanja števila vključenih v predšolsko vzgojo. V letu 2010 so znašali 0,58 % BDP (za 0,11 o. t. več kot leta 2005) in bili tako podobno visoki kot v povprečju EU (0,56 % BDP v letu 2009). Na ravni terciarnega izobraževanja pa so se povečali z rastjo števila zaposlenih, uvajanjem bolonjskih študijev in povečanjem transferjev za šolajoče. Leta 2010 so dosegli 1,36 % BDP (za 0,11 o. t. več kot leta 2005) in presegali povprečje EU, ki je leta 2009 znašalo 1,22 % BDP. Javni izdatki za osnovnošolsko izobraževanje so bili leta 2010 2,48 % BDP (0,14 o. t. manj kot leta 2005), za srednješolsko izobraževanje pa 1,24 % BDP (0,15 o. t. manj kot leta 2005).

Delež zasebnih izdatkov za formalno izobraževanje³ se je v obdobju 2005–2010 zmanjšal in zaostaja za povprečjem EU. Delež zasebnih izdatkov za vse

ravni formalnega izobraževanja, ki je na mednarodni ravni pomemben kazalnik finančne dostopnosti izobraževanja, je v letu 2010 znašal 11,6 % in je bil približno enak kot v predhodnih dveh letih. Po zadnjih mednarodnih primerjavah (2009) je bil nižji od povprečja EU za 2,3 o. t. V obdobju 2005–2009 se je zmanjšal na predšolski ravni, kar je povezano predvsem s sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vrtcih (ZVrt-D) v letu 2008, po katerem so starši, če je bil v vrtec vključen več kakor en otrok iz družine, za starejšega otroka plačevali za en razred nižjo ceno, za mlajše otroke pa so bili plačila oproščeni. Delež zasebnih izdatkov za predšolsko raven izobraževanja je visok (20,9 %) in presega povprečje držav OECD (18,3 %). Delež zasebnih izdatkov na osnovnošolski in srednješolski ravni se je v obdobju 2005–2010 povečal. Delež zasebnih izdatkov za terciarno izobraževanje se je v obdobju 2005–2010 močno znižal (na 15,3 %) in je pri nas veliko nižji kot v EU (22,5 % v letu 2009). Manjši delež v primerjavi z drugimi državami je posledica razlik v načinu financiranja terciarnega izobraževanja. Močno zmanjšanje tega deleža v obdobju 2005–2010 je povezano z zmanjšanjem vpisa na izredni študij in povečanjem vpisa na bolonjske programe 2. stopnje, ki so za redno vpisane financirani iz javnih sredstev⁴, ter z močnim zmanjšanjem vpisa na stare magistrske in specialistične programe.

Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca (v EUR SKM) so se v obdobju 2005–2009 povečali in na vseh ravneh izobraževanja razen na terciarni presegajo povprečje EU. V letu 2009 so bili skupni izdatki za udeleženca 6.609,5 EUR SKM in so presegali povprečje EU za 105,6 EUR SKM. Le na terciarni ravni, na kateri so se leta 2009 povečali na 7.261,4 EUR SKM, še vedno močno zaostajajo za povprečjem EU (9.243,7 EUR SKM), kar je večinoma posledica izjemno velike vključenosti mladih (20–24 let) v terciarno izobraževanje pri nas⁵.

¹ Celotni javni izdatki za izobraževanje zajemajo vse proračunske izdatke za formalno-stopenjsko izobraževanje mladine in odraslih na ravni države in občin. Zajeti so javni izdatki neposredno za izobraževalne ustanove in transferji gospodinjstvom (štipendije, subvencije za prehrano, vozovnice, bivanje, učbeniki ipd). Finančni podatki za Slovenijo so zbrani po mednarodno primerljivi metodologiji z vprašalnikom UOE (skupni vprašalnik Unesco, OECD, Eurostat).

² Delež celotnih javnih izdatkov za izobraževanje v BDP je izračunan glede na revizijo BDP, objava SURS, avgust 2012.

³ Prikazan je delež zasebnih izdatkov za izobraževalne ustanove v skupnih izdatkih za izobraževalne ustanove (javni in zasebni). Zasebni izdatki za izobraževalne ustanove vključujejo izdatke gospodinjstev in drugih zasebnih entitet, plačane neposredno izobraževalnim ustanovam (izdatki za šolnine, malice, kosila, šolo v naravi, za nastanitev v dijaških, študentskih domovih ipd.).

⁴ Po Uredbi o spremembah in dopolnitvah Uredbe o javnem financiranju visokošolskih in drugih zavodov, članic univerz, od leta 2004 do leta 2008 iz leta 2006 se iz javnih virov zagotavljajo denarna sredstva za študente rednega študija po študijskih programih za pridobitev visoke strokovne in univerzitetne izobrazbe, sprejetih pred 11. 6. 2004, ter študijskih programih prve in druge stopnje brez absolventov na visokošolskem zavodu v tekočem študijskem letu.

⁵ Vključenost omenjene starostne skupine je pri nas (48,3 %) največja v EU (povprečje: 29,9 %).

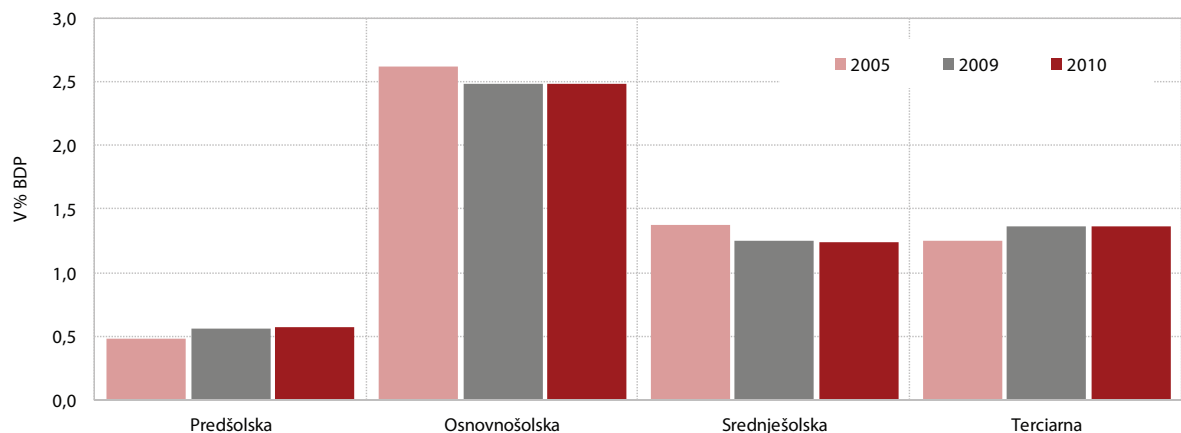

Tabela: Izdatki za izobraževanje, 2005–2009

	Celotni javni izdatki za izobraževanje, v % BDP			Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca izobraževanja, v EUR SKM			Delež zasebnih izdatkov, v %		
	2005	2008	2009	2005	2008	2009	2005	2008	2009
EU	5,04	5,08	5,41	5.671,7	6.457,5	6.503,9	12,7	13,7	13,8
Avstrija	5,44	5,47	6,01	8.087,6	8.849,1	8.945,2	8,6	9,2	8,6
Belgija	5,92	6,44	6,57	6.427,6	7.852,2	7.658,5	5,8	5,7	5,7
Bolgarija	4,25	4,44	4,58	1.951,6	2.879,2	2.874,1	13,9	12,8	14,5
Ciper	6,95	7,45	7,98	6.576,1	8.555,3	8.589,7	16,7	17,3	18,3
Češka	4,08	3,92	4,38	3.790,2	4.350,6	4.621,0	12,4	12,7	12,0
Danska	8,30	7,68	8,72	8.088,0	8.922,1	9.113,6	7,7	7,8	4,2
Estonija	4,88	5,59	6,09	2.823,3	4.273,2	4.172,1	np	5,3	5,8
Finska	6,30	6,10	6,81	6.198,4	7.046,1	7.084,5	2,2	2,6	2,4
Francija	5,67	5,62	5,89	6.291,9	7.001,5	6.987,5	9,2	10,0	9,8
Grčija	4,09	np	np	4.479,4	np	np	6,0	np	np
Irska	4,71	5,68	6,50	6.022,5	np	np	6,3	6,2	5,8
Italija	4,41	4,56	4,70	5.898,1	6.726,8	6.275,3	8,6	8,6	9,3
Latvija	5,09	5,75	5,64	2.679,3	4.283,6	3.721,8	13,8	9,9	9,8
Litva	4,88	4,87	5,64	2.444,3	3.560,7	3.509,1	9,8	9,9	11,0
Luksemburg	3,78	np	np	np	np	np	np	np	np
Madžarska	5,46	5,10	5,12	3.799,5	np	np	8,7	np	np
Malta	6,75	5,86	5,46	5.910,8	6.275,3	6.836,4	5,3	5,0	19,9
Nemčija	4,57	4,57	5,06	6.616,6	7.023,9	7.299,0	18,0	14,6	15,0
Nizozemska	5,48	5,48	5,94	7.312,9	8.082,6	8.358,7	16,0	16,4	16,3
Poljska	5,47	5,08	5,10	3.066,4	3.759,1	3.927,8	9,3	12,9	13,3
Portugalska	5,21	4,89	5,79	4.811,1	4.933,1	5.298,1	7,4	9,5	6,5
Romunija	3,48	np	4,24	1.437,1	np	2.386,2	np	np	2,6
Slovaška	3,85	3,61	4,09	2.693,4	3.551,2	3.985,4	16,1	17,5	16,1
Slovenija	5,73	5,20	5,70	5.995,0	6.484,7	6.609,5	13,0	11,6	11,5
Španija	4,23	4,62	5,01	5.678,3	6.992,3	6.952,7	11,4	12,9	12,9
Švedska	6,89	6,76	7,26	7.025,7	8.142,9	7.950,0	3,0	2,7	2,6
Zdr. kraljestvo	5,36	5,37	5,67	7.144,8	7.742,6	7.847,2	19,9	30,5	31,1

Vir: Eurostat Portal Page - Population and Social Conditions, 2013; Izdatki za formalno izobraževanje, 2010 - začasni podatki – SURS (2012); Izdatki za formalno izobraževanje; 2009 - začasni podatki – SURS (2011); Izdatki za formalno izobraževanje, Slovenija, 2005 – 2008 - končni podatki – popravek SURS.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Celotni javni izdatki za formalno stopenjsko izobraževanje, po ravneh izobraževanja, Slovenija

Vir: Izdatki za formalno izobraževanje, 2009 - začasni podatki – SURS (2011); Izdatki za formalno izobraževanje, 2010 - začasni podatki – SURS (2012). Izdatki za formalno izobraževanje, 1995 – 2003 SURS (2006).
Opomba: Kazalniki za Slovenijo so izračunani na podlagi zadnje revizije BDP (avgust 2012).

2.3 Vključenost odraslih v izobraževanje

Vključenost odraslih v formalno izobraževanje je višja od povprečja EU, a se je leta 2010 že četrto leto zapored zmanjšala. Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v vse ravni formalnega izobraževanja je bila v letu 2010 (zadnji razpoložljivi podatek) 3,9 % in je presegala povprečje EU za 0,6 o. t. V zadnjem letu se je vključenost odraslih v formalno izobraževanje rahlo zmanjšala, s čimer so se nadaljevala neugodna gibanja iz zadnjih let. V obdobju 2005–2010 se je pri nas vključenost odraslih v formalno izobraževanje podobno kot na ravni povprečja EU zmanjšala, pri čemer je bil pri nas upad manjši (0,5 o. t., EU: 0,9 o. t.).

V obdobju 2005–2010 sta se vključenost odraslih v srednješolsko in terciarno izobraževanje zmanjšali. Vključenost odraslih je najnižja na ravni osnovnošolskega izobraževanja. V letu 2011 je bila 0,1 %, kar je približno toliko kot v EU in toliko kot v zadnjih letih. Nizka vključenost odraslih v osnovnošolsko izobraževanje je povezana predvsem z visokim deležem mladih, ki uspešno končajo osnovnošolsko izobraževanje, in z izboljševanjem izobrazbene strukture odraslega prebivalstva (zmanjševanjem deleža oseb, starih 25–64 let, z nedokončano osnovno šolo). Na enaki ravni kot v predhodnem letu se je v letu 2010 ohranila tudi vključenost odraslih v srednješolsko izobraževanje. Bila je 0,7 %, kar je približno toliko kot v EU. V obdobju 2005–2010 pa se je zmanjšala za 0,3 o. t. Razmeroma nizka vključenost odraslih v srednješolsko izobraževanje je predvsem posledica visoke vključenosti mladih, starih 15–19 let, v srednješolsko izobraževanje, visoke stopnje dokončanja tega izobraževanja in nizkega deleža mladih osipnikov, ki se je tudi v letih 2010 in 2011 ohranil na nizki ravni. Vključenost odraslih v srednje šole pa bi lahko bila kljub temu višja, in sicer predvsem v višji starostni skupini (40–64 let), v kateri je zanemarljivo nizka (0,2 %), delež prebivalcev z nizko izobrazbo (največ končano osnovno šolo) pa visok (20,2 %). Med vsemi ravnmi izobraževanja je najvišja vključenost odraslih v terciarno izobraževanje. V letu 2011/12 je bila 2,7 % in se je v primerjavi s predhodnim letom rahlo zmanjšala (za 0,1 o. t.). V letu 2010 je sicer precej presegala povprečje EU (za 0,7 o. t.), vendar pa se je v obdobju 2005–2011 močno zmanjšala (za 0,8 o. t.).

Vključenost odraslih (25–64 let) v neformalno izobraževanje se je v letu 2011 zmanjšala, vključenost nizko izobraženih pa se ohranja na nizki

ravni. Leta 2011 je bila vključenost v neformalno izobraževanje 9,8 %, kar je za 0,4 o. t. manj kot v predhodnem letu, a več kot v letu 2005. Vključenost odraslih v neformalno izobraževanje je v letu 2011 močno presegala povprečje EU (za 3,4 o. t.), vendar pa so pri vključenosti podobno kot v preteklih letih velike razlike glede na socioekonomske značilnosti. Vključenost nizko izobraženih v neformalno izobraževanje močno zaostaja za vključenostjo srednješolsko in terciarno izobraženih¹. Vključenost nizko izobraženih je bila v letu 2011 tudi precej nižja od povprečja EU (EU: 2,9 %), v letu 2011 pa se je še zmanjšala in je bila nižja tudi v primerjavi z letom 2005. Vključenost odraslih v neformalno izobraževanje je najvišja pri najmlajši (25–34 let) in srednji starostni skupini (35–44 let), najnižja pa v starostni skupini 55–74 let. V obdobju 2005–2011 se je povečala samo v višjih starostnih skupinah (45–54 let in 55–74 let), v starostnih skupinah 25–34 let in 35–44 let pa je ostala približno enaka.

Vključenost delovno aktivnih in brezposelnih v neformalno izobraževanje se je v letu 2011 zmanjšala. Leta 2011 je bila vključenost v neformalno izobraževanje glede na status aktivnosti najvišja pri delovno aktivnih (11,7 %), sledijo brezposleni (7,9 %) in neaktivni (4,6 %). V primerjavi s predhodnim letom sta se vključenost delovno aktivnih in brezposelnih v neformalno izobraževanje zmanjšali, povečala pa se je vključenost neaktivnih v izobraževanje. V obdobju 2005–2011 se je precej povečala vključenost brezposelnih v neformalno izobraževanje, kar je povezano z ukrepi države v okviru aktivne politike zaposlovanja kot odzivom na krizo. Povečala se je tudi vključenost delovno aktivnih v neformalno izobraževanje, vendar ne bistveno.

¹ Vključenost nizko izobraženih v neformalno izobraževanje je bila 2,0 %, srednješolsko izobraženih 7,3 %, terciarno izobraženih pa 20,5 %.

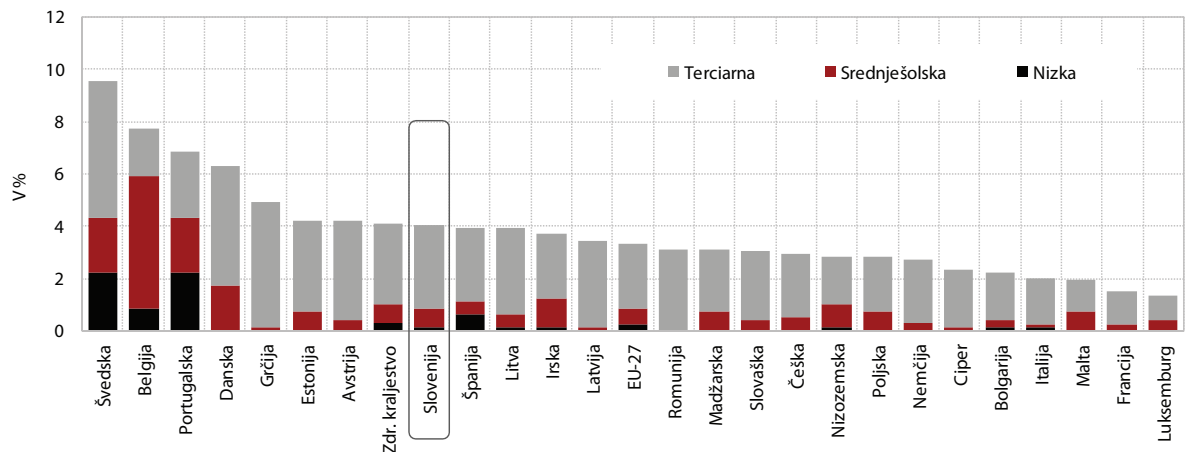
Tabela: **Vključenost prebivalstva v starosti 25–64 let v formalno in neformalno izobraževanje, EU, v %**

	Vključenost v vse ravni formalnega izobraževanja, v %					Vključenost v vse ravni neformalnega izobraževanja ¹ , v %			
	1998	2000	2005	2009	2010	2004	2005	2010	2011
EU	2,8	3,3	4,2	3,3	3,3	7,4	7,0	6,7	6,4
Avstrija	3,2	3,4	2,6	3,5	4,2	10,6	10,5	10,5	10,3
Belgija	np	5,2	7,4	7,6	7,6	7,8	6,5	5,2	4,8
Bolgarija	1,5	1,5	1,7	2,2	2,2	0,3	0,2	0,3	0,2
Ciper	np	0,3	1,0	2,1	2,2	8,1	4,8	5,3	5,7
Češka	1,0	1,1	2,7	2,7	2,9	4,9	3,9	5,6	9,6
Danska	4,7	5,0	6,7	6,3	6,3	20,3	22,0	28,6	27,9
Estonija	np	2,4	4,4	4,2	4,3	3,0	2,4	7,2	7,8
Finska	5,6	6,9	9,5	10,4	10,7	17,4	16,4	16,2	16,7
Francija	np	1,2	1,5	1,4	1,4	7,2	6,5	4,4	4,9
Grčija	0,9	0,6	3,0	np	np	0,7	0,6	1,6	1,0
Irska	1,7	2,0	2,8	2,8	3,7	4,2	4,1	3,0	3,0
Italija	1,7	1,9	2,2	2,1	2,1	4,1	3,0	3,6	3,2
Latvija	1,5	2,9	4,7	4,1	3,4	4,5	3,8	2,3	3,0
Litva	0,9	1,6	4,2	4,2	3,9	3,6	2,8	1,5	3,8
Luksemburg	np	0,3	0,4	0,4	1,3	8,9	7,4	11,4	11,4
Madžarska	1,5	2,3	4,0	3,2	3,1	1,8	1,5	1,2	1,0
Malta	0,0	0,8	1,9	1,3	1,9	4,1	4,4	4,9	4,7
Nemčija	2,6	2,4	2,3	2,6	2,7	5,3	5,2	5,1	5,1
Nizozemska	2,9	2,6	2,5	2,7	2,8	10,3	9,2	9,5	9,6
Poljska	1,6	2,0	2,7	2,7	2,8	2,7	1,8	2,4	1,8
Portugalska	2,8	3,3	3,3	7,2	6,8	2,0	1,3	1,8	5,9
Romunija	0,6	0,7	1,8	3,4	3,1	0,4	0,2	np	0,5
Slovaška	np	np	2,2	2,9	2,9	3,4	3,2	1,1	2,1
Slovenija	1,5	2,5	4,4	4,0	3,9	11,3	9,5	10,2	9,8
Španija	2,4	2,5	3,8	3,7	4,0	2,9	8,0	8,4	8,2
Švedska	9,0	10,3	9,4	8,9	9,5	30,2	16,4	19,8	20,3
Zdr. kraljestvo	7,1	11,0	14,0	4,2	4,2	32,1	25,2	17,2	13,4

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2013.

Opomba:¹ Podatki o vključenosti odraslih v neformalno izobraževanje so na razpolago od leta 2004 dalje; np – ni podatka.

Slika: **Stopnje vključenosti prebivalstva v starosti 25–64 let v posamezne ravni formalnega izobraževanja, 2011**

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Education and training, 2013.

2.4 Bruto domači izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost

Delež bruto domačih izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost (BIRR) se je povečal tudi leta 2011 in se povzpел na 2,47 % BDP. K doseženemu rezultatu so prispevali različni dejavniki, in sicer: precejšnja realna rast BIRR in skromna realna rast obsega BDP (0,6-odstotna) leta 2011, precej pa tudi spremembe¹, povezane z izboljšanim zajemom poročevalskih enot, zlasti v poslovnem sektorju (za 643). BIRR so se realno povečali za 17,8 %, v obdobju 2005–2011 pa za 84,6 %, njihov obseg je bil 894,2 mio EUR². Slovenija je leta 2011 drugo leto zapored presegla povprečni evropski delež BIRR v BDP, za 0,44 o. t., saj se je realna rast BIRR v povprečju EU precej upočasnila, v Sloveniji pa precej pospešila.

Delež poslovnega sektorja v financiranju BIRR se je leta 2011 precej povečal. Naložbe poslovnega sektorja v raziskovalno-razvojno dejavnost (RRD) so se realno povečale za 23,5 %, njegov delež v strukturi financiranja BIRR pa za 2,9 o. t. oz. na 61,2 %. Poslovni sektor se je tako precej približal največjemu deležu, ki ga je dosegel leta 2008. Izdatki poslovnega sektorja v razmerju do BDP so se povečali za 0,29 o. t. oz. na

¹ SURS že od leta 2008 naprej na podlagi priporočil Eurostata (Action Plans on R&D statistics, 2011) izboljšuje zajem poročevalskih enot (PE), predvsem v poslovnem sektorju. Te spremembe so zlasti v letu 2011 povzročile veliko povečanje števila zajema PE poslovnega sektorja, ki se je povečalo za 643 enot (2010: za 57), v državnem sektorju pa zmanjšalo za 55. Mejne PE državnega sektorja so bile namreč na podlagi Standardne klasifikacije institucionalnih sektorjev prerazporejene v poslovni sektor. SURS je z letom 2011 prvič utežil neodgovore. V vzorec poslovnega sektorja so bile na novo vključene PE na podlagi evidence prejemnikov o državnih pomočeh za vlaganja v RRD (MF), davčni zavezanci za davčne olajšave zaradi naložb v RRD (DURS) ter podjetja, ki imajo kot glavno dejavnost registrirano znanstveno raziskovalno in razvojno dejavnost (M 72) in zaposlujejo dve in več oseb (Metodološka pojasnila za RRD – SURS, 2013).

² Na podlagi analize BIRR za leto 2011 se je pokazalo, da so neodgovori k skupnim BIRR prispevali 10 %. Nove PE poslovnega sektorja so prispevale 12 %, uteženi neodgovori PE pa prav tako 12 % k izdatkom poslovnega sektorja. Pri slednjih okoli 300 PE ni odgovorilo na vprašalnik o RRD, čeprav so bile vključene v vzorec za poročanje na podlagi evidence o državnih pomočeh za vlaganja v RRD ali na podlagi evidence o davčnih zavezancih za davčne olajšave zaradi naložb v RRD ali raziskovanja o inovacijski dejavnosti. Pri tem se je pokazalo, da so definicije o RRD različnih administrativnih virov (DURS, MF, ARRS, SURS) med seboj neuskkljene, zaradi česar je kar 30 % PE poslovnega sektorja odgovorilo, da se v referenčnem letu niso ukvarjale z RRD, vendar so bile zajete v evidenci DURS, MF ali ARRS (Metodološka pojasnila za RRD – SURS, 2013).

1,51 % BDP³, prav tako so se povečali viri financiranja državnega sektorja in tujine, na 0,78 % oz. 0,17 % BDP. Ob tem sta omenjena sektorja tudi realno povečala naložbe v RRD, zlasti tujina (za 37,6 %), visokošolski in zasebni nepridobitni sektor sta jih realno zmanjšala. Sredstva iz tujine se še naprej v največjem delu stekajo v poslovni sektor, čeprav ta delež precej zaostaja za evropskim povprečjem (SLO: 56,8 %, EU-2010: 71,0 %).

Leta 2011 sta se obseg davčnih olajšav zaradi naložb v RRD in tudi število davčnih zavezancev, ki so jih uveljavili, še naprej povečala. Obseg davčnih olajšav za vlaganja v RRD⁴ je bil 100,1 mio EUR, kar je pomenilo 6,9-odstotno rast glede na leto 2010. Pri tem je olajšave izkoristilo 515 davčnih zavezancev (2010: 491, 2008: 483), število zavezancev, ki so uveljavili dodatno regijsko olajšavo za RRD, pa se je povečalo na 185 (2010: 178, 2008: 195). Obseg uveljavljene regijske olajšave je bil 13,9 mio EUR in se je povečal skoraj za petino, pri čemer je za 3,6 % presegel raven iz leta 2008⁵. Podatki o koriščenih davčnih olajšavah tudi leta 2011 ne prinašajo sprememb pri dejavnosti, iz katerih so izhajali upravičeni davčni zavezanci – še vedno skoraj štiri petine teh naložb izvira iz predelovalnih dejavnosti⁶, petina pa iz storitev. Pri dodatni regijski olajšavi je bilo to razmerje v korist predelovalnih dejavnosti še nekoliko večje (90 : 10).

Rast števila raziskovalcev se je nadaljevala tudi leta 2011, predvsem so spodbudni rezultati v poslovnem sektorju. Skupno število raziskovalcev, izraženo v ekvivalentu polnega delovnega časa, se je povečalo za 13,9 %, samo v poslovnem sektorju pa za 33,1 %. S hitro rastjo števila raziskovalcev v poslovnem sektorju se je povečal njihov delež v skupnem številu raziskovalcev na 51,4 %. Slovenija je leta 2011 presegla evropsko povprečje (2010: 44,9 %) za 6,5 o. t., čeprav zaostaja vsaj za 10 o. t. za Švedsko, Avstrijo ali Dansko, ki imajo največji delež raziskovalcev zaposlenih v poslovnem sektorju.

³ Relativno izražen obseg vlaganj zasebnega sektorja v RRD se je precej približal zastavljenemu cilju Slovenije v strategiji EU 2020, da bodo naložbe tega sektorja dosegle 2 % BDP do leta 2020. Javni sektor je leta 2011 prispeval 0,79 % BDP k financiranju RRD.

⁴ Uvedena je bila leta 2006 na podlagi Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb (Uradni list RS, št. 117/06, 56/08, 76/08, 5/09, 96/09 in 43/10).

⁵ Obseg osnovne davčne olajšave za naložbe v RRD iz leta 2008 je bil presežen že leta 2010, in sicer za 49,6 %.

⁶ Podjetja iz proizvodnje farmacevtskih surovin in pripravov so uveljavila 28,8 % vseh olajšav za naložbe v RRD, iz proizvodnje motornih vozil, prikolic in polprikolic 12,1 % ter električnih naprav 9,2 %.

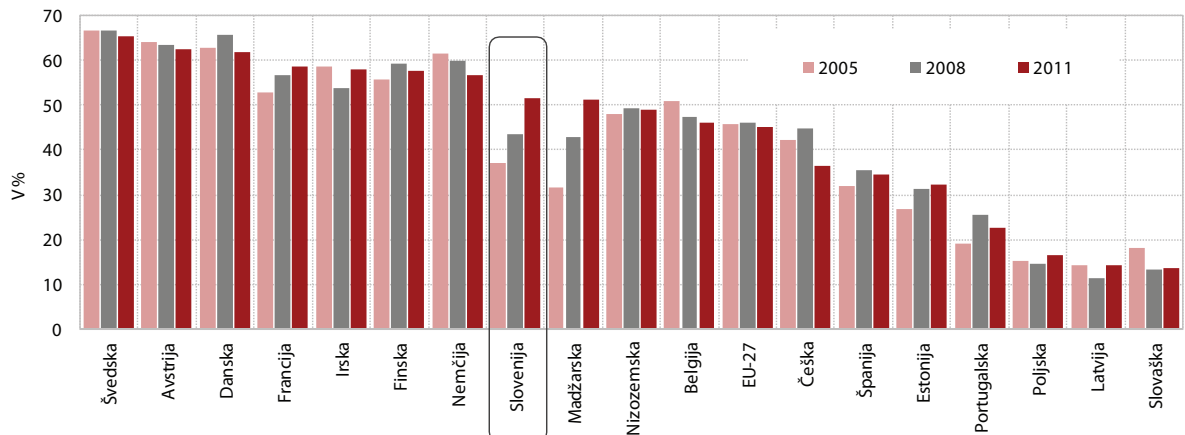
Tabela: Bruto domači izdatki za RRD v Sloveniji in nekaterih članicah EU, v % BDP

	1996	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	1,78	1,86	1,82	1,85	1,85	1,92	2,02	2,01	2,03
Avstrija	1,60	1,93	2,46	2,44	2,51	2,67	2,71	2,79	2,75
Belgija	1,76	1,97	1,83	1,86	1,89	1,97	2,03	2,01	2,04
Češka	0,92	1,17	1,35	1,49	1,48	1,41	1,47	1,55	1,84
Danska	1,84	2,24	2,46	2,48	2,58	2,85	3,16	3,07	3,09
Estonija	np	0,60	0,93	1,13	1,08	1,28	1,43	1,63	2,38
Finska	2,53	3,35	3,48	3,48	3,47	3,70	3,94	3,90	3,78
Francija	2,27	2,15	2,11	2,11	2,08	2,12	2,27	2,24	2,25
Irska	1,30	1,11	1,25	1,25	1,29	1,46	1,76	1,71	1,72
Italija	0,98	1,04	1,09	1,13	1,17	1,21	1,26	1,26	1,25
Latvija	0,42	0,45	0,56	0,70	0,60	0,62	0,46	0,60	0,70
Litva	0,49	0,59	0,75	0,79	0,81	0,80	0,84	0,80	0,92
Madžarska	0,64	0,81	0,94	1,01	0,98	1,00	1,17	1,17	1,21
Nemčija	2,20	2,47	2,51	2,54	2,53	2,69	2,82	2,80	2,84
Nizozemska	1,98	1,94	1,90	1,88	1,81	1,77	1,82	1,85	2,04
Poljska	0,65	0,64	0,57	0,56	0,57	0,60	0,67	0,74	0,77
Portugalska	0,56	0,73	0,78	0,99	1,17	1,50	1,64	1,59	1,50
Slovaška	0,91	0,65	0,51	0,49	0,46	0,47	0,48	0,63	0,68
Slovenija	1,29	1,38	1,44	1,56	1,45	1,66	1,85	2,09	2,47
Španija	0,81	0,91	1,12	1,20	1,27	1,35	1,39	1,39	1,33
Švedska	np	np	3,56	3,68	3,40	3,70	3,60	3,39	3,37

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Research and Development, 2013.

Opomba: Podatki za leto 2011 so končni samo za Češko, Finsko, Madžarsko, Poljsko, Romunijo, Slovaško in Španijo; za preostale države so začasni; podatek za EU-27 je ocena Eurostata; np – ni podatka.

Slika: Raziskovalci zaposleni v poslovnem sektorju, v %

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Research and Development, 2013; preračuni UMAR.

Opomba: Za Francijo, Nemčijo in EU-27 so zadnji razpoložljivi podatki za leto 2010.

2.5 Inovacijska aktivnost podjetij

V obdobju 2008–2010 se je delež inovacijsko aktivnih podjetij v Sloveniji rahlo zmanjšal, nasprotno kot v večini držav EU. V Sloveniji je bilo v triletnem obdobju 2008–2010¹ 49,4 % inovacijsko aktivnih podjetij (IAP), kar je za eno o. t. manj kot v obdobju 2006–2008. Slovenija je povečala zaostanek za evropskim povprečjem na 3,5 o. t. (2006–2008: 1,3 o. t.), saj je članicam EU kljub posledicam svetovne gospodarske krize večinoma uspelo povečati intenzivnost inovacijske aktivnosti, merjene z deležem IAP (glej sliko). Podobno kot v predhodnem obdobju je bil v Sloveniji delež IAP višji v predelovalnih dejavnostih (54,4 %) kot v izbranih storitvenih dejavnostih (44,7 %). Ob tem je bilo zmanjšanje deleža IAP pri slednjih večje. Podjetja, ki inovirajo, najpogosteje hkrati uvajajo tehnološke in netehnološke inovacije, in sicer v predelovalnih in storitvenih dejavnostih (glej tabelo).

Inovacijsko aktivna podjetja so ustvarila pomemben del celotnih prihodkov predelovalnih dejavnosti. Ob nominalnem zmanjšanju celotnih prihodkov IAP za 5,3 % leta 2010 glede na leto 2008 so IAP v predelovalnih dejavnostih ustvarila največji del celotnih prihodkov (51,8 %). To je bilo samo malo več kot leta 2008. Premik je bil v storitvah, temelječih na znanju², pri katerih so se prihodki IAP povečali na 16,4 % celotnih prihodkov oz. za 1,2 o. t., pri čemer so glavnino prispevala podjetja, ki so se ukvarjala s finančnimi in zavarovalniškimi dejavnostmi. Portugalska, Nizozemska in Nemčija so vodilne države EU³ po deležu celotnih prihodkov, ki jih ustvarijo IAP v storitvah, temelječih na znanju (32,8 %, 27,8 % oz. 26,9 %), kar se kaže tudi v razmeroma visokem deležu IAP v storitvenih dejavnostih, ki se je glede na predhodno obdobje tudi povečal.

Struktura izdatkov za izvajanje inovacijske dejavnosti⁴ kaže prevladujočo vlogo predelovalnih dejavnosti. Leta 2010 so slovenska podjetja, ki so uvedla tehnološko inovacijo⁵, 78,4 % izdatkov za inovacijsko dejavnost porabila v predelovalnih dejavnostih (2008: 73,9 %), kar je bil drugi največji delež med državami EU, za katere razpolagamo s podatki⁶, in je primerljiv z Avstrijo. V Sloveniji je bila dobra četrtina teh izdatkov porabljenih v proizvodnji farmacevtskih surovin in preparatov. Na storitvene dejavnosti je odpadlo 18,4 % izdatkov za inovacijsko dejavnost, v vodilnih državah EU okrog dve petini. Štiri članice EU so porabile kar polovico izdatkov za inovacijsko aktivnost v storitvenih dejavnostih (Luksemburg, Portugalska, Latvija in Estonija). Omenjena neuravnoteženost izdatkov za inovacijsko aktivnost po eni strani kaže različno naravo inovacijskih procesov v storitvenih in predelovalnih dejavnostih, ki so pri slednjih mnogo bolj povezani z vlaganji v tehnologijo kot v storitvenih dejavnostih; po drugi strani pa posamezne države s posebnimi ukrepi inovacijske politike bolj kot Slovenija spodbujajo inovacije v storitvenih dejavnostih, kar se kaže tudi v večjih izdatkih teh podjetij zanje.

Inovacijska aktivnost podjetij narašča z njihovo velikostjo, vendar se je v Sloveniji po zadnji anketi povečal samo delež inovacijsko aktivnih srednje velikih podjetij. V letih 2008–2010 se je delež srednje velikih podjetij, ki inovirajo, povečal za 2,1 o. t. oz. na 65,5 %, delež malih pa zmanjšal za 1,4 o. t. oz. na 43,1 %. Slednja so zaostanek za evropskim povprečjem, 49,2 %, še povečala, saj je delež malih IAP večji od 50 % v 12-ih članicah EU (v Nemčiji in na Portugalskem je največji: 76,5 % in 57,9 %). Srednje velika in velika podjetja so evropsko povprečje glede inovacijske aktivnosti že preseгла (EU-srednja: 64,6 %; EU-velika: 78,5 %, SLO-velika: 86,8 %). Nizka raven inovacijske aktivnosti med malimi podjetji v Sloveniji je deloma tudi posledica tega, da je v tej skupini največ podjetij iz storitvenih dejavnosti, pri katerih so še posebej pomembne netehnološke inovacije. Vzrok za to, da ni napredka pri inovacijah v malih podjetjih, je lahko tudi pomanjkanje ustrezno usposobljenih za netehnološke vidike inoviranja in tudi izraz horizontalnih spodbujevalnih ukrepov, ki ne upoštevajo dovolj posebnosti inoviranja pri storitvah.

¹ To je druga zaporedna statistična raziskava o inovacijski dejavnosti, v kateri je bila uporabljena spremenjena opredelitev IAP na podlagi mednarodne metodologije OECD – Priročnik Oslo (OECD, 2005). IAP so bila tista, ki so uvedla tehnološke in/ali netehnološke inovacije (nov ali pomembno izboljšan proizvod in/ali storitev in/ali proizvodni postopek in/ali inovacije pri trženju in/ali organiziranju).

² To so te dejavnosti SKD 2008: J 58 – založništvo, J 61 – telekomunikacijske dejavnosti, J 62 – računalniško programiranje in svetovanje, J 63 – druge informacijske dejavnosti, K – finančne in zavarovalniške dejavnosti in M 71 – arhitekturno in tehnično projektiranje, tehnično preizkušanje in analiziranje.

³ Zaradi zaupnosti za nekatere države ni vseh podatkov po dejavnostih SKD 2008, prav tako ni podatkov o celotnih prihodkih IAP za evropsko povprečje.

⁴ Ti podatki so samo za podjetja, ki so uvedla tehnološke inovacije na podlagi prejšnje opredelitve IAP (OECD, 1997).

⁵ Podjetja so uvedla nov ali pomembno izboljšan proizvod in/ali storitev in/ali proizvodni postopek, pri čemer ni izključeno, da so podjetja lahko uvedla tudi netehnološke inovacije.

⁶ Ista opomba kot pod številko 3, le da so to podatki o izdatkih za inovacijsko dejavnost.

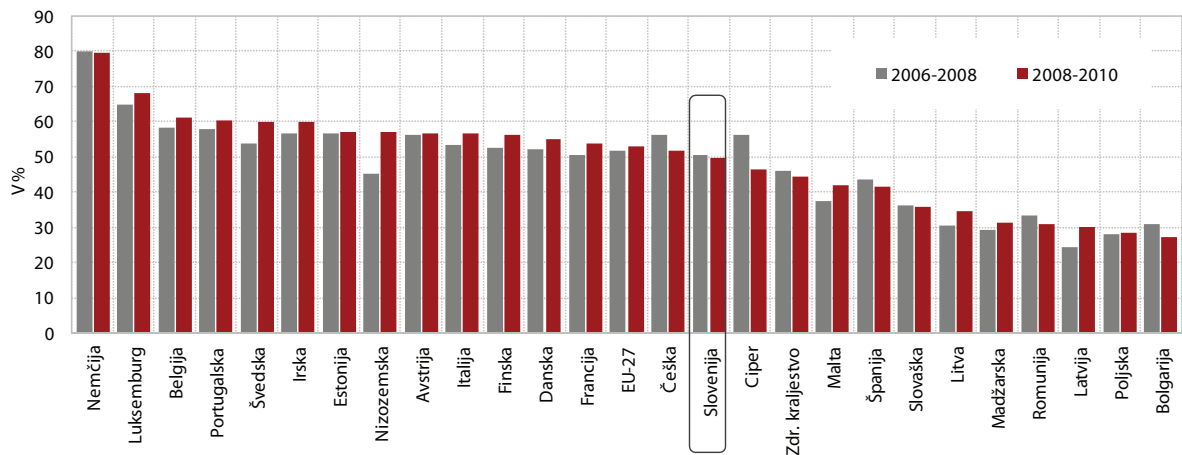
Tabela: Inovacijska aktivnost podjetij 2008–2010: spremembe glede na 2006–2008 in vrste inovacijske aktivnosti v obdobju 2008–2010, v % od vseh podjetij

	SKUPAJ ¹	Tehnološke inovacije	Neteh. inovacije	Teh. in neteh. Inovac. hkrati	PREDEL. DEJAVNOSTI ¹	Tehnološke inovacije	Neteh. inovacije	Teh. in neteh. Inovac. hkrati	STORITVE ¹	Tehnološke inovacije	Neteh. inovacije	Teh. in neteh. Inovac. hkrati
EU-27²	1,4	12,2	14,0	26,8	np	14,5	np	np	np	np	np	np
Avstrija	0,2	12,6	12,6	31,3	1,2	15,6	10,3	34,8	-0,4	9,8	14,5	29,2
Belgija	2,8	17,9	9,3	33,7	4,9	22,0	9,2	36,7	1,1	14,8	9,3	31,9
Češka	-4,3	9,3	16,9	25,5	-2,4	11,1	14,8	28,0	-7,5	6,8	19,9	22,7
Estonija	0,5	20,1	10,1	26,6	1,2	23,6	7,9	29,5	0,7	16,1	12,9	24,4
Finska	4,0	15,9	9,8	30,6	3,9	20,0	7,4	33,7	4,9	12,6	12,2	28,7
Italija	3,1	12,7	15,9	27,8	3,2	15,2	13,0	31,1	3,7	8,2	21,0	22,6
Madžarska	2,1	7,5	12,7	10,9	2,0	7,8	11,6	11,0	1,8	6,9	14,0	10,6
Nemčija	-0,6	17,7	15,1	46,6	-3,3	19,8	11,2	52,0	3,1	15,5	18,7	42,5
Nizozemska	11,8	18,7	9,6	28,5	10,0	22,5	6,8	30,9	12,8	16,6	11,1	27,0
Poljska	0,2	6,8	12,0	9,4	-0,7	8,0	10,4	10,1	1,9	5,0	14,5	8,5
Portugalska	2,5	12,4	14,0	34,0	2,0	13,5	12,2	30,5	2,9	10,7	16,5	39,6
Slovaška	-0,5	6,5	7,5	21,7	-0,6	8,4	5,3	22,9	0,2	4,0	9,9	21,4
Slovenija³	-0,9	10,2	14,7	24,5	-0,2	13,1	11,2	30,0	-1,4	6,6	18,5	19,6
Španija	-2,2	12,9	12,2	16,3	-0,8	15,5	10,2	18,2	-3,6	10,1	14,4	14,5

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Community innovation survey, 2012: Prva objava, SURS; preračuni UMAR.

Opomba: ¹ Razlika med deležema IAP med dvema zaporednima statističnima raziskavama o inovacijski dejavnosti (2008–2010 in 2006–2008), izražena v odstotnih točkah. Za SKUPAJ so deleži IAP prikazani v sliki spodaj; ² V agregatu EU-27 ni podatkov za Grčijo; ³ Za predelovalne dejavnosti in storitve so podatki za Slovenijo zaradi razpoložljivosti vzeti iz Prve objave, 15. maj 2012 (SURS).

Slika: Delež inovacijsko aktivnih podjetij, v % od vseh podjetij

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Community innovation survey, 2012: preračuni UMAR.

2.6 Intelektualna lastnina

Zaostanek Slovenije za evropskim povprečjem glede števila patentnih prijav pri EPO ostaja visok.

Po začasnih podatkih so slovenski prijavitelji leta 2012¹ pri EPO vložili 53 patentnih prijav na milijon prebivalcev, evropsko povprečje je bilo 129,2 in ostaja dvakrat višje. Na podlagi izkušenj iz preteklih let pričakujemo, da se bo prva ocena Eurostata o relativnem številu patentov za Slovenijo povečala, za povprečje EU pa zmanjšala, kar pomeni visok zaostanek Slovenije za povprečjem EU. Število patentnih prijav na milijon prebivalcev se je leta 2012 glede na leto prej sicer zmanjšalo skoraj za petino, vendar je Slovenija ohranila 14. mesto med članicami EU tako kot že nekaj let do zdaj. Podobno veliko letno zmanjšanje relativnega števila patentnih vlog pri EPO kot za Slovenijo je bilo značilno še za Slovaško in Češko, še večje pa samo za Bolgarijo in Malto. V EU se je relativno število patentnih vlog pri EPO leta 2012 glede na preteklo leto v povprečju povečalo za 0,9 %. V obdobju izvajanja Strategije razvoja Slovenije se je število patentnih prijav na milijon prebivalcev nekoliko zmanjšalo v primerjavi z letom 2005, v EU pa nekoliko povečalo.

Pri prijavih znamk Skupnosti je bil lani ponovno napredek, pri modelih Skupnosti² pa so se neugodna gibanja še nadaljevala.

Po začasnih podatkih so slovenski prijavitelji leta 2012 pri OHIM³ vložili 101,7 znamke Skupnosti na milijon prebivalcev, kar je pomenilo 39,9-odstotno rast glede na leto 2011⁴. To je bila tudi ena izmed večjih rasti članic EU, saj sta samo Litva in Malta še bolj pospešili prijave znamk Skupnosti pri OHIM. Evropsko povprečje je bilo 152,2 znamke Skupnosti na milijon prebivalcev, Slovenija je dosegla 66,8 % tega povprečja (2011: 48,7 %). Relativno število vlog znamk Skupnosti se je lani v EU v povprečju povečalo za 2,0 %. Slovenska povprečna letna rast števila vlog za pravno varstvo znamk Skupnosti v obdobju 2005–2012 ostaja med največjimi. Tudi nekatere druge nove članice so uspešne pri nadomeščanju velikega zaostanka za

povprečjem EU v preteklosti (SLO: 30,2 %, Romunija: 43,7 %, Bolgarija: 38,5 %, EU: 7,8 %). Slovenski prijavitelji so po začasnih podatkih leta 2012 pri OHIM registrirali 60,3 modela Skupnosti na milijon prebivalcev, kar je pomenilo 6,3-odstotno zmanjšanje glede na leto 2011 (2011: 7,8-odstotni padec). Poleg Slovenije so samo še Latvija, Irska in Belgija zmanjšale relativno število registriranih modelov Skupnosti, saj je bila lani v EU v obdobju 2005–2012 največja letna rast, 18,9-odstotna. Evropsko povprečje je bilo 122,6 modela Skupnosti na milijon prebivalcev, Slovenija pa je dosegla slabo polovico tega povprečja. Pri tem je bila raven iz leta 2008 pri registriranih modelih Skupnosti lani že presežena, pri znamkah pa še ne.

¹ Podatki o vloženi patentnih prijavih za leto 2012 so iz Letnega poročila EPO, kar pomeni, da se nanašajo na tekoče leto. To niso nujno prve patentne prijave v svetovnem merilu, kot jih objavlja Eurostat (več v Ekonomsko ogledalo 2/2009).

² Model je pravno zavarovan zunanji videz izdelka (dizajn – oblika), ki je nov in ima individualno naravo (Letno poročilo UIL 2010, 2012).

³ Office for Harmonization in the Internal Market (Urad za harmonizacijo na notranjem trgu EU).

⁴ Leta 2011 je Slovenija pri OHIM vložila za tretjino manj prijavi za pravno varstvo znamke Skupnosti kot leta 2010. V obdobju 2005–2012 je bil padec leta 2009 25,1-odstoten.

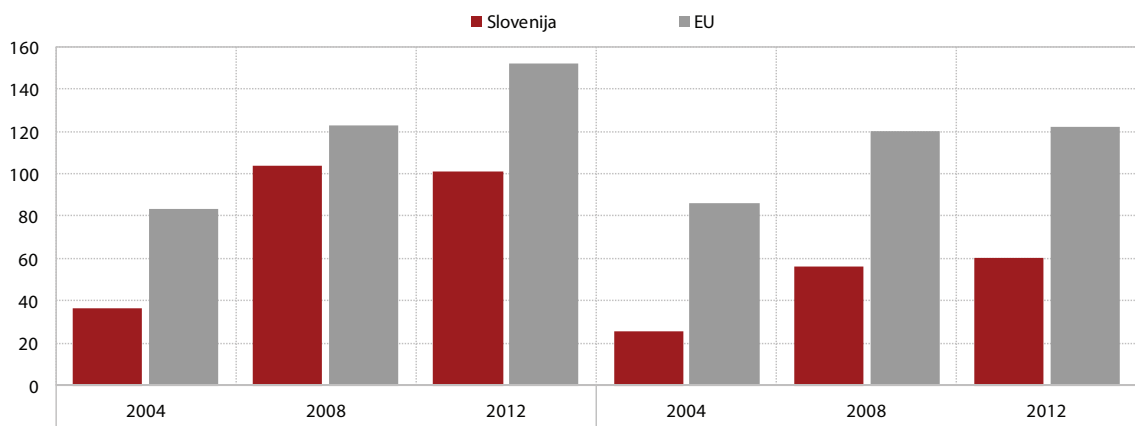
Tabela: Patentne prijave pri EPO po letih vložitve prve prijave¹, na milijon prebivalcev

	2000	2005	2006	2007	2008	2009 ²	2010 ³	2011 ⁴	2012 ⁴
EU-27	107,1	115,6	117,0	115,8	112,1	111,0	109,2	128,1⁵	129,2⁵
Avstrija	147,9	184,7	209,9	203,7	191,5	193,7	188,8	206,3	222,6
Belgija	128,5	143,8	144,8	144,9	136,4	133,8	130,2	181,4	171,2
Bolgarija	0,9	3,1	3,5	1,6	2,3	2,1	1,6	2,2	1,6
Ciper	9,0	22,4	8,3	12,0	14,3	15,4	17,7	61,9	55,7
Češka	6,5	10,6	15,0	17,8	20,0	23,0	25,7	15,4	13,1
Danska	183,9	216,0	206,2	231,7	230,3	234,4	243,8	323,0	288,0
Estonija	4,1	4,4	15,8	21,0	25,6	32,6	38,2	21,6	30,6
Finska	277,6	252,5	253,3	235,4	233,3	226,8	218,1	289,8	351,8
Francija	120,7	133,3	133,3	134,2	134,3	134,7	135,3	148,2	151,2
Grčija	5,2	10,0	9,5	9,3	8,2	7,6	7,0	7,0	7,0
Irska	55,2	66,9	68,2	73,4	73,0	75,7	79,1	136,3	123,5
Italija	70,4	83,7	85,6	82,0	78,3	76,4	73,6	65,7	61,5
Latvija	3,8	8,2	7,6	7,2	10,0	10,7	11,7	13,0	12,2
Litva	1,3	2,6	2,8	2,9	4,8	5,6	6,5	4,6	6,0
Luksemburg	186,1	218,9	230,0	148,5	190,3	180,6	165,0	785,4	743,1
Madžarska	11,9	13,3	16,4	18,8	17,8	19,3	20,3	9,7	10,3
Malta	11,8	27,9	16,9	16,8	13,4	16,3	16,2	77,0	47,9
Nemčija	269,1	289,9	290,2	291,5	277,0	273,0	267,5	320,7	333,5
Nizozemska	218,4	214,0	225,8	199,5	206,3	203,2	195,3	337,8	302,9
Poljska	1,1	3,4	3,7	5,3	6,1	7,0	8,1	6,5	10,0
Portugalska	4,1	11,8	10,1	11,6	10,7	10,3	10,4	7,6	7,1
Romunija	0,3	1,3	0,9	1,5	1,6	1,6	1,9	0,9	1,6
Slovaška	2,1	5,8	7,5	6,8	6,3	6,4	6,0	8,0	6,7
Slovenija	25,5	54,4	49,8	59,0	69,1	73,3	80,8	63,9	53,0
Španija	20,1	31,5	30,8	30,9	31,2	31,2	31,7	30,6	33,5
Švedska	259,5	267,4	286,9	301,7	295,0	303,4	308,3	382,3	366,0
Združeno kraljestvo	103,6	93,5	94,1	89,2	84,4	81,5	77,3	76,1	75,1

Vir: Eurostat Portal Page – Science and Technology – Patent Statistics, 2013; EPO Annual Report – statistics 2012, 2013.

Opombe: ¹ Pri podatkih za leto 2011 in 2012 gre za patentne prijave, ki niso nujno prve v svetovnem merilu, temveč so bile vložene pri EPO v tekočem letu (EPO Annual Report – statistics 2012, 2013). ^{2,3} Ocena Eurostata; ⁴ začasni podatek; ⁵ ocena UMAR na podlagi preračuna podatkov za članice.

Slika: Število prijavljenih znamk in registriranih modelov Skupnosti na milijon prebivalcev

Vir: OHIM Web Page, 2013; preračuni UMAR.
Opomba: v letu 2004 EU-25.

2.7 Uporaba interneta in e-storitev

Delež uporabnikov interneta v Sloveniji je v zadnjih dveh letih stagniral, v EU pa se je nadalje povečeval.

Razmeroma hitra širitev uporabe interneta v preteklem desetletju se je po letu 2010 ustavila. Leta 2012 je bil delež tistih, ki so internet uporabljali v zadnjih treh mesecih (68 %), in tistih, ki so ga uporabljali tedensko (65 %), na ravni leta 2010. S tem se je Slovenija oddaljila od povprečja EU, potem ko je bila razširjenost rabe interneta leta 2010 praktično enaka kot v EU. Podatki po starostnih skupinah kažejo, da se je rast deleža uporabnikov interneta z letom 2010 ustavila pri uporabnikih v starosti 25–54 let (okoli 80 %) in s tem v zadnjem letu zdrsnila nekoliko pod evropsko povprečje. Med starejšimi prebivalci (55–74 let) se je delež uporabnikov še nekoliko povečal, na slabo tretjino, s čimer pa se zelo visok zaostanek (14 o. t. v letu 2012) za povprečjem EU ni zmanjšal. Delež mlajših uporabnikov interneta (16–24 let) pa je že skoraj stoočtosten in višji kot v EU. Neugodna ostaja tudi struktura uporabnikov interneta po izobrazbi. Delež uporabnikov interneta z nizko izobrazbo se je po močnem znižanju v predhodnem letu lani sicer zvišal, a je še nižji, kot je bil leta 2010. Prav tako ostaja visok zaostanek za EU (9 o. t.). Nekoliko se je povišal delež srednje izobraženih uporabnikov interneta, ki je prav tako še naprej nižji kot v celotni EU (za 4 o. t.). Delež visoko izobraženih uporabnikov EU pa se v zadnjem letu ni spremenil in ostaja približno na ravni evropskega povprečja. Ohranjanje visokih zaostankov pri uporabnikih interneta z nižjo izobrazbo glede na EU je ob pomanjkanju ustreznih veščin verjetno tudi odraz krize, ki se kaže v manjši uporabi interneta pri prebivalcih, ki jih je kriza najbolj prizadela (npr. brezposelni). To nakazujejo tudi podatki o uporabnikih interneta glede na višino dohodka, pri čemer je zaznati poslabšanje, zlasti glede na EU, v prvih dveh dohodkovnih kvartilih.

Rast dostopa gospodinjestev do interneta se je v letu 2012 precej upočasnila, širokopasovni dostop pa se je ponovno precej povečal.

Po razmeroma hitri rasti v preteklih letih se je delež gospodinjestev z dostopom do interneta doma leta 2012 povečal za odstotno točko, na 74 %. Ponovno se je precej povečal širokopasovni dostop, ozkopasovni dostop, ki se je že nekaj let postopno zniževal, pa je tokrat izraziteje upadel. Tako so imela že skoraj vsa gospodinjstva (99 %), ki imajo dostop do interneta, širokopasovno povezavo. Podobno kot v letu prej se je povečal delež vseh vrst širokopasovnih povezav, razen po telefonskem omrežju (xDSL), ki od leta 2010 stagnira. Razlogi za nedostop do interneta so tudi po zadnjih podatkih (za leto 2011) visoki stroški

dostopa in opreme ter pomanjkanje ustreznih veščin. Poleg tega gospodinjestva precej pogosto navajajo, da interneta nimajo, ker ga ne potrebujejo, vendar se delež postopno znižuje. Stroškovna dostopnost, ki se je do leta 2010 izboljševala, se je z vse večjim vplivom gospodarske krize na materialni položaj prebivalstva leta 2011 spet nekoliko poslabšala. V EU, kjer dvakrat manj vprašanih meni, da so stroški ovira za dostop do interneta, se je dostop gospodinjestev do interneta nadalje izboljšal. V Sloveniji napredka ni zaznati tudi glede potrebnih veščin za uporabo interneta, saj se delež gospodinjestev, za katera je to pomembna ovira, ne zmanjšuje in ostaja visok tudi v primerjavi z EU. Vehovar in Prevodnikova (2011) v študiji opozarjata na digitalno neskladje zaradi pomanjkanja e-kompetenc predvsem pri starejših in manj izobraženih. Kljub sorazmerno visokemu dostopu gospodinjestev do zmogljivih (širokopasovnih) internetnih povezav digitalna ločnica in nevarnost njenega poglobljanja zlasti med krizo ostajata pomembna ovira za gospodarski in družbeni razvoj Slovenije.

Dostopnost in uporaba interneta v podjetjih sta visoki, prav tako elektronska izmenjava podatkov, šibka točka pa ostaja avtomatizirana izmenjava podatkov s kupci in dobavitelji.

Širokopasovni dostop do interneta imajo praktično vsa podjetja¹ (98 % leta 2012), kar je več kot v EU (92 %). Več kot polovica podjetij ima tudi mobilni dostop do interneta (za dostop do informacij in e-pošte), kar je prav tako precej nad povprečjem EU (dobrih 40 %). Slovenska podjetja uporabljajo e-povezave nadpovprečno (glede na EU) za izmenjavo podatkov med zaposlenimi v podjetju, na nekaterih področjih pa tudi za avtomatizirano izmenjavo podatkov zunaj podjetja. Izstopa zlasti visok delež (tudi v primerjavi z EU) podjetij z avtomatizirano izmenjavo podatkov z javno upravo in finančnimi institucijami, kar je verjetno povezano z razmeroma visoko ponudbo e-storitev v teh institucijah². Precej manjši pa je delež podjetij, ki imajo vzpostavljeno avtomatsko izmenjavo podatkov s kupci in dobavitelji, kar velja sicer tudi za EU, a naša podjetja precej zaostajajo za evropskim povprečjem zlasti pri poslovanju z e-računi, izmenjavi podatkov o proizvodih in transportni dokumentaciji. Na teh področjih se zaostanek do EU v zadnjem obdobju večinoma ni zmanjšal, ohranil pa se je tudi v primerjavi z večino drugih novih članic EU. To bi lahko bila posledica tega, da so naša podjetja razmeroma precej manj kot v drugih novih članicah vpeta v internacionalizacijo v formalnem lastniškem smislu, na primer z neposrednimi tujimi investicijami, ki običajno pospešijo uvajanje novih tehnologij in postopkov v podjetjih, vključno z avtomatizirano izmenjavo podatkov z dobavitelji in kupci.

¹ Podjetja z 10 in več zaposlenimi razen finančnih podjetij.

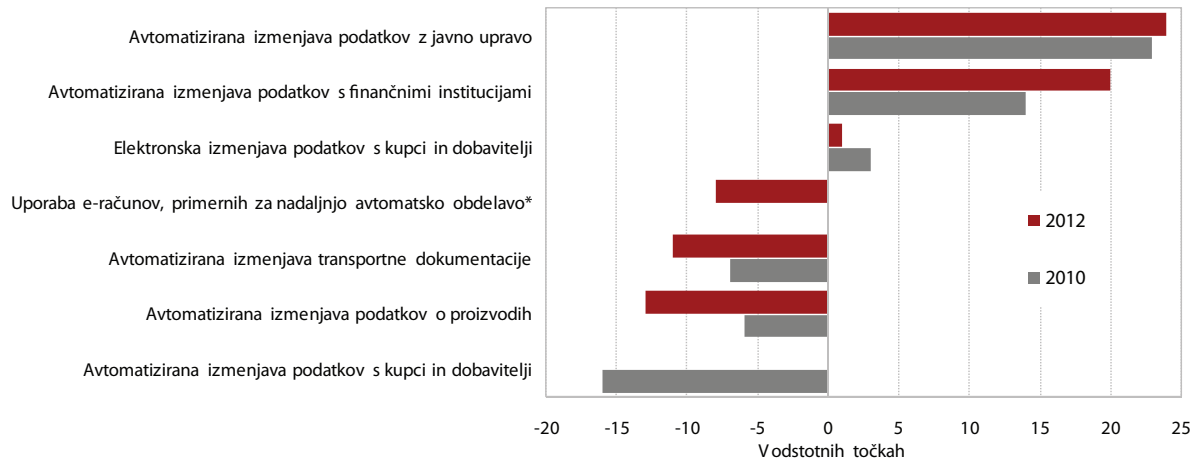
² Razpoložljivost e-storitev javne uprave je pri nas 95 %, v povprečju EU pa 84 % (podatki za leto 2010).

Tabela: **Uporaba in dostop do interneta v gospodinjstvih in pri posameznikih, Slovenija, 2005–2012¹**

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	EU 2012
Gospodinjstva z dostopom do interneta	48	54	58	59	64	68	73	74	76
Gospodinjstva s širokopasovno povezavo	19	34	44	50	56	62	67	73	72
Uporabniki interneta v zadnjih treh mesecih (16–74 let)	47	51	53	56	62	68	67	68	73
Glede na starost:									
16–24 let	84	86	89	94	98	97	99	97	95
25–54 let	54	59	62	65	73	80	80	81	82
55–74 let		14	14	17	22	28	29	32	46
Glede na izobrazbo:									
nizka (ali brez izobrazbe)	21	22	25	29	40	42	31	40	49
srednja	48	53	56	57	61	69	71	73	77
visoka	90	90	90	89	93	94	95	95	94

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Informacijska družba (SURS), 2012; Eurostat Portal Page – Information Society, 2012.
 Opomba: ¹ Podatki za vsa leta se nanašajo na prvo četrtletje.

Slika: **Elektronska povezava podjetij z drugimi institucijami – razlika med Slovenijo in povprečjem EU**

Vir: Eurostat Portal Page – Information society, 2013.

Opomba: Pozitivna vrednost pomeni, da je v Sloveniji delež takšnih podjetij večji kot v povprečju v EU. * podatek za leto 2011.

3. PRIORITETA:

Učinkovitost države

- 3.1 Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji
- 3.2 Izdatki sektorja država po namenih
- 3.3 Ekonomska struktura davkov in prispevkov
- 3.4 Davki in prispevki za socialno varnost
- 3.5 Subvencije
- 3.6 Državne pomoči

3.1 Izdatki sektorja država po ekonomski klasifikaciji

Delež izdatkov sektorja država se je v letu 2012 zmanjšal za 1,8 o. t. BDP na 49 % BDP, zmanjšali so se deleži večine izdatkov, povečal pa delež izdatkov za obresti. Izdatki sektorja država so bili v letu 2012 nominalno nižji za 5,4 %. Za konsolidacijo javnih financ so bili sprejeti zakoni¹, ki so močno posegli v izdatke države, nižje kot v letu 2011 pa so bile tudi enkratne specifične transakcije (dokapitalizacije, prevzemi terjatev, zapadla poročstva javnih podjetij). Najbolj, za 1,0 o. t. BDP, se je zmanjšal delež kapitalskih transferjev, ki se je v letu 2011 tudi najbolj povečal zaradi enkratnih specifičnih transakcij. Precej so se izdatki države zmanjšali tudi zaradi manjših sredstev za investicije, njihov delež v BDP se je znižal za 0,6 o. t. BDP. Relativno izražena sredstva zaposlenih so se zmanjšala za 0,2 o. t. BDP zaradi restriktivne plačne politike in omejevanja števila zaposlenih v sektorju država. Delež socialnih nadomestil in podpor v denarju in naravi se je zmanjšal za 0,1 o. t. BDP predvsem kot posledica izvajanja nove in interventne zakonodaje, ki je spremenila obseg in pogoje za pridobitev posameznih socialnih pravic ter opustila valorizacijo socialnih transferjev. Zaradi varčevalnih ukrepov so se nominalno zmanjšali tudi izdatki za vmesno porabo in subvencije, relativno izraženi pa se niso spremenili. Zaradi zadolževanja države se je za 0,2 o. t. BDP povečal delež izdatkov za obresti.

V obdobju od 2005 do 2012 se je delež izdatkov sektorja država povečal za 3,5 o. t. BDP; najbolj so se povečali izdatki za socialna nadomestila in podpore v denarju in naravi, pa tudi izdatki za sredstva zaposlenih, za vmesno porabo in za obresti. Delež socialnih nadomestil in podpor v denarju in naravi (2005: 17,7 %; 2012: 19,7 % BDP) se je povečal že v letu 2008, ko je bila uvedena ugodnejša valorizacija socialnih transferjev in pokojnin ter izplačan enkratni pokojninski dodatek. Rast se je nadaljevala tudi v letih 2009–2011, ko je kljub omejitvi usklajevanja z interventnimi zakoni zaradi poslabšanih razmer hitro naraščalo število brezposelnih in upravičencev do drugih socialnih nadomestil. V letu 2012 pa se je delež zaradi sprememb zakonodaje malo zmanjšal. Delež sredstev za zaposlene (2005: 11,5 %; 2012: 12,6 % BDP) je padel do leta 2007 zaradi restriktivne plačne politike pred vstopom v evrsko območje, v letih 2008

in 2009 se je po plačni reformi okreplil, v letu 2012 pa malo zmanjšal. Do leta 2009 se je povečeval tudi delež izdatkov za investicije (2005: 3,2 %; 2009: 4,6 % BDP), kasneje pa se je zmanjšal (2012: 3,0 % BDP), ko so se zaradi omejevanja rasti izdatkov države zmanjševale predvsem investicije. Delež izdatkov za subvencije se je v letih 2009 in 2010 povečal kot posledica ukrepov za blaženje gospodarske krize, potem pa po prenehanju veljavnosti ukrepov in zaradi institucionalnih sprememb pri Slovenskih železnih (glej 3. poglavje) v letu 2011 upadel na 1,3 % BDP in tak se je ohranil tudi leta 2012. Delež vmesne potrošnje se je po letu 2008 povečeval, v letu 2012 pa je ohranil raven iz leta prej. Relativni izdatki za kapitalske transferje (2005: 1,0 %; 2012: 1,1 % BDP) so se povečali predvsem v letu 2011, ko so bili dokapitalizirana NLB in nekatera podjetja, prevzete terjatve Slovenskih železnih ter plačana zapadla poročstva, v letu 2012 pa zmanjšali, ko so bile enkratne kapitalske transakcije nižje. Relativno izraženi izdatki za obresti (2005: 1,6 %; 2012: 2,1 % BDP), se po letu 2008 zaradi povečanega zadolževanja države povečujejo.

Relativno izraženi izdatki sektorja država so bili leta 2011 v Sloveniji s 50,8 % BDP na višji ravni kot v povprečju EU (49,0 % BDP). Po velikosti deleža izdatkov države je bila Slovenija v letu 2011 med državami EU uvrščena na šesto mesto. Višje relativno izražene izdatke države so imele le Danska, Francija, Finska, Belgija in Švedska. Med posameznimi državami pa so precejšnje razlike, ki se z leti celo povečujejo; v letu 2011 je bilo med državo z najširšim (Danska: 58,0 % BDP) in najožjim sektorjem država (Bolgarija: 35,2 %) že 22,8 o. t. BDP. V letu 2009 so se v vseh državah EU izdatki države močno povečali, ker so države s posebnimi ukrepi blažile učinke gospodarske krize, na povečanje deleža pa je vplival tudi padec bruto domačega proizvoda. S konsolidacijo v letih 2010 in 2011 so se izdatki v povprečju članic EU že zmanjšali za 0,5 o. t. in za 1,5 o. t. BDP. V letu 2011 je kar 23 držav zmanjšalo izdatke države, le Belgija, Ciper, Slovenija in Danska so jih povečale. V Sloveniji se je delež izdatkov v letu 2009 povečal za 4,8 o. t. BDP, v povprečju EU pa za 4,0 o. t. BDP. Ker Slovenija ni začela ukrepov za uravnoteženje javnih financ, se je delež izdatkov nadalje povečal v letih 2010 (za 1,2 o. t.) in 2011 (za 0,5 o. t.). V ekonomski strukturi izdatkov države Slovenija odstopa od povprečja držav EU, razlike pa se povečujejo. Slovenija je v letu 2011 več kot v povprečju EU namenila sredstvom za zaposlene (za 3,2 o. t.), investicijam (za 2,0 o. t.), kapitalskim transferjem (za 1,8 o. t.), subvencijam (za 0,2 o. t.) in vmesni potrošnji (za 0,1 o. t.); manj pa socialnim nadomestilom in podporam v denarju in naravi (za 4,3 o. t.) ter obrestim (za 2,1 o. t.).

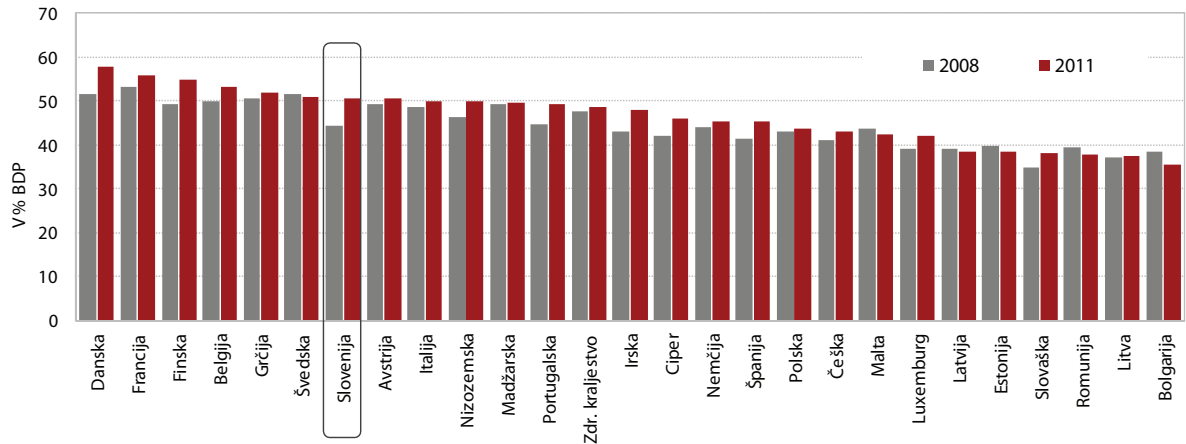
¹ Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (Uradni list RS, št.62/2010, 40/2011), Zakon za uravnoteženje javnih financ-ZUJF (Uradni list RS, št. 40/2012), Zakon o dodatnih interventnih ukrepih za leto 2012. (Uradni list RS, št.110/2011).

Tabela: Delež izdatkov sektorja država v primerjavi z BDP, Slovenija, 2000–2012

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Skupaj izdatki sektorja država	46,5	45,3	44,6	42,4	44,3	49,1	50,3	50,8	49,0
Vmesna potrošnja	6,6	6,2	6,2	5,6	6,0	6,5	6,8	6,9	6,9
Sredstva za zaposlene	11,3	11,5	11,2	10,5	11,0	12,4	12,6	12,8	12,6
Drugi davki na proizvodnjo,	0,5	0,5	0,4	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Socialna nadomestila in podpore	17,9	17,7	17,3	16,3	16,6	18,7	19,4	19,8	19,7
Drugi tekoči transferji	1,3	2,1	2,0	1,6	2,0	2,2	2,1	2,2	2,2
Subvencije	1,9	1,6	1,6	1,6	1,6	2,1	2,3	1,3	1,3
Odhodki od lastnine	2,4	1,6	1,4	1,3	1,1	1,3	1,6	1,9	2,1
Kapitalski transferji	1,6	1,0	0,9	0,9	1,2	1,2	1,1	2,1	1,1
Bruto investicije	3,2	3,2	3,7	4,3	4,5	4,6	4,5	3,6	3,0
Skupaj prihodki sektorja država	42,8	43,8	43,2	42,4	42,4	43,1	44,5	44,4	45,0

Vir: SURS, Temeljni agregati sektorja država, 2013, preračuni UMAR.

Slika: Delež celotnih izdatkov sektorja država po državah EU, 2008 in 2011

Vir Eurostat, Government revenue, expenditure and main aggregates, 2013.

3.2 Izdatki sektorja država po namenih

Rast izdatkov sektorja država se po letu 2008 ni prilagodila velikemu znižanju BDP, hitro rast so izkazali predvsem izdatki za ekonomske dejavnosti in socialno zaščito. V obdobju 2008–2011 se je BDP nominalno skrčil za 2,8 %, izdatki sektorja država pa so se povečali kar za 11,1 %. Še hitrejšo rast so izkazali izdatki za ekonomske dejavnosti (17,6 %) in socialno zaščito (15,9 %), kar je posledica sprejetih ukrepov za blažitev posledic gospodarske krize. Med drugimi skupinami izdatkov so se precej povečali še izdatki za rekreacijo, kulturo in religijo, med njimi izstopajo predvsem izdatki za bruto investicije v podskupini rekreacijske in športne storitve, ter izdatki za javno upravo, v kateri so se močno, nominalno kar za 72,9 %, povečali izdatki za servisiranje javnega dolga. Druge skupine izdatkov so imele nižjo nominalno rast izdatkov, nekatere celo negativno (obramba ter stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja). Zaradi močnega padca BDP v letu 2009 in šibke rasti v naslednjih letih se je delež izdatkov v BDP v obdobju 2008–2011 povečal kar za 6,4 odstotne točke.

Struktura izdatkov se je od sprejetja SRS v letu 2005 precej spremenila, povečali so se deleži izdatkov za ekonomske dejavnosti ter rekreacijo, kulturo in religijo; delež izdatkov za socialno zaščito je ostal na enaki ravni, delež vseh drugih izdatkov pa so se znižali. Za izdatke za socialno zaščito, izobraževanje in zdravstvo je bilo v letu 2011 usmerjenih 63,9 % izdatkov sektorja država ali 1,9 odstotne točke manj kot leta 2005. Delež izdatkov za izobraževanje se znižuje že od leta 2005, v zadnjih šestih letih so padli že za 1,6 odstotne točke. Delež izdatkov za zdravstvo se je začel občutno zniževati po letu 2009. Delež izdatkov za socialno zaščito, ki je med vsemi izdatki najvišji, se je zniževal do leta 2008, od tedaj pa se povečuje, v letu 2011 je dosegel raven iz leta 2005. Med drugimi skupinami izdatkov sta se od leta 2005 močno povečala deleža izdatkov za ekonomske dejavnosti (za kar 2,7) ter za rekreacijo, kulturo in religijo (za 0,8 odstotne točke).

Potencialna produktivnost izdatkov sektorja država je v Sloveniji ugodna, vendar je rast produktivnih izdatkov počasnejša od rasti vseh izdatkov. Po metodologiji Evropske komisije¹, ki med produktivne izdatke uvršča izdatke za izobraževanje, zdravstvo, varstvo okolja, transport, komunikacije, energijo in raziskave in razvoj, je Slovenija produktivne izdatke začela povečevati po letu 2007 (15,5 % BDP), v letu

2008 jih je povečala za eno odstotno točko, v obdobju 2008–2011 pa še za 1,5 odstotne točke in dosegla 18 % BDP. Večina te rasti (1,8 odstotne točke BDP) je bila pri izdatkih za zdravstvo in izobraževanje, za 0,6 odstotne točke pa še pri izdatkih za transport. Pri izdatkih za raziskave in razvoj, drugo infrastrukturo in varstvo okolja pa večjih premikov ni bilo, vendar so razmeroma ugodni rezultati le relativni, saj so bili doseženi kot posledica upadanja in počasnejše rasti BDP, njihova nominalna rast od leta 2008 pa je bila skoraj dvakrat počasnejša (samo 6 %) od skupne rasti vseh izdatkov sektorja država (11,1 %). Leta 2010 se je sicer Slovenija po deležu produktivnih izdatkov sektorja država v BDP (17,8 %) uvrščala na osmo mesto med 24-timi² članicami Evropske unije.

¹ European Commission, 2012.

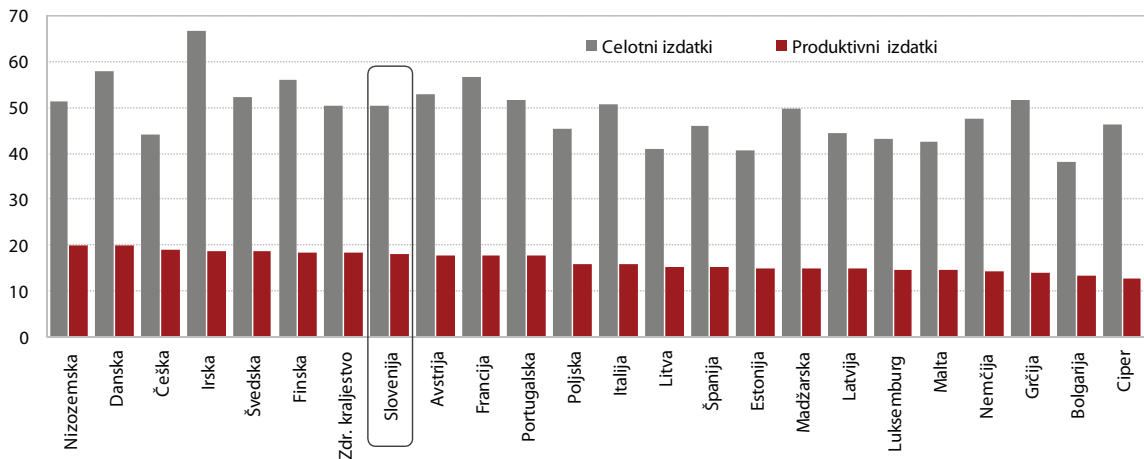
² Za Belgijo, Romunijo in Slovaško ni podatkov.

Tabela: Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, v % od BDP

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Javna uprava	6,0	5,9	5,6	5,3	5,1	5,7	5,8	6,3
Obramba	1,1	1,3	1,5	1,5	1,4	1,5	1,5	1,2
Javni red in varnost	1,8	1,7	1,7	1,6	1,6	1,7	1,8	1,7
Ekonomske dejavnosti	5,1	3,9	4,1	4,1	4,8	5,1	5,3	5,8
Varstvo okolja	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8
Stanovanjske dejavnosti in urejanje okolja	0,7	0,5	0,6	0,6	0,9	0,8	0,7	0,7
Zdravstvo	6,4	6,3	6,3	5,9	6,2	7,0	6,9	6,9
Rekreacija, kultura in religija	1,3	1,3	1,3	1,2	1,6	1,8	2,3	1,9
Izobraževanje	6,2	6,6	6,4	5,9	6,1	6,5	6,6	6,7
Socialna zaščita	17,2	26,9	16,4	15,5	15,9	18,0	18,6	18,9
IZDATKI SKUPAJ	46,5	45,3	44,6	42,4	44,3	49,1	50,3	50,7

Vir: Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, december 2012 (SURS); preračuni UMAR.

Slika: Celotni in produktivni izdatki sektorja država, 2010, v % BDP

Vir: Eurostat Portal Page - Government Finance Statistics, 2012; preračuni UMAR.

Opomba: Na drugi ravni namenske klasifikacije manjkajo podatki za Belgijo, Romunijo in Slovaško ter posledično za povprečje EU, zato so te države iz pregleda izločene.

3.3 Ekonomska struktura davkov in prispevkov

Slovenija od povprečja EU odstopa po višjem deležu davkov na potrošnjo in delo ter po nižjem deležu davkov na kapital¹. Delež davkov na potrošnjo v celotnih davkih in prispevkih je bil leta 2010 v Sloveniji 37,5 % in je presegel povprečje držav EU (34,4 %). Tudi delež davkov na delo je bil z 51,8 % višji od povprečja EU (47,3 %). Delež davkov na kapital je bil v Sloveniji v letu 2010 11,1 % vseh davkov in prispevkov (povprečje EU 18,4 %). Med državami EU je bila Slovenija povsem na repu, nižji delež so imele le Estonija, Litva in Latvija, predvsem zaradi nižjega davka na dohodek podjetij.

Razdelitev davkov na tri skupine po ekonomski funkciji se v zadnjih letih v Sloveniji približuje povprečju evropskih držav. Delež davkov na kapital v celotnih davkih in prispevkih se je v obdobju 2005–2010 povečal, v povprečju EU pa zmanjšal. Pri nas je bil najvišji v letu 2007, ko so bile ugodne razmere za doseganje kapitalskih dohodkov, veljala je visoka davčna stopnja davka na dohodek pravnih oseb (25 %) brez pomembnejših davčnih olajšav. Po davčni reformi leta 2007 se je delež davkov na kapital zmanjševal. Postopno se je zniževala zakonsko določena davčna stopnja davka na dohodek pravnih oseb (s 25 % na 20 % v letu 2010) in povečevale davčne olajšave, kar je zniževalo efektivno davčno stopnjo pod zakonsko določeno. Delež davkov na delo v celotnih davkih in prispevkih se je v zadnjih desetih letih v Sloveniji zmanjševal, v povprečju EU pa je bil stabilen. Slovenija odstopa od povprečja evropskih držav po višjem deležu davkov na delo predvsem zaradi razmeroma visokih prispevkov za socialno varnost. Po davčni reformi se je postopno nižala tudi dohodnina. Delež dohodnine v BDP je precej pod evropskim povprečjem. Leta 2010 je v Sloveniji znašal 5,7 % BDP v povprečju držav EU-27 pa 7,7 % BDP, v evrskem območju pa celo 9,1 % BDP. Po letu 2007 so se davki in prispevki na delo znižali tudi zaradi postopne ukinitve davka na izplačane plače. V Sloveniji in v povprečju EU se je med letoma 2005 in 2010 v strukturi davkov in prispevkov za malo povečal

¹ Razvrstitev davkov temelji na njihovi klasifikaciji po ESR–95 in enotno definiranih osnovnih pravilih za razvrstitev. Davki na potrošnjo so davki na transakcije med potrošniki in proizvajalci ter davki na končno potrošnjo dobrin. Davki na delo so neposredno vezani na plače in jih plačujejo delavci ali delodajalci. Davki na kapital so davki, ki se plačujejo na kapital, dohodek pravnih oseb, dohodke iz kapitala gospodinjstev (rente, dividende, obresti, drugi prihodki iz lastnine), kapitalske dobičke, premoženje ipd.

delež davkov na potrošnjo. V Sloveniji so na to vplivale predvsem spremembe pri trošarinskih dajatvah, v EU pa zlasti povečevanje stopenj davka na dodano vrednost med krizo.

Implicitne davčne stopnje² kažejo, da je bila leta 2010 v Sloveniji v primerjavi s povprečjem EU bolj obdavčena potrošnja, manj pa kapital in delo. Implicitna davčna stopnja na potrošnjo je bila v letu 2010³ za Slovenijo 24,1 %, v povprečju držav EU pa 19,7 %. Glede na leto prej se je v letu 2010 v Sloveniji povečala za 0,1 o. t., v povprečju evropskih držav pa za 0,6 o. t., ocenjujemo, da predvsem zaradi dvigovanja stopenj DDV. Višjo stopnjo od slovenske je imelo sedem držav. Izračunana implicitna davčna stopnja na delo je bila leta 2010 v Sloveniji 35,0 % in je bila nižja od povprečja držav EU (36,0 %). V letu 2010 se je v Sloveniji zmanjšala za 0,1 o. t., v povprečju evropskih držav pa je bila stabilna. Višjo stopnjo od slovenske je imelo enajst držav EU. Implicitna davčna stopnja na kapital je za Slovenijo za leto 2010 ocenjena na 22,5 % in je nižja od povprečja EU-25⁴ (27,0 %). Nižjo stopnjo od Slovenije je imelo enajst držav.

Podatki SURS⁵ za leto 2011 kažejo povečanje implicitne davčne stopnje na delo in zmanjšanje pri potrošnji in kapitalu. V letu 2011 je implicitna davčna stopnja na delo izračunana na 35,1 %, kar je za 0,2 o. t. več kot leto prej. Davki na delo so bili v letu 2011 sicer nominalno malo manjši kot leto prej, nominalno zmanjšanje sredstev za zaposlene pa je bilo nekoliko večje. Implicitna davčna stopnja na potrošnjo je bila v letu 2011 23,0 % in se je, ob enaki nominalni ravni davkov na potrošnjo kot v letu 2010 ob hkratni skromni rasti davčne osnove, zmanjšala za 0,7 o. t. Implicitna davčna stopnja na kapital je izračunana na 20,5 % in je za 1,5 o. t. nižja kot leto prej. Davki na kapital so se nominalno zmanjšali, predvsem zaradi zmanjšanja davka na dohodek pravnih oseb, hkrati pa se je povečala tudi davčna osnova.

² Implicitna davčna stopnja na potrošnjo je definirana kot razmerje med davki na potrošnjo in med končno potrošnjo gospodinjstev v državi po metodologiji nacionalnih računov. Implicitna davčna stopnja na delo je definirana kot razmerje med davki na delo in sredstvi zaposlenih po metodologiji nacionalnih računov, povečanih za davek na izplačane plače.

³ Po podatkih Eurostata, na podlagi izračuna Evropske komisije.

⁴ Ni podatka za EU-27.

⁵ Implicitne davčne stopnje, ki jih je SURS objavil letos prvič, se nekoliko razlikujejo od izračunov Evropske komisije. SURS je pri izračunu implicitnih davčnih stopenj sicer uporabil enako metodologijo kot Evropska komisija, vendar razdelitev davkov na posamezne ekonomske kategorije zahteva razčlenitev davkov na najnižjo raven, odločitve glede uvrstitve davkov, ki so na meji med dvema ekonomskima funkcijama, pa se lahko razlikujejo.

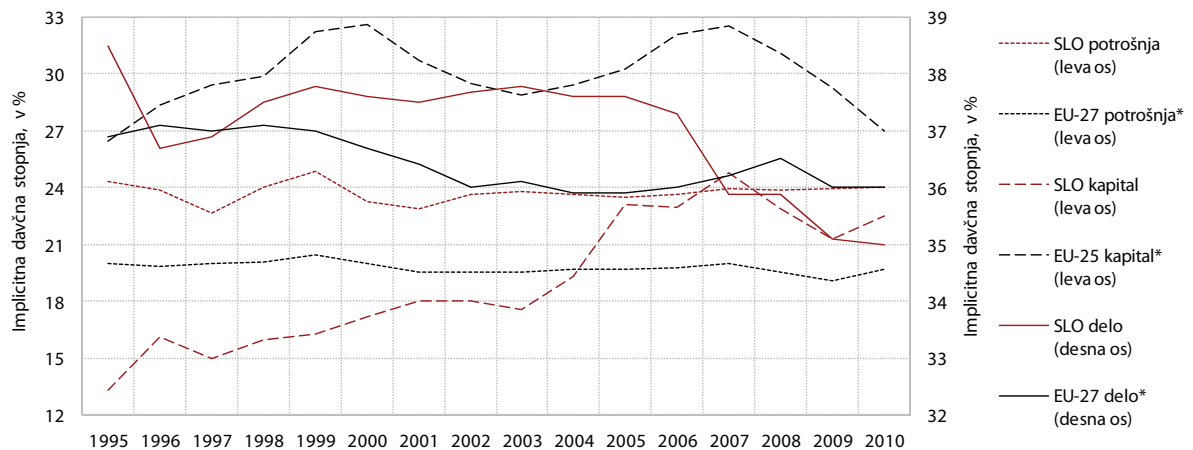
Tabela: **Implicitna davčna stopnja (IDS), 2005 in 2010, v % od osnove**

	IDS – potrošnja		IDS – delo		IDS – kapital	
	2005	2010	2005	2010	2005	2010
EU-27**	19,7	19,7	35,9	36,0	30,3 *	27,0*
Avstrija	21,7	21,4	40,8	40,5	24,2	24,1
Belgija	22,3	21,4	43,6	42,5	32,5	29,5
Bolgarija	22,8	22,8	33,2	24,4	np	np
Ciper	19,7	18,8	24,4	27,0	27,2	31,1
Češka	21,1	21,1	41,3	39,0	20,4	16,7
Danska	33,9	31,5	37,1	34,8	49,9	np
Estonija	22,0	25,6	33,8	37,0	7,7	9,1
Finska	27,6	25,2	41,6	39,3	28,8	28,4
Francija	20,4	19,3	41,7	41,0	38,3	37,2
Grčija	15,5	15,8	33,7	31,3	17,9	16,5
Irska	26,0	21,6	25,4	26,1	19,5	14,0
Italija	16,6	16,8	41,1	42,6	29,3	34,9
Latvija	20,3	17,3	33,2	32,5	9,8	7,4
Litva	16,5	18,2	34,9	31,7	9,0	6,8
Luksemburg	26,3	27,3	30,0	32,0	np	np
Madžarska	26,3	27,2	38,4	39,4	17,1	17,5
Malta	19,3	18,9	22,1	21,7	np	np
Nemčija	18,4	19,8	37,5	37,4	20,4	20,7
Nizozemska	25,0	27,0	32,3	36,9	17,1	12,5
Poljska	19,7	20,2	33,8	30,1	20,7	20,5
Portugalska	19,6	17,4	22,4	23,4	30,0	30,7
Romunija	17,9	18,9	28,1	27,4	np	np
Slovaška	21,8	17,7	32,9	32,0	20,3	15,9
Slovenija	23,5	24,1	37,6	35,0	23,1	22,5
Španija	16,7	14,6	32,3	33,0	37,5	np
Švedska	27,2	28,1	43,6	39,0	33,5	34,9
Zdr. kraljestvo	18,1	18,4	26,2	25,7	39,3	np

Vir: Taxation trends in European Union, 2012.

Opombe: * podatek za EU-25; ** ponderirano povprečje; np - ni podatka.

Slika: **Implicitna davčna stopnja na potrošnjo, delo in kapital (v % od osnove)**

Vir: Taxation trends in European Union, 2012 Edition.

Opomba: * Podatek za EU je ponderirano povprečje.

3.4 Davki in prispevki za socialno varnost

Celotni davki in prispevki za socialno varnost¹, merjeni z deležem v BDP², so se v Sloveniji leta 2011 zmanjšali za 0,7 o. t. BDP, v povprečju EU pa povečali za 0,5 o. t. BDP. V letu 2011 so celotni davki in prispevki v Sloveniji znašali 37,5 % BDP, v povprečju držav EU pa 40,1 %. Med članicami EU so bile razlike med državo z najvišjimi (Danska: 48,6 %) in državo z najnižjimi davki in prispevki (Litva 26,4 % BDP) kar 22,2 o. t. BDP. Slovenija se uvršča v sredino držav. V letu 2011 so države EU v poslabšanih makroekonomskih razmerah uvajale pro-aktivne davčne instrumente, s katerimi so obvladovale proračunske primanjkljaje, zaradi česar se je povečal delež davkov in prispevkov v BDP.

Spremembe davčnih instrumentov sobilev Slovenij v letu 2011 bolj smerjene v spodbujanje gospodarstva in manj v ohranjanje davčne zmoglosti. Davki in prispevki so se v letu 2011 nominalno zmanjšali za 18 mio EUR, spremenila pa se je tudi njihova struktura. Davki v višini 60 mio EUR so se znižali zaradi znižanja davkov na dohodek in premoženje, kar je izhajalo zlasti iz manjših prihodkov davka od dohodka pravnih oseb kot posledice slabših rezultatov poslovanja in povečanja davčnih olajšav (za investicije, vlaganja v raziskave in razvoj, zaposlovanje), uvedenih zaradi spodbujanja aktivnosti med gospodarsko krizo. *Davki na proizvodnjo in uvoz* so zaradi opešanega domačega trošenja, pa tudi trošarinske politike, ki je v letu 2011 zmanjšala trošarinske dajatve na energente, ohranili nominalno raven predhodnega leta. *Davki na kapital* so se nominalno še nekoliko zmanjšali in dosegajo v strukturi davkov nepomemben delež. *Prispevki za socialno varnost* so se nominalno povečali za 42 mio EUR. Ob nespremenjenih prispevnih stopnjah so prispevki sledili rasti mase plač, ki je bila zaradi zmanjšanja števila zaposlenih nižja od nominalne rasti BDP.

Največji delež vseh pobranih davkov in prispevkov za socialno varnost, ki pripada podsektorju centralna država, se postopno znižuje, povečujeta pa se deleža lokalne ravni in skladov socialnega zavarovanja. Leta 2011 je centralni državi pripadlo 48,6 % vseh pobranih davkov in socialnih prispevkov. Delež centralne države se je po letu 2006 zmanjšal za 6,8 odstotne točke. Skladom socialnega zavarovanja

je pripadlo 39,5 % pobranih davkov in prispevkov, njihov delež v celotnih davkih in prispevkih pa se je, zaradi ugodnejše rasti prispevkov za socialno varnost, povečal. Lokalni ravni je pripadlo 11 % pobranih davkov in prispevkov, tudi njen delež se povečuje, predvsem na račun povečanja pripadnosti dohodnine občinam. Slab odstotek pobranih davkov in prispevkov je namenjen evropskim institucijam.

Delež davkov na proizvodnjo in uvoz ter prispevkov za socialno varnost v BDP je nad povprečjem, delež davkov na dohodek in premoženje pa pod povprečjem evropskih držav. V letu 2011 je znašal delež davkov na proizvodnjo in uvoz v Sloveniji 14,4 %, v povprečju držav EU pa 13,4 % BDP, višje deleže od Slovenije je imelo sedem držav. Čeprav se je delež v Sloveniji v letu 2011 zmanjšal, v EU pa se je v zadnjih dveh letih povečal (državesozaradikonsolidacije javnih financ povečevale stopnje DDV pa tudi trošarine), je nad evropskim povprečjem pri DDV (Slovenija: 8,4 %, EU: 7,1 % BDP) in pri trošarinah (Slovenija: 4,7 % BDP, EU: 3,7 % BDP). *Delež prispevkov za socialno varnost* je v Sloveniji v letu 2011 znašal 15,3 % BDP in je nad povprečjem držav EU (13,9 % BDP), vendar nekoliko pod povprečjem evrskega območja (EA-17: 15,7 % BDP). Čeprav je delež prispevkov za socialno varnost v letu 2011 v povprečju EU ostal na enaki ravni kot leto prej, v Sloveniji pa se je za nekoliko zmanjšal, so imeli večje deleže le še v šestih državah. Slovenija najbolj odstopa od evropskega povprečja po deležu *davkov na dohodek in premoženje*. V letu 2011 je znašal 7,9 %, v povprečju EU pa 12,6 % BDP. V zadnjem letu se je v povprečju evropskih držav, po padcu v kriznem letu 2009, malo povečal, v Sloveniji pa se je, zaradi razbremenjevanja dohodka in premoženja, v letu 2011 znižal za 0,3 o. t. Pod povprečjem evropskih držav je bil leta 2010 v Sloveniji delež prihodkov od dohodnine v BDP (Slovenija: 5,7 %, EU: 7,7 % BDP) in tudi delež prihodkov od davka od dohodka pravnih oseb (Slovenija: 1,9 %, EU: 2,7 % BDP). Delež davkov na *kapital* je v povprečju EU in tudi v Sloveniji na zelo nizki ravni (okoli 0,3 oz. 0,1 % BDP).

¹ Davki in prispevki za socialno varnost pomenijo okoli 85 % celotnih prihodkov sektorja država.

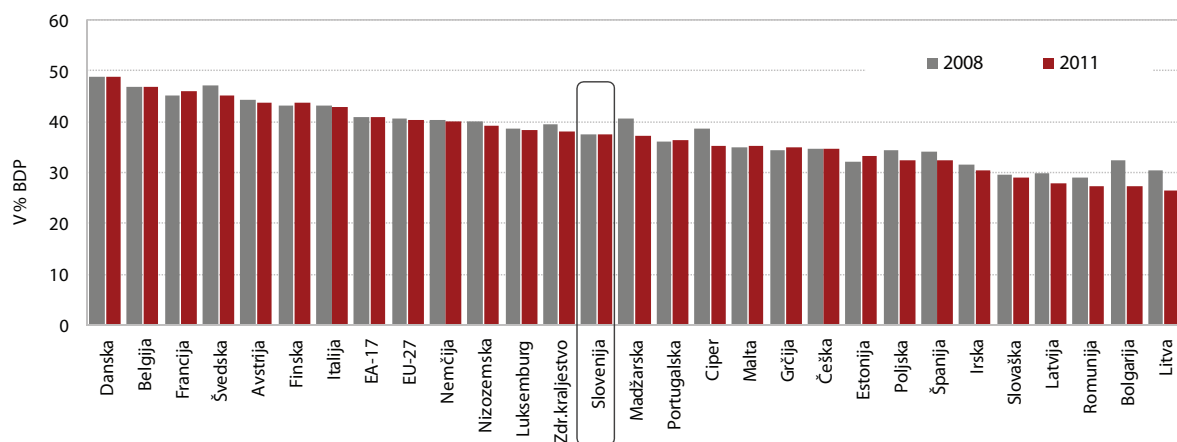
² V preteklih poročilih o razvoju je kazalnik prevzemal naslov uradnih statističnih podatkov SURS »Obremenitev z davki in prispevki za socialno varnost«.

Tabela: Davki in prispevki za socialno varnost, Slovenija, 2000–2011

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
v % BDP								
Davki in prispevki za socialno varnost	37,5	39,0	38,6	38,0	37,6	37,8	38,3	37,6
Davki skupaj	23,1	24,5	24,3	24,1	23,3	22,6	22,8	22,3
Davki na proizvodnjo in uvoz	15,7	15,8	15,2	14,9	14,4	14,3	14,6	14,4
Tekoči davki na dohodek, premoženje itd.	7,3	8,7	9,1	9,2	8,9	8,2	8,2	7,9
Davki na kapital	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Prispevki za socialno varnost	14,4	14,5	14,3	13,9	14,3	15,2	15,4	15,3
Struktura v %								
Davki in prispevki za socialno varnost	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Davki skupaj	61,6	62,8	63,1	63,4	62,0	59,9	59,7	59,3
Davki na proizvodnjo in uvoz	42,0	40,4	39,4	39,2	38,2	38,0	38,2	38,3
Tekoči davki na dohodek, premoženje itd.	19,4	22,3	23,6	24,1	23,7	21,8	21,3	20,9
Davki na kapital	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Prispevki za socialno varnost	38,4	37,2	36,9	36,6	38,0	40,1	40,3	40,7

Vir: SURS, preračuni UMAR.

Slika: Davki in prispevki za socialno varnost, v % BDP

Vir: Taxation trends in the European Union (Eurostat, European Commission), 2012.

3.5 Subvencije

Zelo visoke subvencije v letih 2009 in 2010, povečane predvsem zaradi ukrepov za blaženje posledic gospodarske krize, so se v letu 2011 močno znižale.

Posledice gospodarske krize je država reševala s posebnimi protikriznimi ukrepi. Delež subvencij v BDP se je zato po večletnem obdobju nespremenjene ravni (1,6 %) v letu 2009 povečal na 2,2 % BDP, kar je bila posledica povečanja subvencij (za 151 mio EUR) in hkrati znižanja BDP. Nekateri ukrepi so imeli omejeno dobo trajanja in so se v letu 2010 iztekli. Sprejeti pa so bili novi, zato so se subvencije povečale še za 69 mio EUR. Do njihovega večjega padca je zaradi izteka protikriznih ukrepov in tudi zaradi institucionalnih sprememb v transportu¹ prišlo v letu 2011. Subvencije so se znižale za 328 mio EUR, njihova raven je padla na 1,3 % BDP. Še v letu 2010 so bile subvencije v Sloveniji precej višje kot v povprečju v EU (1,3 % BDP), njihovo povečanje v primerjavi s stabilnim povprečjem v obdobju 2005–2008 pa je bilo v EU manjše (0,2 o. t.) kot v Sloveniji (0,5 o. t. BDP). V letu 2010 so imele le tri članice (Avstrija 3,5 % ter Belgija in Danska 2,5 % BDP) višjo raven subvencij od Slovenije. Z močnim znižanjem subvencij v letu 2011 je Slovenija dosegla raven povprečja EU iz leta 2010.

Razporeditev subvencij po namenih kaže, da je večina usmerjena v ekonomske dejavnosti, kjer sta najbolj subvencionirani področji splošne ekonomske zadeve in zaposlovanje ter transport.

Slovenija okoli tri četrtine subvencij usmerja v ekonomske dejavnosti, njihov delež se je z ukrepi za reševanje krize povečal na 79 % (2009), v letu 2011 pa padel na 71 %. Med posameznimi nameni so bile do leta 2008 subvencije pretežno usmerjene v kmetijstvo in transport, v letih 2009 in 2010 pa so zaradi blaženja posledic gospodarske krize močno porasle subvencije, usmerjene v splošne ekonomske zadeve in zaposlovanje. Subvencije v kmetijstvo, ki so v letih 2005–2008 pomenile okoli 30 % vseh subvencij, usmerjenih v ekonomske dejavnosti, so se močno zniževale, v letu 2011 so predstavljale le še 12,4-odstotni delež. Subvencioniranje transporta je bilo še višje (2008: 51 %), v letih 2009 in 2010 se je še povečalo, v letu 2011 pa se je znesek subvencij močno znižal, tako da je njihov delež padel na 35 %. Zaradi blaženja posledic gospodarske krize so se razmeroma majhne subvencije v splošne ekonomske in trgovinske zadeve ter zadeve, povezane z zaposlovanjem, močno povečale (2008: 14,4; 2010: 43,6 %) zaradi

sprejetih ukrepov, usmerjenih v ohranjanje delovnih mest in povečevanje konkurenčnosti gospodarstva. Čeprav se število brezposelnih še naprej povečuje, konkurenčnost gospodarstva pa ostaja še vedno na prenikzi ravni, so se v letu 2011 subvencije za ta namen znižale kar za 115,2 mio EUR, kar je slabo, saj so ukrepi aktivne politike zaposlovanja (predvsem za odpiranje novih delovnih mest) boljši od ukrepov pasivne politike (socialnih transferjev za brezposelnost).

Subvencije za druge neekonomske dejavnosti so se v obdobju 2008–2010 rahlo povečevale, v letu 2011 pa znižale. Subvencije za druge neekonomske dejavnosti, ki predstavljajo od 20 % (2009) do 25 % (2008) vseh subvencij, so v letu 2009 ohranile raven iz predhodnega leta (nekaj nad 150 mio EUR), se v naslednjem letu povečale za 31 mio, v letu 2011 pa znižale za 43 mio EUR. Največ subvencij je bilo do leta 2008 usmerjenih v varstvo okolja, v zadnjih dveh letih pa so se močno znižale, skokovito pa so se povečale subvencije, ki podpirajo socialno zaščito in izobraževanje.

Učinkovitosti subvencioniranja ne moremo meriti, ker enotne evidence prejemnikov subvencij na ravni države še vedno ni, podatki zaključnih računov gospodarskih družb pa kažejo, da prejemnikom precej izboljšujejo poslovne rezultate. V letu 2011 so subvencije njihovim prejemnikom izboljšale doseženo dodano vrednost za 4,9 %, celotni dobiček za 31,7 %, bile pa so tudi kar 87 % višje od izkazanih davkov iz dobička. Prejemniki subvencij so bila večja podjetja in bolj izvozno usmerjena od podjetij, ki subvencij niso prejela². Število prejemnikov subvencij je bilo podobno kot pretekla leta izjemno visoko³, kar je posledica številnih in razdrobljenih programov subvencioniranja po ministrstvih. Že leta 2007 predvidena enotna evidenca razvojnih politik vlade, ki bi vse ukrepe države, vključno s subvencijami, razdelila po programih, projektih in prejemnikih⁴, še vedno ni vzpostavljena. Zato se učinki subvencioniranja ne merijo, izjema so posamezne študije, ki pa pokrivajo le ozek del ukrepov posameznih dajalcev subvencij.

¹ Pri reorganizaciji Slovenskih železnic so bile ustanovljene štiri enote. Dve enoti, SŽ potniški promet in SŽ infrastruktura, sta bili za celotno leto 2011 vključeni v sektor centralne države. Posledično so se zmanjšale subvencije, povečala pa se je vmesna potrošnja.

² Podjetja, ki so prejela subvencije, povezane s poslovnimi učinki, so dosegla 43 % čistih prihodkov na tujih trgih; podjetja, ki subvencij niso prejela pa le 25 %.

³ Okoli 10 % vseh gospodarskih družb, pri čemer je veliko podjetij prejelo zelo majhne zneske. Samo 10 % prejemnikov je prejelo nad 90 % vseh subvencij.

⁴ Uredba o dokumentih razvojnega načrtovanja in postopkih za pripravo predloga državnega proračuna in proračunov samoupravnih lokalnih skupnosti, Uradni list RS, št. 44/2007 in 54/2010.

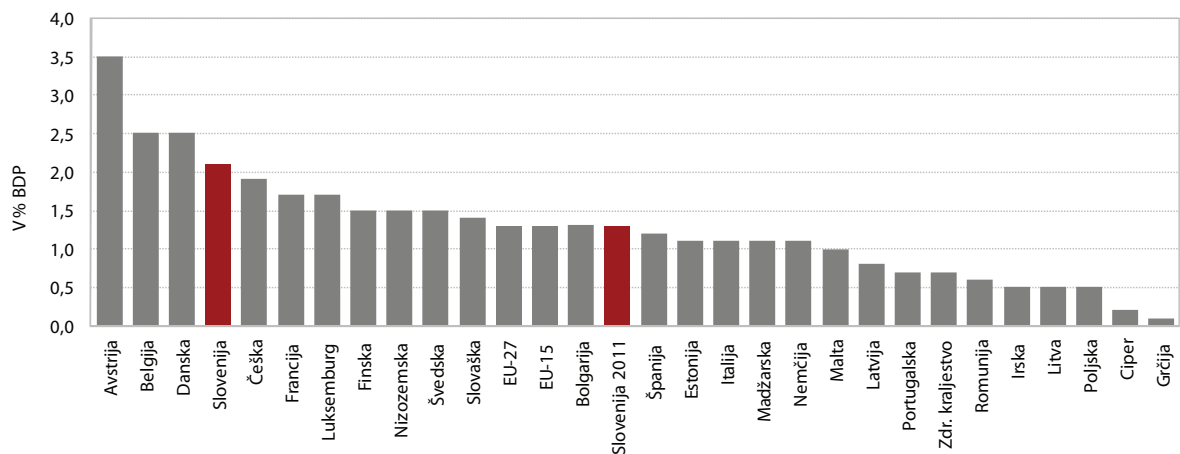
Tabela: Subvencije sektorja država, 1995–2010, v % BDP

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	np	np	1,1	1,1	1,1	1,1	1,3	1,3
EU-15	1,6	1,3	1,1	1,1	1,1	1,1	1,3	1,3
Avstrija	2,8	3,1	3,4	3,4	3,3	3,5	3,5	3,5
Belgija	1,2	1,2	1,6	1,7	1,9	2,1	2,2	2,5
Bolgarija	np	1,0	0,8	0,7	0,8	1,1	1,2	1,3
Ciper	0,9	1,4	0,7	0,5	0,4	0,4	0,2	0,2
Češka	2,6	2,7	1,7	1,8	1,7	1,6	2,0	1,9
Danska	2,7	2,4	2,3	2,2	2,2	2,2	2,6	2,5
Estonija	0,8	1,1	0,7	0,9	0,9	1,0	1,0	1,1
Finska	2,7	1,5	1,3	1,4	1,3	1,3	1,4	1,5
Francija	1,6	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,7	1,7
Grčija	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
Irska	1,0	0,7	0,5	0,4	0,5	0,5	0,6	0,5
Italija	1,4	1,2	0,9	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1
Latvija	1,2	1,0	0,5	0,7	0,8	1,2	1,1	0,8
Litva	np	0,8	0,7	0,7	0,9	0,7	0,6	0,5
Luksemburg	1,6	1,5	1,6	1,5	1,6	1,6	1,8	1,7
Madžarska	2,2	1,7	1,4	1,4	1,4	1,1	1,0	1,1
Malta	1,7	1,4	2,1	2,2	2,0	2,1	1,1	1,0
Nemčija	2,1	1,7	1,1	1,1	1,0	1,0	1,1	1,1
Nizozemska	1,0	1,5	1,2	1,1	1,2	1,2	1,6	1,5
Poljska	np	np	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5
Portugalska	1,0	1,2	1,0	0,9	0,8	0,7	0,8	0,7
Romunija	3,4	1,8	1,5	1,8	1,3	0,8	0,7	0,6
Slovaška	4,7	2,5	1,3	1,3	1,2	1,7	1,6	1,4
Slovenija	2,2	1,9	1,6	1,6	1,6	1,6	2,2	2,1
Španija	1,0	1,1	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2
Švedska	3,6	1,6	1,4	1,5	1,4	1,4	1,5	1,5
Združeno kraljestvo	0,7	0,4	0,6	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7

Vir: Eurostat Portal Page - Government Finance Statistics, 2013.

Opomba: np – ni podatkov.

Slika: Subvencije, 2010, v % BDP

Vir: Eurostat Portal Page - Government Finance Statistics, 2012.

3.6 Državne pomoči¹

Državne pomoči¹ so bile v letu 2011 najvišje po vstopu Slovenije v Evropsko unijo². Do gospodarske krize v drugi polovici leta 2008 so se državne pomoči postopno zniževale v skladu z usmeritvami politike Evropske komisije. Zaradi odpravljanja posledic gospodarske krize se je znesek državnih pomoči v letu 2009 skoraj podvojil, rast njihovega deleža v BDP pa je bila še večja zaradi močnega padca BDP. S postopnim umikom protikriznih ukrepov so se državne pomoči v letu 2010 znižale za 185,4 mio EUR ali za 0,6 odstotne točke BDP. S ponovnim velikim povečanjem pomoči po shemi odpravljanje resne motnje v gospodarstvu ter večjim povečanjem regionalnih pomoči so se v letu 2011 državne pomoči v primerjavi z letom 2010 povečale za 247,8 mio EUR in dosegle raven 2 % BDP. Dosežena raven pomoči v letu 2011 je za 62,4 mio EUR višja kot leta 2009 (Štirinajsto poročilo o dodeljenih državnih pomočeh v Sloveniji, 2012).

Nihanje državnih pomoči v letih 2009–2011 izhaja predvsem iz uporabe posebne začasne sheme, imenovane odpravljanje resne motnje v gospodarstvu. V letu 2011 je bilo s shemo odpravljanje resne motnje v gospodarstvu dodeljenih kar 243,4 mio EUR pomoči, kar je skoraj toliko, kot v letih 2009 in 2010 skupaj (249,4 mio EUR). V vseh treh letih je bilo 94 % državnih pomoči namenjenih finančnim institucijam, velika rast državnih pomoči v letu 2011 je v celoti posledica dokapitalizacije NLB. V primerjavi z letom 2010 so se povečale tudi pomoči za regionalni razvoj (za 41,5 mio EUR), varstvo okolja (za 21,7 mio EUR), v precej manjših zneskih pa še za majhna in srednje velika podjetja, tvegani kapital, razvoj širokopasovnega omrežja in naravne nesreče. Ob ponovni poglobitvi krize so se močno zmanjšale pomoči, ki so razvojno učinkovite, to je za raziskave in razvoj, zaposlovanje, pomoči za usposabljanje pa so povsem presahnile. Povečevanje horizontalnih pomoči (brez pomoči za odpravljanje resne motnje v gospodarstvu) v strukturi vseh državnih pomoči (2009: 40,3 %; 2011: 44,0 %) sledi razvojnim ciljem, ki so opredeljeni v Strategiji razvoja Slovenije in Strategiji

Evropa 2020, njihova struktura (zniževanje pomoči, ki so razvojno učinkovitejše, npr. za raziskovanje in razvoj) pa razvojno ni najspodbudnejša za njihove prejemnike in z učinki prelivanja za celotno družbo. Pomoči posebnim sektorjem so se v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 nekoliko znižale, pri čemer so se povečale pomoči za kopenski promet, za druge sektorje (kmetijstvo in ribištvo, pomorski promet ter premogovništvo) pa so se znižale.

Državne pomoči (brez pomoči za odpravljanje posledic gospodarske krize in pomoči železniškemu prometu³) krepko presegajo povprečje držav EU. Po podatkih Evropske komisije (State Aid Scoreboard, 2012) so državne pomoči v povprečju članic več kot za polovico nižje kot v Sloveniji (EU: 0,5 %; Slovenija: 1,1 % BDP). Po njihovi relativni višini Slovenijo prekašajo le Malta (1,6 %), Finska in Grčija (1,2 % BDP), enako višino pa dosega še Madžarska. Količina pomoči, ki je bila namenjena finančnemu sektorju za odpravljanje posledic finančne krize v obdobju 2008–2011, pa je bila v Sloveniji krepko nižja od povprečja držav članic Evropske unije (Slovenija: 6,7 %; EU: 12,8 % BDP iz leta 2011) (Commission staff working paper, 2012).

Pomoči, ki so dodeljene po pravilu »de minimis«⁴ in se ne štejejo med državne pomoči, se po izrazitem povečanju v letu 2009 zmanjšujejo. Še leta 2008 so pomoči, dodeljene po tem pravilu, v Sloveniji pomenile 28,6 mio EUR, v letu 2009 pa so narasle na 84,5 mio EUR in pomenile že 13 % vseh državnih pomoči. Njihova izrazita rast je bila delno posledica sprejetja ukrepov za blažitev posledic gospodarske krize, delno pa prehoda iz nadzorovanih državnih pomoči. Po letu 2009 se te pomoči znižujejo (leta 2010 za 26,9 %, v letu 2011 pa še za 14,7 %), vendar so z 52,7 mio EUR ostale na visoki ravni. Dodeljevale so se za različne namene, v letu 2011 prednjačita zaposlovanje in kmetijstvo, pomoči za majhna in srednje velika podjetja pa so se v primerjavi s preteklim letom znižale za več kot 10 mio EUR.

¹ Državne pomoči izhajajo iz ureditve v Evropski uniji in pomenijo vse ukrepe države v povezavi z njenimi izdatki (subvencije, kapitalski transferji) in prihodki (znižani prihodki države), dodeljene z različnimi instrumenti (dotacije, davčne oprostitve in olajšave, ugodna posojila, poročstva ipd.) ekonomskim subjektom, ki vplivajo na enotni notranji trg Evropske unije. Vpliv na trg je določen arbitrarno s pravili, ki jih sprejemajo Evropska komisija, Evropski svet in Evropsko sodišče.

² Primerjava z leti pred vstopom Slovenije v Evropsko unijo ni realistična, saj so se v teh letih prikazovale vse državne pomoči, po vstopu pa se med državnimi pomočmi ne prikazuje velik del pomoči kmetijstvu, ki so ukrepi, dodeljeni na podlagi Skupne kmetijske politike (CAP), ki se od članstva Slovenije v Evropski uniji ne obravnavajo več kot državne pomoči.

³ Evropska komisija je v novem pregledu objavila le podatke o državnih pomočeh brez pomoči za odpravljanje gospodarske recesije in brez pomoči za železniški promet.

⁴ Pomoči majhnega obsega »de minimis« so instrument, ki državam članicam omogoča, da zelo hitro dodelijo pomoči v omejenem znesku brez priglasitve Evropski komisiji in brez kakršnega koli upravnega postopka. Pravilo temelji na predpostavki, da velika večina pomoči v majhnih zneskih nima učinka na trgovino in konkurenco med državami članicami ter zato ne pomeni državne pomoči v skladu s členom 87(1) EU. Višina pomoči »de minimis« je omejena na največ 200.000 EUR na prejemnika v katerem koli obdobju treh proračunskih let.

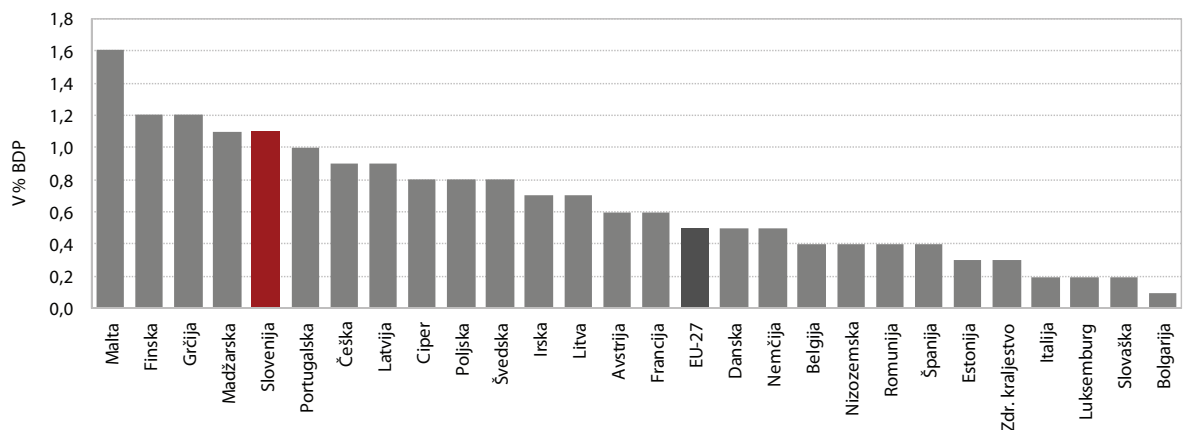
Tabela: Državne pomoči (brez pomoči za odpravljanje posledic gospodarske krize in pomoči železniškemu prometu), v % od BDP

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	1,0	0,7	0,6	0,8	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5
Avstrija	1,1	0,7	0,5	0,8	0,4	0,6	0,8	0,7	0,6
Belgija	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6	0,4
Bolgarija	np	np	0,1	0,1	0,6	0,6	0,5	0,1	0,1
Ciper	np	2,7	1,4	0,6	0,7	0,6	1,0	0,7	0,8
Češka	np	2,3	0,6	0,7	0,8	0,9	0,7	0,8	0,9
Danska	0,6	1,0	0,8	0,7	0,8	0,8	1,0	0,4	0,5
Estonija	np	0,1	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Finska	2,8	1,4	1,3	1,3	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2
Francija	0,8	0,6	0,5	1,7	0,5	0,7	0,7	0,8	0,6
Grčija	1,4	0,7	0,4	0,4	0,5	0,7	0,9	0,9	1,2
Irska	0,6	0,9	0,5	0,5	0,7	1,2	1,0	1,1	0,7
Italija	1,2	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,2
Latvija	np	0,7	1,1	1,3	2,2	0,6	0,7	1,0	0,9
Litva	np	0,3	0,5	0,5	0,6	0,4	0,6	0,6	0,7
Luksemburg	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2
Madžarska	np	1,1	1,8	1,5	1,3	2,1	1,7	2,0	1,1
Malta	np	3,4	3,6	2,8	2,4	2,0	1,9	1,4	1,6
Nemčija	1,6	0,8	0,8	0,8	0,6	0,7	0,7	0,6	0,5
Nizozemska	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,4
Poljska	np	1,0	0,8	0,8	0,6	0,9	0,9	0,9	0,8
Portugalska	1,1	1,6	0,9	0,9	1,3	0,9	1,0	0,9	1,0
Romunija	np	np	0,6	0,7	1,2	0,6	0,7	0,2	0,4
Slovaška	np	0,4	0,6	0,5	0,4	0,6	0,5	0,5	0,2
Slovenija	np	1,0	0,7	0,7	0,6	0,7	1,0	1,0	1,1
Španija	1,1	1,1	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
Švedska	0,5	0,4	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8	0,8
Združeno kraljestvo	0,4	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3

Vir: State Aid Scoreboard, Autumn 2012, (European Commission), 2012.

Opomba: np – ni podatkov.

Slika: Državne pomoči (brez pomoči za odpravljanje posledic gospodarske recesije in pomoči železniškemu prometu), v % BDP

Vir: State Aid Scoreboard, Autumn 2011, (European Commission), 2012.

4. PRIORITETA:

Trg dela in socialna država

- 4.1 Stopnja delovne aktivnosti
- 4.2 Stopnja brezposelnosti
- 4.3 Stopnja dolgotrajne brezposelnosti
- 4.4 Začasne zaposlitve
- 4.5 Delne zaposlitve
- 4.5 Izdatki za socialno zaščito
- 4.6 Izdatki za pokojnine
- 4.7 Izdatki za zdravstvo
- 4.8 Izdatki za dolgotrajno oskrbo
- 4.9 Indeks človekovega razvoja
- 4.10 Minimalna plača
- 4.11 Tveganje revščine
- 4.12 Materialna prikrajšanost
- 4.13 Zmogljivosti zdravstva
- 4.14 Zmogljivost izobraževalnega sistema
- 4.15 Zadovoljstvo z življenjem

4.1 Stopnja delovne aktivnosti

Stopnja delovne aktivnosti se znižuje že četrto leto zapored, zadnja tri leta bolj kot v povprečju EU.

Stopnja delovne aktivnosti se je povečevala vse do leta 2008, leta 2009 pa se je zaradi upada gospodarske aktivnosti začela zniževati. Leta 2009 je bil padec zaposlenosti v primerjavi s padcem gospodarske aktivnosti razmeroma majhen, delno zaradi običajnega zamika odziva trga dela na spremembe v gospodarski aktivnosti, delno pa zaradi interveniranja države s pomočjo dveh zakonov¹, ki sta omogočila ohranitev ogroženih delovnih mest. V letih 2010 in 2011 se je zniževanje zaposlenosti nadaljevalo, saj se je zaposlenost prilagajala nižji gospodarski aktivnosti. V letu 2011 se je stopnja delovne aktivnosti znižala za 1,8 o. t. na 64,4 %, leta 2012 pa ob nadaljnjem prilagajanju podjetij nižji gospodarski aktivnosti za 0,3 o. t. na 64,1 %. Slovenija se je tako nadalje oddaljila od zastavljenih ciljev visoke delovne aktivnosti v okviru Strategije Evropa 2020.

Leta 2012 se je že drugo leto zapored najbolj znižalo število zaposlenih v gradbeništvu, zmanjšal pa se je tudi obseg različnih neformalnih oblik dela.

Leta 2012 je bilo po podatkih statističnega registra delovno aktivnega prebivalstva zmanjšanje števila delovno aktivnih (-1,6 %) v primerjavi z letom prej (-2,1 %) nekoliko manjše. Podobno kot v letih 2010 in 2011 se je najbolj zmanjšalo v gradbeništvu (za 8.047 oseb oz. 11,9 %), manjše pa je bilo še predvsem v kmetijstvu (1.795 oseb oz. 4,6 %), trgovini (1.848 oseb oz. 1,7 %) in v predelovalnih dejavnostih (1.919 oseb oz. 1,0 %). Leta 2012 se je število delovno aktivnih povečalo v informacijsko-komunikacijskih dejavnostih in v oskrbi z elektriko in vodo, med javnimi storitvami pa predvsem v zdravstvu in socialnem varstvu (za 1.311 oseb oz. 2,4 %) ter izobraževanju (za 778 oseb oz. 1,2 %), v javni upravi pa se je zmanjšalo (za 650 oseb oz. 1,3 %). Med delovno aktivnimi se je zmanjšalo predvsem število zaposlenih (za 1,6 %), še posebej med tistimi, ki so zaposleni pri fizičnih osebah (za 4,8 %), manjše je bilo tudi število samozaposlenih zunaj kmetijstva (za 0,7 %). Podatki ankete o delovni sili tudi kažejo, da se je v drugem četrtletju 2012 zmanjšalo število delovno aktivnih v različnih neformalnih oblikah dela², predvsem v študentskem delu (za 14,3 % medletno).

Stopnja delovne aktivnosti mladih se je v letu 2012 izrazito znižala, stopnja delovne aktivnosti starejših pa ostaja ena najnižjih v EU.

Stopnja delovne aktivnosti mladih (15–24 let) se znižuje že četrto leto zapored. V letih 2007–2010 se je sicer gibala okrog povprečja EU, predvsem zaradi visoke neformalne delovne aktivnosti mladih (pretežno v obliki dela prek študentskih servisov), vendar se je leta 2011 nadalje znižala (za 2,6 o. t. na 31,5 %) in padla pod povprečje EU (33,6 %). Močno znižanje stopnje delovne aktivnosti mladih se je nadaljevalo tudi v letu 2012 (za 4,2 o. t. na 27,3 %). V letu 2012 se je po velikem znižanju leta 2011 (za 3,8 o. t. na 31,2 %) rahlo povišala stopnja delovne aktivnosti starejših (55–64 let; na 32,9 %), ki pa kljub temu ostaja ena najnižjih v EU. Višja kot v EU je predvsem delovna aktivnost žensk, ki se je v obdobju 2004–2008 hitro povečevala in leta 2008 dosegla 64,5 %. Od takrat se znižuje, v letu 2012 je bila le še 60,5-odstotna. Stopnja delovne aktivnosti moških se je od leta 2008, ko je dosegla 72,7 % in bila izenačena z evropskim povprečjem, znižala precej bolj kot stopnja delovne aktivnosti žensk, kar je posledica gospodarske krize, ki je predvsem prizadela dejavnosti, v kateri so zaposleni pretežno moški (gradbeništvu in predelovalne dejavnosti). Pod povprečje EU je padla že leta 2010 (na 69,6 %), leta 2012 pa je bila 67,4-odstotna.

¹ Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa, Uradni list RS, št. 5/09, in Zakon o delnem povračilu nadomestila plače, Uradni list RS, št. 42/09.

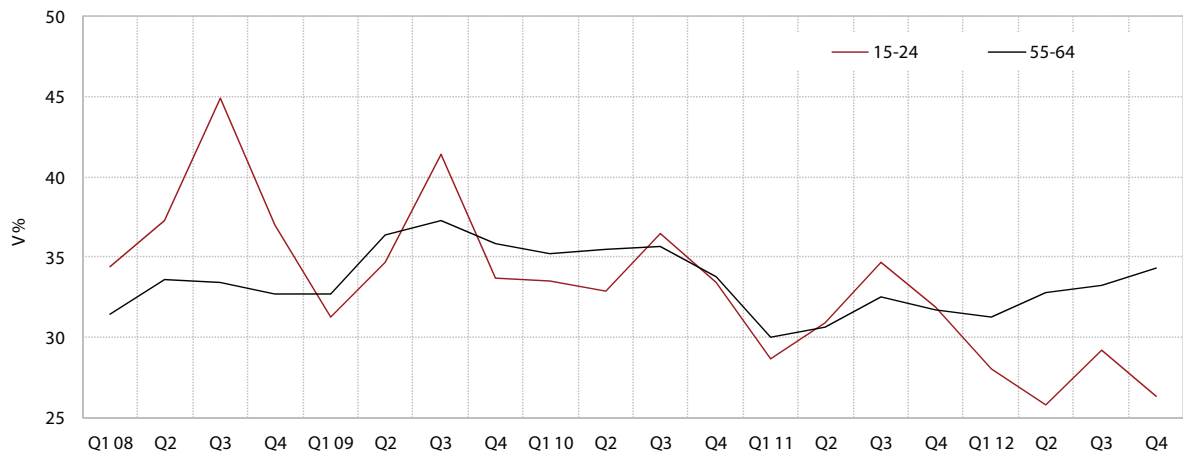
² To so delovno aktivni po pogodbah o delu, v sivi ekonomiji ali kot pomagajoči družinski člani.

Tabela: Stopnja delovne aktivnosti (prebivalstva v starosti 15-64 let) po anketi o delovni sili, v %

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 Q2
EU27	np	62,1	63,4	64,4	65,3	65,8	64,5	64,1	64,3	64,3
Avstrija	68,4	67,9	68,6	70,2	71,4	72,1	71,6	71,7	72,1	72,6
Belgija	56,3	60,9	61,1	61,0	62,0	62,4	61,6	62,0	61,9	61,8
Bolgarija	np	51,5	55,8	58,6	61,7	64,0	62,6	59,7	58,5	58,3
Ciper	np	65,4	68,5	69,6	71,0	70,9	69,9	69,7	67,6	64,9
Češka	np	64,9	64,8	65,3	66,1	66,6	65,4	65,0	65,7	66,5
Danska	73,9	76,4	75,9	77,4	77,0	77,9	75,3	73,3	73,1	72,8
Estonija	np	60,3	64,4	68,1	69,4	69,8	63,5	61,0	65,1	67,1
Finska	59,7	68,1	68,4	69,3	70,3	71,1	68,7	68,1	69,0	70,4
Francija	59,6	61,7	63,7	63,6	64,3	64,8	64,0	63,9	63,9	64,1
Grčija	54,5	56,6	60,1	61,0	61,4	61,9	61,2	59,6	55,6	51,7
Irska	54,1	64,5	67,6	68,7	69,2	67,6	62,2	60,1	58,9	58,8
Italija	50,8	53,4	57,6	58,4	58,7	58,7	57,5	56,9	56,9	57,1
Latvija	np	57,4	63,3	66,3	68,3	68,6	60,9	59,3	60,8	62,4
Litva	np	59,6	62,6	63,6	64,9	64,3	60,1	57,8	60,3	62,3
Luksemburg	58,5	62,7	63,6	63,6	64,2	63,4	65,2	65,2	64,6	65,8
Madžarska	np	55,9	56,9	57,3	57,3	56,7	55,4	55,4	55,8	57,2
Malta	np	54,5	53,9	53,6	54,6	55,3	55,0	56,1	57,6	58,5
Nemčija	64,7	65,3	65,5	67,2	69,0	70,1	70,3	71,1	72,5	72,7
Nizozemska	64,2	72,9	73,2	74,3	76,0	77,2	77,0	74,7	74,9	75,1
Poljska	np	55,1	52,8	54,5	57,0	59,2	59,3	59,3	59,7	60,0
Portugalska	62,5	68,2	67,5	67,9	67,8	68,2	66,3	65,6	64,2	62,5
Romunija	np	64,2	57,6	58,8	58,8	59,0	58,6	58,8	58,5	60,0
Slovaška	np	56,3	57,7	59,4	60,7	62,3	60,2	58,8	59,5	59,8
Slovenija	np	62,7	66,0	66,6	67,8	68,6	67,5	66,2	64,4	63,8
Španija	46,8	56,1	63,3	64,8	65,6	64,3	59,8	58,6	57,7	55,7
Švedska	70,7	71,1	72,5	73,1	74,2	74,3	72,2	72,7	74,1	74,2
Združeno kraljestvo	68,1	71,0	71,7	71,6	71,5	71,5	69,9	69,5	69,5	69,8

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market, 2013.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Stopnja delovne aktivnosti mladih in starejših (starostni skupini 15-24 let in 55-64 let) po anketi o delovni sili v Sloveniji

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market, 2013.

4.2 Stopnja brezposelnosti

V letu 2012 se je stopnja anketne brezposelnosti povišala manj kot leto pred tem, od začetka krize pa se je več kot podvojila. Stopnja anketne brezposelnosti se je zaradi nadaljnjega zaostrovanja gospodarskih razmer od tretjega četrletja 2008, ko je dosegla najnižjo raven (4,1 %), odkar se anketa izvaja, do četrtega četrletja 2012 povišala že na 9,5 %. V povprečju leta je bila 8,9-odstotna, kar je 0,7 o. t. več kot leta 2011 in 4,5 o. t. več kot leta 2008. Po podatkih za drugo četrletje 2012 je bila še naprej nižja (8,2 %) kot v povprečju v EU (10,2 %) in v evrskem območju (11,1 %).

Vlanskem letu se je močneje zvišala stopnja anketne brezposelnosti žensk, izraziteje tudi stopnja brezposelnosti mladih in oseb z visoko izobrazbo. Stopnja anketne brezposelnosti žensk, ki je v tretjem četrletju 2008 dosegla svojo najnižjo raven (4,4 %), se še naprej zvišuje. V obdobju 2009–2010 je bila še nižja od stopnje brezposelnosti moških, leta 2011 se je z njo izenačila pri 8,2 %, v letu 2012 pa jo je presegla (leta 2012 je znašala 9,4 %, stopnja brezposelnosti moških pa 8,4 %). Stopnja anketne brezposelnosti mladih, ki je bila najnižja v drugem četrletju 2007 (7,9 %), se je v četrtem četrletju 2012 povišala že na 24,4 %, v povprečju 2012 pa je bila 20,5-odstotna. Ocenjujemo, da je ob manjšem povpraševanju po delu povišanje tudi posledica povečanja števila iskalcev zaposlitve zaradi vstopanja diplomantov bolonjskega študija na trg dela in zmanjšanja obsega študentskega dela. Gospodarska kriza je najbolj prizadela osebe z nizko in srednjo stopnjo izobrazbe. Stopnja anketne brezposelnosti oseb z nizko izobrazbo se je s 6,2 % leta 2008 do četrtega četrletja 2012 povišala na 15,5 %, v povprečju leta pa je bila 14,8-odstotna. Stopnja anketne brezposelnosti oseb s srednjo izobrazbo pa se je s 4,4 % v letu 2008 povišala na 9,7 % v četrtem četrletju 2012, v povprečju leta pa je bila 9,1-odstotna. Leta 2012 se je nekoliko bolj kot leto prej povišala tudi stopnja anketne brezposelnosti oseb z visoko izobrazbo (v letu 2011 za 0,6 o. t. na 4,9 %, v letu 2012 pa je bila že 6,1-odstotna).

Število registriranih brezposelnih oseb je bilo v povprečju leta 2012 nekoliko manjše kot leta 2011, vendar se je konec leta 2012 izraziteje povečalo in v decembru doseglo najvišjo raven po letu 2000. V povprečju leta je bilo število registriranih brezposelnih nižje predvsem zaradi večjega števila oseb, ki so kršile obveznosti. V prvi polovici leta 2012 se je zmanjševalo, proti koncu leta pa se je začelo

močno povečevati zaradi večjega števila iskalcev prve zaposlitve, večjega priliva starejših brezposelnih in večjega izteka dela za določen čas. Konec decembra je bilo registriranih 118.061 oseb, kar je 5.307 (4,7 %) več kot decembra 2011. V povprečju leta 2012 je bilo brezposelnih 110.183 oseb, kar je za 509 (0,5 %) manj kot leto prej. Skupno število prijavljenih med brezposelne v letu 2012 je bilo medletno večje za 7.184 oseb (7,2 %). Zaradi izgube zaposlitve je bilo prijavljenih skupaj 90.330 oseb, kar je 8.180 (10,0 %) več kot leto prej in je predvsem posledica večjega števila prijavljenih zaradi izteka zaposlitve za določen čas (5.757 oz. 12,7 % oseb več) ali trajnih presežkov (4.034 oz. 25,1 % več), manj pa je bilo oseb, ki so zaposlitev izgubile zaradi stečaja podjetij (3.203 oz. 41,0 % manj). Povečalo se je tudi število na novo prijavljenih iskalcev prve zaposlitve (za 1.881 oseb oz. 13,1 %). Skupno število odjavljenih iz evidence v letu 2012 je bilo 101.551 oseb, kar je 4.610 (4,8 %) več kot leto prej. To je predvsem posledica večjega števila oseb, ki so bile odjavljene zaradi kršitev obveznosti (5.919 oseb oz. 43,6 % več) in ki so se upokojile (za 8,3 % več). Manj oseb pa je dobilo zaposlitev (2.695 oz. 4,4 %). V letu 2012 se je zmanjšala tudi razlika med številom registriranih brezposelnih in anketno brezposelnih, kar je predvsem posledica manjšega obsega neformalnih oblik dela. Stopnja registrirane brezposelnosti se je proti koncu lanskega leta povišala, v povprečju leta pa je bila 12,0-odstotna, kar je 0,1 o. t. več kot leta 2011. Od septembra 2008, ko je dosegla najnižjo raven po letu 1990 (6,3 %), se je do decembra 2012 več kot podvojila (13,0 %), v povprečju leta 2012 pa se zaradi večjih odlivov iz evidence brezposelnih ni bistveno povišala.

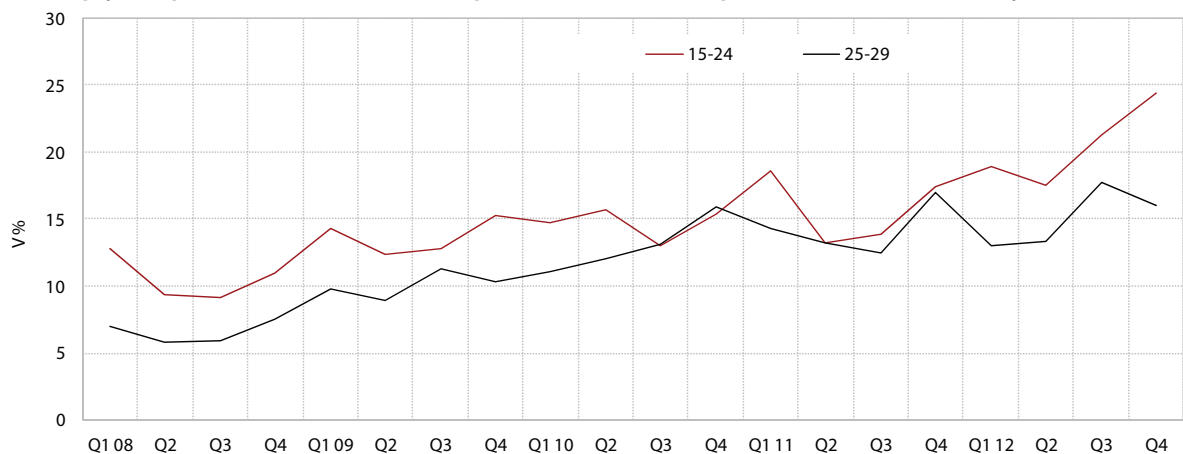

Tabela: Stopnja anketne brezposelnosti, v %

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 Q2
EU	10,7	8,4	9,0	8,2	7,1	7,0	8,9	9,6	9,6	10,2
Avstrija	4,4	4,7	5,2	4,8	4,4	3,8	4,8	4,4	4,2	4,3
Belgija	9,3	6,6	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9	8,3	7,2	7,0
Bulgarija	np	16,2	10,1	9,0	6,9	5,6	6,8	10,2	11,2	12,3
Ciper	np	5,0	5,3	4,6	3,9	3,7	5,3	6,2	7,9	11,4
Češka	np	8,8	7,9	7,2	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	6,7
Danska	7,0	4,5	4,8	3,9	3,8	3,4	6,0	7,5	7,6	7,8
Estonija	np	13,1	7,9	5,9	4,7	5,5	13,8	16,9	12,5	10,2
Finska	17,0	11,1	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2	8,4	7,8	8,6
Francija	11,8	10,2	8,9	8,8	8,0	7,4	9,1	9,3	9,2	9,4
Grčija	9,1	11,3	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	12,6	17,7	23,6
Irska	12,0	4,3	4,4	4,4	4,6	6,0	11,9	13,7	14,7	15,0
Italija	11,7	10,9	7,7	6,8	6,1	6,8	7,8	8,4	8,4	10,5
Latvija	np	14,2	8,9	6,8	6,0	7,5	17,1	18,7	16,2	16,1
Litva	np	16,0	8,3	5,6	4,3	5,8	13,7	17,8	15,4	13,3
Luksemburg	2,9	2,3	4,5	4,7	4,1	5,1	5,1	4,4	4,9	4,0
Madžarska	np	6,6	7,2	7,5	7,4	7,8	10,0	11,2	10,9	10,9
Malta	np	6,3	7,3	6,9	6,5	6,0	6,9	6,9	6,5	6,5
Nemčija	8,2	7,9	11,2	10,3	8,7	7,5	7,8	7,1	5,9	5,4
Nizozemska	7,2	2,7	4,7	3,9	3,2	2,8	3,4	4,5	4,4	5,1
Poljska	np	16,4	17,8	13,9	9,6	7,1	8,2	9,6	9,7	10,0
Portugalska	7,1	3,9	7,7	7,8	8,1	7,7	9,6	11,0	12,9	15,2
Romunija	np	7,1	7,2	7,3	6,4	5,8	6,9	7,3	7,4	6,9
Slovaška	np	19,1	16,3	13,4	11,1	9,5	12,0	14,4	13,5	13,6
Slovenija	np	6,9	6,5	6,0	4,9	4,4	5,9	7,3	8,2	8,2
Španija	22,7	13,8	9,2	8,5	8,3	11,3	18,0	20,1	21,7	24,7
Švedska	8,9	5,5	7,8	7,1	6,2	6,2	8,4	8,4	7,5	8,6
Združeno kraljestvo	8,7	5,6	4,8	5,4	5,3	5,6	7,6	7,8	8,0	7,8

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Labour Market, 2012.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Stopnja brezposelnosti mladih (starostni skupini 15-24 let in 25-29 let) po anketi o delovni sili, Slovenija

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market, 2013.

4.3 Stopnja dolgotrajne brezposelnosti

Stopnja dolgotrajne brezposelnosti¹ se je v Sloveniji v letu 2012 še nekoliko povečala, skoraj polovica brezposelnih pa je dolgotrajno brezposelna. Po daljšem obdobju zmanjševanja (2000–2009) se je v letu 2010 skoraj podvojila, od takrat pa se še najprej povečuje. V drugem četrtletju 2012 je znašala 3,8 % (za 0,3 o. t. več kot pred enim letom), pri čemer je pri ženskah 4,3, pri moških pa 3,6-odstotna. Delež dolgotrajno brezposelnih v skupni brezposelnosti se je v Sloveniji po stagnaciji v letu 2011 v zadnjem letu ponovno povečal in v drugem četrtletju 2012 znašal 48,0 % (kar je za 3 o. t. več kot pred enim letom). Ob koncu drugega četrtletja 2012 je povprečno trajanje registrirane brezposelnosti znašalo že 704 dni. V Sloveniji je bilo v drugem četrtletju 2012 dolgotrajno brezposelnih 49,6 % brezposelnih žensk (EU: 44,3 %) in 46,4 % brezposelnih moških (EU: 44,5 %).

Čeprav je dolgotrajna brezposelnost v Sloveniji še vedno nekoliko nižja kot v povprečju EU, je skrb vzbujajoče njeno hitro povečevanje v zadnjih treh letih. V obdobju 2008–2012 se je stopnja dolgotrajne brezposelnosti v Sloveniji približala povprečju EU². V tem obdobju se je stopnja dolgotrajne brezposelnosti žensk v Sloveniji povečala za 2,1 o. t. (EU 1,8 o. t.), stopnja dolgotrajne brezposelnosti moških pa za 2,0 o. t. (EU 2,1 o. t.). V drugem četrtletju 2012 je stopnja dolgotrajne brezposelnosti moških v Sloveniji za povprečjem EU zaostajala 1 o. t., pri ženskah pa je bila od evropskega povprečja nižja za 0,3 o. t.

Na naraščanje strukturnih težav kaže tudi povečevanje stopnje zelo dolgotrajne brezposelnosti. Zelo dolgotrajna brezposelnost je tista, ki traja več kot dve leti. Njena stopnja se je v Sloveniji v obdobju 2008–2011 povečala za 0,7 o. t. in je v letu 2011 znašala 1,7 % (za 0,3 o. t. več kot v 2010). Stopnja zelo dolgotrajne brezposelnosti za ženske je znašala 1,8 %, za moške pa 1,6 % (0,3 o. t. več kot v letu 2010). V povprečju EU je stopnja zelo dolgotrajne brezposelnosti v letu 2011 znašala 2,2 % (za 0,4 o. t. več kot v letu 2010).

¹ Stopnja dolgotrajne brezposelnosti predstavlja razmerje med številom dolgotrajno brezposelnih (osebe, ki so brezposelne eno leto in več) in aktivnim prebivalstvom.

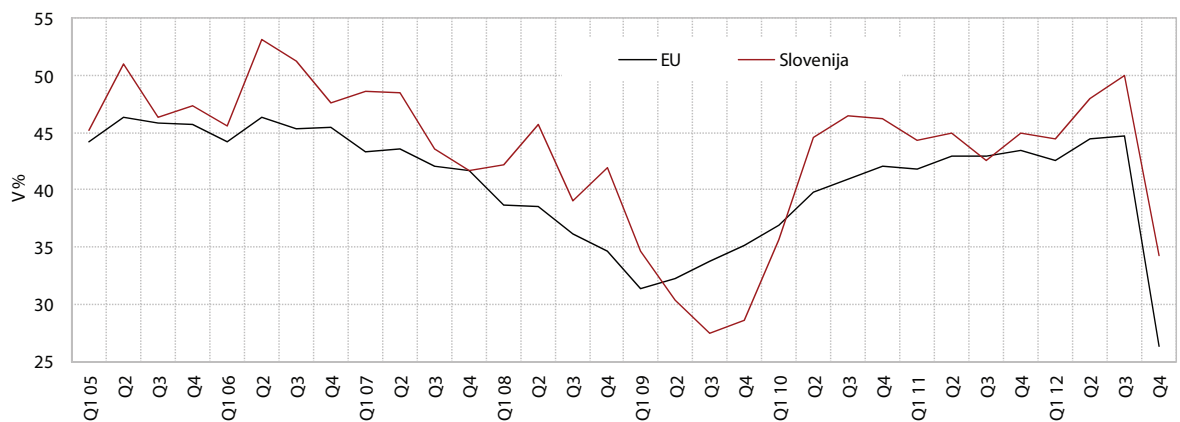
² V drugem četrtletju 2008 je bila stopnja dolgotrajne brezposelnosti v Sloveniji za 1,2 o. t. nižja kot v povprečju EU, v drugem četrtletju 2012 pa za 0,7 o. t.

Tabela: Stopnja dolgotrajne brezposelnosti 2000-2012, v državah EU, v %*

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU-27	3,5	4,1	3,8	3,1	2,6	2,9	3,8	4,0	4,6
Avstrija	np	1,2	1,3	1,2	0,8	0,9	1,2	1,1	1,1
Belgija	3,6	4,2	4,6	3,8	3,3	3,5	4,1	3,2	3,1
Bolgarija	9,6	6,0	4,9	3,9	2,9	2,8	4,4	6,4	6,9
Ciper	1,3	1,5	0,8	0,7	0,4	0,5	1,2	1,2	3,2
češka	4,3	4,1	4,0	2,9	2,2	1,8	3,0	2,6	3,0
Danska	0,8	1,2	0,8	0,6	0,5	0,4	1,4	2,0	2,1
Estonija	6,3	4,3	2,7	2,3	1,4	3,1	8,3	7,2	5,3
Finska	2,7	2,2	1,9	1,6	1,1	1,2	1,9	1,7	1,7
Francija	np	3,8	4,0	3,4	3,0	3,2	3,8	3,8	4,0
Grčija	6,3	5,2	4,9	4,1	3,6	3,7	5,4	8,0	13,2
Irska	1,7	1,6	1,6	1,4	1,7	2,9	6,4	8,2	9,4
Italija	6,3	3,9	3,5	2,9	3,2	3,3	4,1	4,2	5,6
Latvija	8,1	4,6	2,8	1,9	1,8	4,3	8,6	9,3	8,7
Litva	8,0	4,6	2,6	1,5	0,8	2,8	7,4	8,0	6,4
Luksemburg	0,5	1,2	1,3	1,3	1,8	1,3	1,4	1,8	1,4
Madžarska	3,1	3,2	3,4	3,5	3,6	3,9	5,5	5,4	4,9
Malta	4,0	3,8	3,1	2,5	2,3	3,1	2,9	2,9	3,1
Nemčija	4,1	6,1	5,8	4,9	4,2	3,6	3,4	2,9	2,5
Nizozemska	np	2,2	2,0	1,5	1,1	0,9	1,2	1,5	1,8
Poljska	7,3	10,5	8,1	5,1	2,5	2,3	2,9	3,5	4,1
Portugalska	1,9	3,9	4,2	4,1	3,9	4,5	6,2	6,3	7,3
Romunija	3,4	4,0	4,0	3,3	2,3	2,3	2,4	3,0	3,1
Slovaška	10,5	11,7	10,6	8,4	7,4	5,9	9,2	9,1	9,1
Slovenija	4,3	3,0	3,1	2,2	1,9	1,7	3,2	3,5	3,9
Španija	4,9	2,3	1,9	1,7	1,8	3,8	7,2	8,6	10,9
Švedska	1,4	np	1,1	0,9	0,7	1,0	1,5	1,4	1,3
Združeno kraljestvo	1,5	1,0	1,2	1,3	1,3	1,7	2,6	2,6	2,8

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market, 2012.
Opomba: * Podatki se nanašajo na drugo četrtletje leta; np – ni podatka.

Slika: Delež dolgotrajno brezposelnih v skupnem številu brezposelnih, Slovenija in EU

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market, 2012.

4.4 Začasne zaposlitve

Delež začasnih zaposlitev med vsemi zaposlitvami v Sloveniji se je v zadnjem letu nekoliko zmanjšal. Na pogostost uporabe začasnih zaposlitev vplivajo togost predpisov o odpuščanju (varovanje redne zaposlitve), negotovost glede prihodnjega povpraševanja in možnosti za uporabo začasnih zaposlitev. V obdobju skromne rasti so se delodajalci odločali za oblike začasnega zaposlovanja, ki ga lahko razmeroma hitro in brez stroškov odpuščanja zmanjšajo, v obdobju zmanjševanja povpraševanja pa so delodajalci za prilagajanje števila zaposlenih pogosto uporabljali nepodaljševanje pogodbo zaposlitvi za določen čas. Po povečevanju v letih skromne gospodarske rasti (2010 in 2011) se je delež začasnih zaposlitev v zadnjem letu zmanjšal. Ob ponovnem upadanju gospodarske rasti v letu 2012 in nadaljnjem zmanjševanju zaposlenosti je bilo manjše tudi povpraševanje podjetij po začasnih oblikah zaposlitve, še posebej po študentskem delu. V drugem četrtletju 2012 je bilo začasno zaposlenih 16,7 % zaposlenih, kar je za 0,8 o. t. manj kot v drugem četrtletju 2011. Obseg študentskega dela je bil po podatkih ankete o delovni sili v drugem četrtletju 2012 za 15 % nižji kot v drugem četrtletju 2011.

Razširjenost začasnih zaposlitve v Sloveniji je bila v celotnem obdobju izvajanja SRS nad povprečjem EU. V povprečju EU je v drugem četrtletju 2012 delež začasnih zaposlitev znašal 13,9 %, kar je za 0,3 o. t. manj kot pred enim letom. Delež v Sloveniji presega evropsko povprečje od leta 2002. Preseganje se je v obdobju izvajanja SRS najprej povečalo, v zadnjih dveh letih pa se je zmanjšalo. Ker v Sloveniji največji delež začasnih zaposlitev zajemajo zaposlitve za določen čas in delo prek študentskih servisov, lahko razširjenost uporabe začasnih zaposlitev v Sloveniji pripišemo predvsem razmeroma močnemu varovanju zaposlitev za nedoločen čas in za delodajalce veliki prožnosti, davčnim ugodnostim ter postopkovni enostavnosti dela prek študentskih servisov.

Začasne zaposlitve so v večini držav pogostejše pri ženskah kot pri moških, kar velja tudi za Slovenijo, vendar se je v zadnjem letu v Sloveniji delež začasnih zaposlitev zmanjšal le pri ženskah. V drugem četrtletju 2012 je imelo v Sloveniji 17,8 % zaposlenih žensk začasno zaposlitev (EU 14,4 %). Med zaposlenimi moškimi je bilo v drugem četrtletju letos 15,7 % začasno zaposlenih (EU 13,3 %). V zadnjem letu se je v Sloveniji zmanjšal delež začasnih zaposlitev med ženskami (za 1,7 o. t.), delež začasno zaposlenih moških pa je ostal enak. Število začasno zaposlenih žensk (v starosti 15–64 let) je bilo v drugem četrtletju letos nižje kot pred enim letom za 11,1 %, število začasno zaposlenih moških pa je bilo višje za 2,2 %.

Tudi veliko zmanjšanje začasnih zaposlitev žensk je predvsem posledica manjšega povpraševanja po študentskem delu, saj je bilo število tako zaposlenih žensk v letu 2012 (drugo četrtletje) za 21 % nižje kot v drugem četrtletju 2011¹.

Delež začasnih zaposlitev je najvišji med mladimi v starosti 15–24 let, kjer Slovenija dosega najvišji delež v EU. Delež začasno zaposlenih mladih med zaposlenimi mladimi (15–24 let) je v drugem četrtletju 2012 znašal 69,2 %, kar je za 3,8 o. t. manj kot leto prej. Delež se je zmanjšal predvsem zaradi velikega zmanjšanja obsega študentskega dela, ki se je v zadnjem letu v starostni skupini 15–24 let zmanjšalo za 20,8 %. Kljub temu na visok delež mladih z začasno zaposlitvijo v Sloveniji še vedno vpliva študentsko delo. V drugem četrtletju 2012 je študentsko delo v starostni skupini 15–24 let predstavljalo 55,7 % začasnih zaposlitev te starostne skupine, v skupnem številu delovno aktivnih v tej starostni skupini pa 36,5 %. Obseg študentskega dela mladih v starosti 15–24 let se je v zadnjem letu močno zmanjšal in s tem tudi pomen študentskega dela za delovno aktivnost starostne skupine 15–24 let.²

Med gospodarsko krizo se je razširjenost začasnih zaposlitev močno povečala med visoko izobraženimi. V obdobju 2008–2012 se je število začasno zaposlenih s terciarno izobrazbo povečalo za 30,5 %, število začasno zaposlenih s srednjo in nizko izobrazbo pa se je zmanjšalo. Delež začasno zaposlenih med visoko izobraženimi zaposlenimi se je v drugem četrtletju 2012 povečal na 13,7 % (za 1,7 o. t. več kot v drugem četrtletju 2008). Najbolj se je povečal v starostni skupini 15–24 let, kar kaže na povečane težave pri vstopanju diplomantov na trg dela.

¹ Obseg študentskega dela moških je v drugem četrtletju letos za 8 % nižji kot lani.

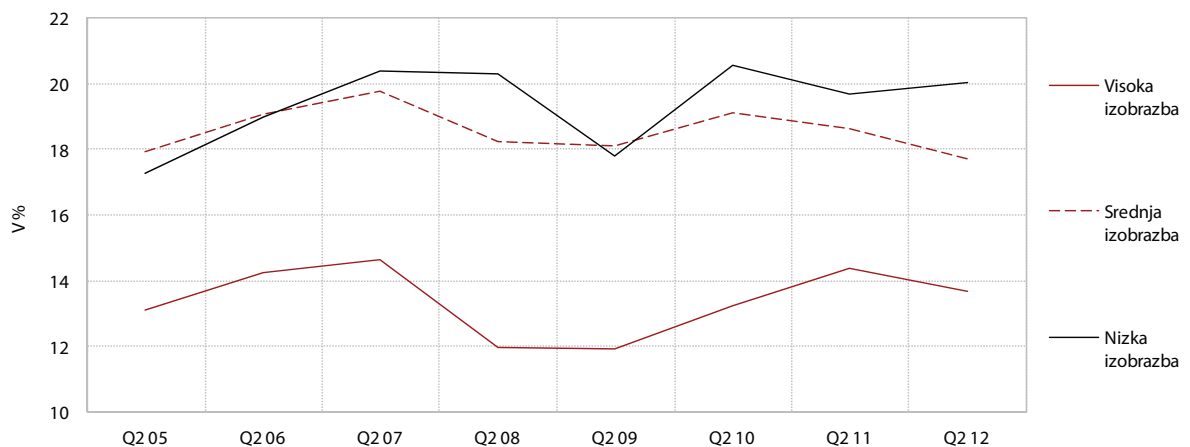
² Delež študentskega dela v začasnih zaposlitvah mladih je v drugem četrtletju 2012 znašal 55,8 % (za 5,6 o. t. manj kot leto prej), v skupni delovni aktivnosti mladih pa je delež v drugem četrtletju 2012 znašal 38,7 % (3,3 o. t. manj kot leto prej).

Tabela: Delež začasnih zaposlitev v skupni zaposlenosti v starostni skupini 15-64 let*, 2000–2012

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU-27	13,6	14,4	15,1	14,6	14,2	13,5	14,0	14,2	13,9
Avstrija	8,6	8,8	8,7	8,8	8,7	8,6	8,9	9,0	9,0
Belgija	9,0	9,1	8,8	8,8	7,7	8,2	7,5	8,8	8,1
Bolgarija	np	6,3	6,2	5,7	5,1	5,2	4,8	4,1	4,8
Ciper	10,7	13,9	13,9	12,9	14,4	14,2	14,5	14,0	15,3
Češka	7,2	8,0	8,1	7,9	7,4	7,4	8,2	8,0	8,3
Danska	10,2	9,9	9,6	9,5	8,8	9,0	8,5	9,2	8,6
Estonija	2,3	3,3	3,3	2,3	1,8	2,3	4,2	4,7	3,1
Finska	17,7	18,1	18,0	17,3	16,9	15,9	16,8	16,7	17,3
Francija	np	14,0	15,1	15,1	15,0	14,3	15,2	15,3	15,3
Grčija	13,8	12,1	10,9	11,2	11,6	12,2	12,8	11,9	9,9
Irska	5,3	2,5	7,5	9,2	8,0	8,2	9,2	10,2	9,9
Italija	10,1	12,4	13,0	13,4	13,9	12,8	12,9	13,7	14,2
Latvija	6,7	8,4	7,1	5,3	2,8	3,7	6,7	7,4	4,7
Litva	3,8	5,1	4,7	3,7	2,7	2,7	2,6	3,6	3,0
Luksemburg	3,4	5,3	6,1	6,9	7,7	7,4	6,6	6,4	7,5
Madžarska	6,8	7,2	6,7	7,5	7,8	8,2	9,7	9,2	9,6
Malta	3,9	4,0	3,8	5,5	4,1	4,9	4,9	5,2	6,6
Nemčija	12,8	13,9	14,2	14,3	14,7	14,3	14,6	14,7	13,8
Nizozemska	13,8	15,1	16,1	17,9	18,0	17,9	18,5	18,0	19,1
Poljska	5,6	25,4	27,1	28,1	26,9	26,5	27,0	27,0	27,5
Portugalska	19,8	19,5	20,2	22,2	23,3	21,7	23,0	22,8	21,0
Romunija	2,9	2,6	1,9	1,6	1,3	0,9	1,1	1,9	1,9
Slovaška	4,0	4,9	5,0	5,3	4,0	4,1	5,7	6,6	6,9
Slovenija	12,8	16,8	17,9	18,5	16,9	16,4	17,7	17,5	16,7
Španija	32,4	33,3	34,4	31,9	29,4	25,3	24,9	25,6	23,7
Švedska	14,3	16,0	17,3	17,7	16,4	15,5	15,8	16,3	15,8
Združeno kraljestvo	6,6	5,4	5,5	5,7	5,2	5,4	6,1	6,1	6,1

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market – Employment, 2013.
Opomba: *podatki so za drugo četrtletje leta; np – ni podatka.

Slika: Delež začasno zaposlenih v skupni zaposlenosti glede na doseženo izobrazbo, Slovenija

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market – Employment, 2013; izračuni UMAR.

4.5 Delne zaposlitve

V Sloveniji se je delež delnih zaposlitev v zadnjem letu zmanjšal. Delež delnih zaposlitev¹ v skupnih zaposlitvah v starostni skupini 15–64 let je v drugem četrtletju 2012 znašal 8,5 %, kar je za 0,4 o. t. manj kot pred enim letom. V zadnjem letu se je najbolj zmanjšal delež delnih zaposlitev med mladimi v starosti 15–24 let², in sicer za 25,6 %, kar je predvsem posledica zmanjšanja študentskega dela. Nekoliko se je povečal delež delnih zaposlitev le v starostni skupini 25–49 let (za 0,4 o. t.), ki je v drugem četrtletju 2012 znašal 5,8 %.

Delež delno zaposlenih v Sloveniji zaostaja za povprečjem EU, vendar to ne velja za razširjenost delnih zaposlitev med mladimi. Skupni delež delnih zaposlitev med vsemi zaposlitvami (starostna skupina 15–64 let) v Sloveniji (8,5 %) je v drugem četrtletju 2012 zaostajal za povprečnim deležem v EU (19,3 %). Kljub zaostajanju na agregatni ravni pa so predvsem mladi (starostna skupina 15–24 let) v Sloveniji (36,9 %) bolj izpostavljeni delnim zaposlitvam kot v povprečju EU (32,0 %). To lahko pripišemo predvsem delu prek študentskih servisov, ki ga večji del opravijo mladi v starostni skupini 15–24 let³.

Zaostajanje v razširjenost delnih zaposlitev v Sloveniji za povprečjem EU je predvsem posledica zaostajanja pri deležu tako zaposlenih žensk. Delež delnih zaposlitev med ženskami je v drugem četrtletju 2012 znašal 11,3 % (EU: 32,1 %), delež takih zaposlitev med zaposlenimi moškimi pa 6,1 % (EU: 8,5 %). Veliko zaostajanje v razširjenosti delnih zaposlitev žensk gleda na druge države lahko povežemo z nizko ravno plač v Sloveniji in strukturo zaposlenosti po dejavnostih, saj so dejavnosti, v katerih je največ delnih zaposlitev žensk v drugih državah, v Sloveniji manj razvite⁴.

Delne zaposlitve so najpogostejše med poklici za preprosta dela. Delež delnih zaposlitev med zaposlenimi s poklicem za preprosta dela je v drugem četrtletju v Sloveniji znašal okoli 27 % (EU 39,7 %). V Sloveniji poklicem za preprosta dela po deležu delno zaposlenih sledijo kmetovalci, gozdarji in ribiči, pri katerih je delež delno zaposlenih v

drugem četrtletju 2012 znašal okoli 13 % zaposlenih s tem poklicem. V povprečju EU pa je drugi najvišji delež delno zaposlenih med poklici za storitve in prodajalci (31,3 %). Omenjeno razliko med Slovenijo in EU lahko pripišemo različni strukturi zaposlenosti po dejavnostih, saj Slovenija zaostaja po deležu zaposlenih v storitvah

Slovenija se uvršča med države, v katerih je delež neprostoVOLjno delno zaposlenih razmeroma nizek. Čeprav se je delež neprostoVOLjno delno zaposlenih v Sloveniji v obdobju 2008–2011 nekoliko povečal, je bil z 8 % v letu 2011 drugi najnižji v EU. V povprečju EU omenjeni delež znaša 26,1 %, najvišji pa je v Grčiji (60,5 %), kjer se je med krizo tudi najbolj povečal. Nizek delež neprostoVOLjnih delnih zaposlitev v Sloveniji potrjujejo podatki o razlogih za delno zaposlitev v Sloveniji, kjer okoli 20 % oseb navaja lastno bolezen ali invalidnost, 30 % oseb pa izobraževanje in usposabljanje. Po naši oceni je skoraj polovica delnih zaposlitev posledica sistemskih možnosti za delo s krajšim delovnim časom, ki jih v celoti ali delno financira država⁵.

Delne zaposlitve so najbolj razširjene med nizko izobraženimi, med njimi pa so se v zadnjem letu tudi najbolj zmanjšale. Delež delnih zaposlitev med zaposlenimi z nizko izobrazbo je v drugem četrtletju 2012 znašal 13,8 % (za 2,8 o. t. manj kot pred enim letom), med srednje izobraženimi 9 % (0,7 o. t. manj kot leto prej), med visoko izobraženimi pa 5,7 % (za 0,2 o. t. več kot leto prej). Skupno se je število delnih zaposlitev v zadnjem letu znižalo za 7,8 %, pri čemer je bilo zmanjšanje števila delnih zaposlitev nizko izobraženih 16-, srednje izobraženih pa 9,1-odstotno. Število delno zaposlenih visoko izobraženih pa se je v zadnjem letu povečalo za 4,8 %.

¹ Z izrazom delne zaposlitve označujemo zaposlitve z delovnim časom, ki je krajši od polnega. Po anketi o delovni sili so tako opredeljene osebe, ki običajno delajo manj kot 36 ur tedensko.

² Delež delnih zaposlitev med mladimi je v drugem četrtletju 2012 znašal 36,9 %, kar je za 3,2 o. t. manj kot leto prej.

³ V drugem četrtletju 2012 so mladi v starostni skupini 15–24 let opravili okoli 80 % študentskega dela.

⁴ Delež zaposlenih v zdravstvu in socialnem varstvu, kjer so deleži delno zaposlenih v skupni zaposlenosti najvišji, je v Sloveniji bistveno nižji kot v povprečju EU. Podobno velja tudi za dejavnost drugih raznovrstnih poslovnih storitev.

⁵ Med sistemske možnosti uvrščamo delo s krajšim delovnim časom.

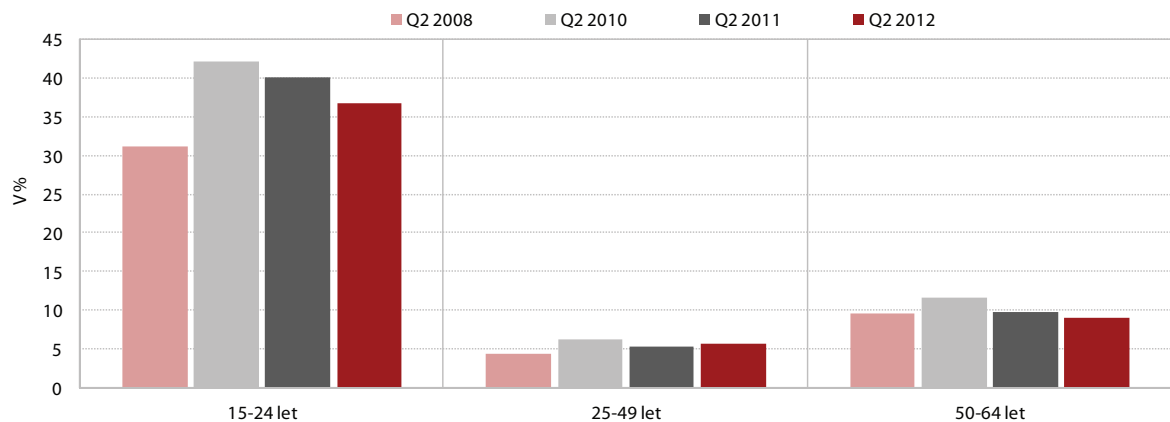

Tabela: Delež delnih zaposlitev v skupnih zaposlitvah v staostni skupni 15-64 let, 2000-2012

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU-27	15,8	17,4	17,6	17,7	17,7	18,2	18,7	18,9	19,3
Avstrija	16,0	20,4	21,5	22,0	22,7	24,1	24,5	24,4	24,8
Belgija	20,6	21,7	22,9	22,5	22,4	23,0	24,1	25,1	24,5
Bolgarija	np	2,3	1,9	1,7	1,9	2,3	2,2	2,3	2,5
Ciper	7,6	7,5	6,7	6,1	6,6	7,3	7,8	8,9	9,4
Češka	4,8	4,3	4,4	4,4	4,3	4,8	5,2	4,7	4,9
Danska	21,4	21,5	22,9	23,2	23,7	25,3	26,2	25,6	25,5
Estonija	6,3	6,8	7,1	7,0	5,6	10,7	10,4	9,5	9,7
Finska	11,9	13,2	13,0	13,0	12,3	12,7	13,6	13,6	13,9
Francija	np	17,2	17,2	17,3	16,9	17,2	17,7	17,8	17,9
Grčija	4,4	4,6	5,6	5,5	5,2	5,8	6,1	6,2	7,2
Irska	16,6	np	16,9	17,6	18,0	20,5	21,6	22,9	23,4
Italija	8,7	12,6	13,2	13,3	14,4	14,2	14,8	15,3	17,0
Latvija	10,5	8,9	6,0	6,4	5,7	7,6	8,9	8,1	9,2
Litva	8,9	6,3	8,6	7,9	6,3	8,2	7,7	7,7	8,5
Luksemburg	11,2	17,4	17,1	17,5	16,3	17,0	17,8	18,1	18,7
Madžarska	3,4	4,1	3,9	3,8	4,1	5,2	5,3	6,5	6,5
Malta	6,1	8,8	9,6	10,7	11,4	11,0	11,2	12,0	12,6
Nemčija	19,1	23,6	25,4	25,6	25,4	25,5	25,7	25,9	25,8
Nizozemska	41,0	45,8	45,8	46,3	46,7	47,6	48,5	48,5	49,1
Poljska	9,3	9,7	9,0	8,5	7,6	7,8	7,8	7,2	7,2
Portugalska	8,1	8,4	8,1	8,9	8,8	8,6	8,5	9,7	11,1
Romunija	14,0	9,6	8,6	8,6	8,8	8,6	10,5	9,4	9,5
Slovaška	1,8	2,3	2,7	2,6	2,1	3,8	4,0	4,0	4,0
Slovenija	5,3	7,8	8,4	8,8	8,1	9,7	10,5	9,1	8,5
Španija	8,0	12,6	12,1	11,8	11,9	12,8	13,4	14,0	14,8
Švedska	21,8	24,3b	24,3	24,3	26,1	26,0	25,4	24,9	24,6
Združeno kraljestvo	24,4	24,6	24,3	24,2	24,2	25,0	25,7	25,6	26,1

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market – Employment, 2013.
Opomba: podatki so za drugo četrtletje leta. np – ni podatka.

Slika: Delež delnih zaposlitev po starostnih skupinah, Slovenija

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social condition – Labour Market – Employment, 2013.

4.6 Izdatki za socialno zaščito

V letu 2010 je Slovenija za socialno zaščito namenila skoraj četrtno (24,8 %) BDP, vendar se je obseg izdatkov za programe socialne zaščite povečal precej manj kot v predhodnih letih. Izraženi v deležu BDP so se izdatki povečali za 0,6 o. t., na kar je poleg povečanja izdatkov zaradi krize in demografskih razlogov vplivala tudi razmeroma skromna nominalna rast BDP¹. Realno so se izdatki za socialno zaščito povečali za 1,2 %, kar je bistveno manj kot leta 2009 (za 6,7 %) in v letih prej (v zadnjih desetih letih so se realno povečevali za okoli 3 % letno). Ob rasti števila upravičencev do posameznih socialnih transferjev in števila upokojevcev je bila razmeroma nizka rast posledica različnih ukrepov države za uravnoteženje javnih financ (delna uskladitev socialnih transferjev in pokojnin, racionalizacijski ukrepi v zdravstvu).

Najhitrejšo rast so izkazovali izdatki, neposredno povezani s posledicami gospodarske krize. V letu 2010 so se v primerjavi s predhodnim letom najbolj povečali izdatki za druge oblike socialne izključenosti² (realno za 13 %). Njihovo povečanje je bilo posledica za 15 % večjega števila prejemnikov denarne socialne pomoči kot leta 2009. Sledili so izdatki za brezposelnost (realno za 11,9 % več), kar je bilo pretežno posledica za 10,7 % večjega števila prejemnikov nadomestil za primer brezposelnosti kot leta 2009. Izdatki za starost so bili višji realno za 2,6 % (glede na velik delež v skupnih izdatkih je sicer njihova rast k rasti skupnih izdatkov prispevala največ), kar je predvsem posledica povečanja števila upokojevcev (2,6 % več kot leta 2009).

Struktura izdatkov po posameznih področjih socialne zaščite je leta 2010 ostala podobna kot leto prej. Največji delež sredstev za socialno zaščito so zajemali izdatki za starost (skoraj dve petini), delež pa se je leta 2010 zaradi demografskih sprememb še povečal (za 0,5 o. t.). Delež izdatkov za bolezen in zdravstveno varstvo se je nekoliko znižal, vendar je še vedno pomenil skoraj tretjino vseh izdatkov. V strukturi sta se nekoliko povečala tudi delež izdatkov za brezposelne (za 0,3 o. t. na 2,8 %) in delež za druge oblike socialne izključenosti (za 0,3 o. t. na 2,4 %). Tudi v povprečju EU je največji delež celotnih izdatkov za socialno zaščito namenjen starosti (37,6 %) in boleznim

ter zdravstvenemu varstvu (28,3 %). Prav tako kot v Sloveniji pa je tudi v EU v strukturi najmanjši delež izdatkov za nastanitve (2 %) in druge oblike socialne izključenosti (1,5 %).

Izdatki za socialno zaščito po kupni moči na prebivalca so leta 2010 ostali na ravni 72 % povprečja EU. Primerjava po kupni moči (v SKM na prebivalca) kaže, da Slovenija v celotnem obdobju od leta 2005 dosega približno tri četrtine povprečja EU (v začetku obdobja 74 %, v zadnjih štirih letih pa se ohranja na ravni 72 %). Po izdatkih za posamezna področja Slovenija presega povprečje EU samo pri izdatkih za druge oblike socialne izključenosti (113 %), nižja raven celotnih izdatkov od povprečja EU pa je zlasti posledica nižje ravni sredstev za področja bolezen in zdravstveno varstvo, otroci in družina, starost, brezposelnost in nastanitve.

Viri financiranja programov socialne zaščite so se leta 2010 nominalno povečali za 2,3 %, največji delež pa so zajemala sredstva države. Prispevki delodajalcev so v letu 2010 pomenili več kot četrtno, prispevki zavarovanih oseb pa malo manj kot dve petini vseh finančnih virov za socialno zaščito. Strukturni delež obojih se je v primerjavi z letom prej znižal, in sicer zaradi povečanja sredstev države in drugih virov, ki so v letu 2010 skupaj pomenili več kot tretjino vseh virov, s katerimi se financira socialna zaščita. Delež prispevka države se je v celotnem obdobju 2008–2010 povečeval predvsem zaradi posledic gospodarske krize, saj so se socialni prispevki povečevali počasneje od rasti izdatkov (v letu 2010 so se povečali za 1,3 % nominalno). Še vedno pa ostaja delež socialnih prispevkov v Sloveniji za 8,1 o. t. večji kot v povprečju EU (zaradi višjega deleža socialnih prispevkov zavarovancev, medtem ko je delež socialnih prispevkov delodajalcev za malo več kot četrtno manjši kot v EU), delež države pa je za dobrih 6 o. t. manjši kot v EU. V Sloveniji so tako največji vir socialne zaščite sredstva delodajalcev (38,2 %), v EU pa sredstva države (39,8 %).

¹ BDP se je nominalno povečal za 0,3%, izdatki pa za 3,1 %. Realno se je BDP (ob drugačnem deflatorju) povečal nekoliko bolj (1,4 %) kot izdatki za socialno zaščito (1,2 %).

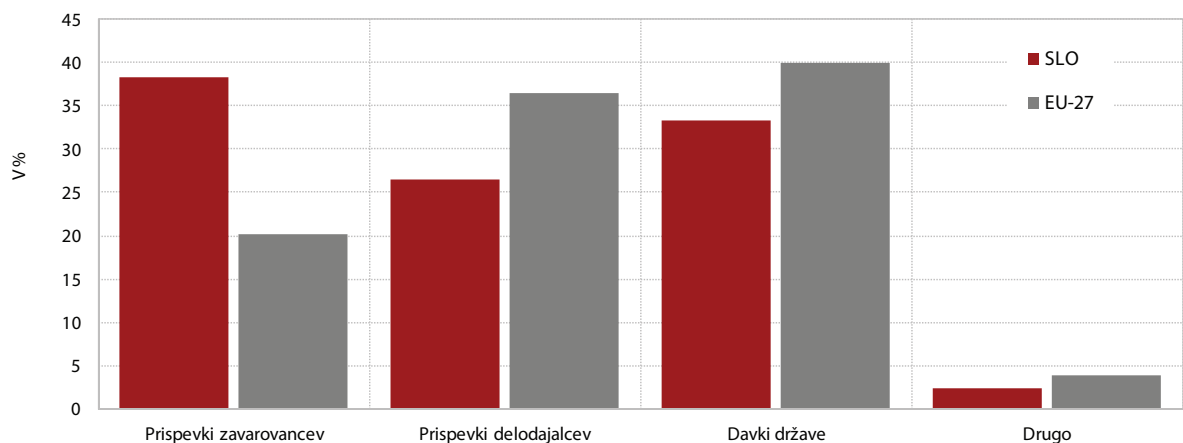
² To so prejemki, namenjeni revnim in drugim skupinam socialno izključenih oseb, če jih ne moremo uvrstiti v nobeno drugo področje.

Tabela: Izdatki za socialno zaščito v Sloveniji in državah EU, v % BDP, 2005–2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU-27	27,1	26,7	26,1	26,8	29,6	29,4
Avstrija	28,8	28,2	27,8	28,4	30,6	30,4
Belgija	27,3	27,0	26,9	28,1	30,4	29,9
Bolgarija	15,1	14,2	14,1	15,5	17,2	18,1
Ciper	18,4	18,5	18,2	19,5	21,1	21,6
Češka	18,4	18,0	18,0	18,0	20,3	20,1
Danska	30,2	29,2	28,8	29,4	33,2	33,3
Estonija	12,6	12,1	12,1	14,9	19,3	18,1
Finska	26,7	26,4	25,4	26,2	30,4	30,6
Francija	31,5	31,3	30,9	31,3	33,6	33,8
Grčija	30,1	29,0	27,9	28,1	31,5	30,7
Irska	24,9	24,8	24,8	26,2	28,0	29,1
Italija	21,9	22,5	22,7	22,9	23,5	23,1
Latvija	18,0	18,3	18,9	22,3	27,4	29,6
Litva	26,3	26,5	26,6	27,7	29,9	29,9
Luksemburg	12,8	12,7	11,3	12,7	16,9	17,8
Madžarska	13,2	13,3	14,4	16,1	21,2	19,1
Malta	21,7	20,4	19,3	21,4	24,0	22,7
Nemčija	18,4	18,3	18,0	18,4	20,0	19,8
Nizozemska	27,9	28,8	28,3	28,5	31,6	32,1
Poljska	19,7	19,4	18,1	18,6	19,2	18,9
Portugalska	24,5	24,5	23,9	24,3	27,0	27,0
Romunija	13,4	12,8	13,6	14,3	17,1	17,6
Slovaška	16,5	16,4	16,1	16,1	18,8	18,6
Slovenija	23,0	22,7	21,3	21,4	24,2	24,8
Španija	20,6	20,5	20,7	22,1	25,3	25,7
Švedska	31,1	30,4	29,2	29,5	32,0	30,4
Združeno kraljestvo	26,1	25,9	25,0	26,1	28,9	28,0

Vir: Eurostat Portal Page – Social protection, 2012.

Slika: Viri sredstev za socialno zaščito, 2010, struktura v %

Vir: Eurostat Portal Page – Social protection receipts by type (ESSPROS), 2012.

4.7 Izdatki za pokojnine

Izdatki za pokojnine¹ so se v letu 2012 realno znižali, izraženi v deležu BDP, pa povečali in dosegli 11,7 % BDP. Znašali so 4,418 mrd EUR, kar je nominalno 0,2 % več kot leto prej, realno pa 2,3 % manj. Njihovo povečanje v deležu BDP je tako izključno posledica padca BDP, ki se je nominalno znižal za 2,0 %. Izdatke je omejilo neuskklajevanje pokojnin, poleg tega pa je ZUJF² omejil znesek izplačila letnega dodatka (kar bo veljalo vse do vključno leta, ki bo sledilo letu, ko bo rast BDP preseгла 2,5 %) in znižal višino pokojnin nekaterih kategorij upokojencev, ki niso imele podlage v vplačanih prispevkih za socialno varnost. Brez navedenih, večinoma interventnih ukrepov bi se izdatki za pokojnine tudi v letu 2012 precej povečali, saj se je nadaljevala rast števila prejemnikov pokojnin³. Njihovo število se je v povprečju povečalo za 2,6 %, kar je v povprečju 15.003 prejemnikov več (leta 2011 16.764 več). Visok prirast je posledica hitre rasti števila starostnih upokojencev (4,8 % v letu 2011 in 4,0 % v letu 2012) ter ga lahko v obeh letih pripišemo upokojevanju številčnejših povojnih generacij in pospešenemu upokojevanju zaradi pričakovane zaostritve pogojev za starostno upokojevanje po novem zakonu⁴. Izdatki za starostne pokojnine so se realno povečali le za 0,1 %, kar je najnižja rast od leta 1993, odkar imamo na voljo podatke, potem ko je bila v obdobju 2006–2009 povprečna letna realna rast skoraj 5-odstotna.

Delež proračunskega transferja v prihodkih pokojninskega zavarovanja ostaja visok⁵. Proračunski transfer je leta 2012 znašal 1,416 mrd EUR, kar je sicer 83,9 mio EUR manj kot leto prej. Delež proračunskega transferja v prihodkih ZPIZ je tako znašal 29,2 %, kar je prav tako nekoliko manj kot leto prej (30,4 %), a še vedno več kot v obdobju 2005–2010. Naraščanje deleža proračunskega transferja je bilo v preteklih letih posledica višje rasti izdatkov, kot

pa je bila rast prihodkov ZPIZ iz socialnih prispevkov. Ukrepi za znižanje izdatkov v letu 2012 pa so kljub nadaljnjemu zmanjševanju mase plač in s tem tudi tudi prihodkov ZPIZ iz socialnih prispevkov omogočili, da je bila razlika med izdatki in prihodki ZPIZ iz prispevkov manjša, kar je znižalo delež proračunskega transferja v skupnih prihodkih ZPIZ.

Slovenija je bila po deležu izdatkov za pokojnine⁶ v BDP leta 2010 še pod povprečjem držav EU. Leta 2010 (zadnji podatki) je Slovenija za vse vrste pokojnin namenila 11,2 % BDP, kar je 0,4 o. t. več kot leto prej, povprečje EU pa je ostalo na ravni leta prej in je znašalo 13,0 %. V primerjavi s predkriznim letom 2008 pa so vse države EU razen Madžarske izdatke povečale (Slovenija za 3,3 o. t.). Do leta 2020 naj bi Slovenija, če bi še naprej veljali prejšnji pokojninski parametri po ZPIZ-1, povprečje EU preseгла, izdatki za pokojnine pa naj bi se povečali na 12,2 % BDP⁷. Novi pokojninski zakon (ZPIZ-2⁸) naj bi povečevanje izdatkov za pokojnine za določeno obdobje ustavil, kar bo imelo pozitivne kratkoročne in srednjeročne učinke na vzdržnost javnih financ, ustavilo pa naj bi se tudi padanje pokojnin. Izdatki za pokojnine se bodo srednjeročno sicer ustalili, vendar bodo nato spet začeli naraščati, kar pomeni, da nova pokojninska ureditev ne zagotavlja dolgoročne javnofinančne vzdržnosti (izdatki naj bi do leta 2060 narasli za več kot 5 o. t.⁹).

¹ Po podatkih bilance ZPIZ, ki zajemajo te vrste pokojnin: starostne, invalidske, družinske, kmečke, vojaške, pokojnine, uveljavljene v drugih republikah nekdanje SFRJ, pokojnine, nakazane v druge republike nekdanje SFRJ, pokojnine, nakazane v tujino, dodatek za rekreacijo upokojencem, druge pokojnine.

² Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF), Uradni list RS, št. 40/12, šesti odstavek 143. člena.

³ Tu starostni, invalidski, družinski, vdovski, vojaški, prejemniki akontacij, kmečki po SZK (podatki ZPIZ).

⁴ ZPIZ-2 je bil sprejet v decembru 2012 in se je začel izvajati z začetkom leta 2013.

⁵ Republika Slovenija iz državnega proračuna in drugih virov zagotavlja sredstva za pokrivanje razlike med prihodki ZPIZ iz prispevkov in drugih virov ter odhodki ZPIZ. To so vsa sredstva pod postavko Prejeta sredstva iz državnega proračuna bilance ZPIZ (MF).

⁶ Po metodologiji ESSPROS (evropski sistem integrirane statistike socialne zaščite).

⁷ The 2012 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU27 Member States (2010–2060). Dostopno na: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf/ee-2012-2_en.pdf.

⁸ Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), Uradni list RS, št. 96/12.

⁹ Modernizacija pokojninskega sistema (ZPIZ-2), <http://www.mdds.gov.si/>.

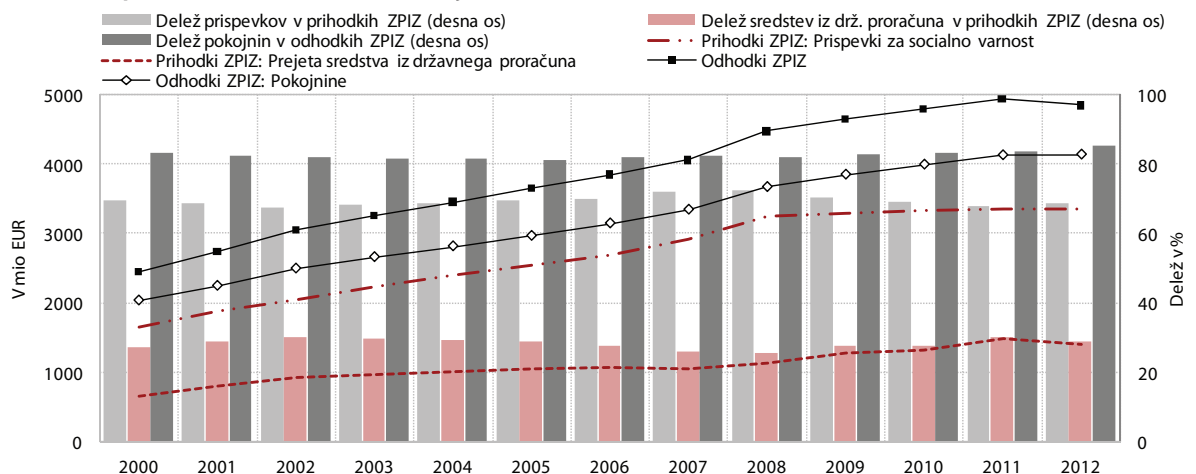
Tabela: Delež izdatkov za pokojnine glede na BDP, delež prebivalstva starega 65 let in več, stopnja zaposlenosti starejših delavcev in zakonsko določena upokojitvena starost

	Delež izdatkov za pokojnine, v % BDP			Delež prebivalstva 65 let in več, v %		Stopnja zaposlenosti starejših delavcev (55–64 let)		Zakonsko določena upokojitvena starost, stanje na 1. 7. 2012	
	2000	2005	2010	2000	2012	2000	2011	Moški	Ženske
EU-27	np	12,2	13,0	15,6	17,8	36,9	47,4	np	np
Avstrija	14,2	14,2	15,0	15,4	17,8	26,3	41,5	65	60
Belgija	11,0	11,2	12,1	16,8	17,3	20,8	38,7	65	65
Bolgarija	np	7,6	9,2	16,2	18,8	36,3	43,9	63l 4m	63l 4m
Ciper	5,7	6,7	7,8	11,2	12,8	55,7	54,8	65	65
Češka	8,2	8,0	9,2	13,8	16,2	37,6	47,6	62l 6m	<61l 4m
Danska	10,5	11,0	12,3	14,8	17,3	46,3	59,5	65	65
Estonija	6,6	5,9	9,0	15,0	17,2	45,3	57,2	63l	61l 6m
Finska	10,6	11,2	12,7	14,8	18,1	39,0	57,0	63–68	63–68
France	13,0	13,3	14,4	15,8	17,1	37,0	41,5	60–67	60–67
Grčija	11,1	12,2	13,9	16,5	19,7	29,9	39,4	65	62–65
Irska	3,6	4,9	7,2	11,2	11,9	27,7	50,0	65–66	65–66
Italija	14,3	14,6	16,0	18,1	20,6	49,4	37,9	66	62–63l 6m
Latvija	9,6	6,4	10,0	14,8	18,6	36,0	50,5	62	62
Litva	7,8	6,5	8,6	13,7	18,1	40,4	50,5	62l 8m	60l 4m
Luksemburg	9,4	9,6	9,2	14,3	14,0	26,7	39,3	65	65
Madžarska	8,7	9,8	11,0	15,0	16,9	22,2	35,8	62	62
Malta	7,9	9,2	10,0	12,1	16,5	28,5	31,7	61	60
Nemčija	13,1	13,4	12,8	16,2	20,6	38,2	59,9	67	67
Nizozemska	12,5	12,5	12,9	13,6	16,2	28,8	56,1	65	65
Poljska	12,6	12,7	11,9	12,1	13,8	28,4	36,9	65	60
Portugalska	10,1	12,3	14,2	16,0	19,4	50,7	47,9	65	65
Romunija	6,1	6,2	9,5	13,2	15,0	49,5	40,0	64l 4m	59l 4m
Slovaška	7,5	7,5	8,4	11,4	12,8	22,7	41,4	62	62
Slovenija	11,0	10,3	11,2	13,9	16,8	21,3	31,2	63	61
Španija	9,6	9,1	10,8	16,7	17,4	41,6	44,5	65	65
Švedska	11,3	12,2	12,1	17,3	18,8	64,9	72,3	61–67	61–67
Združeno kraljestvo	11,9	10,7	12,2	15,8	17,0	50,7	56,7	65	>60

Vir: Eurostat, 2012 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU27 Member States (2010–2060), MISSOC – Comparative Tables on Social Protection.

Opomba: np – ni podatka; > upokojitvena starost je že višja od te starosti, saj je navedena starost za leto pred katerim se je začela povečevati; < upokojitvena starost velja za ženske brez otrok in je nižja od tega v odvisnosti od števila otrok.

Slika: Izbrani prihodki in odhodki ZPIZ-a, Slovenija

Vir: Bilten javnih financ, Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje 1992–2012, 2013.

4.8 Izdatki za zdravstvo

Celotni izdatki za zdravstvo so se v letu 2012 še naprej zniževali. V letu 2011 so znašali 8,8 % BDP¹, v letu 2012 pa po prvi predhodni oceni ZZS 8,9 % BDP, povečanje deleža izdatkov v BDP v zadnjem letu pa je bilo povezano zgolj s padcem BDP. Zaradi znižanja prihodkov od prispevkov za obvezno zdravstveno zavarovanje (in ob cilju, da se financiranje izvaja brez zadolževanja ali dviga prispevne stopnje) so se javni izdatki za zdravstvo že tri leta zapored realno zniževali, skupaj v letih 2010–2012 za 6,3 %². Tako se je delež javnih izdatkov v BDP v letu 2011 po oceni ZZS znižal na 6,3 % BDP, v letu 2012 pa na 6,4 % BDP³. Hkrati se je spremenilo razmerje med javnimi in zasebnimi izdatki za zdravstvo. Delež javnih izdatkov je v letu 2011 znašal 72,3 %, v letu 2012 pa 71,8 %. V letu 2012 so bili potrebni dodatni ukrepi za stabilno javno financiranje zdravstva. Uvedeni so bili z ZUJF, k znižanju javnih izdatkov pa so največ prispevali s prenosom dela plačil za zdravstvene storitve na dopolnilna zdravstvena zavarovanja, z znižanjem plač in znižanjem bolniškega nadomestila; poleg ukrepov ZUJF pa je bil z majem 2012 ponovno sprejet še ukrep linearnega znižanja cen zdravstvenih storitev za dodatne 3 %.

Že pred krizo je imela Slovenija razmeroma nizke rasti izdatkov za zdravstvo, še nižja rast med krizo pa je v slovenskem zdravstvu v zadnjih letih zahtevala strožje varčevanje kot v povprečju EU. Mednarodne primerjave kažejo, da se je v letu 2010 rast izdatkov za zdravstvo močneje umirila ali znižala v skoraj vseh državah EU. Potem ko je bila rast v obdobju 2000–2009 v povprečju EU letno realno 4,6-odstotna (v Sloveniji 3,6 %), se je v letu 2010 zmanjšala na -0,6 % (v Sloveniji na -2,0 %). Najbolj so se izdatki znižali v državah, ki jih je kriza močneje prizadela, v več kot polovici evropskih držav pa je bila rast še vedno pozitivna. Ukrepiznižanje izdatkov za zdravstvo so bili večinoma podobni kot v Sloveniji: znižanje ali umiritev rasti plač, zaposlenosti, administrativnih stroškov, zmanjševanje deleža kritja zdravstvenih storitev iz javnih virov in znižanje marž za zdravila (OECD, 2012). Med evropskimi državami pa se neskladje v obsegu izdatkov za zdravstvo na prebivalca še povečuje. V povprečju EU so v letu 2010 celotni izdatki za zdravstvo na prebivalca znašali 2.171 EUR SKM; v Sloveniji 1.869 EUR SKM (oziroma 86 % povprečja EU, ob tem ko deset najrazvitejših evropskih držav evropsko povprečje presega za 40–90 %).

Rast neposrednih izdatkov gospodinjstev za zdravstvo je bila po prvih ocenah v zadnjih dveh letih zelo umirjena. Na finančno dostopnost zdravstvenih storitev najbolj vplivajo neposredni izdatki iz žepa za zdravje, saj so lahko za revnejša gospodinjstva veliko finančno breme. V Sloveniji so ti izdatki razmeroma zelo nizki, ker nam večino zdravstvenih storitev in zdravil pokrije sistem obveznega in dopolnilnih zdravstvenih zavarovanj. V celotnih izdatkih za zdravstvo so leta 2010 znašali 12,9 % (v 2012 po prvi oceni: 13,2 %), v EU pa kar 21,5 % oziroma na prebivalca v Sloveniji 249 EUR SKM ter v EU 378 EUR SKM. V kriznih letih je dopolnilno zdravstveno zavarovanje pomembno nadomestilo del izpada javnih sredstev, tako da se neposredni izdatki iz žepa skoraj niso povečali. Zaradi dviga premij⁴ se je obremenjenost gospodinjstev z izdatki za zdravstvo sicer povečala, vendar se je tako breme varčevanja preneslo na zasebna sredstva na način, ki ni obremenil samo bolnih in starih, ki bi bili sicer ob zniževanju javnih virov lahko močno prizadeti zaradi slabše dostopnosti in večjih neposrednih plačil. Umirjanje izdatkov gospodinjstev za zdravje iz žepa med krizo pa kaže tudi na to, da je zdravje do določene mere »luksuzna« dobrina. Po podrobnejših podatkih ankete o potrošnji gospodinjstev so namreč gospodinjstva v najnižjem dohodkovnem kvintilu že v letu 2010 začela varčevati pri izdatkih za zdravje: ob tem ko čedalje večji delež razpoložljivega dohodka namenijo za hrano in druge nujne življenjske dobrine, odlagajo nakupe zdravstvenih storitev in dobrin, za katere je treba plačati neposredno iz žepa (zobozdravstvo, protetika, korekcijska očala). V strukturi potrošnje se je revnejšim gospodinjstvom delež izdatkov za zdravje rahlo znižal (z 2,9 % v letu 2009 na 2,6 %); v celotni porabi premožnejših gospodinjstev pa se je delež izdatkov za zdravje nekoliko povečal (znašal pa le 1,9 %). Največ izdatkov iz žepa sicer namenimo za zdravila (27 %), za medicinskotehnične pripomočke (21 %; v tem 17 % za očala), razne storitve drugih zdravstvenih delavcev (fizioterapija) in alternativne medicine (14 %), zobozdravstvene storitve (13 %) in specialistične ambulantne storitve (10 %). Najbolj pa so se v obdobju 2005–2010 povečali izdatki iz žepa za specialistične ambulantne storitve, zdravila brez recepta, medicinskotehnične pripomočke, diagnostična slikanja, pa tudi za storitve in diagnostiko v osnovni dejavnosti.

¹ Pri izračunu deleža v BDP je upoštevana revizija BDP septembra 2012 (SURS, Nacionalni računi).

² Za izračun realne rasti je v skladu z mednarodnimi priporočili (OECD, 2011) uporabljen implicitni deflator BDP. Če deflacioniramo z indeksom cen življenjskih potrebščin, so se javni izdatki v letih 2010–2012 realno znižali za 12 % oziroma v letu 2012 za 4,2 %.

³ Poslovno poročilo ZZS za leto 2012 (predlog, marec 2013). Podatki po metodologiji SHA so ocenjeni v sodelovanju s SURS.

⁴ Zaradi zniževanja deleža kritja zdravstvenih storitev iz obveznega zdravstvenega zavarovanja se je mesečna premija s 1. 7. 2012 pri vseh treh zavarovalnicah, ki izvajajo dopolnilna zdravstvena zavarovanja, dvignila za 15–20% (pri Vzajemni, d. d. s 24,62 EUR na 28,62 EUR) oziroma od leta 2009 že za več kot 30 % (podatki Vzajemne, d. d.). Kritična meja mesečne premija naj bi bila po oceni zaavarovalnic pri okoli 30 EUR mesečno (Slovensko zavarovalno združenje, junij 2011).

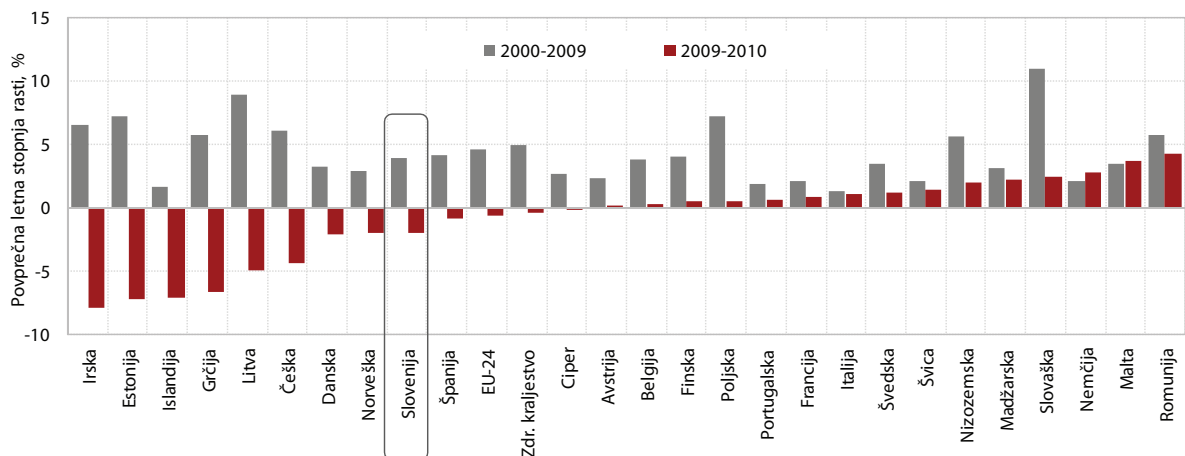
Tabela: Izdatki za zdravstvo, 2000, 2009, 2010

	Celotni izdatki za zdravstvo ³ , v % BDP ¹			Javni izdatki za zdravstvo, v % BDP ¹			Zasebni izdatki, delež v celotnih izdatkih, v %		Izdatki iz žepa, delež v celotnih izdatkih, v %	
	2000	2009	2010	2000	2009	2010	2000	2010	2000	2010
EU-27¹	7,3	9,0	9,0	5,3	6,7	6,5	27,3	24,1	21,4	21,5
Avstrija	9,9	11,0	11,0	7,6	8,6	8,4	24,4	23,8	16,0	16,8
Belgija**	9,0	10,9	10,5	6,1	8,2	8,0	25,4	24,4	20,0	19,4
Bolgarija	6,1	np	7,2	3,7	np	4,0	40,6	42,2*	np	43,4
Ciper	5,7	np	7,4	2,4	np	3,2	58,4	57,9*	np	49,4
Češka	6,5	8,2	7,5	5,7	6,9	6,3	9,7	16,2	9,7	14,9
Danska	8,3	11,5	11,1	7,3	9,8	9,5	16,1	14,9	14,7	13,2
Estonija	5,3	7,0	6,3	4,1	5,3	5,0	22,8	21,1	19,9	18,6
Finska	7,2	9,2	8,9	5,1	6,8	6,6	28,7	25,5	22,3	19,2
Francija	10,1	11,8	11,6	8,0	9,2	9,0	20,6	23,0	7,1	7,3
Grčija	7,9	np	10,2	4,8	np	6,1	40,0	40,6	np	38,4
Irska	6,3	9,5	9,2	4,6	7,2	6,4	24,9	30,5	15,3	17,4
Italija	8,1	9,5	9,3	5,8	7,4	7,4	27,5	20,4	24,5	17,8
Latvija	6,0	6,8	6,8	3,2	4,3	4,1	46,1	40,4*	np	36,1
Litva	6,5	7,6	7,0	4,5	5,6	5,1	30,3	22,8	np	27,2
Luksemburg	5,8	np	7,9	6,4	np	6,6	14,9	16,0	11,8	11,6
Madžarska	7,0	7,5	7,8	5,1	5,2	5,0	29,3	35,2	26,3	26,2
Malta	6,8	np	8,6	4,9	np	5,7	25,8	15,9	np	32,3
Nemčija	10,3	11,6	11,6	8,3	8,9	8,9	20,5	23,2	11,4	13,2
Nizozemska	8,0	12,0	12,0	5,0	9,5	9,6	33,6	14,3	7,3	5,5
Poljska	5,5	7,4	7,0	3,9	5,3	5,0	30,0	28,3	30,0	22,1
Portugalska	8,8	np	10,7	6,2	np	7,1	33,4	34,2	24,3	26,0
Romunija	5,2	5,7	6,0	3,6	4,5	4,8	32,7	18,0*	np	19,2
Slovaška	5,5	9,1	9,0	4,9	6,0	5,8	10,6	35,5	10,6	25,9
Slovenija²	8,3	9,2	9,0	6,1	6,7	6,5	26,0	27,2	10,5	12,9
Španija	7,2	9,5	9,6	5,2	7,0	7,1	28,4	25,8	23,6	19,7
Švedska	8,2	10,1	9,6	6,9	8,2	7,7	15,1	19,0	16,6	16,8
Zdr. kraljestvo	7,0	9,8	9,6	5,5	8,2	8,0	21,2	16,8	11,4	8,9

Vir: OECD Health Data 2012, OECD Health at a glance Europe 2012; za Slovenijo za leto 2010: Izdatki in viri financiranja za zdravstvo (SURS) junij 2012.

Opomba: 1 EU-27 je netehtano aritmetično povprečje – izračun OECD (vir: Health at a glance: Europe 2012). 2 Pri izračunu deleža v BDP je upoštevana revizija BDP septembra 2012 (SURS, Nacionalni računi); np – ni podatka.

Slika: Povprečna letna realna stopnja rasti celotnih izdatkov za zdravstvo na prebivalca, 2000–2010

Vir: Health at a glance Europe 2012 (OECD Health Data 2012, Eurostat Statistics Database, WHO Global Health Expenditure Database).

Opomba: Podatki so dosegljivi za 24 držav EU, ki so prikazane na sliki.

4.9 Izdatki za dolgotrajno oskrbo

Celotni izdatki za dolgotrajno oskrbo (DO)¹ so se v Sloveniji v letu 2010 povečali. Izraženi v deležu BDP, so znašali 1,26 % BDP (2009: 1,20 %), od tega javni 0,94 % BDP, zasebni pa 0,32 % BDP. Kljub sprejetim varčevalnim ukrepom je bila realna rast javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo v letu 2010 še razmeroma visoka, 4,8-odstotna, še bolj pa so se povečali zasebni izdatki (za 8,6 %), in sicer predvsem za storitve dolgotrajne socialne oskrbe. Ti večinoma pomenijo doplačila za nastanitev in prehrano v domovih za starejše. Obseg izdatkov za ta namen se povečuje predvsem zaradi večanja zmogljivosti (odpiranja novih domov za starejše), pa tudi zaradi večanja obsega višjega (dražjega) standarda oskrbe v novih, večinoma zasebnih domovih s koncesijo. Zaradi tega se je v celotnih izdatkih za dolgotrajno oskrbo v letu 2010 v strukturi po virih financiranja ponovno povečal delež zasebnih izdatkov (na 25,1 %), v strukturi po namenu² pa delež izdatkov za storitve dolgotrajne socialne oskrbe (na 41,5 %). Zasebni izdatki se povečujejo bistveno hitreje od javnih že nekaj let.

Slovenija po obsegu celotnih in javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo, izraženih v deležu BDP, še naprej zaostaja za povprečjem OECD. Tudi države OECD dosegajo hitro rast izdatkov za DO, hkrati pa izboljšujejo tudi statistični zajem teh izdatkov³, tako da zadnji razpoložljivi podatki za leto 2010 kažejo

višje povprečje za države OECD kot v preteklih letih. V letu 2010 je za celotne (javne in zasebne) izdatke povprečje 25 držav OECD znašalo 1,41 % BDP (2009: 1,42 %) oziroma 19 evropskih držav 1,56 % BDP. Vendar je za mednarodne primerjave še vedno zanesljivejši podatek o zgolj javnih izdatkih, poročanje o zasebnih izdatkih je namreč še vedno zelo pomanjkljivo. Za javne izdatke je povprečje 19 evropskih držav v letu 2010 znašalo 1,37 % BDP (2009: 1,36 %), skoraj enako tudi v 25 državah OECD (1,29 % BDP), ki so prikazane na sliki. Velike razlike med državami pa niso le posledica različnih stopenj razvitosti držav, ampak tudi različnih sistemov dolgotrajne oskrbe, različnega vpliva demografskih dejavnikov ter razlik v življenjskih vzorcih, zlasti vloge družine in neformalne oskrbe.

Rast javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo je bila v obdobju 2005–2010 v državah OECD v povprečju bistveno višja kot v Sloveniji. Na to je vplivala hitrejša rast izdatkov za zdravstveni del DO. V Sloveniji je bila rast javnih izdatkov za zdravstveni del dolgotrajne oskrbe (75 % vseh javnih izdatkov za DO) v obdobju 2005–2010 sicer višja od rasti javnih izdatkov za zdravstvo (DO 3,6 %; zdravstvo 3,3 %), vendar pa je močno zaostala za povprečno rastjo javnih izdatkov za zdravstveni del DO v državah OECD (6,8 %). Poglavitna razlika je ta, da v drugih razvitih državah hitro naraščajo tudi javni izdatki za dolgotrajno zdravstveno oskrbo na domu (patronaža in dodatki za pomoč pri opravljanju temeljnih vsakodnevnih opravil), v Sloveniji pa so ti v obdobju 2005–2010 realno celo upadli (v povprečju letno za 2,1 %). Posledično so javni izdatki za zdravstveno DO na domu upadli tudi kot delež celotnih javnih izdatkov za zdravstveno DO (s 30 % v letu 2005 na le 22 % v letu 2010).

Dolgoročne projekcije javnih izdatkov za dolgotrajno oskrbo⁴ kažejo, da naj bi se njihov delež v BDP do leta 2060 več kot podvojil. Po referenčnem scenariju AWG, ki upošteva predvsem staranje prebivalstva, naj bi se javni izdatki za dolgotrajno oskrbo v Sloveniji do leta 2020 povečali za 0,3 o. t. BDP oziroma do leta 2060 za 1,6 o. t. BDP; po najvišjem scenariju, ki upošteva tudi povečanje pokritosti s formalno dolgotrajno oskrbo do ravni povprečja EU, pa že do leta 2020 za 0,5 o. t. BDP, do leta 2060 pa kar za 4,2 o. t. BDP. V povprečju v EU naj bi se javni izdatki za DO povečali do leta 2020 za 0,3 do 0,5 o. t. BDP (različni scenariji) oziroma do leta 2060 za 1,5 do 3,1 o. t. BDP (European Commission in Economic Policy Committee, 2012 Ageing Report, maj 2012).

¹ Po definiciji OECD, Eurostat in WHO (A System of Health Accounts 2011, str. 88-95 in str. 114).

² Metodologija SHA določa tudi razmejitev izdatkov za DO po namenu. Dolgotrajna zdravstvena oskrba je večinoma financirana iz javnih virov (96,8 % v letu 2010). To so pretežno sredstva ZZSZ, ki so namenjena storitvam zdravstvene oskrbe v domovih za starejše in posebnih socialnih zavodih, podaljšanemu bolnišničnemu zdravljenju in delu patronažne službe. K dolgotrajni zdravstveni oskrbi spadajo tudi sredstva ZPIZ, ki so namenjena dodatkom za pomoč in postrežbo, ker so upravičenci do tega dodatka osebe, ki niso zmožne samostojno opravljati temeljnih vsakodnevnih opravil (ADL). Za dolgotrajno socialno oskrbo, ki je povezana s pomočjo pri podpornih vsakodnevnih opravilih (angl. instrumental activities of daily living – IADL), je slaba polovica (44,0% v letu 2010) izdatkov pokrita iz javnih virov (iz državnega in občinskih proračunov) ter dobra polovica iz zasebnih virov (56,0%). Zasebni viri so predvsem doplačila za nastanitev in prehrano v domovih za starejše in drugih oblikah institucionalne oskrbe ter izdatki gospodinjestev za pomoč na domu.

³ Po reviziji metodologije sistema zdravstvenih računov je natančna definicija dolgotrajne oskrbe zapisana v A System of Health Accounts (OECD, Eurostat, WHO), 2011. V letu 2012 je bila izvedena tudi študija OECD o statistiki izdatkov za dolgotrajno oskrbo, v katero je bila vključena tudi Slovenija, Accounting and mapping of long-term care expenditure under SHA 2011 (Marn et al., 2012).

⁴ Dolgoročne projekcije javnih izdatkov povezanih s staranjem prebivalstva, med katerimi so tudi izdatki za dolgotrajno oskrbo, se vsake tri leta pripravijo v okviru delovne skupine Ageing Working Group, ki deluje v okviru Odbora za ekonomsko politiko pri Evropski komisiji. Zadnji krog projekcij je bil zaključen maja 2012.

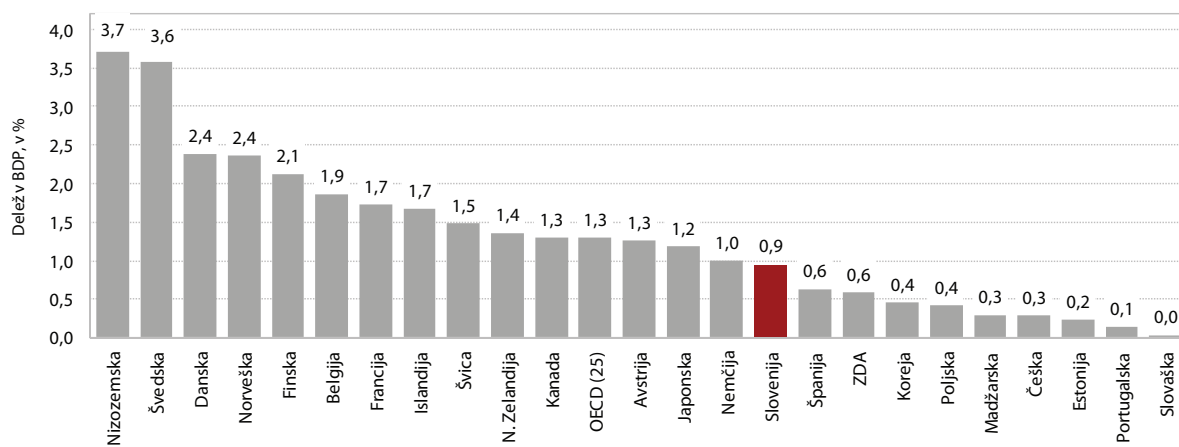
Tabela: Izdatki za dolgotrajno oskrbo po virih financiranja in po namenu, 2005–2010

	V mio EUR			Delež v BDP, v %			Struktura, v %			Realna rast, v %	Povp. letna realna rast, v %
	2005	2009	2010	2005	2009	2010	2005	2009	2010	10/09	2005–2010
Dolgotrajna oskrba	315	428	447	1,10	1,20	1,26	100,0	100,0	100,0	5,8	4,6
Po virih financiranja:											
javni izdatki	246	323	335	0,86	0,91	0,94	77,9	75,6	74,9	4,8	3,8
zasebni izdatki	70	104	112	0,24	0,29	0,32	22,1	24,4	25,1	8,6	7,3
Po namenu:											
zdravstvena oskrba	195	257	262	0,68	0,72	0,74	62,0	60,0	58,5	3,2	3,4
socialna oskrba	120	171	186	0,42	0,48	0,52	38,0	40,0	41,5	9,7	6,4

Vir: SURS-Izdatki in viri financiranja za zdravstvo (objava: junij 2012), OECD Health Data 2012.

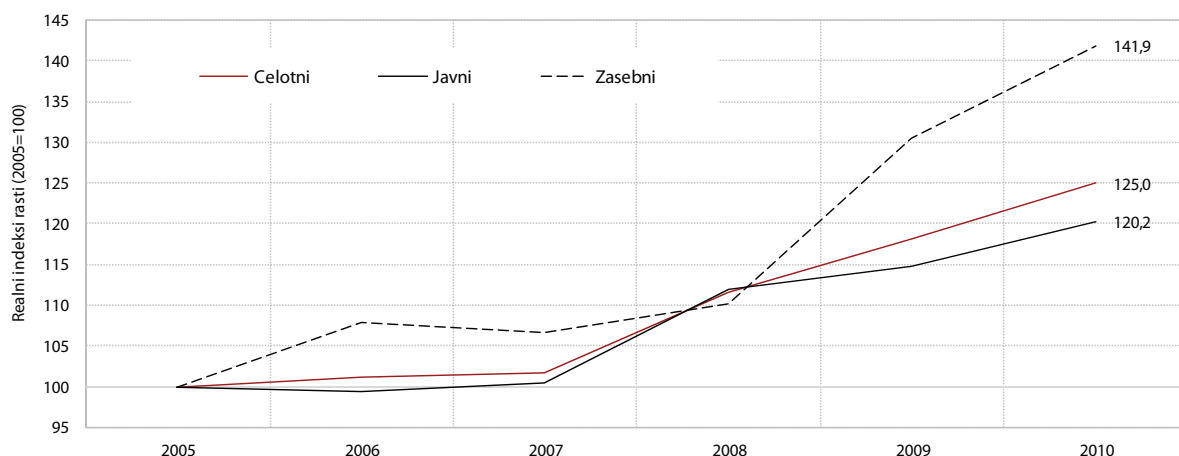
Opomba: Za preračun v stalne cene je v skladu z mednarodnimi priporočili uporabljen implicitni deflator BDP in ne indeks cen življenjskih potrebščin (AHRQ, 2011 in OECD Health at a glance 2012 Europe 2012).

Slika: Javni izdatki za dolgotrajno oskrbo kot delež v BDP, 2010

Vir: OECD Health Data 2012. Opomba: V povprečje OECD je vključeno 25 držav za katere so razpoložljivi podatki (lastni izračun). 2009: Španija, Japonska.

Slika: Realna rast izdatkov za dolgotrajno oskrbo, Slovenija

Vir: OECD Health data 2012:

Opomba: Za preračun v stalne cene je v skladu z mednarodnimi priporočili uporabljen implicitni deflator BDP (in ne indeks cen življenjskih potrebščin) (AHRQ, 2011 in OECD Health at a glance 2011).

4.10 Indeks človekovega razvoja

Poročilo Združenih narodov o človekovem razvoju (2013) ponovno uvršča Slovenijo v skupino držav z zelo visoko stopnjo¹ človekovega razvoja. Vrednost indeksa človekovega razvoja (HDI 0,892) uvršča Slovenijo v letu 2012 skupaj s Finsko na 21. mesto med 186 državami, kar je enaka uvrstitev kot leto prej (med 187 državami). Med obravnavami državami je najvišjo vrednost indeksa znova dosegla Norveška (0,955). Med državami EU je najvišje uvrščena Nizozemska (0,921), Slovenija pa je med njimi na 10. mestu. Po indeksu človekovega razvoja ne glede na dohodek² pa je Slovenija med državami EU na 5. mestu, najvišje pa je Irska.

K razmeroma visoki uvrstitvi Slovenije je med tremi dimenzijami HDI tako kot prejšnja leta največ prispevala izobrazbenost prebivalstva, najmanj pa dohodek. HDI kot eden od osrednjih zbirnih kazalnikov razvoja družbe in blaginje vključuje tri dejavnike človekovega blagostanja: zdravje, izobrazbo in dohodek. *Dimenzija izobraževanja* meri kazalnik izobrazbe (pričakovanih let šolanja otrok in zaključeno število let šolanja odraslega prebivalstva). Po tem kazalniku naj bi se otroci, ki so vstopili v šolo leta 2011, v povprečju šolali 16,9 leta, (kar je enako kot leto prej), odraslo prebivalstvo (to je stari več kot 25 let) pa je imelo leta 2011 v povprečju 11,7 leta zaključenega šolanja, kar je 0,1 o. t. več kot v poročilu iz leta 2011 in 0,2 o. t. več kot v poročilu iz leta 2010. Slovenija je glede izobrazbe presegala tudi najbolje uvrščeno državo EU po HDI, Nizozemsko. Med državami z zelo visokim človekovim razvojem se uvrščamo po obeh izobrazbenih kazalnikih med prvih 15 držav na svetu. *Dimenzija zdravja* se izraža s kazalnikom pričakovanega trajanja življenja ob rojstvu, ki je leta 2012 za Slovenijo znašal 79,5 leta (79,3 leta v 2011; v 2010 pa 78,8 leta). Po tem kazalniku se uvrščamo na 30. mesto med 186 državami (enako kot leto prej). Med državami EU lahko pričakujejo največ let življenja rojeni v Franciji (81,7 leta). Po *dimenziji dohodka*, ki ga meri kazalnik bruto nacionalni dohodek na prebivalca v dolarski kupni moči, je bila Slovenija leta 2012 uvrščena na 34. mesto (leto prej na 32. mesto). Navedeni dohodek je leta 2012 znašal 23.999 dolarjev (leta 2011 24.914, v letu 2010 pa 24.451 dolarjev). Med državami EU ima

¹ Med države z zelo visoko stopnjo človekovega razvoja poročilo uvršča države z vrednostjo indeksa višje od 0,804; vrednosti od 0,804 do 0,712 označujejo države z visoko stopnjo razvoja; države s srednjo in nizko stopnjo razvoja pa imajo vrednosti od 0,710 do 0,304.

² Indeks človekovega razvoja ne glede na dohodek ang. »non-income HDI«, se izračuna samo z upoštevanjem HDI komponent zdravja in izobrazbe.

najvišji dohodek Luksemburg (48.285 in je le rahlo nižji od najvišjega – 48.688 – med vsemi vključenimi državami, ki ga ima Norveška).

Pri širšem naboru kazalnikov za spremljanje blaginje kaže po neenakosti prilagojen indeks človekovega razvoja rahlo poslabšanje, indeks neenakosti po spolu pa bistveno izboljšanje. Po neenakosti prilagojen indeks človekovega razvoja (IHDI) kaže, koliko je potencial človekovega razvoja (ki ga izraža HDI) v posamezni državi zmanjšan zaradi neenakosti. Enaka vrednost HDI in IHDI pomeni, da v državi ni neenakosti. IHDI je zato mogoče šteti kot indeks dejanskega človekovega razvoja (razvoja z upoštevanjem neenakosti). V letu 2012 je IHDI za Slovenijo znašal 0,840, kar pomeni 5,8 % izgube potenciala zaradi neenakosti³. To kaže na rahlo povečanje neenakosti v Sloveniji, saj je izguba potenciala v letu pred tem znašala 5,3 %. Na izgubo potenciala najbolj vpliva razlika vrednosti v dimenziji dohodka (za 9,9 %), razliki v dimenziji izobrazbe (4,1 %) in zdravja (3,2 %) pa sta nizki. Bistveno se je izboljšala uvrstitev Slovenije po *indeksu neenakosti po spolu (GII)*⁴. Vrednost za Slovenijo je v letu 2012 znašala 0,080, kar nas uvršča na 8. mesto med 187 državami. Uvrstitev iz let 2010 in 2011 (17. mesto med 138 obravnavanimi državami) je izboljšana, ker se je delež žensk v slovenskem parlamentu z 10,8 % povečal na 23,1 %.

³ Med državami z visoko stopnjo razvoja ima manjšo izgubo potenciala samo Češka z razliko 5,4 %.

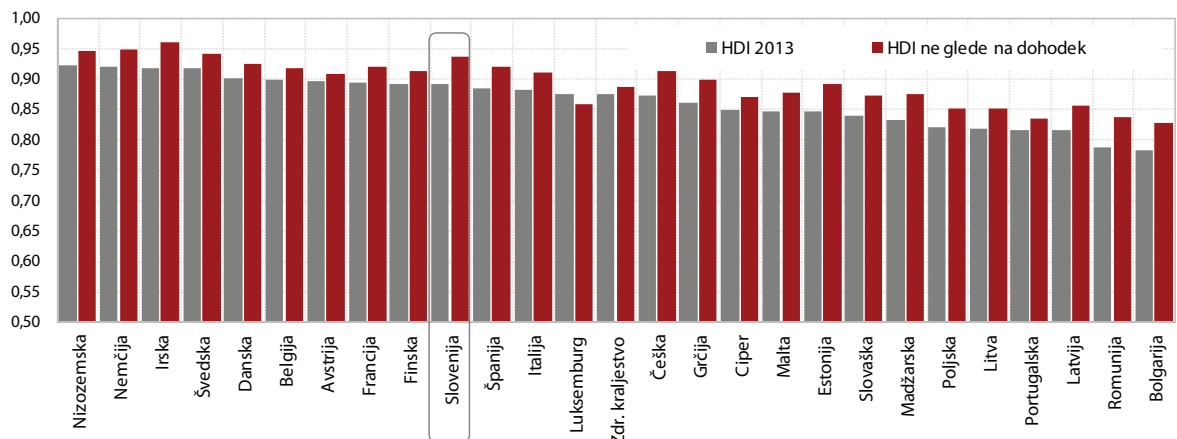
⁴ Kazalnik je še vedno v eksperimentalni fazi in meri reproduktivno zdravje žensk (s stopnjo umrljivosti mater ob rojstvu otrok in stopnjo rodnosti odraslih žensk), razlike v stopnjah izobrazbe moških in žensk (z vključenostjo v sekundarno in terciarno raven izobraževanja) ter njihove politične in delovne aktivnosti (z deležem poslanskih sedežev in stopnjo delovne aktivnosti). Indeks zavzema vrednosti med 0 in 1, pri čemer pomeni višja vrednost večjo neenakost med spoloma po obravnavanih elementih.

Tabela: Indeks človekovega razvoja (HDI) v državah EU in uvrstitev po indeksu človekovega razvoja

	Indeks človekovega razvoja (HDI)							Uvrstitev po HDI ¹	Sprememba v uvrstitve po HDI	
	1990	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2012	2010–2011	2011–2012
Avstrija	0,790	0,839	0,860	0,879	0,883	0,885	0,895	18	0	1
Belgija	0,811	0,876	0,873	0,883	0,885	0,886	0,897	17	0	1
Bolgarija	0,698	0,715	0,749	0,766	0,768	0,771	0,782	57	1	-2
Ciper	0,747	0,800	0,809	0,837	0,839	0,840	0,848	31	0	0
Češka	np	0,816	0,854	0,863	0,863	0,865	0,873	28	0	-1
Danska	0,809	0,861	0,885	0,891	0,893	0,895	0,901	15	0	1
Estonija	0,717	0,776	0,821	0,828	0,832	0,835	0,846	33	0	1
Finska	0,794	0,837	0,875	0,877	0,880	0,882	0,892	21	0	1
Francija	0,777	0,846	0,869	0,880	0,883	0,884	0,893	20	0	0
Nemčija	0,795	0,864	0,895	0,900	0,903	0,905	0,860	5	0	4
Grčija	0,766	0,802	0,856	0,863	0,862	0,861	0,916	29	0	0
Madžarska	0,706	0,775	0,803	0,811	0,814	0,816	0,881	37	0	1
Irska	0,782	0,869	0,898	0,905	0,907	0,908	0,814	7	0	0
Italija	0,764	0,825	0,861	0,870	0,873	0,874	0,818	25	0	-1
Latvija	0,693	0,732	0,784	0,798	0,802	0,805	0,875	44	0	-1
Litva	np	0,749	0,793	0,802	0,805	0,810	0,831	41	1	-1
Luksemburg	0,788	0,854	0,865	0,863	0,865	0,867	0,847	26	0	-1
Malta	0,753	0,799	0,825	0,827	0,830	0,832	0,920	32	0	4
Nizozemska	0,835	0,882	0,890	0,905	0,909	0,910	0,921	4	0	-1
Poljska	np	0,770	0,791	0,807	0,811	0,813	0,821	39	0	0
Portugalska	0,708	0,778	0,789	0,805	0,808	0,809	0,816	43	-1	-2
Romunija	0,700	0,704	0,748	0,778	0,779	0,781	0,786	56	0	-6
Slovaška	0,747	0,779	0,810	0,829	0,832	0,834	0,840	35	0	0
Slovenija	np	0,805	0,848	0,876	0,882	0,884	0,892	21	0	0
Španija	0,749	0,839	0,857	0,874	0,876	0,878	0,885	23	0	0
Švedska	0,816	0,894	0,896	0,898	0,901	0,904	0,916	8	0	2
Zdr. kraljestvo	0,778	0,833	0,855	0,860	0,862	0,863	0,875	26	0	2

Vir: Human Development Report 2013 (UNDP, 2013).
Opomba: ¹ Uvrstitev med 186 državami; np-ni podatka.

Slika: Primerjava HDI in HDI ne glede na dohodek za države EU, 2012

Vir: Human Development Report 2013 (UNDP, 2013).

4.11 Minimalna plača

Rast minimalne plače je bila v letu 2012 četrto leto zapored višja od rasti povprečne bruto plače, po razmerju med njima pa smo že v samem vrhu držav EU. S 1. januarjem 2012 se je končalo prehodno obdobje postopnosti¹ približevanja zakonskemu znesku minimalne plače, tako da je ta (ob upoštevanju januarske uskladitve²) v letu 2012 znašala 763,06 EUR. Od povprečne izplačane bruto minimalne plače v predhodnem letu je bila višja za 6,3 % (v letu 2011 za 5,7 %, v letu 2010 za 14,6 %). Rast je bila ponovno precej višja od rasti povprečne bruto plače, ki je zaradi varčevalnih ukrepov v javnem sektorju in nadaljnega padca gospodarske aktivnosti stagnirala (0,1 %). Razmerje med povprečnim izplačanim bruto zneskom minimalne in povprečne plače se je v letu 2012 povečalo za 2,9 o. t. na 50,0 %. To nas podobno kot prejšnja leta uvršča v sam vrh držav članic EU. Od sedemnajstih članic, za katere so na voljo podatki, se je razmerje ob Sloveniji zvišalo še v osmih državah, v sedmih pa znižalo³.

Število prejemnikov minimalne plače se je v letu 2012 še povečalo, glede na leto pred uvedbo novega zakona o minimalni plači (2009) pa se je več kot podvojilo (z 19.047 na 44.990). Prejemnikov minimalne plače je bilo v letu 2012 za 3,3 % več kot leto prej. Obenem se je zvišal tudi delež njenih prejemnikov med vsemi zaposlenimi za 0,4 o. t. na 7,5 % (2009 3,0 %). Okrog 86 % vseh prejemnikov minimalne plače je bilo v dejavnostih zasebnega sektorja⁴. Njihovo število se je v zadnjem letu nekoliko znižalo (za 87 oseb na 38.888, 2009 18.596), v obdobju 2009–2012 pa se je delež prejemnikov povečal s 3,8 % na 8,8 %. V dejavnostih javnih storitev je bilo v tem obdobju povečanje sicer nizkega deleža bistveno večje (z 0,3 % na 3,9 % oz. s 451 na 6.102 prejemnikov), lansko povečanje števila (za 1.512) pa je tudi posledica znižanja plač javnim uslužbencem z ZUJF. V primerjavi s stanjem pred novim zakonom se je v dejavnostih zasebnega sektorja število prejemnikov najbolj zvišalo v trgovini in predelovalnih dejavnostih. Skupaj z drugimi raznovrstnimi dejavnostmi, gradbeništvo in gostinstvom je v teh dejavnostih okrog tri četrtine

vseh prejemnikov minimalne plače⁵. Razen trgovine so to dejavnosti, za katere je v povprečju značilna nizka stopnja izobrazbe zaposlenih.

Dvig minimalne plače je v preteklih treh letih pomembno prispeval k zvišanju plač v zasebnem sektorju, zmanjšanju deleža zaposlenih z niskimi plačami in zmanjšanju neenakosti v plačah, obenem pa tudi k poslabšanju stroškovne konkurenčnosti gospodarstva in izgubi delovnih mest. Ocenjujemo, da je v letu 2010 več kot 3 o. t. rasti plač v dejavnostih zasebnega sektorja mogoče pripisati vplivu dviga minimalne plače in razmeroma hitremu prehodu večine delodajalcev na njeno zakonsko višino, postopnost dviga pa je tudi še v naslednjih dveh letih ustvarjala pritiske na rast plač, a je bil učinek v obeh letih nižji od odstotne točke. Dvig minimalne plače je zato zlasti v letu 2010 ustvarjal močan pritisk na stroške dela na enoto proizvoda in poslabšanje konkurenčnosti gospodarstva. Kratkoročno je po naši oceni zaradi dviga minimalne plače delo izgubilo okoli 7.000 oseb, dolgoročno pa okoli 18.000⁶. Obenem je visoko povečanje minimalne plače vplivalo na zmanjšanje neenakosti v porazdelitvi plač, ki jo merimo z Ginijevim koeficientom in interdecilnim koeficientom (9. decil/1. decil)⁷. Neenakost se je v letih 2010 in 2011, ko imamo na voljo zadnje podatke o porazdelitvi plač, zmanjšala po obeh kazalnikih. Delež zaposlenih z niskimi plačami⁸ je v letu 2011 ostal enak kot v letu prej (17,9 %), ko se je zmanjšal prvič po letu 2005 (17,0 %; 2009 19,3 %). Po podatkih zadnje vseevropske ankete o strukturi plač je znašal primerljiv delež v povprečju držav članic EU v letu 2010 17,0 %.

¹ Postopnost je bila mogoča v obdobju od 1.3.2010 do 31.12.2011, če bi takojšnje izplačevanje povzročilo velike izgube in ogrozilo obstoj podjetja in je bila vezana na sporazum s predstavniki delavcev pri delodajalcu.

² S 1.1. 2012 se je minimalna plača zvišala za medletno rast cen konec leta 2011 (2 %).

³ Minimalna plača se je v letu 2012 zvišala v 14 državah, znižala se je le na Poljskem, Češkem in v Grčiji, enaka je ostala v Litvi, Španiji in na Irskem.

⁴ Dejavnosti A-N; R-S, dejavnosti javnih storitev pa so dejavnosti O-Q.

⁵ V predelovalnih dejavnostih 28,7 %, trgovini 16,3 %, drugih raznovrstnih poslovnih storitvah 12,7 %, gradbeništvo 9,3 % in gostinstvu 6,0 %.

⁶ Glej Delovni zvezek UMAR 3/2010 (Brezigar et al.: Ocena posledic dviga minimalne plače) in Ekonomski izzivi 2012 (Okvir 2: Vpliv dviga minimalne plače v letu 2010 na izgubo delovnih mest – Ažurirana ocena funkcije povpraševanja po delu in ocena vpliva dviga minimalne plače ali stroškov dela na zaposlenost).

⁷ Izračunana iz podatkov o porazdelitvi zaposlenih pri pravnih osebah glede na višino bruto plače.

⁸ Po metodologiji OECD so to tisti zaposleni, ki prejemajo plačo, enako dvema tretjinam mediane oz. nižjo, tj. v letu 2011 do višine 883 EUR.

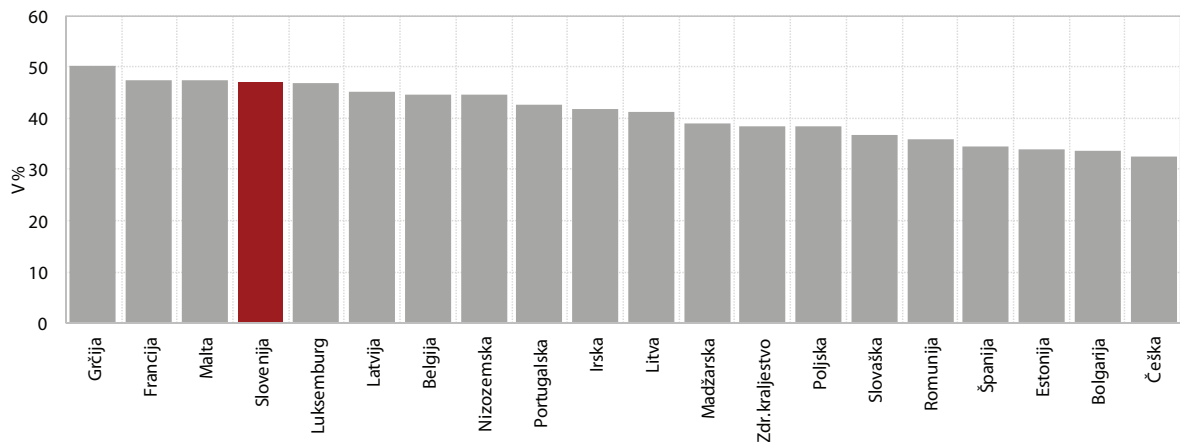

Tabela: Povprečna minimalna bruto plača, povprečna bruto plača in razmerje med njima, Slovenija, 2000–2012

	Minimalna bruto plača	Nominalna rast minimalne plače	Realna rast minimalne plače	Povprečna bruto plača	Nominalna rast bruto plače	Realna rast bruto plače	Razmerje med minimalno plačo in povprečno plačo
2000	322	10,3	1,3	800	10,6	1,6	40,3
2001	366	13,5	4,7	895	11,9	3,2	40,9
2002	408	11,5	3,7	982	9,7	2,0	41,5
2003	445	9,0	3,2	1.057	7,5	1,8	42,1
2004	476	7,0	3,3	1.117	5,7	2,0	42,6
2005	499	4,9	2,4	1.157	4,8	2,2	43,1
2006	516	3,3	0,9	1.213	4,8	2,2	42,5
2007	529	2,5	-1,1	1.285	5,9	2,2	41,2
2008	571	8,0	2,2	1.391	8,3	2,5	41,1
2009	593	3,7	2,8	1.439	3,4	2,5	41,2
2010	679	14,6	12,6	1.495	3,9	2,1	45,4
2011	718	5,7	3,8	1.525	2,0	0,2	47,1
2012	763	6,3	3,5	1.525	0,1	-2,4	50,0

Vir: SURS, SKD 2002 do leta 2008, SKD 2008 od 2009 dalje, AJPES.

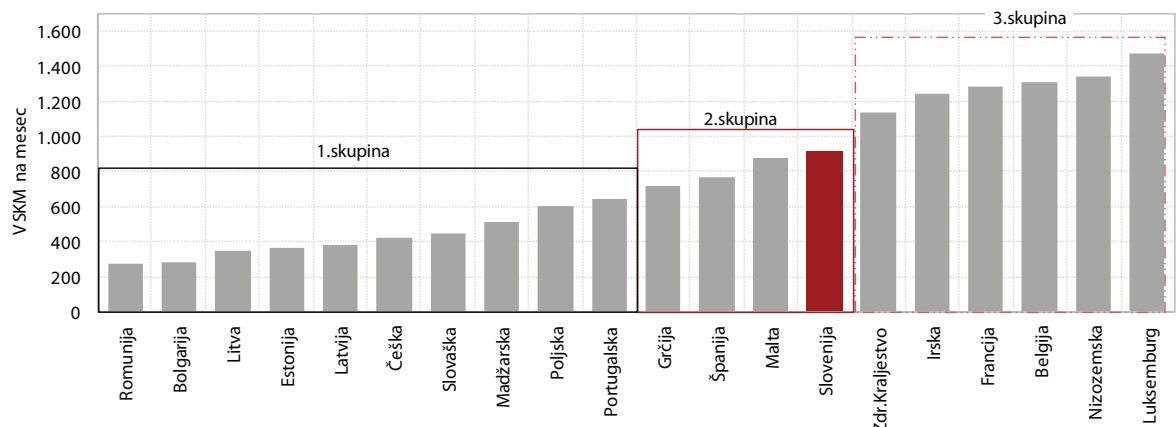
Slika 1: Razmerje med minimalno bruto plačo in povprečno bruto plačo, 2011

Vir: Eurostat, za Slovenijo SURS, AJPES.

Opomba: Za Belgijo, Francijo, Nizozemsko podatek za leto 2010. Za ostale države EU-27 ni podatkov.

Slika 2: Minimalna bruto plača, julij 2012, v standardih kupne moči (SKM)

Vir: Eurostat.

Opomba: oblikovanje skupin Eurostat.

4.12 Tveganje revščine

Kazalniki dohodkovne neenakosti za leto 2011 kažejo nadaljnje povečanje deleža slovenskega prebivalstva, ki je izpostavljen tveganju revščine.

Pod pragom tveganja revščine je v Sloveniji v letu 2011 živelo okoli 273.000 ljudi (okoli 19.000 več kot leto prej). Stopnja tveganja revščine (po socialnih transferjih) se je tako v letu dni povečala za 0,9 o. t. na 13,6 % v letu 2011¹. Prag tveganja revščine se je nekoliko povečal (za enočlansko gospodinjstvo je znašal 600 EUR oziroma 13 EUR več kot leto prej, za štiričlansko² pa 1.260 EUR mesečno oziroma 28 EUR več kot leto prej), globina revščine pa se je zmanjšala za 0,3 o. t.³ Izračuni temeljijo na dohodkih iz leta 2010, ko je ob rahlem okrepanju gospodarstva in precejšnjem dvigu minimalne plače prišlo do razmeroma visoke rasti plač, kar je vplivalo na povečanje praga, hkrati pa so se zaradi precejšnjega padca zaposlenosti in nadaljnega povečanja števila prejemnikov socialnih transferjev delu prebivalstva dohodki znižali.

Učinek socialnih transferjev na znižanje tveganja revščine se je v letu 2011 zmanjšal, vendar ostaja večji kot v povprečju EU. Socialni transferji so tveganje znižali za 10,6 o. t. (11,5 o. t. v letu 2010). Še vedno pa so socialni transferji v Sloveniji leta 2011 stopnjo tveganja revščine po transferjih zmanjševali učinkoviteje (za 10,6 o. t. oziroma s 24,2 % na 13,6 %), kot v je bilo to v povprečju držav EU (za 9,2 o. t. oziroma s 26,1 % na 16,9 %). Od leta 2005 se je stopnja tveganja revščine pred transferji postopno zniževala, leta 2010 pa se je prvič po daljšem obdobju zvišala na 24,2 % in na tej ravni ostala tudi v letu 2011. Med sistemskimi razlogi bi bilo mogoče manjši učinek na njeno znižanje pripisati zgolj polovični valorizaciji socialnih transferjev v letu 2010⁴, kar je dodatno prispevalo k temu, da je bila njihova rast bistveno nižja od rasti plač.

Slovenija je kljub povečanemu tveganju še vedno med evropskimi državami z nizko stopnjo tveganja revščine. V letu 2011 je bila med državami EU stopnja v Sloveniji šesta najnižja, se pa povečuje hitreje kot v

povprečju EU. Od leta 2009 do leta 2011 se je tveganje v Sloveniji zvišalo za 2,3 o. t., v povprečju EU pa za 0,6 o. t. Slovenija je tako med sedmimi državami, ki se jim je stopnja tveganja revščine v treh letih najbolj povečala. Še vedno pa je po stopnji tveganja revščine podobna nekaterim razvitejšim skandinavskim državam ter Češki, Slovaški, Avstriji in Luksemburgu. Vendar je prag tveganja revščine, izražen v standardu kupne moči (SKM), v državah s podobno stopnjo tveganja revščine precej različen, kar vpliva nato, da se Slovenija od navedenih držav precej razlikuje po stopnji materialne prikrajšanosti (glej kazalnik 4.13). Po vrednosti praga revščine v SKM je namreč Slovenija blizu sredine držav EU (na 12. mestu).

Večanje tveganja revščine je v zadnjih dveh letih značilno za skoraj vse socioekonomske skupine.

Skupine, najbolj ogrožene zaradi revščine, so v Sloveniji podobne kot v EU, vendar so nekateri trendi drugačni. Tako so se stopnje tveganja revščine za otroke in različna gospodinjstva, v katerih živijo otroci, v Sloveniji precej povečale, medtem ko so se v povprečju EU za družine z več otroki zmanjšale. Za družino dveh odraslih s tremi ali več otroki se je stopnja leta 2011 v Sloveniji najbolj povečala (za 4,6 o. t.) med vsemi obravnavanimi socioekonomskimi skupinami. Stopnja tveganja revščine med mlajšimi od 18 let je še vedno precej pod povprečjem EU, vendar skrb vzbuja hitrost slabšanja, saj je Slovenija med štirimi državami, v katerih se je stopnja tveganja revščine med mlajšimi od 18 let v zadnjih letih najbolj povečala. Pri starejših so stopnje tveganja revščine v Sloveniji višje kot v povprečju EU, poleg tega pa se povečujejo, medtem ko se v povprečju EU znižujejo oz. ostajajo enake.

¹ Podrobnejši podatki za Slovenijo v EO, julij–avgust 2012, str. 28–32.

² Prag je izračunan za družino dveh odraslih in dveh otrok, mlajših od 14 let.

³ Relativna vrzel tveganja revščine pomeni, koliko so osebe, ki se po svojih razpoložljivih dohodkih uvrstijo pod prag tveganja revščine, oddaljene od tega praga. V letu 2011 je povprečni dohodek ljudi pod pragom tveganja revščine znašal 480,6 EUR in je bil za 19,9 % nižji od praga.

⁴ Od 1. januarja 2010 do 31. decembra 2010 je veljal Zakon o interventnih ukrepih zaradi gospodarske krize (ZIUZGK, Uradni list RS, št. 98/09), v katerem se je višina uskladitev transferjev posameznikom in gospodinjstvom zmanjšala za polovico.

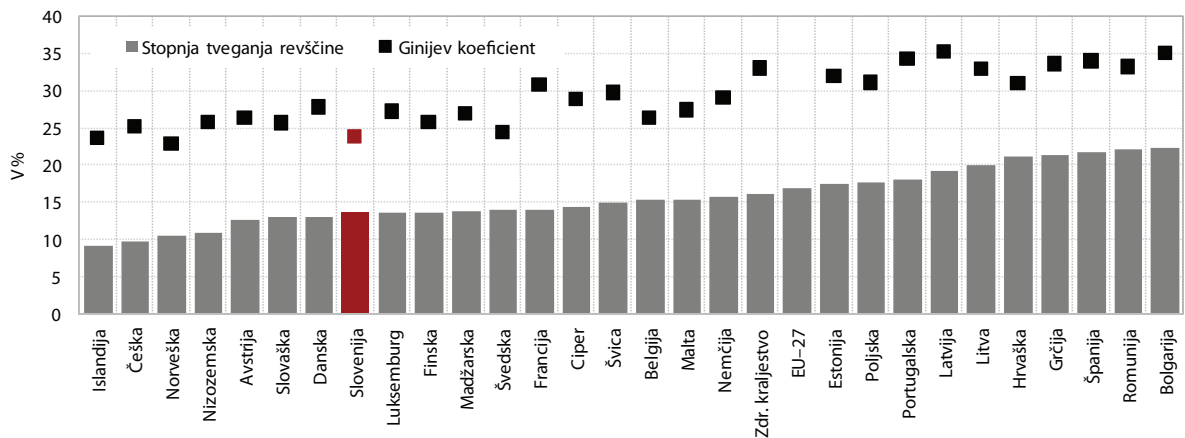
Tabela: Izbrani kazalniki revščine in dohodkovne neenakosti, SLO in EU* (brez dohodkov v naravi), 2005–2011

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Stopnje tveganja revščine v %:								
po socialnih transferjih	SLO	12,2	11,6	11,5	12,3	11,3	12,7	13,6
	EU	16,4	16,5	16,5	16,4	16,3	16,4	16,9
pred socialnimi transferji*	SLO	25,9	24,2	23,1	23,0	22,0	24,2	24,2
	EU	25,9	26,1	25,8	25,2	25,1	25,9	26,1
ženske	SLO	13,7	12,9	12,9	13,6	12,8	14,1	15,0
	EU	17,0	17,2	17,3	17,4	17,1	17,0	17,6
moški	SLO	10,6	10,3	10,0	11,0	9,8	11,3	12,2
	EU	15,6	15,7	15,7	15,5	15,4	15,6	16,1
otroci, mlajši od 18 let	SLO	12,1	11,5	11,3	11,6	11,2	12,6	14,7
	EU	19,9	19,8	19,5	20,1	19,8	20,5	20,6
mladi (18-24) let	SLO	10,0	8,9	9,1	9,7	7,7	10,0	10,3
	EU	19,5	20,0	20,6	19,9	20,1	21,1	21,7
stari (65+ let)**	SLO	20,3	19,9	19,4	21,3	20,0	20,2	20,9
	EU	18,9	19,0	18,4	19,0	18,0	16,0	16,0
najemniki	SLO	25,9	21,9	25,7	25,2	22,0	27,6	29,8
	EU	22,7	22,7	24,8	25,5	25,4	25,7	26,4
samska oseba	SLO	44,0	42,4	39,2	41,9	43,4	38,5	40,0
	EU	23,8	23,9	25,2	26,1	25,8	25,1	25,7
enostarševska družina**	SLO	22,0	22,3	28,6	28,8	28,1	31,4	30,8
	EU	31,4	32,6	33,1	35,4	33,8	36,6	34,6
par z najmanj tremi vzdrževanimi otroki (velika družina)	SLO	16,6	15,2	15,2	11,3	15,7	13,6	18,2
	EU	25,9	25,9	25,6	25,8	25,7	25,8	24,8
Kazalniki dohodkovne neenakosti:								
Kvintilni količnik 80/20	SLO	3,4	3,4	3,3	3,4	3,2	3,4	3,5
	EU	5,0	4,9	5,0	5,0	4,9	5,0	5,1
Ginijev količnik	SLO	23,8	23,7	23,2	23,4	22,7	23,8	23,8
	EU	30,6	30,2	30,6	30,8	30,4	30,5	np

Vir: Eurostat Portal Page, 2012.

Opombe: *(25 držav) tehtano povprečje**pokojinine se upoštevajo kot dohodki iz dela, ***to statistično pomeni enostarševsko gospodinjstvo z vsaj enim vzdrževanim otrokom. np – ni podatka.

Slika: Stopnja tveganja revščine in Ginijev koeficient v %, 2011

Vir: Eurostat Portal Page, 2012.

4.13 Materialna prikrajšanost

Stopnja materialne prikrajšanosti, ki meri prikrajšanost pri treh ali več elementih¹ trajnih življenjskih dobrin oz. ekonomskih obremenitev gospodinjstva, se je v Sloveniji leta 2011 precej povečala. Znašala je 17,2 % (15,8 % v letu 2010) in je bila najvišja v zadnjih sedmih letih. Višji so tudi deleži tistih, ki občutijo prikrajšanje pri 7, 6, 5 ali 4 elementih hkrati, zmanjšal pa se je tudi delež tistih, ki ne občutijo prikrajšanja pri nobenem elementu, in tistih, ki občutijo prikrajšanje le pri enem elementu. Stopnja težke materialne prikrajšanosti (delež takih, ki občutijo prikrajšanje pri 4 ali več elementih hkrati) je bila leta 2011 6,1 %, kar je 0,2 o. t. več kot leta 2010. Povečanje stopnje materialne prikrajšanosti za 1,4 o. t. v primerjavi z letom 2010 je mogoče pripisati predvsem večanju stopnje materialne prikrajšanosti prebivalcev nad pragom tveganja revščine (za 1,3 o. t.), ki jih je veliko več (86,4 %), kot znaša delež prebivalcev pod pragom tveganja revščine (13,6 %; glej kazalnik 4.12), pri katerih je bila stopnja materialne prikrajšanosti v letu 2011 le rahlo višja kot leta 2010. Za obe skupini sta stopnji višji kot v začetku izvajanja SRS, bolj pa se je položaj poslabšal osebam pod pragom tveganja revščine.

Materialna prikrajšanost v Sloveniji je bila leta 2011 tako kot v celotnem obdobju po letu 2005 nižja od povprečja EU. Stopnja materialne prikrajšanosti je v povprečju držav EU znašala 18,2 %, med državami pa so razlike zelo velike². Slovenija je med 14 državami EU, ki se jim je stopnja materialne prikrajšanosti v letu 2011 povečala (najbolj v Italiji, za 6,3 o. t.). Tudi intenzivnost³ materialne prikrajšanosti je v Sloveniji v primerjavi s povprečjem EU manjša. V Sloveniji gospodinjstva v povprečju čutijo pomanjkanje pri 3,5 elementa, v povprečju EU pri 3,8, najmanjša intenzivnost (3,3 elementa) pa je v Luksemburgu in na Švedskem. V Sloveniji je manjša od EU tudi težka materialna prikrajšanost, podpovprečen pa je delež prebivalstva, ki ni materialno prikrajšan.

Delež prikrajšanih po posameznih elementih, ki vplivajo na izračun stopnje materialne prikrajšanosti, je zelo različen. Največ ljudi spada v Sloveniji med materialno prikrajšane, ker ne morejo privoščiti enotedenskih počitnic in zaradi zamud pri plačilu stanovanjskih stroškov. V letu 2011 so bili telefon, pralni stroj in barvni TV dostopni praktično vsem, 95 % prebivalstva pa tudi računalnik, osebni avtomobil, ogrevan dom. V primerjavi z letom 2008 ni bistvenih sprememb, oziroma so deleži prikrajšanosti večinoma nižji, nekoliko slabše je z dostopnostjo mesnega ali enakovrednega obroka enkrat tedensko. Več težav ima prebivalstvo zaradi pomanjkanja finančnih sredstev za pokrivanje stanovanjskih stroškov, skoraj tretjina prebivalcev pa je prikrajšana za enotedenske počitnice. Še več pa jih ima težave zaradi nepričakovanih izdatkov. Pri prebivalstvu pod pragom tveganja revščine je delež prikrajšanih pri vseh teh elementih bistveno višji kot pri prebivalcih nad pragom tveganja revščine. Manjše poslabšanje pa kažejo podatki o deležu prebivalstva, ki zelo težko shajaz denarjem. Njihov delež v celotnem prebivalstvu se leta 2011 ni povečal, v primerjavi z letom 2008 pa je bil višji za eno odstotno točko. Tudi ta kazalnik pa kaže precej večje poslabšanje pri prebivalcih pod pragom tveganja revščine, od katerih jih že 28 % zelo težko preživi mesec. Če pa pogledamo celoto vseh, ki težko shajajo z denarjem (skupaj zelo težko, težko, kar težko), jih je 88,6 % pod pragom tveganja revščine (EU 78,6 %) in 67,3 % nad pragom (EU 49,5 %). Delež slednjih je skrb vzbujajoč, saj je v zadnjem letu zrasel za 2,1 o. t. in je leta 2011 dosegal maksimum zadnjih štirih let.

¹ Od skupno devetih: 1. zmožnost pokritja nepričakovanih stroškov, 2. zmožnost plačati enotedenske počitnice zunaj domačega kraja, 3. zmožnost privoščiti si ustrezno prehrano (z mesom, piščancem, ribo ali ustrezno brezmesno hrano vsak drugi dan), 4. zmožnost rednega odplačevanja posojil, hipotek oz. zamude pri tem, 5. zmožnost zagotoviti si primerno ogrevano stanovanje, 6. imeti pralni stroj, 7. imeti barvni TV, 8. imeti telefon (mobitel), 9. imeti osebni avtomobil.

² Razlike se v državah EU gibljejo od 60 % (v Bolgariji, kjer prebivalstvo v povprečju občuti pomanjkanje pri 4,5 elementa) pa do manj kot 5 % (Švedska in Luksemburg).

³ Podatek o tem, pri koliko elementih gospodinjstva čutijo materialno prikrajšanost, kaže njeno intenzivnost.

Tabela 1: (Težka) materialna prikrajšanost glede na prag revščine 2005–2011

Materialna prikrajšanost (prikrajšanost 3 in več elementov od 9)							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
SKUPAJ	14,7	14,4	14,3	16,9	16,2	15,8	17,2
Nad pragom tveganja revščine	11,3	11,2	10,8	13,3	13	12	13,3
Pod pragom tveganja revščine	38,9	38,7	41,4	42,7	40,9	41,9	42,1
Težka materialna prikrajšanost (prikrajšanost 4 in več elementov od 9)							
SKUPAJ	5,1	5,1	5,1	6,7	6,1	5,9	6,1
Nad pragom tveganja revščine	3,4	3,4	3,3	4,5	4,3	3,8	4
Pod pragom tveganja revščine	17,5	18	19,1	21,8	20,3	20,5	19,6

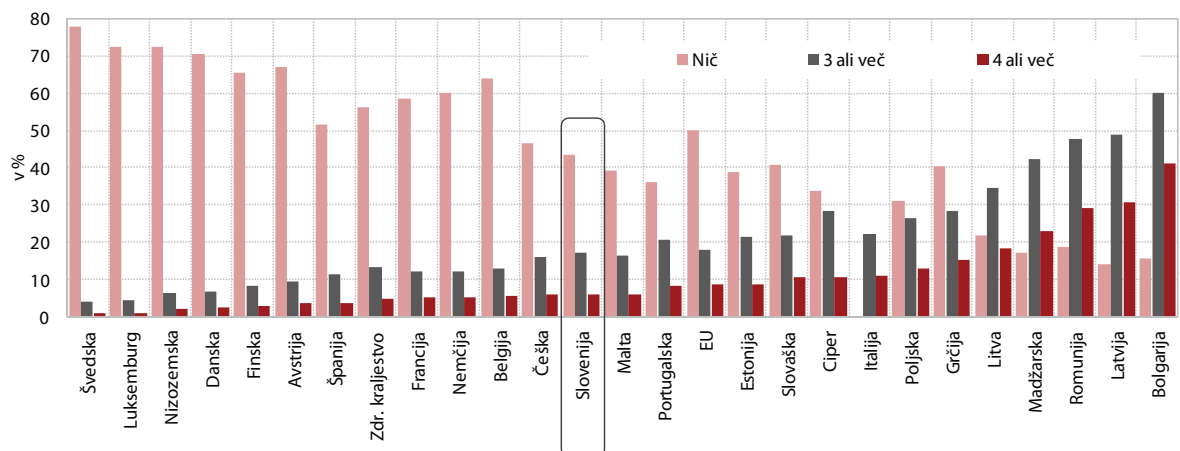
Vir: SURS. Opomba: Dohodek ne vključuje dohodkov v naravi.

Tabela: Materialna prikrajšanost po elementih, Slovenija in povprečje EU, 2008–2011 (v %)

		Skupaj				Pod mejo revščine				Nad mejo revščine			
		2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Telefon	SLO	0	0	0	0	1	1	1	1	0	0	0	0
	EU	1	1	1	1	4	4	3	3	1	1	0	0
Barvni TV	SLO	1	1	0	0	3	3	2	2	0	0	0	0
	EU	1	0	0	0	2	2	1	1	0	0	0	0
Računalnik	SLO	5	5	5	4	15	13	14	13	3	4	3	3
	EU	8	7	6	6	19	16	15	15	6	5	4	4
Pralni stroj	SLO	0	0	0	0	2	1	2	2	0	0	0	0
	EU	2	2	1	1	6	6	5	5	1	1	1	1
Avto	SLO	3	3	3	4	14	15	14	15	2	2	2	2
	EU	9	8	8	8	20	20	20	21	7	6	6	6
Topli dom	SLO	6	5	5	5	14	12	13	12	4	4	4	4
	EU	10	9	9	10	20	20	20	22	8	7	7	7
Počitnice	SLO	30	30	31	32	63	62	66	63	26	26	27	27
	EU	37	37	37	38	66	68	68	68	31	31	31	32
Meso	SLO	12	11	9	10	26	28	20	23	10	8	7	9
	EU	9	9	9	10	22	22	22	24	7	6	6	7
Nepričakovani stroški	SLO	45	41	45	47	72	68	75	76	41	37	41	42
	EU	34	35	36	38	63	65	67	68	28	29	30	31
Stanovanjski stroški*	SLO	16	18	20	19	29	30	36	35	14	17	17	16
	EU	10	12	12	11	21	24	25	25	8	9	9	9
Gospodinjstva, ki zelo težko shajajo z denarjem**	SLO	8	7	9	9	24	21	27	28	6	5	6	6
	EU	10	10	10	10	23	25	26	26	7	7	7	7

Vir: Eurostat Portal Page, 2012. Opomba: * Plačilo hipoteke, najemnine, rednih stanovanjskih stroškov, obrokov za odplačevanje posojil; ** gospodinjstva, ki zelo težko shajajo z denarjem (Households making ends meet with great difficulty).

Slika: Deleži prebivalstva držav EU glede na (težko) materialno prikrajšanost in neprikrajšanost

Vir: Eurostat Portal Page, 2012.

4.14 Zmogljivosti zdravstva

Rast števila zdravnikov se je v Sloveniji v zadnjih letih okrepila, zaostanek za EU pa kljub temu ostaja precejšen.

Po izračunu OECD je bila rast števila zdravnikov v obdobju 2000–2010 v Sloveniji letno v povprečju 1,2-odstotna, v državah EU pa 1,4-odstotna (v državah OECD 1,7-odstotna). To pomeni, da se je visok zaostanek za povprečjem držav EU in OECD v tem obdobju še povečal. V zadnjih letih se je rast števila zaposlenih zdravnikov sicer okrepila, v letu 2011 je bilo po podatkih Inštituta za varovanje zdravja zaposlenih 5.121 zdravnikov, kar je 2,9 % več kot v letu 2010. Izboljšal se je tudi kazalnik števila zaposlenih zdravnikov na 100.000 prebivalcev, ki je dosegel 249,5 (2010: 243,0; EU: 333,5). Po sprejetih ukrepih¹ za okrepitev primarne ravni se je v zadnjih letih bolj kot v preteklosti povečalo število splošnih zdravnikov, in sicer v letih 2010 in 2011 za 2,7 % oziroma 3,9 %, tako da je bilo v letu 2011 splošnih zdravnikov 1.085 oziroma 52,9 na 100.000 prebivalcev. Kljub temu pa je zaostanek za povprečjem EU še vedno zelo velik (2010: 82,0). Obremenitve splošnih zdravnikov se povečujejo zaradi vse večjega števila kroničnih bolnikov, demografskih sprememb in večjih pričakovanih bolnikov. Zadostna preskrbljenost s splošnimi zdravniki pa naj bi omogočila, da se zaradi nižjih stroškov določene storitve prenašajo s sekundarne na primarno raven; preprečijo se lahko urgentna stanja ter zmanjša obravnave v stroškovno zahtevnejših specialističnih ambulantah. Med kazalniki, ki kažejo zmožnost primarne ravni, da prevzame navedene večje obremenitve, je tudi delež splošnih zdravnikov glede na specialiste. Slovenija tudi po tem kazalniku zaostaja za povprečjem EU: v skupnem številu vseh zdravnikov znaša v Sloveniji delež splošnih zdravnikov 21 %, v EU pa v povprečju 30 %. Za zapolnitev vrzeli pri pomanjkanju splošnih zdravnikov v večini držav sprejemajo ukrepe, ki bi pritegnili diplomante medicine v poklic splošnega zdravnika (spremembe pri financiranju, nefinančne spodbude), hkrati pa več pristojnosti na primarni ravni prevzemajo diplomirane medicinske sestre.

Število diplomiranih medicinskih sester se hitro povečuje.

V Sloveniji je bilo v letu 2011 na 100.000

¹ Za okrepitev primarne ravni so bili v letih 2010 in 2011 sprejeti nekateri ukrepi: (i) uvedba učnih ambulant, v katerih že specializanti lahko vpisujejo svoje bolnike; (ii) uvedba referenčnih ambulant, v katerih večje pristojnosti prevzemajo diplomirane medicinske sestre, in (iii) dodatna sredstva za primarno raven (Ministrstvo za zdravje, 2012).

² Ob koncu leta 2011 je bilo po podatkih Inštituta za varovanje zdravja zaposlenih 17.061 medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov.

prebivalcev zaposlenih 824 medicinskih sester² in zdravstvenih tehnikov, kar je še vedno nekoliko nižje od povprečja EU (834,3 v letu 2010). Po številu medicinskih sester na zdravnika (3,4 v letu 2010) pa močno presegamo povprečje OECD (2,5). V zadnjih letih zaradi številnih novih visokih zdravstvenih šol zelo hitro narašča predvsem število diplomiranih medicinskih sester. V letu 2011 jih je diplomiralo 479 oziroma kar 16 % več kot v letu 2010. Glede na število vpisanih študentov pa se bo priliv diplomantov v naslednjih letih po oceni Inštituta za varovanje zdravja še močno povečal (že leta 2013 še za dodatnih 50 diplomantov letno). Visok priliv medicinskih sester na trg dela bo treba urejati z dodatnimi sistemski ukrepi tako v zdravstvu (nadaljnji prenos nekaterih obremenitev z zdravnikov na diplomirane medicinske sestre) kot tudi pri dolgotrajni oskrbi (hitrejši razvoj zdravstvene nege in oskrbe na domu). Ob omejitvah zaposlovanja v javnem sektorju lahko sicer pričakujemo težave pri njihovem zaposlovanju.

Dinamikazniževanjaštevilaakutnihbolniškihpostelj se je v večini držav v kriznih letih še pospešila, ne pa tudi v Sloveniji.

V preteklem desetletju 2000–2010 se je v Sloveniji število vseh bolniških postelj (akutnih, neakutnih, psihiatričnih in postelj za podaljšano bolnišnično zdravljenje) na 100.000 prebivalcev zmanjšalo letno v povprečju za 1,7 %, v EU pa v povprečju za 1,9 %. Zniževalo se je predvsem število akutnih bolniških postelj, kar je povezano z novimi tehnologijami in zdravili, ki omogočajo skrajševanje povprečne ležalne dobe ter prenos nekaterih bolnišničnih obravnav v dnevno ali specialistično ambulantno obravnavo. Zaradi gospodarske krize in varčevalnih ukrepov v javnem zdravstvu pa se je v številnih državah dinamika zniževanja akutnih bolniških postelj v letu 2010 še pospešila, v Sloveniji pa se je v letu 2010 število akutnih postelj le malenkost znižalo, v letu 2011 pa celo povečalo, kar je predvsem povezano z odsotnostjo sistemskih sprememb pri izvajanju zdravstvene dejavnosti. V Sloveniji je sicer število vseh bolniških postelj nižje od povprečja EU predvsem zato, ker k tem posteljam niso prištete tudi postelje za dolgotrajno oskrbo bolnikov v domovih za starejše. Število akutnih bolniških postelj pa je približno enako kot v povprečju držav EU (v letu 2011 3,69 akutne bolniške postelje na 1000 prebivalcev).

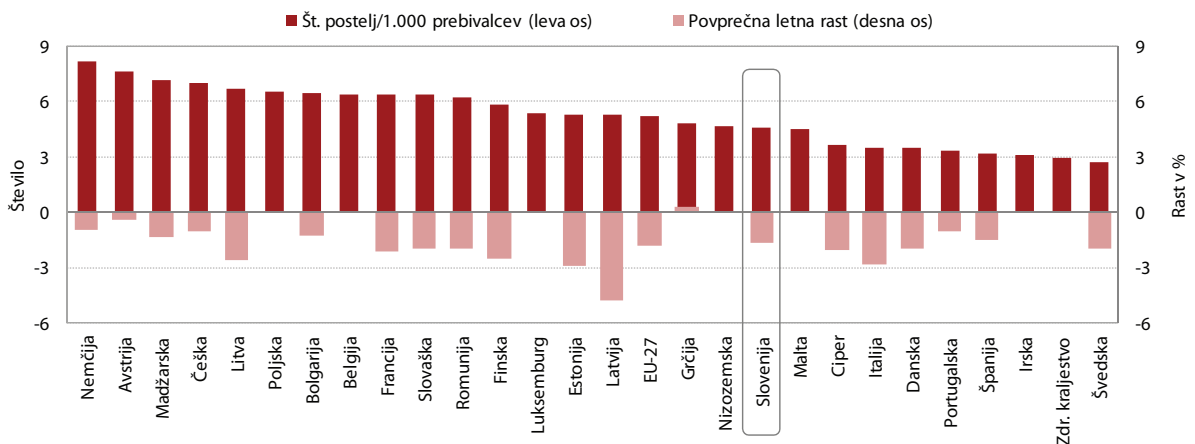
Tabela: Človeški viri v zdravstvenem sistemu v Sloveniji¹ in članicah EU, 2000 in 2010

	Zaposleni zdravniki na 100.000 prebivalcev			Splošni zdravniki na 100.000 prebivalcev		Zaposleni zobozdravniki na 100.000 prebivalcev	Zaposlene medicinske sestre na 100.000 prebivalcev		Razmerje med medicinskimi sestrami in zdravniki
	2000	2009	2010	2000	2010	2010	2000	2010 ⁵	2010
EU-27¹	282,7	328,6	333,5	82,1	82,0	66,0	744,0	834,3	2,5
Avstrija	385,3	467,7	478,0	136,5	157,6	55,8	729,4	783,1	1,6
Belgija ⁴	282,9	292,5	292,0	119,6	112,2	70,4	583,8	659,5	3,1
Bolgarija	336,9	368,5	371,1	np	66,5	84,8	435,9	465,0	1,1
Ciper	259,4	287,0	301,7	41,5	np	96,0	422,5	466,9	1,6
Češka	336,9	356,2	358,0	72,7	70,0	69,0	805,3	848,2	2,3
Danska ⁵	291,1	348,2	350	64,7	73,3	77,8	1.260,8	1.572,3	4,4
Estonija ⁴	326,4	326,7	323,5	95,2	83,3	89,8	632,3	640,7	1,9
Finska ^{3,5}	249,9	290,0	330,0	np	112,7	74,4	954,6	997,0	4,3
Francija ³	329,4	325,6	330,0	161,6	159,2	68,7	688,6	798,9	2,6
Grčija ³	432,8	610,6	610,0	np	30,0	129,1	309	364	0,5
Irska ³	220,2	406,6	406,6	47,7	278,8	61	1400,5	1.274,10	4,2
Italija ⁴	606,9	608,9	608,9	82,8	94,3	56,3	np	658,5	1,0
Latvija	287,4	299,5	291,1	40,7	58,6	66,5	477,2	487,8	1,6
Litva	362,7	365,1	372,0	52,2	69,7	74,7	802,4	721,7	1,9
Luksemburg	215,0	271,0	277,3	63,6	81,7	82,5	760,3	1.141,3	4,0
Madžarska	268,2	302,1	286,9	np	33,5	52,6	548,3	639,1	2,2
Malta ^{3,4}	261,6	373,2	373,2	np	159,9	44,2	np	682,2	2,1
Nemčija	325,9	363,6	373,1	148,4	156,6	79,5	978,0	1.150,7	3,0
Nizozemska ^{4,5}	301,4	366,6	366,6	116,4	125,9	49,8	np	855,4	4,0
Poljska	221,1	217,1	217,9	7,7	45,8	32,9	550,3	585,0	2,4
Portugalska ⁴	316,8	376,9	376,9	153,7	199,0	np	353,2	587,2	1,5
Romunija	192,7	225,7	236,9	np	84,9	60,4	529,8	541,8	2,2
Slovaška ^{3,5}	323,3	np	np	np	np	50,0	750,7	631,6	1,8
Slovenija²	215,1	241,0	243,0	45,7	51,0	61,5	685	823,5	3,4
Španija	330,1	354,2	377,9	np	75,1	60,4	658,2	504,4	1,3
Švedska ³	308,6	380,2	np	52,9	63,2	80,2	1031	1155	2,9
Zdr. kraljestvo	195,8	266,8	271,2	64,4	80,2	51,7	916	1.012,5	3,5

Viri: Eurostat; OECD Health Data 2012; WHO HFA-DB.

Opombe: ¹ Za povprečja EU-27 je za zdravnike, splošne zdravnike, zobozdravnike in sestre vir podatkov podatkovna zbirka WHO HFA-DB (metodologije poročanja podatkov so poenotene z Eurostatom in OECD). ² Slovenija: za leto 2011 so kazalniki navedeni v besedilu, v tabeli pa so podatki za leto 2010, ker so to zadnji razpoložljivi podatki za države EU. ³FR, GR, NL, IR, FI, SK: vsi aktivni zdravniki in zobozdravniki (vključno s tistimi, ki delajo v upravljanju, raziskovanju, izobraževanju ipd.); ⁴BE, IT, PT, MT, IE: vsi zdravniki in zobozdravniki z licenco za delo; ⁵DK, NL, SE, FI: leto 2009; SK: zdravniki in zobozdravniki leto 2008; ⁶ DK, FI, GR: leto 2009, NL: leto 2008; np-ni podatka.

Slika: Število bolniških postelj na 1.000 prebivalcev in povprečna letna sprememba v obdobju 2000–2010

Vir: Health at a glance: Europe 2012 (OECD, 2012).

4. 15 Zmogljivost izobraževalnega sistema

Predvsem zaradi demografskih razlogov se je v letu 2011/12 število otrok v vrtcih in osnovnih šolah povečalo, v srednjih šolah in v terciarnem izobraževanju pa zmanjšalo. Na večanje števila otrok v vrtcih (v letu 2012/13 se je povečalo za 2,3 %) že nekaj let vplivata tudi širitev zmogljivosti in dobra finančna dostopnost. Število učencev v osnovnih šolah se je v letu 2011/12 po večletnem zmanjševanju rahlo povečalo (za 0,2 %). Nasprotno pa se je na ravni srednješolskega izobraževanja število vpisanih v letu 2011/12 zmanjšalo (za 2,9 %), s čimer se je nadaljevalo zmanjševanje števila vpisanih iz zadnjih let. Drugo leto zapored se je zmanjšalo tudi število vpisanih v terciarno izobraževanje (v letu 2011/12 za 2,9 %).

Razmerje med številom otrok in številom vzgojnega osebja v vrtcih (vzgojitelji in pomočniki vzgojiteljev) je bistveno ugodnejše kot v EU. V letu 2012/13 je razmerje pri mlajši starostni skupini (1–2 leti) znašalo 6,2, pri starejši starostni skupini (3–5 let) pa 9,4 (pri tej je bilo razmerje na ravni povprečja EU v 2010: 15,1). Ob nespremenjenih standardih in normativih se je v letu 2012/13 ohranilo približno na enaki ravni tudi povprečno število otrok v oddelku. V prvem starostnem obdobju je bilo v povprečju 12,4 otroka na oddelok (leta 2011/12: 12,5), v drugem starostnem obdobju pa 20,3 otroka na oddelok (leta 2011/12: 20,4). V obdobju izvajanja SRS se je v mlajši starostni skupini razmerje med številom otrok in številom vzgojnega osebja nekoliko poslabšalo (za 0,4), v starejši starostni skupini pa je ostalo praktično nespremenjeno. Nekoliko se je povečalo tudi povprečno število otrok na oddelok (v prvi starostni skupini za 0,4 in v drugi za 0,7), kar je povezano z reševanjem prostorske stiske ob pomanjkanju vpisnih mest v vrtcih.

Povprečno število učencev na razred na ravni osnovnošolskega izobraževanja je ugodno. Na ravni izobraževanja Isced 1, ki v Sloveniji zajema 1.–6. razred osnovne šole (glej opombo pod tabelo), je povprečno število otrok na razred znašalo 18,4, na ravni Isced 2, ki zajema 7.–9. razred, pa 19,6. Na obeh ravneh je bilo število otrok na razred podobno kot v predhodnem letu, hkrati pa ugodnejše kot v državah EU¹. V Sloveniji je normativ za oblikovanje oddelka v osnovni šoli 28 otrok, kar je najpogostejši normativ tudi v državah EU, vendar pa je v nekaterih državah poleg zgornjega

normativa določeno tudi najmanjše mogoče število otrok v oddelku. K nizkemu povprečnemu številu otrok na razred v Sloveniji prispevajo tudi podružnične šole in kombinirani oddelki ter nekateri drugi primeri, pri katerih so normativi nižji. V obdobju izvajanja SRS se je povprečno število otrok na razred na ravni Isced 1 rahlo povečalo, na ravni Isced 2 pa zmanjšalo. Razmerje med številom učencev in številom učnega osebja je na ravni Isced 1 slabše od povprečja EU, se je pa v letu 2010 izboljšalo. Na ravni Isced 2 pa je bilo nespremenjeno, vendar ugodnejše od EU.

Manj ugodno je razmerje med številom vpisanih in številom pedagoškega osebja v srednjih šolah. V srednjih šolah je v letu 2010 znašalo 14,3 in je bilo podobno kot v preostalih letih v obdobju 2005–2010 višje od povprečja EU. V Sloveniji je normativ glede največjega števila dijakov v oddelku v gimnazijah (30) med višjimi v EU². V šolskem letu 2011/12 je povprečno število dijakov na oddelok v gimnazijah znašalo 29,9. Povprečno število dijakov na oddelok je najvišje v maturitetnem tečaju in najnižje v nižjih poklicnih šolah. V obdobju 2005–2010 se je povprečno število dijakov v oddelku zmanjšalo v vseh programih, razen v nižjem poklicnem izobraževanju in poklicnem tečaju.

Razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju se izboljšuje, a je v mednarodnem merilu še naprej visoko. V letu 2011/12 je znašalo 18,2 in se je v primerjavi z letom prej znižalo za 1,0. V obdobju 2005–2011 pa se je z močnim povečanjem števila pedagoškega osebja znižalo za 4,5 o. t. Kljub temu pa je v letu 2010 še precej zaostajalo za povprečjem enaindvajsetih držav članic EU, ki so hkrati članice OECD (15,8) in povprečjem OECD (15,5). Pri tem je treba opozoriti, da je razmerje med številom študentov in številom pedagoškega osebja v terciarnem izobraževanju pri nas visoko tudi zaradi vpisa v terciarno izobraževanje zaradi koristi, ki jih prinaša status študenta.

¹ Na ravni EU se sicer povprečno število učencev na razred na ravni Isced 1 giblje od 15,3 v Litvi do 24,4 v Združenem kraljestvu, na ravni Isced 2 pa od 16,8 v Latviji do 24,7 v Nemčiji.

² Najvišji normativ imata Španija in Madžarska (35), najnižjega pa Nemčija (19).

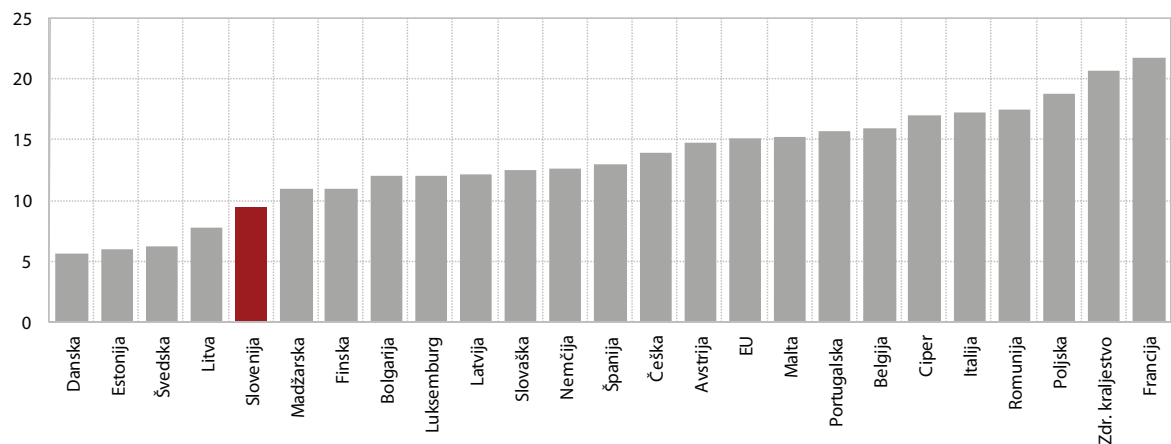
Tabela: Razmerje med številom vpisanih in številom pedagoškega osebja, 2005–2010

	Isced 1			Isced 2			Isced 3			Isced 5,6		
	2005	2009	2010	2005	2009	2010	2005	2009	2010	2005	2009	2010
EU*	14,8	12,5	12,5	13,7	11,6	11,8	13,5	11,2	11,5	16,4	15,5	15,8
OECD	16,7	16,0	15,8	13,7	13,5	13,7	13,0	13,5	13,8	15,8	14,9	15,5
Avstrija	14,1	12,6	12,2	10,6	9,6	9,3	11,3	10,2	10,1	15,3	15,6	17,1
Belgija	12,8	12,5	12,4	9,4	8,1	8,1	9,9	10,2	10,1	19,6	19,5	19,3
Bolgarija	16,3	17,4	17,6	12,6	12,5	12,7	11,9	12,0	11,9	np	np	np
Ciper	17,9	14,5	14,0	11,9	10,2	10,0	11,5	10,2	10,1	np	np	np
Češka	17,5	18,4	18,7	13,5	11,5	11,2	12,8	12,2	14,0	19,0	19,6	20,0
Danska	11,9	9,9	11,5	np	np	np	np	np	np	np	np	np
Estonija	np	16,2	16,2	np	15,7	14,9	np	16,8	16,6	14,9	np	np
Finska	15,9	13,6	14,0	10,0	10,1	9,8	18,0	16,6	17,1	12,5	14,9	14,4
Francija	19,4	19,7	18,7	14,2	14,9	15,0	10,3	9,6	9,7	17,3	15,7	15,8
Grčija	11,1	np	np	7,9	np	np	8,8	np	np	30,2	np	np
Irska	17,9	15,9	15,9	np	np	np	15,6	12,6	14,4	17,4	14,3	15,6
Italija	10,5	10,7	11,3	10,5	10,0	11,9	12,0	11,8	12,1	21,4	18,3	18,7
Latvija	12,2	11,4	11,9	11,2	8,7	9,3	12,1	11,5	12,1	np	np	np
Litva	11,3	9,7	9,9	8,8	7,6	7,8	np	np	np	np	np	np
Luksemburg	np	11,6	10,1	np	18,4	24,3	9,0	9,2	7,6	np	np	np
Madžarska	10,6	10,7	10,8	10,4	10,8	10,7	12,2	12,8	12,5	15,9	16,3	13,9
Malta	12,1	9,4	14,4	8,4	6,5	8,1	17,4	15,8	12,1	np	np	np
Nemčija	18,8	17,4	16,7	15,5	15,1	14,9	14,0	13,9	13,2	12,2	11,9	11,6
Nizozemska	15,9	15,8	15,7	np	np	np	16,2	16,1	16,5	np	14,4	14,7
Poljska	11,7	10,2	10,0	12,7	12,9	12,7	12,9	12,0	12,1	18,2	16,1	16,0
Portugalska	10,8	11,3	10,9	8,2	7,6	7,9	np	7,7	7,2	13,2	14,1	14,4
Romunija	17,4	16,4	16,7	12,4	12,2	12,2	16,0	14,4	14,9	np	np	np
Slovaška	18,9	17,7	17,1	14,1	14,0	13,6	14,3	15,1	14,6	11,7	15,6	14,9
Slovenija	15,0	16,7	16,2	11,1	7,9	8,0	14,5	14,3	14,3	22,7	20,3	20,3
Španija	14,3	13,3	13,2	12,5	10,1	10,1	8,1	9,3	9,6	10,6	10,9	11,2
Švedska	12,2	12,1	11,7	12,0	11,3	11,4	14,0	13,2	13,1	8,9	8,8	12,5
Zdr.kraljestvo	20,7	19,9	19,8	17,0	16,1	17,1	np	12,3	15,2	18,2	16,5	18,5

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions, 2013.

Opombe: Po Mednarodni standardni klasifikaciji ISCED 1997 Isced 1 zajema primarno izobraževanje ali prvo obdobje osnovnega izobraževanja, Isced 2 zajema nižje sekundarno ali drugo obdobje osnovnega izobraževanja, Isced 3 (višje) sekundarno izobraževanje, Isced 5,6 pa terciarno izobraževanje; np – ni podatka. * Za terciarno izobraževanje je za leto 2005 na voljo podatek za EU-19 (države EU, ki so bile tega leta članice OECD), za leti 2009 in 2010 pa za EU-21 (države EU, ki so članice OECD).

Slika: Razmerje med številom otrok, vpisanih v organizirane oblike predšolske vzgoje, in številom vzgojnega osebja, 2010

Vir: Eurostat Portal Page – Population and Social conditions, 2013.

4. 16 Zadovoljstvo z življenjem

Zadovoljstvo z življenjem je bilo v Sloveniji maja 2012¹ podobno (85 % zadovoljnih²) kot leto prej.

Leta 2011 je bilo zadovoljnih 83 %, leta 2010 pa 85 % vprašanih. Slovenija se s tem rezultatom uvršča podobno kot leta 2011 tik za Avstrijo, Francijo, Irsko in Nemčijo ter ostaja v zgornji polovici držav EU (uvrstitev se med leti spremeni le malenkostno, leta 2010 je bila med državami EU na 10. mestu, leta 2011 na 12. mestu, leta 2012 pa na 11. mestu). Tako kot vsa zadnja leta ima Slovenija še vedno najvišji delež zadovoljnih ljudi v primerjavi z vsemi novimi članicami EU, presega povprečje EU in tudi nekatere stare članice EU (Španijo, Italijo, Portugalsko in Grčijo). V primerjavi z letom prej je imelo 12 držav EU višje deleže zadovoljnih in mednje se uvršča tudi Slovenija; najbolj se je delež zadovoljnih povečal v Franciji. Posebna razširjena raziskava Evrobarometra Družbeno ozračje (Social climate), ki jo izvajajo zadnja štiri leta in omogoča poglobljen vpogled v zadovoljstvo s posameznimi življenjskimi področji, opravljena v juniju 2012, potrjuje rahlo povečanje deleža zadovoljnih ljudi v Sloveniji, je pa tudi podlaga za mogoča sklepanja o vzrokih tega.

Zadovoljstvo z življenjem je neke vrste povzetek delnih (ne)zadovoljstev, ki lahko izrazito nihajo v eno ali drugo smer. Zadovoljstvo je višje, če so zadovoljene potrebe, ki jih ljudje vrednotijo višje. V Sloveniji ljudje na najvišja mesta postavljajo zdravje, družino in delo. Junija 2012 je bila več kot polovica ljudi v Sloveniji zadovoljna s tem, kje živi, zdravstvenim sistemom, finančnim stanjem gospodinjstva, osebnim zaposlitvenim položajem in odnosom do različnih kultur. Na vseh teh področjih zadovoljstvo prebivalcev Slovenije presega povprečje EU, razen pri finančnem položaju in odnosu do različnih kultur, kjer je rahlo pod povprečjem EU. Manj kot polovica, toda še vedno v višjem deležu, kot velja za povprečje EU, so prebivalci Slovenije zadovoljni z nadomestili za brezposelnost, pokojninskim sistemom, dostopnostjo energije. Na teh področjih se je v zadnjih štirih letih zadovoljstvo sicer zmanjšalo, toda ne več kot 6 o. t. ter v sorazmerju z deleži in gibanji za povprečje EU. Manj kot v povprečju EU so slovenski prebivalci zadovoljni z učinkovitostjo javne uprave, odnosom do neenakosti in revščine, življenjskimi stroški, dostopnostjo do

stanovanj in gospodarskimi razmerami v državi. Bolj kot nižje stopnje zadovoljstva, tudi v primerjavi s povprečjem EU, izstopajo močni padci zadovoljstva na nekaterih področjih. Zelo visok je zlasti padec deleža zadovoljnih z učinkovitostjo javne uprave v zadnjih štirih letih, večje zmanjšanje pa je značilno še za dostopnost energije. Nesorazmerno visok pesimizem slovenskih prebivalcev (to je delež tistih, ki pričakujejo poslabšanje) v primerjavi s povprečjem EU se kaže tako rekoč na vseh področjih življenja, razen ko gre za območje, kjer ljudje živijo, in osebnim zaposlitvenim položajem. Ta pesimizem morda do določene mere pojasnuje ocena preteklih izkušenj, ko razen na teh dveh področjih (kje živiš in osebni zaposlitveni položaj) več kot polovica ljudi ocenjuje, da je stanje slabše kot pred petimi leti. Pri osebnem položaju (ocena finančnega stanja gospodinjstva in osebni zaposlitveni položaj) ter odnosu do drugih kultur ni tako velikega zmanjšanja deleža zadovoljnih in povečanja deleža pesimistov kot pri oceni družbenih podsistemov in sistemskih rešitev (razen pri zdravstvenem sistemu), kjer se po obdobju 4 let kažejo tudi za 20 o. t. višji deleži slabših ocen. Ta ocena pa se nato verjetno kaže tudi v pesimizmu na področjih, na katerih se delež zadovoljnih do zdaj ni zelo znižal (npr. v zdravstvu in pri oceni osebnega položaja). Po drugi strani pa ta pesimizem nekoliko pojasni sintezno oceno sedanjega stanja, to je zadovoljstva z življenjem na splošno, kjer je delež zadovoljnih leta 2012 enak deležu iz leta 2009 oziroma je leta 2012 celo za 2 o. t. višji kot leta 2011: ljudje sedanje stanje na splošno in v celoti vse bolj cenijo in ocenjujejo kot dobro, ker pričakujejo, da se bodo razmere poslabšale.

¹ Raziskava Evrobarometer ima največjo pogostost objav za vse članice EU od vstopa v Evropsko unijo in meri zadovoljstvo z življenjem z vprašanjem: Na splošno, kako zadovoljni ste s svojim življenjem?, in mogočimi odgovori: zelo zadovoljen, zadovoljen, nezadovoljen in zelo nezadovoljen.

² Skupaj zelo zadovoljni in zadovoljni.

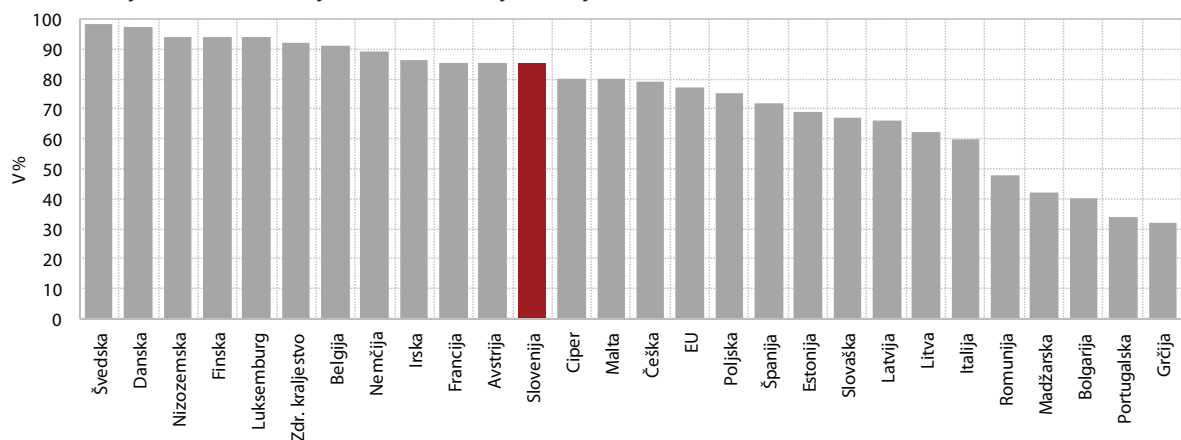
Tabela: Zadovoljstvo z življenjem, 2009 in 2012

V %		Delež zadovoljnih (zadovoljni in zelo zadovoljni)		Delež ljudi, ki pričakuje, da bo čez 12 mesecev slabše ¹		Delež ljudi, ki ocenjuje, da je slabše kot pred 5 leti ²	
		SLO	EU-27	SLO	EU-27	SLO	EU-27
Življenje v celoti	2009	85	78	20	18	44	31
	2012	85	76	25	17	49	37
Delež ljudi, ki naslednja področja ocenjuje kot dobra³							
Območje, kjer živiš	2009	87	87	18	10	30	17
	2012	84	84	21	12	40	24
Zdravstveni sistem	2009	50	64	35	27	50	39
	2012	71	62	45	32	51	50
Finančna situacija v gospodinjstvu	2009	67	64	22	20	47	35
	2012	61	62	34	20	56	40
Osebna zaposlitvena situacija	2009	58	52	12	11	35	23
	2012	53	52	22	14	39	28
Odnosi ljudi različnih kultur v državi	2009	58	53	32	25	47	33
	2012	53	56	40	25	54	37
Nadomestila za brezposelnost	2009	43	36	42	31	51	38
	2012	45	38	64	37	72	49
Pokojninski sistem	2009	49	40	42	49	53	41
	2012	44	40	53	40	67	58
Učinkovitost javne uprave	2009	56	42	26	22	38	33
	2012	33	40	41	25	59	41
Dostopnost energije	2009	41	33	43	41	65	62
	2012	30	29	60	52	82	73
Odnos do neenakosti in revščine	2009	32	31	39	30	53	38
	2012	29	31	51	31	65	46
Življenjski stroški	2009	18	28	61	51	85	76
	2012	18	29	71	57	91	82
Dostopnost stanovanja	2009	17	27	45	37	71	62
	2012	14	25	52	43	75	67
Gospodarska situacija v državi	2009	17	22	43	36	73	78
	2012	8	30	64	42	93	70
Zaposlitvena situacija v državi	2009	8	15	46	38	76	76
	2012	5	22	63	42	93	70

Vir: Eurobarometer: Social climate 2009, 2012.

Opombe: ¹ Kakšna so vaša pričakovanja za naslednjih 12 mesecev: ali bo naslednjih 12 mesecev bolje, slabe ali enako, ko gre za...? ² V primerjavi s 5 let nazaj, ali menite, da so se stvari popravile, poslabšale ali ostale približno enake, ko gre za...? ³ Kako ocenjujete sedanjo situacijo na naslednjih področjih? Dobro (skupaj zelo dobro in kar dobro).

Slika: Zadovoljstvo (delež zadovoljnih in zelo zadovoljnih), maj 2012

Vir: Eurobarometer, 2012.

5. PRIORITETA:

Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja

- 5.1 Emisije toplogrednih plinov
- 5.2 Emisijsko intenzivne industrije
- 5.3 Energetska intenzivnost
- 5.4 Obnovljivi viri energije
- 5.5 Delež cestnega prometa v blagovnem prometu
- 5.6 Okoljski davki
- 5.7 Intenzivnost kmetovanja
- 5.8 Intenzivnost poseka lesa
- 5.9 Koefficient starostne odvisnosti
- 5.10 Pričakovano trajanje življenja in leta zdravega življenja
- 5.11 Stopnja rodnosti
- 5.12 Selitveni koefficient
- 5.13 Regionalne razlike v BDP na prebivalca
- 5.14 Regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti

5.1 Emisije toplogrednih plinov

Med gospodarsko krizo so se ob globokem padcu BDP izpusti toplogrednih plinov močno znižali, kar je Slovenijo približalo k doseganju kjotskih ciljev, medtem ko je bila večina držav EU na poti k izpolnjevanju zavez že pred tem. Z ratifikacijo Kjotskega protokola je Slovenija prevzela obveznost, da izpuste toplogrednih plinov (TGP) v obdobju 2008–2012 v povprečju zmanjša za 8 % glede na izhodiščne izpuste iz leta 1986. V povprečju obdobja 2008–2010 je Slovenija skupne izpuste TGP glede na izhodiščno leto znižala precej manj (-1,2 %) kot razvitejše članice EU-15 (-9,7 %)¹. Razen Slovenije pa so izpuste glede na izhodiščno leto najbolj znižale nove članice, na kar je vplivalo tudi obsežnejše gospodarsko prestrukturiranje v začetku devetdesetih. Z razdelitvijo emisijskih kuponov sektorjem, ki so vključeni v evropski sistem trgovanja z izpusti (EU ETS), so države posredno določile tudi cilje za sektorje zunaj EU ETS. Tako lahko na doseganje kjotskega cilja država vpliva le z izvajanjem ukrepov, ki vplivajo na izpuste virov, ki niso vključeni v EU ETS. Če države izkažejo ustrezno gospodarjenje z gozdovi, lahko pri doseganju kjotske obveznosti upoštevajo še ponore², del zahtevanih znižanj, ki ga ne bi dosegle doma, pa je mogoče dokupiti v drugih državah prek t. i. prožnih mehanizmov. Ob upoštevanju vsega naštetega je bila Slovenija po zadnjem poročilu Evropske agencije za okolje na poti k doseganju kjotskih ciljev, vendar gre to pripisati predvsem slabim gospodarskim razmeram v zadnjih letih. Med državami EU naj ne bi ciljev dosegla zgolj Italija, Španija pa namerava za izpolnitev zavez kupiti veliko število kjotskih enot v okviru prožnih mehanizmov.

V letu 2011 so izpusti TGP ostali na podobni ravni kot v predhodnem letu, napredka pri zniževanju emisijske intenzivnosti slovenskega gospodarstva pa tudi v letu 2011 ni bilo. Potem ko so bili izpusti TGP v Sloveniji v letu 2008 najvišji do zdaj, so se pod vplivom krize v letu 2009 močno znižali in se ob nadaljevanju šibke gospodarske aktivnosti na podobni ravni ohranili tudi v letih 2010 in 2011³. Glede na izhodiščno leto Kjotskega protokola je bil

skupen obseg izpustov v letu 2011 nižji za 4,2 %, v povprečju obdobja 2008–2011 pa za 2,0 %. V celotnem obdobju 1986–2011 je v strukturi izpustov prišlo do pomembnih razlik; čeprav so se izpusti TGP v večini sektorjev znižali, je napredek skoraj izničil močno povišanje izpustov zaradi naraščajočega cestnega prometa (za 184 %). Delež izpustov iz prometa je v letu 1986 znašal 10 %, v letu 2011 pa že 29 %. Čeprav so se pod vplivom gospodarske krize izpusti iz prometa v letih 2009 in v omejenem obsegu tudi 2010 znižali, je leto 2011 ponovno zaznamovala njihova visoka rast (za 8,2 %). K temu je delno prispevala krepitev zunanjetrgovinskih blagovnih tokov, vendar se je prodaja in s tem poraba goriva, predvsem dizelskega, v Sloveniji dodatno povečala zaradi ugodnejših cen goriv v primerjavi s sosednjimi državami. Precej manj kot v prometu pa so se glede na predhodno leto povišali izpusti v energetiki (za 0,7 %), ki so sicer najobsežnejši vir izpustov (32 %). Ti so skoraj izključno posledica proizvodnje termoelektrarn, približno tri četrtine vseh izpustov iz energetike pa izhaja iz največje termoelektrarne v Sloveniji. V letu 2011 so se izpusti najbolj znižali pri porabi goriv v gospodinjstvih (-12,2 %), kar bi bila lahko posledica učinkovitejše rabe, dodatno spodbujene z višjimi cenami kurilnega olja, spremembe strukture v prid emisijsko manj intenzivnih energentov, pa tudi milejše zime. Poraba goriv se je obsežneje znižala tudi v industriji (-10,3 %). Na ravni celotnega gospodarstva so bili ob skromni rasti BDP skupni izpusti TGP skoraj nespremenjeni, posledično pa se je v primerjavi z letom 2010 rahlo znižala emisijska intenzivnost gospodarstva⁴ (-0,5 %). Le počasen napredek pri izboljšanju emisijske intenzivnosti gospodarstva se tako kaže že vse od leta 2008. Na enoto BDP v SKM smo v Sloveniji v letu 2005 ustvarili 11,3 % več izpustov kot v povprečju EU, v letu 2010 pa 20,7 %.

Izpolnitev ciljev do leta 2020 bo močno odvisna od gibanj izpustov iz prometa. V okviru podnebno-energetskega svežnja si je EU zadala cilj vsaj 20-odstotnega znižanja izpustov TGP do leta 2020. Za zavezanca, ki so vključeni v EU ETS, je cilj določen za EU kot celoto, in sicer 21-odstotno znižanje do leta 2020 glede na leto 2005. V shemo EU ETS so vključena zlasti velika energetska in industrijska podjetja, katerih izpusti so v letu 2011 v Sloveniji zajemali približno 41 % vseh izpustov in so se glede na leto 2005 po naši oceni znižali za 8,3 %. Pri izpustih iz sektorjev, ki niso vključeni v sistem trgovanja z izpusti (promet, goriva v gospodinjstvih, kmetijstvo in odpadki), so cilji določeni za vsako državo posebej, pri

¹ Skupni cilj držav EU-15 je znižanje izpustov TGP za 8 % glede na izhodiščno leto 1990, pri čemer se cilji med posameznimi državami razlikujejo (glej sliko). Med novimi članicami EU je cilj večine držav 8-odstotno znižanje (razen Poljske in Madžarske – 6-odstotno), izhodiščna leta pa se razlikujejo. Ciper in Malta nimata opredeljenih kjotskih ciljev.

² Slovenija v višini 1,32 Mt CO₂ ekv., kar pomeni 6,5 % vseh izpustov v izhodiščnem letu.

³ Po podatkih ARSO so se izpusti TGP v letu 2010 povečali za 0,3 %, v letu 2011 pa za 0,1 %.

⁴ Emisijska intenzivnost je razmerje med izpusti TGP in BDP. Zaradi večje metodološke ustreznosti smo pri primerjavi v času upoštevali gibanje BDP v stalnih cenah, medtem ko smo pri mednarodni primerjavi v posameznem letu uporabili BDP v standardih kupne moči (SKM).

čemer je za Slovenijo dovoljeno povišanje izpustov za 4 %. V letu 2011 so bili ti izpusti za 0,6 % nižji kot v letu 2005, vendar so se v obdobju pred krizo ravno ti najhitreje povečevali, in so se povečali tudi v letu

2011. V prihodnje bo tako potrebna osredotočenost države predvsem na ukrepe s teh področij, njihova učinkovitost pa bo močno povezana z uspešnostjo zajeitve izpustov iz prometa.

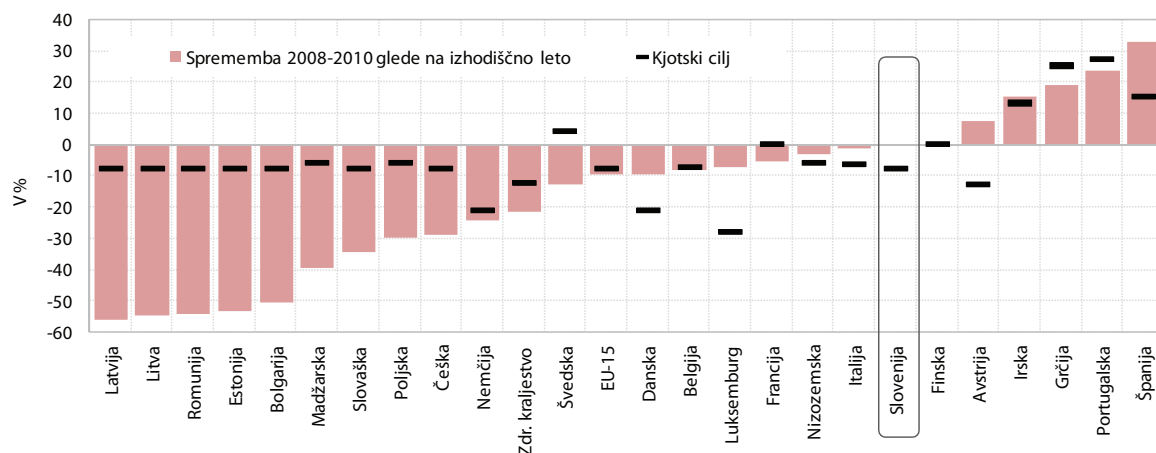
Tabela: Izpusti toplogrednih plinov (v kt CO₂ ekvivalenta), Slovenija, 1986–2011

	1986*	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
SKUPAJ	20.354	18.920	20.309	20.554	20.690	21.406	19.427	19.482	19.509
Promet	2.008	3.862	4.428	4.647	5.229	6.158	5.325	5.265	5.699
Energetika	6.729	5.498	6.325	6.379	6.596	6.388	6.087	6.214	6.259
Goriva v industriji	4.406	2.269	2.486	2.593	2.346	2.305	1.918	1.900	1.704
Industrijski procesi	1.328	1.063	1.373	1.433	1.446	1.327	972	980	1.014
Goriva v gospodinjstvih	2.366	3.053	2.585	2.360	1.915	2.277	2.186	2.226	1954
Kmetijstvo	2.334	2.133	2.003	2.020	2.076	1.963	1.995	1.955	1.901
Odpadki	566	623	692	706	669	591	551	550	562
Drugo	618	420	416	415	413	397	393	392	417

Vir: ARSO, Poročilo o emisijah TGP, 2013.

Opomba: * Izhodiščni izpusti po Kjotskem protokolu.

Slika: Emisije toplogrednih plinov¹ glede na izhodiščno leto Kjotskega protokola, povprečje 2008–2010 in cilji²

Vir: UNFCCC, 2012.

Opombi: ¹ Ne vključujejo izpustov zaradi rabe tal in ponorov ter izpustov pri letalstvu in pomorstvu. ² Razlika med izpusti TGP v obdobju 2008–2010 in cilji je le približek ocene izpolnjevanja zavez Kjotskega protokola, saj ne upošteva ponorov in prožnih mehanizmov ter upošteva dejanske izpuste v sektorjih EU ETS.

5.2 Emisijsko intenzivne industrije

Rast obsega emisijsko intenzivne proizvodnje od leta 2010 spet presega rast v ostalih panogah. Skupni obseg proizvodnje emisijsko intenzivnih industrij¹ je v Sloveniji od leta 2000 pa vse do začetka gospodarske krize naraščal hitreje od drugih panog predelovalnih dejavnosti. Prehitevanje se je prekinilo v letih 2008 in 2009 predvsem zaradi nizkega obsega proizvodnje kovinske industrije, s splošnim povišanjem proizvodne aktivnosti v letu 2010 pa se je ta po dveh letih ponovno bolj povišala v emisijsko intenzivnih panogah. Rast obsega emisijsko intenzivne proizvodnje je tudi v letu 2011 presegala rast v drugih panogah², prehitevanje pa je bilo ob umirjanju rasti proizvodnje manj izrazito. Delež dodane vrednosti emisijsko intenzivnih industrij v celotnih predelovalnih dejavnostih se je tako v letu 2011 nadalje povečal, na 24,5 %. V Sloveniji je delež emisijsko intenzivnih panog v ustvarjeni dodani vrednosti predelovalnih dejavnosti med najvišjimi v državah EU³. Ker sta pri nas pomen emisijsko intenzivnih panog in energetska intenzivnost predelovalnih dejavnosti večja kakor v povprečju EU, bi lahko bili učinki⁴ emisijskega trgovanja na stroške proizvodnje, s tem pa tudi na poslovne rezultate in konkurenčnost, v Sloveniji večji kakor v drugih državah EU. Za zmanjšanje izpostavljenosti višjim stroškom sta zato ključni nadaljnje zniževanje energetske intenzivnosti in tehnološko prestrukturiranje v emisijsko in energetska intenzivnih panogah.

V letu 2011 je bilo v predelovalnih dejavnostih doseženo večje znižanje energetske intenzivnosti kot v predhodnih dveh letih; glede na intenzivnost zmanjševanja v obdobju 2006–2008 pa so rezultati,

doseženi v letu 2011, skromnejši. Dekompozicijska⁵ analiza porabe energije v predelovalnih dejavnostih kaže, da je bila nižja raba energije v letu 2011 predvsem posledica zniževanja energetske intenzivnosti v posameznih panogah, ki je pomemben kazalnik kakovostnih sprememb. V smeri nižje rabe energije je v letu 2011 deloval tudi strukturni učinek, pri katerem gre za znižanje deleža dejavnosti, ki na enoto dodane vrednosti porabijo več energije. To je predvsem posledica znižanja deleža proizvodnje nekovinskih mineralnih izdelkov ter papirne in gumarske industrije, kar je več kot nadomestilo visoko proizvodno aktivnost in povišanje deleža v sicer energetska najintenzivnejši proizvodnji kovin. Raba končne energije⁶ na enoto dodane vrednosti, ki na skupni ravni predelovalnih dejavnosti združuje učinek energetske intenzivnosti posameznih panog in učinek strukture, se je močno zniževala predvsem v obdobju 2006–2008 (v povprečju letno za okoli 7,5 %), ugodna gibanja pa so se v letih 2009 in 2010 upočasnila (znižanje v povprečju za 1,6 % letno). Leta 2011 se je ponovno občutneje znižala energetska intenzivnost predelovalnih dejavnosti, in sicer za 6,1 %, vendar so bili rezultati nekoliko skromnejši kot v letih pred krizo, zlasti če upoštevamo, da je bil manjši predvsem prispevek zniževanja energetske intenzivnosti v posameznih panogah. Glede na to, da je zmanjševanje energetske intenzivnosti v predelovalnih dejavnostih večinoma povezano z zamenjavo uporabljene tehnologije z učinkovitejšo, za kar so potrebna investicijska vlaganja, taka gibanja v zadnjih letih povezujemo z manjšimi možnostmi investicij v razmerah finančne in gospodarske krize, poleg tega pa je treba upoštevati tudi, da je del energetske porabe fiksnega značaja.

¹ Po metodologiji Svetovne banke po skupinah klasifikacije SKD sem spadajo: proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov, proizvodnja papirja in izdelkov iz papirja, proizvodnja kovin, proizvodnja cementa, apna in mavca ter proizvodnja brusil in drugih nekovinskih mineralnih izdelkov.

² Leta 2011 je povišanje proizvodnje emisijsko intenzivnih panog že drugo leto zapored temeljilo na visoki rasti proizvodnje kovin, rast kemične proizvodnje pa se je leta 2011 precej upočasnila. Pod vplivom nizkega povpraševanja gradbenega sektorja se je tudi leta 2011 nadaljevalo krčenje aktivnosti v proizvodnji drugih nekovinskih mineralnih izdelkov (apno, cement ipd.).

³ V letu 2010 so te panoge v Sloveniji ustvarile 24,3 % (v EU 22,0 %) skupne bruto dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti, poleg tega pa je višji tudi delež predelovalnih dejavnosti v skupni dodani vrednosti gospodarstva (v Sloveniji 19,2 %, v EU 15,1 %). Glede na povprečje EU je v Sloveniji predvsem visok delež kemične industrije, višji je tudi delež proizvodnje kovin.

⁴ S sprejetim podnebno-energetskim svežnjem in delovanjem trga izpustov se pričakujejo dvojni učinki na stroške podjetij: neposredni stroški zaradi nakupa emisijskih dovoljenj in posredni stroški zaradi višje cene električne energije.

⁵ zpusi TGP v industriji nastajajo pri proizvodnem procesu (t. i. procesni izpusti) ali kot posledica rabe goriv. V tem delu se osredotočamo na slednja, ki tudi sicer pomenijo večji del izpustov iz industrije. Spremembo končne rabe energije (energetska poraba v TJ) v predelovalnih dejavnostih smo razčlenili na tri sklope dejavnikov: spremembo obsega proizvodnje, strukture predelovalnih dejavnosti in spremembo energetske intenzivnosti v posameznih panogah.

⁶ Energetska poraba po dejavnostih, v TJ (SUR5).

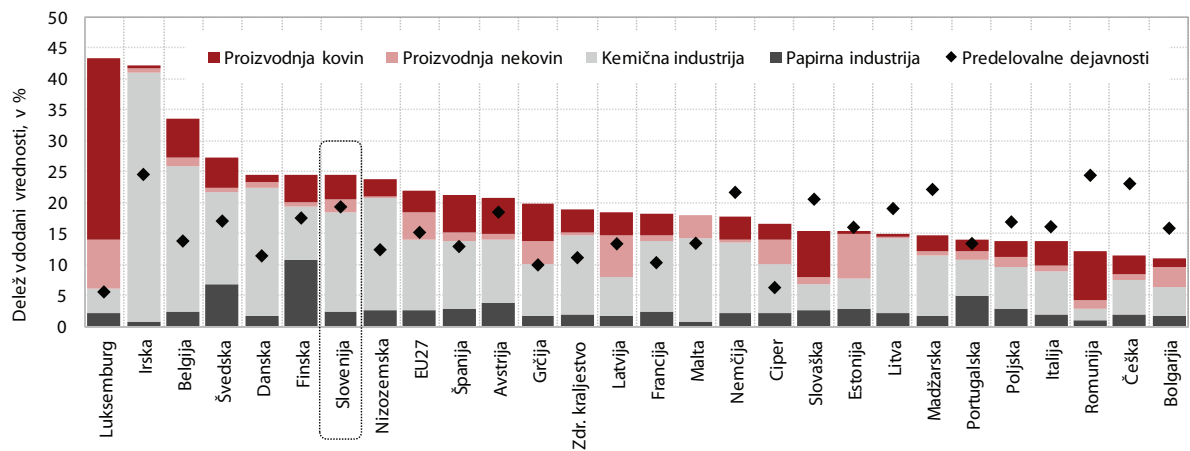
Tabela: Indeksi rasti obsega proizvodnje in dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih in emisijsko intenzivnih industrijah, Slovenija, 2000–2012

Indeksi realne rasti	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dodana vrednost predelovalnih dejavnosti	109,8	103,5	107,4	108,4	100,2	82,8	107,3	103,4	99,1
Proizvodnja predelovalnih dejavnosti	107,1	104,0	106,2	108,5	102,6	81,3	106,6	102,1	99,0
Proizvodnja v emisijsko intenzivnih industrijah	108,2	104,2	112,1	114,3	93,7	81,2	108,9	102,3	102,0
Proizv. vlaknin, papirja ter izdelkov iz njih	105,1	102,5	99,0	98,5	89,8	89,8	101,3	100,7	97,0
Proizv. kemikalij, kemičnih izd., umetnih vlaken	110,4	107,6	113,0	121,7	101,0	85,8	114,7	102,4	104,6
Proizv. dr. nekovinskih mineralnih izdelkov	96,4	93,1	106,2	105,8	102,5	72,4	98,7	90,7	95,9
Proizvodnja kovin	111,9	103,2	119,6	106,7	68,6	70,3	109,5	111,0	101,1
Proizvodnja pred. dej. brez emisijsko intenzivnih industrij	106,8	103,9	104,8	107,1	104,7	81,3	106,1	102,0	98,3

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Nacionalni računi ter Rudarstvo in predelovalne dejavnosti (SURS), 2012; preračuni UMAR.

Opomba: Indeksi industrijske proizvodnje so do vključno leta 2004 izračunani iz količinskih podatkov, od leta 2005 pa iz vrednostnih podatkov.

Slika: Delež emisijsko intenzivnih panog v predelovalnih dejavnostih in delež predelovalnih dejavnosti v dodani vrednosti gospodarstva, 2010

Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance – National Accounts, 2012; preračuni UMAR.

5.3 Energetska intenzivnost

Leta 2011 so se nadaljevala neugodna gibanja v energetske intenzivnosti slovenskega gospodarstva, ob znižanju energetske intenzivnosti držav EU pa se je tako razlika med Slovenijo in povprečjem EU še povečala. Slovenija se je po energetske intenzivnosti, izračunani kot poraba energije na enoto BDP v standardih kupne moči (SKM)¹, leta 2005 uvrstila na 16. mesto med državami EU, leta 2011 pa pet mest slabše. Po tem kazalniku je bila slovenska energetska intenzivnost leta 2011 za 25,4 % višja od povprečja EU (leta 2005 12,7 %). Razlike med državami so posledica strukture gospodarstva (obsega prometa, energetske intenzivne industrije, deleža storitvenih dejavnosti itd.) in različne energetske učinkovitosti v teh panogah, s tem pa tudi splošne razvitosti (BDP na prebivalca). Večina novih držav članic je energetske intenzivnejša od starih, vendar se razlike do povprečja EU z letizmanjšujejo. Zmanjševanje razlike v energetske intenzivnosti med Slovenijo in povprečjem EU pa se je med krizo ustavilo. Slovenija namreč v obdobju 2008–2011 energetske intenzivnosti gospodarstva ni znižala, države EU pa so ob razmeroma močnem znižanju leta 2011 v povprečju na enoto BDP porabile približno 5 % manj energije kot v letu 2008². Večjih sprememb v energetske intenzivnosti slovenskega gospodarstva pa tudi za leto 2012 ne pričakujemo. Znižanje rabe energije je bilo namreč po naši oceni le malo večje (-3,5 %) od znižanja BDP (-2,3 %), energetska intenzivnost pa se je tako znižala za 1,2 %.

K povečanju rabe celotne energije je leta 2011 v Sloveniji največ prispevala višja raba energije v cestnem prometu, v EU pa je k znižanju močno pripomogla varčnejša raba energije v gospodinjstvih. V Sloveniji se je po podatkih Eurostata leta 2011 raba celotne energije zvišala za 0,3 %³ kljub znižanju rabe energije v gospodinjstvih in v industriji (za 7,1 % in 3,0 %). K povečanju rabe celotne energije so prispevale izgube pri pretvorbah (6,8-odstotna rast), ki pomenijo izgube pri pretvorbi primarne energije v končno. Te so bile leta 2011 predvsem posledica višje proizvodnje jedrske elektrarne v letu brez remonta, kjer so izgube pri pretvorbah največje. Še večji prispevek k rasti celotne energije pa je imela ponovno povečana raba energije v cestnem prometu (7,8 %). V letu 2011 se je namreč razlika v obdavitvi in s tem cenah pogonskih

goriv med Slovenijo in sosednjimi državami ponovno povečala, nižje cene pri nas pa so povzročile višje povišanje rabe energije v cestnem prometu, kot bi lahko pričakovali glede na gospodarsko aktivnost. V EU se je raba celotne energije v letu 2011 znižala za 3,3 %, k čemur je največ prispevala za 11,4 % nižja raba energije v gospodinjstvih, kar je povezano z ukrepi učinkovite rabe energije, znižala pa se je tudi raba energije v storitvenih dejavnostih (za 7,6 %).

Tudi v obdobju 2005–2011 se zaradi visoke rasti rabe energije v cestnem prometu raba celotne energije v Sloveniji skorajda ni zniževala, občutno znižanje pa je bilo doseženo na ravni povprečja EU. Celotna raba energije se je v Sloveniji v obdobju 2005–2011 zniževala za 0,1 %, v EU pa za 1,2 % letno. Končna raba energije v cestnem prometu se v EU skorajda ni povečala, v Sloveniji pa se je povečevala povprečno letno za 4,7 %. To je zlasti posledica visokih rasti v obdobju pred krizo, pa tudi v letu 2011. Raba energije v cestnem prometu je bila leta 2011 za 31,9 % višja kot leta 2005, delež rabe energije v cestnem prometu glede na celotno rabo energije pa se je povečal na 25,8 % (EU: 17,5 %). Taka gibanja v rabi energije v cestnem prometu povezujemo z okrepitevijo zunanjetrgovinskih blagovnih tokov čez Slovenijo po zadnjih širitvah EU ter z razmeroma nižjimi cenami pogonskih goriv v primerjavi s sosednjimi državami.

K višji energetske intenzivnosti Slovenije prispeva tudi bolj industrijska struktura gospodarstva, vendar se energetska intenzivnost predelovalnih dejavnosti znižuje hitreje kot v EU. Slovenija se v EU še vedno uvršča med države z visokim deležem predelovalnih dejavnosti v celotni dodani vrednosti gospodarstva (leta 2011 20,3 %, v EU 15,5 %), pa tudi raba energije na enoto dodane vrednosti predelovalnih dejavnosti je pri nas nekoliko višja od povprečja EU. Vendar pa se je v obdobju 2005–2011 raba energije v industriji v Sloveniji zniževala skoraj dvakrat bolj kot v EU (za 4,6 % in za 2,4 % letno). Večja znižanja kot v EU so bila v dejavnostih pridobivanja neželeznih kovin (aluminij), kemični industriji, pri predelavi hrane ter v tekstilni in papirni industriji. Z razvojem gospodarstva v smeri širitve obsega energetske manj intenzivnih storitvenih dejavnosti in izboljšanja energetske učinkovitosti predelovalnih dejavnosti lahko v prihodnje pričakujemo nadaljevanje trenda zniževanja energetske intenzivnosti. Hitrost sprememb pa bo odvisna od hitrosti tehnološkega razvoja in širokega nabora ukrepov, ki spodbujajo učinkovito rabo energije.

¹ Zaradi večje metodološke ustreznosti se primerjava med državami v posameznem letu spremlja v standardih kupne moči (SKM).

² Pri medčasovni primerjavi upoštevamo kazalnik primerjave primarne energije na enoto ustvarjenega BDP v stalnih cenah.

³ Po podatkih SURS za 0,6 %.

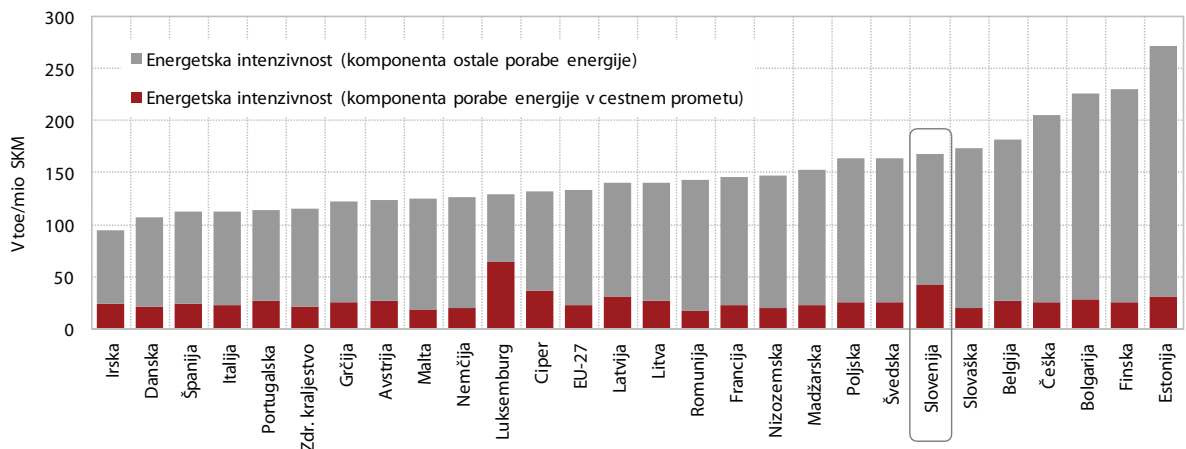

Tabela: Energetska intenzivnost (poraba primarne energije na enoto BDP), v toe/mio EUR cene 2005, tečaj 2005

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	190,7	171,1	164,8	159,6	153,1	151,9	150,2	151,6	144,4
Avstrija	141,4	129,3	140,3	135,6	129,5	128,4	126,2	133,4	125,9
Belgija	222,3	211,2	194,4	187,3	177,9	184,2	184,7	190,8	181,9
Bolgarija	1329,3	1050,2	863,3	833,4	770,3	717,3	663,9	675,1	713,6
Ciper	207,5	206,2	185,2	184,7	183,6	186,6	185,3	177,3	173,7
Češka	533,4	481,9	432,7	413,7	390,9	370,8	363,2	374,9	359,6
Danska	119,8	101,6	95,3	98,6	94,9	89,5	96,7	98,0	90,7
Estonija	933,7	627,3	497,4	440,6	457,9	462,8	485,6	190,7	505,4
Finska	270,3	238,1	222,7	232,6	218,5	209,1	216,2	228,1	211,9
Francija	173,8	162,5	161,0	155,1	150,1	151,1	149,2	151,0	143,9
Grčija	176,9	178,5	162,6	155,0	149,9	151,3	150,6	148,9	155,1
Irska	140,2	111,6	93,4	90,3	88,3	89,8	88,9	90,1	82,1
Italija	130,9	128,5	131,2	127,3	124,0	123,1	121,9	123,6	121,3
Latvija	694,1	429,7	346,8	321,8	302,3	301,5	345,4	365,5	324,0
Litva	759,9	496,8	419,2	381,8	375,9	366,5	392,0	311,2	302,3
Luksemburg	175,7	142,8	158,9	149,0	137,1	138,1	135,5	140,4	135,9
Madžarska	419,7	349,5	312,1	298,0	292,0	287,8	291,9	295,3	282,1
Malta	np	172,7	196,5	179,9	183,7	176,7	169,2	173,9	202,9
Nemčija	173,8	159,1	155,5	151,3	142,6	142,4	142,9	141,2	129,0
Nizozemska	185,8	159,2	160,7	151,1	155,7	149,5	150,9	158,3	146,4
Poljska	619,8	427,7	380,8	377,0	351,4	339,7	321,8	330,8	319,2
Portugalska	171,7	169,6	177,6	164,2	164,0	157,4	160,3	153,7	153,1
Romunija	np	609,5	493,0	474,1	443,3	412,2	386,8	393,0	392,1
Slovaška	700,4	593,4	496,1	453,8	388,5	377,8	362,8	370,1	349,1
Slovenija	311,7	267,2	254,1	241,1	225,6	230,8	229,3	231,0	230,2
Španija	161,4	160,1	158,7	152,8	149,5	143,7	137,1	137,1	135,0
Švedska	228,9	182,4	173,4	162,1	156,3	156,4	150,7	159,3	147,6
Združeno kraljestvo	165,8	145,2	126,4	121,5	113,2	112,8	111,3	111,7	103,6

Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy in Economy and Finance, 2013; izračuni UMAR.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Energetska intenzivnost*, 2011

Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy in Economy and Finance, 2012; izračuni UMAR.
Opomba*: izračunana na podlagi BDP v standardih kupne moči (SKM).

5.4 Obnovljivi viri energije

Po dveh letih visokih rasti obnovljivih virov energije (OVE), na kar so vplivali tudi nekateri enkratni dejavniki, se je leta 2011 njihov delež znižal. Delež OVE v bruto končni rabi se je leta 2011 znižal na 18,9 %, več kot dve tretjini znižanja rabe OVE pa je prispevala manjša raba OVE za ogrevanje. V letih 2009 in 2010 sta k povečanju pomembno prispevala izboljšani zajem podatkov rabe biomase in odpadkov ter vključitev rabe geotermalne in sončne energije v statistično spremljanje. Visoki vodostaji rek v omenjenih dveh letih, ki so omogočili močno povečano dejansko rabo vodne energije, so k povišanju deleža OVE v bruto končni rabi energije le omejeno prispevali, saj se pri tem izračunu upošteva normalizirana (povprečna za zadnjih 20 let) raba vodne energije. Skladno s cilji EU naj bi Slovenija do leta 2020 dosegla 25-odstotni delež OVE v bruto končni rabi energije, države EU pa naj bi v povprečju 12,5-odstotni delež do leta 2020 povečale na 20 %. Delež OVE v celotni (primarni) rabi energije se je po podatkih Eurostata leta 2011 v Sloveniji znižal na 13,0 % (s 14,6 %¹, ki je vključeval nadpovprečno visoko dejansko rabo vodne energije). Na podlagi Elesovih podatkov o proizvodnji hidroelektrarn sklepamo, da se je leta 2012 v Sloveniji raba vodne energije ponovno zvišala, za 11,0 %, še precej višje pa je bilo povišanje rabe geotermalne in sončne energije. Ob znižanju gospodarske rasti predvidevamo, da se je nekoliko znižala tudi raba celotne energije, na podlagi česar ocenjujemo, da se je delež OVE v primarni rabi energije leta 2012 spet povišal na več kot 14 %.

V Sloveniji v strukturi primarne rabe OVE še vedno močno prevladuje raba lesa in vodne energije, medtem ko je v EU slednje manj, več pa ostalih OVE. Tradicionalna vira, les in vodna energija, sta v skupni rabi OVE leta 2011 v Sloveniji znašala 87 %, v EU pa le še 63 %. Slovenija izstopa zlasti po rabi vodne energije, katere delež v rabi OVE je bil z več kot 32 % tretji najvišji med vsemi državami EU². Na nihanja v rabi nekaterih OVE precej vplivajo vremenske razmere, obseg rabe teh virov pa je odvisen tudi od naravnih danosti posameznih držav. Tako v nekaterih deležih OVE v celotni rabi energije dosegajo komaj nekaj odstotkov (Združeno kraljestvo in države Beneluksa), v drugih pa več kot tretjino (Latvija, Švedska). Po podatkih SURS se je v Sloveniji leta 2011 primarna raba OVE zmanjšala za 10,3 %. K zmanjšanju je največ, 67 %, prispevala manjša proizvodnja oziroma raba vodne energije iz velikih hidroelektrarn (po dveh letih spet podpovprečna vodnatost rek), 30 % pa manjša raba lesa (milejša zima, večja vlaganja v toplotno izolacijo stavb, sodobnejši kotli). Najbolj, za več kot polovico, se je povečala raba sončne energije, k čemur so veliko pripomogle ugodne subvencije. Precej se je povečala tudi raba bioplina in geotermalne energije, kar pa se je približno izničilo z zmanjšanjem rabe biogoriva in vodne energije iz malih in srednjih hidroelektrarn. Tudi v EU se je leta 2011 raba OVE znižala (-1,8 %), vendar dosti manj kot pri nas. Čeprav je v Sloveniji delež t. i. manj tradicionalnih OVE v celotni rabi OVE še razmeroma majhen (po okoli 4 % biogoriva, bioplin in geotermalna energija ter manj kot 2 % sončna energija), se njihova raba v zadnjih letih povečini hitro povečuje.

Delež OVE v bruto rabi električne energije, ki se je v Sloveniji leta 2009 ob zelo ugodnih hidroloških razmerah povzpел močno nad eno tretjino, se je do leta 2011 precej znižal. Leta 2009 smo v Sloveniji iz OVE proizvedli visokih 36,8 % porabljene elektrike, leta 2010 pa se je kljub nadaljevanju razmeroma ugodnih hidroloških razmer zaradi višje gospodarske aktivnosti in s tem porabe elektrike delež znižal na 33,1 %. V letu 2011 se je ob precej skromnejših pretokih rek in s tem manjši proizvodnji vodne energije delež znižal na 26,2 %. Še vedno pa je višji kot v povprečju EU (20,4 %), kjer se sicer delež OVE pri elektriki zadnjih nekaj let postopoma zvišuje. Na podlagi Elesovih podatkov ocenjujemo, da se je ob ponovnem povišanju proizvodnje hidroelektrarn ter stagnaciji bruto rabe elektrike delež OVE pri elektriki v Sloveniji v letu 2012 povišal na okoli 30 %.

V Sloveniji je v letu 2012 začela obratovati prva večja vetrna elektrarna, ob ugodnih podporah pa se je precej razširila tudi fotovoltaika. Izplačane podpore za sončne elektrarne so v letu 2011 presegle 17 mio EUR, še večje povišanje pa je bilo doseženo v lanskem letu (po prvih treh četrtletjih so znašale 33 mio EUR oz. okoli 60 % vseh podpor OVE). Vlada je konec leta 2012 zmanjšala višino podpore (na enoto moči elektrarne) za ta vir energije. Hkrati pa je bil februarja 2013 uveden precej povišan prispevek za izvajanje podporne sheme za proizvodnjo električne energije iz OVE in SPTE (soproizvodnja toplote in elektrike), ki bo omogočil nadaljnje pospešeno spodbujanje teh virov. Pri povprečnih gospodinskih odjemalcih bo povišan prispevek pomenil za 6,8 % višjo končno ceno električne energije (še bolj bodo povišanje občutili večji porabniki elektrike v industriji), na letni ravni pa bo z njim zbranih nad 130 mio EUR sredstev za podpore OVE.

¹ Po podatkih SURS sta omenjena deleža znašala 13,2 % oz. 14,8 %.

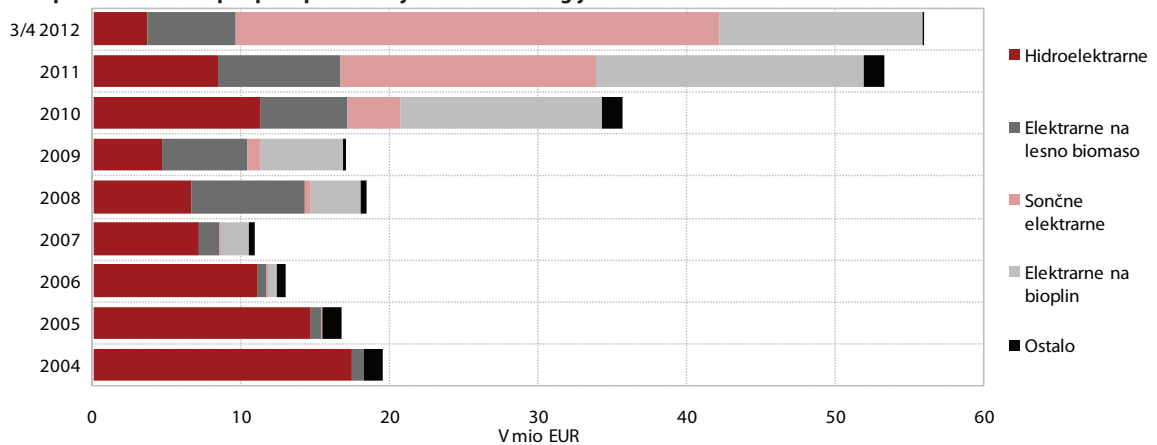
² Delež vodne energije v celotni rabi energije je bil četrti po vrsti v EU. V večini držav EU, med njimi tudi v Sloveniji, je najpomembnejši OVE les (in lesni odpadki).

Tabela: Delež rabe obnovljivih virov v celotni rabi primarne energije, v %, 1995–2011

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	5,0	5,6	6,4	6,8	7,4	8,0	9,0	9,8	10,0
Avstrija	21,6	22,5	20,6	21,6	23,6	24,7	27,3	26,6	25,8
Belgija	1,0	1,1	2,0	2,3	2,7	3,1	3,9	4,2	4,8
Bolgarija	1,8	4,1	5,5	5,5	4,7	4,8	6,2	8,1	7,0
Ciper	2,3	1,9	2,1	2,1	2,6	3,2	3,5	3,8	4,7
Češka	2,8	3,3	3,9	4,2	4,6	4,9	5,7	6,2	6,8
Danska	6,5	9,2	14,5	13,7	15,6	16,8	16,8	19,2	21,5
Estonija	6,3	10,3	10,6	9,8	9,9	11,0	13,5	39,4	13,5
Finska	20,7	23,5	23,1	22,7	22,9	25,0	23,3	24,8	25,4
Francija	7,1	6,2	5,6	5,8	6,2	6,9	7,4	7,8	7,0
Grčija	5,4	5,0	5,2	5,6	5,5	5,4	6,1	7,5	8,0
Irska	1,4	1,6	2,4	2,7	3,0	3,6	4,4	4,4	5,9
Italija	4,7	5,8	6,2	6,7	6,5	7,5	9,4	10,3	11,5
Latvija	27,2	31,8	32,9	30,9	29,6	30,0	36,2	34,6	33,8
Litva	5,7	9,4	10,0	10,8	10,3	10,9	12,3	15,5	15,0
Luksemburg	1,1	1,1	1,5	1,6	2,7	2,8	2,8	2,8	2,6
Madžarska	3,3	3,3	4,3	4,5	5,1	5,9	7,2	7,5	7,5
Malta	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	0,1
Nemčija	1,8	2,6	4,8	5,7	7,7	7,8	8,5	9,7	9,9
Nizozemska	1,2	1,6	2,6	2,9	2,8	3,4	3,9	3,5	4,1
Poljska	3,9	4,2	4,8	4,8	5,0	5,6	6,6	7,2	8,1
Portugalska	16,1	15,0	12,7	16,4	17,1	17,2	19,3	22,5	21,5
Romunija	5,9	11,0	12,6	11,7	11,7	13,2	14,8	16,4	13,9
Slovaška	2,8	2,7	4,2	4,4	5,4	5,4	7,2	7,8	7,8
Slovenija	9,0	12,3	10,6	10,5	10,0	11,0	14,2	14,6	13,0
Španija	5,4	5,6	5,8	6,3	6,8	7,4	9,5	11,5	11,4
Švedska	25,5	30,9	28,7	28,5	30,4	31,3	34,6	33,8	31,8
Združeno kraljestvo	0,8	1,0	1,7	1,8	2,1	2,5	3,0	3,2	3,9

Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy, 2013; izračuni UMAR.

Slika: Izplačana sredstva podpore proizvodnji električne energije iz OVE

Vir: 2004-2011 MZIP, 3/4 2012 Energetika.NET.

5.5 Delež cestnega prometa v blagovnem prometu

Po hitri rasti obsega in tudi deleža cestnega blagovnega prometa¹ pri nas v obdobju pred krizo se je v letih 2010 in 2011 tako v EU kot tudi v Sloveniji delež cestnega blagovnega prometa znižal. Pri nas se je obseg železniškega prometa v obeh letih povečal bolj (v 2011 za 9,7 %) kot obseg cestnega prometa (za 3,2 %), v EU pa se je v letu 2011 ob rasti železniškega prometa (za 7,3 %) obseg cestnega ponovno nekoliko znižal (za -1,1 %). Potem ko smo po deležu cestnega prometa povprečje EU presegle leta 2005, je bil leta 2011 slovenski delež cestnega prometa v skupnem blagovnem prometu od povprečja EU višji za okoli 6 o. t. V prvih treh četrtletjih 2012 je bil v Sloveniji obseg cestnega blagovnega prometa medletno le malo, obseg železniškega blagovnega prometa pa precej nižji (1,8 % in 7,6 %). Tako ocenjujemo, da se je delež cestnega prometa ponovno povišal (na prek 82 %) in dosegel visoko predkrizno raven iz leta 2008.

Tako obseg cestnega kot tudi železniškega blagovnega prometa na prebivalca je v Sloveniji med najvišjimi v EU. V Sloveniji registrirani avtoprevozniki so še leta 2003 prevozili približno toliko tonskih kilometrov na prebivalca kot povprečni prevozniki EU, leta 2011 pa že več kot 2,3-krat toliko² (več le še prevozniki s sedežem v Luksemburgu). Tako hiter razvoj dejavnosti pripisujemo predvsem tranzitni legi Slovenije na križišču V. in X. evropskega koridorja, kjer se je promet z zadnjima širitvama EU močno povečal. Poleg nadpovprečnega obsega cestnega blagovnega prometa je v Sloveniji zelo visok tudi obseg železniškega blagovnega prometa na prebivalca (leta 2011 je bil za 119 % višji od povprečja EU). Razmeroma visok obseg železniških prevozov v Sloveniji glede na EU bolj kot s strukturo prepeljanega blaga povezujemo z gostoto železniške infrastrukture in s pomembno navezavo na koprsko pristanišče. V Sloveniji se sicer kar 27 % prevozov opravi s kovinskimi rudami in sekundarnimi surovinami (EU: le 15 %), po drugi strani pa se v EU prepelje približno v obratnem razmerju več premoga, koksa ter nafte in tekočih goriv, kjer gre prav tako za blago z večjo specifično

težo. Slovensko železniško omrežje je po obsegu (na prebivalca) sedmo največje v EU, še pomembnejša pa je pri tem povezava z našim največjim pristaniščem, kjer se okoli 60 % tranzita blaga opravi po železnici.

Hitro povečevanje cestnega blagovnega prometa je z vidika trajnostne prometne politike neugoden trend, vidnega napredka pri posodobitvi železniške infrastrukture pa do zdaj ni bilo. V Sloveniji je bil leta 2011 obseg cestnega blagovnega prometa za 49,0 % višji kot leta 2005, kar je bilo tretje najvišje povečanje med državami EU. Zlasti veliko povečanje prevozov poljskih prevoznikov (za 85,7 %) in večine drugih vzhodnoevropskih je pomenilo povečanje prevozov v EU-10 za 56,0 %. Ker se je obseg cestnih blagovnih prevozov v starejših članicah EU-15 v omenjenem obdobju znižal za 12,0 %, se je v EU-25 znižal za 2,3 % (ni podatka za leto 2005 za vse države EU). Na železnici se je v Sloveniji v obdobju 2005–2011 obseg blagovnih prevozov povečal za 15,6 %, kar je bilo (tako kot pri cestnih prevozih) tretje najvišje povečanje med državami EU. Največji učinek na obseg prevozov v EU-27 (povečanje za 1,3 %) je imelo 18,8-odstotno povečanje prevozov po železnici v Nemčiji. Visoko povečanje obsega cestnega blagovnega prometa v Sloveniji v omenjenih letih povezujemo s tedaj že razmeroma dobro razvito cestno infrastrukturo. Hitrejša posodabljanje železniške infrastrukture in s tem boljša povezanost s koprskim pristaniščem pa bi povečala konkurenčnost železniških prevozov. Prevoz blaga po železnici (in po vodi) je z vidika trajnostnega razvoja sprejemljivejši in ga je smiselno spodbujati, vendar se investicije v železniško infrastrukturo tudi v letu 2012 kljub načrtom niso bistveno okrepila. Iz kohezijskega sklada je bilo v obdobju 2007–2013 za slovensko železniško infrastrukturo predvidenih 450 milijonov EUR sredstev EU, do konca leta 2012 pa je bilo za železniške projekte iz proračuna izplačanih zgolj slabih 56 milijonov (okoli 13 milijonov v letu 2012)³. Projekt gradnje drugega tira železniške proge Divača–Koper je bil leta 2012 prestavljen v naslednje finančno obdobje.

¹ V celotnem cestnem, železniškem in notranjem vodnem blagovnem prometu, merjeno v tonskih kilometrih. Podatki za cestni blagovni promet se nanašajo na domače prevoznike (obseg prevozov v državi registriranih cestnih tovornih vozil), ki opravljajo prevoze doma in v drugih državah, podatki o železniškem blagovnem prometu pa na prevoze na ozemlju države ne glede na to, od kod je prevoznik.

² Kot je značilno za prevoznike iz manjših držav, tudi slovenski velik del prevozov opravijo z vožnjami po drugih državah.

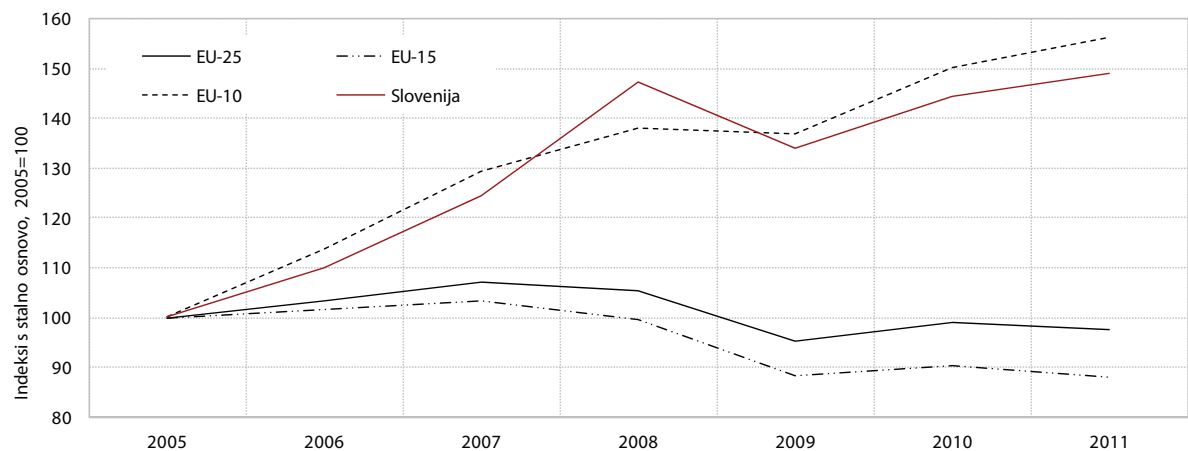
³ Vir: MGRT, 2013.

Tabela: Delež cestnega prometa v skupnem blagovnem prometu (merjeno v tkm), v %, 1995–2011

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU	np	73,7	76,4	76,2	76,2	76,3	77,5	76,4	75,5
Avstrija	63,5	64,8	64,1	63,2	60,9	58,6	59,5	56,3	56,0
Belgija	77,4	77,4	72,4	71,1	69,7	68,5	72,9	67,9	66,3
Bolgarija	np	52,3	70,8	69,0	70,0	66,9	67,4	68,1	73,6
Ciper	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Češka	57,5	68,0	74,4	76,1	74,7	76,7	77,8	79,0	79,2
Danska	91,8	92,1	92,2	91,8	92,2	91,3	90,8	87,0	87,8
Estonija	28,7	37,3	35,4	34,7	43,2	55,3	47,3	45,8	48,5
Finska	72,3	75,8	76,5	72,8	73,9	74,1	75,7	75,0	73,9
Francija	76,5	76,0	80,5	80,9	80,9	80,7	81,0	82,2	81,1
Grčija	97,7	np	97,5	98,1	97,1	97,3	98,1	98,0	97,1
Irska	90,1	96,2	98,3	98,8	99,3	99,4	99,3	99,2	99,0
Italija	88,2	89,0	90,3	88,5	87,6	88,3	90,4	90,4	87,8
Latvija	15,8	26,5	29,8	39,0	41,9	38,7	30,2	38,1	36,2
Litva	41,6	46,6	56,1	58,4	58,5	58,0	59,9	59,1	58,8
Luksemburg	85,9	87,8	92,3	91,5	93,8	93,3	94,6	92,7	93,7
Madžarska	58,3	68,1	69,2	71,6	74,5	74,7	78,8	75,1	75,9
Malta	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Nemčija	63,9	65,3	66,0	65,9	65,7	65,5	67,0	64,9	65,8
Nizozemska	63,6	63,4	63,6	63,1	59,4	59,9	63,8	62,1	58,2
Poljska	42,6	56,9	69,0	70,4	73,5	75,9	80,5	80,6	79,4
Portugalska	90,3	92,5	94,6	94,9	94,7	93,9	94,3	93,9	94,0
Romunija	42,0	42,9	67,3	70,5	71,3	70,2	60,0	49,2	50,2
Slovaška	63,7	53,0	70,3	68,8	71,8	73,8	77,9	74,8	76,6
Slovenija	64,9	71,9	77,3	78,2	79,2	82,2	84,0	82,3	81,4
Španija	90,3	92,8	95,2	95,4	95,9	95,7	96,4	95,8	95,5
Švedska	62,0	63,9	64,0	64,2	63,6	64,9	63,2	60,7	61,8
Združeno kraljestvo	92,3	90,0	87,8	85,8	86,6	88,3	87,8	88,7	87,4

Vir: Eurostat Portal Page – Structural Indicators in Transport, 2013; izračuni UMAR za obdobje 2008–2011.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Obseg cestnega blagovnega prometa¹ v Sloveniji in EU²

Vir: Eurostat Portal Page – Transport, 2013; izračuni UMAR.
Opombi: ¹merjeno v tkm; ² ni podatka za Malto.

5.6 Okoljski davki

Razmeroma visoki prihodki od okoljskih davkov v Sloveniji kažejo predvsem obsežno rabo energije. V letu 2010 so prihodki od davkov na obremenjevanje okolja v Sloveniji pomenili 3,6 % BDP, v povprečju EU pa 2,4 %. Razlika do povprečja EU je posledica več zbranih prihodkov od *davkov na energijo*. Slovenija je imela v letu 2010 med vsemi članicami EU celo najvišji delež prihodkov od obdavčitve energije, merjeno v razmerju do BDP (3,1 % BDP, EU: 1,8 % BDP). Na višino prihodkov od okoljskih davkov ne vplivajo le davčne stopnje, ampak tudi struktura gospodarstva in učinkovitost rabe virov. Visoko nadpovprečni prihodki od davkov na energijo, ki so za Slovenijo značilni že vrsto let, so po naši oceni predvsem posledica obsežne rabe energentov, zlasti v prometu¹, medtem ko so bile trošarine (in tudi končne cene) na nekatere najpogostejše energente v analiziranem obdobju še vedno pod povprečjem EU². Vendar se je predvsem po letu 2008 opazneje povečala obdavčitev energentov tudi v Sloveniji, kar se je odrazilo v visokem povišanju implicitne davčne stopnje na rabo energije. Prihodki od *davkov na transport*, tj. davkov na lastništvo in rabo prevoznih sredstev, so bili leta 2010 v Sloveniji razmeroma nizki (0,4 % BDP; EU: 0,5 % BDP), kar glede na obsežnost avtoprevozniške dejavnosti in število osebnih vozil³ po naši oceni pomeni, da je davčno breme v primerjavi z drugimi državami EU nižje. *Davki na onesnaževanje in rabo virov* so v Sloveniji in tudi večini drugih držav EU razmeroma skromen vir javnofinančnih prihodkov (0,17 % BDP; EU: 0,10 % BDP), kljub temu pa so lahko prek *cenovnih signalov* pomembna spodbuda pri okoljskih ciljih, povezanih z omejevanjem onesnaževanja, ravnanjem z odpadki in učinkovito rabo naravnih virov. Mednarodna primerjava dajatve na odlaganje odpadkov npr. kaže, da je v Sloveniji precej nižja v primerjavi z večino držav EU⁴.

Ob nadaljnji rasti porabe goriv v prometu so se zlasti zaradi nižjih trošarin prihodki od okoljskih davkov

¹ Prispevek rabe goriv v cestnem prometu k skupni energetski rabi je bil med državami EU višji le v Luksemburgu in na Cipru. Poleg tega so pogonska goriva navadno precej bolj obdavčena od drugih energentov, njihov visoki delež v strukturi energentov pa tako dodatno povečuje prihodke od davkov na energijo.

² Leta 2010 smo pri cenah električne energije za tipičnega gospodinjstvskega odjemalca dosegali 83 % povprečja EU (podobno tudi leta 2012), pri bencinu 90 %, pri dizelskem gorivu pa 98 % (v letu 2012 pri obeh 91 % povprečja EU). V zadnjih letih so tako cene, prilagojene kupni moči, že dosegle povprečje EU.

³ Leta 2009 je bilo v Sloveniji 521 osebnih vozil na 1000 prebivalcev, več jih je bilo le v štirih državah EU.

⁴ Med 16 analiziranimi državami EU je bila nižja kot v Sloveniji le v treh. Najvišja je bila na Nizozemskem, in sicer za skoraj desetkrat višja kot pri nas (povzeto po OECD Environmental Performance Review: Slovenia, 2012).

v letu 2011 znižali, s tem pa se je znižal tudi njihov delež v BDP (na 3,4 %). V primerjavi z letom 2010 so bili prihodki od okoljskih davkov nominalno nižji za 3,5 %, k čemur je največ prispevalo manj prilivov od *davkov na energijo*, natančneje iz trošarin na pogonska goriva. Slednje je posledica nižjih trošarin (za približno 17 % pri dizelskem gorivu in 9,5 % pri bencinih), medtem ko so se količine v Sloveniji prodanih goriv povečale⁵. Znižanje prihodkov iz trošarin na pogonska goriva so v manjši meri nadomestili višji prihodki od obdavčitve električne energije v primerjavi z letom 2010, saj sta se povečali poraba in obdavčitev. Kljub temu ocenjujemo, da se je zaradi večjega vpliva znižanja trošarin implicitna davčna stopnja na rabo energije v letu 2011 drugo leto zapored znižala. Pri obdavčitvi energentov so se v letih 2011 in 2012 nadalje povečale nekatere z okoljskega vidika neutemeljene davčne diferenciacije⁶. Tako je bila npr. pri dizelskem gorivu obdavčitev s trošarino v letih 2011 in 2012 za okoli petino oz. četrtno nižja od obdavčitve bencina. Ob upoštevanju možnosti vračila plačane trošarine za komercialne namene pa je ta razlika še višja. Premik k večjemu vključevanju okoljskih meril pri obdavčitvi pogonskih goriv je bil delno dosežen z uvedbo dajatve CO₂ julija 2012. Pri prihodkih od *davkov na transport* se je v letu 2011 nadaljevalo zniževanje, prisotno že od leta 2009. Manjši prihodki so bili leta 2011 po naši oceni posledica nižjega nakupa novih osebnih vozil, kar se je kazalo v znižanju prihodkov od davka od novih motornih vozil⁷, medtem ko so se prihodki letnih dajatev ob registraciji povišali. V Sloveniji večina davkov na transport bremeni uporabo oz. nakup osebnih vozil fizičnih oseb. Tako npr. 60 % prihodkov davkov na transport pomenijo letna povračila za uporabo cest fizičnih oseb in zasebnikov, nad 25 % pa prihodki od davka od novih motornih vozil, ki prav tako pretežno bremenijo nakup osebnih vozil fizičnih oseb. V letu 2011 je bilo zvišanje prihodkov, čeprav skromno, doseženo le pri skupini *davkov na onesnaževanje in rabo naravnih virov*. K temu so prispevali višji prihodki od vodnih povračil in nekaterih komunalnih taks, prihodki od dajatve za onesnaževanje okolja zaradi odvajanja odpadnih voda pa so ostali na ravni predhodnega leta.

⁵ Po podatkih Ministrstva za finance se je količina, od katerih je bila obračunana trošarina, povečala za okoli 14 % pri dizelskem gorivu in 3 % pri bencinu.

⁶ eč o tem glej Poročilo o razvoju 2011 in 2012.

⁷ Prihodki od davka od novih motornih vozil so se znižali za 5,3 %, prve registracije novih osebnih avtomobilov v uporabi fizičnih oseb pa za 8,1 % (podatki SURS).

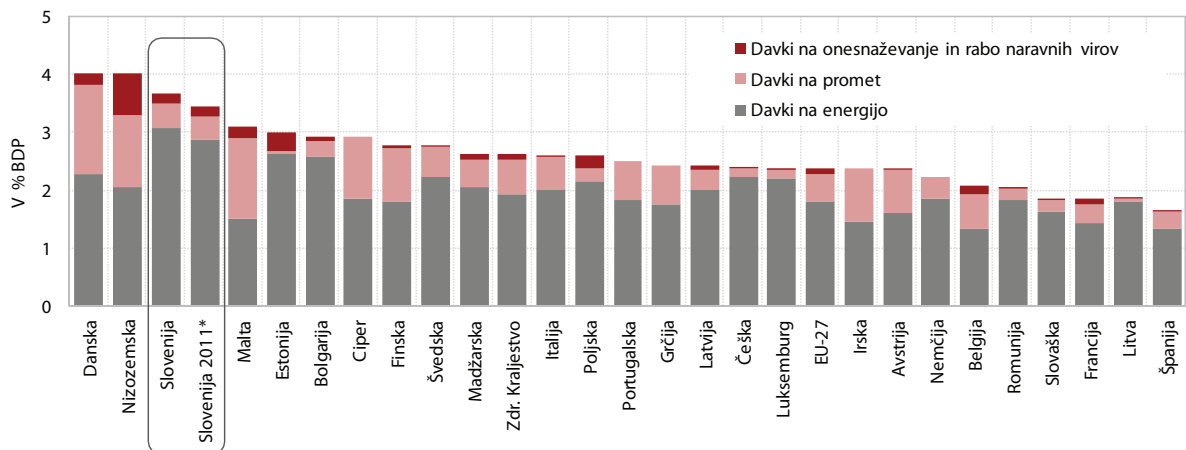
Tabela: Implicitna davčna stopnja na rabo energije¹, v EUR/TOE, 1995–2010

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Avstrija	124,1	138,9	141,9	136,2	141,4	141,7	145,0	135,3
Belgija	98,5	96,7	111,2	107,5	110,7	95,5	105,0	106,2
Bolgarija	19,4	40,4	50,6	51,8	67,4	73,9	73,3	68,8
Ciper	29,7	43,2	127,2	123,9	122,4	110,3	112,9	130,6
Češka	48,9	53,4	73,3	73,6	77,5	76,6	80,2	76,1
Danska	215,7	299,2	290,1	280,9	277,2	276,5	283,5	289,4
Estonija	9,5	31,4	62,6	66,6	68,9	70,8	87,9	86,3
Finska	104,0	106,7	109,1	104,2	101,3	109,4	112,3	103,8
Francija	169,7	166,5	156,2	156,9	154,4	147,0	152,7	147,1
Grčija	187,9	117,3	101,0	96,9	102,3	99,2	105,9	158,0
Irska	136,9	140,4	144,4	140,4	139,9	139,0	169,3	167,0
Italija	295,2	245,3	204,6	207,4	204,7	189,3	210,7	200,3
Latvija	17,4	48,1	71,4	71,1	70,8	67,9	67,3	61,6
Litva	23,0	57,5	72,0	69,8	73,2	72,8	79,4	72,4
Luksemburg	152,0	166,2	175,2	172,8	177,3	176,3	175,1	168,0
Madžarska	72,1	77,1	74,6	77,7	78,6	76,4	76,0	76,0
Malta	82,0	132,8	153,7	167,6	234,7	158,7	171,9	174,1
Nemčija	169,3	191,9	187,9	184,4	190,5	181,9	192,2	183,9
Nizozemska	119,9	153,5	172,2	184,5	175,1	188,4	195,3	184,9
Poljska	29,0	58,7	84,5	86,1	92,9	91,4	91,6	88,6
Portugalska	185,6	111,5	143,4	142,8	143,3	138,1	142,4	139,5
Romunija	19,8	57,7	47,2	49,7	58,6	53,8	64,4	68,8
Slovaška	37,8	41,3	52,6	53,6	54,5	53,7	51,7	45,4
Slovenija	134,4	118,5	131,7	130,4	140,4	135,0	176,2	172,2
Španija	143,4	137,8	119,5	120,1	117,5	113,7	119,8	120,7
Švedska	155,3	179,9	216,7	220,0	218,6	221,9	228,4	214,4
Zdr. kraljestvo	213,6	248,8	244,1	242,3	250,7	245,7	271,7	262,0

Vir: Eurostat Portal Page – Sustainable Development Indicators, 2013.

Opomba: ¹ Razmerje med prihodki iz obdavčitve energije (deflacionirani) in porabljeni končno energijo v tisoč ton naftnih ekvivalentov (TOE).

Slika: Prihodki iz okoljskih davkov, 2010

Vir: Eurostat Portal Page – Environment and Energy, 2012.

5.7 Intenzivnost kmetovanja

Ob zmanjševanju površine zemljišč v uporabi je poraba vseh mineralnih gnojil v letu 2011 ostala približno nespremenjena, poraba glavnih rastlinskih hranil pa se je znižala. V kmetijski pridelavi je bilo leta 2011 po povišanju v letu prej skupno porabljenih za 0,4 % manj mineralnih gnojil, kar preračunano na enoto kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU) pomeni 4,9-odstotno povečanje¹. Pri tem se je poraba glavnih rastlinskih hranil (gnojil NPK)² skupno znižala za 4,0 %, na enoto KZU pa zvišala za 1,1 %. Zniževanje porabe rastlinskih hranil je bilo doseženo tudi v daljšem časovnem obdobju, tako da je bila ta v letu 2011 glede na leto 2005 skupno nižja za 18,7 %, na enoto KZU, ki se tudi znižuje, pa za 9,8 %. Nižja intenziteta gnojenja je zaželena ne le z vidika kakovosti pridelka, pač pa tudi mogočega onesnaževanja podzemnih in s tem pitnih voda. V Sloveniji je poraba v primerjavi s povprečjem EU in sosednjimi državami članicami kljub zniževanju še vedno razmeroma visoka³ (v letu 2010 Slovenija 103,0 kg/ha, EU-27 85,2 kg/ha, Italija 60,3 kg/ha, Avstrija 46,7 kg/ha, Madžarska 72,1 kg/ha).

Zniževanje porabe pesticidov se je nadaljevalo tudi v letu 2011. Skupna količina aktivnih snovi prodanih pesticidov, ki pa ni porabljena le v kmetijski dejavnosti⁴, se je v Sloveniji v letu 2011 znižala za 1,1 % in bila s tem za petino nižja kot v letu 2005. Preračunano na enoto KZU pa je to pomenilo za 4,2 % večjo porabo kot v predhodnem letu, ko je bila ena od najnižjih v analiziranem obdobju. Groba mednarodna primerjava⁵ uporabe pesticidov na enoto zemljišč pokaže, da je v Sloveniji približno na isti ravni kot v državah s podobno strukturo gojenih rastlin in podobnimi pridelovalnimi razmerami (v Avstriji in na Madžarskem je nižja, v Italiji pa višja).

Učinkovitost kmetijstva, merjena s povprečnimi pridelki najpomembnejših poljščin, v živinoreji pa z mlečnostjo, se je v letu 2011 zvišala. Povprečni

hektarski pridelek se je pri pšenici zvišal za 7,8 % in pri koruzi za zrnje za 1,7 % ter bil s tem pri obeh kulturah najvišji v opazovanem obdobju. Pri koruzi, s katero je bilo zasejanih več površin, se je povišal tudi skupni pridelek, pri pšenici pa je ostal enak kot v letu prej, ker je bila zasejana manjša površina zemljišč. Povprečni pridelki se trendno zvišujejo in so pri pšenici že blizu povprečja EU (v letu 2011 Slovenija 5,2 kg/ha, EU-27 5,3 kg/ha, Italija 3,8 kg/ha, Avstrija 5,9 kg/ha, Madžarska 4,2 kg/ha), pri koruzi pa nad njim (v letu 2011 Slovenija 8,7 kg/ha, EU-27 7,7 kg/ha, Italija 9,8 kg/ha, Avstrija 11,3 kg/ha, Madžarska 6,5 kg/ha). Na drugi strani imamo v Sloveniji razmeroma veliko živinoreje, merjeno s številom glav živine na enoto površine. Zaradi tega so iz tega vira razmeroma visoki tudi izpusti toplogrednih plinov, čeprav se trendno znižujejo⁶. Povprečna mlečnost na žival, ki bi jo bilo z vidika zmanjšanja obremenjenosti okolja na enoto pridobljenega proizvoda smiselno nekoliko povečati, je v letu 2011 kljub rahlemu zvišanju ostala razmeroma nizka (v letu 2011 Slovenija 5,5 l/žival, EU-15 7,1 l/žival, Italija 6,5 l/žival, Avstrija 6,2 l/žival, Madžarska 7,2 l/žival).

Ekološko in integrirano kmetovanje se je tudi v letu 2011 povečalo, za dosego zastavljenih ciljev pa bi potrebovali precej višje rasti. Število kmetijskih gospodarstev, ki so bila v letu 2011 vključena v kontrolo sonaravne (integrirane in ekološke) pridelave⁷, se je zvišalo za 1,6 %, skupna površina zemljišč pa za 2,1 %. Pri tem so se integrirano obdelane površine povečale za 0,8 %, površine z ekološko obdelavo, ki je eden najučinkovitejših načinov trajnostne kmetijske rabe naravnih virov, pa za 4,8 %. Sonaravno je bila tako obdelana petina skupne površine KZU, pri čemer je bilo dve tretjini teh zemljišč obdelanih na integrirani, tretjina pa na ekološki način. Veliko večino slednjih zavzemajo trajni travniki in pašniki. Letne rasti pa že dalj časa ne zadoščajo za dosego zastavljenih ciljev v Programu razvoja podeželja (64 tisoč hektarjev z ekološko obdelavo do leta 2013) in Akcijskem načrtu razvoja ekološkega kmetijstva (20 % KZU do leta 2015). V letu 2011 je bilo v ekološki obdelavi le 32,1 tisoč hektarjev površin, kar je pomenilo 7,0 % KZU. Kljub temu je ta delež zaradi visokih rasti v začetnem obdobju večji kot v povprečju EU in tudi na Madžarskem, vendar manjši kot v Italiji in veliko manjši kot v Avstriji, ki ima najvišji delež v EU.

¹ Površina KZU se je v letu 2011 zmanjšala za 5,1 %, s 483 tisoč na 458 tisoč ha.

² Gnojila NPK so mineralna gnojila s tremi glavnimi rastlinskimi hranili: dušikom, fosforjem in kalijem.

³ Primerjava s sosednjimi državami kot državami z najbolj podobnimi razmerami za kmetijsko pridelavo.

⁴ Pesticidi se uporabljajo tudi v druge namene, na primer za vzdrževanje železnic in cest, igrišč za golf, parkov in zelenic.

⁵ Podatek o količini je seštevek aktivnih snovi z zelo različnimi stopnjami toksičnosti, zato primerjava v porabi med državami skorajda ni smiselna. V Sloveniji je v prodaji precejšen delež starejših vrst pesticidov, ki so biološko šibkejši in se uporabljajo v večjih količinah, za okolje pa so manj obremenjujoči.

⁶ Po podatkih in izračunih Kmetijskega inštituta Slovenije.

⁷ V kontroli so tako gospodarstva z že pridobljenimi certifikati kot tudi gospodarstva v preusmeritvi. Obdobje preusmeritve iz konvencionalnega v ekološko kmetovanje traja najmanj dve, za trajne nasade pa tri leta.

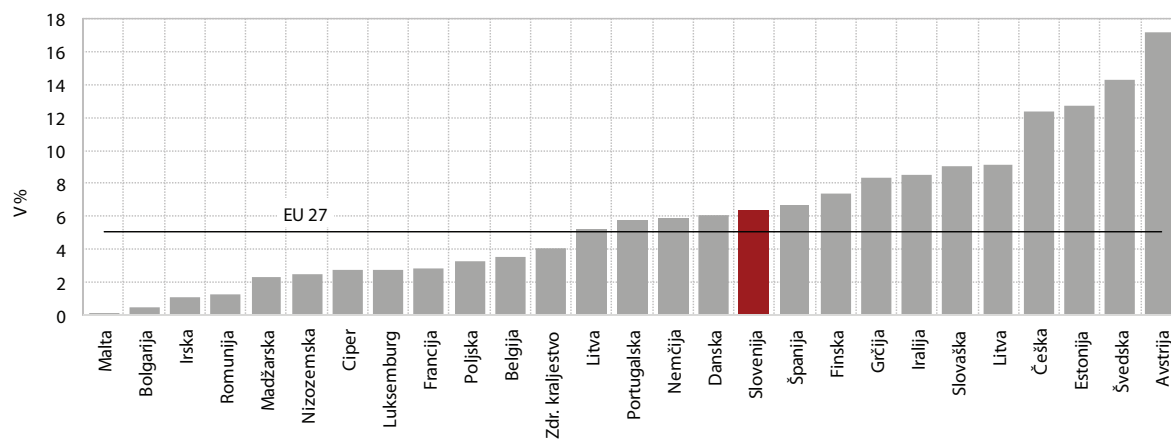
Tabela: Nekateri kazalniki intenzivnosti kmetovanja, Slovenija, 1995–2011

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Poraba NPK gnojil									
Poraba na enoto KZU, v kg/ha	134,6	146,8	115,3	119,6	115,6	104,9	94,8	103,0	104,1
Prodaja pesticidov									
Prodaja skupaj, v aktivni snovi, v tisoč t	np	1,47	1,41	1,28	1,16	1,22	1,16	1,13	1,12
Intenzivnost pridelave oz. prireje									
Povprečni pridelek pšenice, v t/ha	4,2	4,2	4,7	4,2	4,2	4,5	4,0	4,8	5,2
Povprečni pridelek koruze, v t/ha	6,3	5,9	8,3	6,9	7,5	7,3	7,8	8,5	8,7
Število GVŽ na enoto KZU, v št./ha	np	1,0	0,9	np	0,9	np	np	0,9	np
Povprečna mlečnost na žival, v t/kravo	np	4,5	4,9	5,3	5,9	5,6	5,5	5,3	5,5
Sonaravna pridelava									
Ekološko obdelane površine v kontroli, v tisoč ha	np	5,4	23,2	26,8	29,3	29,8	29,4	30,7	32,1
Število ekoloških kmetij v kontroli, v tisoč	np	0,6	1,7	1,9	2,0	2,1	2,1	2,2	2,4
Integrirano obdelane površine v kontroli, v tisoč ha	np	np	44,6	49,9	56,9	57,6	57,5	58,9	59,3
Število integriranih kmetij v kontroli, v tisoč	np	np	5,5	5,8	6,0	5,9	5,6	5,5	5,4

Viri: SI-STAT podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Kmetijstvo in ribištvo, 2012; MKO - spletna stran; preračuni UMAR.

Opomba: np – ni podatka.

Slika: Delež ekološko obdelanih površin kmetijskih zemljišč, 2010

Vir: Eurostat Portal Page – Statistics – Agriculture and Fisheries, 2012; SURS, 2012.

5.8 Intenzivnost poseka lesa

Skupna površina gozdov se je leta 2011 po dolgoletnih povečevanjih drugič zapored nekoliko zmanjšala. Gozdovi so ob koncu leta 2011 pokrivali 1.184 tisoč hektarjev, kar je bilo ponovno nekoliko manj kot leto prej, a za 1,3 % več kot leta 2005. Potem ko se je skupna gozdnatost v zadnjem stoletju hitro povečevala in šele v zadnjih nekaj letih ostala na približno isti ravni, je bilo to drugo evidentirano letno znižanje gozdnih površin. Gozdovi so pomembni tako z gospodarskega vidika kot tudi z vidika podnebni, vodovarstvenih in drugih ekoloških razmer, v Sloveniji pa je z gozdovi pokrit razmeroma velik del skupne površine (blizu 60 %, kar nas v Evropi uvršča na tretje mesto, za Finsko in Švedsko). Ob tem so pomembne tudi spremembe na lokalnih ravneh, ki v preteklosti niso bile ugodne. Površine gozdov so se namreč povečevale predvsem tam, kjer jih je že sicer veliko, na drugi strani pa so se krčile v predelih z intenzivnim kmetijstvom in še posebej v primestnih predelih, kjer pa jih je malo¹.

Posek lesa se je v letu 2011 precej povečal, vendar pa je glede na možnosti še vendar ostal razmeroma nizek. Količina pridobljenega lesa, ki se dolgoročno povečuje, se je v letu 2011 povečala za 15,5 % in bila s tem za petino višja kot v letu 2005. Ker se je po gozdnogospodarskih načrtih določen mogoč posek² v tem obdobju prav tako povečeval, se zaostanek dejansko opravljenega poseka za mogočim kljub temu ni zmanjševal. V letu 2011 je bilo uresničenega 71 % mogočega poseka (v letu prej 63 %, v letu 2005 pa 75 %). Zaostanek je skoraj v celoti posledica neopravljenega poseka v zasebnih gozdovih, ki zajemajo skoraj tri četrtine vseh gozdov³. Večina skupnega poseka je negovalne in sanitarne narave, posek zaradi krčitve gozda in vzpostavitve infrastrukture pa je razmeroma nizek. Negovalni posek, ki je za razvoj gozdov nujen in zato najobsežnejši, se je lani povečal za skoraj četrtino, s tem pa se je precej izboljšal tudi njegov delež v skupnem poseku (na 76 %, v letu 2005 okoli 58 %). Ponovno se je povečal posek za infrastrukturo, poseka sanitarne narave pa je bilo razmeroma malo,

¹ Vir: Resolucija o nacionalnem gozdnem programu, 2007 (Uradni list RS, št. 111/07).

² Mogoča višina poseka je določena z gozdnogospodarskimi načrti, ki temeljijo na načrtih posameznih gozdnogospodarskih enot. Z njimi si Zavod za gozdove Slovenije prizadeva zagotoviti trajnostni razvoj oz. dolgoročno stabilnost vseh gozdov in njegovih habitatov ne glede na njihovo lastništvo.

³ Pri tem je treba omeniti, da nekatere analize (Krajnc, Piškur, 2006) kažejo, da je posek v zasebnih gozdovih podcenjen. Na podlagi analize meritev na stalnih vzorčnih ploskvah sklepajo, da je v zasebnih gozdovih precej več nedovoljenega poseka.

saj v tem letu ni bilo naravnih ujm, ki bi huje prizadele gozdne sestoje, niti večjih težav z gozdnimi škodljivci. Prav tako sta se znižala tudi poseka zaradi krčitve in nezakonitega posega, katerih deleža v skupnem poseku sta majhna.

Intenzivnost poseka lesa⁴, ki je bila v celotnem opazovanem obdobju razmeroma nizka, se je v letu 2011 povišala. Ob večji rasti poseka od prirastka lesa se je intenzivnost poseka povišala za 5,6 o. t. na 47,1 %. To je bil eden od najvišjih posekov v opazovanem obdobju, vendar še vedno razmeroma skromen. V Sloveniji je intenzivnost poseka lesa namreč med najnižjimi v državah EU in je v letu 2005 za povprečjem zaostajala kar za 17 o. t. Akcijski načrt za povečevanje konkurenčnosti gozdno-lesne verige v Sloveniji do leta 2020⁵ predvideva, da bi se intenzivnost lahko povečala na 75 %. Letno bi bilo tako mogoče posekati 6,5 mio. m³ lesa (v letu 2011 pa je bilo posekanih 3,9 mio m³), ne da bi pri tem ogrozili stabilnost gozdov in njihovih habitatov.

Skladno s posekom lesa se je povečala tudi proizvodnja okroglega lesa, njegova struktura pa tudi leta 2011 ni bila ugodna. Proizvodnja okroglega lesa se je v letu 2011 povečala za 15,0 %, ob tem pa se ni izboljšala njena precej neugodna struktura. Proizvodnja hlodovine za žago in furnir, ki je les najvišje kakovosti in primeren za doseganje visoke dodane vrednosti, se je po dveh letih zniževanja zvišala le za 9,0 %. Bolj se je zvišal obseg lesa za proizvodnjo celuloze in plošč, za 20,3 %, najbolj pa proizvodnja lesa nižje kakovosti, to je drugega industrijskega lesa in lesa za kurjavo, za 21,2 %. V povprečju držav EU je proizvodnja okroglega lesa po nekaj letnih nihanjih ostala približno na ravni iz leta prej, struktura te proizvodnje pa je v povprečju precej boljša. Medtem ko sta industrijski predelavi v Sloveniji v zadnjih letih namenjeni že manj kot dve tretjini pridobljenega lesa (več kot tretjina pa za kurjavo), ga je v povprečju EU okoli štiri petine (petina pa za kurjavo). V Sloveniji se hkrati tudi izjemno hitro povečuje neto izvoz okroglega lesa, izvoz izdelkov iz njega pa znižuje. Izvoz okroglega lesa se je močno povečeval predvsem po letu 2005, samo v letu 2011 za več kot tretjino. Taka gibanja niso ugodna, saj izvoz surovine pomeni neizkoriščeno možnost za doseganje višje dodane vrednosti gospodarstva.

⁴ Razmerje med letnim posekom in prirastkom lesa.

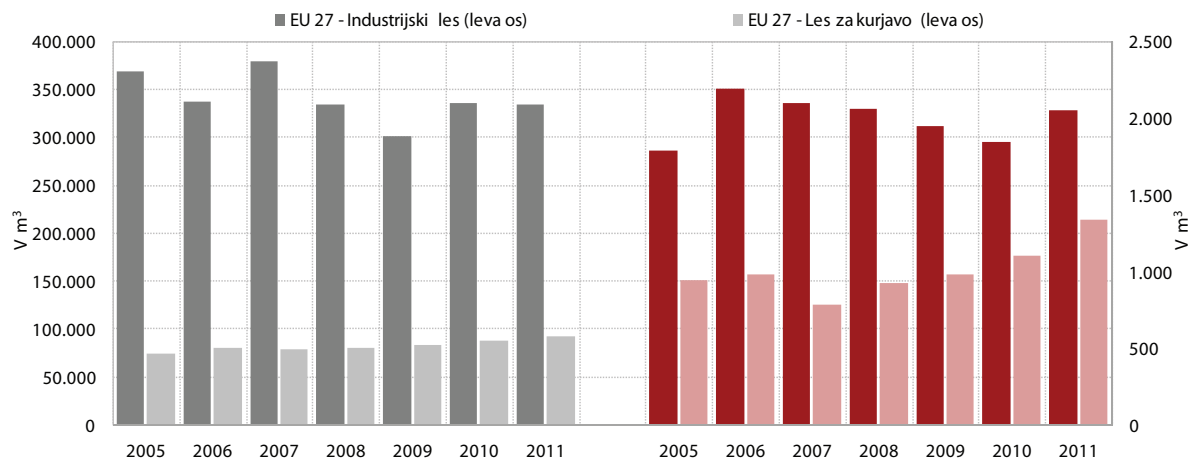
⁵ Sprejeto na Vladi RS, junij 2012.

Tabela: Površina gozda, prirastek, zaloga in posek lesa ter njegova intenzivnost, Slovenija, 1995–2011

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Površina gozda, v tisoč ha	1.098	1.134	1.169	1.174	1.183	1.185	1.186	1.185	1.184
Letni prirastek, v tisoč m ³	5.995	6.872	7.569	7.652	7.822	7.869	7.985	8.117	8.266
Lesna zaloga, v tisoč m ³	228.493	262.795	300.795	307.689	318.107	322.195	327.459	330.982	334.105
Letni posek lesa, v tisoč m ³	2.092	2.609	3.236	3.718	3.242	3.427	3.374	3.374	3.896
od tega: negovalni	1.325	1.849	1.873	2.288	1.966	2.100	2.196	2.389	2.963
obnova	12	19	17	18	13	9	12	16	16
varstvo - sanacija	589	553	1.212	1.224	1.080	1.128	929	698	660
za infrastrukturo	15	40	49	50	48	61	64	64	88
krčitve	35	53	65	86	87	68	82	122	89
brez odobritve	113	91	35	49	38	48	74	68	60
drugo	2	3	2	1	9	12	16	16	20
Intenzivnost poseka lesa ¹ , v %	34,9	38,0	42,8	48,6	41,4	43,6	42,3	41,6	47,1

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Gozdarstvo in lov, 2012; Zavod za gozdove Slovenije, 2012; preračuni UMAR.
Opomba: ¹Razmerje med letnim posekom in prirastkom lesa.

Slika: Struktura in rast proizvodnje okroglega lesa

Vir: Eurostat Portal Page – Statistics – Agriculture and Fisheries – Forestry, 2013; preračuni UMAR.

5.9 Koeficient starostne odvisnosti

Koeficient starostne odvisnosti prebivalstva¹ se še naprej povečuje. Koeficient starostne odvisnosti otrok se je do leta 2003 zniževal predvsem zaradi upadanja števila rojstev in s tem števila otrok, v obdobju 2004–2008 pa zato, ker je število rojstev naraščalo počasneje, kot se je pod vplivom močnega priseljevanja povečeval kontingent delovno sposobnega prebivalstva. Od leta 2009 pa se koeficient starostne odvisnosti mladih počasi povečuje. Število rojstev se je namreč povečevalo vse do leta 2011, in sicer hitreje kot delovno sposobno prebivalstvo, ki se je v letu 2012 že začelo zmanjševati. Po drugi strani se koeficient starostne odvisnosti starejših skladno s podaljševanjem življenjske dobe nepretrgoma povečuje že četrto stoletja. V začetku leta 2012² je bilo v Sloveniji od 100 delovno sposobnih prebivalcev odvisnih 20,8 mladega in 24,4 starejšega prebivalca (skupaj 45,1), kar je 0,4 mladega in 2,6 starejšega več kot leta 2005 in 0,3 oz. 0,5 več kot leto prej.

Leta 2012 je število starejših za dobrih 17 % presehalo število otrok³, s tem pa se je nadaljeval trend povečevanja razmerja, ki se je leta 2011 začasno prekinil. Število prebivalcev v starosti 65 let in več je bilo prvič večje od števila otrok leta 2003, indeks staranja, ki je razmerje med tema dvema starostnima skupinama prebivalcev, pa je tako presehal 100. V začetku leta 2011 je bil indeks staranja prvič v analiziranem obdobju nekoliko nižji (116,5) kot leto prej, na kar sta vplivali predvsem višja rodnost leta 2010 in precej manjša generacija 65-letnikov, ki so vstopili med starejše prebivalstvo v začetku leta 2011. V začetku leta 2012 pa se je skladno s predhodnimi trendi indeks staranja ponovno povišal, na 117,3. Delež otrok med prebivalstvom je bil nekoliko višji kot pred letom (14,3 %, podobno kot leta 2005), še bolj pa se je povečal delež starega prebivalstva (na 16,8 %, kar je 1,5 o. t. več kot leta 2005). Število delovno sposobnih (15–64 let) se je že drugo leto zapored malenkost zmanjšalo, njihov delež med

prebivalstvom (68,3 %) pa se zmanjšuje že od leta 2005⁴ (kljub takrat visokemu selitvenemu prirastu)⁵, kar je v splošnem posledica manjšega priliva mladih v primerjavi s povečanim odlivom starejših od 65 let. V letu 2012 se je med starejše uvrstila prva večja povojna generacija, tj. letnik 1947⁶, kar bo v prihodnjih letih dodatno prispevalo k povečevanju deleža starejšega prebivalstva, povečanje aktivnosti starejših pa je zato za Slovenijo pomemben izziv na poti k vzdržnim javnim financam (glej kazalnik 4.7). Med starejšim prebivalstvom močno narašča tudi število starejših od 80 let (povprečna letna rast zadnjih 12 let je 6 %), kar zahteva sistemske prilagoditve tudi pri dolgotrajni oskrbi (glej kazalnik 4.9).

Koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva je v Sloveniji še vedno nižji kot v povprečju v EU, vendar se razlika zmanjšuje. V večini večjih držav članic EU je pričakovano trajanje življenja daljše kot v Sloveniji⁷, zato je tudi delež starega prebivalstva v celotnem prebivalstvu EU v povprečju višji. Hkrati imajo tudi druge države nizek delež otrok, delež delovno sposobnega prebivalstva pa se zmanjšuje, tako da so težave, povezane s staranjem prebivalstva, podobne kot pri nas. Leta 2012 se je koeficient v vseh državah EU razen Litve, kjer se ni spremenil, povečal (EU 2012: 26,8 na 100 delovno sposobnih, kar je bilo 2,4 o. t. več kot v Sloveniji). Ta razlika, ki se je do leta 2009 počasi manjšala, se je zadnja tri leta celo nekoliko povečala. Najvišji koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva je še naprej v Nemčiji, Italiji in Grčiji, ki imajo tudi najvišje deleže starega prebivalstva, najvišji delež prebivalstva nad 80 let pa ima poleg naštetih še Švedska.

¹ Starostno odvisnost prebivalstva merimo s tremi koeficienti: a) koeficientom starostne odvisnosti starega prebivalstva, to je razmerjem prebivalstva v starosti 65 let in več do delovno sposobnega prebivalstva (15–64 let), b) koeficientom starostne odvisnosti otrok, to je razmerjem prebivalstva v starosti 0–14 let do delovno sposobnega prebivalstva, in c) skupnim koeficientom starostne odvisnosti, to je razmerjem otrok in starejšega prebivalstva do delovno sposobnega prebivalstva.

² Ker Eurostat objavlja podrobne podatke o prebivalstvu po starosti le za stanje na dan 1. 1., zaradi primerljivosti s podatki za države EU prikazujemo analizo starostne sestave prebivalstva Slovenije po stanju na dan 1. 1.

³ Starejši: 65+let; otroci: 0–14 let.

⁴ Delno je na to zmanjšanje vplivala tudi sprememba v statistični definiciji stalnega prebivalstva v letu 2008, ki izključuje osebe, ki so bile prisotne v Sloveniji oz. odsotne iz Slovenije manj kot eno leto. Vpliv spremenjene definicije prebivalstva pa ni velik – leta 2008, za katero imamo podatke po obeh definicijah je bil delež delovno sposobnega prebivalstva v celotnem prebivalstvu 70,0 %, po novi definiciji, ki izključuje začasno prisotne tujece, pa 69,8 %.

⁵ Glej kazalnik 5.12.

⁶ Učinek tega bo v celotni viden v podatkih o prebivalstvu na dan 1. 1. 2013.

⁷ Glej kazalnik 5.10.

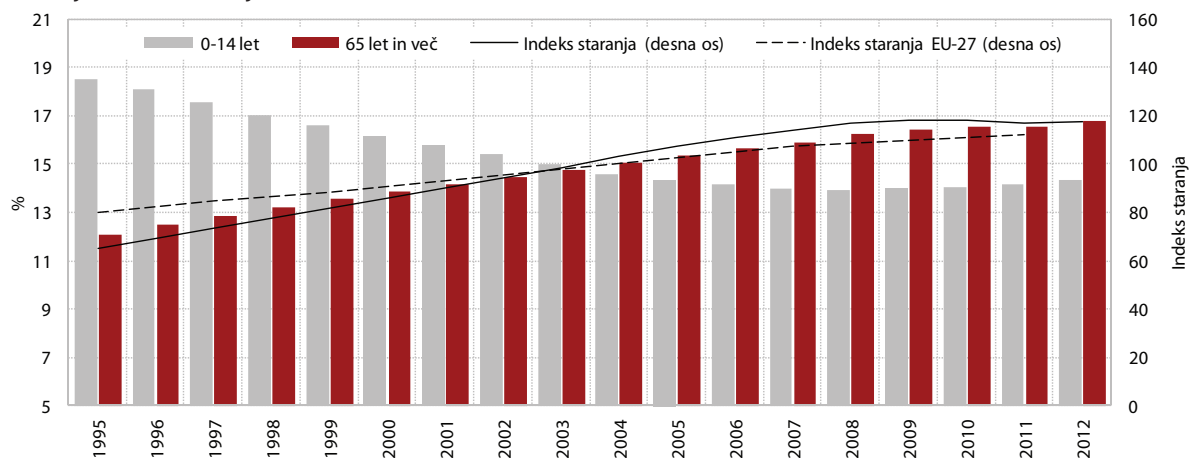

Tabela: Koefficient starostne odvisnosti prebivalstva v starosti 65 let in več, v %

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU-27	21,9	23,2	24,7	24,9	25,2	25,4	25,6	25,9	26,2	26,8
Avstrija	22,5	22,9	23,5	24,3	25	25,4	25,7	26,1	26,0	26,2
Belgija	23,8	25,5	26,3	26,2	25,9	25,8	25,9	26,0	26,0	26,4
Bolgarija	22,2	23,8	24,8	24,9	24,9	25	25,2	25,4	27,0	27,8
Ciper	17,2	17	17,3	17,3	17,6	17,8	18,2	17,8	18,0	18,1
Češka	19,3	19,8	19,8	20	20,2	20,5	20,9	21,6	22,3	23,4
Danska	22,7	22,2	22,7	22,9	23,2	23,6	24,1	24,9	25,7	26,7
Estonija	20,2	22,4	24,3	24,5	25,1	25,3	25,2	25,2	25,2	25,5
Finska	21,1	22,2	23,8	24	24,8	24,8	25,2	25,6	26,5	27,7
Francija	22,7	24,3	25,1	25,1	25,1	25,2	25,4	25,6	25,8	26,6
Grčija	22,2	24,2	26,8	27,6	27,6	27,8	27,9	28,4	29,0	29,9
Irska	17,8	16,8	16,3	16	15,8	15,9	16,2	16,8	17,2	17,9
Italija	24	26,8	29,3	29,8	30,2	30,4	30,6	30,8	30,9	31,6
Latvija	20,5	22,1	24,1	24,4	24,8	24,9	25,1	25,2	27,2	27,7
Litva	18,5	20,8	22,3	22,5	22,7	23	23,2	23,3	26,6	26,9
Luksemburg	20,6	21,4	20,9	20,8	20,7	20,6	20,5	20,4	20,3	20,3
Madžarska	20,9	22	22,7	22,9	23,2	23,5	23,8	24,2	24,4	24,6
Malta	16,3	17,9	19,3	19,8	19,8	19,8	20,1	21,2	22,6	23,9
Nemčija	22,5	23,9	27,8	28,9	29,9	30,4	30,9	31,4	31,2	31,2
Nizozemska	19,3	20	20,8	21,1	21,5	21,8	22,3	22,8	23,3	24,4
Poljska	16,6	17,8	18,7	18,9	19	18,9	18,9	19,0	18,9	19,4
Portugalska	21,9	23,7	25,2	25,4	25,6	25,9	26,3	26,7	28,9	29,6
Romunija	17,6	19,3	21,1	21,2	21,3	21,3	21,3	21,4	21,3	21,5
Slovaška	16,3	16,6	16,3	16,4	16,5	16,6	16,7	16,9	17,5	17,8
Slovenija	17,4	19,8	21,8	22,2	22,7	23,3	23,6	23,8	23,9	24,4
Španija	22,2	24,5	24,4	24,3	24,2	24,1	24,3	24,7	25,2	25,8
Švedska	27,4	26,9	26,5	26,4	26,4	26,7	27,1	27,7	28,4	29,2
Združeno kraljestvo	24,5	24,3	24,3	24,2	24,1	24,3	24,6	24,9	25,3	25,9

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions - Population, 2013.
Opomba: np - ni podatka.

Slika: Staro (65 let in več) in mlado (0-14 let) prebivalstvo v % od vsega prebivalstva ter razmerje med njima (indeks staranja), Slovenija in indeks staranja v EU

Vir: SURS, 2012, preračuni UMAR.

5.10 Pričakovano trajanje življenja in leta zdravega življenja

Pričakovano trajanje življenja se je leta 2011 v Sloveniji ponovno podaljšalo, nekoliko bolj pri moških. Ob predpostavki nespremenjene umrljivosti bi leta 2011 rojena deklica lahko pričakovala, da bo doživela 82,9 leta, deček pa 76,6 leta. To je približno 2,4 meseca več kot deklica oz. 3,6 meseca več kot deček, rojen leto prej, in 2,5 leta oz. 1 leto več kot leta 2005. Razlika med spoloma, ki je bila v začetku devetdesetih let skoraj 8 let, se je do leta 2011 zmanjšala na 6,3 leta (za dober mesec v primerjavi z letom prej). Zmanjšanje vrzeli lahko v večini držav vsaj delno pripišemo zmanjšanju razlik v tveganih življenjskih slogih (npr. kajenje) in manjši umrljivosti moških zaradi srčno-žilnih obolenj¹. V zadnjih letih se je pri nas zmanjšala umrljivost moških med 65. in 74. letom, povečala pa umrljivost v skupini 80–84 let. Leta 2011 se je pri moških umrljivost vidneje povečala le v starosti nad 80 let, zmanjšala pa predvsem v starostnih skupinah 50–59 let in 70–74 let, pri ženskah pa se je tokrat povečala v skupinah 60–64 let (v kateri se je vidneje povečal delež smrti zaradi duševnih in vedenjskih motenj, boleznih obtočil, dihal in precej tudi prebavil) in nad 85 let. V letu 2011 je bilo med umrlimi ženskami 61,1 %, med umrlimi moškimi pa 31,6 % starejših od 80 let. Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu se še naprej povečuje tudi v večini držav članic EU, kar lahko pripišemo več dejavnikom – povečevanju življenjskega standarda², bolj zdravemu življenjskemu slogu, višji izobrazbi in večji dostopnosti do zdravstvenih storitev.³ Pričakovano trajanje življenja je v Sloveniji zaradi krajšega pričakovanega trajanja za moške nekoliko nižje kot v povprečju EU. Tudi leta 2011 (80,1 leta) je bilo nižje kot v starih članicah (razen Danske) in višje kot v novih (razen Cipra in Malte). To drži tudi za moške, pri ženskah pa se uvrščamo nekoliko višje.

V letu 2011 rojen otrok lahko pričakuje okoli 54 let zdravega življenja⁴, kar je najmanj po letu 2005,

¹ OECD (2012), Health at a Glance Europe 2012.

² V daljšem obdobju, saj se ta s trajanjem krize zmanjšuje (op. avtorice).

³ OECD (2012), Health at a Glance Europe 2012 po OECD (2011), How's Life? Measuring Well-being.

⁴ Število let zdravega življenja je po metodologiji Eurostata opredeljeno kot število let življenja, v katerih oseba pri svojih vsakdanjih dejavnostih ni omejena z boleznijo ali zdravstvenimi težavami in je kazalnik kvalitete življenja. Kazalnik se izračunava na podlagi statistike umrljivosti in podatkov o lastnem doživetju oviranosti, ki jih Eurostat dobi iz modula o zdravju, ki je del raziskave o življenjskih pogojih EU-SILC (Statistics of

odkar imamo na voljo podatke. Leta 2011 je dolžina življenja brez oviranosti v Sloveniji za moške znašala 54 let, za ženske pa 53,8 leta, kar je za 2,4 oz. 6,3 leta manj kot leta 2005. V nasprotju s pričakovanim trajanjem življenja razlike med spoloma v letu 2011 skoraj ni bilo, potem ko se je v obdobju 2005–2007 gibala na ravni okoli 3,5 leta, v obdobju 2008–2010 pa na ravni okoli 1 leta v korist žensk. Tako se je kakovost življenja po tem kazalniku poslabšala bolj pri ženskah. Ker pa gre za kazalnik, ki meri subjektivno doživetje, lahko rezultati nakazujejo tudi na večjo kritičnost oz. občutljivost za oviranost (med krizo) pri ocenjevanju lastnega položaja. Deklica, rojena leta 2011, bi lahko pričakovala, da bo 64,5 % trajanja življenja preživela brez omejitev pri vsakdanjih opravilih (leta 2007, ko je bil delež najvišji, že 76 %), deček pa 70,3 % (79,9 % leta 2009, ko je bil delež najvišji). Ženska, ki je bila leta 2011 stara 65 let, lahko pričakuje še 6,9 leta zdravega življenja, moški pa 6,2 leta, tj. 32,5 % preostanka življenja za ženske in 36,9 % za moške, pričakovano trajanje življenja starih 65 let pa je bilo leta 2011 za moške 16,9, za ženske pa 21,2 leta.

Zadnji dve leti se Slovenija po kazalniku let zdravega življenja uvršča na sam rep držav EU. Dolžina življenja brez omejitev pri vsakdanjih opravilih, ki se je za ženske v obdobju 2005–2009 že približala povprečju EU, se je v letih 2010 in 2011 od tega precej oddaljila (EU 2011: 62,2 leta za ženske in 61,8 leta za moške) – pri obeh spolih za okoli 8 let (bolj pri ženskah), kar je pomenilo drugo najkrajše obdobje zdravega življenja v EU. Zadnji dve leti (2010 in 2011) je bila Slovenija država z najkrajšim deležem trajanja življenja brez omejitev v pričakovanem trajanju življenja med državami EU ter tako največjo razliko med pričakovanim trajanjem življenja in leti zdravega življenja, kar nakazuje na veliko razliko v kakovosti življenja starejših po tem kazalniku v primerjavi z državami EU.

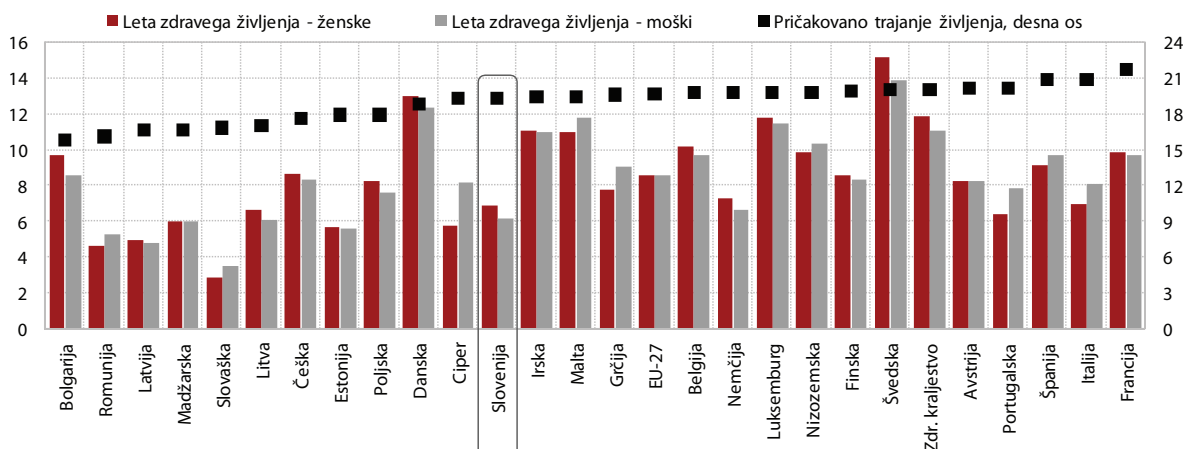
Incomes and Living Conditions) (Healthy life years statistics, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Healthy_life_years_statistics).

Tabela: Pričakovano trajanje življenja v Sloveniji in v državah članicah EU, 1995–2011

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	np	np	78,5	79	79,2	79,4	79,7	80,0	80,4
Avstrija	76,9	78,3	79,5	80,1	80,4	80,6	80,5	80,8	81,2
Belgija	77,0	77,9	79,1	79,5	79,9	79,8	80,1	80,3	80,5
Bolgarija	71,0	71,6	72,5	72,7	73	73,3	73,7	73,8	74,2
Ciper	77,4	77,7	78,9	80,3	80,1	80,8	81,1	81,5	81,2
Češka	73,3	75,1	76,1	76,8	77	77,3	77,4	77,7	78,0
Danska	75,3	76,9	78,3	78,4	78,4	78,8	79,0	79,3	79,9
Estonija	67,7	70,8	72,8	73,1	73,1	74,3	75,2	76,0	76,5
Finska	76,7	77,8	79,1	79,5	79,6	79,9	80,1	80,2	80,6
Francija	np	79,2	80,3	80,9	81,3	81,4	81,5	81,8	82,3
Grčija	77,5	78	79,2	79,5	79,4	80,0	80,2	80,6	80,8
Irska	75,5	76,6	79,4	79,7	79,7	80,2	80,2	81,0	80,6
Italija	78,3	79,9	80,9	81,5	81,6	81,9	82,1	82,5	82,8
Latvija	np	np	71	70,9	71,2	72,5	73,3	73,7	73,9
Litva	69,1	72,2	71,3	71,1	70,9	72,0	73,2	73,5	73,8
Luksemburg	76,8	78	79,6	79,4	79,5	80,7	80,8	80,8	81,1
Madžarska	70,0	71,9	73	73,5	73,6	74,2	74,4	74,7	75,1
Malta	77,2	78,4	79,4	79,5	79,9	79,7	80,3	81,4	80,9
Nemčija	76,7	78,3	79,4	79,9	80,1	80,2	80,3	80,5	80,8
Nizozemska	77,6	78,2	79,6	80	80,4	80,5	80,9	81,0	81,3
Poljska	72,0	73,8	75	75,3	75,4	75,6	75,9	76,4	76,9
Portugalska	75,4	76,7	78,1	78,9	79,1	79,4	79,6	79,8	80,9
Romunija	69,3	71,2	72,1	72,6	73,2	73,4	73,5	73,8	74,6
Slovaška	72,4	73,3	74,1	74,4	74,6	74,9	75,3	75,6	76,1
Slovenija	74,7	76,2	77,5	78,3	78,4	79,1	79,4	79,8	80,1
Španija	78,1	79,3	80,4	81,2	81,2	81,5	81,9	82,3	82,4
Švedska	79,0	79,8	80,7	81	81,1	81,3	81,5	81,6	81,9
Združeno kraljestvo	76,7	78	79,2	79,6	79,8	79,9	80,5	80,7	81,1

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Population – Demography – Mortality, 2013.
Opombi: np – ni podatka.

Slika: Leta zdravega življenja pri starosti 65 let v primerjavi s pričakovanim trajanjem življenja, 2011

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Health – Public Health, 2013; Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Population – Demography – Mortality, 2013.

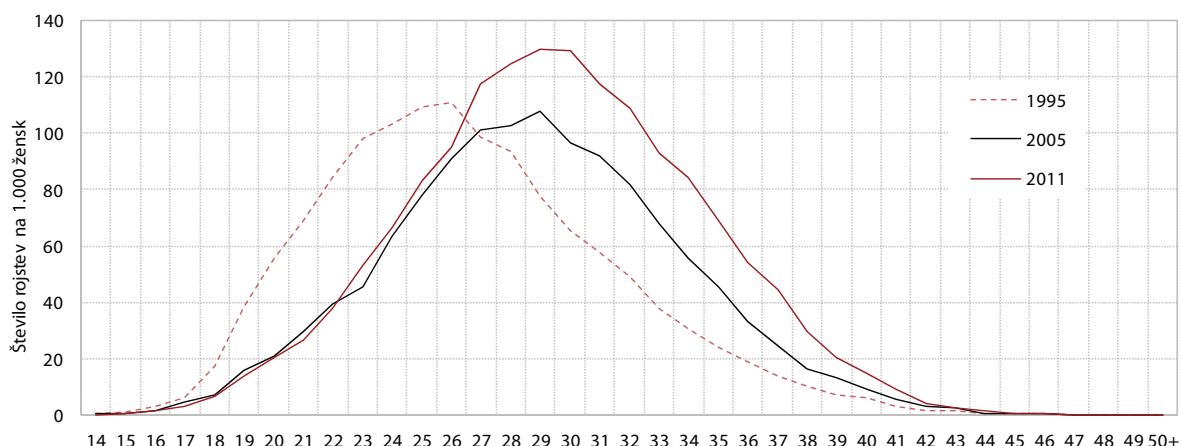
5.11 Stopnja rodnosti

Leta 2011 se je prvič po letu 2003 rodilo manj otrok kot leto prej, tovrstna gibanja pa so se nadaljevala tudi leta 2012. Leta 2011 je bilo rojenih 21.947 otrok, tj. 396 oz. 1,8 % manj kot leto prej, v primerjavi z letom 2003, preden se je število rojstev začelo povečevati, pa 26,7 % več. Stopnja celotne rodnosti¹ se je le za malenkost znižala (z 1,57 na 1,56) in ostala še vedno višja kot v obdobju 2005–2009. Zadnjič je stopnja rodnosti dosegla raven, ki še zagotavlja nezmanjšano obnavljanje generacij, leta 1980 (2,11). Tudi v prvi polovici leta 2012 se je rodilo za 1,8 % manj otrok kot v primerljivem obdobju leta 2011.

Leta 2011 se je zviševanje povprečne starosti žensk ob rojstvu otrok nadaljevalo; ženske, ki so rodile, pa so bile ob rojstvu otroka za dober mesec starejše kot matere leto prej. Povprečna starost žensk ob rojstvu, ki se v Sloveniji neprekinjeno povečuje že od

leta 1984, se je leta 2011 povzpela na 28,8 ob rojstvu prvega otroka, ob rojstvu vseh otrok pa na 30,4 leta². Po zadnjih podatkih za leto 2009 je bila tudi nekoliko višja kot v povprečju EU. Najbolj se je ponovno povečala rodnost žensk v starostni skupini od 35 do 39 let, ki se veča že 20 let, leta 2011 pa se je materam v tej starosti rodilo 14,5 % vseh otrok, rojenih v tem letu (0,9 o. t. več kot leto prej, od leta 1993, ko je delež otrok, rojenih materam v tej starostni skupini, začel neprekinjeno naraščati, pa je to 9 o. t. več). Povprečna starost žensk se je v obdobju 2005–2011 povečala zaradi povečevanja stopenj rodnosti žensk, starih nad 30 let, medtem ko se je po letu 2008 ustavil trend upadanja rodnosti pri mlajših od 25 let. Na višjo raven se je vrnila tudi stopnja rodnosti žensk v starosti 25–29, ki se je po letu 2008 gibala najvišje v zadnjih 30 letih. Delež otrok, rojenih zunaj zakonske zveze, je začel po letu 1980 (13 %) strmo naraščati in leta 2011 dosegel že 56,8 %, kar je drugi najvišji delež v EU in ga lahko povezujemo z odprtostjo in desekularizacijo družbe v tem delu.

Slika: Starostno specifične stopnje rodnosti, Slovenija

Vir: SURS, 2012.

¹ Stopnja celotne rodnosti je vsota starostno specifičnih koeficientov rodnosti v koledarskem letu. Kaže število živorojenih, ki bi jih v povprečju rodila posamezna ženska, če bi v celotni njeni rodni dobi veljale enake starostno specifične stopnje rodnosti, kot so bile izmerjene v obravnavanem koledarskem letu.

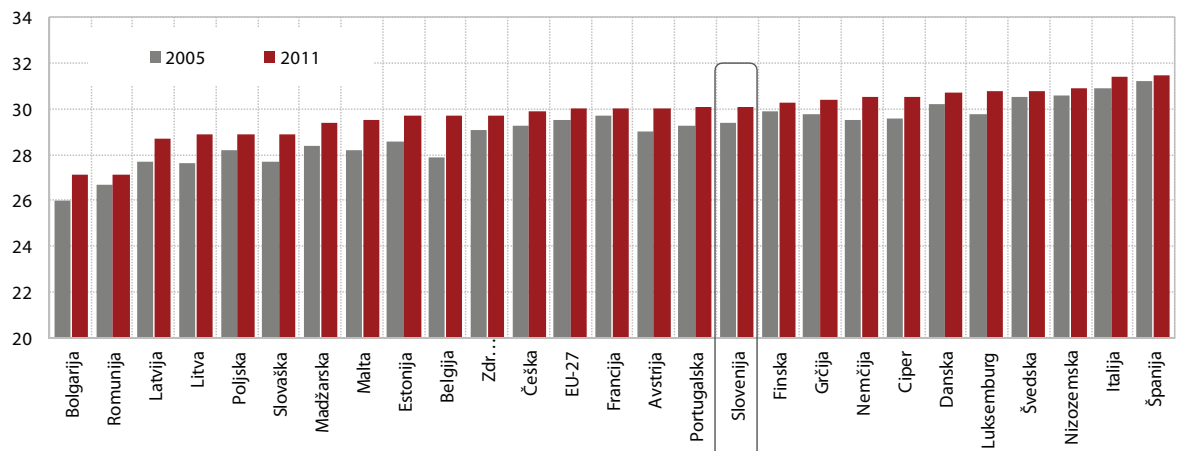
² Na to vpliva tudi nekoliko spremenjena struktura žensk v rodni dobi (15–45 let).

Tabela: Stopnja celotne rodnosti v državah EU, 1995–2011

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	np	np	1,51	1,54	1,56	1,60	1,59	1,60	1,57
Avstrija	1,42	1,36	1,41	1,41	1,38	1,41	1,39	1,44	1,42
Belgija	1,56	1,67	1,76	1,80	1,82	1,85	1,84	1,86	1,81
Bolgarija	1,23	1,26	1,32	1,38	1,42	1,48	1,57	1,49	1,51
Ciper	2,03	1,64	1,42	1,45	1,39	1,46	1,51	1,44	1,35
Češka	1,28	1,14	1,28	1,33	1,44	1,50	1,49	1,49	1,43
Danska	1,80	1,77	1,80	1,85	1,84	1,89	1,84	1,87	1,75
Estonija	1,38	1,38	1,50	1,55	1,63	1,65	1,62	1,63	1,52
Finska	1,81	1,73	1,80	1,84	1,83	1,85	1,86	1,87	1,83
Francija	np	1,89	1,94	2,00	1,98	2,01	2,00	2,03	2,01
Grčija	1,31	1,26	1,33	1,40	1,41	1,51	1,52	1,51	1,42
Irska	1,84	1,89	1,86	1,92	2,01	2,10	2,10	2,07	2,05
Italija	1,19	1,26	1,32	1,35	1,37	1,42	1,41	1,41	1,40
Latvija	np	np	1,31	1,35	1,41	1,44	1,31	1,17	1,34
Litva	1,55	1,39	1,27	1,31	1,35	1,47	1,55	1,55	1,76
Luksemburg	1,70	1,76	1,63	1,65	1,61	1,61	1,59	1,63	1,52
Madžarska	1,57	1,32	1,31	1,34	1,32	1,35	1,32	1,25	1,23
Malta	1,81	1,70	1,38	1,39	1,37	1,44	1,43	1,38	1,49
Nemčija	np	1,38	1,34	1,33	1,37	1,38	1,36	1,39	1,36
Nizozemska	1,53	1,72	1,71	1,72	1,72	1,77	1,79	1,79	1,76
Poljska	1,62	1,37	1,24	1,27	1,31	1,39	1,40	1,38	1,30
Portugalska	1,41	1,55	1,40	1,36	1,33	1,37	1,32	1,36	1,35
Romunija	1,33	1,31	1,32	1,32	1,30	1,35	1,38	1,33	1,25
Slovaška	1,52	1,30	1,25	1,24	1,25	1,32	1,41	1,40	1,45
Slovenija	1,29	1,26	1,26	1,31	1,38	1,53	1,53	1,57	1,56
Španija	1,17	1,23	1,34	1,37	1,39	1,46	1,39	1,38	1,36
Švedska	1,73	1,54	1,77	1,85	1,88	1,91	1,94	1,98	1,90
Združeno kraljestvo	1,71	1,64	1,78	1,84	1,90	1,96	1,94	1,98	1,96

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Population – Demography – Fertility, 2013.
Opomba: np – ni podatka.

Slika: Povprečna starost žensk ob rojstvu otrok, 2005 in 2011

Vir: Eurostat Portal Page – Population and social conditions – Population – Demography – Fertility, 2013.

5.12 Selitveni koeficient

Selitveni koeficient¹ je leta 2011 v Sloveniji znašal 1,0, v prvem polletju 2012 pa je bil ponovno blizu nič.

Selitveni koeficient se je, potem ko je v predkriznem letu 2008 zaradi trajajoče konjunktore po vstopu Slovenije v EU in pristopu Slovenije k Schengenskemu sporazumu dosegel najvišjo vrednost, leta 2009 začel zniževati (na 5,6, kar je bilo v primerjavi z državami EU še visoko) in bil leta 2010 negativen (-0,3; prvič po letu 1998 se je več ljudi iz Slovenije izselilo, kot priselilo). Pri tem se je število priselitev v Slovenijo, ki se je v obdobju 2007–2009 v povprečju gibalo okoli 30 tisoč, leta 2010 zmanjšalo za polovico. Razlogi za zmanjšanje selitvenega prirasta, ki se je začelo v drugem četrtletju 2009 in se leta 2010 še pospešilo, so bili poleg poslabšanih razmer na trgu dela tudi zaostreni pogoji pridobivanja dovoljenj za prebivanje tujcev pri nas. Leta 2011 se je selitveni koeficient rahlo povečal, na 1,0. Razlog za vnovični prirast prebivalstva iz selitev je manjše znižanje števila priseljenih v Slovenijo od znižanja števila odseljenih. Po podatkih SURS se je namreč leta 2011 v Slovenijo priselilo 14.083 oseb (8,6 % manj kot leto prej), odselilo pa 12.024 oseb (24,6 % manj kot leto prej). V prvem polletju 2012 je bilo število priseljenih in odseljenih skoraj enako.

Od leta 2009 se število priseljenih tujih državljanov zmanjšuje, večina pa še vedno prihaja iz držav nekdanje Jugoslavije. Največ tujih državljanov se je v Slovenijo priselilo v obdobju 2007–2009, v povprečju dobrih 27 tisoč, leta 2010 se je število priseljenih tujcev zmanjšalo na dobrih 12 tisoč, leta 2011 pa na dobrih 10 tisoč, kar je najmanj po letu 2004. Največji delež priseljenih tujcev je bil tudi leta 2011 iz Bosne in Hercegovine (31,5 %), sledili so državljani Srbije, Makedonije in Hrvaške (skupaj 29,1 %). Skupaj se jih je iz naštetih držav priselilo skoraj 3,6-krat manj kot leta 2007, ko se jih je priselilo največ (23.410). Njihov selitveni prirast pa je bil leta 2011 spet pozitiven, potem ko se jih je leto prej več odselilo kot priselilo. Priselitev iz drugih držav članic EU v Slovenijo ostaja malo, največ je bilo Bolgarov (6,8 % vseh priseljenih tujcev) in Italijanov (3,0 %). Med priseljenimi tujci se jih je leta 2011 največ priselilo zaradi zaposlitve (48,2 %, vendar je to najmanjši delež po letu 2006) in združitve z družino (40,0 %, enkrat večji delež kot v preteklosti). Povprečna starost priseljenih tujih državljanov je bila 31,9 leta. Število odseljenih tujcev pa se je najbolj povečalo leta 2009, ko se jih je odselilo kar 15 tisoč,

kar je dvakrat več kot leto prej, saj so se verjetno ob nastopu krize zaradi izgube dela oz. manjših priložnosti zanj odseljevali drugam oz. vračali domov. Njihov selitveni prirast je kljub temu znašal 12 tisoč. Leta 2010 je bilo število priseljenih in odseljenih tujcev skoraj enako, leta 2011 pa je bil selitveni prirast spet pozitiven (3 tisoč). Med odseljenimi² tujimi državljani, starimi nad 15 let, je bilo 57,7 % starih 20–39 let, večinoma z osnovnošolsko (45,4 %) oz. srednješolsko (48,3 %) izobrazbo. Tri četrtine odseljenih tujih državljanov, starih nad 15 let, se je preselilo v države nekdanje Jugoslavije, od tega polovica v Bosno in Hercegovino. Več kot polovica odseljenih zaposlenih tujcev je bila iz dejavnosti gradbeništva (38,3 %) in predelovalnih dejavnosti (14,3 %). Povprečna starost odseljenih tujih državljanov pa je bila 37 let.

Od leta 2009 so selitveni tokovi slovenskih državljanov razmeroma visoki. V obdobju 2005–2007 se je v povprečju na leto iz tujine v Slovenijo priselilo okoli 1.700 državljanov, v obdobju 2008–2011 pa skoraj 2.900. V obdobju 2005–2007 se je v povprečju izselilo 2.600 državljanov, v obdobju 2008–2011 pa skoraj 4.300. Selitveni prirast državljanov RS pa je že vse od leta 2000 rahlo negativen³. Priselitveni in odselitveni tokovi slovenskih državljanov so bili najvišji ravno takrat, ko se je začela kriza, tako je bilo tudi leta 2011, ko se je iz tujine priselilo 3.318 slovenskih državljanov, kar je 22,4 % več kot leto prej in največ od leta 1995, odkar imamo na voljo podatke, odselilo pa 4.679, kar je 19,8 % več kot leto prej in največ po letu 2008. Skoraj polovica slovenskih državljanov, odseljenih leta 2011, se je preselila v države nekdanje Jugoslavije in Nemčijo. Med odseljenimi državljani, starimi nad 15 let, je bilo 38,5 % starih 25–39 let s srednješolsko (50,1 %) oz. višje-/visokošolsko (35,1 %) izobrazbo. V strukturi odseljenih s terciarno izobrazbo je visok delež starih 25–39 let, delež mladih, ki so pripravljani oditi na delo v tujino, tako da lahko v prihodnje pričakujemo večje odseljevanje te skupine prebivalstva, če bodo za to dane možnosti (glej tudi Okvir 6). 40,3 % odseljenih zaposlenih državljanov je bilo iz predelovalnih dejavnosti, trgovine in gradbeništva. Povprečna starost vseh priseljenih slovenskih državljanov je bila 40,2 leta, odseljenih pa 38,5 leta.

¹ Razmerje med selitvenim prirastom in povprečnim številom prebivalcev v koledarskem letu pomnoženo s 1.000 (selitveni prirast na 1.000 prebivalcev); selitveni prirast je razlika med številom priseljenih in odseljenih v koledarskem letu.

² SURS je letos prvič s povezovanjem podatkovnih zbirk rednih letnih statistik s podatki iz popisa prebivalstva 2011 pridobil podatke tudi o socioekonomskih značilnostih odseljenih prebivalcev (glej http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5226).

³ Povprečni selitveni koeficient državljanov v obdobju 2000–2011 je bil -0,5 na 1.000 prebivalcev.

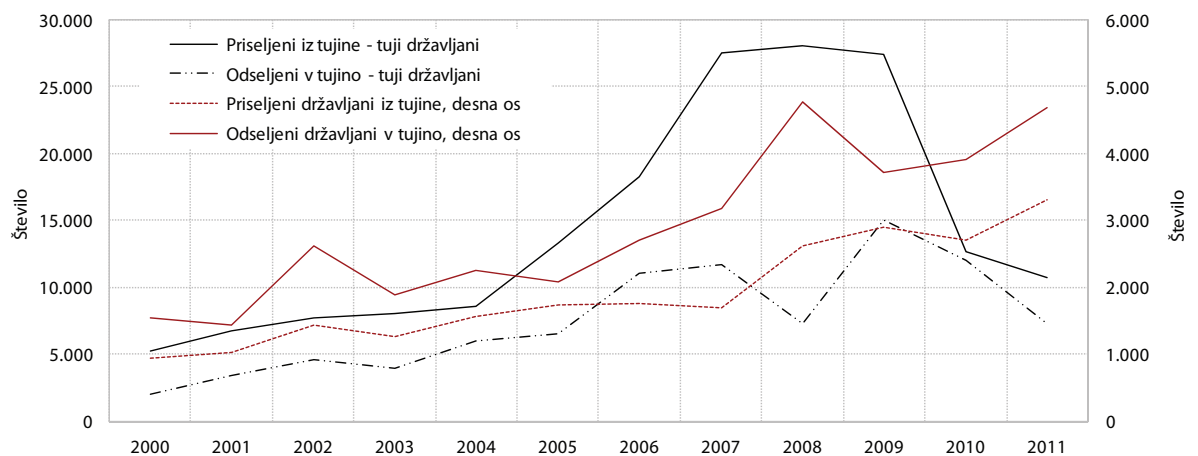

Tabela: Selitveni prirast (s statističnimi popravki), število oseb na 1.000 prebivalcev, 1995–2011

	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU-27	1,4	2,3	3,6	3,2	3,9	2,8	1,8	1,9	1,7
Avstrija	0,3	2,2	6,1	3	4,1	4,1	2,5	3,3	4,4
Belgija	0,2	1,3	4,7	4,9	5,5	5,9	5,9	8,2	1,4
Bolgarija	0	0	0	0	-0,2	-0,1	-2,1	-3,2	-0,7
Ciper	9,2	5,7	19	11,2	9,4	4,5	2,3	19,2	21,3
Češka	1	0,6	3,5	3,4	8,1	6,9	2,7	1,5	1,6
Danska	5,5	1,9	1,2	1,9	3,7	4,6	2,8	3	2,4
Estonija	-10,8	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0	0
Finska	0,8	0,5	1,7	2	2,6	2,9	2,7	2,6	3,1
Francija	np	2,7	3	1,8	1,2	0,9	1	1,1	1,2
Grčija	7,3	2,7	3,6	3,6	3,6	3,2	3,1	-0,1	-1,3
Irska	1,6	8,4	15	15,6	10,6	0,7	-6,2	-7,5	-7,2
Italija	0,5	0,9	5,2	6,4	8,4	7,1	5,2	5,2	4
Latvija	-5,5	-2,3	-0,2	-1,1	-0,3	-1,1	-2,1	-3,5	-11,2
Litva	-6,5	-5,8	-2,6	-1,4	-1,6	-2,3	-4,6	-23,7	-12,6
Luksemburg	10,6	7,9	13,1	11,3	12,5	15,8	13,2	15,1	21,2
Madžarska	1,7	1,6	1,7	2,1	1,4	1,6	1,7	1,2	1,3
Malta	0,2	2,3	4	5,3	4,2	5,9	-0,4	5,4	-0,3
Nemčija	4,9	2	1	0,3	0,5	-0,7	-0,1	1,6	3,4
Nizozemska	1	3,6	-1,4	-1,6	-0,1	1,9	2,3	2	1,8
Poljska	-0,5	-0,5	-0,3	-0,9	-0,5	-0,4	0	-0,1	-0,1
Portugalska	2,2	4,6	3,6	2,5	1,8	0,9	1,4	0,4	-2,3
Romunija	-0,9	-0,2	-0,3	-0,3	0	0,1	-0,1	0	-0,1
Slovaška	0,5	-4,1	0,6	0,7	1,3	1,3	0,8	0,6	0,5
Slovenija	0,4	1,4	3,2	3,1	7,1	9,2	5,6	-0,3	1,0
Španija	1,8	9,7	14,8	13,7	15,6	9	1,1	1,3	-0,9
Švedska	1,3	2,7	3	5,6	5,9	6	6,7	5,3	4,8
Združeno kraljestvo	1,1	2,4	3,8	3,2	3,5	3,1	3,3	3,6	3,8

Vir: Eurostat Portal Page - Population and social conditions - Demography, 2012.

Slika: Mednarodne selitve po državljanstvu, Slovenija

Vir: SURS, 2012.

5.13 Regionalne razlike v BDP na prebivalca

Nizka gospodarska aktivnost osrednjeslovenske regije je precej vplivala na zmanjšanje razlik v BDP na prebivalca med gospodarsko razvitejšimi regijami zahodne Slovenije in šibkejšimi regijami vzhodne Slovenije. V letu 2010¹ je BDP na prebivalca najbolj presegal slovensko povprečje v osrednjeslovenski regiji (za dobrih 41 %), najnižji pa je bil v pomurski (za dobro tretjino nižji od slovenskega povprečja). Poleg osrednjeslovenske je v celotnem analiziranem obdobju slovensko povprečje presegala le obalno-kraška (v letu 2010 za slabih 10 %), kjer so bila gibanja razmeroma ugodna tudi v letu 2010. Ob nizki gospodarski aktivnosti osrednjeslovenske in goriške regije pa se je v letu 2010 zmanjšala razlika v BDP na prebivalca med gospodarsko razvitejšimi regijami zahodne Slovenije in šibkejšimi regijami vzhodne Slovenije. Potem ko so imele v letu 2009 vse regije negativno gospodarsko rast, jo je imela v letu 2010 le še spodnjeposavska. Kljub ugodnejšim gibanjem pa gospodarska rast v letu 2010 ni bila visoka v nobeni od regij. Najvišjo je imela savinjska regija (3,1 %), ki je tako svoj zaostanek za slovenskim povprečjem tudi najbolj zmanjšala in dosegla dobrih 90 % slovenskega povprečja. Na drugi strani pa je osrednjeslovenska regija najbolj zmanjšala svojo prednost pred drugimi regijami. Njena gospodarska rast je bila tudi med najskromnejšimi. Glede na leto 2005 sta najbolj povečali zaostanek za slovenskim povprečjem koroška in gorenjska regija (za skoraj 5 o. t.).

Povečevanje razlike med slovenskimi regijami in evropskim povprečjem se je nadaljevalo tudi v letu 2010. Medtem ko so statistične regije v obdobju 2005–2008 večinoma dohitevale povprečno razvitost EU², se je zaradi gospodarske krize to povečevanje ustavilo. V letih 2009 in 2010 se je zaostanek za povprečjem EU povečal, in sicer v vseh regijah. Neugodna so bila tudi gibanja v osrednjeslovenski regiji, ki edina presega povprečje EU, pri čemer je leta 2008 za skoraj 28 % presegala povprečno gospodarsko razvitost EU, leta 2010 pa le še za slabo petino. Napredek, ki so ga slovenske regije dosegle v obdobju 2005–2008, se je v naslednjih dveh letih izničil. Tako so v primerjavi z letom 2005 vse regije povečale zaostajanje za evropskim povprečjem, najbolj koroška regija.

Razmerje BDP na prebivalca med regijama z dvema skrajnima vrednostma se skoraj ne spreminja in je razmeroma nizko. Osrednjeslovenska regija je

imela v letu 2010 2,1-krat višji BDP na prebivalca kot gospodarsko najšibkejša pomurska regija, kar je malenkost manj kot leta 2009 (2,2 : 1) in toliko kot leta 2005. Glede na različno kupno moč v regijah pa je dejansko razmerje verjetno še manjše. Na to kaže tudi nižje razmerje med skrajnima vrednostma v neto razpoložljivem dohodku na prebivalca (1 : 1,4). Ta se od leta 2005 skoraj ne spreminja in je med 1 : 1,5 in 1,4. V primerjavi z drugimi državami EU je razmerje v BDP na prebivalca med regijama s skrajnima vrednostma na ravni NUTS 3 v Sloveniji med manjšimi. V letu 2009³ je v Sloveniji znašalo 2,2, najvišje je bilo v Združenem kraljestvu (10,5), najnižje pa na Malti (1,4).

Regionalne razlike v BDP na prebivalca so se v letu 2010 nekoliko zmanjšale in ostajajo med najnižjimi v državah članicah EU. Relativna razpršenost⁴ BDP na prebivalca, ki je tudi eden od kazalnikov regionalnih razlik, se je glede na leto 2009 po naših izračunih zmanjšala za 0,4 o. t. na 22,4 %. Relativna razpršenost BDP na prebivalca se v zadnjih letih ne spreminja veliko (od leta 2005 se je povečala za 0,6 o. t.), regionalne razlike na ravni NUTS 3 pa so v primerjavi z drugimi državami EU razmeroma majhne. Ta mera razpršenosti se je v letu 2009 v evropskih regijah na ravni NUTS 3 gibala med 46,6 % (v Bolgariji) in 17,7 % (na Nizozemskem). V daljšem časovnem obdobju imajo razlike med državami EU sicer tendenco zniževanja, kar pa večinoma ne velja za razlike v posameznih državah, predvsem zaradi višje rasti v eni ali dveh regijah, običajno v regiji z glavnim mestom.

³ Preračuni UMAR za leto 2009.

$$RD_{Rt} = 100 \sum_r \left(\frac{P_{rt}}{P_{Rt}} \right) \left| \left(\frac{BDP_{rt}}{BDP_{Rt}} \right) - 1 \right|$$

pri čemer je t = leto,

P_r = prebivalstvo regije,

P_R = prebivalstvo Slovenije,

BDP_r = BDP na prebivalca regije,

BDP_R = BDP na prebivalca Slovenije, izraženo v odstotkih.

¹ Zadnji razpoložljivi podatki.

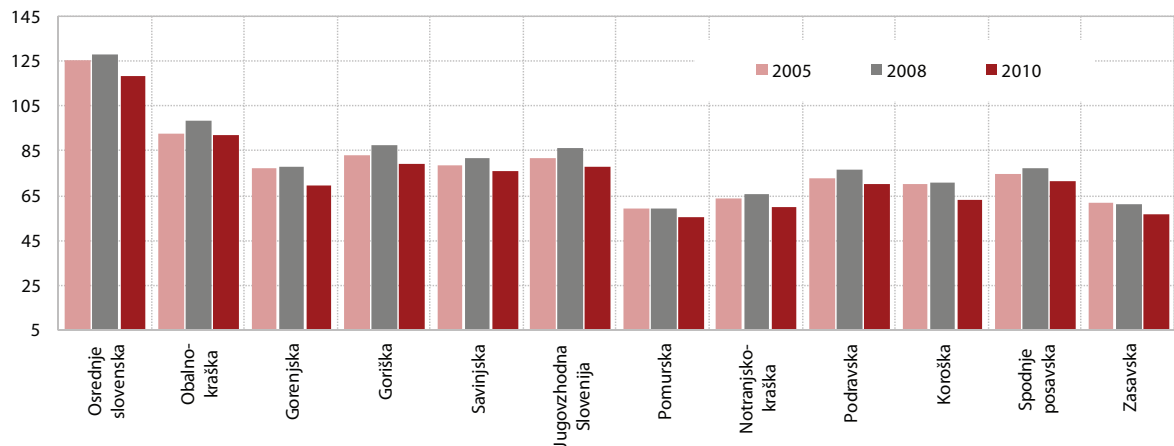
² Oziroma se je v osrednjeslovenski regiji prednost povečevala.

Tabela: Bruto domači proizvod na prebivalca in realna rast BDP, 2000–2010

Kohezijska regija / Statistična regija	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	EU=100, 2010	Realna rast BDP 2010/2009, v %
Slovenija	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	84	1,2
Zahodna Slovenija	118,2	120,3	120,8	120,5	119,6	119,8	119,5	100	np
Obalno-kraška	107,8	105,6	106,6	106,7	107,7	108,9	109,8	92	2,9
Goriška	97,8	94,4	93,4	95,5	95,7	94,6	94,3	79	0,7
Gorenjska	88,9	87,7	86,4	86,1	85,4	82,2	82,9	70	2,7
Osrednjeslovenska	137,3	142,5	144,0	143,0	140,8	142,3	141,1	118	0,4
Vzhodna Slovenija	84,6	82,7	82,2	82,3	82,9	82,5	82,7	69	np
Notranjsko-kraška	80,7	72,6	71,7	72,1	72,1	72,6	71,4	60	0,0
Jugovzhodna Slovenija	93,0	93,3	94,9	94,8	94,9	92,4	92,9	78	2,7
Spodnjeposavska	87,8	84,9	82,9	83,6	84,6	85,8	84,8	71	-0,2
Zasavska	78,5	69,9	67,2	66,2	66,7	66,7	67,7	57	2,5
Savinjska	89,8	89,0	87,5	87,4	89,5	89,1	90,4	76	3,1
Koroška	83,8	79,8	77,8	77,9	77,6	75,1	74,9	63	0,9
Podravska	82,5	82,6	83,3	83,8	84,0	83,7	83,4	70	0,3
Pomurska	72,7	67,0	65,4	65,2	64,7	65,8	65,9	55	0,9

Vir: SI-STAT podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Regionalni bruto domači proizvod, 2012, Eurostat – general and regional statistics, 2012.

Slika: Regionalni BDP na prebivalca glede na povprečje EU-27

Vir: SURS, Eurostat, preračuni UMAR.

5.14 Regionalne razlike v stopnji registrirane brezposelnosti

Število brezposelnih se je leta 2012 opazneje znižalo v dveh regijah, ki sta bili na začetku krize najbolj prizadeti. Dobra petina vseh brezposelnih je v najštevilčnejši, osrednjeslovenski regiji, kjer je število brezposelnih glede na leto 2011 ostalo na isti ravni. Število brezposelnih se je najbolj povečalo v jugovzhodni Sloveniji in zasavski regiji (za okoli 9 %), predvsem zaradi izteka zaposlitve tistim, ki so imeli zaposlitev za določen čas. Najbolj se je število brezposelnih znižalo v koroški in pomurski regiji (okoli 10 % oz. 9 %), ki sta bili na začetku gospodarske krize najbolj prizadeti. V obeh regijah je med odjavljenimi iz evidence brezposelnih delo dobilo dobrih 60 % iskalcev zaposlitve. V primerjavi s predkriznim letom 2008 se je vsaj za dvakrat povečalo število brezposelnih v goriški, notranjsko-kraški, gorenjski in osrednjeslovenski regiji, torej v regijah s podpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti, najmanjši porast pa je imela pomurska regija, ki je sicer regija z najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti tudi v letu 2012.

Stopnja registrirane brezposelnosti se je v letu 2012 zmanjšala le v treh regijah z nadpovprečno stopnjo, najbolj v koroški. Regije z nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti so že vrsto let iste in vse spadajo v kohezijsko regijo vzhodna Slovenija. V letu 2012 se jim je na novo pridružila še jugovzhodna Slovenija, tako da je iz kohezijske regije vzhodna Slovenija edino še notranjsko-kraška pod slovenskim povprečjem po tem kazalniku. Najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti ima še vedno pomurska regija (17,3 %), ki presega slovensko povprečje za 5,4 o. t. (2012). V regijah, ki že vrsto let izstopajo po najvišjih stopnjah registrirane brezposelnosti (pomurska, podravska, koroška), se tudi v letu 2012 nadaljuje zmanjševanje odstopanja od slovenskega povprečja tako zaradi znižanja stopenj brezposelnosti v njih kot tudi zaradi naraščanja brezposelnosti v regijah, ki so (bile) pod slovenskim povprečjem (jugovzhodna Slovenija, obalno-kraška, notranjsko-kraška). Najnižjo stopnjo je ponovno imela gorenjska regija (8,9 %), največji porast (za 1,3 o. t.) pa zasavska regija, ki je tako postala regija z drugo najvišjo stopnjo registrirane brezposelnosti pri nas.

Razlike med regijami v stopnji registrirane brezposelnosti so se v letu 2012 še zmanjšale. Mera absolutne razpršenosti¹, s katero merimo regionalne razlike, je v letu 2012 znašala 1,9 (za 0,2 manj kot leta 2011). Razen v letih 2009 in 2010 se regionalne razlike postopoma znižujejo od leta 2003, v zadnjih letih pa so predvsem posledica naraščanja stopnje registrirane brezposelnosti v regijah s podpovprečno stopnjo. Pomurska regija ima 1,9-krat višjo stopnjo registrirane brezposelnosti kot gorenjska, kar pomeni, da se je razmerje med skrajnima regijama glede na leto 2011 malenkost zmanjšalo. To razmerje počasi, vendar vztrajno pada od leta 2008, ko je znašalo 2,9 : 1.

Med različnimi skupinami brezposelnih, ki so v letu najbolj naraščale po številu in deležu, so dolgotrajno brezposelni, brezposelni z najmanj višjo izobrazbo in brezposelni, ki se jim je iztekla zaposlitev za določen čas. Število dolgotrajno brezposelnih se še naprej povečuje, in to predvsem v regijah z nadpovprečno stopnjo registrirane brezposelnosti, kjer jih je več kot polovica. Najbolj izstopa pomurska regija s skoraj 60 %. Še bolj naraščata število in delež tistih, ki so brezposelni že več kot dve leti (42 % v pomurski regiji). Po letu 2008 v vseh regijah narašča izobrazbena struktura brezposelnih. Največji delež brezposelnih z najmanj višjo izobrazbo ima osrednjeslovenska regija (17,4 %). V letu 2012 se je število te skupine brezposelnih najbolj, skoraj za petino, povečalo v jugovzhodni Sloveniji. Med iskalci zaposlitve tudi vztrajno narašča delež tistih, ki so izgubili delo za določen čas. Teh je več kot 40 % v podravske, koroške in gorenjske regiji, v letu 2012 pa se je njihovo število najbolj povečalo v jugovzhodni Sloveniji in zasavski regiji.

$$AD_{Rt} = \sum_r \left(\frac{A_{rt}}{A_{Rt}} \right) |SB_{rt} - SB_{Rt}|$$

pri čemer je t = leto,

A_r = aktivno prebivalstvo regije,

A_R = aktivno prebivalstvo Slovenije,

SB_r = stopnja registrirane brezposelnosti regije,

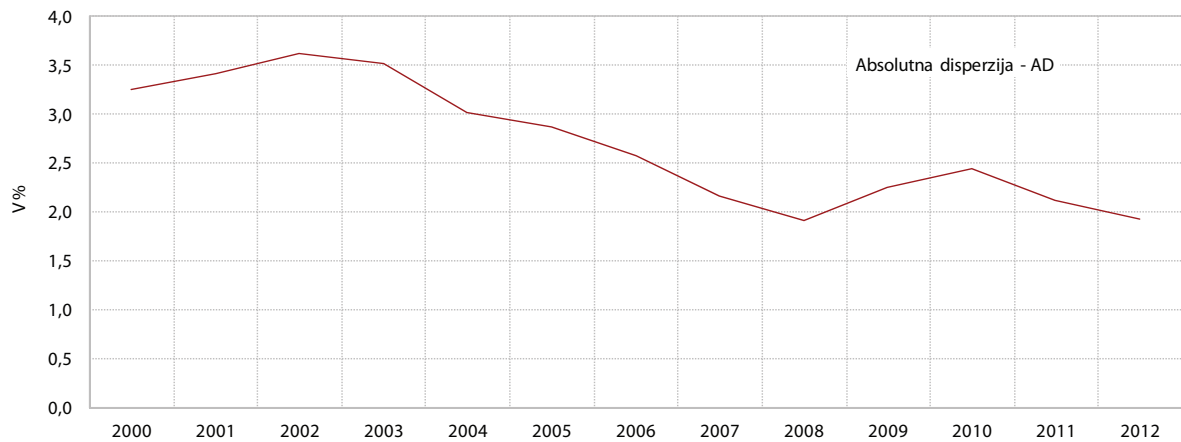
SB_R = stopnja registrirane brezposelnosti Slovenije.

Tabela: Stopnja registrirane brezposelnosti po regijah, v %, 2000–2012

	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Slovenija	11,8	10,2	9,4	7,7	6,7	9,1	10,7	11,8	12,0
Zahodna Slovenija	8,6	7,4	6,9	9,5	4,8	6,9	8,3	9,6	9,9
Obalno-kraška	8,8	7,5	7,2	6,3	5,2	6,9	7,9	9,6	10,2
Goriška	5,9	6,5	6,2	4,9	4,3	7,1	8,6	10,0	10,3
Gorenjska	9,7	7,3	6,4	4,9	4,4	6,9	8,1	8,8	8,9
Osrednjeslovenska	8,8	7,6	7,2	5,9	5,0	6,8	8,5	9,9	10,1
Vzhodna Slovenija	14,4	12,5	11,6	5,6	8,3	11,1	12,8	13,6	13,6
Notranjsko-kraška	10,4	7,9	7,0	5,4	4,9	7,1	8,5	10,0	10,4
Jugovzhodna Slovenija	10,4	8,8	8,6	7,0	6,3	8,9	10,0	11,6	12,8
Spodnjeoposavska	13,4	11,5	10,5	8,9	7,7	10,2	12,2	13,4	13,9
Zasavska	14,9	13,8	12,0	9,7	8,2	11,0	11,9	13,3	14,7
Savinjska	13,1	12,7	11,6	9,4	8,0	10,3	11,8	12,7	12,7
Koroška	9,9	10,6	10,1	8,1	7,3	10,9	13,1	13,3	12,2
Podravska	18,1	13,5	12,7	10,4	9,1	11,9	13,5	14,5	14,1
Pomurska	16,7	17,1	15,7	13,4	12,2	15,9	19,0	18,0	17,3

Vir: SURS, 2013.

Slika: Razpršenost registrirane stopnje brezposelnosti na NUTS 3 ravni, Slovenija

Vir: SURS, 2013, preračuni UMAR.

Literatura in viri

A closer look at some drivers of the trade performance at Member State level. (2012). Quarterly report on the Euro area, Volume 11, No. 2 (2012). Bruselj: Evropska komisija.

Action Plans on R&D statistics. (2011). Luxembourg: Eurostat.

Agriculture and fishery statistics. Main results – 2010-11 (2012). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-FK-12-001/EN/KS-FK-12-001-EN.PDF

Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015. (2005). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Akcijski načrt strategije prilaganjanja slovenskega kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam za leti 2010 in 2011 (2008). Ljubljana: Vlada RS.

Akcijski načrt za povečanje konkurenčnosti gozdno-lesne verige v Sloveniji do leta 2020 (2012). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje in Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.

Alert Mechanism Report–2013. (2012). Report from the Commission. COM (2012) 751 final. Bruselj: Evropska komisija.

ANBERD Database (2012). Pariz: OECD. Pridobljeno na <http://www.oecd.org/innovation/innovationinsciencetechnologyandindustry/anberdanalyticalbusinessenterpriseresearchanddevelopmentdatabase.htm>.

ARSO podatkovni portal - Register emisijskih kuponov - Poročilo o izpolnitvi obveznosti 2011. (2012). Ljubljana: Agencija RS za okolje.

Bilten Banke Slovenije. (2012). November. Ljubljana: Banka Slovenije.

Bilten javnih financ 12/2012. Ljubljana: Ministrstvo za finance.

Bilten javnih financ. (2013). Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Blanchard, O. in Leigh, D. (2013). Growth Forecast Errors and Fiscal Multipliers. IMF Working Paper WP/13/1.

Brezigar et al. (2010). Ocena posledic dviga minimalne plače. Delovni zvezek št. 3/2010. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

Burger, A. in sodelavci (2012). Učinek vladnih protikriznih ukrepov na delovanje podjetij v pogojih gospodarske recesije. CRP V5-1005. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Cene goriv po Evropi. (2012). Ljubljana: AMZS.

Centralna podatkovna zbirka govedo. (2012). Ljubljana: Kmetijski inštitut Slovenije in Govedorejska služba Slovenije. Pridobljeno na <https://www.govedo.si>.

Commission staff working paper. Autumn Update. (2012). SEC(2012) 443 final. 21. 12. 2012. Brussels: European Commission.

Corrado Carol, Johnatan Haskell, Cecilia Iona-Lasilio in Massimiliano Iommi. (2012). Intangible capital and growth in advanced economies: measurement methods and comparative results, Discussion paper 2012/06. London: Imperial College. Pridobljeno na: <https://spiral.imperial.ac.uk/bitstream/10044/1/9913/6/Haskell%202012-06.pdf>.

Correction of macroeconomic imbalances. (2012). Commission Staff Working Document. SWD (2012) 185 final. Bruselj: Evropska komisija.

Corruption Perception Index 2012 (2012). Berlin: Transparency International. Pridobljeno na <http://www.transparency.org/>.

Čas za spremembe – čas za novo industrijsko politiko. Prispevek za razpravo o novi Strategiji razvoja Slovenije 2013–2020 (2011). Ljubljana: Služba Vlade RS za razvoj in evropske zadeve.

Čistopis Programa spodbujanja konkurenčnosti pomurske regije v obdobju 2010–2015. Program Pomurje 2015. Neuradno prečiščeno besedilo programa, sprejeto na Vladi RS dne 4. 2. 2010, s spremembami z dne 20. 5. 2010, 17. 2. 2011, 22. 12. 2011 in 29. 3. 2012. (2012). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.

Članki, OVE in URE. (2012). Energetika.net. Pridobljeno na <http://www.energetika.net/novice/clanki>.

De Grauwe P. and Y. Ji. (2012). Mispricing of sovereign risk and multiple equilibria in the Eurozone. CEPS Working Documents, No. 361.

De Santis R. A. (2012). The euro area sovereign debt crisis : safe haven, credit rating agencies and the spread of the fever. ECB Working Paper Series, No. 1419.

Dediščina živega srebra Almadén in Idrija na seznamu svetovne dediščine Unesca. Novica MIZKŠ. (30.6.2012.). Ljubljana: MIZKŠ. Pridobljeno na http://www.mizks.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/7502/.

Developing Key Competences at School in Europe: Challenges and Opportunities for Policy. Eurydice Report. (2012). Bruselj: Evropska komisija, Eurydice.

Di Cesare A. Grande G, Manna M and Taboga M. (2012). Recent estimates of sovereign risk premia for euro-area countries. Banca D'Italia, occasional paper 128.

Digital Agenda for Europe, Electronic communication market indicators. (2012). Brussels: European Commission. Pridobljeno na <http://ec.europa.eu/digital-agenda/scoreboard>.

Dodatno pokojninsko zavarovanje. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2013). Pridobljeno na: http://www.mdds.gov.si/si/uvlavljanje_pravic/statistika/dodatno_pokojninsko_zavarovanje/.

Doing Business (2012). Washington: The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank. Pridobljeno na <http://www.doingbusiness.org>.

Doing Business (2012). Washington: The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank. Pridobljeno na <http://www.doingbusiness.org>.

Državna proračunska sredstva za raziskovalno-razvojno dejavnost, končni proračun, Slovenija, 2011. (2012). Prva objava, 27. september 2012. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

- Education at a glance, različne številke. (2002–2012). OECD Indicators. Pariz: OECD.
- Ekonomski izzivi. (2012). Okvir 2: Vpliv dviga minimalne plače v letu 2010 na izgubo delovnih mest – Ažurirana ocena funkcije povpraševanja po delu in ocena vpliva dviga minimalne plače ali stroškov dela na zaposlenost. Ljubljana: UMAR.
- Ekonomski odnosi Slovenije s tujino. (2012). Ljubljana: Banka Slovenije.
- Ekonomsko ogledalo. (2009). Letnik XV, številka 2, februar 2009. Ljubljana: UMAR.
- Elektronske novice. Znova omogočeno vključevanje v ukrep samozaposlovanja. (2012). Objavljeno 03. 07. 2012. Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Pridobljeno na <http://www.ess.gov.si>.
- EPISIS Policy recommendations to support service innovation, European Policies and Instruments to Support Service Innovation. (2012). Final Report of Work package 1, EU BookShop, ISBN: 978-92-79-26186-2.
- EPO Annual Report – statistics 2012. (2013). Munich: European Patent Office. Pridobljeno na <http://www.epo.org>.
- Eurobarometer 78. (2012). First results. Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na http://ec.europa.eu/public_opinion.
- Eurobarometer Public Opinion analysis. (2013). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na: http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
- Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. (2010). Brussels: European Commission.
- Eurostat Portal Page – Agriculture and fisheries – Agriculture. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Agriculture and fisheries – Agri-Environmental Indicators. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Agriculture and fisheries – Food: from farm to fork. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Agriculture and fisheries - Forestry. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Balance of Payments – International Transactions. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Economy and Finance – General government expenditure by function (COFOG). (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal page — Economy and finance – National Accounts – National Accounts detailed breakdowns – Final consumption expenditure of households by consumption purpose (COICOP). (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Economy and Finance – Prices. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Environment and energy - Energy. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Environment and energy – Environment. Environmental accounts. (2012). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Environment and energy – Environment. Material flow accounts. (2012). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Environment and energy – Environment. Municipal waste. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – External Trade. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal page – General and regional statistics – Regions and cities. Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics/data/database.
- Eurostat Portal Page – Gini coefficient. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Government Finance Statistics. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Income quintile share ratio (S80/S20), (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Industry, Trade and Services – Information Society Statistics. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Industry, trade and services – Structural business statistics. Annual detailed enterprise statistics for industry. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page – Material Deprivation rate by gender (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal page – Population and social condition – Education and training. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal page — Population and social condition – Education and training. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal Page — Population and social condition – Health. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal page — Population and social condition – Labour market. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurostat Portal page — Population and social condition – Population. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

ec.europa.eu.

Eurostat Portal Page – Population and social conditions - Demography (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.eu.int/portal/>.

Eurostat Portal Page – Population at-risk-of-poverty or exclusion (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Science and Technology – Community innovation survey. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Science and Technology – Patent Statistics. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Science and Technology – Research and Development. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Social Benefits by function, (ESSPROS). (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Stock Market Capitalisation. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Structural indicators – Electricity generated from renewable sources. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Structural indicators – Energy intensity of the economy. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Structural indicators – Road share of inland freight transport. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Supply, use and Input-output tables- EU aggregates. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Sustainable development indicators – Climate change and energy. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Tax wedge on labour cost (2013). Luxembourg: Eurostat Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page - Total expenditure on social protection. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Transport – Inland waterways transport. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Transport – Railway transport. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Transport – Road transport. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat Portal Page – Transport. Transport, volume and modal split. (2013). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://www.epp.eurostat.ec.europa.eu>.

Eurostat regional yearbook 2012. (2012). Luksemburg: Eurostat. Pridobljeno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=KS-HA-12-001.

Eurostat. Healthy life years statistics. (2013). Pridobljeno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>.

Evropska raziskava o delovnih pogojih (EWCS). Raziskava za leto 2010. Pridobljeno na http://www.eurofound.europa.eu/surveys/smt/ewcs/ewcs2010_07_07_sl.htm.

Faostat Portal page. (2013). Pridobljeno na <http://faostat.fao.org>.

Fields of Education and Training Manual (1999). Luxembourg: Eurostat.

Global Information Technology Report – Living in a Hyperconnected World. Geneva: World Economic Forum and Insead (2012). Dosegljivo na http://www3.weforum.org/docs/Global_IT_Report_2012.pdf.

Greenhouse gas emission trends and projections in Europe 2012. (2012). Copenhagen: EEA.

GreenTech made in Germany 3.0. (2012). Berlin: BMU.

Human Development Report 2013. (UNDP, 2013). Pridobljeno na: <http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2013/download/>.

IMF Fiscal Monitor Update. (2012). Washington: IMF.

In-Depth Review for SLOVENIA in accordance with Article 5 of Regulation (EU) No 1176/2011 on the prevention and correction of macroeconomic imbalances. (2012). SWD (2012) 158 final. Bruselj: Evropska komisija.

In-Depth Review for SLOVENIA in accordance with Article 5 of Regulation (EU) No 1176/2011 on the prevention and correction of macroeconomic imbalances. (2013). SWD (2013) 122 final. Bruselj: Evropska komisija.

Informacija Ministrstva za pravosodje in javno upravo o izvrševanju in nadgradnji projekta Lukenda – realizirane zaposlitve sodnega osebja po projektu Lukenda (2012): Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje in javno upravo.

Organisational and Marketing Innovation – Constrained Drivers of Growth, Executive Summary, presentation. (2012). INNO-GRIPS. Pridobljeno na <http://www.proinno-europe.eu/inno-grips-ii/workshop/non-technological-innovation-opportunities-growth>.

Innovation in the public sector: Its perception and impact on business. (2012). Flash Eurobarometer 343. Pridobljeno na http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_343_sum_en.pdf.

Innovation Union Scoreboard 2013. (2013). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/facts-figures-analysis/innovation-scoreboard>.

- Inovacijska dejavnost v predelovalnih dejavnostih in izbranih storitvenih dejavnostih, Slovenija, 2008 – 2010, začasni podatki. (2012). Prva objava, 15. 5. 2012. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Inovacijska dejavnost v predelovalnih dejavnostih in izbranih storitvenih dejavnostih, podrobni podatki, Slovenija 2008 – 2010, končni podatki. (2012). E-objava, 17. 10. 2012. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Inovativna shema za sofinanciranje doktorskega študija za spodbujanje sodelovanja z gospodarstvom in reševanja aktualnih družbenih izzivov. (2013). Ljubljana: MIZKŠ.
- International standard classification of education ISCED 97. (1996). Montreal: Unesco – UIS (Unesco institute for statistics). Pridobljeno na: http://www.uis.unesco.org/TEMPLATE/pdf/isced/ISCED_A.pdf.
- Interni podatki o neto položaju državnega proračuna RS do proračuna EU v letu 2012. Ljubljana: Ministrstvo za finance - Direktorat za proračun.
- Interni podatki o prodanih količinah motornih goriv. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Interni podatki o vračilih trošarine. (2012). Ljubljana: Carinska uprava RS.
- Interni podatki SURS o številu oddelkov v srednjih šolah. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.
- Interno gradivo SURS delovne skupine za kakovost statistike RRD in tehnologije. (2012). Ljubljana: SURS.
- Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2011 (2012). Prva objava. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Izdatki za formalno izobraževanje, 2009 - začasni podatki. (2011). Prva objava 21. julij 2011. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Izdatki za formalno izobraževanje, 2010 - začasni podatki. (2012). Prva objava 25. julij 2012. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Izvajanje pomoči na domu, analiza stanja v letu 2011. (2012). Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo. Pridobljeno na <http://www.irssv.si/publikacije/leto-2012/index.html>.
- Jaklič, Andreja, Bučar, Maja, Burger, Anže, Kunčič, Aljaž, Rojec, Matija, Svetličič, Marjan, Stare, Metka, Udovič, Boštjan (2012). Evalvacija izvajanja politike podjetništva in konkurenčnosti v obdobju 2004–2009 s predlogi novih ukrepov in kazalnikov ter sprememb obstoječih ukrepov in kazalnikov : končno poročilo za ciljni raziskovalni projekt. Ljubljana: Center za mednarodne odnose, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Pridobljeno na http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/DPK/CRPi_2010/Koncno_porocilo_CRP_konkurencnost.pdf.
- Javni razpis za krepitev razvojnih oddelkov v podjetjih 2012. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.
- Javni razpis za krepitev razvojnih oddelkov v podjetjih. (2011). Ljubljana: Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Pridobljeno na: http://www.arhiv.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/razpisi/razvojni_oddelki/JR_Krepitev_razvojnih_oddelkov.pdf.
- Javni razpis za sofinanciranje uvajanja modela ugotavljanja in vrednotenja neformalno pridobljenega znanja v izobraževanju odraslih od 2012 do 2014. (2012). Ljubljana: MIZKŠ.
- Javni razpis za vzpostavitev sistema zagotavljanja kakovosti na visokošolskih zavodih v Republiki Sloveniji v letih 2012 – 2015. (2012). Ljubljana: MIZKŠ.
- Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2011, končni podatki. (2012). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4990
- Javno povabilo delodajalcem za izvedbo projekta v okviru programa »Prvi izziv«. (2012). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje.
- Jesenko, M., Roter, M., and Žakelj, L. (2011). Ali so zahtevane donosnosti na slovenske obveznice previsoke?. Banka Slovenije, Prikazi in analize 6/2011.
- Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2012. (2012). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Judicial performance and its determinants: A cross-country perspective. (2013). Paris: OECD.
- Key data on education in Europe 2012. (2012). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/134EN.pdf.
- Kmetijsko okoljski kazalci v Sloveniji. (2013). Projekt Priprava kazalcev s področja kmetijstva in okolja. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje. Pridobljeno na <http://kazalci.arso.gov.si>.
- KPK Vestnik. Različne izdaje. (2013). Ljubljana: Komisija za preprečevanje korupcije. Pridobljeno na <http://www.kpk-rs.si>.
- Krajnc, N., Piškur, M. (2006). Tokovi okroglega lesa in lesnih ostankov v Sloveniji. Ljubljana: Zbornik gozdarstva in lesarstva, št. 80.
- Kuhar, A. et al. (2012). Slovenska oskrbna veriga z živili v luči strukturnih sprememb v trgovini na drobno. Ljubljana: Biotehniška fakulteta in Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani, Kmetijski inštitut Slovenije in Zadržna zveza Slovenije.
- Kunčič, Aljaž (2012). Institucije in razvoj formalnega institucionalnega okolja v Sloveniji. IB revija 1/2012. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
- Lampič, Barbara (2012). Degradirana območja zaradi opuščene dejavnosti. Kazalci okolja v Sloveniji. Agencija RS za okolje. Ljubljana. Pridobljeno na http://kazalci.arso.gov.si/?data=indicator&ind_id=508, februarja 2013.
- Letno poročilo UIL 2010. (2012). Ljubljana: Urad RS za intelektualno lastnino. Pridobljeno na <http://www.uil-sipo.si>.
- M. Rojec in A. Jaklič. (2012). Slovenija kot lokacija za neposredne tuje investicije v očeh tujih investorjev – 2012. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Maribor 2012. (2012). Evropska prestolnica kulture. Pridobljeno na <http://www.maribor2012.eu/>.
- Mattina, Todd in Gunnarsson, Victoria. (2007). Budget Rigidity and Expenditure Efficiency in Slovenija. IMF Working Paper (WP/07/131). Washington: IMF.

- Medved, M. (2003). Posestne razmere in pridobivanje lesa v zasebnih gozdovih. Znanstvena razprava. Gozdarski vestnik: Slovenska strokovna revija za gozdarstvo, št. 61. Ljubljana: Zveza gozdarskih društev Slovenije.
- Mesečne informacije. December 2012. (2013). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Pridobljeno na <http://www.ess.gov.si/>.
- Metiu N. (2012). Sovereign risk contagion in the eurozone. *Economics Letters*, 117 (1), 35–38.
- Metodološka pojasnila za RRD. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si>.
- MISSOC – Comparative Tables Database. Pridobljeno na <http://www.missoc.org/>.
- Modernizacija pokojninskega sistema (ZPIZ-2). (2013). Pridobljeno na <http://www.mdsz.gov.si/>.
- National student fee and support systems. (2012). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/fees_and_support.pdf.
- Neposredne naložbe 2011. (2012). Ljubljana: Banka Slovenije.
- New Sources of Growth (2012). Knowledge – based capital driving investment and productivity in the 21st century. Interim project findings. Pariz: OECD.
- Obremenitve z davki in socialnimi prispevki (2012). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Ocena gradnje stanovanj in stanovanjskega sklada, Slovenija, 2011, končni podatki. (2012). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4152.
- Ocena učinkov izvajanja nove socialne zakonodaje. (2013). Ljubljana: Inštitut RS za socialno varstvo. Pridobljeno na <http://www.irssv.si/aktualno/ocena-ucinkov-nove-socialne-zakonodaje/index.html>.
- Health at a Glance: Europe 2012. (2012). Pariz: OECD. Pridobljeno na: http://ec.europa.eu/health/reports/docs/health_glance_2012_en.pdf
- OECD Economic Survey: Slovenia. (2013). Paris: OECD.
- OECD Environmental Performance Review: Slovenia. (2012). Paris: OECD.
- OECD Factbook 2010. (2010). Paris: OECD.
- OECD Frascati Manual. Proposed Standard Practice for Surveys on Research and Experimental Development. (2002). Paris: OECD.
- OECD Oslo Manual. Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data, 2nd Edition. A joint publication of OECD and Eurostat. (1997). Paris: OECD.
- OECD Oslo Manual. Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data, 3rd Edition. A joint publication of OECD and Eurostat. (2005). Paris: OECD.
- OECD Patent Databases. (2013). Paris: OECD. Pridobljeno na <http://www.oecd.org>.
- OECD Patent Statistics Manual. (2009). Paris: OECD.
- OECD Science, Technology and Industry Outlook 2012. (2012). Pariz: OECD. Pridobljeno na <http://www.oecd.org/sti/oecdsciencetechnologyandindustryoutlook.htm>.
- OECD Territorial Reviews: Slovenia 2011. (2011). Pariz: OECD.
- OECD Towards Green Growth: Monitoring Progress. (2011). Paris: OECD.
- OHIM Web Page. (2013). Alicante: OHIM. Pridobljeno 1. februarja 2013 na <http://oami.europa.eu>.
- Oil bulletin. (2013). European Commission – Energy – Market observatory. Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na <http://www.ec.europa.eu>.
- Operativni program razvoja človeških virov 2007–2013. (2007). Ljubljana: Vlada RS.
- PIRLS 2006 International Report. (2006). TIMSS & PIRLS International Study Center. Boston: Lynch School of Education, Boston College. Pridobljeno na: http://timss.bc.edu/PDF/PIRLS2006_international_report.pdf.
- PIRLS 2011. (2011). Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno na: <http://193.2.222.157/Sifranti/InternationalProject.aspx?id=20>.
- Podatki Ministrstva za finance o R&R olajšavah v letu 2011. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Poročilo o črpanju sredstev evropske kohezijske politike 2007–2013. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.
- Poročilo o emisijah TGP. (2013). Ljubljana: Agencija RS za okolje.
- Poročilo o izvajanju aktivnosti na področju boljše zakonodaje in odprave administrativnih ovir. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje in javno upravo.
- Poročilo o okolju v Sloveniji 2009. (2010). Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.
- Poročilo o sklenjenih oblikah javno-zasebnega partnerstva v Republiki Sloveniji v letu 2009. Ljubljana: Ministrstvo za finance.
- Poročilo o sredstvih EU dodeljenih v upravljanje Ministrstvu za kmetijstvo. (2013). Ljubljana: Ministrstvo za finance, Direktorat za proračun.
- Poročilo o stanju na področju energetike v Sloveniji v letu 2011. (2012). Ljubljana: Javna agencija Republike Slovenije za energijo.
- Poročilo PIRLS 2011. (2012). Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Poročilo zavoda za gozdove Slovenije o gozdovih za leto 2011. (2012). Ljubljana: Zavod za gozdove.
- Program razvoja gozdov v Sloveniji. (1996). Ljubljana: Uradni list RS, št. 14/1996.
- Program spodbujanja konkurenčnosti Pokolpja v obdobju 2011–2016. Program Pokolpje 2016. (2011). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.

- Proizvodna struktura BDP (proizvodnja, vmesna potrošnja in dodana vrednost po dejavnostih, SKD 2008) Slovenija, letno. (2012). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Raziskovalno-razvojna dejavnost, Slovenija, 2011 – začasni podatki. (2012). E-objava, 8. 11. 2012. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>
- Raziskovalno-razvojna dejavnost, podrobni podatki, Slovenija, 2011 – končni podatki. (2013). E-objava, 21. 3. 2013. Ljubljana: SURS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- Rebernik, M. et al. (2004 a). The Winding Road to Entrepreneurial Society: GEM Slovenija 2002. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2004 b). Spodbujati in ohraniti razvojne ambicije: GEM Slovenija 2003. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2005). Podjetništvo na prehodu: GEM Slovenija 2004. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2006). Podjetništvo med željami in stvarnostjo: GEM Slovenija 2005. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2007). Počasne spremembe podjetniške stvarnosti: GEM Slovenija 2006. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2008). Premalo razvojno usmerjenih podjetij: GEM Slovenija 2007. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2009). Rast podjetniške aktivnosti v Sloveniji: GEM Slovenija 2008. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2010). Slovensko podjetništvo v letu krize: GEM Slovenija 2009. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2011). Podjetniška aktivnost, aspiracije in odnos do podjetništva: GEM Slovenija 2010. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Rebernik, M. et al. (2012). Usihanje podjetništva v Sloveniji: GEM Slovenija 2011. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Report from the Commission. State Aid scoreboard. Report on state aid granted by the EU Member States – Autumn 2012 Update. (2012). COM(2012) 778 final. 21. 12. 2012. Brussels: European Commission.
- Resolucija o nacionalnem gozdnem programu. (2007). Ljubljana: Uradni list RS št. 111/2007.
- Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih za obdobje 2012–2020 – delovno gradivo. (2013). Ljubljana: MIZKŠ.
- Resolucija o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2011–2020 (ReRIS11-2020). (2011). Ljubljana: Uradni list RS št. 43/2011.
- Rojec, M. in sodelavci. (2008). Kako do večje učinkovitosti javnofinančnih sredstev za povečanje konkurenčnosti gospodarstva: Analiza učinkovitosti državnih pomoči in predlogi za njeno izboljšanje. CRP št. V5-0201. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede in Visoka šola za upravljanje in poslovanje Novo mesto.
- Rojec, M. in sodelavci (2010). Kako do večje učinkovitosti razporejanja javnofinančnih sredstev: Analiza učinkov državnih pomoči na omejevanje konkurence. CRP št. V5-0408. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Selan, T. A. (2012). Plače in prejemniki plač po različnih zajemih javnega sektorja. Statistični dnevi. Radenci: Statistični urad Republike Slovenije.
- SI – Stat podatkovni portal – Cene – Indeksi cen življenjskih potrebščin. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Izobraževanje. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Prebivalstvo. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Kultura in šport. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Anketa o porabi v gospodinjstvih. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje – Kazalniki dohodka in revščine. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- SI - Stat podatkovni portal - Demografsko in socialno področje – Življenjska raven. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>
- SI – Stat podatkovni portal – Demografsko in socialno področje –Trg dela. (2013). Ljubljana. Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Gradbeništvo – Statistika gradbenih dovoljenj. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.
- SI – stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Indeksi cen na drobno. (2013). Ljubljana. Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.
- SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Razporeditev domačih davkov in socialnih prispevkov kot prihodkov sektorja država (S.13) na najnižjem nivoju po kategorijah ESR 1995. (2012). Ljubljana. Statistični urad RS. Pridobljeno na

<http://www.stat.si>.

SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Računi države. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Nefinančni sektorski računi. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na: <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Regionalni bruto domači proizvod. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Nacionalni računi – Temeljni agregati sektorja država. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Ekonomsko področje – Transport. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

SI – Stat podatkovni portal – Energetika – Energetska bilanca in energetske kazalniki. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Nacionalni računi – Bruto domači proizvod. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Kmetijstvo in ribištvo. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Odpadki iz proizvodnih in storitvenih dejavnosti. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Odpadki. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

SI – Stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Poraba energentov in zaloge v rudarstvu, predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

SI – Stat podatkovni portal – Okolje in naravni viri – Računi snovnih tokov. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si>.

Slovenija: Towards a Strategic and Efficient State. (2012). Paris: OECD.

Slovenska industrijska politika (predlog za obravnavo) 2013. (2013). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.

Sodna statistika 1 – 9 2012 (2012). Ljubljana: Ministrstvo za pravosodje in javno upravo.

Sonaravna sanacija okoljskih bremen kot trajnostno razvojna priložnost Slovenije. (2012). V okviru Razvojnega projekta CRP Konkurenčnost Slovenije 2006–2013. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, FF, Oddelek za geografijo.

Stare Metka (2012). Slovenia, v Kuusisto, Jari (ur.) Service innovation policy benchmarking: synthesis of results and 15 country reports: final report of Task Force 6. Helsinki: Tekes. Dosegljivo na <http://www.tekes.fi/fi/document68524/epis.pdf>.

State of execution of interim payments and approval of Major Projects for Heading 1b – 1 December 2012. (2012). Brussels: European Commission.

Statistične informacije: Indeksi industrijske proizvodnje in zalog v industriji. December 2012. (2013). Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno na <http://www.stat.si/>.

Statistični letopis Republike Slovenije (različne številke 2009–2012). (2009–2012). Ljubljana: Statistični urad RS.

Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb za leta 1995–2011. (1996–2012). Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.

Statistični podatki o bruto izplačanih plačah za obdobje 2008–2012. (2009–2013). Ljubljana: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve.

Statistični podatki o minimalnih plačah za obdobje marec 2010–december 2012. (2010–2012). Ljubljana: Agencija RS za javnopravne evidence in storitve.

STATISTIKA, Subvencije v energetiki (2012). Ljubljana: Ministrstvo za infrastrukturo in prostor. Pridobljeno na <http://www.energetika-portal.si/statistika/>.

Socioekonomske značilnosti meddržavnih selivcev, podrobni podatki, Slovenija, 2011 - končni podatki. (2013). Ljubljana SURS. Pridobljeno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5226.

Svet za kmetijstvo in podeželje RS o spremembah predpisov na področju kmetijstva in prehrane. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. Pridobljeno na <http://www.mko.gov.si/>.

Štemberger, P. (2012). Implicitne davčne stopnje. Statistični dnevi. Radenci: Statistični urad Republike Slovenije.

Štirinajsto poročilo o dodeljenih državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 2009, 2010 in 2011) (2012): Ljubljana: Ministrstvo za finance.

Šušteršič et al. (2010). Izhodišča za strateški razmislek o slovenskem razvoju. Ljubljana.

Taxation trends in European Union. (2012). Luxembourg, Brussels: Eurostat, European Commission.

Tedensko poročilo o črpanju evropskih sredstev. (2013). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.

The 2012 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU27 Member States. (2010–2060). Pridobljeno na: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf/ee-2012-2_en.pdf

The effects of temporary state aid rules adopted in the context of the financial and economic crisis. (2011). Brussels: European Commission.

The EU justice scoreboard. (2013). Brussels: European Commission - Directorate-General for Justice.

- The functioning of judicial systems and the situation of the economy in the European Union Member States. (2013). Slovenia.Brussels: European Commission - Directorate-General for Justice.
- The Global Competitiveness Report. Različni letniki. Geneve: World Economic Forum.
- The Quality of Public Expenditures in the EU. (2012). European Economy. Occasional Papers 125. Brussels: European Commission.
- The Report on the Implementation of the Services Directive. (2012). Commission Staff working document, Detailed information on the implementation of Directive 2006/123/EC on services in the internal Market, SWD(2012)148 final. Bruselj: Evropska komisija.
- The Unesco 2009 framework for cultural statistics. (2009). Montreal: Unesco. Pridobljeno na http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/FCS09_EN.pdf.
- The World Competitiveness Yearbook. Različni letniki. Lausanne: Institute for Management Development.
- World Bank Governance Indicators. (2012). Washington: World Bank. Pridobljeno na <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.asp>.
- Trg dela. (2013). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje Pridobljeno na http://www.ess.gov.si/trg_dela.
- Udovič Boštjan, Maja Bučar (2012). ERAWATCH Country Reports 2012: Slovenia: 2012. Dosegljivo na http://erawatch.jrc.ec.europa.eu/erawatch/opencms/information/country_pages/si/country.
- Unescov priročnik za uporabo mednarodne standardne klasifikacije ISCED 1997. (2001). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo znanost in šport. Pridobljeno na: <http://www.europass.si/files/userfiles/europass/klasifikacije/isced1997.pdf>.
- United Nations Framework Convention on Climate Change – GHG data. (2012). Bonn: United Nations. Pridobljeno na <http://unfccc.int>.
- Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije v gospodinjstvih in pri posameznikih, Slovenija, 2012 – končni podatki. (2012). Ljubljana: Statistični urad RS.
- Uppenberg Kristian, Strauss Hubert. (2010). Innovation and productivity growth in the EU services sector. Luxembourg: European Investment Bank.
- Uredba o dokumentih razvojnega načrtovanja in postopkih za pripravo predloga državnega proračuna in proračunov samoupravnih lokalnih skupnosti. (2007 in 2010). Ljubljana: Uradni list RS, št. 44/2007 in 54/2010.
- Uredba o razvrščanju objektov glede na zahtevnost gradnje. (2013). Ljubljana: Uradni list RS št.18/2013.
- Vehovar V., Prevodnik K. (2011). E-kompetentni državljani Slovenije danes. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Ciljno-raziskovalni projekt »E-kompetentni državljani Slovenije (EKDS)«. Draft poročila Pregled sekundarnih virov, marec 2011.
- Vrednotenje ukrepov za spodbujanje raziskovalno razvojnih aktivnosti v gospodarstvu in institucijah znanja. (2012). Ljubljana: Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo.
- Vrščaj, Borut (2011). Sprememba rabe zemljišč in kmetijstvo. Kazalci okolja v Sloveniji. Agencija RS za okolje. Ljubljana. Pridobljeno na http://kazalci.ars.gov.si/?data=indicator&ind_id=460, februarja 2013.
- World Investment Report. (2012). Annex Tables. Ženeva: UNCTAD. Pridobljeno na: <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=5823&lang=1>.
- Xavier, S. R. et al. (2013). Global Entrepreneurship Monitor: 2012 Global Report. Babson College, Universidad del Desarrollo, Universiti Tun Abdul Razak and London Business School. Pridobljeno na <http://www.gemconsortium.org/>.
- Youth on the move. Analytical report. Eurobarometer. (2011). Bruselj: Evropska komisija. Pridobljeno na: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_319b_en.pdf.
- Youth on the move. Analytical report. Eurobarometer. (2011). Bruselj: Evropska komisija.
- Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb. (2006, 2008, 2009, 2010, 2012). Ljubljana: Uradni list RS št. 117/06, 56/08, 76/08, 5/09, 96/09, 43/10, 30/12.
- Zakon o dodatnih interventnih ukrepih za leto 2012. (2011). Ljubljana: Uradni list RS, št. 110/2011.
- Zakon o javno-zasebnem partnerstvu. (2006). Ljubljana: Uradni list RS, št. 127/2006.
- Zakon o kmetijskih zemljiščih (2011). Ljubljana: Uradni list RS, št. 71/2011.
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2). Ljubljana: Uradni list RS, št. 96/2012.
- Zakon o poroštvu republike Slovenije za obveznosti iz dolgoročnega posojila v višini 440 milijonov evrov, ki ga najame termoelektrarna Šoštanj d. o. o. pri Evropski investicijski banki, za financiranje projekta postavitve nadomestnega bloka 6 moči 600 MW v Termoelektrarni Šoštanj. (2012). Ljubljana: Uradni list RS, št. 58/2012.
- Zakon o Razvojni podpori Pomurski regiji v obdobju 2010-2015. (2009). Ljubljana: Uradni list RS št. 87/ 2009.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt-B) (2012). Ljubljana: Uradni list RS, št. 57/2012.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS-A). (2011). Ljubljana: Uradni list RS, št. 40/2011.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o vrtcih (ZVrt-D). (2008). Ljubljana: Uradni list RS, št. 25/2008.
- Zakon o spremembah in dopolnitvi zakona o kmetijskih zemljiščih (ZKZ-D). (2012). Ljubljana: Uradni list RS, št. 58/2012.
- Zakon o spremembah in dopolnitvi zakona o kmetijskih zemljiščih. (2012). Ljubljana: Uradni list št 58/2012.
- Zakon o uravnoteženju javnih financ-ZUJF. (2012). Ljubljana: Uradni list RS, št. 40/2012.
- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS). (2010). Ljubljana: Uradni list RS, št. 62/2010
- Zakon o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev. (2010). Ljubljana: Uradni list, št. 62/2010.
- Zakon u ukrepih Republike Slovenije za krepitev stabilnosti bank. (2012). Ljubljana: Uradni list RS, št. 105/2012.

Zakon o postopnem zapiranju Rudnika Trbovlje–Hrastnik in razvojnem prestrukturiranju regije. (2000). Ljubljana: Uradni list RS, št. 61/2000.

Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o graditvi objektov (ZGO-1D) (2012). Ljubljana: Uradni list RS, št. 57/2012.

Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt-C) (2012). Ljubljana: Uradni list RS, št. 109/2012.

Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (ZUPUDPP-A) (2012). Ljubljana: Uradni list RS, št. 57/2012.

Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. (2012). Ljubljana: Uradni list RS, št. 96/2012.

Zakonom o Slovenskem državnem holdingu. (2012). Ljubljana: Uradni list RS, št. 105/2012.

Mesečni bilten, različne številke. Ljubljana: Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Zhong Xiang Zhang. (2001). The Relative Importance of Structural Change and Intensity Change. Why Did the Energy Intensity Fall in China's Industrial Sector in the 1990? (2000). Joint Meeting of the Energy Modeling Forum and the International Energy Workshop, Stanford University.

Znanje matematike in naravoslovja med osnovnošolci v Sloveniji in po svetu. Izsledki raziskave TIMSS 2011. (2012). Ljubljana: Pedagoški inštitut.

III. priloga

Izračun sintezne ocene razvoja po posameznih prioritetah SRS

Sintezna ocena razvoja Slovenije, na podlagi izbranih kazalnikov dopolnjuje ekspertni pristop Poročila o razvoju s kvantitativno analizo. Izračun sintezne ocene omogoča mednarodno primerjavo razvitosti države v času na podlagi izbranih kazalnikov brez subjektivnega vrednotenja posameznih kazalnikov. Poglavitni težavi uporabljenega pristopa sta povezani z naborom vključenih kazalnikov. Nabor je po eni strani omejen z razpoložljivostjo podatkov, še bolj pa s tem, da s številčno merljivimi kazalniki ni mogoče v celoti zajeti vseh pomembnih razsežnosti in dejavnikov razvoja. Dobljeno sintezno oceno je tako smiselno uporabljati le kot dopolnilo drugim metodam ocenjevanja razvoja.

Namen izračuna sintezne ocene razvoja je kvantificirati razvoj po posameznih prioritetah SRS glede na izbrane kazalnike. Za vsako prioriteto imamo namreč na voljo več kazalnikov z različnimi merami, ki med seboj niso neposredno primerljivi. Praviloma za kazalnike tudi nimamo vnaprej določene optimalne vrednosti, ki bi omogočila vrednotenje razvoja Slovenije glede na odstopanje od optimalne vrednosti kazalnika. Zaradi tega razvoj Slovenije ocenjujemo relativno glede na druge države. V praksi se pogosto uporablja ocenjevanje glede na odstopanje od povprečja pri posameznem kazalniku in (uteženo) seštevanje doseženih točk po kazalnikih.

Za izračun sintezne ocene razvoja po posameznih prioritetah in sklopih SRS smo uporabili standardiziran zvezni sistem točkovanja¹. Vrednost kazalnika standardiziramo s povprečjem² in standardnim odklonom ter množimo z deset. Da bi omejili vpliv skrajnih vrednosti, točke omejimo na 3 standardne odklone (± 30). Nič točk pri posameznem kazalniku pomeni, da je vrednost kazalnika enaka povprečju EU, 10 točk pa en standardni odklon nad evropskim povprečjem. Da bi dosegli enakomerno pokritje vsebin SRS, pri seštevanju točk nekatere kazalnike predhodno združimo s povprečenjem doseženih točk pri posameznem kazalniku.

Sintezno oceno razvoja smo s pomočjo izbranih kazalnikov izračunali na dveh ravneh: na ravni posameznega sklopa problematike znotraj prioritete in po posameznih prioritetah razvoja. Sinteza ocena razvoja na področju posamezne prioritete je seštevek točk vseh kazalnikov razvoja te prioritete. Naše ocenjevanje zajema časovno obdobje 2006–2011 in je prikazano primerjalno z drugimi državami članicami Evropske unije.³ Izbor kazalnikov (glej Tabela 1), ki je hkrati tudi opredelitev razvoja po posameznih prioritetah in sklopih problematike, smo opravili v skladu z zahtevanim merilom modela o popolnosti podatkov za analizirano časovno obdobje in nabor primerjanih držav. Pri nekaterih kazalnikih še ni bilo na voljo podatkov za zadnje leto, zato smo manjkajoče vrednosti nadomestili z vrednostmi iz preteklega leta.

Izračunana sintezna ocena razvoja ima vrsto omejitev, kar je treba upoštevati pri njeni razlagi. Prednost metodologije, ki jo uporabimo za izračun sintezne ocene razvoja, je predvsem zmanjšanje subjektivnih vrednotenj v metodologiji izračuna. Glavna pomanjkljivost pa je na podatkovni strani, kjer sicer skušamo za vsako prioriteto izbrati kar najprimernejše kazalnike, vendar smo omejeni z razpoložljivostjo podatkov⁴. Za spremljanje nekaterih področij SRS namreč ni na voljo ustreznih mednarodno primerljivih kazalnikov, na oceno razvoja pa vplivamo že s samim izborom kazalnikov in primerjanih držav. Zaradi tega izračunana sintezna ocena ne kaže nujno v celoti razvoja pri posamezni prioriteti oz. sklopu znotraj nje. Previdnost pri razlagi je potrebna tudi zaradi različnega števila kazalnikov pri posameznih prioritetah, v nekaterih primerih tudi njihove kakovosti in pojasnjevalne vrednosti. Pri razlagi je treba upoštevati tudi, da se lahko zaradi narave metode ocena razvoja spreminja tudi zaradi sprememb v drugih opazovanih državah in ne samo zaradi boljših ali slabših rezultatov v Sloveniji. Ker z izbiro kazalnikov, ki je povezana tudi z dostopnostjo, določimo opredelitev razvoja, ki je lahko za druge države drugačna, je treba uvrstitve drugih držav gledati zgolj kot uvrstitev glede na razvoj s stališča Slovenije. Uporaba sintezne ocene razvoja je torej primerna le z upoštevanjem vseh navedenih omejitev, zato jo uporabljamo le kot dopolnilo ekspertnemu pristopu ocenjevanja uresničevanja SRS.

¹ Zapis z enačbo: (vrednost kazalnika – povprečje EU)/standardni odklon*10. Gre za nekoliko prilagojeno metodologijo, ki jo je razvila Delovna skupina za izdelavo metodologije spremljanja uresničevanja Lizbonske strategije (Lisbon methodology working group – LIME), ki deluje v okviru Odbora za ekonomsko politiko (Economic Policy Committee – EPC).

² Gre za netehtano povprečje vrednosti kazalnikov za izbrane države.

³ Za vrsto kazalnikov ni na voljo podatkov za leto 2012 za vse obravnavane države EU. Zaradi nepopolnih podatkov smo iz analize izključili Bolgarijo, Ciper, Malto in Romunijo, zaradi posebnosti pa še Luksemburg.

⁴ Da bi zajeli čim širšo razsežnost razvoja, smo uporabili tudi nekatere kazalnike, ki sicer ne kažejo nujno na razvoj prioritete, vendar se temu od dosegljivih podatkov najbolj približajo.

Tabela: Sintezna ocena razvoja po posameznih prioritetah in sklopih znotraj njih ter število točk po posameznih kazalnikih, Slovenija (10 točk pri posameznem kazalniku pomeni en standardni odklon od povprečja EU)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1. prioriteta	-30	-14	-23	-33	-54	-42
BDP pps	-3	-3	-3	-2	-3	-4
BDP na prebivalca po kupni moči	-3	-3	-3	-4	-5	-5
Makroekonomska stabilnost	18	18	21	19	16	11
Realna rast BDP	3	8	11	-4	-3	-5
Inflacija	2	-2	-1	2	-2	11
Ravnovesje sektorja država, v % BDP	-1	2	1	2	2	-6
Dolg sektorja država, v % BDP	8	8	10	9	9	7
Plačilnobilančno ravnovesje, v % BDP	1	-1	-3	-1	-1	1
Bruto zunanji dolg, v % BDP	6	5	5	5	5	5
Ciklično prilagojeni saldo sektorja država, v % BDP	-2	-3	-5	2	2	-3
Donosnost državnih obveznic (Eurostat)	1	1	3	4	4	1
Finančni sektor	-8	0	-2	-5	-5	-8
Bilančna vsota bank, v % BDP	-9	-8	-8	-7	-8	-8
Razmerje med krediti in depoziti	12	12	12	9	10	8
Zavarovalne premije, v % BDP	-3	-3	-3	-2	-2	-2
Tržna kapitalizacija, v % BDP**	-8	-1	-3	-5	-5	-6
Konkurenčnost in podjetniški razvoj	-37	-29	-39	-43	-60	-40
Produktivnost dela	-4	-5	-5	-6	-7	-7
Tržni delež	3	8	4	-1	-7	-2
Stroški dela na enoto proizvoda	3	8	1	-8	-15	0
Delež visokotehnoloških proizvodov v blagovnem izvozu	-6	-5	-4	-3	-4	-3
Delež izvoza in uvoza v BDP	7	9	7	5	6	6
Izhodne neposredne tuje investicije, v % BDP (a)	-7	-7	-6	-7	-7	-7
Vhodne neposredne tuje investicije, v % BDP (b)	-10	-7	-6	-7	-7	-6
Delež nefinančnih tržnih storitev v BDP	-9	-9	-7	-6	-6	-8
Delež ostalih storitev v izvozu blaga in storitev	-8	-7	-6	-7	-7	-7
Tržni deleži v mrežnih dejavnostih - mobilna telefonija (a)	-30	-30	-30	-19	-22	-22*
Tržni deleži v mrežnih dejavnostih - električna energija (b)	1	-11	0	-1	-3	-3*
2. prioriteta	-39	-48	-44	-30	-15	-16
Izobraževanje in usposabljanje	-5	-15	-19	-11	-12	-10
Delež prebivalstva s terciarno izobrazbo	-4	-2	-5	-5	-5	-3
Javni izdatki za izobraževanje, v % BDP	5	0	-1	-1	-1*	-1*
Izdatki za izobraževalne ustanove na udeleženca, glede na BDP na prebivalca	-7	-13	-12	-4	-4*	-4*
Vključenost prebivalstva v izobraževanje, 25-64 let	1	0	-1	-1	-2	-2*
Raziskave in razvoj, inovacije in IKT	-34	-33	-25	-19	-3	-6
Bruto domači izdatki za RRD, v % BDP	0	-2	0	1	3	6
Število raziskovalcev v FTE, na 1000 prebivalcev	-1	0	1	2	2	4
Diplomanti na področju znanosti in tehnologije, na 1000 prebivalcev	-8	-8	-7	-6	0	0*
Število patentnih prijav na EPO, na mio prebivalcev	-5	-4	-3	-3	-2	-4
Raba interneta, delež uporabnikov 16-74 let	-3	-4	-6	-4	-2	-6
Vlaganja v IKT, v % BDP	-9	-9	-7	-3	0	0*
Število prijavljenih znakov Skupnosti pri OHIM, na 1000 prebivalcev	-10	-6	-1	-5	-3	-8
Število registriranih modelov Skupnosti pri OHIM, na 1000 prebivalcev	-5	-6	-5	-6	-4	-4
3. prioriteta	-19	-15	-9	-16	-30	-35
Kakovost javnih financ	-6	-2	1	-10	-13	-15
Javnofinančni odhodki po ekonomski klasifikaciji-izdatki sektorja država, v % BDP (a)	0	2	2	2	-1	-5
Javnofinančni odhodki po ekonomski klasifikaciji-kapitalski transferji in investicije, v % BDP (b)	2	6	8	7	0	8
Ekonomska struktura davkov in prispevkov-skupna obremenitev z davki in prispevki, v % BDP (a)	0	1	1	0	-1	0
Ekonomska struktura davkov in prispevkov-davčna obremenitev dela, v % BDP (b)	-4	-2	-1	-2	-3	-3*
Subvencije sektorja država, v % BDP	-6	-6	-5	-11	-9	-9*
Državne pomoči-skupaj, v % BDP (a)	1	2	1	-7	-6	-14
Državne pomoči za horizontalne namene, kot % vseh pomoči (b)	1	-1	1	3	4	3
Institucionalna konkurenčnost	-8	-7	-5	-3	-13	-16
Institucionalna konkurenčnost (IMD)	-8	-7	-5	-3	-13	-16
Učinkovitost pravosodja	-5	-6	-5	-3	-4	-4
Pravna država (Svetovna banka)	-5	-6	-5	-3	-4	-4
4. prioriteta	6	10	4	19	9	-3
Trg dela	5	11	12	19	14	8
Stopnja delovne aktivnosti	1	2	2	4	3	0
Stopnja brezposelnosti	5	8	10	10	7	5
Stopnja dolgotrajne brezposelnosti	1	3	3	7	5	4
Razširjenost delnih zaposlitev (a)	-5	-6	-6	-6	-5	-7
Razširjenost začasnih zaposlitev (b)	7	7	6	7	8	7
Delež samozaposlenih (c)	-7	-7	-8	-6	-5	-2
Modernizacija sistemov socialne zaščite	0	-2	3	-6	-5	-5
Izdatki za socialno zaščito, v % BDP	-1	-2	-4	-4	-3	-3*
Stopnja tveganja revščine starejših od 65 let	2	2	0	0	-5	-6
Javni in zasebni izdatki za zdravstvo, v % BDP	-1	-4	-3	-2	-2	-2*
Materialni življenjski pogoji	1	3	-1	6	5	0
Stopnja materialne prikrašnanosti	4	3	0	1	3	2
Število zdravnikov in medicinskih sester, na 1000 prebivalcev	-12	-12	-12	-12	-12	-11
Zadovoljstvo z življenjem	6	7	6	6	5	3
Prebivalstvo v gospodinjstvih brez delovno aktivnih članov	3	5	5	11	9	6
5. prioriteta	1	9	26	25	9	15
Okoljevarstvena merila	-3	-2	-5	1	-5	-4
Implicitna davčna stopnja na energijo	-1	1	0	5	5	5*
Emisijsko intenzivne industrije, delež v predelovalnih dejavnostih	8	7	7	6	5	5*
Energetska intenzivnost	-1	-1	-3	-3	-6	-5
Obnovljivi viri energije v porabi primarne energije	0	-1	0	1	0	-1
Delež cestnega v blagovnem prometu	-2	-3	-4	-4	-4	-4
Intenzivnost kmetovanja-poraba NPK onojil na ha zemljišč v uporabi (a)	-5	-4	-5	-3	-5	-5*
Intenzivnost kmetovanja-delež ekološko obdelanih površin v kontroli (b)	0	1	0	-1	-2	0
Intenzivnost kmetovanja-povprečni pridelek pšenice (c)	3	4	5	5	1	-2
Delež neodloženih komunalnih odpadkov	-6	-5	-5	-4	-3	-2
Trajno obnavljanje prebivalstva	-4	6	21	15	3	8
Koeficient starostne odvisnosti starega prebivalstva	4	3	2	2	2	4
Pričakovano trajanje življenja (M) (a)	0	0	1	1	2	2
Pričakovano trajanje življenja (Z) (b)	3	3	4	4	4	4
Celotna stopnja rodnosti	-9	-7	-3	-3	-1	-1
Selitveni koeficient	0	8	19	13	-1	2
Kultura	8	5	10	9	11	11
Potrošnja gospodinjstev za kulturo, v % BDP (a)	8	7	6	2	2	1
Izdatki države za kulturo, v % BDP (b)	7	3	14	16	20	20*

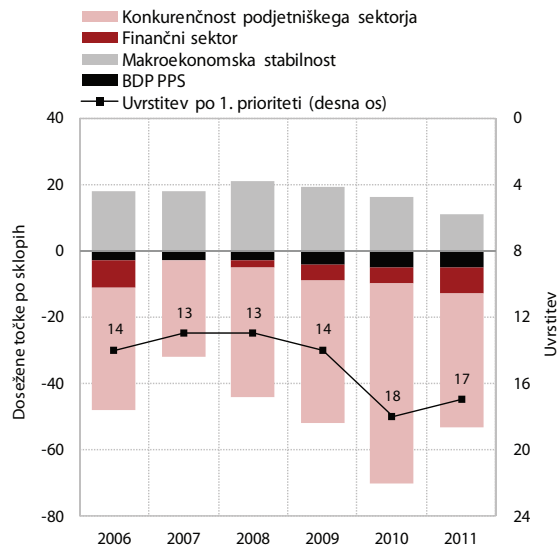
Vir: Izračuni UMAR.

Opomba: Vrednosti, označene z zvezdico, so izračuni na podlagi Umarjevih ocen kazalnikov na podlagi podatkov iz preteklih let. S črkami so označeni kazalniki, ki se pri izračunu združujejo v nov kazalnik.

** Pri kazalniku »tržna kapitalizacija« je zaradi podatkovne omejenosti v izračunih vključenih manj držav. Zaradi pomembnosti kazalnika za sklop »finančni trg« smo kazalnik vključili v izračune, čeprav ne dosega postavljenih standardov za popolnost podatkov.

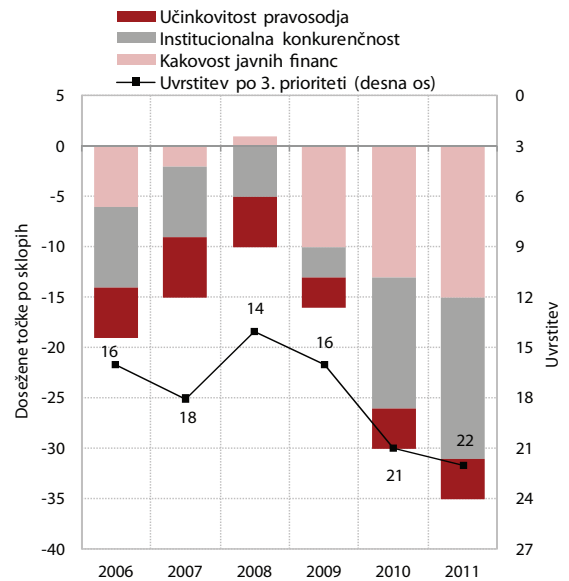
Slika 1: Sintezna ocena razvoja 1. prioritete (Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša gospodarska rast) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 1. prioritete med 22 državami EU

Vir: Izračuni UMAR.

Opomba: V stolpcih so prikazane dosežene točke (ocena razvoja) po posameznih sklopih, kjer pozitivna vrednost pomeni nadpovprečni razvoj glede na države EU, vključene v analizo. Nič točk pri posameznem sklopu bi torej pomenilo, da je Slovenija po razvoju v tem sklopu enaka povprečju v analizo vključenih držav, negativna vrednost pa, da Slovenija v določenem letu zaostaja za povprečjem.

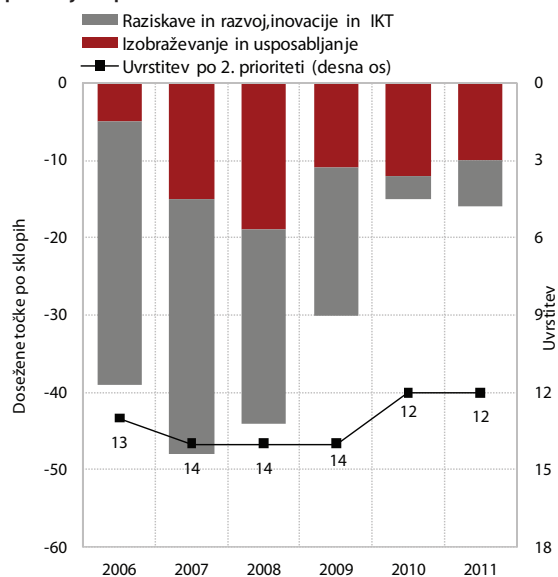
Slika 3: Sintezna ocena razvoja 3. prioritete (Učinkovita in cenejša država) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 3. prioritete med 22 državami EU

Vir: Izračuni Umar.

Opombe: Glej Sliko 1.

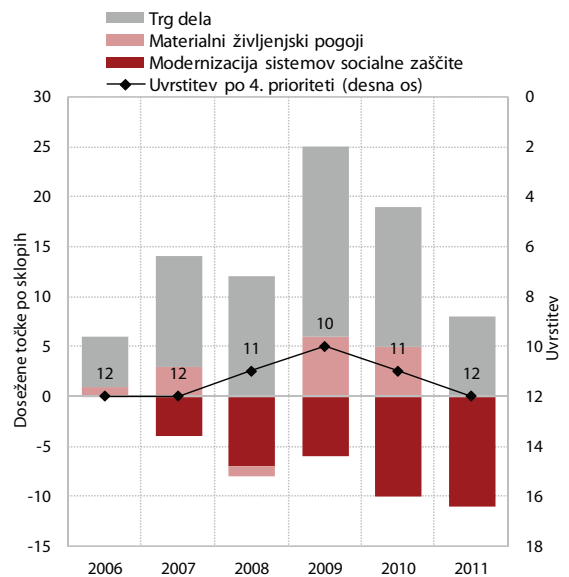
Slika 2: ocena razvoja 2. prioritete (Učinkovita uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 2. prioritete med 22 državami EU

Vir: Izračuni Umar.

Opombe: Glej Sliko 1.

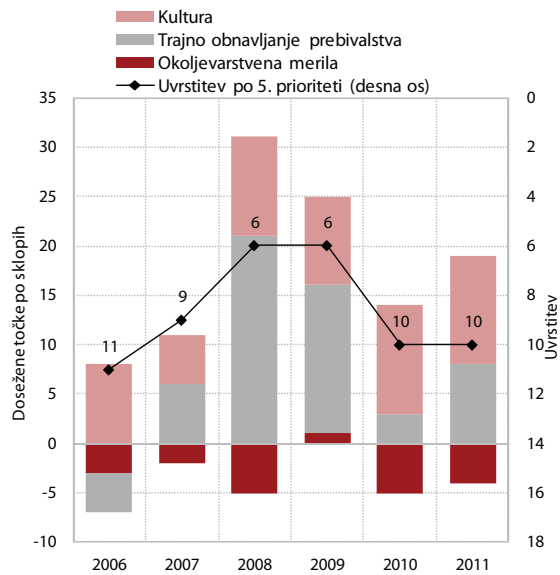
Slika 4: Sintezna ocena razvoja 4. prioritete (Moderna socialna država in večja zaposlenost) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 4. prioritete med 22 državami EU

Vir: Izračuni Umar.

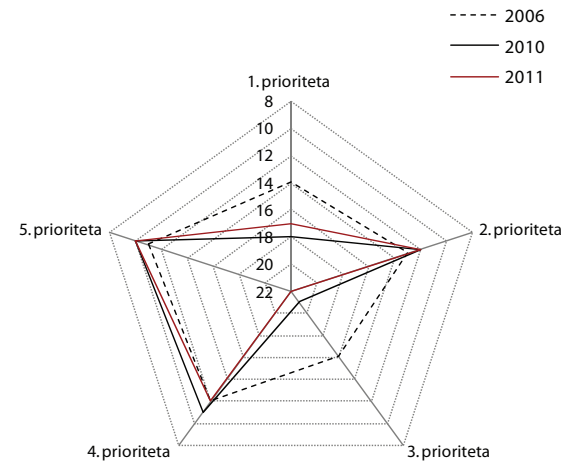
Opombe: Glej Sliko 1.

Slika 5: Sintezna ocena razvoja 5. prioritete (Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja) in sklopov znotraj nje ter uvrstitev Slovenije glede razvoja na področju 5. prioritete med 22 državami EU

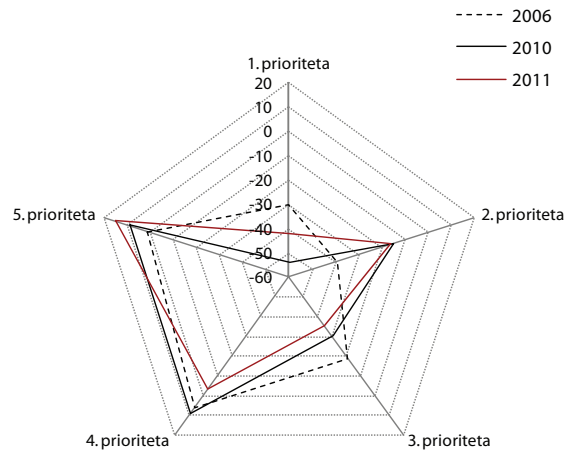
Vir: Izračuni Umar.
Opombe: Glej Sliko 1.

Slika 7: Uvrstitev Slovenije med 22 državami EU glede razvoja na področju petih prioritete Strategije razvoja Slovenije

Vir: Izračuni Umar.

Slika 6: Sintezna ocena razvoja po prioritetah Strategije razvoja Slovenije (število točk po prioritetah)

Vir: Izračuni Umar.

poročilo o razvoju 2013

ISSN 1581-6567

9 771581 656009